

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

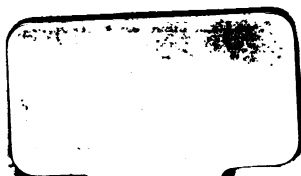
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

47.79.

CLEMENTIS ROMANI

QUAE FERUNTUR

H O M I L I A

TEXTUM RECOGNOVIT,

VERSIONEM LATINAM COTELERII REPETIVIT PASSIM EMEND.

SELECTAS COTELERII, DAVISH, CLERICI ATQUE SU

ANNOTATIONES ADDIDIT,

INDICES ADJUNXIT

ALBERTUS SCHWEGLER

TUBINGENSIS.

STUTTGARTIAE,

SUNTIBUS A. BECHERI.

1847.

Tubingae, typis L. Fr. Fues.

Homiliarum graecarum, quae Clementis Romani nomen prae se ferunt, pridem desiderabatur nova, quae separatim divenderetur, eaque emendatio editio. Nam Cotelarii collectio patrum apostolicorum et Gallandii Bibliotheca veterum scriptorum ecclesiasticorum, quae solae Clementis Homilias graece continent, non modo, quum sint factae rarissimae, immodico jam pretio veneunt, sed etiam scriptoris verba ita exhibent, ut quaevis paene periodus vel librariorum mendis, vel vitiis typographicis, vel prava interpungendi ratione laboret. Quod ubi intellexissem, quum aliquot abhinc annis in his studiis versarer, operae pretium me facturum esse arbitratus sum, si insigne illud opus nova editione evulgarem et quasi instaurarem. Agitanti id consilium intervenit Schliemannus, qui quattuor abhinc annis, hortante, ut ajebat, theologorum berolinensium ordine venerabili, novam se Homiliarum editionem paraturum esse propediem, publice pronunciavit. At enim vero, quum ea editio diu non in lucem prodiret, immo descivisse prorsus ab hoc studiorum genere juvenem eruditissimum, fama ad nos perlatum esset, cohortanti Baurio, viro summo, ut egomet veteri proposito insisterem, facile obtemperavi. En habes, lector benevole, Clementinorum opus novis curis retractatum.

Cotelarius exemplar suum accurate, immo religiose, ne litterula quidem mutata, descripsit ex eo codice Homiliarum, qui unus, quantum sciam, temporis injurias pertulit, Parisiensis Regio 1648 (nunc 1196, si recte auguror ex Catal. Cod. Mscr. Bibl. Reg. Par. 1740. Tom. II., in quem numeri Cotelarii non conveniunt). In subsidium adhibuit Clementinam Epitomen, quam et ipsam e Cod. Reg. 7 descriptam in opere suo, primus post Turnebum, publici juris fecit. Praeterea

excussit Codd. Reg. 148 et 804, qui continent eandem Epitomen, sed paulo auctiorem ex Homiliarum fragmentis (cf. quae adnotavimus ad 11, 5. et 333, 18). Iis subsidiis Cotelarius ita usus est, ut haud pauca codicis sui menda in margine editionis suae posset emendare. Alios postea locos, qua erat sagacitate, restituit et explanavit Davisius. Nonnullas denique conjecturas adpersit Clericus, ultimus operis Cotelariani editor.

Quae cum ita essent, ego feci, quod mihi licuit. Recognovi textum Cotelarii, abstersi, quae haud raro occurrerant, typographorum vitia, correxi accentuum peccata, mutavi sexcenties interpungendi rationem, converti in textum restituendum, quidquid alii suppeditabant, erogavi denique, quidquid ipse vel conjectando assequi, vel e Clementina Epitome atque ex Rufini Recognitionibus sedulo a me excussis haurire possem. In textum tamen nullas conjecturas recepi, nisi quae extra omnem dubitationem positae esse viderentur: paucis tantum locis, ubi codicis scriptura omni omnino sensu carebat, id in textu reposui, quod a vero propius abesse videbatur. Cetera omnia in commentarios rejeci. Davisii et Clerici annotationes addidi paene omnes, Cotelarii longe plurimas, omissis tantummodo iis, quas circa aliena evagari vel nullius jam pretii esse intelligerem. Uberiores commentarios ne conscriberem, id me deterruit, quod libri molem et sumtus augeri non e re esse putabam. Adeant Schlie-mannum, quicumque silvam rerum et multiplicem sententiarum copiam volunt. Apposui praeterea versionem latinam Cotelarii, non elegantem illam quidem, sed accurate factam: ita tamen, ut multos in ea errores tacite corrigerem. Postremo indices adjeci plenissimos nominum et verborum. Quibus omnibus haud ingratum me fecisse confido iis, qui haec litterarum studia colunt et exercent.

Scribebam Tubingae mense Augusto anni MDCCCXLVII.

CLEMENTIS ROMANI

QUAE FERUNTUR

H O M I L I A E.

EPISTOLA PETRI AD JACOBUM.

Petrus Jacobo, Domino et sanctae Ecclesiae Episcopo,
ab omnium rerum Patre, per Jesum Christum,
in pace perpetuo.

I. **C**um sciam te, frater mi, ad id quod communiter omnibus nobis conducit, alacriter festinare, rogo et precor, ut mearum praedicationum quos ad te misi libros nulli ex Gentilibus tradas, neque etiam tribuli, ante experimentum: sed si quis probatus et dignus repertus fuerit, tunc ipsi tradas; secundum eum modum, juxta quem Moyses Septuaginta viris cathedrae suae successoribus tradidit. Idcirco enim cautionis fructus in hunc usque diem apparet. Eandem quippe de unitate Dei et de vitae institutione normam observant omnes ubicumque sint ejus nationis homines; nec ullo modo possunt per scripturas, quae multa innuunt, extra viam abripi, ut aliter sentiant. Nam secundum traditam ipsis regulam scripturarum dissona nituntur reformare, si quis forte ignarus traditionum ad Prophetarum varia significantes voces obtorpescit. Propter quod nemini docere permittunt, nisi prius quo pacto Scripturis sit utendum didicerit. Ideo apud illos est unus Deus, una lex, spes una.

II. Quo igitur simili modo apud nos fiat ac illis Septuaginta, nostris fratribus libros praedicationum mearum pari cum ratione mysterii trade, ut instruant eos qui suscipere munus doctrinae volunt. Quandoquidem si ita non fit, veritatis sermo noster multas in opiniones dividetur. Porro illud non quasi sim propheta scio, sed quod jam initium mali ipsius viderim. Siquidem nonnulli ex Gentibus legalem meam rejecerunt praedicationem; inimici hominis legi contrariam quamdam et nugacem doctrinam amplexi. Atque haec superstitie me tentaverunt aliqui, variis interpretationibus verba mea transformare, ad eversionem legis; quasi ego etiam ita sentiam, non audeam tamen libere profiteri: quod absit. Id

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΝ.

Πέτρος Ἰακώβω, τῷ κυρίῳ καὶ ἐπισκόπῳ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας, ὑπὸ
τῇ τῶν ὅλων πατρὸς, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν εἰρήνῃ πάντοτε.

Ι. Εἰδὼς σε, ἀδελφέ μου, εἰς τὸ κοινῇ πᾶσιν ἡμῖν συμφέρον σπεύ-
δοντα προθύμως ἀξιῶ καὶ δέομαι, τῶν ἐμῶν κηρυγμάτων ἃς ἐπεμψά-
σοι βίβλος μηδενὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν μεταδῆναι μήτε ὁμοφύλῳ⁵
πρὸ πείρας, ἀλλ' ἐὰν τις δοκιμασθεὶς ἄξιος εὑρεθῇ, τότε αὐτῷ κατὰ
τὴν ἀγωγὴν παραδῆναι, καθ' ἣν καὶ τοῖς ἐβδομήκοντα ὁ Μωϋσῆς
παρέδωκε τοῖς τὴν καθέδραν αὐτοῦ παρειληφόσιν. διὰ τοῦτο καὶ
ὁ καρπὸς τῆς ἀσφαλείας μέχρι τοῦ δεῦρο φαίνεται. τὸν γὰρ αὐτὸν
οἱ πανταχῇ ὁμόεθνοι τῆς μοναρχίας καὶ πολιτείας φυλάσσει κανόνα,¹⁰
κατὰ μηδένα τρόπον ἄλλως φρονεῖν ὑπὸ τῶν πολλὰ νευσσῶν γραφῶν
ἐξοδευθῆναι δυνηθέντας. κατὰ γὰρ τὸν παραδοθέντα αὐτοῖς κανόνα
τὰ τῶν γραφῶν ἀσύμφωνα πειρῶνται μεταρρύνθιμίζειν, εἰ δὴ τις τυχὸν
μὴ εἰδὼς τὰς παραδόσεις ναρκᾷ πρὸς τὰς τῶν προφητῶν πολυσήμους
φωνάς· οὐδ' ἔνεκεν οὐδενὶ διδάσκειν ἐπιτρέψαι, ἐὰν μὴ πρότερον¹⁵
μάθοι, πῶς δεῖ ταῖς γραφαῖς χρῆσθαι· διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς εἰς
Θεὸς, εἰς νόμος, μία ἐλπίς.

ΙΙ. Ἵνα τὸ ὅμοιον καὶ παρ' ἡμῖν γένηται τοῖς ἐβδομήκοντα, ἡμῶν
ἀδελφοῖς τὰς βίβλους μου τῶν κηρυγμάτων δὸς μετὰ τοῦ ὁμοίου
τῆς ἀγωγῆς μυστηρίου, ἵνα καὶ τοὺς βουλομένους τὸ τῆς διδασκα-²⁰
λίας ἀνυδεῖξασθαι μέρος ἐφοδιάζωσιν· ἐπεὶ ἐὰν μὴ οὕτως γέ-
νηται, εἰς πολλὰς γνώμας ὁ τῆς ἀληθείας ἡμῶν διαιρεθήσεται λόγος.
τοῦτο δὲ οὐχ ὡς προφήτης ὢν ἐπίσταμαι· ἀλλ' ἤδη αὐτῇ τῇ κακῇ
τῇ ἀρχῇ ὀρώων. τινὲς γὰρ τῶν ἀπὸ ἐθνῶν τὸ δι' ἐμοῦ νόμιμον
ἀπειδοκίμασαν κήρυγμα, τοῦ ἐχθροῦ ἀνθρώπου ἁνομόν τινα καὶ φλυαρῶ-²⁵
δη προσηκάμενοι διδασκαλίαν. καὶ ταῦτα ἔτι μου περιόντος ἐπεχεί-

enim repugnare est Dei legi, a Mose prolatae, et a Domino nostro testimonium habenti de perpetua sua duratione: quoniam sic dixit; *Coelum et terra transibunt: Jota unum aut unus apex non praeteribit a Lege.* Illud autem dixit, ut omnia evenirent. At illi nescio quo modo sensum meum compertum habentes, quae ex me audierunt verba, melius me qui ea locutus sum, aggrediuntur interpretari; dicentes iis quos instituunt, id esse sententiam meam, quod ego ne quidem cogitavi. Si autem me adhuc vivo talia ementiri audent, quanto magis post me idem audebunt facere, qui post me erunt?

III. Ne igitur quid hujusmodi contingat, eapropter oravi et deprecatus sum, mearum praedicationum quae ad te misi volumina nemini ante periculum factum tradas, neque tribuli, neque alienigenae; verum si quis post probationem dignus repertus fuerit, tunc ipsi ex institutione Moysis concedas, juxta quam Septuaginta viris qui cathedram illius exceperunt, dedit: ut sic fidem servent et ubique veritatis canonem tradant, cuncta interpretati ad traditionem nostram, et ne ipsi ab imperitia pertracti, ab animi conjecturis in errorem inducti, alios in eandem perditionis foveam adducant. Et quidem quae mihi videbantur, pulchre tibi significavi: quod vero tibi placebit, Domine mi, decenter exsequere. Vale.

Contestatio pro iis qui Librum accipiunt.

I. Itaque Jacobus, lecta epistola, convocavit Presbyteros, cumque illis legisset, ait: necessario et congruenter de veritate stabilienda noster admonuit Petrus, ut praedicationum suarum nobis missos libros nemini temere concedamus, tantum viro bono et religioso, quique docere voluerit, ac sit fidelis circumcisis; eosque non cunctos simul: quo, si in prioribus improbus inventus fuerit, posteriores in fidem suam non accipiat. Quare non minus annis sex comprobetur: sicque postea, secundum Moysis institutionem, qui libros traditurus est adducat eum ad flumen

ρησάν τινες, ποικίλαις τισὶν ἐρμηνείαις τοὺς ἐμοὺς λόγους μετασχηματίζειν, εἰς τὴν τοῦ νόμον κατὰλυσιν· ὥς καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ οὕτω μὲν φρονοῦντος, μὴ ἐκ παρρησίας δὲ κηρύσσοντος· ὅπερ ἀπίη. τὸ γὰρ τοιοῦτο ἀντιπράσσειν ἐς τὴν τοῦ Θεοῦ νόμον τῷ διὰ Μωϋσέως ῥηθέντι καὶ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν μαρτυρηθέντι περὶ τῆς αἰδίου αὐτοῦ διαμονῆς. ἐπεὶ οὕτως εἶπεν· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· ἰώτα ἐν ἧ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου. Τοῦτο δὲ εἶρηκεν, ἵνα τὰ πάντα γίνηται. οἱ δὲ οὐκ οἶδα πῶς τὸν ἐμὸν ἔτι ἐπαγγελλόμενοι, οὓς ἤκουσαν ἐξ ἐμοῦ λόγους ἐμοῦ τοῦ εἰπόντος αὐτοὺς φροσιμώτερον ἐπιχειροῦσιν ἐρμηνεύειν, λέγοντες τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν κατηχουμένοις, τοῦτο εἶναι τὸ ἐμὸν φρόνημα, ὃ ἐγὼ οὐδὲ ἐνθυμήθην. εἰ δὲ ἐμοῦ ἔτι περιόντος τοιαῦτα τολμῶσιν καταψεύδεσθαι, πόσω γε μᾶλλον μετ' ἐμὲ ποιεῖν οἱ μετ' ἐμὲ τολμήσουσιν;

III. Ἵνα οὖν μὴ τοιοῦτόν τι γένηται, τούτου ἕνεκα ἤξιῶσα καὶ ἐδεήθην, τῶν ἐμῶν κηρυγμάτων ἃς ἐπεμψά σοι βίβλους μηδενὶ μεταδῆναι, μήτε ὁμοφύλῃ μήτε ἀλλοφύλῃ, πρὸ πείρας, ἀλλ' εἰάν τις δοκιμασθεὶς ἄξιος εὑρεθῇ, τότε αὐτῷ κατὰ τὴν Μωϋσέως ἀγωγὴν παραδοῦναι, καθ' ἣν τοῖς ἐβδομήκοντα παρέδωκε τοῖς τὴν καθέδραν αὐτῆ παρειληφόσιν· ἵνα οὕτως τὰς πίσεις φυλάξωσιν καὶ πανταχῇ τὸν τῆς ἀληθείας κανόνα παραδῶσιν, ἐρμηνεύοντες τὰ πάντα πρὸς τὴν παράδοσιν ἡμῶν, καὶ μὴ αὐτοὶ ὑπὲρ ἀμαθείας κατασπώμενοι, ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν ψυχὴν σοχασμῶν εἰς πλάνην ἐλκόμενοι, ἄλλους εἰς τὸν ὅμοιον τῆς ἀπωλείας ἐνέγκωσιν βόθυνον. καὶ τὰ μὲν ἐμοὶ δόξαντα καλῶς ἐσήμανά σοι, τὸ δέ σοι δοκοῦν, κύριέ μου, πρεπόντως ἐπιτελεῖ. ἔρῳ σο.

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ

τοῦ βιβλίου λαμβανόντων.

I. Ἀναγνόντες οὖν ὁ Ιάκωβος τὴν ἐπιστολὴν μετεκαλῆσατο τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ αὐτοῖς ἀναγνόντες ἔφη· ἀναγκαίως καὶ πρεπόντως περὶ τῆς ἀληθείας ἀσφαλιῆσθαι ὁ ἡμέτερος ὑπέμνησε Πέτρος, ὅπως τὰς τῶν αὐτοῦ κηρυγμάτων διαπεμφθείσας ἡμῖν βίβλους μηδενὶ μεταδώσωμεν ὡς ἔτυχεν, ἢ ἀγαθῷ τινὶ καὶ εὐλαβεῖ, τῷ καὶ διδάσκειν αἵρεμένῳ ἐμπειριτόμῳ τε ὅντι πιστῷ. καὶ ταῦτα μὴ πάντα ὁμοῦ, ἵνα εἰάν ἐν τοῖς πρώτοις ἀγνώμων φωραθῇ, τὰ δευτέρα μὴ πισευθῇ.

aut fontem, qui est aqua viva, ubi justorum fit regeneratio; et non quidem ad jusjurandum adigat, quoniam non licet, sed jubeat ipsum adstare juxta aquam, et contestari, sicut et cum renasceremur, jussi fecimus, nos non peccaturos.

II. Dicat autem: testes habeam coelum, terram, aquam, quibus omnia continentur, atque insuper his omnibus aërem quoque, qui universa pervadit ac sine quo non respiro, quod semper obediens ero illi qui hos meos praedicationum libros largitur, quodque hos meos libros, quos mihi dederit, nemini ullo pacto tradam, non scribam, non scriptos dabo, non scripturo dedam; non ipse, non per alium, nec per aliam quamdam rationem, vel fraudem vel machinam; aut indiligenter custodiam, aut aliquid addam, aut adulterabo; aut alio quocumque modo vel consilio ea scripta alteri concedam. Nisi si aliquem probavero dignum, quemadmodum ipse judicatus sum, vel adhuc magis exploravero, certe non minus annis sex: tunc pio et bono, docendi munus capessenti, sicut ego accepi, trihuam, idque ex Episcopi sententia faciam.

III. Aliter neque si filius sit aut frater, aut amicus, aut alio quolibet modo ad genus meum pertinens, si indignus extiterit; ejus gratia non tradam, uti non decet. Nec vero insidias formidabo; non muneribus deliniar. Sed et si aliquando donata mihi praedicationum volumina non esse vera mihi videbuntur, neque sic largiar, sed reddam. Cum autem peregre profectus fuero, ipsa portabo mecum, quaecumque possedero. Quod si noluerim ea mecum circumferre, in domo mea esse non permittam, sed Episcopo meo eandem fidem profitenti et ab iisdem proficiscenti commendabo. Si vero contigerit me aegrotare ac mortem vereri, si absque liberis fuero, similiter agam. Sed et si moriar, filium habens indignum aut nondum capacem, pariter faciam. Scilicet committam meo Episcopo, ut si puer adultus fide dignus fuerit, ille tamquam paternum depositum filio reddat, juxta modum contestationis.

IV. Quod autem ita facturus sim, iterum secundo contestor coelum, terram, aquam, quae omnia complectuntur, insuperque his omnibus

διὸ μὴ ἔλαττον ἔτεσιν ἔξ δοκιμαζέσθω· καὶ εἴθ' οὕτως, κατὰ τὴν Μωϋσείως ἀγωγὴν, ἀγαγόντα αὐτὸν ἐπὶ ποταμὸν ἢ πηγὴν, ὅπερ εἰς ἡζὼν ὕδωρ, ἐνθα ἡ δικαίων γίνεται ἀναγέννησις, μὴ ὀρκίσαι, ἐπεὶ μὴ ἔξεσιν, ἀλλὰ σῆναι αὐτῷ κελευῖσαι πρὸς τῷ ὕδατι καὶ ἐπιμαρτυρᾶσθαι, ὡς καὶ αὐτοὶ ἀναγεννώμενοι κελευσθέντες ἐποιήσαμεν τοῦ μὴ ἁμαρτεῖν χάριν.

II. Λεγέτω δέ· μάρτυρας ἔχοιμι οὐρανόν, γῆν, ὕδωρ, ἐν οἷς τὰ πάντα περιέχεται, πρὸς τούτοις δὲ ἅπασιν καὶ τὸν διὰ πάντων διήκοντα αἴρα, οὗ ἄνευ οὐκ ἀναπνέω, ὡς αἰεὶ ὑπήκοος ἔσομαι τῷ τὰς βίβλους με τῶν κηρυγμάτων διδόντι, καὶ αὐτάς μου τὰς βίβλους, ἃς ἂν μοι 10 δῶ, οὐ μὴ μεταδῶ τινὶ κατ' οὐδένα τρόπον, οὐ γράψας, οὐ γεγραμμένον δούς, οὐ γράφοντι ἀναδιδούς, οὐκ αὐτός, οὐ δι' ἄλλου, οὐ δι' ἄλλης τιπὸς ἀγωγῆς ἢ δόλου ἢ μηχανῆς, ἢ ἀμελῶς φυλάσσω ἢ τι προσιθείς ἢ νοθεύων ἢ ἄλλω οἴφθῃποτε τρόπῳ ἢ ἐπινοίᾳ ἐτέρῳ αὐτὰ μεταδιδούς. πλὴν ἂν δοκιμάσω τινὰ ἄξιον, ὡς αὐτὸς ἐκρίθην, 15 ἢ καὶ πλείον δοκιμάσας, πλὴν οὐκ ἔλαττον ἔτεσιν ἔξ· τότε εὐλαβεῖ καὶ ἀγαθῷ, διδάσκειν ἐπαναιρουμένῳ, ὡς παρέλαβον παραδώσω, καὶ ταῦτα ἐπὶ τῇ τοῦ ἐπισκόπου γνώμῃ ποιησάμενος.

III. Ἄλλως δὲ ἐδ' ἂν τέκνον ἢ ἀδελφὸς ἢ φίλος ἢ ἄλλως πῶς ποτε γένες μοι ἀνῆκον, ἐάσπερ ἀνάξιος ἦ, τοῦδε μὴ μεταδοῦναι χά- 10 ριν, ὡς οὐ προσήκεν. ἔτε ἐπιβελὴν φοβηθῆσομαι, ἐ δώροισι κολακευθῆσομαι· ἀλλ' εἰ καὶ δόξειέν μοι ποτε τὰ διδόμενά μοι τῶν κηρυγμάτων βιβλία μὴ ἀληθῆ εἶναι, ἐδ' ἄτως μεταδώσω, ἀλλ' ἀποδώσω. ἀποδημῶν δὲ σὺν ἐμοὶ αὐτὰ κομίσω, ἅπερ ἂν τύχῳ κεκτημένος. εἰ δὲ μὴ βεληθῶ μετ' ἐμαντοῦ αὐτὰ περιφέρειν, ἐπὶ τῆς οἰκίας με 15 εἶναι αὐτὰ ἐκ ἐάσω, ἀλλὰ τῷ ἐπισκόπῳ με τῷ τὴν αὐτὴν ἔχοντι πίσι καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὀρμωμένῳ παρακαταθήσομαι. εἰ δὲ καὶ τύχοι με νοσῆσαι καὶ τὸν θάνατον ὑποπτεῦσαι, ἐὰν ἄτεκνος ὦ, ὁμοίως ποιήσω. ἀλλ' εἰ καὶ τελευτῶ τέκνον ἔχων ἐκ ἄξιον ἢ μη- 20 δέπω δυνάμενον, ὁμοίως ποιήσω. τῷ γὰρ ἐπισκόπῳ με παρακατα- 30 θήσομαι, ἵνα εἰ μὲν τύχοι ἐφ' ἡλικίας γεγόμενος ἄξιος εἶναι τῆς πίσεως, ὡς πατρῶαν παρακαταθήκην τῷ τέκνῳ ἀποδώσῃ, κατὰ τὸν τῆς διαμαρτυρίας λόγον.

IV. Ὅτι δὲ ἄτως ποιήσω, πάλιν τὸ δευτέρον διαμαρτύρομαι ἐρᾶνόν, γῆν, ὕδωρ, ἐν οἷς τὰ πάντα περιέχεται, πρὸς τούτοις ἅπασιν καὶ τὸν 35

cuncta pervagantem aerem, sine quo non spiro, quod perpetuo obtemperabo ei, qui libros meos praedicationum tribuit, et observabo secundum universa quae contestatus sum, aut adhuc magis. Itaque mihi pacta servanti pars erit cum sanctis: agenti vero contra ea quae pactus sum inimica mihi sit rerum universitas et cuncta peragrans aether quique est super omnia Deus, quo melior, quo major nullus. Si etiam in suspicionem veniam alterius Dei, hunc quoque nunc juro, me aliter non acturum, sive ille existat, sive ille non existat. Ad haec omnia, si fallam, ero execrandus, vivens et mortuus, atque aeterno puniar supplicio. Et post hoc panem ac sal cum largitore sumat.

V. Haec Jacobo dicente Presbyteri timore impalluerunt. Conspicatus ergo Jacobus quod vehementer metuerent, ait: Audite me, fratres et conservi. Si libros unicuique temere praebuerimus, illique a viris quibusdam audacibus corrumpantur, aut interpretationibus pervertantur, sicut jam quosdam fecisse audiistis, restabit ut qui plane veritatem quaerunt, semper errent. Quocirca praestat, ut libri apud nos maneant, tradamusque eos cum omni supradicta cautione iis qui vivere aliosque salvos facere cupiunt. Ac si aliquis post hanc contestationem aliter agat, merito in aeternum supplicium incidet. Qua enim ratione qui aliorum perditionis causa exstitit, ipse non peribit? Cum ergo Presbyteri sententia Jacobi delectati fuissent atque dixissent: Benedictus sit qui te, ut cunctorum praescius, pulchre nobis constituit Episcopum: haec, inquam, cum dixissent, surgentes precati sumus universorum Patrem ac Deum; cui gloria in saecula. Amen.

διὰ πάντων διήκοντα αέρα, ἔσται ἄνευ οὐκ ἀναπνέω, ὡς ἀεὶ ὑπήκοος
 ἔσομαι τῷ τὰς βίβλους μου τῶν κηρυγμάτων διδόντι, καὶ φυλάξω κατὰ
 πάντα ὅσα διεμαρτυράμην, εἰ καὶ τι πλεον. φυλάσسونτι οὖν μοι τὰς
 συνθήκας μέρος ἔσται μετὰ τῶν ὁσίων, ποιήσαντι δὲ παρ' αὐτῶν συνεθέμην,
 ἐχθρὸν εἶη μοι τὸ πᾶν καὶ ὁ διὰ πάντων διήκων αἰθὴρ καὶ ὁ ὑπὲρ τὰ
 ὅλα Θεός, ἔσται κρείττων, ἔσται μεῖζων ἐδ' εἰς. ἀλλ' εἰ καὶ εἰς ἑτέρεθ θεοῦ
 ὑπόνοιαν γένωμαι, καὶ κεῖνον πῦρ ὁμνυμι ὡς οὐκ ἄλλως ποιήσω, εἴτ' ἐξίν,
 εἴτ' ἐκ ἐξίν· πρὸς τέτοις δὲ ἅπασιν εἰ ψεύσομαι, κατὰ θεμα ἔσομαι ζῶν
 καὶ θανὼν καὶ αἰωνίῳ κολασθήσομαι κολάσει. καὶ μετὰ τοῦτο ἄρτε
 καὶ ἄλατος μετὰ τῷ παραδιδόντος μεταλαβέτω. 10

V. Ταῦτα τῷ Ἰακώβῳ εἰπόντος ὡχρίασαν ἀγωνιάσαντες οἱ πρεσβύτε-
 ροι. συνιδὼν ἔν ὃ Ἰακώβος, ὅτι λίαν πεφοβήνται, ἔφη· ἀκούσατέ με,
 ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι. ἐὰν τὰς βίβλους πᾶσιν ὡς ἔτυχεν παρασχῶμεν,
 καὶ αὐταὶ ὑπὸ τολμηρῶν ἀνδρῶν τινῶν νοθευθῶσιν ἢ ταῖς ἐρμηνείαις
 διασραφῶσιν, ὡς ἤδη τινὰς ἤκουσατε πεποιηκότας, ἔσται λοιπὸν καὶ τοῖς 15
 ὅπως τὴν ἀλήθειαν ζητοῦσιν ἀεὶ πλανᾶσθαι. διὸ ἄμεινον παρ' ἡμῶν
 αὐτὰς εἶναι, καὶ μεταδιδόναι μετὰ πάσης τῆς προειρημένης ἀσφαλείας
 τοῖς θέλῃσι ζῆν καὶ ἄλλες σώζειν. εἰ δὲ τις μετὰ τὸ ἔτος διαμαρτύ-
 ρασθαι ἄλλως ποιήσει, εὐλόγως αἰωνίῳ ὑποπεσεῖται κολάσει. τίτι γὰρ
 λόγῳ ἄλλων ἀπωλείας αἴτιος γένομενος αὐτὸς ἐκ ἀπολεῖται; τῶν οὖν 20
 πρεσβυτέρων ἐπὶ τῇ τῷ Ἰακώβου γνώμῃ ἡσθέντων καὶ εἰπόντων· εὐλό-
 γηται ὁ σὲ ὡς πάντα προειδὼς καλῶς ἡμῶν καταστήσας ἐπίσκοπον.
 καὶ ταῦτα εἰπόντων αὐτῶν ἐγερθέντες προσηυξάμεθα τῷ τῶν ὅλων
 πατέρι καὶ Θεῷ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

EPISTOLA CLEMENTIS AD JACOBUM.

Clemens Jacobo Domino et Episcoporum Episcopo, regenti autem Hierosolymam, sanctam Hebraeorum Ecclesiam, omnesque quae ubique Dei providentia pulchre fundata sunt, cumque Presbyteris ac Diaconis et caeteris omnibus fratribus, pax sit semper.

I. Notum tibi sit, Domine mi, quod Simon, qui propter veram fidem et firmissimam doctrinae suae basim Ecclesiae fundamentum esse definitus est, atque ob id ab ipso Jesu ore non fallaci transnominatus est Petrus; primitiae Domini nostri; Apostolorum primus, cui primo Pater Filium revelavit; quem Christus merito beatum praedicavit; vocatus et electus et convictor et comes; bonus ac probatus discipulus; qui Occidentis obscuriorem mundi plagam, ut omnium magis idoneus, illustrare praeceptus est, atque id recte perficere potuit. Sed quousque sermonem protraho, nolens significare quod triste est, quod necessario, licet tarde, omnino dicere me oportet? Hic ipse, ob immensam erga homines caritatem, clare, palam, repugnante licet Malo, futurum bonum toti mundo indicans Regem, hucusque Romam veniens, et Deo placita doctrina salvans homines, ipse praesentem vitam per vim cum morte commutavit.

II. In ipsis autem diebus, quibus brevi moriturus erat, congregatis fratribus, subito apprehensa manu mea consurgens, coram Ecclesia dixit: Audite me fratres et conservi: Quoniam, sicut edoctus sum ab eo, qui misit me, Domino et Magistro Jesu Christo, dies mortis meae appropinquat, Clementem hunc Episcopum vobis ordino; cui meam sermonum Cathedram credo; qui mihi ab initio usque ad finem comes exstitit, sicque omnes sermones audivit: breviter dicam, qui in omnibus tentationibus meis particeps, in fide perseverans inventus est: quem plus caeteris expertus sum religiosum, humanum, castum, eruditum, temperantem, bonum, justum, patientem, et scientem fortiter ferre nonnullorum Catechumenorum

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΝ.

Κλήμης Ιακώβω τῷ κυρίῳ καὶ ἐπισκόπων ἐπισκόπῳ, διέποντι δὲ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀγίαν Ἑβραίων ἐκκλησίαν καὶ τὰς πανταχῇ Θεοῦ προνοίᾳ ἰδρυθείσας καλῶς, σὺν τε πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀδελφοῖς, εἰρήνῃ εἴη πάντοτε.

I. Γνώριμο νῆξω σοι, κύριέ μου, ὅτι Σίμων, ὁ διὰ τὴν ἀληθῆ πίστιν καὶ τὴν ἀσφαλεστάτην αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ὑπόθεσιν τῆς ἐκκλησίας θεμέλιος εἶναι ὁρισθεὶς καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ ἀψευδεὶ ζώματι μετονομασθεὶς Πέτρος· ἡ ἀπαρχὴ τοῦ κυρίου ἡμῶν· ὁ τῶν ἀποστόλων πρῶτος, ᾧ πρῶτῳ ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν ἀπεκάλυψεν· ὃν ὁ Χριστὸς εὐλόγως ἑμακάρισεν· ὁ κλητὸς καὶ ἐκλεκτὸς καὶ συνέσιος καὶ συνοδοίπορος· ὁ καλὸς καὶ δοκιμὸς μαθητὴς· ὁ τῆς δύσεως τὸ σκοτεινότερον τοῦ κόσμου μέρος ὡς πάντων ἱκανώτερος φωτίσαι κελευσθεὶς καὶ κατορθῶσαι δυνηθεὶς — καὶ δὴ μέχρι ποῦ μὴκρῳ τὸν λόγον, μὴ βουλούμενος σημῆναι τὸ λυποῦν, ὃ ἐξ ἀνάγκης καὶ βραδὺ πάντως εἰπεῖν με δεῖ· — οὗτος αὐτὸς, διὰ τὴν ἄμετρον πρὸς ἀνθρώπους στοργὴν σαφῶς, δημοσίᾳ, ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος πονηροῦ, τὸν ἐσόμενον ἀγαθὸν ὅλῳ τῷ κόσμῳ μηνύσας βασιλεία, μέχρις ἐπαυθᾶ τῇ Ρώμῃ γερόμενος, θεοβουλήτῳ διδασκαλίᾳ σώζων ἀνθρώπους, αὐτὸς τοῦ νῦν βίου βιαίως τὸ ζῆν μετέλλαξεν.

II. Πρὸς αὐταῖς δὲ ταῖς ἡμέραις αἷς ἤμελλεν τελευτᾶν, συνηθροισμένων τῶν ἀδελφῶν, αἰφνιδίως λαβόμενός μου τῆς χειρὸς ἐγερεθεὶς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἔφη· ἀκούσατέ μου ἀδελφοὶ καὶ σύνδουλοι· ἐπεὶ, ὡς ἐδιδάχθην ἀπὸ τοῦ με ἀποσεύλαντος κυρίου τε καὶ διδασκάλου Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἱ τοῦ θανάτου μου ἡγγίκασιν ἡμέραι, Κλήμεντα τοῦτον ἐπίσκοπον ὑμῶν χειροτονῶ, ᾧ τὴν ἐμὴν τῶν λόγων πιστεύω καθέδραν, τῷ ἀπ' ἀρχῆς μοι μέχρι τοῦ τέλους συνοδύσαντι καὶ οὕτως πασῶν μου τῶν ὁμιλιῶν ἐπακούσαντι· συνελθὼν ἐρῶ, ὅς ἐν πᾶσι πειρασμοῖς με κοιωνήσας τῇ πίστει προσκαρτερῶν εὐρίθῃ·

ingratum animum. Quocirca ipsi trado ligandi et solvendi potestatem, ut quodcumque in terris ordinaverit, sit decretum in coelis. Ligabit enim quod ligari oportet, et solvet quod oportet solvi, tamquam qui Ecclesiae regulam noverit. Ipsum ergo audite, ut scientes quod, qui contristaverit veritatis praesidem, peccat in Christum, et universorum Patrem irritat: quapropter non vivet. Caeterum ipsum praesidem oportet medici locum tenere, non autem ferae bestiae furorem habere.

III. Haec illo dicente ego procidens rogabam eum, Cathedrae honorem et potestatem deprecans. At ille respondit: Hac de re noli me orare: hoc enim fieri statutum est, eoque magis quod excusas; quia haec Cathedra non opus habet temerario sedendi in ea cupido, sed viro moribus sancto et in doctrina erudito. Porro da mihi praestantiorum, qui plus te mecum peregrinatus fuerit, et sermones meos audierit, ac Ecclesiae administrationem didicerit; et non cogam te, nolentem bene agere. Sed non poteris nunc meliorem quam tu es exhibere. Tu namque inter eos qui per me ex gentibus servati sunt, locum optimarum primitiarum obtines. Sed et aliud reputa: quod si peccati periculum metuens Ecclesiae gubernationem non suscipis, certus esto te amplius peccare, qui cum possis Dei cultoribus, velut navigantibus et periclitantibus, succurrere, id facere recusas, quod tuum est dumtaxat considerans, et non quod in commune omnibus expedit. Quod autem periculum omnino suscipere te oportet, me id rogare non cessante in cunctorum subsidium, optime novisti. Quanto ergo citius mihi assensus fueris, tanto me tristitia levabis.

IV. Novi autem etiam ipse, o Clemens, quod tibi conciliem molestias et moerores et pericula et probra ab inerudita plebe importanda; quae fortiter poteris ferre, respiciens ad patientiae magnam mercedem tibi a Deo reddendam. Sed et illud mecum juste considera: quando tuo auxilio opus est Christo, nunc cum Malus adversus sponsam illius bellum suscepit, an in sequenti tempore, quando victoria parta regnabit, nullo amplius subsidio indigens? Nonne etiam exigui ingenii viro claret, quod in praesenti tempore? Omnibus ergo animi viribus in hoc praesentis necessitatis

ὃν πλείω πάντων πεπειράμαι θεοσεβῆ, φιλόανθρωπον, ἀγνόν, πολυμαθῆ, σώφρονα, ἀγαθόν, δίκαιον, μακρόθυμον, καὶ γενναίως εἰδότα φέρειν τὰς ἐνίων τῶν κατηγουμένων ἀχαριστίας. διὸ αὐτῷ μεταδίδωμι τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεύειν καὶ λύειν, ἵνα περὶ παντὸς οὗ ἂν χειροτονήσῃ ἐπὶ γῆς ἔσαι δεδογματισμένον ἐν οὐρανοῖς. δῆσει γάρ 5 ὁ δεῖ δεθῆναι, καὶ λύσει ὁ δεῖ λυθῆναι, ὡς τὸν τῆς ἐκκλησίας εἰδῶς κανόνα. αὐτοῦ οὖν ἀκούσατε, ὡς γινόντες ὅτι ὁ τῆς ἀληθείας προκαθεζόμενον λυπῶν εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνει καὶ τὸν πατέρα τῶν ὄλων παροργίζει· οὐ εἵνεκεν οὐ ζήσεται. καὶ αὐτὸν οὖν δεῖ τὸν προκαθεζόμενον ἱατροῦ τόπον ἐπέχειν, οὐ θηρίου ἀλόγου θυμὸν 10 ἔχειν.

III. Αὐτοῦ ταῦτα λέγοντος ἐγὼ προσπεσὼν ἐπιδεύω αὐτοῦ, παραιτούμενος τὴν τῆς καθέδρας τιμὴν τε καὶ ἐξουσίαν. ὁ δ' ἀπεκρίνατο· περὶ τούτου μή με ἄξις· τοῦτο γὰρ γενέσθαι δέδοκταί μοι, καὶ ταύτῃ μᾶλλον εἰ παραιτῇ· ὅτι ἡ τοιαύτη καθέδρα οὐ φιλοκα- 15 θερῶντος τολμηροῦ χρεῖαν ἔχει, ἀλλ' εὐλαβοῦς τὸν τρόπον καὶ πολυμαθοῦς τὸν λόγον. δὸς δὲ τὸν κρείττονα, ὅς ἐμοί σου πλεῖον συνώδενυσεν καὶ τῶν λόγων ἐπήκουσεν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας ἐκμεμάθηκεν, καὶ ἐκ ἀναγκάσω σε καλῶς ποιεῖν ἐθέλοντα· ἀλλ' ἐδυνήσει νῦν τὸν σου κρείττονα παρασχεῖν· σὺ γὰρ δι' ἐμῶ τῶν 10 σωζομένων ἔθνων εἰ κρείττων ἀπαρχή. πλήν καὶ τὸ ἕτερον λόγισαι, ὅτι εἰ τὸν κίνδυνον τῆς ἀμαρτίας φοβόμενος οὐκ ἀναδέχῃ τῆς ἐκκλησίας τὴν διοίκησιν, σὺ ἴσθι εἰδῶς ὅτι πλεῖον ἀμαρτάνεις, ὅσας τοῖς θεοσεβέσιν ὥσπερ πλέουσιν καὶ κινδυνεύουσιν βοηθεῖν δυνάμενος ἐθέλεις, διασκοπῶν μόνον τὸ ἴδιον καὶ ἐ τὸ κοινῇ πᾶσι συμφέρον. 15 ὅτι δὲ τὸν κίνδυνον πάντως ἀναδέξασθαι σε δεῖ, ἐμοῦ τοῦτο ἄξιόν μὴ πανομένου εἰς τὴν τῶν πάντων βοήθειαν, ὀρθῶς ἐπίστασαι. ὅσω ἔν μοι ταχύτερον συνενδοκήσεις, τοσῶτόν με τῆς ἀθυμίας καφίσεις.

IV. Οἶδα δὲ καὶ αὐτὸς, ὦ Κλήμης, λύπας καὶ ἀθυμίας καὶ κινδύνους καὶ ψόγους τὰς ἐξ ἀπαιδεύτων ὄχλων σοι δωρέμενος, οὓς 20 δυνήσῃ γενναίως φέρειν, ἐνορῶν τῆς ὑπομονῆς τὸν ἐκ Θεοῦ σοι μέγαν ἀποδιδόμενον μισθόν. ἀλλὰ καὶ δικαίως συνενθυμήθητί μοι, πότε σου τῆς ξυμμαχίας χρεῖαν ἔχει ὁ Χριστός, νῦν ὅτε ὁ πονηρὸς κατὰ τῆς αὐτοῦ νύμφης πόλεμον ἤρατο, ἢ εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον, ὅτε νικήσας βασιλεύσει μηδεμιᾶς τῇ λοιπῇ χρεῖαν ἔχων βοηθείας; οὐχὶ 35

tempore festina opem ferre bono Regi, magnas remunerationes post victoriam reddere solito. Laeto igitur animo Episcopatum suscipe, opportune eo magis quod Ecclesiae dispositionem a me didicisti, ad fratrum qui ad nos confugerunt salutem.

V. Verumtamen et breviter coram omnibus et propter omnes, quae ad eam dispositionem pertinent, volo commemorare. Te quidem oportet irreprehensibiliter vivere, et maximo studio omnes vitae occupationes abjicere: ut non sis fidejussor, neque advocatus, neque ullo alio implicitus saeculari negotio. Non enim judicem et cognitorem pecuniarum vel negotiorum rerumque ad hanc vitam pertinentium constituere te vult Christus, ut praesentibus hominum curis detentus tempus non habeas ad separandos juxta veritatis modum homines bonos a malis. Verum illa quidem ii sibi invicem exhibeant qui discunt, et te a sermonibus salvos facere valentibus non avocent. Quemadmodum enim tibi impium est, saeculares curas suscipere, relicto eo quod facere jussus es: ita singulis laicis peccatum est, si sibi invicem etiam in mundanis necessitatibus praesto non sint. Equidem si cuncti non cogitent facere, uti tu in rebus, in quibus id decet, secure et tranquille vivas, a Diaconis edoceantur; quo solius Ecclesiae sollicitudinem geras, tum ad scite eam administrandam, tum ad tradendos sermones veritatis.

VI. Nam si curis saecularibus occupatus fueris, et teipsum et auditores decipies. Conducibilia enim praebere per occupationem non valens, et tu quasi qui utilia non docueris punieris, et qui non edocti erunt, ignorantiae causa peribunt. Quocirca tu quidem fac ut absque occupatione praesideas, quo tempestive sermones quibus illi salvari possint praebes: sicque te audiant, scientes, legatus veritatis quodcumque ligaverit super terram, ligatum esse et in coelo, et quodcumque solverit, solutum esse. Tu autem ligabis quae ligari oportet, et solves quae solvenda sunt. Atque ad te quidem, qui praees, quae pertinent, ista sunt, et his similia.

VII. Quae vero ad Presbyteros spectant, ista sint. Ante omnia juvenes nuptiis cito jungant, laqueos ferventis in juvenia cupiditatis praeveniendo. Sed nec de conjugio jam senum curam abjiciant: nam in nonnullis, etiam cum senuerint, valida inest cupiditas. Ne igitur fornicatio,

καὶ τῷ βραχὺ νοῦν ἔχοντι δῆλον, ὅτι νῦν; πάσῃ οὖν προαιρέσει ἐν τῷ τῆς παρούσης ἀνάγκης χρόνῳ τάχυνον ξυμμαχῆσαι βασιλεῖ ἀγαθῷ, μισθοὺς μεγάλας μετὰ νίκην ἀποδιδόναι πεφυκότι. χαίρων οὖν ἐπισκόπησον, εὐκαιρῶς ταύτῃ μᾶλλον, ὥς διοίκησιν ἐκκλησίας παρ' ἐμοῦ μεμαθηκώς, εἰς τὴν τῶν ἡμῖν προσφευγόντων ἀδελφῶν σωτηρίαν. 5

V. Πλὴν καὶ βραχεία ἐπὶ πάντων διὰ πάντας τὰ τῆς διοικήσεως ὑπομνήσαι θέλω. σὲ μὲν χρὴ ἀνεπιλήπτως βιῶντα σπουδῇ μεγίστῃ πάσας τὰς βίης ἀσχολίας ἀποσεῖσθαι, μήτε ἐγγυητὴν γινόμενον μήτε συνήγορον μηδὲ ἐτέρῳ τινὶ βιωτικῷ παρεμπεπλεγμένον πράγματι. ἡ γὰρ κριτὴν καὶ δικαστὴν χρημάτων ἢ ἀσχολημάτων καθεστάναι σε 10 θελεῖ τῶν νῦν βιωτικῶν πραγμάτων ὁ Χριστός, ἵνα συνεχόμενος εἰς τὰς νῦν τῶν ἀνθρώπων φροντίδας μὴ εὐσκολῆς χωρίζεις λόγῳ ἀληθείας ἀνθρώπων τὰς κρείττονας ἀπὸ τῶν χειρόνων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ μαρθάνοντες ἀλλήλοις παρασκέτωσαν, καὶ ἀπὸ τῶν σῴζειν 15 δυναμένων λόγων μὴ ἀποσχολεῖτωσαν. ὥς γάρ σοι ἀσεβὲς ἐστὶν τὰς βιωτικὰς φροντίδας ἀναδεξασθαι καταλείψαντα ποιεῖν ὃ ἐκελεύσθης, οὕτως ἐκάστῳ λαϊκῷ ἁμαρτία ἐστίν, εἰ μὴ ἀλλήλοις καὶ ἐν ταῖς βιωτικαῖς χρείαις παρίστανται. καὶ σε δὲ περὶ ὧν χρὴ ἀμέριμον εἶναι οἱ πάντες ποιεῖν εἰ μὴ νοῶσιν, παρὰ τῶν διακόνων μαρτανέτωσαν· ἵνα μόνῃς τῆς ἐκκλησίας τὴν φροντίδα ἔχῃς, πρὸς τε τὸ διοικεῖν 20 αὐτὴν καλῶς καὶ τὸ τὰς τῆς ἀληθείας λόγους παρέχειν.

VI. Ἐπεὶ εἰ μὴ βιωτικαῖς μερίμναις ἀσχοληθῇς, καὶ σεαυτὸν καὶ τὰς ἀκροατὰς ἐνεδρεύσεις· τὰ γὰρ συμφέροντα ἐφοδιάζειν διὰ τὴν ἀσχολίαν ἡ δυνήθεις καὶ σὺ ὥς μὴ διδάξας τὸ συμφέρον κολασθήσῃ, οἱ δὲ μὴ μαθόντες ἀγνοίας αἰτία ἀπολοῦνται. διὸ σὺ μὲν αὐτὸς 25 ἀσכולῶν προκαθέσθῃ, πρὸς τὸ εὐκαιρῶς παρέχειν τὰς σῴζειν αὐτοὺς δυναμένους λόγους. καὶ οὕτως ἐπακουσάτωσάν σου, εἰδότες ὅτι ὁ τῆς ἀληθείας πρεσβύτερος ὁ ἄν δῆσῃ ἐπὶ γῆς, δέδεται καὶ ἐν οὐρανῷ, ὃ δ' ἄν λύσῃ, λέλυται. σὺ δὲ δῆσεις ἃ δεῖ δεθῆναι καὶ λύσεις ἃ δεῖ λυθῆναι. καὶ τὰ μὲν κατὰ σὲ τὸν προεστώτα ταῦτά 30 ἐστὶν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια.

VII. Τὰ δὲ κατὰ τὰς πρεσβυτέρους ἔστω τάδε. πρὸ πάντων τοὺς νέους πρὸς γάμον ζευγνύτωσαν ἐν τάχει, προλαμβάνοντες τῆς τριαξέ- 35 ρης ἐπιθυμίας τὰ παγιδεύματα. ἀλλὰ μηδὲ τῶν ἥδη γερόντων περὶ γάμον ἀμελήτωσαν· ἐνίοις γὰρ καὶ γηράσασιν ἀλκαία ἐνεστιν 35

adversum vos grassandi occasione accepta, pestem in vos invehat, praecavete, et conquirite, ne forte in vobis occulte adulterii ignis fuerit accensus. Multum quippe grave peccatum est adulterium; in tantum ut secundum in poenis obtineat locum; quandoquidem primus debetur iis qui in errore degunt, quamvis temperanter vivant. Quare vos, velut Ecclesiae Presbyteri, Christi sponsam ad castitatem exercete. Sponsam autem dico Ecclesiae corpus et congregationem. Si enim pudica inventa fuerit a sponso Rege, maximum honorem consequetur; vosque grandi laetitia, velut invitati ad nuptias, fruimini. Si vero in peccato deprehensa fuerit, ipsa quidem ejicietur; vos autem poenas dabit, si forte per vestram negligentiam peccatum commissum fuerit.

VIII. Quocirca ante omnia de pudicitia solliciti estote. Quippe apud Deum admodum grave quid censetur fornicatio. Caeterum species fornicationis multae sunt, ut et ipse Clemens vobis enarrabit. Attamen primum adulterium est, virum non sola sua uti uxore, et uxorem non solo suo uti viro. Si quis castus exstiterit, humanus etiam fieri potest; propter quod aeternam consequetur misericordiam. Quemadmodum autem adulterium magnum malum est, ita humanitas maximum bonum. Idcirco diligite omnes fratres vestros sanctis et misericordibus oculis, orphanis quidem parentum, viduis autem virorum curam exhibentes, praebentes alimoniam cum omni liberalitate; aetate vigentibus conjugium providentes; atque inter illos iis qui artem nesciunt, commenti per vitae instituta occasiones ad vivendi necessitatem; artificum operam, debili misericordiam.

IX. Scio autem vos haec facturos, modo caritatem vestra in mente statueritis: ad quam introducendam unus est modus accommodatus, mensae et salis in commune perceptio. Quare studete inter vos frequentius convivia agitare, quantum potestis, ne caritatem amittatis: causa enim est beneficentiae, beneficentia vero salutis. Cuncti ergo cunctis in Deo fratribus communem vestrum praebete victum, scientes quod temporalia dando aeterna consequimini. Multo magis nutrite esurientes, et sitiensibus potum date, nudis indumentum; aegrotos visitate; iis qui in carcere sunt intervenientes pro viribus succurrite; peregrinos omni cum alacritate in domibus vestris suscipite. Verum ne singulatim dicam, omne bonum ut faciatis docebit vos caritas erga homines; quemadmodum apud eos, qui salvi esse nolunt, odium erga homines male agere suggerit.

ἐπιθυμία. ἵνα ἔν μὴ ἡ πορνεία νομῇ λαβῆσα καθ' ὑμῶν εἰς ὑμᾶς τὸν αὐτὸν ἐμβάλλῃ λοιμόν, προσπαλίζεσθε καὶ ἐρευνᾶτε, μὴ πως τὸ τῆς μοιχείας λανθανόντως ἐν ὑμῖν ἀναφθῇ πῦρ. πολὺ γὰρ δεινὸν ἡ μοιχεία, τοσούτον ὅσον τὰ δευτερεῖα ἔχειν αὐτὴν τῆς κολάσεως· ἐπεὶ τὰ πρωτεῖα τοῖς ἐν πλάνῃ ἔσιν ἀποδίδεται, καὶ σωφρονῶσιν. 5 διὸ ὑμεῖς ὡς ἐκκλησίας πρεσβύτεροι ἐξασκήσατε τὴν Χριστῷ νύμφην εἰς σωφροσύνην· νύμφην δὲ λέγω τῆς ἐκκλησίας τὸ σύστημα. εἰάν γὰρ σώφρων καταληφθῇ ὑπὸ νυμφίᾳ βασιλείᾳ, τιμῆς μεγίστης τεύξεται, καὶ ὑμεῖς μεγάλης εὐφρασίας, ὡς κλητοὶ γάμων, ἀπολαύοντες. εἰάν δὲ ἡμαρτηκυῖα φωραθῇ, αὕτη μὲν ἐκβλητος ἔσται, ὑμεῖς 10 δὲ δίκην δώσετε, μὴ πως παρὰ τὴν ὑμέτεραν ἀμείλιαν γέγονεν ἡ ἁμαρτία.

VIII. Διὸ πρὸ πάντων περὶ σωφροσύνης φρονεῖτε· λίαν γὰρ παρὰ τῷ Θεῷ χαλεπὴ ὥρισις ἡ πορνεία. πορνείας δὲ εἶδη πολλά, ὡς καὶ αὐτὸς Κλήμης ὑμῖν διηγῆσεται. πλὴν πρώτη μοιχεία ἐστὶ τὸν 15 ἄνδρα μὴ ἰδίᾳ μόνῃ χρῆσασθαι γυναικὶ καὶ γυναικᾷ μὴ ἰδίᾳ μόνῃ χρῆσασθαι ἀνδρί. εἰάν σώφρων ἦ τις, καὶ φιλόανθρωπος γενέσθαι δύναται, οὗ εἵνεκεν ἐλέους αἰωνίου τεύξεται. ὡς δὲ ἡ μοιχεία μέγα κακόν, οὕτως ἡ φιλανθρωπία μέγιστον ἀγαθόν. διὸ ἀγαπᾶτε πάντας ὑμῶν τὰς ἀδελφὰς σεμνοῖς καὶ ἐλεήμοσιν ὀφθαλμοῖς, τοῖς μὲν ὀρφα- 20 τοῖς ποιῶντες τὰ γονέων, ταῖς δὲ χήραις τὰ ἀνδρῶν, παρέχοντες μετὰ πάσης εὐφροσύνης τὰς τροφάς· τοῖς ἀκμαίοις τὰς γάμους, καὶ τοῖς αὐτῶν ἀτέργοις διὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐννοούμενοι τὰς προφάσεις τῆς ἀναγκαίας τροφῆς· τεχνίτη ἔργον, ἀδρανεῖ ἔλεος.

IX. Οἶδα δὲ ταῦτα ποιήσειν ὑμᾶς, εἰάν ἀγάπην εἰς τὸν ὑμέτερον 25 ἰδρύσθε νῦν. πρὸς δὲ τὴν αὐτῆς εἴσοδον μία τίς ἐστὶν ἱκανὴ πρόφασις, κοινὴ τῶν ἁλῶν μετάληψις. διὸ σπαράττετε πυκνότερον συνέστιοι ἀλλήλων γίνεσθαι, ὡς δύνασθε, ὅπως αὐτὴν μὴ ἀπεμπολήσθε· αἰτία γάρ ἐστιν τῆς εὐποιίας, ἡ δὲ εὐποιία τῆς σωτηρίας. κοινὸς ἔν πάντες πᾶσιν τοῖς κατὰ Θεὸν ἀδελφοῖς τοὺς ἑαυτῶν παρέχετε 30 βίους, εἰδότες ὅτι πρόσκαιρα δωρούμενοι αἰώνια λήψετε. πολλῷ μᾶλλον πεινῶντας τρέφετε, καὶ διψῶσι παρέχετε ποτόν, γυμνοῖς ἐνδυμα, τοὺς νοσῶντας ἐπισκέπτεσθε, τοῖς ἐν φυλακαῖς ἐπιφαινόμενοι ὡς δύνασθε βοηθεῖτε, τὰς ξένους μετὰ πάσης προθυμίας εἰς τὰς ἑαυτῶν οἴκους λαμβάνετε. πλὴν ἵνα μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, πᾶν καλὸν ἢ 33

X. Fratres, qui lites habent, apud potestates non judicentur, sed ab Ecclesiae Presbyteris concilientur quocumque modo, quibus prompte obediant. Ad haec avaritiam ita fugite, ut quae occasione temporalis lucri possit aeternis bonis privare. Stateras, mensuras, libras, pondera justa sedulo custodite; in depositis bene vos gerite ac fideliter. Atque haec et similia usque ad finem facere sustinebitis, si de futuro per Deum iudicio memoriam perpetuam corde retinetis. Quis enim peccet, certo persuasus, quod a Deo justo, qui nunc solus patiens et bonus est, in consummatione saeculi iudicium fore definitum est? ut boni deinceps ineffabilibus bonis perpetuo fruantur, qui vero peccatores inventi fuerint, tamquam mali inenarrabili supplicio afficiantur in sempiternum. Et ista quidem ita se habere, nisi veritatis Propheta futurum jurejurando affirmasset, forte par erat dubitare.

XI. Quocirca cum sitis veri Prophetae discipuli, deposita vacillatione animi, ex qua mala opera oriuntur, alacriter bene agere recipite. Quod si circa ea quae futura diximus aliquis vestrum ambigit, non erubescat confiteri, si quidem curam habet animae suae, et a praeposito satisfiet ipsi: sin vero recte credidit, confidens vivat, quasi qui magnum condemnationis ignem effugerit, et in perpetuum bonumque Dei regnum sit ingressurus.

XII. Porro Ecclesiae Diaconi Episcopo sint, scite oberrando, oculi; singulorum Ecclesiae hominum opera perscrutantes, quis peccato proximus sit, quo a praeside admonitione praeventus peccatum forte non perficiat. Ecclesiae desertores corrigant, ut non desistant congregati audire sermones, quo animi molestias, quae passim cordi ex mundanis casibus et pravis colloquiis incidunt, eloquia veritatis possint purgare; si etenim multo tempore inculti manent, ignis materia fiunt. Quinetiam Diaconi corpore aegros perquirant et ignoranti plebi indicent, ut appareant atque visitent; et necessaria ex praesidis sententia praebeant. Hoc vero quamvis clam eo fecerint, non peccabunt. Ista equidem et illis similia, Diaconis curae sint.

φιλανθρωπία ὑμᾶς ποιεῖν διδάξει, ὥσπερ ἡ μισανθρωπία τοῖς μὴ βελομένοις σώζεσθαι τὴν κακοπραξίαν ὑποδείκνυσιν.

X. Οἱ πράγματα ἔχοντες ἀδελφοὶ ἐπὶ τῶν ἔξουσιων μὴ κρινέσθωσαν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας πρεσβυτέρων συμβιβάζεσθωσαν παντὶ τρόπῳ, ἐτοιμῶς αὐτοῖς πειθόμενοι. πλὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν ἔτι 5 φεύγετε, ὡς προφάσει προσκαίρει κέρδους ἀπὸ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ζημιᾷ δυναμένην. ζυγὰ, μέτρα, σταθμία, τὰ τῶν ῥοπῶν δίκαια ἐπιμελῶς φυλάσσετε, πρὸς τὰς παρακαταθήκας εὐγνωμονεῖτε. πλὴν ταῦτα καὶ τὰ τέτοις παραπλήσια μέχρι τέλους ποιεῖν ὑπομενεῖτε, ἵνα ἀχώρισον μνήμην περὶ τῆς ἐκ Θεῆ γινομένης κρίσεως ἐν ταῖς καρ- 10 δαίαις ἔχητε. τίς γὰρ ἂν ἀμαρτήσῃ, πεπληροφορημένος ὅτι ἐκ Θεῆ δίκαιος, τῷ νῦν μόνος μακροθύμης καὶ ἀγαθῆς, ἐπὶ τῇ τῆ βίᾳ συντελείᾳ γενέσθαι ὠρίσθη κρίσις, ἵνα οἱ ἀγαθοὶ τῷ λοιπῷ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν ἀϊδίως ἀπολαύσωσιν, οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ εὐρεθέντες ὡς κακοὶ ἀπορρήτως κολάσεως τεύξωνται τὸν αἰῶνα. καὶ ταῦτα μὲν ἔτις ἔχειν, 15 εἰ μὴ ὁ τῆς ἀληθείας προφήτης ἐνόρκως εἰρήκει ἕσεσθαι, τάχα ἂν ἔλογον ἦν ἀμφιβάλλειν.

XI. Διὸ προφήτου ἀληθῶς ὄντες μαθηταί, ἀποθήμενοι τὴν διχόνο- 20 νιαν ἐξ ἧς γίνεται ἡ κακοπραξία, προθύμως τὸ εὐποιεῖν ἀναδέξασθε. εἰ δὲ περὶ τῶν εἰρημένων ἕσεσθαι ἀμφιβάλλει τις ὑμῶν, μὴ αἰδέσθεις ὁμολογῆτω, εἴπερ τῆς αὐτοῦ φροντίζει ψυχῆς, καὶ ὑπὸ τοῦ προσετώτος πληροφορηθήσεται. εἰ δ' ὀρθῶς πεπίστευκε, θαρρῶν πολιτεύεσθω, ὡς μέγα καταδίκης πῦρ φεύγων καὶ εἰς αἰδίαν ἀγα- 25 θὴν Θεῆ βασιλείαν εἰσερχόμενος.

XII. Οἱ μὲν οὖν τῆς ἐκκλησίας διάκονοι τῷ ἐπισκόπῳ συνετῶς ῥεμ- 30 βόμενοι ἕστωσαν ὀφθαλμοί, ἐκάστου τῆς ἐκκλησίας πολυπραγμονῶντες τὰς πράξεις, τίς μέλλει ἀμαρτάνειν, ἵνα νεθεσία καταληφθεὶς ὑπὸ τῷ προκαθεζομένῳ τάχα εἰ μὴ τελεύσῃ τὸ ἀμάρτημα· τὰς λειποτάκτας ἐπιστρεφέντων, τῷ μὴ ἐπιλείπειν τὰς συνερχομένους τῶν λόγων ἐπακέειν, ὅπως τὰς ἐκάστοτε τῇ καρδίᾳ προσπιπτόσας ἀθυμίας 35 ἐκ τῆ βιωτικῶν συμπτώσεων καὶ ὁμιλιῶν κακῶν λόγια ἀληθείας καθαιρεσθαι δύνωνται· ἐπεὶ γὰρ ἂν χρόνῳ πολλῶν χερσεύσωσιν, πυρὸς ἔργον γίνονται. τὰς δὲ καὶ κατὰ σάρκα νοσῶντας μαρτυράτωσαν καὶ τῷ ἀγωνῶντι πλῆθει προσαντιβαλλέτωσαν, ἵνα ἐπιφάνωνται, καὶ 40 τὰ δέοντα ἐπὶ τῇ τοῦ προκαθεζομένου γνώμῃ παρεχέτωσαν. εἴ το 35

XIII. Qui alios in religione instituunt, ipsi prius instructi alios instruant: quia de hominum anima agitur. Oportet quippe ad multas dissentientium sententias et voluntates aptari eum, qui verbum Dei subministrat et docet. Sit ergo necesse est Catechista valde doctus, irreprehensibilis, maturus et perspicuus; sicut ipsi probabitis fore Clementem, post me Catechistae officio functurum. Longum enim est nunc me singula recensere. Verum si concordiam tenueritis, poteritis portum quietis attingere, ubi Regis summi exstat urbs pacifica.

XIV. Similis namque est totus Ecclesiae status navi magnae, quae per validam tempestatem fert viros diversorum locorum, unam boni regni civitatem incolendi cupidos. Sit ergo vobis navis dominus Deus: et assimilentur gubernator quidem Christo, proreta Episcopo, nautae Presbyteris, praefecti laterum Diaconis, naustologi Catechistis, vectoribus universa fratrum multitudo, mari mundus, venti adversi tentationibus, persecutiones vero et pericula et omnigenae afflictiones decumanis fluctibus, ex continenti venientes torrentes et flatus sermonibus seductorum ac pseudoprophetarum, at promontoria et loca confragosa iudicibus dignitate eminentibus et crudelia minantibus, loca autem bimarina et fera iis hominibus qui ratione carent ac de promissionibus veritatis dubitant; hypocritae piratis similes habeantur: sed et validum vorticem et tartaream Charybdin et cruenta fragmina et mortiferas subversiones sola esse peccata existimate. Quo igitur vento secundo navigantes in urbis speratae portum absque gravi periculo deferamini, orate precibus quae exaudiri dignae sint: preces autem tales fiunt bonis operibus.

XV. Itaque in quiete firmi maneant epibatae, in propriis locis sedentes; ne perturbato ordine concussum et ad alterum latum inclinationem excitent. Naustologi de mercede commoneant. Diaconi nihil eorum quae ipsis credita sunt negligant. Presbyteri velut nautae diligenter praeparent unicuique necessaria. Episcopus tamquam proreta vigilanter solius gubernatoris doctrinam secum reputet. Christus Salvator ut gubernator diligatur, solusque in iis quae dicit credatur. Cuncti vero Deum de prospera navigatione orent. Navigantes omnem angustiam expectent, ut

δὲ καὶ λάθρα αὐτοῦ ποιῶσιν, οὐχ ἁμαρτάνουσιν. ταῦτα μὲν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια οἱ διάκονοι προνοήτωσαν.

XIII. Οἱ κατηχοῦντες πρῶτον κατηχηθέντες κατηχήτωσαν· ὅτι περὶ ψυχῆς ἀνθρώπων τὸ ἔργον· πρὸς γὰρ τὰς πολλὰς τῶν μανθανόντων γνώμας συναρμόζεσθαι δεῖ τὸν τῶν λόγων ὑφηγητήν. πολυμαθὴς ἔν καὶ ἀνεπίληπτον πέπειρόν τε καὶ δῆλον τὸν κατηχῶντα εἶναι δεῖ, ὡς αὐτοὶ ἔσεσθαι Κλήμεντα μετ' ἐμὲ κατηχεῖν μέλλοντα. πολὺ γὰρ ἔστιν ἐμὲ νῦν τὸ κατ' εἶδος λέγειν. πλὴν ἐὰν ὁμονοήσητε, δυνήσεσθε εἰς τὸν τῆς ἀναπαύσεως ἐνεχθῆναι λιμένα, ἐνθα μεγάλου βασιλείως ἔστιν εἰρηνικὴ πόλις. 5 10

XIV. Ἔοικεν γὰρ ὅλον τὸ πρᾶγμα τῆς ἐκκλησίας νηὶ μεγάλῃ, διὰ σφοδρῶ χειμῶνος ἄνδρας φερούσῃ ἐκ πολλῶν τόπων ὄντας καὶ μίαν τινὰ ἀγαθῆς βασιλείας πόλιν οἰκεῖν θέλοντας. ἔστω μὲν ἔν ὑμῖν ὁ ταύτης δεσπότης Θεός, καὶ παρεικάσθω ὁ μὲν κυβερνήτης Χριστῷ, ὁ πρωρεὺς ἐπισκόπῳ, οἱ ναῦται πρεσβύτεροις, οἱ τοίχαρχοι διακόνους, οἱ ναυστολόγοι τοῖς κατηχοῦσιν, τοῖς ἐπιβάταις τὸ τῶν ἀδελφῶν πλῆθος, τῷ βυθῷ ὁ κόσμος, αἱ ἀντίπρηναι τοῖς πειρασμοῖς, οἱ δὲ διωγμοὶ καὶ οἱ κίνδυνοι καὶ παντοδαπαὶ θλίψεις ταῖς τρικυμίαις, τὰ δὲ ἀπόγεια τῶν χειμάρρων καὶ τὰ φυσήματα ταῖς τῶν πλάνων καὶ ψευδοπροφητῶν ὁμιλίαις, τὰ δὲ ἀκρωτήρια καὶ τὰ τραχέα τῶν τόπων τοῖς ἐν ὑπεροχαῖς δεῖνὰ ἀπειλῇσι δικασαῖς, διθάλασσοι δὲ καὶ θηριώδεις τόποι τοῖς ἀλογίστοις καὶ ἐνδοιάξεσι περὶ τῶν τῆς ἀληθείας ἐπαγγελμάτων· οἱ ὑποκριταὶ τοῖς πειραταῖς παρεικασμένοι νοεῖσθωσαν· πλὴν ἰχυρὰν ἱλιγγα καὶ ταρταυρίαν χάρυβδιν καὶ φόνια προσρήγματα καὶ θανατώδεις διαλύσεις μόνας τὰς ἁμαρτίας εἶναι νομίζετε. ἵνα ἔν ἑρίᾳ πλέοντες εἰς τὸν λιμένα τῆς ἐλπιζομένης πόλεως ἀκινδυνότερόν ἐνεχθῆτε, ἐπηκόως εὐχεσθε· εὐχαὶ δὲ ἐπήκοοι γίνονται ταῖς εὐπραγαίαις. 15 20

XV. Εὐσταθίτωσαν ἔν οἱ ἐπιβάται ἐδραῖοι ἐπὶ τῶν ἰδίῳν καθεζόμενοι τόπων, ἵνα μὴ τῇ ἀταξίᾳ σεισμὸν ἢ ἑτεροκλίναν παρέχωσιν. οἱ ναυστολόγοι τὰς μισθὰς ὑπομιμνησκέτωσαν. οἱ διάκονοι μηδὲν ἀμελήτωσαν ὧν ἐπιστεύθησαν, οἱ πρεσβύτεροι ὥσπερ ναῦται καταρτιζέτωσαν ἐπιμελῶς τὰ χρήζοντα ἐκάσῳ. ὁ ἐπίσκοπος ὡς πρωρεὺς ἐγρηγορῶς τῷ κυβερνήτῃ μόνῃ τὰς λόγους ἀντιβαλλέτω. ὁ Χριστός, ὁ σωτὴρ, κυβερνήτης φιλείσθω, καὶ μόνος περὶ ὧν λέγει πισυνέσθω. 25 30 35

qui magnum ac turbidum pelagus transfretent, mundum scilicet: interdum quidem afflicti, persecutionem patientes, dissipati, esurientes, sitientes, nudi, coangustati; rursus autem interdum adunati, congregati, quieti; sed et nauseantes, vertigine affecti, vomentes, hoc est confitentes delicta tamquam morbidam bilem, peccata dico ex amaritudine profecta, et mala ex inordinatis cupiditatibus accumulata, quae per confessionem veluti evo-mentes a morbo allevamini, recipientes salutarem ex sedulitate sanitatem.

XVI. Cuncti tamen scitote, plus vobis omnibus Episcopum laborare: quoniam unusquisque vestrum suam patitur molestiam, ille vero suam, et singulorum. Quocirca, o Clemens, ita praeside, ut unicuique pro viribus sis adiutor, qui omnium sollicitudinibus onustus es. Unde quod hanc dispensationem suscipis, scio me gratiam accipere, non dare: sed confide et fortem te praesta, tamquam qui scias quod tibi Deus, in requietis portum appellenti, retribuet summum bonorum, mercedem stabilem, quandoquidem pro universorum salute maiorem suscepisti laborem. Adeo ut si multi ex fratribus te ob supremam justitiam odio habuerint, eorum quidem odium nullatenus te laedet, iusti autem Dei amicitia multum tibi conducet. Itaque nitere laudem injustitia partam depellere, per justam vero administrationem sectari utilem laudem ex Christo provenientem.

XVII. Haec et alia plura cum protulisset, rursus multitudinem intuens dixit: Et vero vos, dilecti mei fratres et conservi, praesidi veritatis in omnibus obsecundate, illud scientes, quod qui hunc contristaverit, Christum, cujus cathedram tenet, non recepit; et cum Christum non receperit, quasi qui Patrem rejecerit reputabitur, ideoque a bono regno ejicietur. Qua de causa ad omnes conventus venire satagite, ne velut desertores, per imperatoris anxietatem, peccati probrum accipiatis. Idcirco ante omnia cuncti quae pro ipso faciunt sentite, id cognoscentes, quod propter unumquemque vestrum Diabolus ipsi soli magis inimicus bellum infert. Vos ergo contendite, in amore erga ipsum et in mutua benevolentia perseverare, ei que obedire; ut et ipse sublevetur, et vos possitis salutem consequi.

οἱ δὲ πάντες τῷ Θεῷ περὶ τοῦ οὐρίου πλείν προσεσχέσθωσαν. οἱ πλείοντες πᾶσαν θλίψιν προσδοκάτωσαν, ὡς μέγα καὶ ταραχώδη βυθὸν παραπλείοντες, τὸν κόσμον· ὅτε μὲν ἀθνημοῦντες, διωκόμενοι, σκορπιζόμενοι, πεινῶντες, διψῶντες, γυμνητεῦντες, στενοχωρέμενοι· καὶ πάλιν ὅτε μὲν ἐνούμενοι, συναλιζόμενοι, ἡσυχάζοντες· ἀλλὰ καὶ 5 ναυτιῶντες, ἰλιγγιῶντες, ἀπεμῶντες, τουτέσιν ἐξομολογούμενοι τὰ παραπτώματα ὥσπερ νοσοποιὸνς χολάς, τὰς ἐκ πικρίας ἀμαρτίας λέγων καὶ τὰ ἐξ ἐπιθυμιῶν ἀτάκτων σωρευθέντα κακά, ἅτινα τῷ ὁμολογῆσαι ὥσπερ ἀπεμῆσαντες κουφίζεσθε τῆς νόσου, προσιέμενοι τὴν ἐκ τῆς ἐπιμελείας σωτήριον ὑγίαν.

XVI. Πλὴν γινώσκετε πάντες πάντων ὑμῶν πλεῖον κάμνοντι τὸν ἐπίσκοπον, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν τὴν αὐτῇ θλίψιν πάσχει, αὐτὸς δὲ τὴν αὐτῇ καὶ τὴν ἐκάστῃ. διό, ὦ Κλήμης, ἐκάστῳ κατὰ τὸ δυνατὸν προκαθέσθῃτι βοηθός, τὰς πάντων φορτισθεὶς φροντίδας. ὅθεν τό σε οἰκονομεῖν ἀναδέξασθαι, χάριν οἶδα εἰληφώς ἐ δεδωκώς· ἀλλὰ 15 θάρρει καὶ γενναίως φέρε, ὡς εἰδὼς ὅτι ἀποδώσει σοι ὁ Θεὸς εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀναπαύσεως καταντήσαντι τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, ἀναφαίρετον μισθόν, καθ' ὅτι ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων σωτηρίας τὸν μεῖζονα ἀνεδέξω κάματον. ὥς ἐάν σε πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν διὰ τὴν ἑπακρον δικαιοσύνην μισήσουσιν, τὸ αὐτῶν μὲν μῖσος οὐδὲν σε 20 βλάψει, ἡ δὲ τῷ δικαίῳ Θεῷ φιλία πολὺ σε ὠνήσει. ὥς περὶ τὸν ἐξ ἀδικίας γινόμενον ἔπαινον ἀποσεῖσθαι, διὰ δὲ δικαίαν διοίκησιν τὸν ἐκ Χριστοῦ ἐπωφελῇ θηρεῖν ἔπαινον.

XVII. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὰ τέτων πλείονα πάλιν τῷ πλήθει προσεμβλέψας εἶπεν· καὶ ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί καὶ σύνδουλοι, 25 τῷ προκαθεζομένῳ ἀληθείας κατὰ πάντα ὑπέιξατε, τῷτο εἰδότες, ὅτι ὁ τῷτον λυπήσας Χριστὸν, οὐ τὴν καθέδραν πεπίζεσται, ἐκ ἐδόξατο, καὶ ὡς Χριστὸν μὴ δεξάμενος ὡς ἀθετήσας τὸν πατέρα λογισθήσεται, διὸ τῆς ἀγαθῆς βασιλείας ἀποβληθήσεται. ἔ εἴνεκεν πειρασθε, ἐν πάσαις συνόδοις συντέρχεσθαι, ἵνα μὴ ὡς λειποτάκται ὑπὸ τῆς τοῦ 30 ταξιάρχου ἀθυμίας ἀμαρτίας ἔγκλημα λάβητε. διὸ πρὸ πάντων οἱ πάντες τὰ ὑπὲρ αὐτῶ φρονεῖτε, τῷτο εἰδότες ὅτι δι' ἕκαστον ὑμῶν ὁ πονηρὸς αὐτῷ μόνῳ τὸ πλεῖον ἐχθραίων προσπολεμεῖ. ὑμεῖς ἐν πειρασθε, τῇ πρὸς αὐτὸν σοργῇ καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους εὐνοίᾳ διατελεῖν καὶ αὐτῷ ἑπακούειν, ἵνα καὶ αὐτὸς κερδίζεται καὶ ὑμεῖς σωθῇναι δυνηθῇτε.

XVIII. Quinetiam nonnulla ex vobis ipsis debetis intelligere, quae ipse manifesto dicere propter insidias non possit: verbi gratia, si alicui sit infensus, ne exspectetis ipse dicat: illi vero nolite in contentione assistere; sed prudenter hujus voluntatem sequimini, odio habentes quos odio prosequitur, nec loquentes cum iis cum quibus non loquitur; ut quilibet dum studet universorum amicitiam habere, reconciliatus ei salvus fiat, ejus obediens sermoni. Quod si quis amicus sit his quos ipse odit, et loquatur cum quibus ipse non disserit, unus etiam ipse eorum est qui Ecclesiam exterminare cupiunt: corpore enim vobiscum manens, sententia vobiscum non existens, contra vos est; multo pejer iis qui extra inimici apparent, quippe qui cum apparente amicitia eos qui intra sunt dispergat.

XIX. Atque his dictis in medio coram omnibus manus mihi imponens in sua cathedra sedere me erubescens compulit. Cumque sēdissem, hoc statim mihi dixit: Rogo te coram omnibus adstantibus fratribus meis, ut postquam ex hac, quemadmodum mihi necesse est, vita migravero, Jacobo fratri Domini mittas in epitome, describasque etiam usque ad cogitationes pueritiae tuae, et quo modo ab initio usque nunc me comitatus es, sermonibus a me per civitates praedicatis et actibus meis intendens: deinde in fine mortis quoque meae occasionem, sicut dixi, declarare non pigebit. Neque enim ea res valde ipsum contristabit, gnarum, me pie id persolvisse, quod omnino perpeti necesse erat: maxima vero afficietur consolatione, cum didicerit quod post me non ineruditus vir nec vivificorum ignarus sermonum Ecclesiaeque regulam nesciens docentis acceperit cathedram. Imperiti enim ac seductoris sermo audientis vulgi animas interimit.

XX. Unde ego, Domine mi Jacobo, his ab eo dictis pollicitus non tardavi, sicut jussus sum, magnam partem sermonum per civitates habiturum, qui jam tibi descripti sunt ac per ipsum missi, in libris breviter comprehendere, quasi indicandi gratia, sicque ad te destinare, cum hac inscriptione: Clementis Epitome praedicationum Petri in peregrinationibus. Caeterum exponere ut jussus sum incipiam.

XVIII. Ἐνια δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν νοεῖν ὀφείλετε, διὰ τὸ αὐτὸν μὴ δύνασθαι ἐν φανερῷ λέγειν διὰ τὰς ἐπιβελάς· οἷον ἐὰν ἐχθραίνῃ τι, μὴ ἀναμένετε αὐτὸν εἰπεῖν, τῷ δὲ μὴ προσαμιλλᾶσθε, ἀλλὰ φρονίμως ἔπεσθε αὐτῷ τῷ βελήματι, ἐχθροὶ γινόμενοι οἷς ἐχθραίνει, καὶ μὴ ὁμιλῶντες οἷς μὴ ὁμιλεῖ· ἵνα ἕκαστος, ἐπιδικαζόμενος τῷ πάντας φίλος ἔχει, αὐτὸν διαλλάττων σώζεται, τῆς αὐτῷ ἐπακίων ὁμιλίας. εἰ δέ τις φίλος μὲν ἢ οἷς αὐτὸς ἐχθραίνει, καὶ λαλεῖ οἷς αὐτὸς οὐχ ὁμιλεῖ, εἰς ἐξιν καὶ αὐτὸς τῶν ὀλοθρευνῶν θελόντων τὴν ἐκκλησίαν· τῷ γὰρ σώματι συνὼν ὑμῖν, τῇ γνώμῃ μὴ ὦν μεθ' ὑμῶν, καθ' ὑμῶν ἐξιν, πολλῷ χείρων τῶν ἔξωθεν φαινομένων ἐχθρῶν, μετὰ δοκίμης 10 φιλίας σκορπιζὼν τοὺς ἔσω.

XIX. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐν μέσῳ ἐπὶ πάντων μοι τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς εἰς τὴν αὐτῷ καθέδραν καθεσθῆναι με ἔδυσώπησεν. καθεσθέντι δὲ τῷτό μοι εὐθέως ἔφη· ἄξιῳ σε ἐπὶ πάντων με τῶν συμπαρόντων ἀδελφῶν, ὅπως ὁπόταν τῷ ἐνταῦθα, ὡς ἐμοὶ ὀφείλεται, ἀπαλλάξω 15 βίῃ, σὲ Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφῷ τῷ κυρίῳ διαπέμψαι ἐν ἐπιτομῇ ἀναγραφάμενον μέχρι καὶ τῶν ἐκ παιδῶν σε λογισμῶν, καὶ ὡς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῷ νῦν συνώδυσσάς μοι, ἐπακίων τῶν κατὰ πόλιν ὑπ' ἐμοῦ κηρυχθέντων λόγων τε καὶ πράξεων· ἔπειτα πρὸς τῷ τέλει καὶ τὴν τῷ θανάτῳ με πρὸφασιν, ὡς προεῖπον, δηλῶσαι μὴ ὀκνήσεις. ἔτε 20 γὰρ λίαν αὐτὸν λυπήσει τῷτο, εἰδὼτα ὅτι ὁ πάντως ἔδει με παθεῖν εὐσεβῶς ἀπεδόμην, μεγίστης δὲ παραμυθίας τεύξεται, μαθὼν ὅτι μετ' ἐμὲ ἐκ ἀμαθίης ἀνὴρ καὶ ζωοποιὸς λόγος ἀγνοῶν καὶ ἐκκλησίας κατὰ πόλιν εἰδὼς τὴν τῷ διδάσκοντος ἐπιστεύθη καθέδραν. πλάνου γὰρ ὁμιλία τῶν ἀκρόντων ὄχλων ἀναίρει τὰς ψυχάς. 25

XX. Ὅθεν ἐγώ, κύριε με Ἰάκωβε, αὐτῷ ταῦτα εἰπόντος ὑποσχόμενος οὐκ ὤκνησα, ὡς ἐκελεύσθην, τὸ πολὺ τῶν κατὰ πόλιν λόγων τῶν ἡθῇ σοι προγραφέντων καὶ ὑπ' αὐτῷ διαπεμφθέντων ἐν βίβλοις ἐπὶ κεφαλαίων ποιῆσαι, ὥσπερ σημείεις χάριν, καὶ ἔτως διαπέμψαι σοι, ἐπιγράψαντα, Κλήμεντος τῶν Πέτρῳ ἐπιδημιῶν κηρυγμάτων ἐπιτομή. πλὴν τῷ ἐκτιθέναι ὡς ἐκελεύσθην ἄρξομαι. 30

CLEMENTIS DE PRAEDICATIONIBUS PETRI INTER PERIGRINANDUM EPITOME.

Homilia Prima.

I. Ego Clemens, civis Romanus, primam aetatem pudice ac temperanter vivere valui, cum a pueritia mens mea atque cogitatio inhaerentem mihi cupiditatem avocaret ad moerores et molestias. Inerat enim consideratio, nescio unde oborta, quae crebro mortis commonebat: quod utique post mortem non sim, neque usquam mei mentionem quisquam factururus sit, scilicet immenso tempore cunctorum cuncta in oblivionem adducente, sim autem non existens, eos qui sunt non cognoscens; nec cognoscens, nec cognitus; quique aliquando non fuerim, et tunc non sim? Et an factus sit mundus; et antequam fieret, quidnam fuerit? Nam si semper exstitit, semper erit: si autem factus est, etiam dissolvetur: et post dissolutionem quid erit iterum, nisi forte silentium et oblivio? Et forsitan erit aliquid, quod nunc cogitare est impossibile.

II. Haec atque his similia, nescio unde, indesinenter cogitans, acerbam adeo cepi tristitiam, ut pallerem ac tabescerem: et quod molestissimum, si quando eam sollicitudinem tamquam inutilem repellere cogitarem, vehementior multo me urgebat affectus: eamque rem aegre ferebam, nesciens quod contubernalem praeclaram haberem eam cogitationem, quae mihi bonae immortalitatis exstitit causa, quemadmodum postea experientia agnovi, et Deo cunctorum Domino gratias egi. Cum enim me ab initio illa consideratio premeret, ad rerum inquisitionem et inventionem venire coactus sum: tuncque miseros judicavi, quos principio per ignorantiam beatos praedicare ausus fueram.

III. Igitur cum a puerili aetate in huiusmodi degerem cogitationibus, quo aliquid certi addiscerem, ad philosophorum adventabam scholas; nihilque aliud cernebam, quam dogmatum destructiones et adstructiones, item lites et contentiones, et syllogismorum artificia, necnon sumptionum excogitationes: et interdum quidem praevalebat, verbi gratia, animam esse immortalem, interdum autem mortalem esse. Si quando igitur sermo de illius immortalitate obtinebat, laetabar; cum vero sermo de mortali-

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΔΙΜΙΩΝ

κηρυγμάτων επιτομή.

ΟΜΙΛΙΑ Α΄.

I. Ἐγὼ Κλήμης, Ῥωμαίων πολίτης ὢν, καὶ τὴν πρώτην ἡλικίαν σωφρόνως ζῆσαι δεδυνήμαι, τῆς ἐννοίας με ἐκ παιδὸς ἀποσχολήσης τὴν ἐν ἐμοὶ ἐπιθυμίαν εἰς τε ἀθυμίας καὶ πόνας. συνῆν γάρ μοι λογισμὸς ἐκ οἷδα πόθεν τὴν ἀρχὴν λαβὼν, περὶ θανάτου πνικτὰς ποιέμενος ὑπομνήσεις, ὅτι ἄρα θανὼν ἐκ εἰμὶ καὶ ὑδὲ μνήμην τις ποιήσῃ 5
μὲ ποτε, τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ πάντων τὰ πάντα εἰς λήθην φέροντος, ἔσομαι δὲ ἐκ ὧν, ἐκ ὄντας εἰδώς, ἐ γινώσκων, ἐ γινωσκόμενος, ἐ γεγονώς, ἐ γινόμενος· καὶ ἄρᾳ ποτε γέγονεν ὁ κόσμος, καὶ πρὸ τῷ γενέσθαι τί ἄρα ἦν; εἰ γὰρ ἦν ἀεὶ, καὶ ἔσαι· εἰ δὲ γέγονε, καὶ λυθῆσεται· καὶ μετὰ λύσειν τί ἄρα ἔσαι πάλιν, εἰ μὴ τάχα σιγή καὶ 10
λήθη; καὶ τάχα ἔσαι τι, ὃ νῦν νοῆσαι ἐ δυνατόν.

II. Ταῦτά τε καὶ τὰ τέτοις ὅμοια ἐκ οἷδα πόθεν ἀπαύτως ἐνθυμέμενος ὀδυνηρὰν εἶχον λύπην τοσούτον, ὥς ὠχριακότα με τήκεσθαι· καὶ τὸ δεινότατον, εἴ ποτε ἀπώσασθαι τὴν φροντίδα ὥς ἀνωφελῇ ἐβελυσσάμην, ἀκμαιότερόν μοι μᾶλλον τὸ πάθος ἐγίνετο. καὶ ἡχθόμην 20
ἐπὶ τέτρω, ἐκ εἰδώς σύννοικον καλὴν ἔχων ἐννοιαν, ἀθανασίας ἀγαθῆς αἰτίαν μοι γενομένην, ὥς ὕστερον τῇ πείρᾳ ἐπέγων καὶ Θεῷ πάντων δεσπότῃ ἡνχαρίζεσθαι. ὑπὸ γὰρ τῆς κατ' ἀρχὰς θλιβέσεως με ἐννοίας εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ζήτησιν καὶ εὗρεσιν ἡναγκάσθη ἐλθεῖν· καὶ τότε ἐταλάνιζον οὕς τὴν ἀρχὴν δι' ἄγνοιαν μακαρίζειν ἐκινδύνευον. 25

III. Ἐκ παιδὸς ἐν ἡλικίας ὢν ἐν τοιούτοις λογισμοῖς, χάριν τῷ μαθεῖν τι βέβαιον, εἰς τὰς τῶν φιλοσόφων ἐφοίτων διατριβὰς· καὶ ἐθὼν ἔτερον εὐώρον, ἣ δογμάτων ἀνασκευὰς καὶ κατασκευὰς καὶ ἐρις καὶ φιλονεικίας καὶ συλλογισμῶν τέχνας καὶ λημμάτων ἐπιτοίας. καὶ ὅτε μὲν ἐπεκράτει, φέρε λέγειν, ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, 30
ὅτε δὲ ὅτι θνητὴ. εἴ ποτε ἐν ἐπεκράτει λόγος ᾗτι ἀθάνατος, εἴχαρον·

tate, tristis eram: magis autem rursus animum despondebam, quod neutrum possem menti meae infigere: verum reputabam mecum, sententias controversiarum pro viribus propugnatorum veras aut falsas existimari, non autem tales videri, quales revera sunt. Jam igitur animadvertens, comprehensionem non oriri ex rebus ad agitandum propositis, sed pro ingenio disputantium statui dogmata, adhuc magis hisce de rebus perplexus haerebam: quare ex animae profundo gemebam; neque enim poteram firmi aliquid decernere, neque de istis sollicitudinem valebam depellere, etsi, quemadmodum dixi antea, id vellem; quoniam cum mihi frequenter quietem imperarem, nescio quō modo latenter horum cum voluptate subibat me cogitatio.

IV. Et iterum haesitans dicebam apud me: Quid inaniter laboro, cum manifesta sit res? Quod si quidem post mortem non ero, nunc, quando sum, contristari me non oportet. Quocirca tristitiam ad illum diem reservabo, in quo, cum futurus non sim, non contristabor. Si autem ero, cur nunc mihi superfluo inest tristitia? Statimque postea alia me subiit cogitatio. Dicebam quippe: an non illic pejus quidpiam eo quod me nunc cruciat, passurus sum, si pie non vixero, ac secundum quorundam philosophorum sermones Pyriphlegethonti tradendus sum et Tartaro, quemadmodum Sisyphus vel Tityus vel Ixion vel Tantalus, atque in inferno aeternum puniar? Iterumque replicabam dicens: Sed ista non sunt. Rursusque aiebam: At si sunt. Cum igitur, inqueiebam, incerta res sit, multo magis extra periculum est, pie me vivere. Et quo pacto iustitiae gratia, ad incertam respiciens spem, potero corporis voluptates comprimere? Sed nec quidnam sit iustum Deoque acceptum, plene certoque novi, nec utrum anima immortalis sit cognosco, an mortalis: neque ulla certa ratio invenitur, neque hos mentis motus sedare possum.

V. Quid igitur me facere oportet, nisi hoc: in Aegyptum proficiscar, et adytorum hierophantis ac prophetis amicus efficiar; magumque quaesitum et inventum multa pecunia persuadebo, ut animae evocationem, quam necromantiam vocant, faciat, tamquam videlicet ego de aliquo negotio scisciter: erit autem interrogatio, ut discam utrum anima sit immortalis. At responsio animae de sua immortalitate non ex loquela ipsius aut mea auditione erit mihi comperta, sed ex sola visione; ut his ipsis oculis illam videns sufficientem ac idoneam habeam declarationem quod existat, ex eo solo quod apparuerit; nec amplius incerta auditus verba oculorum

ὁπότε δὲ [ὅτι θνητὴ, ἡνιώμην· πλέον δὲ πάλιν ἡθύνμεν,] ὅτι ἐδ' ὁπότε-
 ρον εἰς τὸν ἐμὸν βεβαιῶσαι νῦν ἡδυνάμην. πλὴν συνενόησεν ὅτι αἱ δόξαι τῶν
 ὑποθέσεων παρὰ τὰς ἐκδικεῦντας ψευδεῖς ἢ ἀληθεῖς ὑπολαμβάνονται, καὶ
 ἐχ' ὡς ἔχουσιν ἀληθείας φαίνονται. ἐπισήσας ἔν ἤδη ποτὲ ὅτι ἐκ παρὰ τὰς
 ἐκδικεμένους ὑποθέσεις ἢ κατάληψις γίνεται, ἀλλὰ παρὰ τὰς ἐκδικεῦντας
 αἱ δόξαι ἀποφέρονται, ἔτι μᾶλλον ἰλιγγίῳ ἐν τοῖς πράγμασιν. διὸ ἐκ τῆ
 τῆς ψυχῆς βλάβης ἐξέναζον· ἔτε γάρ τι βεβαιῶσαι οἷός τε ἦμην, οὔτε
 τὴν τῶν τοιούτων φροντίδα ἀποσείσασθαι ἐδυνάμην, καὶ περ βυλόμε-
 νος, ὡς φθάσας εἶπον· ὅτι ἐμαυτῷ πυκνότερον ἡσυχάζειν ἐπιτάσσον-
 τος, ἐκ οἷδ' ὅπως λανθανόντως μεθ' ἡδονῆς ὁ τῶν τοιούτων μοι 10
 εἰσῆρχετο λογισμός.

IV. Καὶ πάλιν ἀπορούμενος ἔλεγον ἐμαυτῷ· τί ματαιοπονοῶ σαφῶς
 ὅντος τῆ πράγματος; ὅτι εἰ μὲν θανὼν ἐκ εἰμί, νῦν ὄντα με λυ-
 πεῖσθαι ἐκ προσήκεν. διὸ τηρήσω τὸ λυπεῖσθαι εἰς τὴν τότε, ὅτε ἐκ
 ὧν ἐκ λυπηθήσομαι. εἰ δ' ἄρα εἰμί, τί νῦν ἐκ περισσεῦμοι πρὸς- 15
 εστιν τὸ λυπεῖσθαι; καὶ εὐθέως μετὰ τῷτο ἑτερός με εἰσῆγει λογισμός.
 ἔλεγον γάρ, εἰ μὴ τί γε τῆ νῦν με λυπῆντος ἐκεῖ χειρόν παθεῖν ἔχω,
 μὴ βέβιωκώς εὐσεβῶς, καὶ παραδοθήσομαι κατ' ἐνίῳ φιλοσόφῳ λό-
 γος Περικλέους καὶ Ταρτάρῳ ὡς Σίσυφος ἢ Τίτυος ἢ Ιξίων
 ἢ Τάνταλος, καὶ ἔσομαι ἐν αἰῶνα κολαζόμενος. πάλιν τε 20
 ἀνθυπέφερον λέγων, ἀλλ' ἐκ ἔστι ταῦτα. καὶ πάλιν ἔλεγον, εἰ δὲ
 ἔστιν; οὐ δὴλα ἔν ὅντος τῆ πράγματος, ἔλεγον, ἀκινδυνότερόν ἐστιν
 μᾶλλον εὐσεβῶς βιώσαι με. καὶ πῶς δυνήσομαι τοῦ δικαίης χάριν,
 εἰς ἄδην ἐλπίδα ἀφορῶν, τῶν τῆ σώματος κρατεῖν ἡδονῶν; ἀλλ'
 ἐδὲ τί ποτὲ ἐστὶ δίκαιον καὶ ἀρέσκον Θεῷ πεπληροφόρημαι, ἔτε εἰ 25
 ἢ ψυχὴ ἀθάνατος ἢ θνητὴ γινώσκω· ἔτε τις λόγος βέλαιος εὐρίσκε-
 ται, ἔτε τῶν τοιούτων λογισμῶν ἡσυχάζειν δύναμαι.

V. Τί ἔν χρὴ ποιεῖν; ἢ τῷτο, εἰς Αἴγυπτον πορεύσομαι, καὶ
 τοῖς τῶν ἀδύτων ἱεροφάνταις καὶ προφῆταις φιλιωθήσομαι, καὶ μά-
 γον ζητήσας καὶ εὐρὼν χρήμασι πολλοῖς πείσω, ὅπως ψυχῆς ἀνα- 30
 πομπήν, τὴν λεγομένην νεκρομαντείαν ποιήσῃ, ἐμῷ ὡς περὶ πράγματός
 τιος πυνθανομένη· ἢ δὲ πεῦσις ἔσται περὶ τῆ μαθεῖν εἰ ἀθάνατος
 ἢ ψυχὴ. ἢ δὲ τῆς ψυχῆς ἀπόκρισις, ὅτι ἀθάνατός ἐστιν, ἐκ ἐκ τῆ
 λαλήσαι ἢ καὶ ἀκῆσαι ἔσται μοι γινῶναι, ἀλλ' ἐκ τῆ ὁφθῆναι μόνον,
 ἵνα αὐτοῖς ὁφθαλμοῖς ἰδὼν αὐτὴν ἀντάρξῃ καὶ ἱκανὴν ἀπόφασιν 35

poterunt firmitatem evertere. Attamen hanc quoque deliberationem cuidam philosopho, necessario meo, edisserui, qui consilium mihi dedit, id ne auderem, multas ob rationes. Sive enim, inquit, mago non obtemperabit anima, tu, tamquam qui legibus ista facere prohibentibus repugnaveris, male tibi conscius vives: sin vero obedierit, praeterquam quod mala in conscientia vives, non amplius tibi bene cessura existimo ea quae ad pietatem pertinent, cujus ergo ista ausus es. Nam Deum aiunt odio eos prosequi, qui animas mortuorum a corporibus separatas divexant. Ego autem his auditis segnior quidem ad illud aggrediendum effectus sum, a consilio tamen quod initio ceperam non destiti, sed velut ab impetu desiderii retardatus dolebam.

VI. Ac ne ista tibi longo sermone explicem, cum in talibus cogitationibus et negotiis ego versarer, sub imperio Tiberii Caesaris fama quaedam sensim, a verna tempestate initio sumpto passimque crevit, et revera bonus Dei nuncius mundum peragravit, Dei voluntatem silere ac tegere non valens. Ubique igitur amplior et major fiebat, referens, quod quidam in Judaea, principio sumpto a verno tempore, aeterni Dei regnum Judaeis annunciet, quo fruiturum esse ex illis dicit eum, qui vitam rectam emendatamque ducat: quo autem credatur ipsum divinitatis plenum haec loqui ac inspirare, multa mirabilia, signa et prodigia edit sola jussione, quasi qui a Deo acceperit potestatem: surdos enim facit audire, caecos videre, pedibus debiles ambulare, claudos recta incedere; omnem morbum depellit, omnem daemonem fugat: sed et leprosi scabri, eo minus tantum viso, sanati abeunt, mortui vero obliti suscitantur, nihilque est quod facere nequeat. Atque quo plus temporis praeteribat, eo major firmiorque per complures advenientes exsistebat, non amplius, inquam, fama, sed rei veritas. Jam vero et coetus per loca fiebant, consultationis et deliberationis causa, quisnam esset qui apparuisset, et quid vellet dicere.

VII. Caeterum eodem anno, autumnii tempore, quidam publice stans clamavit, dicens: Viri romani, audite; Dei Filius in Judaea adest, cunctis volentibus promittens vitam aeternam, si vitam duxerint ex voluntate

ἔγω, ἐκ τῆς μόνον φανῆναι, ὅτι ἔστιν· καὶ ἐκ ἑτι δυνήσεται τὰ τῶν
ὀφθαλμῶν ἴδια τὰ τῆς ἀκοῆς ἀνατρέψαι ἄδηλα ῥήματα. ὅμως καὶ
αὐτὴν ταύτην τὴν σκέψιν ἀντέβαλλόν τινα συνήθει φιλοσόφῳ, ὃς συν-
εβέλευν μοι, τῷτο μὴ τολμᾶν, κατὰ πολλὰς τρόπους. εἴτε γὰρ ἐκ
εἰσακόμεται, φησὶν, ἡ ψυχὴ τῷ μάγῳ, σὺ τοῖς ταῦτα ποιεῖν ἀπαγο- 5
ρεύσεις νόμοις ὡς ἀντιπράξας δυσσυνειδήτως βιώσεις· εἰ δὲ ἐπακέ-
σεται, μετὰ τῇ δυσσυνειδήτως σε βιῶν, οἴμαι τὰ τῆς εὐσεβείας σοι
μηκέτι προχωρεῖν, οὐ εἵνεκεν καὶ ἐτόλμησας. ἐχθραίνειν γὰρ τὸ
θεῖον λέγουσιν ἐπὶ τοῖς τῇ λύσει θανόντων σωμάτων σκύλλεσιν τὰς
ψυχάς. ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκέσας ὀκνηρότερος μὲν πρὸς τὸ τοιοῦτον 10
ἐγχειρῆσαι ἐγενόμην, τῆς δὲ ἀπαρχῆς μου ἐκ ἐπαυσάμην βελῆς, ἀλλ'
ὡς ἐμποδισθεὶς τὴν ὁρμὴν ἡθύμουν.

VI. Καὶ ἵνα μὴ σοι τὰ τοιαῦτα μακρῷ διηγήσομαι λόγῳ, ἐν
τοσούτοις λογιμοῖς καὶ πράγμασιν ὅντος με φήμη τις ἡρέμα, ἐπὶ
τῆς Τιβερίως Καίσαρος βασιλείας, ἐξ ἐαρινῆς τροπῆς τὴν ἀρχὴν λαμ- 15
βάνουσα ἤνυξανεν ἐκάστοτε καὶ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὴ Θεῷ ἄγγελος διήρ-
χετο τὸν κόσμον, τὸ τῇ Θεῷ βέλημα σιγᾶν καὶ σέγειν μὴ δυναμένη.
ἐκάστοτε ἐν πλείων καὶ μείζων ἐγένετο, λέγουσα, ὡς τίς ποτε ἐν Ιε-
δαίᾳ, ἐξ ἐαρινῆς τροπῆς λαβὼν τὴν ἀρχήν, Ἰεδαίοις τὴν τοῦ αἰδίου
Θεῷ εὐαγγελίζεται βασιλείαν, ἧς ἀπολαύειν λέγει ἐάν τις αὐτῶν προς- 20
κατορθώσει τὴν πολιτείαν· τῇ δὲ πισυνέσθαι αὐτὸν χάριν, ὅτι θεϊότη-
τος γέμων ταῦτα πνέει, πολλὰ θαυμάσια σημειᾷ τε καὶ τέρατα δια-
πράττεται κελεύσει μόνῃ, ὡς παρὰ Θεῷ εἰληφὼς τὴν ἐξουσίαν· κω-
φὸς γὰρ ποιεῖ ἀκύνειν, τυφλὸς ἀναβλέπειν, κνλλὸς ποιεῖ περιπατεῖν,
χωλὸς ἀνορθοῖ, πᾶσαν νόσον ἀπελαύνει, πάντα δαίμονα φυγαδεύει· 25
ἀλλὰ καὶ λεπροὶ ψωροὶ ἐκ διασθήματος μόνον ἐνορῶντες αὐτῷ ἰώμε-
νοι ἀκαλλάσσονται, νεκροὶ δὲ προσφερόμενοι ἐγείρονται, καὶ οὐδὲν
ἐστὶν ὃ ἀδυνατεῖ ποιεῖν· καὶ ὅσῳ γε μᾶλλον ὁ χρόνος προέκοπτεν,
πολὺ μείζων διὰ πλείονων τῶν ἐπιδημούντων καὶ βεβαιότερα ἐγένετο,
ἐκ ἑτι φήμη λέγω, ἀλλὰ τῇ πράγματος ἡ ἀλήθεια. ἤδη γὰρ ποτε 30
καὶ συστήματα κατὰ τόπους ἐγένετο βουλῆς καὶ σκέψεως, τὸ τίς ἂν
εἴη ὁ φανείς καὶ τί βάλεται λέγειν.

VII. Καὶ δήποτε τις πρὸς αὐτῷ τῷ ἔτι φθινοπωρινῇ τροπῇ
δημοσίᾳ εἰς ἐβόα λέγων· ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ἀκέσατε· ὁ τῇ Θεῷ νιὸς
ἐν Ἰεδαίᾳ πάρεστιν, ἐπαγγελλόμενος πᾶσι τοῖς βυλομένοις ζῶν αἰῶνον 35

Patris qui misit illum. Quocirca mores mutate, a deterioribus ad meliora transite, a temporalibus ad aeterna: agnoscite unum esse Deum, qui in coelis est, cujus mundum injuste habitatis ante justos illius oculos: verum si convertamini et juxta voluntatem ejus vivatis, in aliud saeculum sublatis aeternique effecti ineffabilibus ipsius bonis perfruemini; sin vero morem non gesseritis, animae vestrae post dissolutionem a corpore in ignis locum conjicientur, ubi aeternum punitae inutili ducentur poenitentia. Nam tempus poenitentiae praesens est ista singulorum vita. Porro his ego auditis moleste ferebam, nullum ex tanta hominum multitudine, tam magno accepto nuncio, dixisse: In Judaeam proficiscar, ut cognoscam, utrum iste haec proferens vera loquatur, nempe Dei Filium in Judaeam advenisse, propter bonam aeternamque spem, qui voluntatem Patris a quo missus est manifestet: et certe quod eum aiunt praedicare, non est exiguum: quorundam enim animas affirmat, utpote immortales, immortalibus bonis fruituras; aliorum vero, in ignem inextinctum projectas, aeternum puniendas esse.

VIII. Haec de aliis cum dicerem, etiam mecum his verbis locutus sum: Quare alios vitupero, qui in eodem crimine negligentiae versor? Verum ad Judaeam properabo, postquam res meas composuero. Ita vero cum statuisssem, multum in dilatione tempus praeteriit, hujusce vitae negotiis vix explicari valentibus. Tandem itaque considerata vitae natura, quod spe implicans festinantibus insidietur, quin etiam quantum temporis abreptum fuerit mihi spebus jactato, quodque sic occupati homines morimur, cuncta mea, prout erant, relinquens ad mare prope-ravi, et in portum veniens atque in altum subvectus ventis adversantibus pro Judaea Alexandriam appuli, ubi ventorum importunitate detentus ad philosophos ventitabam, atque eum rumorem sermonesque illius qui Romae visus fuerat referebam. At illi responderunt: eum quidem, qui Romae apparuit, nescimus, de illo autem qui in Judaea degit ac Filius Dei a fama dicitur, et audivimus a multis qui illinc veniunt, et de omnibus miraculis quae loquendo facit accepimus.

IX. Cumque dicerem: cuperem incidere in aliquem qui eum vidisset, statim duxerunt me, aientes: est hic quidam, qui non solum vidit eum,

ἐὰν τὰ κατὰ γνάμην τῷ πέμψαντος αὐτὸν πατρὸς βιώσωσιν. διὸ μεταβάλλεσθε τὸν τρόπον, ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ κρείττονα, ἀπὸ τῶν προσκαίρων ἐπὶ τὰ αἰώνια· γινώτε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι τὸν ἐπεφάνιον, ἢ τὸν κόσμον ἀδίκως οἰκεῖτε ἔμπροσθεν τῶν αὐτῷ δικαίων ὀφθαλμῶν· ἀλλ' ἐὰν μεταβάλλησθε καὶ κατὰ τὴν αὐτῷ βούλησιν βιώσητε, 5 εἰς ἕτερον αἰῶνα ἐνεχθέντες καὶ αἰδιοὶ γινόμενοι τῶν ἀπορρήτων αὐτῷ ἀγαθῶν ἀπολαύσετε· ἐὰν δὲ ἀπειθήσητε, αἱ ψυχαὶ ὑμῶν κατὰ τὴν τῷ σώματος λύσιν εἰς τὸν τόπον τῷ πυρὸς βληθήσονται, ὅπου αἰδώς κολαζόμεναι ἀνωφέλητα μετανοήσεσιν. ὁ γὰρ τῆς μετανοίας καιρὸς ἡ νῦν ἐκάς ἐστι ζωὴ τυγχάνει. ἐγὼ μὲν ἔν ταῦτα ἀκῶν ἡχθό- 10 μην, ὅτι ἂν εἰς ἐκ τούτων ὅχλων τηλικαύτην ἀγγελίαν ἀκῶας εἴρηκεν, εἰς Ἰσθαίαν πορεύσομαι, ἵνα ἴδω εἰ ταῦθ' ἔτος λέγων ἀληθεύει, ὡς ὅτι υἱὸς Θεοῦ ἐπιδεδήμηκεν τῇ Ἰσθαίᾳ, ἀγαθῆς καὶ αἰωνίας ἐλπίδος χάριν, τὴν τῷ ἀποσειλάντος πατρὸς βέλῃσιν ἐκφαίνων· καὶ ὅπερ 15 λέγουσιν αὐτὸν κηρύσσειν, ἐκ ἔστιν μικρόν· ὧν μὲν γὰρ τὰς ψυχὰς διαβεβαίεται αἰωνίως ἔσας αἰωνίων ἀπολαύσειν ἀγαθῶν, ὧν δὲ ἐν πυρὶ ἀσβέσθω ῥιφθείσας τὸν αἰῶνα κολασθήσεσθαι.

VIII. Ταῦτα ἐγὼ λέγων περὶ ἄλλων καὶ ἐμαντῶ ὠμίλησα λέγων· τί ἄλλες μέφομαι, ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ἀμαλείας ὑπάρχων ἐγκλήματι; ἀλλ' εἰς Ἰσθαίαν ὁρμήσω, πρότερον τὸν ἐμὸν διαθείς βίον. 10 καὶ δὴ ἔτι βελευσαμένης με πολὺς ὁ τῆς παρολκῆς ἐγενήθη χρόνος, τῶν βιωτικῶν πραγμάτων δυσεκλύτων ὄντων. πέρας γὰρ συννοήσας ὡδέ ποτε τὴν τῷ βίῳ φύσιν, ὅτι ἐλπίδι ἐκπλέκων τὰς σπεύδοντας ἐνεδρεύει, ἢ μὴν ἀλλὰ καὶ ὅν ποτε εἰσεκλάπην χρόνον ἐλπίσιν δονέμενος, καὶ ὅτι ἔτι ἀσχολέμενοι οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκομεν, τὰ πάντα 15 μὲν ὡς ἔτυχεν ἀφείδεις εἰς πότον ὥρμησα, καὶ εἰς τὸν λιμένα ἐλθὼν τε καὶ ἀναχθεὶς ἀνέμων ἔχθραις ἀντὶ τῷ εἰς Ἰσθαίαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἡνέχθη· καὶ ἀνέμων ἀπορία ἐπισχεθεὶς ἐκεῖ συνεφοίτων τοῖς φιλοσόφοις, καὶ τὰ τῆς φήμης καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ φανέντος ἔλεγον τὰς λόγους. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι μὲν ἐν Ῥώμῃ φανέντα ἐκ ἴσμεν, περὶ 20 δὲ τῷ ἐν Ἰσθαίᾳ γενομένῳ καὶ υἱῷ Θεοῦ ὑπὸ τῆς φήμης λεγομένῳ, καὶ παρὰ πολλῶν τῶν κἀκεῖθεν ἐληλυθότων ἡκέσαμεν, καὶ περὶ πάντων ὧν λαλῶν ἐποίει θαναμασίων ἐμάθομεν.

IX. Ἐμὲ δὲ εἰπόντος, ἡθέλόν τιμι συντυχεῖν τῶν ἐωρακότων αὐτόν, εὐθὺς ἡγόν με λέγοντες, ἔστι τις ἐνταῦθα, ἢ μόνον ἱστορήσας 25

sed et ea ex regione oriundus est, vir Hebraeus, nomine Barnabas, qui se quoque ait unum esse ex illius discipulis; et hic sedens rerum ab ipso promissarum sermones volentibus ultro refert. Et quidem cum iis progressus sum. Ac veniens cum adstante multitudine steti sermones audiens; atque intellexi, vera eum non dialectica arte dicere, sed sine malitia et praeparatione exponere, quae audierat et viderat a Dei Filio, qui conspectus fuerat, facta et dicta. Multos autem testes miraculorum et sermonum, ab ipso editorum, ex ipsa etiam assistente plebe producebat.

X. Quandoquidem vero ad dicta minime subdola populus libenter attendebat, ex eruditione saeculari prodeuntes philosophi ridere eum ac subsannare aggrediebantur, immodica audacia cavillantes atque probris incessentes, et quasi armis validis utentes syllogismis. At ille ineptias eorum repellens, versutae ipsorum interrogationi non occurrebat; sed intrepide a sermone suo non desistebat. Et aliquando quidam rogabat eum, cur ita factus esset culex, ut cum minimum quid sit, et sex pedes habeat, insuper et alas gerat; elephas vero, animalium maximum, cum careat alis, quatuor tantum pedes habeat. Ille autem post interrogationem abruptum resumens sermonem, quasi ad percontationem respondisset, propositum sibi ab initio sermonem repetiit, hoc solo utens prooemio per singulas interpellationes: nobis demandatum solummodo est, ut vobis sermones et mirabilia gesta illius qui misit nos, referamus; ac pro logica demonstratione testes vobis producimus eorum qui ex vobis hic adstant complures quorum ego facies recordor, velut vivas imagines, idonea testimonia. Caeterum in vestra potestate situm est, obsequi, vel fidem non habere. Ego certe non cessabo vobis exponere quod utile est: quoniam mihi quidem damnum est, tacere; vobis vero, non credere, noxa. Sed et futilium vestrarum quaestionum demonstrationes dare poteram, si veritatis studio interrogassetis. Verum causam diversae creationis culicis et elephantis nunc vobis aperire intempestivum esset, qui Deum omnium rerum ignoratis.

XI. Haec eo dicente quasi ex communi consensu petulantem risum emisissent, illum nitentes ad silentium et ad angustias redigere, tamquam barbarum quemdam insanum. Quae cum ego intuerer, zelo nescio qua ratione correptus, per iram piam amplius tacere non sustinui, sed cum

αὐτὸν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκεῖθεν γῆς ὑπάρχων, ἀνὴρ Ἑβραῖος, ὀνόματι Βαρνάβας, ὃς καὶ ἓνα τῶν αὐτῷ μαθητῶν ἑαυτὸν εἶναι λέγει, καὶ ἐναυθὰ περὶ καθελόμενος τῆς ἐκείνου ὑποσχέσεως τὰς λόγους τοῖς βε-
λομένοις ἐτοίμως λέγει. καὶ δὴ συνήλθον αὐτοῖς. καὶ ἐλθὼν, σὺν
τῷ παρεστῶτι ὄχλῳ ἔσην ἐπακέων τῶν λόγων, καὶ συνενόον τὰ λη- 5
θῇ οὐ διαλεκτικῇ τέχνῃ λέγοντα, ἀλλ' ἀκάκως καὶ ἀπαρασκευάσως
ἐκτιθέμενον ἃ τε ἤκουσεν καὶ εἶώρακεν τὸν τοῦ Θεοῦ φανεῖντα υἱὸν
πεποιημένον τε καὶ εἰρηκέναι· πολλὰς δὲ μάρτυρας τῶν ὑπ' αὐτῷ
λεγομένων θαυμασίων τε καὶ λόγων, καὶ ἐξ αὐτῷ τῷ παρεστώτι ὄχλῳ,
παρεῖχεν. 10

X. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὰ ἀπανέργως λεγόμενα ἡδέως οἱ ὄχλοι
διετίθεντο, οἱ ἐκ παιδείας κοσμικῆς ὀρμώμενοι φιλόσοφοι γελᾶν αὐ-
τὸν καὶ χλευάζειν ἐπεβάλλοντο, σκώπτοντες καὶ διασύροντες θράσει
ἀμέτρῳ, ὡς μεγάλοις ὄπλοις κεκρήμενοι τοῖς συλλογισμοῖς. ὁ δὲ
ἀπωθέμενος αὐτῶν τὸν λῆρον οὐ συνέτρεχεν αὐτῶν τῇ πανούργῳ 15
πενύσει, ἀλλ' ἀκαταπλήκτως ὧν ἔλεγεν ἔκ ἀφίστατο. καὶ ποτὲ τις
αὐτῷ ἐπύθετο, διὰ τί κώων ψέγοντο, καὶ βραχύντατον ὄν, ἐξ πόδας
ἔχον, ἔχει καὶ πτερά, ἐλέφας δέ, τὸ μέγιστον τῶν ζώων, ἄπτερος ὧν
τέσσαρας μόνους ἔχει πόδας. ὁ δὲ μετὰ τὴν πεῦσιν τὸν ἐμποδισθέντα
ἀταλαβὼν λόγον, ὡς πρὸς τὴν πεῦσιν ἀποκρινάμενος, τὸν αὐτῷ ἀπ' 20
ἀρχῆς προκειμένον ἀνελάμβρατεν λόγον τέτρω μόνῳ προοιμίῳ χρώμενος
καθ' ἐκάστην ἐγκοπήν· ἡμεῖς τῷ πέμψαντος ἡμᾶς τὰς λόγους καὶ τὰς
θαυμασίας πράξεις εἰπεῖν ὑμῖν μόνον ἔχομεν ἐντολήν, καὶ ἀντὶ τῆς
λογικῆς ἀποδείξεως μάρτυρας παρέχομεν ὑμῖν τῶν ἐξ ὑμῶν παρεστώτων
πολλὰς, ὧν ἐγὼ εἶδη μέμνημαι, ὡς ἐμπύχους εἰκόνας ἱκανὰς μαρτυ- 25
ρίας. λοιπὸν ὑμετέρας ἐστὶν ἐξουσίας, ὑπείκειν ἢ ἀπειθεῖν. τῷ δὲ
λέγειν ὑμῖν τὸ συμφέρον ἢ παύσομαι, ὅτι ἐμοὶ μὲν ζημία τὸ σιωπᾶν,
ὑμῖν δὲ τὸ ἀπειθεῖν βλάβη. ἀλλὰ καὶ τῶν εἰκαίων ὑμῶν προβλη-
μάτων τὰς ἀποδείξεις ἀποδῆναι ἐδυνάμην, εἰ φιλαληθῶς ἐπυνθάνεσθε.
κώωνος δὲ καὶ ἐλέφαντος τὴν αἰτίαν τῆς διαφοράς δημιουργίας τῶν 30
ὑμῖν εἰπεῖν ἔκ ἐξιν εὐκαιρον τοῖς τῶν ὄλων ἀγνοοῖσι Θεόν.

XI. Ταῦτα αὐτῷ λέγοντος, ὡς ἐκ συμφωνίας ἄτακτον ἠφίσαν
γέλῳτα, κατασιωπᾶν καὶ ἀπορεῖν αὐτὸν πειρώμενοι ὡς βάρβαρόν τινα
δαιμονῶντα. ἐγὼ δὲ ταῦτα ὁρῶν, ζήλῳ ἔκ οἱδ' ὅπως ληφθεὶς, εὖσε-
βεῖ θυμῷ τῷ λοιπῷ σιγαῖν ἔκ ἐκαρτέραν, ἀλλὰ μετὰ παρρησίας ἐβόων 35

fiducia clamavi, dicens, jure Deus voluntatem suam incomprehensibilem vobis esse voluit, indignos praesciens, sicut ex praesentibus dat plene intelligere iis qui mentis judicio utuntur. Quia enim nunc ejus voluntatis praecones missi sunt, non grammaticam profitentes artem, sed simplicibus et sinceris verbis consilium ipsius demonstrantes (adeo ut quilibet qui audierit, intelligat quae dicuntur) neque cum affectu quodam invido, se ipsum cunctis praeberere nolente, adestis vos, ut, praeterquam quod non intelligitis, quod vobis expedit, damno vestro veritatem rideatis, quae apud barbaros ad vestram condemnationem versatur, quamque ad vos advenientem non vultis hospitio recipere propter libidines vestras, et verborum illius vilitatem, ne arguamini, quod nempe philologi estis seu amatores sermonum, non autem veritatis amatores philosophi. Quousque ergo discitis loqui, qui loqui nescitis? Multa quippe verba vestra unius verbi pretio non sunt aestimanda. Quid autem dicet graeca vestra multitudo, unanimis facta, si judicium futurum est, ut iste ait? Quare, Deus, voluntatem tuam non praedicasti nobis? Nonne audietis, si omnino responsionem accipietis, haec: Ego cum omnes futuras voluntates ante constitutionem mundi cognoscerem, unicuique pro merito suo latenter praevidetur occurri; quod autem id ipsum ita se habeat volens iis, qui ad me confugerunt, plene manifestare, cur ab initio, a primis generationibus voluntatem meam palam non siverim praedicari, nunc circa saeculi finem praecones mei consilii misi, qui et irridentur, et contumeliis affecti deluduntur ab iis qui nequaquam volunt adjuvari, quique meam amicitiam vehementer repudiarunt. O magnam injuriam! invidiae etiam periculum subeunt praedicatores; idque per eos homines, qui ad salutem vocantur.

XII. Porro illud injuste factum adversus praecones meos a principio apud omnes futurum erat, si a principio ad salutem vocati fuissent qui indigni sunt. Quod enim nunc ab iis injuriose fit, in defensionem fit justae meae providentiae, quod praeclare doctrinam honore dignam nolui inutiliter ab initio ad contumeliam publice exponere, sed eam statui, ut venerandam, silentio tegi; non quidem apud eos qui principio digni erant, quibus et tradidi, sed apud istos et consimiles, ut cernitis, indignos, odio me prosequentes, seque nolentes diligere. Et vero nunc omittentes hunc hominem irridere, a me ipsius repromissionem audite, vel qui volet ex audientibus respondeat. At velut petulantes canes latratis, incomposito strepitu, aures salvari desiderantium obstruitis, injusti ac Deo

λέγων· εὐλόγως ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀκατάληπτον τὴν αὐτῇ βέλησιν ἔθετο, ἀναξίους προιδῶν, ὡς ἐκ τῶν νῦν τὲς κριτικὸν νῦν ἔχοντας πληροφο-
ρῶν φαίνεται. ἐπεὶ γὰρ νῦν τῆς αὐτῇ βελήσεως κήρυκες ἔξαπεσά-
λησαν, ἢ γραμματικὴν ἐπαγγελλόμενοι τέχνην, ἀλλ' ἀπλοῖς καὶ ἀπανέ-
ργοις τὴν αὐτῇ βέλησιν ἐκφαίνοντες, ὡς πάντα ὄντιναοῦν τὸν ἀκού- 5
σαντα νοεῖν τὰ λεγόμενα, καὶ ἢ μετὰ ἔξεως τινος φθονεραῖς, παρέχειν
πᾶσιν ἐαυτὴν μὴ βουλομένης· πάρεξε ὑμεῖς, πρὸς τῇ μὴ νοεῖν τὸ
ὑμῖν συμφέρον, ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ βλάβῃ γελᾷ τὴν εἰς τὴν ὑμετέραν
καταδίκην ἐν βαρβάρους πολιτευσαμένην ἀλήθειαν, ἣν καὶ ὑμῖν. ἐπι-
δημήσασαν ξενίσαι ἢ βύλεσθε, διὰ τὰς ἀσελγείας ὑμῶν, καὶ τὸ λιτὸν 10
τῶν λόγων αὐτῆς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇτε, ὅτι εἰ καὶ φιλόλογοί ἐξε, καὶ
ἢ φιλαληθεῖς φιλόσοφοι· μέχρι μὲν ἔν ποτε λαλεῖν μανθάνετε, οἱ
τὸ λαλεῖν ἐκ ἔχοντες; πολλὰ γὰρ ὑμῶν ῥήματα ἐνὸς ἐκ ἄξια λόγῃ.
τί ἄρα ἐρεῖ ὑμῶν τὸ ἐλληνικὸν πλῆθος μία ψυχὴ γενόμενον, εἴπερ
ἔσαι κρίσεις, ὡς ἔτος λέγει; διὰ τί, ὦ θεέ, τὴν σὴν βέλησιν ἐκ ἐκῇ- 15
ρυξας ἡμῖν; ἢ πάντως ἀκέσεσθε, εἴπερ ἀποκρίσεως καταξιοθήσεσθε,
τάδε· ἐγὼ πάσας τὰς ἐσομένας πρὸ καταβολῆς κόσμῃ εἰδὼς προαιρέ-
σεις, ἰδίως ἐκάσῃ πρὸς τὸ αὐτῇ ἄξιον λανθανόντως προαπήντησα·
ἔτο δὲ αὐτὸ ὅτι ἔτος ἔχει, βεληθεῖς τὲς προσπεφευγότας μοι πλη-
ροφορῆσαι, διὰ τί ἀπαρχῆς ἐκ προτέρων γενεῶν τὴν ἐμὴν βέλησιν 20
δημοσίᾳ ἐκ εἴασα κηρυχθῆναι, νῦν πρὸς τῇ τέλει τῇ βίῃ κήρυκας
ἐμῆς βελῆς ἀπέσειλα, οἱ καὶ ὑβρίζοντες χλευάζονται ὑπὸ τῶν μηδὲν
ὠφελεῖσθαι θελόντων καὶ ἐπιτεταμένως τὴν ἐμὴν φιλίαν παραιτη-
σαμένων. ὦ μεγάλης ἀδικίας, μέχρι φθόνῃ κινδυνεύουσιν κήρυκες,
καὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν εἰς σωτηρίαν καλεσμένων ἀνδρῶν. 25

XII. Τῷ δὲ τὸ ἀδίκως γινόμενον κατὰ τῶν ἐμῶν κηρύκων
ἀπ' ἀρχῆς ἂν εἰς πάσας ἐγίνετο, εἴπερ ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐκα-
λῆντο οἱ ἀνάξιοι. τὸ γὰρ νῦν γινόμενον ὑπ' αὐτῶν ἀδίκως εἰς
ἀπολογίαν τῆς ἐμῆς δικαίας γίνεται προνοίας, ὅτι καλῶς τὸν τιμῆς
ἄξιον λόγον ἀπ' ἀρχῆς δημοσίᾳ εἰς ὕβριν θεῖναι ἐκ ἐβληθήν ἄνω- 30
φελῶς, ἀλλὰ σιγᾶσθαι αὐτὸν ὡς τίμιον ἐβαλενσάμην, ἐκ ἀπὸ τῶν
ἀπ' ἀρχῆς ἄξιων, οἷς καὶ μετέδωκα, ἀλλ' ἀπὸ τέτων καὶ τῶν τοι-
έτων, ὡς ὀραῖτε, ἀναξίων, τῶν ἐμὲ μισέντων καὶ ἐαυτὰς φιλεῖν μὴ
βελομένων. καὶ νῦν γε παρέντες γελᾷ τὸν ἄνδρα τέτον ἐμῷ πρὸς
τὸ τέτα ἐπάγγελμα πυνθάνεσθε, ἢ πυνθανομένων ὁ βελόμενος ἀπο- 35

exosi, et servatricem cogitationem avocantes ad incredulitatem. Quo pacto veniam consequi poteritis, eum qui vobis naturam Dei referre promittit, contumelia afficientes; idque hominem, quem oportuerat, etsi nihil vere loquentem, propter bonam ipsius erga vos voluntatem, grate suscipere?

XIII. Quae cum dicerem, aliaque his consentanea, multum in plebe ortum est murmur: atque alii quidem tamquam Barnabam miserantes mihi favebant: alii vero qui erant stolidi, graviter in me stridebant dentibus. Cumque jam vespera advenisset, Barnabae manu apprehensa, eum nolentem vi ad meam duxi domum; ubi et feci manere, ne quis ei manus injiceret. Paucosque dies commoratus, nonnulla verae religionis mihi tradidit rudimenta, quod paucis post diebus properare se diceret ad Judaeam propter festum, velletque deinceps cum suis popularibus degere.

XIV. Videbatur autem mihi esse plane percussus. Cum enim ego dicerem: tu mihi tantum hominis illius qui apparuit, quos audiisti expone sermones, et ego oratione mea illos exornans, Dei consilium praedicabo, sicque postea una navigabo intra paucos dies: admodum enim cupio ad Judaeae regionem pervenire: ac forte vobiscum per totam vitam habitabo: — ille his auditis respondit: tu, si quidem videre nostra, et quod expedit vis discere, mecum statim navigato; alioquin signa domicilii mei et quorum volueris tibi hodie dicam, ut quando volueris venire, nobis occurras: ego enim cras ad mea me recipiam. Videns itaque inexorabilem esse, comitatus sum eum usque ad portum; acceptisque ab eo signis quae dixerat domiciliorum, dixi illi: nisi cras aliquid quod mihi debetur repetiturus essem, jamjam tecum navigarem; cito tamen te assequar. Et his dictis, commendatoque eo navis ductoribus, reversus sum tristis, memor boni et concordis amici.

XV. Aliquot autem dies moratus, ac totum debitum recipere non valens, propter festinationem reliquo neglecto, quod impedimento esset, ipse quoque in Judaeam enavigavi, et quintodecimo die Caesarem Stratonis adveni. Cumque terram tetigissem, et hospitium investigarem, accepi, quemdam nomine Petrum, viri illius qui in Judaea conspectus est,

κρινάσθω. καὶ ὡς ἀσελεγεῖς κύνες ὑλάετετε, ψόφῳ ἀτάκτῳ μύοντες τῶν σῶζεσθαι θελόντων τὰς ἀκοάς, ἄδικοι καὶ θεοστυγεῖς, καὶ τὸν σῶζοντα λογισμὸν εἰς ἀπιστίαν ἀποσχολεύετε. πῶς συγγνώμης τυχεῖν δυνήσεσθε, τὸν τὴν θεότητα τῷ Θεῷ ἐπαγγελλόμενον ὑμῖν εἰπεῖν ὑβρίζοντες, καὶ ταῦτα ἄνθρωπον ὃν ἐχρῆν, εἰ καὶ μηδὲν ἀληθεύοντα, διὰ τὴν ἀγαθὴν αὐτῷ πρὸς ὑμᾶς ἀποδεξασθαι προαίρεσιν;

XIII. Ταῦτά με λέγοντος καὶ τὰ τέτοις ἀκόλουθα, πολὺς τῶν ὄχλων ἐγίνετο θυρόλλος. καὶ οἱ μὲν ὡς τὸν Βαρνάβαν ἐλεοῦντες συτήρατό μοι· οἱ δὲ ἡλίθιοι ὄντες δεινῶς κατ' ἐμοῦ ἐβρυχον τοὺς ὀδόντας. ἐπεὶ δὲ ἤδη ποτὲ ἐσπέρα κατειλήφει, τῆς χειρὸς λαβὼν τὸν Βαρνάβαν, μὴ θέλοντα, βία εἰς τὴν ἐμὴν ἡγρον οἰκίαν, ἔνθα καὶ μένειν αὐτὸν ἐποίησα, ἵνα μή τις αὐτῷ χεῖρας ἐπιβάλλῃ. καὶ ἡμερῶν ὀλίγων διατρίψας, καὶ τῷ ἀληθῶς λόγῳ βραχεία κατηχήσας με ὀλίγον, ὡς ἐν ὀλίгаῖς ἡμέραις σπεύδειν ἔλεγεν εἰς Ἰουδαίαν τῆς κατὰ τὴν θρησκείαν ἰορτῆς χάριν, καὶ τῷ λοιπῷ τοῖς ἑαυτῷ ὁμοεθνεῖσιν συνεῖναι θέλων.

XIV. Φανερός δ' ἦν μοι ἀποναρκήσας. ἐμῷ γὰρ εἰπόντος· σὺ μοι μόνον τὴν τῷ φανέντος ἀνδρὸς εἰς ἡκιστὰς ἐκτίθε λόγους, κἀγὼ τῷ ἐμῷ κοσμήσας λόγῳ τῷ Θεῷ κηρύξω τὴν βέλησιν, καὶ εἶθ' ἔτις ἐν τῷ ὀλίγων ἡμερῶν συμπλεύσω σοι· λίαν γὰρ ποθῶ ἐπὶ τὸν τῆς Ἰουδαίας γενέσθαι τόπον· τάχα δὲ καὶ συνοικήσω ὑμῖν τὸν πάντα με τῆς ζωῆς βίον· ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἀπεκρίνατο· σὺ εἰ μὲν ἰσορῆσαι τὰ ἡμέτερα καὶ μαθεῖν τὸ συμφέρον θέλεις, ἔξ αὐτῆς μοι σύμπλευσον· ἐπεὶ γε τὰ σημεῖα τῆς οἰκήσεώς με καὶ ὧν θέλεις ἐγὼ σοι σήμερον ἐρῶ, ἵνα ὅτε βέλει ἐλθὼν ἐπιστῆς ἡμῖν· ἐγὼ γὰρ αὐριοῖον πορεύσομαι ἐπὶ τὰ ἑμαυτῷ. καὶ δὴ ἀδυσώπητον ἰδὼν συνῆλθον αὐτῷ μέχρι τῷ λιμένος· καὶ μαθὼν παρ' αὐτῷ ἅπερ ἔλεγε σημεῖα τῶν οἰκήσεων, ἔφην αὐτῷ· εἰ μὴ ὅτι αὐριόν τι ἀπαιτῶ ὀφειλόμενόν μοι, ἔξ αὐτῆς ἂν σοι συνέπλεον· πλὴν τάχιόν σε καταλήψομαι. καὶ ταῦτα εἰπὼν, παραθέμενος αὐτὸν τοῖς τῷ πλοῖς ἡγμένοις ὑπέσχετο λυπέμενος, μεμνημένος τῷ καλῷ καὶ συνήθους φίλε.

XV. Ἡμερῶν δὲ διατρίψας, καὶ τὸ χρέος ἐχ' ὅλον λαβεῖν δυνηθείς, τάχως ἔνεκα ἀμελήσας τῷ περιλειφθέντος, ὡς ἐμποδὶς ὄντος, καὶ αὐτὸς εἰς Ἰουδαίαν ἀπέπλευσα, καὶ δεκαπέντε ἡμερῶν εἰς Καισάρειαν κατήντησα τὴν Στράτωνος. ἐπίβαντος δὲ με τῆς γῆς καὶ ξενίαν θηρωμένῃ, ἔμαθον ὅτι Πέτρος τις λεγόμενος, τῷ ἐν Ἰουδαίᾳ

quique signa et prodigia fecit, probatissimum discipulum, crastino die cum Simone ex Gitthis Samaritano esse disputaturum. Quibus auditis, rogavi illius mansionem mihi indicari: et simul atque didici, praesto fui ad fores. At illi inter se conferebant, quisnam essem, ac unde venirem. Et ecce Barnabas egressus, statim ut vidit, complexus est me, multum gaudens ac lacrymans; apprehensaque manu mea, introduxit in locum ubi erat Petrus, dixitque mihi: hic est Petrus, quem maximum in Dei sapientia tibi denunciabam, cui assiduo de te loquebar. Ultro igitur ingredere; quoniam quae in te bona sunt, vere illi enarravi, simulque manifestum feci propositum tuum, ita ut ipse etiam te videre aveat. Magnum ergo ei munus te manibus meis offero. Quod cum dixisset, oblato me, ait: hic est Clemens, Petro.

XVI. At bonus Petrus, simul ac nomen audit, prosiliit et osculatus est, ac sedere me fecit, statimque dixit: recte fecisti, praeconem veritatis Barnabam hospitem excipiendo, magno animo, furorem imperitae multitudinis non veritus. Beatus eris. Quemadmodum enim tu veritatis legatum ita cum omni honore excepisti hospitio, ipsa quoque te veritas hospitem, suae urbis civem constituet: tuncque magnopere laetaberis, quia nunc parvam foeneratus gratiam, bonorum dico sermonum voluntatem, bonorum aeternorum, quaeque auferri nequeunt, haeres efficiaris. Nec vero laborem subeas referendi mihi mores tuos: siquidem omnia tua nobis edisseruit qui mentiri nescit Barnabas, fere quotidie bonam eorum mentionem faciens. Utque tibi, tamquam sincero amico, id quod res est, breviter dicam: nisi tibi aliquid impedimento est, iter nobiscum habe, ac percipe sermonem veritatis, quem per singulas civitates, ipsam usque Romam, habiturus sum. Tu porro, si aliquid cupis, effare.

XVII. Ego quid ab initio propositi gesserim exposui, et quo modo quaestionibus inexplicabilibus exhaustus fuerim, caeteraque quae tibi principio antea declaravi, uti ne eadem iterum scribam. Dixi autem: paratus quidem sum tecum proficisci: hoc enim nescio quo modo cupio laetus: verum prius volo certior de veritate fieri, ut sciam utrum anima mortalis sit, an immortalis; et si sempiterna sit, an ob ea quae hic gessit, judicari debeat: item an et quid sit justum, ac Deo gratum: praeterea factusne sit mundus, et quare factus; et utrum non dissolvetur, an dis-

εἰσφαιέντος ἀνδρὸς τῇ σημεῖα καὶ τέρατα πεποιηκότες ὁ δοκιμώ-
 τatos ὑπάρχων μαθητῆς, αὖριον Σίμωνι τῷ ἀπὸ Γιτθῶν Σαμαρεῖ
 ζήτησιν ποιεῖται λόγων. ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκέσας ἐδεήθη τὴν τέτα
 μοι μνησθῆναι μνησῆ· καὶ ὁμῶς ἔμαθον καὶ τῷ πυλῶνι ἐπέστην.
 οἱ δ' ἀντιβάλλον τίς τε ὦν καὶ πόθεν ἦκω. καὶ ἰδὲ Βαρνάβας ἐκβὰς
 ἅμα τῷ ἰδεῖν περιεπλάκη μοι, πολὺ χαίρων καὶ θαυμάζων· καὶ λα-
 βόμενός με τῆς χειρὸς εἰσέφερον ἐνθα ἦν ὁ Πέτρος, λέγων μοι,
 οὗτός ἐστι Πέτρος, ὃν μέγιστον ἐπὶ τῇ τῇ Θεῷ σοφίᾳ ἐπηγγελόμην
 σοι, ᾧ ἀπαύσως σε ἀντιβάλλον. ὡς εἰσιθι ἐκ ταυτομάτου, ὅτι τὰ
 κατὰ σε καλὰ ὄντα ἀψευδῶς ἀντιβάλλον, ἅμα καὶ τὴν προαίρεσιν
 ἐξέφηνά, ὡς αὐτὸν γλίχασθαι καὶ ἰδεῖν σε. μέγα ἔν αὐτῷ δῶρόν σε
 διὰ τῶν ἐμῶν προσφέρω χειρῶν. καὶ τῷτο εἰπὼν, προσεγγένας ἔφη,
 ἐτός ἐστι Κλήμης, Πέτρος.

XVI. Ὁ δὲ ἀγαθὸς προσπηδήσας ἅμα τῷ ἀκῆσαι τὸ ὄνομα
 κατεφίλησεν, καὶ καθισθῆναι με ποιήσας ἐξ αὐτῆς ἔφη· καλῶς
 ἐποίησας τὸν τῆς ἀληθείας κήρυκα ξενίσας Βαρνάβαν, εἰς τιμὴν τῇ
 ὅπως Θεῷ, μεγαλοφρόνως, ἐκ αἰδεσθείς, ἐ φοβηθείς τὸν τῶν ἀπαι-
 δεύτων ὄχλων θυμόν. μακάριος ἔση. ὡς γὰρ σὺ τὸν τῆς ἀληθείας
 πρεσβυτέρῃ ἔτω ἐξένισας πάση τιμῇ, καὶ αὐτὴ σε ἡ ἀλήθεια ξένον
 ὄντα τῆς ἰδίας πόλεως καταστήσει πολίτην· καὶ τότε χαρήσῃ μέγας,
 ὅτι βραχεῖαν νῦν δανείσας χάριν, προαίρεσιν λόγων καλῶν λέγων,
 αἰδῶν καὶ ἀναφαιρέτων ἀγαθῶν ἔση κληρονόμος. καὶ μὴ κάμνῃ ἀντι-
 βάλλειν μοι τὸ σὸν ἦθος· πάντα γὰρ τὰ κατὰ σε ὁ ἀψευδὴς ἡμῖν
 ἀντίβαλεν Βαρνάβας, σχεδὸν καθ' ἡμέραν τὴν ἀγαθὴν ποιούμενος μνή-
 μην. καὶ ἵνα σοι ἐν ἐπιτομῇ ὡς γνησίῳ τὸ προκείμενον ἐρῶ, εἰ μὴ
 σοὶ τι ἐμποδίζει, συνόδευσον ἡμῖν, μεταλαμβάνων τὸν τῆς ἀληθείας
 λόγον, ὃν κατὰ πόλιν ποιεῖσθαι μέλλω, μέχρι Ῥώμης αὐτῆς. καὶ σὺ
 δὲ εἴ τι βέλει λέγε.

XVII. Ἐγὼ ἐξεθίμην τὴν ἐξ ἀρχῆς με προαίρεσιν, καὶ ὡς εἰς
 ζητήσεις ἀπόρους ἐκενώθην, καὶ πάντα ὅσα σοι τὴν ἀρχὴν προσεδή-
 λωσα, ὡς ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάλιν γράφω. ἔλεγον δὲ· σοὶ μὲν ἐτοιμῶς
 ἔχω συνοδεύειν· τῷτο γὰρ ἐκ οὐδ' ὅπως χαίρων θέλω· πλὴν περὶ ἀλη-
 θείας πρῶτον πληροφορηθῆναι θέλω, ἵνα γινῶ, εἰ ψυχὴ θνητὴ τυγχά-
 νει, εἰ ἀθάνατός ἐστιν, καὶ αἰδῖος ἔσται περὶ ὧν ἐπραξεν ἐνταῦθα
 ἔχει κριθῆναι· καὶ εἰ, τί ποτὲ ἐστὶ δίκαιον ἢ ἀρέσκον Θεῷ· καὶ εἰ

solvetur, et an melior futurus, an nec futurus omnino: ac ne singula prosequar, haec atque consequentia dixi me velle edoceri. At ille ad ea respondit: breviter tibi, o Clemens, rerum scientia exhibebo; et jam nunc audi.

XVIII. Dei voluntas multas ob rationes occulta fuit. Primum quidem prava institutio, convictus vitiosus, consuetudo perniciosa, mala colloquia, non recta opinionum anticipatio, et eapropter error; dein contemptus, incredulitas, fornicatio, avaritia, inanis gloria, aliaque similia innumera mala, velut ingens fumus unam domum mundum incolentia, intus habitantium hominum visum offuscarunt, nec siverunt aspicere, atque mundi creatorem Deum intelligere ex iis in quibus ipse se pinxit, neque cognoscere quod ei placet. Quocirca oportet ut veritatis studiosi intus ex pectore clament, auxiliumque advocent, ratione studium veritatis decente; quo aliquis intra domum fumo plenam consistens accedat foresque aperiat, ut lumen solis extra positum in domum possit intromitti, ignis vero fumus, qui intro est, ejici.

XIX. Hunc igitur adiutorem hominem verum Prophetam dico, qui solus animas hominum potest illuminare, quo ipsis oculis viam aeternae salutis inspicere possimus. Aliter enim fieri nequit, ut nosti, tuque paulo ante dicebas, quod nempe omne argumentum destruitur et adstruitur, atque idem juxta propugnatoris facultatem verum et falsum existimatur; adeo ut sententiae, quales sint, non jam appareant, sed per disputatores speciem accipiant veritatis aut falsitatis. Quocirca totum pietatis negotium vero Propheta indiguit, ut nobis quae sunt quemadmodum sunt diceret, ac quo modo de omnibus oporteat credere. Quare oportet primum, comprobato per omnem prophetica inquisitionem Propheta, cum cognitum erit verum esse, de caetero universa ipsi credere, nec amplius singulatim ejus dicta discutere, sed ea firma certaue praesumere; per fidem quidem, ut videtur, per indubitatum tamen iudicium suscepta: per unam enim ab initio demonstrationem atque exactam disquisitionem, undique collectam, cuncta ratione recta assumpta sunt. Quare ante omnia verus Propheta quaerendus est; quoniam sine ipso firmi qui apud homines nequit consistere.

γέγονε κόσμος, καὶ διὰ τί γέγονε· καὶ εἰ ὃ λυθῇσεται, καὶ εἰ λυθῇσεται· καὶ εἰ κρείττων ἔσαι, ἢ ὑδὲ ἔσαι· καὶ ἵνα μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, ταῦτα καὶ τὰ τύτοις ἐπόμενα μαθεῖν εἶπον θεῖλιν. ὁ δὲ πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο· συντόμως σοι, ὦ Κλήμης, τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν παρέξομαι· καὶ τὰ νῦν ἐξ αὐτῆς ἄκυσον.

XVIII. Ἡ τῷ Θεῷ βελὴ ἐν ἀδήλῳ γέγονε κατὰ πολλὰς τρόπους. τὰ μὲν πρῶτα εἰσαγωγὴ κακῇ, συντροφία πονηρὰ, συνήθεια δεινῇ, ὁμιλία ἢ καλῇ, πρόληψις οὐκ ὀρθῇ, διὰ ταῦτα πλάτῃ· εἶτα ἀφοβία, ἀπιστία, πορνεία, φιλαργυρία, κακοδοξία, καὶ ἄλλα τοιαῦτα μυρία κακὰ, ὥσπερ καπνοῦ πληθούς, ὡς ἵνα οἶκον οἰκῶντα τὸν κόσμον, τῶν ἐνδοθεν οἰκόντων ἀνδρῶν ἐπεθόλωσαν τὰς ὁράσεις, καὶ ἔκ εἶδαν ἀναβλέψαντας ἐκ τῆς διαγραφῆς τὸν δημιουργὸν συγκατανοῆσαι Θεόν, καὶ τὸ τούτῳ δοκοῦν γνωρίσαι. διὸ τὰς φιλαληθεῖς ἔσωθεν χρῆ ἐκ ξέρων βοήσαντας ἐπιμερίαν προσκαλέσασθαι, φιλαληθεῖ λογισμῷ, ἵνα τις ἐντὸς ὧν τοῦ οἴκου τοῦ πεπλησμένου κα-
πνοῦ, προσιῶν ἀνοιξῇ θύραν, ὅπως δυνηθῇ τὸ μὲν ἐκτὸς τοῦ ἡλίου φῶς εἰσκριθῆναι τῷ οἴκῳ, ὁ δὲ ἐντὸς τοῦ πυρὸς ὧν ἐκβληθῆναι καπτός.

XIX. Τὸν μὲν οὖν βοηθὸν ἄνδρα τὸν ἀληθῆ προφήτην λέγω, ὃς μόνος φωτίσαι ψυχὰς ἀνθρώπων δύναται, ὥς ἂν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς δυνηθῆναι ἡμᾶς ἐνιδεῖν τῆς αἰωνίου σωτηρίας τὴν ὁδόν. ἄλλως δὲ ἀδύνατον, ὡς οἶσθα καὶ σὺ μικρῷ τάχιον εἰπών, ὡς πᾶσα ὑπόθεσις ἀνασκευάζεται καὶ κατασκευάζεται, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἐκδικῆ-
τος δύναμιν ἢ αὐτὴ ἀληθείης καὶ ψευδῆς νομίζεται· ὡς μηκέτι τὰς ὑποθέσεις φαίνεσθαι ὃ εἰσιν, ἀλλὰ παρὰ τοὺς ἐκδικούντας φαντασίαν λαμβάνειν τοῦ εἶναι ἢ μὴ εἶναι ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς. τούτου εἴνεκεν προφήτου ἀληθοῦς ὅλον τὸ τῆς εὐσεβείας ἐδεήθη πρᾶγμα, ἵνα ἡμῖν ἐρῇ τὰ ὄντα ὡς εἰσιν, καὶ ὡς δεῖ περὶ πάντων πιστεύειν. ὥς πρῶτον χρῆ τὸν προφήτην πάσῃ τῇ προφητικῇ ἐξετάσει δοκιμάσαντα καὶ ἐπιγρόντα ἀληθῆ, τοῦ λοιποῦ τὰ πάντα αὐτῷ πισεύειν, καὶ μηκέτι τὸ κατ' ἐν ἑκάστω τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων ἀνσκριίνειν, ἢ ἀλλὰ λαμβάνειν αὐτὰ βέβαια ὄντα, δοκούσῃ μὲν πίσει, ληφθέντα δὲ ἀσφαλεῖ κρίσει· ἀποδείξει γὰρ μιᾷ τῇ ἀπαρχῇ καὶ ἀκριβεῖ ἐξετάσει τῇ πανταχόθεν τὰ ὅλα ὀρθῶ ἐληφται λογισμῷ. διὸ πρὸ πάντων τὸν ἀληθῆ προφήτην ζηταῖν δεῖ, ὅτι ἄνευ τούτου βέβαιόν τι προσεῖναι ἀνθρώποις ἀδύνατον.

XX. Simulque satisfecit mihi, exponens, quis sit, et quo pacto inveniat; vereque inventu facilem eum mihi praeiuit; atque per sermones de Propheta auribus meis veritatem clariorem iis, quae per oculos cernuntur, reddidit; adeo ut obstupefactus mirarer, quo modo ea quae omnes quaerunt, coram posita nemo videat. Itaque jussu ipsius de vero Propheta conscripsi librum, quem de Caesarea Stratonis ad te mitti voluit, dicens se a te habere in mandatis, singulorum annorum allocutiones et actiones descriptas ad te destinare. Caeterum uno ac primo die, solummodo jam incipiens de veritatis Propheta, in omnibus certum me reddidit: posteaque ita inquit: considera deinceps quas contra adversarios habiturus sum disputationes; et inferior si recessero, non vereor ne forte tu de tradita tibi veritate ambigas; ut qui scias, me quidem superatum videri, non autem nobis a Propheta traditam doctrinam. Spero tamen neque in disquisitionum sermonibus inferiora relaturum me, apud homines mente praeditos, amatores, inquam, veritatis, qui discernere valeant quinam sermonum persuasorii sunt, artificiosi et jucundi, quinam vero inculti simplicesque, in sola quam proferunt veritate confidentes.

XXI. Postquam haec dixisset, respondi: jam gratias Deo ago, quia sicut volui plenitudinem certitudinis accipere, ita et mihi tribuit. Caeterum quod ad me attinet, noli amplius esse sollicitus; quoniam dubitabo numquam; in tantum, ut etiam si tu ipse velis aliquando me a fide Prophetae avertere, rem impossibilem perficere non poteris, adeo quod accepi, mente teneo. Neque vero existimes, magnum a me promitti, hoc ipsum, quod numquam sim haesitaturus: sed neque ipse ego, nec ullus hominum audito sermone de Propheta ambigere unquam de vera doctrina poterit, cum prius audierit intellexeritque quaenam sit propheticae repromissionis veritas. Quare confide de Deo placitae sententiae. Omnis quippe devicta est ars malitiae. Nam adversus prophetiam nihil possunt neque verborum artificia, neque sophismatum excogitationes, non syllogismi, non alia quaequam machinatio; si veri Prophetae auditor veritatem omnino appetit, non autem veritatis praetextu respicit aliud quidpiam. Itaque Domine mi Petre, anxius ne sis, quasi maximum donum homini sensu carenti tradideris. Sentienti enim gratiam dedisti, eique qui circa traditum verum non poterit decipi. Novi quippe id unum esse ex iis, quae aliquis cupierit cito accipere, non autem tarde consequi. Scio igitur

XX. Καὶ ὁμῶς ἀνέπαυσέν με, ἐκθέμενός μοι τίς ἐστιν καὶ πῶς εὐρίσκεται, καὶ ἀληθῶς εὐρετόν μοι παρασχὼν αὐτόν, τῶν παρὰ ὀφθαλμοῖς ὁρωμένων ἐμφανεσέραν τῇ τῷ προφήτῃ ὁμιλίᾳ τοῖς ὡσὶν δείξας τὴν ἀλήθειαν, ὥς ἐκπλαγέντα με θαυμάζειν, πῶς τῶν πᾶσι ζητημένων ἐμπροσθεν κειμένων ἰδεῖς ἐνόησεν. πλὴν γράψας τὸν περὶ 5 προφήτου λόγον, αὐτοῦ κελεύσαντος, ἀπὸ τῆς Καισαρείας Στράτωνος διαπεμφθῆναι σοι ἐποίησεν τὸν τόμον, παρὰ σου ἐντολὴν ἔχειν εἰπών, τὰς καθ' ἕκασον ἐναντὶν ὁμιλίας τε καὶ πράξεις γράφοντα διαπέμ- πειν σοι. ὁμῶς ἐν μιᾷ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀρχὴν ἤδη μόνον ποιίμε- νος περὶ τοῦ τῆς ἀληθείας προφήτου, περὶ πάντων με ἐπληροφόρησεν. 10 καὶ εἰθ' οὕτως ἔφη· ἐνόησα τοῦ λοιποῦ τὰς ἐξ ἐμοῦ πρὸς τοὺς ἐξ ἐναντίας γινομένας ζητήσεις· καὶ εἰ τὸ ἦττον ἀπερέγκωμαι, οὐ δέδια μή πως σὺ περὶ τῆς παραδοθείσης σοι ἀληθείας διακριθῇς, εὖ εἰδὼς ὅτι ἐγὼ ἡττάσθαι ἔδοξα, ἔχι ἢ ὑπόθεσις ἢ διὰ τῷ προφήτῃ παρα- δοθεῖσα ἡμῖν. πλὴν ἐλπίζω μηδὲ ἐν τῷ ἐξετασικῷ λόγῳ τὸ ἦττον 15 ἀπερέγκασθαι πρὸς τοὺς νοῦν ἔχοντας, φιλαληθεῖς λέγω, οἵτινες δύ- νανται γνωρίζειν τῶν λόγων τίνες εἰσὶ πιθανοί, ἐντεχνοί τε καὶ ἐπιτερ- πείς, τίνες τε λιτοὶ καὶ ἀπλοῖ, μόνῃ τῇ δι' αὐτῶν ἀληθείᾳ πεποιθότες.

XXI. Ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπεκρινάμην· ἤδη εὐχαρισῶ τῷ Θεῷ· ὥς γὰρ ἐβουλόμην πληροφορηθῆναι, ἔτως μοι καὶ παρέσχεν. 10 πλὴν τὰ περὶ ἐμοῦ τοσοῦτον ἀμέριμνος ἴσθι, ὅτι οὐ πώποτε ἐνδοι- ᾶσω, τοσοῦτον, ὅσον εἰ καὶ αὐτὸς σὺ βουλευθείης ποτὲ τῆς προφη- τικῆς ὑποθέσεως ἐκςῆσαι με, ἀδύνατον ἡδυνήσῃ, τοσοῦτον οἶδα ὅ παραίληθα. καὶ μή τοι νόμιζέ με σοι μέγα ἐπαγγέλλεσθαι, τοῦτο αὐτὸ τὸ μὴ ἐνδοιάσαι ποτέ· ἀλλ' ἔτι αὐτὸς ἐγὼ, ἔτε τις ἀνθρώπων 15 τὸν περὶ προφήτου λόγον ἐπακούσας ἐνδοιάσαι ποτὲ δυνήσεται περὶ τῆς ἀληθοῦς ὑποθέσεως, πρότερον ἐπακούσας καὶ νοήσας, τίς ἐστιν προφητικῆς ἐπαγγελίας ἀλήθεια. διὸ θάρρει τῷ θεοβουλήτῳ δό- γματι· πᾶσα γὰρ τέχνη κακίας νενίκηται. πρὸς γὰρ προφητείαν οὐδὲν δύνανται ἔτε τέχναι λόγων, οὔτε σοφισμάτων ἐπίτοιαι, οὐ 20 συλλογισμοί, ἐκ ἄλλῃ τις μηχανή· εἰάν γε ὁ ἐπακούσας προφήτου ἀληθοῦς ἀληθείας ὅντως ὀρέγεται, καὶ οὐ προφάσει ἀληθείας ἑτερόν τι περιβλέπεται. ὥσε, κύριέ μου Πέτρε, μὴ ἀθύμει, ὥς ἀναισθήτω τὸ μέγιστον δωρησάμενος ἀγαθόν. αἰσθημένῳ γὰρ χάριτος ἐδώρησας, καὶ 25 μὴ δυναμένῳ ἀπατηθῆναι ἀπὸ τῷ δοθέντος ἀληθοῦς. οἶδα γὰρ ὅτι ἐν ἐστίν 33

non contemnendum esse ob celeritatem, quod datum mihi est, quodque est incomparabile ac solum tutum.

XXII. Haec postquam locutus sum, Petrus dixit: gratiam Deo habeo, et pro salute tua, et pro meo commodo atque oblectamento. Vere siquidem gaudeo, sciens te quaenam sit prophetiae magnitudo cognovissē. Quoniam ergo, ut dixisti, neque si ipse ergo aliquando, quod absit, voluerim te ad aliud dogma transferre, idoneus ad te persuadendum futurus sum, incipe deinceps ex crastina die mihi in quaestionibus contra adversarios agitandis adesse. Crastina autem est mihi adversus Simonem magum. Atque his dictis et ipse cibum sumpsit, meque privatim iussit sumere. Benedicto autem cibo, actisque gratiis, postquam expletus fuit, illius quoque rei ratione mihi reddita subjunxit dicens: det tibi Deus, ut in omnibus mihi similis efficiaris, utque baptizatus ejusdem mecum particeps fias mensae. Quibus dictis quiescere me praecepit. Jam enim et somnum natura corporis expetebat.

Homilia Secunda.

I. Sequenti ergo die ego Clemens, cum adhuc nox esset, e somno excitatus, ubi intellexissem Petrum vigilare, et cum iis qui una erant de cultu Dei disserere: (erant autem sedecim, quorum et nomina, quippe qui singula sequenti tempore didicerim, exponere eo constitui, ut quinam fuerint addiscas; quorum primus Zacchaeus, olim publicanus, et Sophonias frater ejus, Josephus illiusque sodalis Michaeas, praeterea Thomas et Eliezerus gemini, sed et Eneas Lazarusque sacerdotes, insuperque adhuc Elisaeus, et Benjamin Saphrae filius, itidem Rubilus et Zacharias architecti, Ananias et Aggaeus Jammeni, necnon Nicetas et Aquila socil) etiam ingressus, cum salutassem, eo jubente consedi.

II. Ille autem institutum sermonem interrumpens, quasi se purgando rationem reddidit, cur non expergefecisset me, quo verba ipsius audirem, causam reddens navigationis molestiam, quam a me concoqui dum vult, quiescere permisit. Siquidem quando anima circa id quod corpori deest

ὃν βέλεται τις καὶ ταχέως λαβεῖν καὶ βραδέως μὴ τυχεῖν· οἶδα ἔν μὴ καταφρονεῖν τοῦ δοθέντος μοι, διὰ τὸ τάχος, ἀσυγκρίτου καὶ μόνου ἀσφαλοῦς.

XXII. Ταῦτά μου εἰπόντος ὁ Πέτρος ἔφη· χάριν ὁμολογῶ τῷ Θεῷ καὶ περὶ τῆς σῆς σωτηρίας καὶ περὶ τῆς ἐμῆς ἀπολαύσεως. ἁληθῶς γὰρ ἤδομαι εἰδὼς ὅτι ἐπέγνωσ τί ποτ' ἔστιν προφητείας μέγεθος. ἐπεὶ οὖν, ὡς ἔφη, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἐγὼ θελήσω ποτέ, ὅπερ ἀπείη, εἰς ἕτερόν σε μεταστῆσαι δόγμα, οὐχ ἱκανὸς ἔσομαι πείσαι σε, ἄρξαι τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τῆς αὖριον παρεῖναι μοι ἐν ταῖς τῶν ἀντικειμένων ζητήσεσιν. ἔστι δέ μοι ἡ αὖριον πρὸς Σίμωνα μάγον. καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ τροφῆς αὐτὸς μεταλαβὼν ἰδίᾳ κῆρμὲ μεταλαβεῖν ἐκέλευσεν. εὐλογήσας δὲ ἐπὶ τῆς τροφῆς καὶ εὐχαριστήσας, μετὰ τὸ κορεσθῆναι καὶ αὐτοῦ τούτου τὸν λόγον μοι ἀποδοῦν· ἐπήγαγεν λέγων· δόξη σοι ὁ Θεὸς κατὰ πάντα ἐξομοιωθῆναι μοι, καὶ βαπτισθέντα τῆς αὐτῆς μοι μεταλαβεῖν τραπέζης. ταῦτα εἰπὼν ἡσυχάζειν μοι προσέταξεν. ἤδη γάρ πε καὶ τὸν ὕπνον ἀπῆτει ἡ τοῦ σώματος φύσις.

ΟΜΙΛΙΑ Β΄.

I. Τῇ μὲν οὖν ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἐγὼ Κλήμης, ἔτι τῆς νυκτὸς οὔσης δινπνισθεὶς, καὶ μαθὼν τὸν Πέτρον ἐργηγορότα καὶ τοῖς συνούσι περὶ θεοσεβείας διαλεγόμενον· οἱ ἦσαν δέκα ἑξ, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα, ὡς ἕκασον ἑξῆς χρόνου μαθὼν, ἐκθεῖναι ἐβουλευσάμην, ὅπως ἐπιγνῶς καὶ τίνες ἦσαν· ὧν πρῶτος Ζακχαῖος ὁ ποτε τελώνης, καὶ Σοφωνίας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἰώσηφός τε καὶ ὁ τούτου σύντροφος Μιχαῖας, προσέτι δὲ Θωμᾶς καὶ Ἐλιέζερὸς οἱ δίδυμοι, ἀλλὰ καὶ Ἀινείας καὶ Λάζαρος οἱ ἱερεῖς, προσέτι μὴν τε καὶ Ἐλισσαῖος, Βενιαμίν τε καὶ ὁ τοῦ Σαφραῖ, ὁμοίως γε Ρούβιλος καὶ Ζαχαρίας οἱ οἰκοδόμοι, Ἀνανίας τε καὶ Ἀγγαῖος οἱ Ἰαμμηνοὶ, ἔτι τε Νικήτης καὶ Ἀκύλας οἱ ἐταῖροι· πλὴν ἐπεισιῶν καὶ προσαγορευέσας ἐκαθέσθην, αὐτοῦ κελεύσαντος.

II. Ὁ δὲ τὸν προκειμένον ἐκκόψας λόγον, ὥσπερ ἀπολογούμενος ἐπληροφόρει τίνος ἔνεκεν ἐκ ἐξύπνισέν με, ὅπως τῶν λόγων ἐπακέσω, αἰτίαν τιθέμενος τὸν ἐκ τοῦ πλου σκυλμόν· ἐκείνον πεφθῆναι μοι θέλων ἡσυχάζειν εἶāsεν. ὁπότ' ἂν ἡ ψυχὴ περὶ τὸ

occupatur, doctrinam oblatam non prout par est amplectitur. Quapropter sermocinari nolo cum iis, qui aut calamitatis cujuspiam causa contristantur admodum, aut immodice irascuntur, aut in amoris rabiem vertunt se, aut a curis saecularibus vexantur, aut aliis turbantur affectibus; in quibus hominibus anima, quemadmodum dixi, concidens, et cum corpore aegrotante condolens, vacat sua prudentia.

III. Neque dicat aliquis: non igitur oportet consolationes et admonitiones iis admove, qui mali aliquid habent ac gerunt. Aio, quod si quidem aliquis proficit, adhibeat; sin minus, tempori concedat. Scio etenim, cuncta habere suum tempus. Quare oportet sermones qui animum roborant hominibus ante vexationem tradere; ut si quid forte pravi acciderit, mens prius armata recta ratione possit id quod illatum est perferre. Tunc quippe ei qui per bonum consilium opitulatus est, mens in ipso conflictationis articulo solet concurrere.

IV. Caeterum audi, Clemens, Barnabam tibi Alexandriae omnino exposuisse doctrinam de prophetia; an id verum non est? Et ego respondi: ita est, admodum praeclare id fecit. Et Petrus: non igitur necesse est, ut hoc tempus in iis enarrandis quae nosti insumatur, cum ad alios sermones, quos ignoras, nobis possit inservire. Ego dixi: recte ais, Petre. Id tamen mihi pro munere concede, qui semper tecum manere constitui, sermonem de Propheta explicare assiduo lubenter audienti. Absque illo enim, sicut a Barnaba accepi, veritas disci non potest.

V. Petrus eo responso valde delectatus jam, inquit, finem accepit quae ad te pertinet emendatio, ut qui cognoscas magnitudinem indubitatae prophetiae, sine qua impossibile est cuiquam id consequi quod summe juvat. Nam cum in rebus multa et varia bona sint ac esse possint, quod omnia beatitudine superat, vel vita aeterna, vel perpetua sanitas, vel perfecta mens, vel lumen, vel gaudium, vel immortalitas, vel si quid aliud est aut exsistere potest excellens in rerum natura: id non aliter possidere est, nisi prius res quemadmodum exstant cognoscantur; ea vero scientia continget numquam, nisi agnito antea Propheta veritatis.

VI. Propheta autem veritatis ille est, qui omnia omnino scit, prae-

λεῖπον τῷ σώματι ἀσχολεῖται, τὰ προσφερόμενα μαθήματα οὐ κατ' ἄξίαν προσίεται. τούτου ἕνεκα διαλέγεσθαι οὐ βούλομαι, οὔτε πᾶν διὰ τινα συμφορὰν λυπεμένοις, ἢ ἀμέτρως ὀργιζομένοις, ἢ πρὸς λύσσαν ἔρωτος ἐκτετραμμένοις, ἢ ὑπὸ βιωτικῶν τροντιδῶν περιωθουμένοις, ἢ ἄλλοις τισὶ πάθεσιν ὀχλουμένοις, οἷς ἡ ψυχὴ, ὡς ἔφη, ὑποπίπ- 5
τουσα, καὶ τῷ σώματι πάσχοντι συναλγοῦσα, καὶ τὴν αὐτῆς φρό-
νησιν ἀσχολεῖ.

III. Καὶ μὴ λεγέτω τις· ἔχρῃ ἔν παραμυθίας καὶ νουθεσίας προσφέρειν τοῖς φαυλὸν τι πράττεσιν. φημί, εἰ μὲν ἀνύει τις, προσ- 10
φερέτω· εἰ δὲ μὴ, τῷ καιρῷ εἰξάτω. ἐγὼ γὰρ οἶδα ὅτι πάντα
καιρὸν ἴδιον ἔχει. διὸ χρὴ τοῖς ἀνθρώποις τὰς τὴν ψυχὴν ῥωννύ-
τας λόγους πρὸ τῆς κακώσεως ἐπιδιδόναι, ἵνα εἴ ποτε ἐπέλθοι τι
φαυλόν, ὁ νοῦς προωπλισμένος ὀρθῷ τῷ λογισμῷ τὸ ἐπενεχθὲν
ὑποσηῇ δυνηθῇ. τότε γὰρ καὶ τῷ διὰ γνώμης ἀγαθῆς βοηθήσαντι
παρὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ πολέμου οἶδεν ὁ νοῦς συντρέχειν. 15

IV. Πλὴν ἔμαθον, ὦ Κλήμης, ὡς ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ὁ Βαρ-
νάβας τὸν περὶ προφητείας λόγον τελείως σοι ἐξέθετο· ἡ γὰρ οὐ;
καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· ναί, καὶ πᾶν καλῶς. καὶ ὁ Πέτρος· ἐκᾶν ἐκ
ἀναγκαῖον, τὸν νῦν χρόνον δυνάμενον ἡμῖν ὑπηρετεῖν εἰς ἐτέρους λό-
γους οὓς οὐκ ἐπίστασαι, εἰς οὓς ἐπίστασαι ποιεῖσθαι τὴν ἀσχολίαν. 20
ἐγὼ ἔφη· ὀρθῶς ἔφης Πέτρε. ἐμοὶ δὲ τοῦτο χαρίζου πάντοτε σοι
συνεῖναι κρίναντι, τὸν περὶ προφήτου λόγον ἡδέως ἀκούντι συνεχῶς
ὑφηγεῖσθαι· ἄνευ γὰρ αὐτοῦ, ὡς ἔμαθον παρὰ Βαρνάβα, τὴν ἀλή-
θειαν μαθεῖν ἀδύνατον.

V. Ὁ δὲ Πέτρος ἐπὶ τούτῳ μεγάλως ἡσθεὶς ἀπεκρίνατο· ἦδη 25
μὲν ἡ πρὸς σὲ διόρθωσις τέλος εἴληφεν, ἐπεγνώκωτα τῆς ἀπταισίου
προφητείας τὸ μέγεθος, ἧς ἄνευ λαβεῖν τινὲ τὸ ἐν ὑπεροχῇ συμφέ-
ρον ἀδύνατον. πολλῶν γὰρ καὶ διαφορῶν ἀγαθῶν ὄντων ἐν τοῖς
οὖσιν ἢ ἔσεσθαι δυναμένοις, τὸ πάντων μακαριώτατον, εἴτε αἰδιός
ἔσιν ζωὴ, ἢ παράμονος ὑγεία, ἢ τέλειος νῆς, ἢ φῶς, ἢ χαρὰ, ἢ 30
ἀφθαρσία, ἢ καὶ ἄλλο τι ὃ ἐν τῇ τῶν ὄντων φύσει ὑπερέχον ὑπάρχει
καλὸν ἢ ὑπάρξαι δύναται τῷτο — ἐκ ἄλλως ἔσιν αὐτὸ κτήσασθαι,
μὴ πρότερον γνόντα τὰ ὄντα ὡς ἔσιν· τῆς δὲ γνώσεως ἐκ ἄλλως
τυχεῖν ἔσιν, εἰὰν μὴ πρότερόν τις τὸν τῆς ἀληθείας προφήτην ἐπιγνώ.

VI. Προφήτης δὲ ἀληθείας ἔσιν ὁ πάντοτε πάντα εἰδώς, τὰ 35

terita ut fuerunt, praesentia ut sunt, futura ut erunt; qui est impeccabilis, et misericors; cuique soli edisserendae veritatis provincia demandata est. Lege; et invenies eos qui a seipsis veritatem se nactos fuisse existimarunt. Id quippe Prophetarum proprium est, veritatem indicare; quemadmodum soli proprie competit, diem inducere. Quocirca quotquot veritatem desiderarunt cognoscere, et ab hoc eam discere non obtinuerunt, ea non inventa, in disquisitione obierunt diem. Nam qui veritatem quaerit, a sua ignorantia accipere eam quo modo poterit? Licet enim repererit, cum illam non cognoscat, quasi absentem praeteribit. Sed nec ab alio, ut pote similiter ignaro, quamvis scientiam repromittat, veritatem tenere poterit: nisi quod solam discet vitae conversationem, quae scilicet propter consensum cum ratione sciri potest, quaeque singulos, ex eo quod nolunt injuria affici, docet non oportere alteri injuriam facere.

VII. Quotquot igitur verum quaesierunt, se credentes illud per ipsosmet inventuros, decepti sunt. Idque Graecis philosophis et barbarorum sapientibus contigit. Nam conjecturis considerantes visibilia, de rebus obscuris pronunciarunt; quod sibi quo quo modo videbatur, id verum esse arbitrati. Quasi enim gnari veritatis, qui adhuc eam quaerunt, opinionum quae sese offerunt alias abjiciunt, alias retinent, ac si cognoscerent; ignari quae vera sint, quae falsa: et de veritate decernunt, qui veritatem inquirunt, nescientes quod qui veritatem quaerit, a suo errore non potest eam addiscere. Neque enim, ut dixi, praesentem eam potest recognoscere, quam ignorat.

VIII. Porro eum, qui a seipso quaerit discere, persuadet non sane quod verum est, sed quod delectat. Quando igitur alium aliud oblectat, alterum alteri pro vero tenetur. Verum autem id est, quod Prophetarum videtur, non vero quod unicuique placet. Nam si verum esset, quod delectat, multa esset, id quod unum est; quod fieri nequit. Propterea Graecorum philologi, non philosophi (*amatores sermonum, non sapientiae*) per conjecturas res aggressi multa et varia docuerunt; rati propriam hypotheson consequentiam esse veritatem; nec scientes quod cum sibi falsa principia definivissent, cum principio eorum finis concordavit.

μὲν γεγονότα ὡς ἐγένετο, τὰ δὲ γινόμενα ὡς γίνεται, τὰ δὲ ἐσόμενα ὡς ἔσαι, ἀναμάρτητος, ἐλεήμων, μόνος τὴν ἀλήθειαν ὑψηγεῖσθαι πεπιστευμένος. ἀναγίνωσκε, καὶ εὐρήσεις τὰς ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἀλήθειαν εὐρεῖν νομίσαντας. τὶτο γὰρ προφήτη ἴδιον, τὸ τὴν ἀλήθειαν μὴνύειν, ὥσπερ ἡλίας ἴδιον τὸ τὴν ἡμέραν φέρειν. διὰ τῆτο ὅσοι ποτὲ ἀλήθειαν γινῶναι ἐπεθύμησαν, παρὰ δὲ τότε μαθεῖν αὐτὴν ἐκ ἐντύχησαν, μὴ εὐρόντες, ζητῶντες ἐτελεύτησαν. ὁ γὰρ τὴν ἀλήθειαν ζητῶν παρὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀγνοίας λαβεῖν πῶς ἂν δύναιτο; καὶ γὰρ εὐροί, ἐκ εἰδῶς αὐτὴν ὡς ἐκ ἔσαν παρέρχεται. ἔτ' αὖ παρ' ἐτέρω, τῷ ὁμοίως ὡς ἐξ ἀγνοσίας ἔχιν ἐπαγγελλομένου, ἀληθείας κρατεῖν δυνατὸς ἔσαι· πλὴν πολιτείας μόνης, καὶ ταῦτα ἐκείνης τῆς διὰ τὸ εὐλογον γγνωρισθῆναι δυναμένης, ἥτις ἐκάσφ ἐκ τῷ μὴ θέλειν ἀδικεῖσθαι, τῷ μὴ δεῖν ἄλλον ἀδικεῖν τὴν γινῶσιν παρῖζησιν.

VII. Πάντες μὲν ἔν ὅσοι ποτὲ ἐζητήσαν τὸ ἀληθές, τὸ δύνασθαι εὐρεῖν ἑαυτοῖς πισεύσαντες, ἐνηδρεύθησαν. τὶτο ὅπερ πεπόνθασιν καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων φιλόσοφοι, καὶ βαρβάρων οἱ σπουδαιότεροι. ἐκ σοχασμῶν γὰρ ἐπιβάλλοντες τοῖς ὁρατοῖς περὶ τῶν ἀδήλων ἀπεφῆναντο, τὸ ὅπως ποτὲ παρασάν αὐτοῖς, τὶτο ἀληθές εἶναι νομίσαντες. ὡς γὰρ εἰδότες ἀλήθειαν, οἱ ἀλήθειαν ἔτι ζητῶντες, τῶν παριζαμένων αὐτοῖς ὑπολήψεων ἃ μὲν ἀποδοκιμάζουσιν, ἃ δὲ κρατύνουσιν, ὥσπερ εἰδότες, μὴ εἰδότες ποῖα μὲν εἰσιν ἀληθῆ, ποῖα δὲ ψευδῆ. καὶ δογματίζουσιν περὶ ἀληθείας, οἱ ἀλήθειαν ἐπιζητῶντες, ἐκ εἰδότες ὅτι ὁ ἀλήθειαν ζητῶν παρὰ τῆς αὐτῆς πλάνης μαθεῖν αὐτὴν ἐ δύναται. ἔτε γὰρ, ὡς ἔφη, παρεξηκυῖαν αὐτὴν ἐπιγινῶναι δύναται, ἣν ἀγνοεῖ.

VIII. Πείθει δὲ ἕκαστον ἀφ' ἑαυτοῦ ζητοῦντα μαθεῖν ἐ πάντως τὸ ἀληθές, ἀλλὰ τὸ τέρπον. ἐπεὶ οὖν ἄλλον ἄλλο τέρπει, ἄλλον ἄλλο κρατεῖ ὡς ἀληθές. τὸ δὲ ἀληθές εἰς τὸ δοκοῦν τῷ προφήτῃ, οὐ τὸ ἐκάσφ ἡδύ. πολλὰ γὰρ ἂν ἦν τὸ ἐν, εἰ τὸ τέρπον ἀληθές ἦν, ὅπερ εἰς ἀδύνατον. διὰ τοῦτο καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων φιλόλογοι, οὐ φιλόσοφοι, διὰ σοχασμῶν τοῖς πράγμασιν ἐπιβάντες, πολλὰ καὶ διάφορα ἔδογματίσαν, τὴν οἰκίαν τῶν ὑποθέσεων ἀκολουθίαν ἀλήθειαν εἶναι νομίσαντες, οὐκ εἰδότες ὅτι αὐτῶν ψευδεῖς ἀρχαὶ ἑαυτοῖς ὀρισαμένων, τῇ μὲν ἀρχῇ αὐτῶν τὸ τέλος συμφωνίαν εἴληφεν.

IX. Unde oportet, omnia praetereundo, soli veritatis Prophetae se ipsum credere; de quo omnes dijudicare possumus, an sit Propheta, etsi valde simus imperiti, ac in sophismis rudes, et ignari geometriae, atque in musica non initiati. Deus quippe, ut omnium curator, cunctis facillimam fecit illius inventionem: quo ad eum reperiendum neque Barbari essent invalidi, neque Graeci impotentes. Itaque facilis est de ipso inventio. Haec autem est.

X. Si Propheta est, et potest scire quo modo factus sit mundus, quaeque in eo consistunt, quaeque aliquando erunt: si aliquid nobis praedixit, quod scimus evenisse, recte ei ex iis quae jam facta fuerunt, futura quoque credimus fore, tamquam non solum scienti, verum et praescienti. Cui ergo, quamquam exiguum ingenium habenti, non apparet, de consiliis Dei ei prae omnibus credendum, qui solus prae omnibus hominibus ea novit, licet non didicerit? Quare tali, praecognitionem, inquam, habenti per divinitatem quae in ipso existit, si quis nolit veri cognitionem tribuere, et eam alteri cuiquam tradit, nonne mentis inops est, qui adscribat non-Prophetae scientiam, quam noluit Prophetae concedere?

XI. Quare ante universa omni iudicio oportet per propheticae promissionem Prophetam quaerere; eoque cognito reliquis doctrinae ejus sermonibus adhaerere sine ulla dubitatione atque confidendo de bonis quae sperantur, juxta primum iudicium vivere: sciendo videlicet, quod qui ea verba protulit, ita natura comparatus est, ut mentiri nequeat. Quamobrem si de caetero aliquid ab eo dictorum nobis non recte dictum videatur, scire oportet, non illud prave dictum esse, sed nos id quod bene dictum erat, non intellexisse. Neque enim ignorantia recte cognitionem dijudicat: sicuti nec scientia vere potest judicare praescientiam; verum praescientia ignorantibus tribuit scientiam.

XII. Quocirca, amice Clemens, si quae ad Deum pertinent cognoscere cupias, ab isto solo potes discere, quia solus novit veritatem. Aliorum enim si quis aliquid cognoscit, ab eo, aut ab ejus discipulis traditum accepit. Est autem ejus sententia et vera praedicatio: Deum unum esse, cujus mundus opus est, quique justus cum sit, aliquando certe unicuique pro actionibus retribuet.

XIII. Necesse quippe omnino est, ut qui asserit Deum natura esse justum, etiam credat immortales esse hominum animas. Quoniam ubi

IX. Ὅθεν δεῖ πάντα παρελόμενον μόνῃ τῆς ἀληθείας πιστεύειν
 ἑαυτὸν προφήτῃ, ὃν πάντες κρῖναι δυνάμεθα, εἰ προφήτης ἐστίν, καὶ
 πάντ' ἀμαθεῖς ὤμεν, καὶ σοφισμῶν ἰδιῶται, καὶ γεωμετρίας ἄπειροι,
 καὶ μουσικῆς ἀμύητοι. εὐκολωτέραν γὰρ τὴν περὶ αὐτοῦ εὕρεσιν ὁ
 Θεὸς τέθεικεν πᾶσιν, ὡς πάντων κηδεμών· ἵνα μήτε βάρβαροι
 ἐξασθενῶσιν αὐτὸν, μήτε Ἕλληνες ἀδυνατῶσιν εὕρεῖν. ῥαδίᾳ μὲν
 ἐν περὶ αὐτοῦ εὕρεσις ὑπάρχει. ἔστιν δὲ ἡδε.

X. Εἰ προφήτης ἐστίν, καὶ δύναται εἰδέναι ὡς ἐγένετο ὁ κόσμος,
 καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα, καὶ τὰ εἰς τέλος ἐσόμενα· ἐὰν ἡμῖν ἧ τι
 προειρηκὼς, ὃ εἰς τέλος ἐγνώκαμεν γεγεννημένον, καλῶς αὐτῷ ἐκ τῶν
 ἡδὴ γεγεννημένων καὶ τὰ ἐσόμενα ἔσεσθαι πιστεύομεν, ἢ μόνον ὡς
 γινώσκοντι, ἀλλὰ καὶ προγινώσκοντι. τίμιν' ἔν, κἢν βραχὺν νῦν ἔχοντι,
 ἢ φαίνεται, ὡς χρὴ τέτῳ παρὰ πάντας πιστεύειν τὰ τῷ Θεῷ δοξάντα, ὅς
 μόνος παρὰ πάντας ἀνθρώπους καὶ μὴ μαθὼν ἐπίσταται; διό, ἀντὶ τοιούτῳ,
 λέγω δὲ τῷ πρόγνωσιν ἔχοντι διὰ τὴν ἐν αὐτῷ τῷ πνεύματος θεϊότητα, τὸ
 ἀληθὲς εἰδέναι μὴ διδόναι τις θεῖλοι, τινὶ ἐτέρῳ δὲ εἰδέναι, ἐκ ἐνδεῆς ὑπάρχει
 φρενῶν, ἀποδεδωκὼς τῷ μὴ προφήτῃ, ἃ προφήτῃ εἰδέναι δεῖναι ἐκ ἐβελήθη;

XI. Ὅθεν πρὸ πάντων πάσῃ κρίσει διὰ τῆς προφητικῆς
 ἐπαγγελίας τὸν προφήτην ζητεῖν δεῖ, καὶ γρόντα, τοῖς λοιποῖς τῆς
 διδασκαλίας αὐτῆς λόγοις ἀνενδοιάσως ἔπεσθαι, καὶ θαρσύνεσθαι περὶ
 τῶν ἐλπιζομένων, πολιτενεσθαι τῇ πρώτῃ κρίσει, γρόντα ὅτι ὁ ταῦτα
 εἰπὼν πρὸς τὸ ψεύσασθαι φύσιν οὐκ ἔχει. διὸ ἐὰν τι τοῦ λοιποῦ
 τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ῥηθέντων δοκῇ ἡμῖν ἢ καλῶς εἰρησθαι, εἰδέναι χρὴ
 ὅτι οὐκ αὐτὸ εἴρηται κακῶς, ἀλλ' αὐτὸ ἡμεῖς καλῶς ἔχον οὐκ ἐνοήσα-
 μεν. ἄγνοια γὰρ γινώσκειν οὐκ ὀρθῶς κρίνει, ἅτε δὴ οὔτε γινώσις
 πρόγνωσιν ἀληθῶς κρίνειν πέφυκεν. ἀλλ' ἡ πρόγνωσις τοῖς ἀγνο-
 οῦσιν παρέχει τὴν γινώσκειν.

XII. Ὅθεν, ὃ φίλε Κλήμης, εἶγε τὰ τῷ Θεῷ διαφέροντα
 γινῶναι θέλης, παρὰ τέτῳ μόνον μαθεῖν ἔχεις, ὅτι μόνος οἶδεν τὴν
 ἀλήθειαν. τῶν γὰρ ἄλλων εἴ τις ἐπίσταται τι, παρὰ τούτου ἢ τῶν
 τούτου μαθητῶν λαβὼν ἔχει. ἔστι δὲ αὐτοῦ τό τε βούλημα καὶ
 ἀλήθης κήρυγμα, ὅτι εἰς Θεὸς, οὐ κόσμος ἔργον, ὅς δίκαιος ὢν
 πάντως ἐκάσῳ πρὸς τὰς πράξεις ἀποδώσει ποτέ.

XIII. Ἀνάγκη γὰρ πᾶσα, φύσει δίκαιον εἶναι λέγοντα τὸν
 Θεὸν καὶ τὰς ἀνθρώπων ψυχὰς ἀθανάτους εἶναι πιστεύειν. ἐπεὶ

erit justitia ejus, quando aliqui cum pie vixissent, interdum male habiti per vim e medio sublatis sunt, quidam vero, ubi omnino impii exstitissent, atque vitae luxui ac deliciis indulgissent, communi tamen hominum morte obierunt? Quandoquidem igitur, absque ulla contradictione, Deus, bonus cum sit, justus etiam est, nec aliunde justus esse cognoscetur, nisi anima post separationem a corpore sit immortalis, ut malus quidem, in inferno positus, tamquam qui hic bona receperit, ibi pro iis quae deliquit, puniatur, bonus autem, hic pro delictis castigatus, illic quasi in sinu justorum constituatur honorum haeres. Quoniam igitur Deus justus est, constat inter nos, judicium quoque fore, et animas esse immortales.

XIV. Si quis vero, quemadmodum Simoni Samaritano placet, Deo justum esse nolit concedere, cui jam aliquis tribuere potest, ut justus sit, vel esse possit? Nam si id cunctorum radix non habet, prorsus necesse est cogitare, illud quoque in hominum natura, tamquam in fructibus non posse reperiri. Si autem inveniatur in hominibus, quanto magis in Deo? Quod si justitia nusquam, neque apud Deum, neque apud homines reperitur, plane neque reperietur injustitia. At justitia existit. Nam existente justitia injustitia quoque dicitur: quae ita vocatur, quasi cum ea justitia comparetur, eique inveniatur contraria.

XV. Inde igitur Deus homines rerum veritatem docens, qui ipse unus est, bifariam et contrarie divisit omnia extrema, cum ipse ab initio unus sit ac solus Deus, qui fecit coelum et terram, diem ac noctem, lucem et ignem, solem et lunam, vitam atque mortem: in his autem solum hominem liberum condidit, aptitudine praeditum ut justus vel injustus fiat: cui et alternavit conjugationum imagines; primo illi apponens parva, deinde vere magna; sicut mundum, aevum. Et quidem hic mundus temporalis est, at futurus aeternus. Prima est ignorantia; secunda cognitio. Sic enim prophetae ductores ordinavit. Quia enim praesens mundus femina est, quasi mater liberorum procreans animas, futurum aevum mas est, tanquam pater liberos suos excipiens: propterea in hunc mundum prophetae consequenter veniunt, tamquam filii futuri saeculi, notitiam habentes hominum. Porro hoc mysterium si cognovissent homines pii, numquam aberrassent, sed et nunc deprehendissent, Simonem qui omnes conturbat, erroris ac fraudis esse cooperarium. Sermo autem propheticae regulae ita habet.

ποῦ τὸ δίκαιον αὐτοῦ, ὅπου τινὲς εὐσεβῶς βιώσαντες κακουχηθέντες ἐνόητε βιαίως ἀνηρέθισαν, ἔτιοι δὲ ἀσεβεῖς πάνν γεγεννημένοι, ἐν πολυτελείᾳ βίου τρυφήσαντες, τὸν κοινὸν ἀνθρώπων θάνατον ἐτελεύτησαν. ἐπεὶ οὖν χωρὶς πάσης ἀντιλογίας ὁ Θεὸς ἀγαθὸς ὢν καὶ δίκαιός ἐστιν, οὐκ ἄλλως δὲ δίκαιος εἶναι γνωσθήσεται, ἢ ἢ ψυχὴ 5 μετὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ σώματος ἀθάνατος ἦ, ἵνα μὲν ὁ κακὸς ἐν αἵῳ γένόμενος, ὡς ἐνταῦθα τὰ ἀγαθὰ ἀπολαβών, ἐκεῖ περὶ ὧν ἡμαρτεν κολασθῇ, ὁ δὲ ἀγαθὸς ἐνταῦθα περὶ ὧν ἡμαρτεν κολασθεῖς, ἐκεῖ ὡς ἐν κόλποις διακαίων, ἀγαθῶν κληρονόμος κατασῇ· ὅτι τοίνυν ὁ Θεὸς δίκαιος, πρόδηλον ἡμῖν ἐστὶν ὅτι καὶ κρίσις γίνεται καὶ ψυχαὶ ἀθάνατοι τυγχάνουσιν. 10

XIV. Εἰ δέ τις, ὡς τῷ Σαμαρεῖ Σίμωνι δοκεῖ, τὸ δίκαιον εἶναι Θεῷ μὴ θέλει δοῦναι, τίτι ἐτι τοῦτό τις δοῦναι δύναται, ἢ καὶ τὸ γενέσθαι δύνασθαι; τῆς γὰρ ῥίξης τῶν ὅλων τοῦτο οὐκ ἐχούσης, ἀνάγκη πᾶσα νοεῖν, ὅτι τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει ὡς ἐν καρποῖς εὐρεῖν ἀδύνατον. εἰ δὲ ἐστὶν εὐρεῖν ἐν ἀνθρώποις, πόσῃ 15 μᾶλλον ἐν Θεῷ; εἰ δὲ οὐδαμοῦ, οὔτε παρὰ Θεῷ, οὔτε παρ' ἀνθρώποις ἐστὶν εὐρεῖν τὸ δίκαιον, πάντως οὐδὲ τὸ ἄδικον. ἀλλ' ἐστὶν τὸ δίκαιον. δικαιοσύνης γὰρ οὗσης τὸ ἄδικον λέγεται· ὥσπερ παραβαλλομένης τῆς δικαιοσύνης αὐτῇ καὶ ἐναντίως ἔχειν εὐρισκομένης ἀδικία λέγεται. 20

XV. Ἐνθεν γοῦν ὁ Θεὸς διδασκαλῶν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν, εἰς ὧν αὐτὸς διχῶς καὶ ἐναντίως διεῖλεν πάντα τὰ τῶν ἄκρων, ἀπαρχῆς αὐτὸς εἰς ὧν καὶ μόνος Θεός, ποιήσας οὐρανὸν καὶ γῆν, ἡμέραν καὶ νύκτα, φῶς καὶ πῦρ, ἥλιον καὶ σελήνην, ζωὴν καὶ θάνατον. μόνον δὲ ἐν τούτοις αὐτεξέσιον 25 τὸν ἀνθρώπον ἐποίησεν, ἐπιτηδειότητα ἔχοντα δίκαιον ἢ ἄδικον γενέσθαι. ὃ καὶ τὰς τῶν συζυγιῶν ἐνέλλαξεν εἰκόνας, μικρὰ τὰ πρῶτα παραθέμενος αὐτῷ, μεγάλα δὲ τὰ δευτέρα, οἷον κόσμον, αἰῶνα. ἀλλ' ὁ μὲν παρὼν κόσμος πρόσκαιρος, ὁ δὲ ἐσόμενος αἰδίδιος. πρώτη ἄγνοια, δευτέρα γνώσις. ἔτι καὶ τὰς τῆς προφητείας ἡγέμονας 30 διέταξεν. ἐπεὶ γὰρ ὁ παρὼν κόσμος θηλὺς ἐστὶν, ὡς μήτηρ τέκνων τίκτων ψυχάς, ὁ ἐσόμενος αἰὼν ἄρρήν ἐστὶν, ὡς πατὴρ ἀποδεχόμενος τὰ αὐτοῦ τέκνα· διὰ τοῦτο ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀροφῆται ἐπομένως, ὡς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὄντες υἱοί, ἀνθρώπων τῇ γνώσει ἔχοντες, ἐπέρχονται. τοῦτο δὲ τὸ μυήριον εἰ ἠπίσαντο οἱ ἐν θεο- 35

XVI. Ut in principio Deus, qui unus est, tamquam dextra et sinistra, primo fecit coelum, deinde terram, ita deinceps omnes conjugationes constituit. In hominibus autem non amplius sic; sed cunctas alternat conjugationes. Ut enim ab eo prima meliora sunt, secunda deteriora; contrarium apud homines nanciscimur, prima pejora, secunda praestantiora. Itaque statim ab Adamo, qui secundum Dei imaginem factus fuerat, primus ortus est iniquus Cain, secundus justus Abel. Iterum vero ab eo, quem vos Deucalionem vocatis, spirituum duae imagines missae sunt, impuri inquam et puri, nempe niger corvus, et deinde columba alba. Item ex principe gentis nostrae Abrahamo duo primi nati sunt, primus Ismaël, postea Isaac qui a Deo benedictus est. Ex ipso similiter Isaaco duo adhuc exstiterunt, impius Esau, et pius Jacob. Ad hunc modum nativitate primus, ut mundo primogenitus, pontifex, deinde legislator.

XVII. Ita etiam quae ventura erat conjugatio circa Eliam, sponte dimissa est ad aliud tempus, commenta se alias oportune seipsa fruituram. Quare primus venit, qui *inter natos mulierum*; dein secundus advenit, qui *inter filios hominum*. Hanc sequendo ortus rationem fieri poterit, ut intelligatur ad quam seriem pertineat Simon, qui ante me primus venit ad gentes; et ad quam ego pertineo, qui veni post illum, et successi velut lumen tenebris, velut ignorantiae scientia, velut morbo sanitas. Ita quippe, ut nobis dixit verus Propheta, primo venire oportet falsum evangelium ab impostore quodam, et sic deinde, post sancti loci eversionem, verum evangelium ad correctionem futurorum haereseon clam mitti. Et post haec, circa finem, iterum primus veniet Antichristus, tuncque verus Christus noster Jesus apparebit; post quod orto sole aeterno cuncta tenebrarum evanida fient.

XVIII. Cum ergo, sicut dixi, conjugationis canonem quidam nesciant, inde ignorant qualis exsistat Simon, qui ante me prodiit. Nam si cognosceretur, non ei haberetur fides. Jam vero quia ignoratur, non recte cre-

σεβαίᾳ ἄνθρωποι, οὐκ ἂν ποτε ἐπλατήθησαν, ἀλλὰ καὶ νῦν ἂν ἐγνώ-
κεισαν ὅτι Σίμων, ὁ νῦν πάντας θρυλλῶν, πλάνης καὶ ἀπάτης ἐστὶν
συνεργός. ὁ δὲ λόγος τῷ προφητικῷ κανόνος ὅτως ἔχει.

XVI. Ὡς ἐν ἀρχῇ ὁ Θεὸς εἰς ὧν, ὥσπερ δεξιὰ καὶ ἀριστερά,
πρῶτον ἐποίησεν τὸν ἔρανόν, εἶτα τὴν γῆν, καὶ οὕτως κατὰ τὸ ἐξῆς 5
πάσας τὰς συζυγίας συνεσήσατο· ἐπὶ μέντοι ἀνθρώπων οὐκ ἔτι
οὕτως, ἀλλὰ πάσας ἐναλλάσσει τὰς συζυγίας. ὥς γὰρ ἀπ' αὐτοῦ
τὰ πρῶτα κρείττονα, τὰ δεύτερα ἥττονα, ἐπ' ἀνθρώπων τὸ ἐναντίον
εὐρίσκομεν, τὰ πρῶτα χείρονα, τὰ δεύτερα κρείττονα. αὐτίκα γὰρ
ἀπὸ Ἀδὰμ τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενομένου ἐγένετό τις πρῶτος 10
ἄδικος Καὶν, δεύτερος δίκαιος Ἀβέλ. πάλιν δὲ ἀπὸ τοῦ κατ' ὑμᾶς
λεγομένου Λευκαλίωνος πνευμάτων εἰκόνες δύο ἀπεσάλησαν, ἀκα-
θάarton λέγω καὶ καθαροῦ, ὃ τε κόραξ ὁ μέλας, καὶ ἡ λευκὴ περισερὰ
δευτέρα. καὶ ἀπὸ μὲν τῷ ἀρχηγέτον τοῦ ἔθνους ἡμῶν Ἀβραὰμ
δύο πρῶτοι γεγόνασιν, πρῶτος Ἰσμαήλ, εἶτα Ἰσαὰκ ὁ ὑπὸ τῷ Θεῷ 15
εὐλογημένος. ἀπὸ δὲ αὐτοῦ Ἰσαὰκ ὁμοίως πάλιν δύο, Ἡσαῦ ὁ
ἄσεβης, καὶ Ἰακώβ ὁ εὐσεβής. οὕτως τῇ τέξει πρῶτος, ὥς προ-
τότοκος τῷ κόσμῳ, ὁ ἀρχιερεὺς, εἶτα ὁ νομοθέτης.

XVII. Ὅμοιως ἡ γὰρ πρὸς τὸν Ἠλίαν συζυγία ὀφείλουσα
ἐλθεῖν ἐκοῦσα ἀπελείφθη εἰς ἕτερον καιρὸν, ἄλλοτε εὐκαίρως αὐτὴν 20
ἀπολαύειν βουλευσαμένη. διὸ καὶ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν πρῶτος
ἦλθεν, εἶτα ὁ ἐν νίοις ἀνθρώπων δεύτερος ἐπῆλθεν. ταύτῃ τῇ
τέξει ἀκολουθεῖντα δυνατόν ἢ νοεῖν τίνος ἐστὶν Σίμων, ὁ πρὸ ἐμοῦ
εἰς τὰ ἔθνη πρῶτος ἐλθὼν, καὶ τίνος ὦν τυγχάνω, ὁ μετ' ἐκείνον
ἐληλυθώς, καὶ ἐπελθὼν ὡς σκότῳ φῶς, ὡς ἀγνοίᾳ γνώσις, ὡς νόσῳ 25
ἰασις. οὕτως δὴ, ὡς ἀληθὴς ἡμῖν προφήτης εἰρηκεν, πρῶτον ψευδὲς
δεῖ ἐλθεῖν εὐαγγέλιον ὑπὸ πλάνου τινός, καὶ εἰθ' οὕτως μετὰ κα-
θαίρεσιν τοῦ ἀγίου τόπου εὐαγγέλιον ἀληθὲς κρύφα διαπεμφθῆναι
εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἑσομένων αἰρέσεων· καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τῷ
τελεῖ πάλιν πρῶτον Ἀντίχριστον ἐλθεῖν δεῖ, καὶ τότε τὸν ὅπως Χρι- 30
στὸν ἡμῶν Ἰησοῦν ἀναφανῆναι, καὶ μετὰ τῷ αἰωνίῳ φωτὶ ἀνα-
τειλαντος πάντα τὰ τοῦ σκότους ἀφανῆ γενέσθαι.

XVIII. Ἐπεὶ οὖν, ὡς ἔφην, τὸν κανόνα τῆς συζυγίας ἀγνοοῦ-
σιν, ἐνθεν οὐκ ἐπίστανται τίς τυγχάνει ὁ ἐμοῦ προοδεύσας Σίμων.
εἰ γὰρ ἐγινώσκετο, οὐκ ἂν ἐπισυνέετο. νῦν δὲ ἀγνοούμενος οὐκ ὁρ- 35

ditus est, et qui opera inimicorum facit, diligitur, et hostis quasi amicus receptus fuit, et qui est mors, velut salvator desideratus est, et qui ignis, lumen existimatus, quique seductor est, auditur quasi vera praedicans. His auditis ego Clemens: Quisnam est, dixi, iste tantus deceptor, scire vellem. Et Petrus respondit: Si cupis discere, licet tibi cognoscere ab iis, a quibus et ego cuncta illius accurate rescivi.

XIX. Justa quaedam apud nos est, Syrophoenissa, genere Chananitis, cujus filiola gravi morbo detinebatur; quaeque ad Dominum nostrum accessit, clamans et supplicans ut filiolae suae mederetur. At ille, etiam a nobis rogatus, dixit: non licet sanare gentes, quae canibus ideo similes sunt quod diversis utuntur et cibis et operibus, cum regni mensa filii Israël tradita sit. Illa vero postquam id audiisset, et per illud quod de ejusdem mensae micis cadentibus (velut canis) particeps facta fuit, mutasset quod erat, ut pote eodem ac filii regni usa victu, filiae sanitatem quam petierat obtinuit. Neque enim ethnicam, atque eodem in vitae genere eodemque in paganismo permanentem, sanitate donasset, qui id initio non fecerat, quod non liceret in ethnica facere.

XX. Illa ergo vitam, quae juxta legem ducitur, amplexa, a suo viro, contraria nobis sentiente, cum sanata filia e domo propria ejecta est. Diligens autem ea quae pepigerat, et abundans opibus, ipsa quidem mansit vidua, filiam vero suam viro ad veram fidem propenso ac pauperi conjugem dedit. Cumque propter filiam nuptiis se abstineret, duos pueros emens ac educans pro liberis habuit. Qui pueri una cum Simone Mago a teneris annis educti cuncta illius didicerunt. Tanta quippe inter eos erat amicitia, ut cum illo in omnibus concurrerent, in quibus vellet se illis adunare.

XXI. Hi Zacchaeum ibi agentem nacti, ac veritatis sermonem ab eo discentes, acta de prioribus facinoribus poenitentia, brevique Simonem damnantes, ut omnium illius sibi conscii, statim ac ego eo profectus sum, accesserunt ad me una cum eorum educatrice, et a Zacchaeo mihi sunt commendati, atque ex eo tempore mecum semper commorantur, praeceptorum veritatis participes. Haec cum dixisset Petrus, vocatis illis

θῶς πεπίσχυται. καὶ ὁ τὰ μισούντων ποιῶν ἡγάπηται, καὶ ὁ ἐχθρὸς ὡς φίλος ἀποδέδεται, καὶ θάνατος ὦν ὡς σῶζων πεπόθηται, καὶ πῦρ ὦν φῶς νενόμισαι, καὶ πλάνος ὦν ὡς ἀληθεύων ἀκούεται. ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ Κλήμης· τίς ἄρα τυγχάνει, ἔφη, ἔτος ὁ τοσούτος ὦν ἀπατῶν, μαθεῖν ἤθελον. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· εἰ θέλεις 5 μαθεῖν, πάρεσίν σοι τὸ γινῶναι, παρ' ὧν καὶ γὰρ τὰ κατ' αὐτὸν πάντα ἠκρίβωκα.

XIX. Ἰούσα τις ἐν ἡμῖν ἔστιν Συροφοινικίσσα, τὸ γένος Χαναανίτις, ἧς τὸ θυγάτριον ὑπὸ χαλεπῆς νόσου συνείχετο, ἣ καὶ τῷ κυρίῳ ἡμῶν προσήλθεν βοῶσα καὶ ἰκετεύουσα, ὅπως αὐτῆς τὸ θυ- 10 γάτριον θεραπεύσῃ. ὁ δὲ καὶ ὑφ' ἡμῶν ἀξιωθείς εἶπεν· οὐκ ἔστιν ἰᾶσθαι τὰ ἔθνη, εἰκότα κυσί, διὰ τὸ διαφόροις χρῆσθαι τροφαῖς καὶ πράξεσιν, ἀποδοδομένης τῆς κατὰ τὴν βασιλείαν τραπέζης τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ. ἣ δὲ τοῦτο ἀκούσασα, καὶ τῆς αὐτῆς τραπέζης, ὡς κύων, ψυχίων ἀποπιπτόντων συμμεταλαμβάνειν, μετα- 15 θεμένη ὅπερ ἦν, τῷ ὁμοίως διατῆσθαι τοῖς τῆς βασιλείας υἱοῖς τῆς εἰς τὴν θυγατέρα, ὡς ἡξίωσεν, ἔτυχεν ἰάσεως. οὐ γὰρ ἂν ἐθνικὴν ἔσαν καὶ ἐπὶ τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ μένουσαν, ὁ τὴν ἀρχὴν διὰ τὸ μὴ ἐξεῖναι θεραπεύειν ὡς ἐθνικὴν, ἐθνικὴν μείναςαν ἐθεράπευεν.

XX. Ἀυτὴ οὖν τὴν νόμιμον ἀναδεξαμένη πολιτείαν ὑπὸ τῷ 10 ἰδίῳ ἀνδρὸς ἐναντία φρονοῦντος ἡμῖν μετὰ τῆς ἰαθείας θυγατρὸς ἰδίων οἴκων ἐκβέβληται. ἣ δὲ εὐγνωμονοῦσα πρὸς τὰς συνθήκας, καὶ ἐν περιεσίᾳ βίου ὑπάρχουσα, αὐτὴ μὲν χήρα ἔμεινεν, τὸ δὲ θυγάτριον αὐτῆς ἀνδρὶ τινι εὐγνωμονοῦντι πρὸς τὴν ἀληθῆ πίσιν καὶ πένητι ὄντι συνηρμόσατο· ἣ δὲ καὶ τῆς θυγατρὸς προφάσει γάμου 15 σεσηθείσα, δύο παῖδας ὥνησαμένη καὶ παιδεύσασα, εἰς υἱῶν ἔσχεν τόπον. ἅτινα τῷ μάγῳ Σίμωνι ἐκ παίδων συμπαιδευθέντα, πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἐκμεμαθήκασιν. τοσαύτη γὰρ αὐτῶν ἦν φιλία, ὡς καὶ συσπεῦσαι αὐτῷ ἐν πᾶσιν οἷς βούλοιο αὐτοῖς ἐνοῦν.

XXI. Οὗτοι τῷ ἐσταῦθα ἐπιδημήσαντι Ζακχαίῳ συντηχόντες, 20 καὶ τοῦ τῆς ἀληθείας δι' αὐτοῦ μεταλαβόντες λόγον, ἐπὶ τοῖς πρῶτοις νοσηρισμοῖς μεταμεληθέντες, ταχέως τοῦ Σίμωνος καταγρόντες, πάντα αὐτῷ συνειδότες, ἅπα τῷ ἐπιδημῆσαι με ἐσταῦθα, μετὰ τῆς ἀνα-θρεψαμένης αὐτοὺς προσελθόντες μοι, ὑπ' αὐτοῦ συσαθέντες μοι, καὶ ἔκτοτε πάντοτε σύνεισιν μοι, τῶν τῆς ἀληθείας ἀπολαύοντες 25

praecepit, ut mihi omnia ad Simonem pertinentia diligenter exponerent. At illi, Deum attestati, se nullatenus mentituros, enarrarunt.

XXII. Et prior Aquila coepit ita dicere: Audi, carissime nobis frater, ut accurate cognoscas omnia viri illius, cujusnam sit, et quis, et unde, et quanam sint quae facit, et quo modo, quamque ob causam. Hic Simon patre quidem Antonio, matre vero Rachele ortus est; natione Samaritanus, ex Gitthis, vico qui sex schoenis ab urbe distat. Is Alexandriae cum multum se exercuerit, et arte magica polleat, mente elatus, se vult existimari esse Virtutem supremam, ipso quoque Deo mundi conditore superiorem. Interdum vero se Christum significans, Stantem appellat. Eam autem appellationem usurpavit, quasi qui exstiturus semper sit, nec habeat corruptionis causam, ut corpore concidat. Neque vero Deum, mundi creatorem, supremum esse ait: nec mortuos excitatum iri credit. Hierosolymam negat, montemque Garizimum substituit. Pro vere Christo nostro seipsum praedicat. Legem propria praesumptione aliter interpretatur. Et iudicium dicit quidem fore, verum non exspectat. Persuasum enim habens, Deum non esse iudicaturum, usque ad Deum ipsum impietatem suam ausus est extendere. Unde nonnulli, nescientes quod pietate erga Deum ut praetextu abutens, veritatem occulte depraedatur, quasi qui fideliter credant eam, quae quomodocumque ab eo dicitur, spem ac iudicationem, pereunt.

XXIII. Ut autem ipse religionis opinionem invaderet, factum est ita. Johannes quidam exstitit, qui singulis diebus baptizaret, quique Domini nostri Jesu secundum conjugationis rationem fuit praecursor: et quemadmodum Dominus habuit duodecim Apostolos, duodecim mensium solis gerentes numerum, similiter is triginta viros principes habuit, menstruam lunae rationem implentes. Quo in numero una quaedam erat mulier dicta Helena; ut ne hoc quidem absque mysterio esset. Cum enim mulier dimidium sit viri, imperfectum tricenarii constituit numerum, sicut et in luna, cujus incessus non perfectum mensis cursum conficit. Porro horum triginta Johanni primus ac probatissimus erat Simon: qui quidem quominus post mortem Johannis princeps declaratus sit, hoc in causa fuit.

μαθημάτων. ταῦτα εἰπὼν ὁ Πέτρος, μεταπεμψάμενος, ἐκάλειυσεν αὐτοῖς πάντα μοι κατὰ τὸν Σίμωνα ἀκριβῶς ἐκτίθεσθαι. οἱ δὲ τὸν Θεὸν μαρτυράμενοι μὴδὲν ψεύσασθαι, ἐξετίθεντο.

XXII. Ὡς πρῶτος ὁ Ἀκύλας ἤρξατο λέγειν οὕτως. ἄκουσον, ὦ φίλτατε ἡμῖν ἀδελφέ, ὅπως ἀκριβῶς πάντα τὰ κατὰ τὸν ἄνδρα εἰδῆς, τίνας τε ὧν καὶ τίς καὶ πόθεν, τίνα τέ ἐσιν ἃ πράττει, καὶ πῶς καὶ διὰ τί. Σίμων οὗτος πατὴρ μὲν ἐσιν Ἀντωνίᾳ, μητρὸς δὲ Ραχήλ, Σαμαρεὺς τὸ γένος, ἀπὸ Γαθῶν κώμης, τῆς πόλεως ἀπεχούσης σχοίνους ἑξ. οὗτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πάντῃ ἐξασκήσας ἑαυτὸν καὶ μαγείᾳ πολὺν δυνηθεὶς καὶ φρενωθεὶς θέλει νομίζεσθαι ἁνωτάτῃ τις εἶναι δύναμις καὶ αὐτοῦ τοῦ τὸν κόσμον κτίσαντος Θεοῦ· ἐνίοτε δὲ καὶ Χριστὸν ἑαυτὸν αἰσισόμενος, ἐσῶτα προσαγορεύει. ταύτῃ δὲ τῇ προσηγορίᾳ κέχρηται, ὡς δὴ στησόμενος αἰεὶ, καὶ αἰτίαν φθορᾶς, ὥς τε τὸ σῶμα πεσεῖν, οὐκ ἔχων. καὶ οὕτε Θεόν, τὸν κτίσαντα τὸν κόσμον, ἁνωτάτον εἶναι λέγει, ἕτε νεκροὺς ἐγγηγεῖσθαι πισεύει. τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀρνεῖται, τὸ Γαριζεῖν ὄρος ἀντισφῆρει. ἀπὸ τοῦ ὅπως Χριστοῦ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀναγορεύει. τὰ δὲ τοῦ νόμου ἰδίᾳ προλήψει ἀλληγορεῖ. καὶ κρίσιν ἔσεσθαι μὲν λέγει, οὐ προσδοκᾷ δέ. οὐ γὰρ ἂν ὑπὸ Θεοῦ κριθῆσεσθαι πεπεισμένος, μέχρι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἀσβεβεῖν ἐτόλμα. ὅθεν ἐνιοὶ μὴ εἰδότες, ὅτι προκαλύμματα τῇ θεοσεβείᾳ κεκρημένους ὑποσουλᾷ τὰ τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν ὁπώσποτε ὑπ' αὐτοῦ ἐλπίδα καὶ κρίσιν λεγομένην ἔσεσθαι, ὡς πιστῶς πιεζέοντες ἀπόλλυνται.

XXIII. Τὸ δὲ παρεισελθεῖν αὐτὸν τὸν τῆς θεοσεβείας λόγον, γέγονεν οὕτως· Ἰωάννης τις ἐγένετο ἡμεροβαπτιστής, ὃς καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ κατὰ τὸν τῆς συζυγίας λόγον ἐγένετο πρόοδος· καὶ ὥσπερ τῷ κυρίῳ γεγόνασιν δώδεκα ἀπόστολοι, τῶν τοῦ ἡλίου δώδεκα μηνῶν φέροντες τὸν ἀριθμόν, ὡσάντως καὶ αὐτῷ ἑξαρχοὶ ἄνδρες γεγόνασιν τριάκοντα, τὸν μηνιαῖον τῆς σελήνης ἀποπληροῦντες λόγον, ἐν ᾧ ἀριθμῷ μία τις ἦν γυνὴ λεγομένη Ἑλένη, ἵνα μὴδὲ τοῦτο ἀνοικονόμητον ᾗ. ἤμειον γὰρ ἄνδρὸς οὕσα γυνὴ ἀτελὴ τὸν τῆς τριακοντάδος τέθεικεν ἀριθμόν, ὥσπερ καὶ τῆς σελήνης, ἥς ἡ πορεία τοῦ μηνὸς οὐ τέλειον ποιεῖται τὸν δρόμον. τούτων δὲ τῶν τριάκοντα τῷ Ἰωάννῃ πρῶτος καὶ δοκιμώτατος ἦν ὁ Σίμων, ὃς καὶ τοῦ μὴ ἄρξαι αὐτὸν μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἰωάννου αἰτίαν ἔσχεν ταύτην.

XXIV. Nam ipso peregre in Aegyptum profecto, propter magiae exercitationem, Johanne occiso, Dositheus principatus appetens, cum ipsius Simonis mortem falso annunciasset, factus est sectae successor. At Simon paulo post reversus, et eum locum tamquam proprium affectans vehementer, nactus Dositheum locum quidem non repetiit, sciens, hominem qui contra ipsius voluntatem occupaverat principatum, non depositum iri. Quare per simulatam amicitiam brevi quidem in secundum a Dositheo locum irrepsit. Non multos autem post dies, intra numerum triginta condiscipulorum collocatus, coepit Dositheo derogare, tamquam qui non germane doctrinam traderet. Idque eum asserebat non invidia facere, sed inscientia. Et aliquando Dositheus, Simonis artificiosam sentiens obtrec-tationem, eo tendentem, ut aboleretur plurimorum opinio, neque amplius ipse putaretur esse Stans, furore commotus, cum ad scholam solito convenisset, virga Simonem inventum verberat: at per corpus Simonis, quasi per fumum, visa est virga transire: super quo obstupefactus Dositheus ait ad eum: dic mihi, si tu es Stans, ut adorem te. Cumque Simon respondisset: ego sum, Dositheus videns, se non esse Stantem, cecidit et adoravit eum; atque in numerum viginti novem principum virorum se dejiciens, in eum locum qui ei opinione tributus fuerat constituit Simonem: sicque non multo post Dositheus, illo stante, ipse concidens defunctus est.

XXV. Simon vero, accepta Helena, circuit; et usque ad praesens, ut vides, turbas decipit ac commovet. Helenam vero dicit de supremis coelis in mundum deductam fuisse, atque esse Dominam, quasi cunctorum genitricem essentiam ac sapientiam: pro qua, inquit, graeci et barbari conflixerunt, imaginem opinantes veritatis: quae enim revera est, tunc apud illum primum omnium habitabat Deum. Et haec atque alia his similia, ex graecis fabulis conficta, persuasibiliter interpretans, decipit multos: cum praecipue edat multa prodigiosa miracula; ita ut nisi cognovissemus, illa eum per magiam efficere, ipsi quoque fuisset decepti. Illius equidem adjutores principio eramus, quando ista faciens, religionis partes injuria non afficiebat. Jam vero, cum vesanus coepit imponere velle viris religiosis, ab eo recessimus.

XXVI. Etenim caede se inqlnare coeperat; sicut ipse adhuc amicus

XXIV. Ἀποδημοῦντος γὰρ αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τὴν τῆς μαγείας ἐπάσκησιν, τοῦ Ἰωάννου ἀναιρεθέντος, Δωσίθεός τε τῆς ἀρχῆς ὀρεγόμενος, θάνατον αὐτοῦ ψευδῇ καταγγείλας, διαδέχεται τὴν αἵρεσιν. ὁ δὲ Σίμων μετ' οὐ πολὺ ἐπελθὼν καὶ τοῦ τόπου ὡς ἰδίου μεγάλως ἀντεχόμενος, τῷ Δωσίθεϊ συντυχὼν τὸν μὲν τόπον οὐκ ἀπῆται, εἰδὼς ὅτι ὁ φθάσας τῆς ἀρχῆς παρὰ προαίρεσιν οὐ καθαιρεῖται. διὸ μετὰ προσποιητοῦ φιλίας ἐπ' ὀλίγον μὲν εἰς τὸν δεύτερον τοῦ Δωσίθεου τόπον δίδωσιν ἑαυτὸν. ταχεῖς δὲ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας τοῖς τριάκοντα συμμαθηταῖς, ὑποδιαβάλλειν ἤρξατο τὸν Δωσίθεον, ὡς μὴ παραδιδόντα γνησίως τὰ μαθήματα. καὶ τότε ποιεῖν ἔλεγεν αὐτὸν οὐχ ὡς φθοροῦντα, ἀλλ' ἀγροῦντα. καὶ ποτε ὁ Δωσίθεος, ὑπαισθόμενος τὴν τοῦ Σίμωνος ἔκτεχρον διαβολὴν, λύονσαν αὐτοῦ τὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς ὑπόνοιαν, τοῦ μὴ αὐτὸν εἶναι νομίζειν τὸν ἐσῶτα, θυμῷ ἐπὶ τὴν συνήθη παραγενόμενος διατριβὴν ῥάβδῳ παίζει εὐρὼν τὸν Σίμονα, ἣ δὲ ὥσπερ καπνοῦ τοῦ Σίμωνος διελθεῖν ἔδοξε σῶμα. ἐπὶ τούτῳ καταπλαγεὶς ὁ Δωσίθεος λέγει αὐτῷ, εἰ σὺ εἰ ὁ ἐσῶς, καὶ προσκυνῶ σε. τοῦ Σίμωνος εἰπόντος, ἐγὼ εἰμί, ὁ Δωσίθεος ἑαυτὸν γνούς οὐκ ὄντα τὸν ἐσῶτα, πεσὼν προσεκύνησεν, καὶ τοῖς εἰκοσιεννεία ἐξάρχουσιν συγκαταβαλὼν ἑαυτὸν εἰς τὸν ἑαυτοῦ τῆς ὑπονοίας τόπον ἔστησε τὸν Σίμονα, καὶ οὕτως μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ὁ Δωσίθεος, ἐκείνου ζήντος, αὐτὸς πεσὼν ἐτέλετήσεν.

XXV. Ὁ δὲ Σίμων τὴν Ἑλένην παραλαβὼν περιέρχεται, καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο, ὡς ὀρεῖς, ἀναστατεῖ τοὺς ὄχλους. αὐτὴν δὲ τὴν Ἑλένην ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων οὐρανῶν κατενηνοχέιναι λέγει τῷ κόσμῳ, κυρίαν οὔσαν, ὡς παμμήτορα οὐσίαν καὶ σοφίαν, ἥς ἔνεκεν, φησὶν, Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι ἐμαχέσαντο, εἰκόνα φαντασθέντες ἀληθείας, ἣ γὰρ ὄντως οὔσα τότε παρὰ τῷ πρωτίστῳ ὑπῆρχεν Θεῷ. πλὴν τοιαῦτά τινα ἑλληνικοῖς μύθοις συμπεπλασμένα πιθανῶς ἄλληγορῶν ἀπατᾷ πολλὰς, ἐξαιρέτως πολλὰ τερατώδη θαυμάσια ποιῶν, ὡς εἰ μὴ ἤδειμεν ὅτι μαγεία ταῦτα ποιεῖ, ἡπατήθημεν ἂν καὶ αὐτοί. ἀλλ' ἐπειδὴ συνεργοὶ αὐτοῦ ἦμεν τὸ καταρχὰς, ὅτε τὰ τοιαῦτα ποιῶν τὸ τῆς θεοσεβείας οὐκ ἡδίκει μέρος, νῦν ὅτε πολυμαθὴς τοὺς ἐν θεοσεβείᾳ ἀπατῶν ἐπιχειρεῖν ἤρξατο, ἀπέστημεν αὐτῷ.

XXVI. Καὶ γὰρ μαιφονεῖν ἤρξατο, ὡς αὐτὸς εἶτι ὡς φίλος

nobis velut amicus patefecit, quod cum pueri animam a proprio corpore separasset infandis adjuramentis, futuram adjutricem ad eorum quae ipse vellet repraesentationem, pueroque in imagine delineato, consecratam haberet imaginem in aede interiori, ubi ipse dormiret: dicens se aliquando hunc ex aëre formasse, divinis conversionibus, et imagine ejus depicta, rursus aëri reddidisse. Rem vero ita factam interpretatur. Ait quod primo hominis spiritus, versus in naturam calidi, circumstantem aërem, sicut cucurbitula facit, attractum imbibit: quem deinde intra spiritus formam positum ipse Simon in aquam vertit; cumque aër in spiritu consistens ob spiritus continuitatem effundi nequeat, eundem convertit in sanguinem: et ex sanguine concreto carnem fecit; sicque postea carne solidata, hominem non e terra, sed ex aëre protulit. Atque hunc in modum sibi persuadens, potuisse a se creari novum hominem, ait se eum, resolutis conversionibus, rursus aëri reddidisse. Quae cum aliis diceret, credebatur; a nobis vero, qui adfuimus ejus mysteriis, pie non credebatur. Quapropter damnata impietate abscessimus ab eo.

XXVII. Haec cum Aquila dixisset, frater ejus Nicetas ait: necesse est, frater noster Clemens, ea me commemorare, quae ab Aquila praetermissa sunt. Primo equidem Deus testis est, nos in nullo opere impio eum adjuvisse, sed, illo faciente, tantum spectasse. Et quamdiu opera innoxia edebat, delectabamur sane: quando autem quae per magiam fiebant, per divinitatem se facere, ad pios homines decipiendos dixit, non amplius eum passi sumus, quamvis multa nobis promitteret: primum quidem, fore ut statuæ nostrae in templis collocarentur, utque Dii existimeremur, et a populis coleremur, et a regibus magnificeremur, atque donaremur publicis honoribus, nec non infinita vi pecuniae ditesceremus.

XXVIII. Haec, et alia quae putantur majora, nobis pollicebatur, modo ut cum eo viventes pravum ejus molimen taceremus, quo fraus ei succederet. Attamen assensi non sumus: quinimmo consilium dedimus, ut ab ista vecordia desisteret, dicentes ei: nos, Simon, amicitiae, quam tecum a pueritia contraximus, memores, teque amantes, utilia consulimus; cesse ab hujusmodi audaci facinore: Deus esse non potes: time eum qui vere Deus est: cognosce, te esse hominem, breveque esse tempus vitae tuae. Quamquam admodum locuples vel etiam rex evadas, exiguo vitae spatio

φίλοις ἐξέφηγεν, ὅτι παιδίον ψυχὴν τοῦ ἰδίου σώματος χωρίσας ἀπορρήτοις ὄρκοις, συνεργὸν πρὸς τὴν τῶν αὐτῷ δοκούντων φαντασίαν, τὸν δὲ παῖδα διαγράψας ἐπ' εἰκότος, ἐνδοτέρῳ οἴκῳ ὅπου αὐτὸς ὑπνοῖ ἀνατεθειμένην ἔχει, φάσκων, ποτὲ τοῦτον ἐξ ἀέρος πλάσας θείαις τροπαῖς καὶ τὸ εἶδος ἀναγράψας ἀποδεδωκέναι λέγει πάλιν 5 τῷ ἀέρι. τὴν δὲ πρᾶξιν ἐρμηνεύει οὕτως πεποιηκέναι. πρῶτον τοῦ ἀνθρώπου πνεῦμα λέγει τραπὲν εἰς θερμοῦ φύσιν τὸν περικείμενον αὐτῷ σικύας δίκην ἐπισπασάμενον συμπιεῖν ἀέρα, εἴτα ἐνδοθεν τῆς τῷ πνεύματος εἰδέας γεγόμενον αὐτὸν τρέψαι εἰς ὕδωρ. ὑπὸ δὲ συνεχείας τῷ πνεύματος χυθῆναι μὴ δυνάμενον, εἰς αἵματος φύσιν 10 μετατρέπειν ἔφασκεν τὸν ἐν αὐτῷ ἀέρα, τὸ δὲ αἷμα πῆξαν τὰς σάρκας ποιῆσαι· εἰδ' οὕτως τῆς σαρκὸς παγείσης ἄνθρωπον οὐκ ἀπὸ γῆς, ἀλλ' ἐξ ἀέρος ἀναδειξαι. καὶ οὕτως ἑαυτὸν πείσας καινὸν ἄνθρωπον δύνασθαι ποιῆσαι, τὰς τροπὰς ἀναλύων πάλιν ἀποδεδωκέναι ἔλεγεν τῷ ἀέρι. καὶ ταῦτα μὲν ἄλλοις λέγων ἐπιστεύετο, ὅφ' ἡμῶν 15 δὲ τῶν ἐπὶ τελετῇ συμπαρόντων εὐσεβῶς ἠπισεῖτο. διὸ ἀσεβείας καταγρόντες ἀπέξημεν ἀπ' αὐτοῦ.

XXVII. Ταῦτα τοῦ Ἀκύλα εἰπόντος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νικήτης ἔφη· Ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀδελφὲ ἡμῶν Κλήμης, τὰ παραλειφθέντα τῷ Ἀκύλᾳ ἐμὲ ὑπομνήσαι. πρῶτον μὲν γὰρ μάρτυς ὁ Θεὸς 20 ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἡμεῖς συνειργασάμεθα ἀσεβές, ἀλλ' ὅτι αὐτοῦ πρέσβευτος ἰσορρήκαμεν· καὶ μέχρις ὅτε ἀβλαβῇ ποιῶν ἐπεδείκνυτο, καὶ ἑτερόπομεθα, ὅτε δὲ τὰ μαγεῖα γινόμενα θεότῃ ποιεῖν πρὸς ἀπάτην θεοσεβῶν ἔλεγεν, οὐκ ἔτι αὐτοῦ ἠνεσχόμεθα καίτοι πολλὰ ἐπαγγελλομένου ἡμῖν, πρῶτον μὲν νεῶν ἀνδριάντας ἡμῶν καταξίω- 25 θῆναι καὶ θεοὺς νομισθῆναι καὶ ὑπὸ ὄχλων προσκυνηθῆναι καὶ ὑπὸ βασιλέων δοξασθῆναι καὶ δημοσίων τιμῶν καταξιοθῆναι καὶ χρήμασιν ἀπεριορίσις πλουτῆσαι.

XXVIII. Ταῦτα τε καὶ τὰ τούτοις μεῖζονα νομιζόμενα ἡμῖν ὑπέσχετο, μόνον ἵνα συνόντες αὐτῷ τὸ τῆς ἐγγειρήσεως κακὸν σιωπῶμεν, 30 ἵνα αὐτῷ τὰ τῆς ἀπάτης προκόπη, καὶ ὅμως οὐ συνεθέμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τῆς τοιαύτης ἀπονοίας παύσασθαι συμβουλευόμεν, λέγοντες αὐτῷ· ἡμεῖς, Σίμων, τῆς ἐκ παιδῶν φιλίας πρὸς σε μεμνημένοι ζήροντες τε τὰ συμφέροντα συμβουλευόμεν· παῦσαι τῆς τοιαύτης τολμῆς· θεὸς εἶναι οὐ δύνασαι· φοβήθητι τὸν ὅπως Θεόν, 35

pauca sunt quibus frueris: et quae impie parta sunt, cum cito fugiant, aeternum supplicium homini sceleroso comparant. Quare auctores tibi sumus, Deum verearis, a quo judicari debet uniuscujusque anima pro iis quae hic gessit.

XXIX. Haec ille audiens risit. Cumque diceremus: cur nos irrides, qui tibi utilia suademus? Rideo, inquit, stultam opinionem vestram, quod credatis immortalem esse animam hominis. Et ego respondi: non miramur, o Simon, si fallere nos conaris, sed obstupescimus, qua ratione etiam te ipsum decipias. Effare mihi, Simon, etsi aliorum nemo compertum habeat, animam esse immortalem, tu tamen et nos habemus: tu quidem, ut qui eam a corpore humano diremisti, qui collocutus es, qui imperasti: nos vero, ut qui adfuimus, et imperium audivimus, et quod jussum est vidimus clare. Simon dixit: ego quidem scio quid dicatis, vos autem nescitis de quibus loquamini. Et dixit Nicetas: quandoquidem scis, edisserere: quod si nescis, ne existimes decipi nos posse, dum ais, te quidem scire, nos autem nequaquam. Adeo enim stolidi non sumus, ut nobis vafra inferas suspicionem, qua existimemus aliquid ineffabilem cognosci a te, atque sic nos, cupiditate delentos, in tuam potestatem redactos teneas.

XXX. Respondit Simon: quod quidem disjunxerim animam ab humano corpore, novi vos scire: quod vero non anima defuncti ministret, cum non existat, sed aliquis Daemon, qui se simulat esse animam, operetur, novi vos ignorare. Et Nicetas excepit: in vita multa incredibilia audivimus, hoc tamen sermone amentiozem nos audituros non speravimus. Nam si Daemon fingit se esse animam mortui, quis fuit animae usus, ut a corpore separaretur? Nonne ipsi praesentes audivimus te, cum animam a corpore adjurando evocares? Et qua ratione, uno adjurato, alter non adjuratus tamquam veritus obedit? Nonne etiam tu aliquando a nobis rogatus, cur interdum cessarent assensiones, respondisti: Quia anima, completo super terram tempore quod in corpore peractura erat, ad inferos vadit: ac subjunxisti, animas eorum qui propria morte obierunt, quoniam in inferis hinc secedentes custodiuntur, difficulter permitti venire?

γνώθι ὅτι ἄνθρωπος εἰ καὶ ὅτι σου μικρὸς ἐστὶν ὁ τῆς ζωῆς χρόνος. καὶ μέγα πλετῆς ἢ καὶ βασιλεύσης, τῷ τῆς ζωῆς σε μικρῷ χρόνῳ ὀλίγα τυγχάνει πρὸς ἀπόλαυσιν, καὶ ἀσεβῶς πορισθέντα, εὐθὺς φεύγοντα, αἰωνίαν κόλασιν περιποιεῖται τῷ τετολμηκότι. διὸ φοβείσθαι σοι τὸν Θεὸν συμβελεύομεν, ὅφ' ἔκριθῆναι ἔχει ἢ ἐκάστῃ ψυχῇ περὶ ὧν ἔπραξεν ἐνταῦθα.

XXIX. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἐγέλασεν. ἡμῶν δὲ εἰπόντων, τί ἡμῶν τά σοι συμφέροντα συμβουλευόντων κυταγελαῖς; ἔφη, γελοῖ ἡμῶν τὴν μωρὰν ὑπόληψιν, ὅτι πεισέντε ἀθάνατον εἶναι τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν. καὶ γὰρ ἔφην, ἔθναυμάζομεν, ὦ Σίμων, εἰ ἀπατᾷ ἡμᾶς ἐπιχειρεῖς, ἀλλ' ἐκπεπλήγμεθα τίτι λόγῳ καὶ ἑαυτὸν ἀπατᾷς. λέγε μοι ὦ Σίμων, εἰ καὶ τῶν ἄλλων οὐδεὶς πεπληροφόρηται ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχὴν, ἀλλ' οὖν γε σὺ καὶ ἡμεῖς, σὺ μὲν ὡς ἀνθρωπεῖον σώματος χωρίσας αὐτὴν καὶ προσομιλήσας καὶ ἐπιτάξας, ἡμεῖς δὲ ὡς συμπάροντες καὶ τὴν ἐπιταγὴν ἀκούσαντες καὶ τὸ κελυσθὲν ἐναργῶς ἰσορῆσαντες. Σίμων ἔφη, ἐγὼ μὲν οἶδα τί λέγετε, ἡμεῖς δὲ οὐκ οἶδατε περὶ τίνων διαλέγεσθε. καὶ ὁ Νικήτης ἔφη, ἐπεὶ οἶδας, λέγε, εἰ δὲ μὴ οἶδας, μὴ δόκει ἡμᾶς τῷ λέγειν σὲ μὲν εἰδέναι, ἡμᾶς δὲ μή, ἀπατᾶσθαι δύνασθαι. οὐ γὰρ ἐσμεν οὕτως νήπιοι, ἵνα παροῦργον ἐνσπεύρης ἐν ἡμῖν ὑποψίαν τοῦ τομιζέιν σέ τι τῶν ἀπορρήτων εἰδέναι, καὶ οὕτως ἐπιθυμία κολαζομένους ἡμᾶς ὑποχειρίους λαβὼν ἔχης.

XXX. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη· ὅτι μὲν ἐχώρισα ψυχὴν ἀνθρωπεῖον σώματος, οἶδα ὑμᾶς·εἰδότας, ὅτι δὲ οὐχ ἡ τοῦ τεθνεώτος ψυχὴ ὑπουργεῖ, ἐπεὶ μὴ ὑπάρχει, ἀλλὰ δαίμων τις ὑποκρινόμενος αὐτὸς εἶναι ψυχὴν ἐνεργεῖ, οἶδα ὑμᾶς ἀγνοούντας. καὶ ὁ Νικήτης ἔφη, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἠκούσαμεν ἅπισα, τούτου δὲ τοῦ λόγου ἀροητότερον οὐ προσεδοκήσαμεν ἀκοῦσαι. εἰ γὰρ δαίμων ὑποκρίνεται εἶναι τοῦ τεθνεώτος ἡ ψυχὴ, τίς τῆς ψυχῆς χρεῖα γίνεται, ἵνα χωρισθῇ τοῦ σώματος; οὐκ αὐτοὶ δὲ παρόντες ἠκούσαμεν σου, τοῦ σκήνους τὴν ψυχὴν ὀρκίζοντος; πῶς δὲ καὶ ἄλλον ὀρκιζομένου ἕτερος μὴ ὀρκισθεὶς ὡς φοβηθεὶς ὑπακούει; οὐκ ἔξετασθεὶς δὲ καὶ σὺ ὅφ' ἡμῶν ποτε, διὰ τί ἐνίοτε καὶ πᾶνθεται αἱ παρεδωμῆαι, ἔφης ὅτι ψυχὴ πληρώσασα τὸν ὑπὲρ γῆς χρόνον, ὃν ἡμελλεν ἐν σώματι διατελεῖν, εἰς ἔθνη πορεύεται· προσετίθης δὲ λέγων, ὅτι τῶν ἰδίῳ θανάτῳ τελει-

XXXI. Haec Nicetas cum protulisset, ipse Aquila iterum dixit: cuparem a te id unum discere, Simon, sive anima sit, sive Daemon id quod adjuratur, cujusnam metu adjurationes non contemnit? Et Simon respondit: etenim poenas persolutorum se intelligit, si non obtemperet. Atque Aquila excepit: itaque si anima adjurata venit, etiam judicium fit. Si ergo animae sunt immortales, omnino et judicium est. Quamobrem si eos quoque, qui in malam actionem sunt adjurati, tumque non obtemperarunt, condemnandos ais, quo modo tu non timuisti cogere, cum, qui coguntur, propter contumaciam poenas luant? Nam te jam non esse multatum pro iis, quae designasti, eo evenit, quoniam judicium nondum est, ut tu quidem poenas des eorum, ad quae coegisti, quod autem coactum est, veniam accipiat, quia malo facinori adjuramentum praetulerit. Simon vero his auditis, ira percitus, mortem nisi quae gesserat taceremus minatus est.

XXXII. Postquam Aquila haec dixit, ego, Clemens interrogavi, quae nam essent miracula quae faceret. Illi vero responderunt mihi: facit ut statuae ambulent: in igne volutans se non uritur: interdum volat: ex lapidibus panes facit: serpens fit, in capram transformatur: duas facies ostendit: in aurum convertitur: portas oclusas aperit: ferrum solvit: in conviviiis simulacra formarum omnigenum exhibet: facit ut in domo vasa sponte ferri ad ministerium videantur, nec cernantur qui ferunt. Ista memorantes audiens mirabar. Testabantur autem multi talia se vidisse.

XXXIII. His ita enarratis praeclarus Petrus et ipse coepit dicere: considerare vos oportet, fratres, regulae conjugationis veritatem, a qua regula qui non recesserit, non poterit errare. Quoniam scilicet, ut diximus, omnia cernimus sese habere bipartito ac contrarie, et quemadmodum primo est nox, deinde dies, et primum ignorantia, postea cognitio, primo morbus, inde sanitas, ita primum error mundum occupat, sicque post veritas supervenit, ut medicus morbo. Statim itaque, ac Deo amica gens nostra ab Aegyptiorum vexatione liberanda fuit, prius per eam virgam, quae in serpentem versa fuerat, quaeque tradita erat Aaroni, morbi facti sunt, sicque postea precibus Moysis sanitates sunt inductae. Et nunc quoque, cum gentes ab idolorum cultu liberari deberent, iterum malitia, quasi ipsa imperans, anticipavit, suumque velut serpentem misit in adjutorium, vide-

τησάντων αἱ ψυχαί, ἐπειδὴ αὐτόθι εἰς ἡδὴν χωρήσασαι φερεῖνται, οὐκ εὐκόπως ἐλθεῖν ἀφίενται;

XXXI. Ταῦτα τῷ Νικήτῃ εἰπόντος, Ἀκύλας αὐτὸς πάλιν ἔφη· ἐβελόμεν παρά σε τὸτο μόνον μαθεῖν, Σίμων, εἴτε ψυχὴν, εἴτε δαίμων ἐς τὸ ὀρκιζόμενον, τί φοβόμενον ἐ παραπέμπεται τὰς ὁρκας; καὶ ὁ Σίμων ἔφη· κό-
 λασιν γὰρ παρακύσασα οἶδεν μέλλειν παθεῖν. καὶ ὁ Ἀκύλας ἔφη· ἔκων εἰ ὀρ-
 κιζομένη ψυχὴ ἔρχεται, καὶ κρίσις γίνεται. εἰ δὲ αἱ ψυχαὶ ἀθάνατοι γίνονται,
 καὶ κρίσις πάντως γίνεται. ὥς ἂν καὶ τὰς ἐπὶ κακῇ πράξει ὀρκισθέντας
 καταδικασθῆναι παρακύσαντας φῆς, πῶς ἐ πεφοβῆσαι σὺ ἀναγκάζεις, τῶν
 ἀναγκαζομένων ἐπὶ παρακοῇ κολαζομένων; τὸ γὰρ ἡδὴ σε μὴ παθεῖν
 ἐφ' οἷς ἔδρασας, ἐπεὶ μήπω κρίσις ἐστίν, ἵνα σὺ μὲν δίκην δῶς περὶ
 ὧν ἠνάγκασας, τὸ δὲ ἀναγκασθὲν ὑπὸ συγγνώμην γένηται, ὥς τῆς
 κακῆς πράξεως τὸν ὄρκον προτιμῆσαν. ὁ δὲ τέτων ἀκούσας ὠργίσθη,
 θάνατον ἡμῖν ἀπειλήσας, εἰ μὴ τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα σιωπῶμεν.

XXXII. Ταῦτα τῷ Ἀκύλᾳ εἰπόντος, ἐγὼ Κλήμης ἐπυθόμην,
 τίνα ἄρα ἐστὶν ἃ ποιεῖ θαυμάσια. οἱ δὲ ἑλεγόν μοι, ὅτι ἀνδριάν-
 τας ποιεῖ περιπατεῖν, καὶ ἐπὶ πῦρ κυλιόμενος οὐ καίεται· ἐνίοτε δὲ
 καὶ πέταται· καὶ ἐκ λίθων ἄρτους ποιεῖ· ὅφρις γίνεται, εἰς αἶλα μετα-
 μορφῆται, διπρὸς ὥπος γίνεται, εἰς χρυσὸν μεταβάλλεται· θύρας κε-
 κλεισμένας ἀνοίγει, σίδηρον λύει, ἐν δειπνοῖς εἰδῶλα παντοδαπῶν εἰ-
 δῶν παρίσθην· τὰ ἐν οἰκίᾳ σκεύη ὥς αὐτόματα φερόμενα πρὸς
 ὑπηρεσίαν βλέπεσθαι ποιεῖ, τῶν φερόντων ἐ βλεπομένων. ταῦτα
 αὐτῶν λεγόντων ἀκάων ἐθαύμαζον. ἐμαρτύρουν δὲ πολλοὶ τὰ τοι-
 αῦτα αὐτοὶ παρόντες ἰσορῆκεναι.

XXXIII. Τέτων ἔτις ῥηθέντων ὁ καλὸς Πέτρος καὶ αὐτὸς
 τῷ λέγειν ἤρξατο· συνορεῖν ὑμᾶς δεῖ, ἀδελφοί, τῷ τῆς συζυγίας κα-
 νόνος τὴν ἀλήθειαν, ἢ μὴ ἀφισιάμενός τις ἐκ ἔχει πλανηθῆναι. ἐπεὶ
 γάρ, ὥς ἔφαμεν, δυϊκῶς καὶ ἐναντίως πάντα ἔχοντα ὀρῶμεν, καὶ ὥς
 πρώτη νύξ, εἴτα ἡμέρα, καὶ πρῶτον ἄγνοια, εἴτα γνῶσις, πρῶτον
 νόσος, εἴτα ἱασις, ἔτις πρῶτα τὰ τῆς πλάνης τῷ βίῳ ἔρχεται, εἴθ'
 ἔτις τὸ ἀληθὲς ἐπέρχεται, ὥς τῇ νόσῳ ὁ ἰατρός. αὐτίκα γὰρ τῷ
 θεοφιλεῖς ἡμῶν ἔθνης ἀπὸ τῆς τῶν Αἰγυπτίων κακῆς μέλλοντος
 λυτρωσθαι, πρῶτον διὰ τῆς ὀφιωθείσης ῥάβδα, ἣτις τῷ Ἀαρὼν ἐδόθη,
 αἱ νόσοι ἐγίνοντο, καὶ εἴθ' ἔτις εὐχαῖς Μωυσεῖος αἱ ἰασις ἐπεφέ-
 ροντο. καὶ νῦν δὲ τῶν ἐθνῶν μελλόντων ἀπὸ τῆς μετὰ τὰ εἰδῶλα

licet quem cernitis Simonem, qui mira facit ad stuporem ac deceptionem, non tamen signa salutaria ad conversionem ac salutem. Quocirca vos oportet ex miraculis, quae sunt, factores attendere, quis cujusnam sit operarius. Si inutilia miracula edit, malitiae est minister; sin vero utilia, boni est praeses.

XXXIV. Porro inutilia miracula sunt, quae edidisse Simonem dixistis, quod, inquam, statuas faciat ambulare, quod supra carbonem ignitos volutet se, quod traco fiat, in capram transformetur, quodque in aëre volet, ac similia alia, quae cum ad sanandos homines non fiant, ad multos fallendos natura comparata sunt. Miracula vero misericordiae veritatis humanitatis plena sunt, qualia Dominum fecisse audiistis, meque post illum prece edidisse, quibus multi adfuitis, alii multiplicibus morbis aut daemone liberati, alii vel manibus vel pedibus firmati, alii visu vel auditu donati: et quaecumque alia edere potest vir ad spiritum hominum amantem pertinens.

XXXV. Quae cum dixisset Petrus, sub auroram ad nos ingressus Zacchaeus salutans Petro ait: differt Simon disputationem in diem crastinum: nam hodiernus inter undecim dies ipsius Sabbatum est. Ad quem Petrus respondit: dic Simoni: quando demum voles: et scias, nos paratos esse tibi, cum volueris, divina providentia occurrere. Equidem Zacchaeus his auditis, responsum ut daret, egressus est.

XXXVI. Petrus vero me videns tristem, causamque regans, cum a me audiisset, non aliunde ortam quam ex disputationis dilatione, ita locutus est: qui mundum optima Dei providentia gubernari existimat, amice Clemens, is non aegre fert quomodocumque occurrentia negotia, secum reputans, quod per Numinis dispensationem res congruenter exitum sortiantur: unde sciens Deum esse justum, et bene sibi conscius vivens, accidentem molestiam novit ab animo recta ratione abjicere, quoniam ea in fine ad aliquod bonum ignotum perveniet. Et nunc igitur disputationis cum Simone magis dilatio te non contristet. Fortassis enim a Dei providentia in tuam utilitatem contigit. Quocirca, cum mihi sis amicus pecuniarius, non tardabo tibi narrare haec.

λυτρωσθαι θρησκείας, ἡ κακία πάλιν, ὡς αὐτὴ βασιλεύουσα, προλαβῶσα πρῶτον τὸν ἑαυτῆς ὥσπερ ὄφιν ἐπεμψε σύμμαχον, ὃν ὀρᾷτε Σίμωνα, ποιῶντα θανμάσια πρὸς κατάπληξιν καὶ ἀπάτην, οὐ σημεία ἱατικά πρὸς ἐπιστροφὴν καὶ σωτηρίαν. διὸ καὶ ὑμᾶς ἀπὸ τῶν γινομένων τεράτων τὰς ποιῶντας νοεῖν δεῖ, τίς τίνος ἐστὶν ἐργάτης. 5
ἐὰν ἀνωφελῇ ποιῇ τέρατα, κακίας ἐστὶν ὑπεργός· ἐὰν δὲ ἐπωφελεῇ πράττει, τῷ ἀγαθῷ ἐστὶν ἡγεμών.

XXXIV. Τὰ μὲν ἔν ἀνωφελεῇ ἐστὶν σημεία, ὅσα αὐτοὶ Σίμωνα εἰρήκατε πεποιηκέναι. λέγω δὲ τὸ ἀνδριάντας αὐτὸν ποιεῖν περιπατεῖν, καὶ τὸ ἐπ' ἀνθρώπων αὐτὸν πεπυρωμένων κυλίεσθαι, καὶ 10
δράκοντα γίνεσθαι, εἰς αἶγα μεταμορφωθῆναι, εἰς ἄερα πτῆναι, καὶ ὅσα τοιαῦτά τινα, εἰς ἱσὶν ἀνθρώπων μὴ γινόμενα, πρὸς ἀπατᾶν φύσιν ἔχει πολλές. τὰ δὲ τῆς οἰκτίρμονος ἀληθείας σημεία ἐστὶν φιλάνθρωπα, ἃ τινα ἡμέσατε τὸν κύριον πεποιηκότα, καὶ μετ' ἐκεῖνον εὐχαῖς κατορθέντα· ὧν οἱ πλείους παρεσχάκατε, οἱ μὲν νόσων παν- 15
τοίων ἀπαλλαγέντες, οἱ δὲ δαιμόνων, οἱ δὲ ὀρθωθέντες χεῖρας, οἱ δὲ πόδας, οἱ δὲ τὰς ὀφθαλμοὺς ἀπολαβόντες, οἱ δὲ τὰς ἀκοὰς καὶ ἄλλα ὅσα ἀνθρώπος ποιεῖν δύναται, φιλάνθρωπε πνεύματος γεγόμενος.

XXXV. Ταῦτα τῷ Πέτρῳ εἰπόντος, ὑπὸ τὸν ὀρθρον ἐπεισιῶν ἡμῖν Ζακχαῖος προσαγορευσας ἔφη Πέτρε· ἀνατίθεται Σίμων τὴν 10
ζήτησιν εἰς τὴν αὔριον ἡμέραν· ἡ γὰρ σήμερον τὸ δι' ἑνδεκα ἡμερῶν αὐτὴ τυγχάνει σάββατον. καὶ πρὸς τῦτον ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· λέγε Σίμων· ἐπεὶ τελείως θέλεις, μετὰ τῷ γινώσκεις, ὅτι σοι ἡμεῖς, ὅτε βίβει, θεοφιλεῖ προνοίᾳ ἀπαντᾶν ἐτοιμῶς ἔχομεν. καὶ ὁ μὲν Ζακχαῖος ταῦτα ἀκέσας ἀντιβάλλειν ἐξῆγει τὴν ἀπόκρισιν. 15

XXXVI. Ὁ δὲ ἰδὼν με ἀθνμουῦντα καὶ τὴν αἰτίαν πνθόμενος καὶ μαθὼν παρ' ἐμοῦ ἐκ ἄλλοθεν ποθεν ἦσαν, ἥ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ζήτησιν ἀναβολῆς, ἔφη· ἀγαθῇ Θεῷ προνοίᾳ προειληφώς διοικεῖσθαι τὸν κόσμον, ὃ φίλε Κλήμης, αὐτὸς οὐκ ἄχθεται ἐπὶ τοῖς ὁπώσποτε ἀπαντᾶσι πράγμασιν, ἀποδεδωκώς ὅτι ὑπὸ τῆς τοῦ κρείττονος οἰ- 30
κονομίας συμφερόντως τὰ πράγματα τὴν ἐκβασιν λαμβάνει· ὅθεν δίκαιον αὐτὸν εἶναι γινῶς καὶ εὐσυνειδήτως βιούς, τὸ προσπίπτον λυπηρὸν οἶδεν ὀρθῶς τῷ λογισμῷ ἀποσεῖσθαι τῆς ψυχῆς, ὅτι πρὸς ἀγαθῷ τίνος ἀγνώως συντελούμενον ἔλθεῖν ἔχει. καὶ νῦν δὲ τῷ μάγε Σίμωνος ἡ τῆς ζητήσεως ὑπέροψις μὴ σε λυπεῖται· ἴσως γὰρ ἐκ τῆς τοῦ 35

XXXVII. Nostri quidam sodales cum Simone versantur simulate, quasi impiissimo illius errori adhaereant, quo illius consiliis compertis nobis ea declarent, sicque cum viro callido apte et congruenter possimus agere. Atque nunc ab illis accepi, qua de re in disputatione locuturus sit: ob quam notitiam Deo gratias egi: te vero beatum judico, quod dilata fuerit disputatio; nam sermonum, qui ab ipso ad imperitorum destructionem proferentur, tu ante disputationem a me instructus poteris esse auditor firmus ac stabilis.

XXXVIII. Multa quippe mendacia contra Deum accepit Scriptura, hac ratione: cum propheta Moyses ex Dei consilio septuaginta electis legem cum explicationibus tradidisset, ut et ipsi eos qui vellent e populo instituerent, non multo post scripta lex recepit quaedam falsa contra legem Dei, creatoris coeli et terrae omniumque in iis contentorum; id auso Diabolo facere ob justam quamdam rationem. Atque hac ratione et judicio accidit, ut deprehenderentur, qui auderent contra Deum scripta lubenter audire, quive amoris causa erga Deum adversus ipsum dicta non modo non crederent, sed neque omnino sustinerent audire, etsi vera forent, multo tutius rati periclitari ob fidem boni ominis, quam ob sermones infaustos ac blasphemos vivere cum prava conscientia.

XXXIX. Itaque Simon capitula contra Deum in Scripturis tentandi gratia apposita vult, ut audio, in medium progressus adducere; quo a caritate erga Deum, quotquot miseros poterit, abigere valeat. Palam enim dicere nolumus, in scripturas ea capitula intrusa esse. Nam conturbaremus imperitam plebem, et improbi hominis Simonis voluntatem faceremus. Nondum enim discernendi vi praediti, aut fugient nos velut impios, aut, quasi non solum blasphema capitula falsa sint, etiam a doctrina nostra secedent. Quare necesse habemus, assentiri falsis capitulis, et de iisdem vicissim interrogando ad angustias illum redigere; benevolis autem et candidis, post experimentum fidei, seorsim tradere solutionem capitulorum dictorum adversus Deum, quae quidem unam ac brevem viam et rationem habet. Ista autem est.

Θεοῦ προνοίας εἰς τὴν σὴν γέγονεν ὠφέλειαν. διὸ ὡς ἰδίῳ σοι ὄντι οὐκ ὀκνήσω λέγειν.

XXXVII. Τῶν ἡμετέρων τινὲς ἑταῖροι τῷ Σίμωνι προσποιητῶς σύνεισιν, ὡς πεισθέντες τῇ ἀθεωτάτῃ αὐτῷ πλάνῃ, ὅπως μανθάνον-
τες αὐτῷ τὰς βουλὰς ἐκφαίνωσιν ἡμῖν, πρὸς τὸ δύνασθαι δευνῶ ἀν- 5
δρὶ οἰκείως συναρμόσασθαι. καὶ νῦν παρ' αὐτῶν ἔμαθον, ἧς μέλλει
ζητήσεως ποιεῖσθαι τὰς λόγους· καὶ γνοὺς ἐπὶ τούτῳ τῷ μὲν Θεῷ
ἠνχαρίζεσθαι, σὲ δὲ ἑμακάρισα ἐπὶ τῇ τῆς ζητήσεως ὑπερθέσει· τῶν
γὰρ μελλόντων λόγων ὑπ' αὐτοῦ πρὸς διάκρισιν τῶν ἀγνοούντων
λέγεσθαι σὺν πρὸ τῆς ζητήσεως ἐφοδιασθεὶς ὑπ' ἐμῆ ἀπτωτος ἀκροα- 10
τῆς γενέσθαι δυνήσῃ.

XXXVIII. Πολλὰ γὰρ ψευδῇ κατὰ τῆ Θεῆ προσέλαβον αἱ
γραφαὶ λόγῳ τέτῳ. τοῦ προφήτου Μωυσέως γνώμη τοῦ Θεοῦ ἐκλε-
κτοῖς τισιν ἐβδομήκοντα τὸν νόμον σὺν ταῖς ἐπιλύσεσιν παραδεδωκό-
τος, πρὸς τὸ καὶ αὐτὰς ἐφοδιάζειν τοῦ λαοῦ τοὺς βουλομένους, μετ' 15
οὐ πολὺν γραφεὶς ὁ νόμος προσελάβεν τινα καὶ ψευδῇ κατὰ τῆ νόμου
Θεοῦ τοῦ τὸν ὕρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς δημιουρ-
γήσαντος, τῷτο τῷ πονηρῷ δικαίῳ τινὶ λόγῳ ἐνεργῆσαι τετολμηκότος.
καὶ τῷτο γέγονεν λόγῳ καὶ κρίσει, ὅπως ἐλεγχθῶσι, τίνες τολμῶσιν
τὰ κατὰ τοῦ Θεοῦ γραφέντα φιληκόως ἔχειν, τίνες τε σοργῇ τῇ πρὸς 20
αὐτὸν τὰ κατ' αὐτῷ λεγόμενα μὴ μόνον ἀπιστεῖν, ἀλλὰ μηδὲ τὴν ἀρ-
χὴν ἀκείνῃ ἀνέχεσθαι, καὶ ἀληθῇ τυγχάνῃ, πολλῶν κριτάρτες ἀσφα-
λίσερον περὶ εὐφήμου πίσεως κινδυνεύειν, ἢ ἐπὶ βλασφήμοις λόγοις
δυσσυνειδήτως βιάσθαι.

XXXIX. Ὁ οὖν Σίμων τὰς κατὰ τῆ Θεῆ ἐν ταῖς γραφαῖς 25
πειρασμοῦ χάριν προσκειμένας περικοπὰς αὐτάς, ὡς μανθάνω, βού-
λεται ἔλθων εἰς μέσον λέγειν, ὅπως τῆς πρὸς τὸν Θεὸν στοργῆς
ὅσους δύναται ταλαιπώρους ἀποσῆσαι δυνήσῃ. δημοσίᾳ γὰρ αὐτάς
λέγειν προσκεῖσθαι ταῖς βίβλοις οὐ βουλόμεθα, ἐπεὶ πύραντες ἀμα-
θείς ὄχλους αὐτοῦ τοῦ πονηροῦ Σίμωνος τὸ θέλημα ποιούμεν. μὴ- 30
πως γὰρ τὸ διακριτικὸν ἔχοντες φεύξονται ἡμᾶς ὡς ἀσεβοῦντας· ἢ
ὡς οὐ μόνον τῶν βλασφημῶν περικοπῶν ψευδῶν οὐσῶν, ἀλλ' ἀπο-
σῆσονται λόγον. διὸ ἀνάγκην ἔχομεν συγκατατιθέμενοι ταῖς ψευδέσι
περικοπαῖς, περὶ αὐτῶν ἀντιπυρρυνόμενοι, εἰς ἀπορίαν αὐτὸν μὲν
φέρειν, τοῖς δὲ εὐγνωμονοῦσιν τῶν κατὰ τῆ Θεῆ ῥηθειςῶν περικο- 35

XL. Omne dictum vel scriptum contra Deum mendacium est. Quod autem id vere, non vero solum honoris gratia dicamus, sed etiam veritatis, paulo post procedente sermone certam rationem afferam. Unde tu, carissime Clemens; contristari non debes, quod Simon ad disputationem unum hunc diem intermiserit. Hodie enim ante disputationem instructus de capitulis Scripturae appositis, inter disputandum de uno et bono, mundi-que creatore, haesitare non debes: sed et in disceptatione miraberis, quo pacto impii plurima in Scripturis pro Deo dicta relinquunt, et respicientes ad ea, quae contra ipsum scripta sunt, haec late proferunt, sicque auditores ignorantiae ergo, quae contra Deum sunt, credentes, ab illius regno ejiciuntur. Quocirca tu occasione dilationis Scripturarum mysterium discens, lucratus non peccare in Deum, summum beneficium grate consequeris.

XLI. Et ego Clemens eo audito dixi: revera gaudeo, et gratias habeo benefico prorsus Deo, qui etiam scit, me aliud sentire non posse, nisi cuncta pro eo. Quocirca ne credas, me, quasi de Dei verbis vel de iis quae dicturus es dubitem, interrogare; sed ut audiendo ipse quoque alium candide audire desiderantem docere valeam. Idcirco expone mihi quae-
nam sint mendacia in Scripturis exstantia, et quo modo vere mendacia sint. Ac Petrus respondit: licet me non interrogasses, ego ordinem prosequens sermonum exhibuissem demonstrationem, quam promiseram. Igitur audi, quo pacto multa in Deum mentiantur Scripturae, quemadmodum eas legende intelliges.

XLII. Exempli autem gratia, quae dicuntur, sufficient. Et vero, amice Clemens, nescio an quisquam, qui vel exiguum erga Deum caritatem et benevolentiam conservet, poterit recipere vel etiam audire quae contra eum dicuntur. Qua enim ratione is idem animam monarchicam habeat et sancte vivat, qui est praeventus opinione, multos esse Deos, non unum? Vel si unus est, eum in multis defectibus inveniens quis nitetur esse sanctus, quando quidem sperabit, omnium principium Deum, propter naturae suae vitia, non vindictam sumpturum de aliorum delictis?

πάν, μετὰ πείραν πίστεως, ἰδίᾳ παρέχειν τὴν ἐκίλευσιν, ἥτις μίαν καὶ σύντομον ἔχει τὴν ὁδόν. ἔστιν δὲ ἡδε.

XL. Πᾶν λεχθὲν ἡ γραφὴν κατὰ τῷ Θεῷ ψευδὸς ἐστίν. ὅτι δι' ἀληθοῦς τῦτο ἐ μόνον εὐφημίας ἔνεκεν λέγομεν, ἀλλὰ καὶ ἀλη-
θείας, μετὰ βραχὺ προϊόντος τῷ λόγῳ πληροφορησώ. ὁθεν σὺ, φίλτατέ 3
μοι Κλήμης, ἐπὶ τῷ τὸν Σίμωνα πρὸς τὴν ζήτησιν μίαν τὴν ἐνεσώ-
σαν ὑπερθέσθαι ἡμέραν ἐκ ὀφείλεις λυπεῖσθαι. σήμερον γὰρ πρὸ
τῆς ζητήσεως προεφοδιαζόμενος περὶ τῶν ἐν ταῖς γραφαῖς προσκει-
μένων περικοπτῶν, ἐπὶ τῆς ζητήσεως περὶ τῷ μόνῃ καὶ ἀγαθῷ, ταῦ
καὶ τὸν κόσμον πεποιηκότες, διακριθῆναι ἐκ ὀφείλεις· ἀλλὰ καὶ 10
θαυμάσεις ἐπὶ τῆς ζητήσεως, πῶς οἱ ἄσεβεις τὰ πλήθη τῶν ὑπὲρ
Θεοῦ εἰρημένων ἐν ταῖς γραφαῖς παραλείποντες, τὰ κατ' αὐτῷ εἰρη-
μένα περιβλεπόμενοι χαίροντες φέρονται· καὶ ἔτι οἱ ἀκροαταὶ ἀγνοίας
αἰτία, τὰ κατὰ τῷ Θεῷ πισεύσαντες, τῆς αὐτῷ βασιλείας ἀποβλητοὶ
γίνονται. διὸ σὺ προφάσει ὑπερθέσεως τὸ μυζηριον τῶν γραφῶν 15
μαθὼν, κερδήσας εἰς Θεὸν μὴ ἀμαρτάνειν, ἀπαραβλήτως χαρήσῃ.

XLI. Καὶ γὰρ Κλήμης ἀκούσας ἔφην· ἀληθοῦς χαίρω καὶ χάριν
ὁμολογῶ τῷ κατὰ πάντα εὐεργέτῃ Θεῷ· πλὴν αὐτὸς οἶδεν ὅτι ἄλλο
τι φρονεῖν οὐκ δυνήσομαι, ἢ τὰ πάντα ὑπὲρ Θεοῦ φρονεῖν. ὁθεν
μὴ με ὑπολάβῃς ὡς ἀμφιβάλλοντα τοῖς ὑπὸ Θεοῦ ῥήμασιν ἢ καὶ 20
ῥηθισομένοις πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἵνα μαθὼν καὶ αὐτὸς ἄλλον εὐ-
γνωμότως μαθεῖν θέλοντα διδάξαι δυνηθῶ. διὸ λέγε μοι, τίνα ἐστὶν
τὰ προκείμενα ψευδῇ ταῖς γραφαῖς καὶ πῶς, ὅτι ὅντως ψευδῇ τυγ-
χάνει. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· καὶ εἰ μὴ μου ἐπύθου, ἐγὼ τῇ
τάξει ἐξισὼν τῶν λόγων παρεῖχον τὴν ἀπόδειξιν, ἣν ὑπεσχύμην. πλὴν 25
ἄκασον, πῶς αὐτοῦ πολλὰ καταψεύδονται αἱ γραφαί, ὡς εἶση ἐντυγ-
χάνων αὐταῖς.

XLII. Παραδείγματος δὲ ἔνεκεν τὰ ῥηθισόμενα ἀντάρκως
ἔει. ἐκ οἷμαι δέ, ὃ φίλε Κλήμης, εἰ δυνήσεται τις, καὶ βραχεῖαν
τινα πρὸς Θεὸν ζοργὴν καὶ εὐγνωμοσύνην ἀποσώζων, παραδεξασθαι 30
ἢ καὶ ἀκοῦσαι τὰ κατ' αὐτοῦ λεγόμενα. πῶς δὲ ἔστιν αὐτόν τινα
μοναρχικὴν ψυχὴν ἔχειν καὶ ὅσιον γενέσθαι, προεληφνότες ὅτι πολλοὶ
εἰσι θεοὶ καὶ ἐγὼ εἰς· εἰ δὲ καὶ εἰς, ἐν πολλοῖς ἀτοπύμασιν εὐρις-
κων αὐτόν, τίς ὁσιν σπονδάσει γενέσθαι, τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν διὰ τὰ ἰδία
τῆς φύσεως ἀτοπύματα ἐλπίσας μὴ ἐπέρχεσθαι τὰ ἄλλων ἀδικήματα 35

XLIII. Quare absit, ut credatur, quod omnium rerum Dominus, qui coelum ac terram omniaque illis contenta condidit, cum aliis imperet, aut quod mentiatur: nam si mentitur, quis verum dicit? aut quod tentet, quasi ignorans: quis enim praecognoscet? Si autem considerat, et poenitentia ducitur, ecquis mente perfectus atque consilio stabilis? Si aemulatur, quis incomparabilis? Si indurat corda, quis erudit? Si caecitatem et surditatem inducit, quis dedit visum et auditum? Si fraudare suadet, quis justitiam administrat? Si illudit, quis est sincerus? Si invalidus est, quis est omnipotens? Si injustus est, quis justus? Si mala creat, quis bona faciet? Si mala facit, quis bona?

XLIV. Si vero montem pinguem appetit, cujusnam erunt cuncta? Si mentitur, quis verax est? Si in tabernaculo habitat, quis immensus? Si desiderat nidorem, sacrificia, victimas et libationes: quis nullius indigens, quis sanctus, quis purus, quis perfectus? Si luminibus ac lucernis delectatur, quis luminaria in coelo constituit? Si in caligine ac tenebris et procella atque fumo versatur: quis tanquam lumen maximum aevum illuminat? Si cum tubis et vociferationibus et jaculis et sagittis advenit: quis est omnium expectata tranquillitas? Si ipse bella diligit, quis pacem vult? Si mala ipse condit, quis facit bona? Si durus ipse, quis humanus? Si fidelis non est in promissis, cui credetur? Si malos amat et adulteros et homicidas, quis erit justus iudex? Si eum poenitet, quis est constans? Si denique malos eligit, quisnam admittit bonos?

XLV. Quocirca, o fili Clemens, inhibe te, ne aliud de Deo sentias, quam quod ipse solus sit Deus et dominus et pater, bonus ac justus, creator, patiens, misericors, nutritor, beneficus, humanitatis legislator, castitatis consiliarius, aeternus, aeternitatis auctor, incomparabilis, in bonorum animis habitans, imperceptus et perceptus, qui in infinito magnum aevum tamquam centrum fixit, qui coelum expandit et terram compegit, aquam recondidit, astra in coelo disposuit, terram fecit scatere fontibus, fructus produxit, montes in altum sustulit, mari terminos dedit, ventos ac flatus ordinavit; quique corpori ambienti in immenso pelago, per spiritum consilii sui, ipse securus securitatem tribuit.

XLIII. Διὸ ἀπείη πισεύειν, ὅτι ὁ τῶν ὅλων δεσπότης, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἐτέροις συνάρχει, ἢ ὅτι ψεύδεται· εἰ γὰρ ψεύδεται, καὶ τίς ἀληθεύει; ἢ ὅτι πειράζει ὡς ἄγνοῶν, καὶ τίς προγινώσκει; εἰ δὲ ἐνθυμεῖται καὶ μεταμελεῖται, καὶ τίς νῶ τέλειος καὶ γνώμη ἔμμορος; εἰ δὲ ζηλοῖ, καὶ τίς ἀσύγ-
κριτος; εἰ δὲ σκληρύνει καρδίας, καὶ τίς σοφίζει; εἰ δὲ τυφλοῖ καὶ κωφοῖ, καὶ τίς δέδωκεν ὄραν καὶ ἀκούειν; εἰ δὲ ἀποσερεῖν συμβαλεῖν, καὶ τίς δικαισύνην νομιτεύει; εἰ δὲ ἐμπαίζει, καὶ τίς εἰλικρινής; εἰ δὲ ἀδυνατεῖ, καὶ τίς πάντα δύναται; εἰ δὲ ἀδικεῖ, καὶ τίς δίκαιος; εἰ δὲ κακὰ κτίζει, καὶ τίς ἀγαθὰ πράξει; εἰ δὲ κακὰ ποιεῖ, καὶ τίς
ἀγαθὰ;

XLIV. Εἰ δὲ τὸ πῖον ὄρος ἐπιθυμεῖ, καὶ τίνος τὰ πάντα; εἰ ψεύδεται, καὶ τίς ἀληθεύει; εἰ ἐν σκητῇ οἰκεῖ, καὶ τίς ἀχώρητος; εἰ δὲ ὀρέγεται κνίσσης καὶ θυνσιῶν καὶ θυμάτων καὶ προχύσεων, καὶ τίς ἀπροσδεὴς καὶ τίς ἄγιος καὶ τίς καθαρὸς καὶ τίς τέλειος;
εἰ λύχνους καὶ λυχναῖς τέρπεται, καὶ τίς τοὺς φωσῆρας ἔταξεν ἐν ἕρανῳ; εἰ ἐν γνώφῳ καὶ σκότῳ καὶ θυέλλῃ καὶ καπνῷ σύνεστι, καὶ τίς φῶς ὥν φωτίζει τὸν μέγιστον αἰῶνα; εἰ διὰ σαλπίγγων καὶ ὀλολυγμῶν καὶ βολίδων καὶ τοξευμάτων προσεύχεται, καὶ τίς ἡ τῶν ὅλων προσδόκιμος γαλήνη; εἰ πολέμους αὐτὸς ἀγαπᾷ, καὶ τίς εἰρήνην
θίλει; εἰ τὰ κακὰ αὐτὸς κτίζει, καὶ τίς ἀγαθὰ δημιουργεῖ; εἰ ἄσorgen αὐτὸς, καὶ τίς φιλόανθρωπος; εἰ αὐτὸς πισὸς ἢ ἐστὶν περὶ ὧν ὑπισχρεῖται, καὶ τίς πισευθήσεται; εἰ αὐτὸς πονηρὸς καὶ μοιχὸς καὶ φονεὺς ἀγαπᾷ, καὶ τίς ἔσται δίκαιος κριτής; εἰ αὐτὸς μεταμελεῖται, καὶ τίς βέβαιος; εἰ αὐτὸς κακὸν ἐκλέγεται, καὶ τίς ἀγαθοῦς προσ-
ίεται;

XLV. Διό, ὦ τέκνον Κλήμης, ἔπεχε, μὴ ἄλλο τι φρονήσης περὶ τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅτι αὐτὸς μόνος ἐστὶν Θεὸς καὶ κύριος καὶ πατήρ, ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, δημιουργός, μακρόθυμος, ἐλεήμων, τροφεύς, εὐεργέτης, φιλανθρωπίαν νομιτεῶν, ἀγνείαν συμβουλευόντων, αἰώνιος, αἰωνίους ποιῶν, ἀσύγκριτος, ταῖς τῶν ἀγαθῶν ψυχαῖς οἰκίζόμενος, ἀχώρητος καὶ χωρούμενος, ὁ ἐν ἀπείρῳ τὸν μέγαν αἰῶνα ὡς κέντρον πῆξας, ὁ οὐρανὸν ἐφαπλώσας καὶ γῆν πιλώσας, ὕδωρ ταμιεύσας, ἄστρα ἐν οὐρανῷ διαθείς, πηγὰς γῇ βρύσας, καρποὺς ἐκφύσας, ὄρη ὑψώσας, θάλασσαν περιορίσας, ἀνέμους τε καὶ πνεύματα διατάξας,

XLVI. Hic noster iudex est, in quem intueudo oportet animas nostras emendare, omnia pro eo cogitare, ipsi benedicere; atque pro certo habere, quod sua patientia improbitatem cunotorum in publicum adducens solus exsistit bonus. Isque in fine universi unicuique facinorum contra rationem admissorum justus praesidebit iudex.

XLVII. His ego Clemens auditis dico: vere illud religio est, vere illud pietas. Iterumque aio: cuperem igitur scire, quapropter eo modo scripti sunt libri sacri. Memini quippe te dixisse, id factum ad coarguendos eos, qui aliquid, quod dictum sit adversus Deum, temere credituri erant. Sed quoniam concedis nobis, interrogare audemus, te iubente. Si quis, carissime Petre, in animum induxerit dicere nobis: veritatem continent quae in Deum dicta ac scripta sunt, licet tibi videantur falsa: quo modo illi respondebimus?

XLVIII. Excepit Petrus: tu bene interrogasti. Verum audi. Erit enim in tuam cautionem. Quandoquidem multa sunt a Scripturis in Deum dicta, quia tempus urget ob vesperam, unum quod voles dictum sciscitare; et solvam, falsumque esse ostendam, non solum quod contra Deum prolatum sit, sed quod revera sit falsum. Et ego respondi: velim discere, quo pacto, cum Scripturae Deum dicant in ignorantia versari, tu ipsum scientem esse poteris demonstrare.

XLIX. Respondit Petrus: dictum proposuisti refutatu facile. Attamen ausculta, quemadmodum nihil ignorat Deus, sed et praescit. Quod vero rogo, primum mihi responde: qui libros sacros scripsit, dixitque qua ratione mundus fuerit conditus et quod Deus non praesciat, homo erat, nec ne? Et ego: homo, inquam. Iterum Petrus: ergo qui erat homo, unde certo scire poterat, qua ratione mundus fuerit conditus, et quod Deus non praesciat?

L. Tum ego, qui jam solutionem intelligerem, subridens aio: quoniam erat propheta. Et Petrus dixit: si ergo propheta, licet homo, nihil praesciebat, qui a Deo acceperat praescientiam, quo pacto igitur ipse qui ho-

ὁ τὸ περιέχον σῶμα ἐν ἀπειρῷ πελάγει πνεύματι βουλῆς ἀσφαλῆς ἀσφαλισάμενος.

XLVI. Οὗτος ἡμῶν δικαστής, εἰς ὃν ἀποβλέποντας χρὴ τὰς ἑαυτῶν κατορθῶν ψυχάς, πάντα ὑπὲρ αὐτῷ τοῦντας, αὐτὸν εὐφημῶντας, πεπεισμένους ὅτι τῇ αὐτῷ μακροθυμίᾳ πάντων τὴν προπύτειαν εἰς φανερόν ἄγων μόνος ἀγαθός ἐστιν. καὶ ὕτος ἐπὶ τέλει τῷ παντός ἐκάστω τῶν τετολμηκότων ἂ μὴ ἐχρῆν δίκαιος προκαθεσθῇσεται κριτής.

XLVII. Ταῦτα ἐγὼ Κλήμης ἀκούσας ἔφη· ἀληθῶς τοῦτο θεοσίβεια, τῷτο ἀληθῶς εὐσίβεια. πάλιν τε ἔφη· ἤθελον μαθεῖν 10 ἔν, διὰ τί ἔτως ἐγράφησαν αἱ βίβλοι. μέμνημαι γὰρ ὡς ἔφης, ὅτι εἰς ἔλεγχον τῶν μελλόντων τολμᾶν πιστεύειν τι λεγόμενον κατὰ τοῦ Θεοῦ. πλὴν ἐπεὶ χαρίζῃ ἡμῖν, πυνθάνεσθαι τολμῶμεν, σοῦ κελεύσαντος, εἴ τις βεληθεΐη, φίλτατε Πέτρε, λέγειν ἡμῖν· ἀληθὴ ἐστὶν τὰ γεγραμμένα, κἄν σοι ψευδῇ δοκῇ τὰ κατὰ τοῦ Θεοῦ ῥηθέντα 15 πῶς ἀποκριθῶμεν αὐτῷ;

XLVIII. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· εὖ εἶπας πυνθόμενος, εἰς γὰρ σὴν ἀσφάλειαν ἔσαι· πλὴν ἄκουσον. ἐπειδὴ πολλά ἐστὶν τὰ ὑπὸ τῶν γραφῶν εἰρημένα κατὰ τῷ Θεῷ, πρὸς τὸ ἐπείγον τῆς ἡμέρας διὰ τὴν ἐσπέραν, ἔτα ὃν βέβη λόγον πύθου καὶ ἐπιλύσομαι, 20 δεῖξας αὐτὸν ψευδῇ· οὐχ ὅτι μόνον κατὰ τῷ Θεῷ εἴρηται, ἀλλ' ὅτι ὁτως ψευδής ἐστιν. καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· μαθεῖν θέλω πῶς τῶν γραφῶν ἀγνοεῖν λεγουσῶν τὸν Θεὸν σὺ γινώσκοντα αὐτὸν ἀποδείξαι δύνασαι.

XLIX. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· εὐκόπως ἐλεγχθῆναι δύ- 25 νάμενόν προέτεινας ἡμῖν· πλὴν ἄκουσον, πῶς ἔδδεν ἀγνοεῖ Θεός, ἀλλὰ καὶ προγινώσκει. ὁ δὲ πυνθάνομαί σου, πρῶτον ἀπόκριναί μοι· ὁ τὰς βίβλους γράψας καὶ εἰπὼν πῶς ὁ κόσμος ἐκτίσθη καὶ ὅτι οὐ προγινώσκει ὁ Θεός, ἄνθρωπος ἦν, ἢ οὐ; καὶ γὰρ ἔφη· ἄνθρωπος. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἀνθρώπου οὐν ὄντι, πόθεν δυνατόν ἦν 30 εἶδέναι ἀψευδῶς, πῶς ὁ κόσμος ἐκτίσθη, καὶ ὅτι ὁ Θεός ἐ προγινώσκει;

L. Καὶ γὰρ αἰσθόμενος ἦδη τὴν ἐπίλυσιν ὑπομειδιῶν ἔφη· ὅτι προφήτης ἦν. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· εἰ ἔν ὁ προφήτης, ἄνθρωπος ὢν, ἰδὲν ἡγροῖε, διὰ τὸ ἀπὸ Θεοῦ εἰληφέναι τὴν πρόγνωσιν, πῶς ἔν αὐτός 35

mini praescire largitus est, Deus cum sit, in ignorantia versetur? Et ego: recte pronunciasti. Tum Petrus: adhuc ergo, inquit, de hoc uno mecum require. Confesso a nobis, Deum omnia praecognoscere, omnino necesse est, ut Scripturae illum quidem ignorare affirmantes mentiantur, asserentes vero cognoscere, verae sint. Et ego dixi: necesse est ita habere.

LI. Petrus addidit: si ergo in Scripturis alia vera sunt, alia falsa, recte Magister noster dixit: *estote probi trapezitae*; cum nempe quaedam in Scripturis dicta proba sint, quaedam adulterina. Et hominibus, qui ob falsas Scripturas errabant, proprie erroris indicavit causam, dicens: *ideo erratis, nescientes vera Scripturarum; propter quod ignoratis et virtutem Dei*. Et ego dixi: omnino praeclare.

LII. Respondit Petrus: recte itaque non credo adversus Deum, nec adversus justos in lege memoratos, impiam praesumens opinionem. Ut enim mihi persuadeo, neque Adamus transgressor fuit, quem Dei manus parturierunt: neque Noë ebrius, qui prae omni mundo justus inventus est: neque Abrahamus tres simul habuit uxores, qui propter castitatem donatus est liberorum multitudine: neque Jacobus quatuor duxit, quarum et duae sorores, qui duodecim tribuum pater exstitit, et Magistri nostri adventum futurum designavit. Moyses non erat homicida, nec ab idoli sacerdote didicit judicare, qui omnibus saeculis legem Dei prophetavit et ob rectam intelligentiam testimonium fidelis dispensatoris accepit.

LIII. Sed et horum similiumque solutionem in tempore tibi exhibebo. De caetero, quoniam, ut vides, instat vespera, quae hodie dicta sunt, sufficiant. Attamen quoties voles, de quibus placebit, fidenter percontare: nos laeti confestim explicabimus. Quibus dictis surrexit. Sicque sumpto cibo in somnum versi sumus. Nox enim advenerat.

Homilia Tertia.

I. Post duos igitur dies, tertio autem illucescente, quo disputandum erat cum Simone, ego Clemens expergefactus et caeteri, sub secundum gallorum cantum invenimus lucernam adhuc lucentem, Petrum vero geni-

ὁ δεδοκὼς ἀνθρώπων τὸ προγινώσκειν, Θεὸς ὢν, ἡγνόμε; κἀγὼ ἔφην· ὀρθῶς ἔφης. καὶ ὁ Πέτρος· ἔτι ἔν, ἔφη, εἰς αὐτὸ συνδιαπόρησόν μοι. ὡμολογημένε ἡμῖν ὅτι ὁ Θεὸς πάντα προγινώσκει, ἀνάγκη αἶσα, τὰς λέγουσας αὐτὸν γραφὰς ἀγνοεῖν ψεύδεσθαι, τὰς δὲ γινώσκειν αὐτὸν λέγουσας ἀληθεύειν. κἀγὼ ἔφην· ἀνάγκη ὕτως ἔχειν. 5

LI. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· εἰ οὖν τῶν γραφῶν ἃ μὲν ἐσιν ἀληθῆ, ἃ δὲ ψευδῆ, εὐλόγως ὁ διδάσκαλος ἡμῶν ἔλεγεν· γίνεσθε τεραπεῖται δοκιμοί· ὡς τῶν ἐν ταῖς γραφαῖς τινῶν μὲν δοκίμων ὄντων λόγων, τινῶν δὲ κιβδηλῶν. καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ψευδῶν γραφῶν πλατωμένοις οἰκειῶς τῆς πλάνης ἐξέφηγε τὴν αἰτίαν λέγων· διὰ τοῦτο 10 πλαῦσθε, μὴ εἰδότες τὰ ἀληθῆ τῶν γραφῶν· ἢ εἴνεκεν ἀγνοεῖτε καὶ τὴν δύναμιν τῆ Θεῷ. κἀγὼ ἔφην· πάνν καλῶς.

LII. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἔκην εὐλόγως ὅτε κατὰ τῆ Θεῷ πιτεύω, ὅτε κατὰ τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἀναγραφέντων δικαίων, ἀσεβῶς φρονεῖν προλαμβάνων· ὡς γὰρ πείπεισμαι, ὅτε Ἀδὰμ παραβάτης 15 ἦν, ὁ ὑπὸ τῶν τῆ Θεῷ χειρῶν κυφορηθείς· ὅτε Νῶε μέθυσος ἦν, ὁ ὑπὲρ πάντα τὸν κόσμον δίκαιος εὐρεθείς· ὅτε δὲ Ἀβραὰμ τρισὶν ἡμέραις συγγίει γυναῖκα, ὁ διὰ σωφροσύνης πολυτεκνίας καταξιωθείς· ὅτε Ἰακώβ τετράσιν ἐκοινωνεῖ, ὃν δύο καὶ ἀδελφαὶ ἐτύγγανον, ὃς δεκαδύο φυλῶν ὑπάρχας πατήρ καὶ τὴν τῆ διδασκαλίας ἡμῶν παρυσίαν 20 ἐσήμανεν ἐλθεῖν· ἢ Μωυσῆς φρονεὺς ἦν, καὶ παρὰ ἱερέως εἰδώλου κρίνειν ἐμάνθανεν, ὁ παντὶ τῷ αἰῶνι τὸν τῆ Θεῷ νόμον προφητεύσας, καὶ δι' ὀρθῆν φρόνησιν πιστὸς οἰκονόμος μαρτυρηθείς.

LIII. Πλὴν καὶ τούτων σοι τὴν ἐπίλυσιν μετὰ τῶν ὁμοίων ἐπὶ καιρῷ παρεῖξω. τῆ δὲ λοιπῇ, ὡς ὀρθῶς, ἐπειδὴ ἐσπέρα κατεῖλη- 25 φεν, τὰ σήμερον ῥηθέντα ἀντάρκως ἐχέτω. ἀλλ' ὅτε δὲ βέλει, περὶ ὧν θέλεις, θαρρῶν ἡμῖν πυνθάνε, καὶ ἡμεῖς χαίροντες ἀόκνως ἐπὶ λύσομεν. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐγήγερεται. καὶ ὅπως τροφῆς μεταλαβόντες εἰς ὕπνον ἐτρέπημεν. κατεῖληφει γὰρ ἡ νύξ.

ΟΜΙΛΙΑ Γ'.

I. Δύο μὲν ἔν θιελθουσῶν ἡμερῶν, ἐπιφωσκέσης δὲ τρίτης, πρὸς 30 τὸ διαλεχθῆναι τῷ Σίμωνι ἐξυπνισθαῖς ἐγὼ Κλήμης καὶ οἱ συνόντες ἑταῖροι ὑπὸ τὰς δευτέρας τῶν ἀλεκτρυνόνων φωνάς, εὐρομεν τὸν μὲν

bus flexis orantem. Completa igitur prece conversus cernensque nos ad audiendum paratos dixit:

II. Scire vos volo, quod, qui ex nostro consilio manent cum Simone, ut incepta illius addiscentes nobis subjiciant, quo ad variam ejus malitiam aptare nos possimus, ipsi miserunt, et nobis ista declararunt: Simon hodie, quemadmodum promisit, paratus est, venire coram omnibus, ut ostendat ex Scripturis: hunc qui coelum et terram omniaque in iis exstantia condidit, non esse Deum supremum; sed alium existere quemdam incognitum et supremum, ut in ineffabilibus existentem Deum Deorum, qui duos miserit Deos, ex quibus alter mundi creator, alter legis dator. Atque haec dicere molitur, ut rectam fidem eorum subvertat, qui unum ac solum Deum creatorem coeli et terrae adoraturi sunt.

III. Haec audiens quo modo non moleste tulissem? Quocirca et vos mecum consistentes fratres scire volui, non mediocriter animo me dolere, dum video, Diabolum quidem ad homines tentandos vigilare, homines vero plane negligere salutem suam. Gentilibus enim, qui terrena simulacra credituri erant non esse Deos, machinatus est introducere opiniones de multis aliis Diis; ut si a terrestri multorum Deorum cessarent insania, alia vel peiori fraude contra Dei monarchiam ac unitatem loqui compellerentur, ne doctrinam de uno principatu maximi facientes umquam possint consequi misericordiam. Hoc ob audax facinus Simon falsis Scripturarum sectionibus armatus venit ad nos oppugnandos. Quodque gravissimum est, ista adversus Deum verum ex prophetis, quibus tamen non credit, docere non veretur.

IV. Et quidem adversum nos, qui a majoribus cultum omnium conditoris Dei accepimus, nec non Scripturarum decipere valentium mysterium, nihil poterit: contra vero gentiles, in multorum Deorum opinione nutritos, ignorantesque Scripturae mendacia, valebit plurimum: non modo ipse, sed et si quis alius ethnicis vanam aliquam in Deum fabulam, similem somnio opulenterque ornatam enarraverit, credetur; quod a pueritia mens eorum solita est sermones adversus Deum suscipere. Rari autem inter eos erunt, ut e multitudine pauci, qui ob aequum animum nolent malo in

λύχρον ἐτι φαίνοντα, τὸν δὲ Πέτρον γονυκλιῇ προσευχόμενον. συν-
τελέσας ἔν τήν δέησιν, ἐπισραφεῖς καὶ ἰδὼν ἡμᾶς πρὸς τὸ ἀκῆσαι
ἐτοιμῶς ἔχοντας, ἔφη.

II. Γινώσκειν ὑμᾶς θέλω, ὅτι οἱ καθ' ἡμετέραν πρόνοιαν συν-
όντες τῷ Σίμωνι, ὅπως τὰς βελὰς αὐτῷ μαρθάνοντες ὑποβάλλωσιν ⁵
ἡμῖν, ἵνα δυνώμεθα πρὸς τὴν τῆς κακίας αὐτῷ ποικιλίαν ἀρμόσασθαι,
αὐτοὶ πέμψαντες ἐδήλωσαν ἡμῖν λέγοντες· Σίμων σήμερον, καθὰ
συνετάξατο, ἐτοιμός ἐστιν ἀπὸ τῶν γραφῶν ἐπὶ πάντων ἐλθῶν ἀπο-
δεικνύειν, μὴ τῷτον εἶναι Θεὸν ἀνώτατον, ὃς ἄρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν
καὶ πάντα ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' ἄλλον τινὰ ἄγνωστον καὶ ἀνώτατον, ὡς ¹⁰
ἐν ἀπορρήτοις ὄντα Θεὸν θεῶν· ὃς δύο ἐπεμψε θεούς, ἀπ' ὧν ὁ
μὲν εἰς ἐστὶν ὁ κόσμον κτίσας, ὁ δὲ ἕτερος ὁ τὸν νόμον δέξ. καὶ
ταῦτα μηχανᾶται λέγειν, ὅπως τῶν τὸν ἕνα καὶ μόνον μελλόντων
σέβειν Θεόν, ὃς οὐρανὸν ἔκτισε καὶ γῆν, τὴν ὀρθὴν προσεκλύσει
πίστιν. 15

III. Ταῦτα ἀκέσας πῶς ἐκ αὐτῶν ἠθύμῃσα; διὸ καὶ ὑμᾶς τοὺς
συνόντας μοι ἀδελφεὺς εἰδέναι ἠθέλησα, ὡς ἐ μετρίως τὴν ψυχὴν
ἀλγῶ, ἐνορῶν τὸν μὲν πονηρὸν πρὸς δοκιμὴν ἀνθρώπων ἐργηγορότα,
τὰς δὲ ἀνθρώπους τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας πάνν ἀμελῶντας. ἐμχανή-
σατο γὰρ τοῖς ἀπὸ ἐθνῶν μέλλουσιν περὶ τῶν ἐπιγείων ξοάων περὶ ²⁰
θεοῦ ὅτι ἐκ εἰσὶν θεοί, ἐτέρων πολλῶν θεῶν δόξας εἰσενεγκεῖν,
ὅπως εἰὰν παύσωνται τῆς πολυθεομαρίας, ἐτέρως ἢ καὶ χεῖρον κατὰ
τῆς τῷ Θεῷ μοναρχίας λέγειν ἀπατηθήσονται· ἵνα μηδέποτε τὰ τῆς
μοναρχίας προτιμήσαντες ἀπώποτε ἐλέες τυχεῖν δυνήθωσιν. ταύτης
δὲ τῆς τόλμης ἕνεκα ὁ Σίμων ταῖς ψευδέσιν τῶν γραφῶν περικοπαῖς ²⁵
ἀπλισμένος πολεμεῖν ἡμῖν προσέρχεται. καὶ τὸ δεινότερον, ὅτι ἀπ'
ὧν οὐ πεπίστευκε προφητῶν τοιαῦτα δογματίζειν κατὰ τῶ ὄντως Θεῷ
οὐ πεφόβηται.

IV. Καὶ ἡμῖν μὲν τοῖς ἐκ προγόνων παρεληφόσιν τὸν τὰ
πάντα κτίσαντα σέβειν Θεὸν, ἐτι δὲ καὶ τῶν ἀπατῶν δυναμένων βί- ³⁰
βλων τὸ μυσῆριον, ἐδὲν δυνήσεται, τοῖς δὲ ἀπὸ ἐθνῶν, τὴν πολύθεον
ὑπόληψιν σύντροφον ἔχουσιν, καὶ τῶν γραφῶν τὰ ψευδῇ ἐκ εἰδόσιν,
πολὺ δυνήσεται· ἐ μόνον αὐτός, ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλος τις τοῖς ἀπὸ
ἐθνῶν κατὰ τῷ Θεῷ κενόν τινα, ὅμοιον ὀνειρώ, πλῆσιως κεκοσμημένον.
ὑψηλῆσεται μῦθον, πισευθήσεται, τῷ ἐκ παιδῶν τὸν νῦν αὐτῶν ³⁵

omnium conditorem Deum sermoni vel aurem dumtaxat praeberere. Quibus solis ethnicis salvari continget. Nemo igitur vestrum de Simone penitus conqueratur, vel de quoquam alio. Nihil enim injuste accidit. Quandoquidem et Scripturarum mendacia jure ad hominum probationem posita sunt.

V. Quo audito ego Clemens dixi: qua ratione ais, Domine, et Scripturarum mendacia merito ad hominum probationem posita fuisse? Ille vero respondit: mendacia Scripturarum, ex malitiae postulatione, justa ratione permissa sunt scribi. Merito autem dico sic. In theologia et religione malus non minus diligens Deum quam bonus, in uno tantum a bono superatur, quod nolens parcere iis, qui ex ignorantia impii sunt, amore in illud quod non colitur, irreligiosorum desiderat interitum, bonus vero ipsis offerre sanitatem. Vult enim cunctos poenitentia sanare: servat autem eos tantum, qui Deum cognoscunt; at eos qui eum ignorant non sanat, non quod nolit, sed quia non licet bona filiis regni praeparata tribuere hominibus, qui ob discretionis privationem assimilati sunt brutis animantibus.

VI. Unius ac solius Dei, qui mundum fecit et nos creavit et omnia prae-buit, ea natura est, ut animam cujuslibet intra pietatis limites positi et sanctum ejus Spiritum non blasphemantis, ad se, caritate erga hunc hominem, adducat, per respectum sui in illam amoris. Licet peccatrix sit, ita comparata est, ut postquam condigne de actis punita fuerit, salutem consequatur. Si quis vero Deum negaverit, aut alia quadam ratione in eum verbo exstiterit impius, ac postea egerit poenitentiam, castigabitur quidem pro iis quae in eum deliquit, salvus autem erit, quia conversus dilexit. Fortassis etiam pietatis ac orationis magnitudo vel et poenas effugiet, cum homo pro delicti venia ignorantiam et poenitentiam attulerit. Qui autem non ducuntur poenitentia, per ignis supplicium finem quoque accipient, etsi in reliquis omnibus sint sanctissimi: verum ut dixi, certo tempore plurimum igne aeterno vexati, extinguentur. Non enim amplius sempiterni esse possunt, postquam impie se gesserunt erga aeternum ac solum Deum.

τὰ κατὰ τῆ θεᾶ λεγόμενα ἐθισθῆναι λαμβάνειν. σπάνιοι δέ τινες οἱ μὲν αὐτῶν ἔσονται, ὥς ἐκ πλήθους ὀλίγοι, οἵτινες δι' εὐγνωμοσύνην ἔθελήσουσι κατὰ τῆ τὰ πάντα κτίσαντος Θεᾶ κακὸν λόγον αὐτὸ καὶ ἀκῶσαι μόνον· οἷς μόνοις ἀπὸ ἐθνῶν ἔσιν σωθῆναι γενήσεται. μὴ ἔν ὑμῶν τις τὸν Σίμωνα παντελῶς μεμφέσθω, ἥ καὶ ἄλλον τινά· ἰδεῖν γὰρ ἀδίκως γίνεται, ὅπως καὶ τὰ τῶν γραφῶν ψευδῇ εὐλόγως πρὸς δοκιμὴν ἔχοντα τυγχάνει.

V. Καὶ γὰρ Κλήμης ἀκῶσας ἔφην· πῶς λέγεις, κύριε, καὶ τὰ τῶν γραφῶν ψευδῇ εὐλόγως πρὸς δοκιμὴν ἀνθρώπων ἔχειν; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· τὰ ψευδῇ τῶν γραφῶν αἰτήματι κακίας δικαίῳ τινὶ λόγῳ γραφῆναι συνεχωρήθη. εὐλόγως δὲ λέγω ἔτως. ἐν ταῖς θεολογίαις ὁ ποτηρὸς τῆ ἀγαθῆ τὸν Θεὸν ἐκ ἑλαττον ἀγαπῶν ἐνὶ μόνῳ ἀπολείπεται τῆ ἀγαθῆ, ὅτι καὶ τῶν ἀγνοίας αἰτίᾳ ἀσεβέωντων ἔσιν συγγινώσκων, σοργῇ τῇ πρὸς τὸ ἀσεβέμενον, τῶν ἀσεβέωντων ἐπιθυμεῖ τὸν ὄλεθρον, ὁ δὲ τὴν ἴασιν αὐτοῖς προσφέρειν. ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἰᾶσθαι πάντας θέλει ταῖς μεταμελείαις, σώζει δὲ μόνος τὰς ἐγνωκότας τὸν Θεόν. τὰς δὲ ἀγνοοῦντας ἐκ ἰᾶται, ἐχ' ὅτι ἔθελει, ἀλλ' ὅτι ἐκ ἔξερσιν τὰ ἡτοιμασμένα τοῖς υἱοῖς τῆς βασιλείας ἀγαθὰ τοῖς διὰ τὸ ἀδιάκριτον ἀλόγοις ζώοις παρεικασθεῖσι παρασχεῖν.

VI. Τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου Θεοῦ τοῦ τὸν κόσμον πεποιηκότος καὶ ἡμᾶς κτίσαντος καὶ πάντα παρεσχηκότος τοιαύτη ἐπέφυκεν φύσις, παντὸς ἤδη ποτὲ ἐντὸς ὄρω θεοσεβείας ὄντος, καὶ μὴ βλασφημῶντος αὐτοῦ τὸ ἅγιον πνεῦμα, σοργῇ τῇ πρὸς αὐτὸν εἰς αὐτὸν φέρειν τὴν ψυχὴν, ὑπ' αὐτοῦ εἰς αὐτὴν ἐρωτος ἰδέα. καὶ ἁμαρτωλὸς ἦ, μετὰ τὸ κατ' ἀξίαν ὧν ἐπραξεν κολασθεῖσαν σώζεσθαι φύσιν ἔχει. εἰ δὲ τις αὐτὸν ἀρνήσεται, ἢ ἐτέρως πως λόγῳ εἰς αὐτὸν ἀσεβήσῃ, ἔπειτα μετανοήσῃ, κολασθήσεται μὲν ἐφ' ὧν εἰς αὐτὸν ἡμαρτεν, σωθήσεται δέ, ὅτι ἐπιστρέψας ἠγάπησεν. ἴσως δὲ ἡ τῆς εὐσεβείας ὑπερβολὴ καὶ τῆς ἰκεσίας ἢ καὶ τῆ κολασθῆναι ἀπολυθήσεται, συγγνώμης τῆς ἁμαρτίας μετὰ τῆς μετανοίας δεδοκὼς τὴν ἄγνοιαν. οἱ δὲ μὴ μετανοήσαντες διὰ τῆς τοῦ πυρὸς κολάσεως καὶ τὸ τέλος ἔξουσιν, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ὁσιώτατοι ὦσιν· ἀλλ' ὥς ἔφην, μεμετρημένου αἰῶνος τὸ πέμπτον πυρὶ αἰωνίῳ κολασθέντες ἀποσβεσθήσονται. εἶναι γὰρ εἰς αἰὲν οὐκ ἔτι δύνανται οἱ εἰς τὸν αἰὲ μόνον ἀσεβήσαντες Θεόν.

VII. Impietas autem in illum est, in ea circa religionem opinione mori, qua dicatur alium esse Deum, seu ut majorem, seu ut minorem, vel quomodocumque praeter eum qui vere est. Nam qui vere est, ille est, cujus formam humanum gerit corpus: propter quam rem coelum et omnia astra, quamvis secundum essentiam praestantiora, servire sustinuerunt ei, qui secundum essentiam minor est, propter Numinis formam. Tantum Deus hominem prae omnibus beneficio affecit: ut intuitu plurimorum beneficiorum, illorum auctorem diligens, per dilectionem eam et in secundo aevo salvus esse possit.

VIII. Sufficiens ergo est ad salutem caritas hominum erga Deum. Videns autem malus festinare nos, ut in eorum animis, qui ex gentilibus credituri sunt, inseminemus immortalitatis operatricem caritatem in unum ac solum Deum, ipse, inquam, Diabolus, contra imperitos sufficienter ad necem armatus, nititur multorum Deorum sive unius tamquam praestantioris opinionem inserere: quo homines, tenendo ac credendo quae non licet, moriantur quasi in adulterii crimine, et a regno Dei ejiciantur.

IX. Itaque dignus est qui abjiciatur, quicumque contra Dei monarchiam vel tantum quid simile audire voluerit. Si vero, quasi Scripturis confidat, contra Deum vel audire aliquis audet, primo illud mecum consideret: si quis dogma aliquod sibi probabile pro voluntate confinxerit et postea Scripturas fuerit intuitus, ex iis poterit multa testimonia pro fictitio suo dogmate proferre. Quo modo igitur in iis adversus Deum confidere fas sit, in quibus cunctorum placitum invenitur?

X. Nunc ergo Simon, cras nobiscum publice disceptaturus, contra Dei monarchiam aggreditur, multasque ex ipsis Scripturis voces afferre vult, de eo quod multi Dii sint et unus quidam, non quidem creator mundi, sed illo superior. Simulque argumenta ex Scripturis exhibebit. Et nos quoque ex iis ipsis multa evidentialia capitula ostendere possumus, quod unus sit Deus hic qui orbem condidit, nec alius sit praeter eum. Sed et si quis alio quocumque modo dicere voluerit; habebit etiam is ex ipsis, prout volet et de quibus volet, probationes dare. Omnia quippe Scripturae dicunt: ne ullus eorum, qui ingratis quaerunt, inveniat veritatem, sed inveniat quod cupit; veritate gratis hominibus reservata. Gratitude autem est, servare caritatem erga eum qui existendi nobis auctor fuit.

VII. Ἡ δὲ εἰς αὐτὸν ἀσέβειά ἐστιν τὸ ἐν τῷ τῆς θεοσεβείας λόγῳ ὄντα τελευτᾶν λέγοντα ἄλλον εἶναι Θεόν, ἢ ὡς κρείττονα, ἢ ὡς ἥττονα, ἢ ὁπώσποτε λέγοντα παρὰ τὸν ὅπως ὄντα. ὁ γὰρ ὅν-
τως ὢν οὐτός ἐστιν, οὐ τὴν μορφήν τὸ ἀνθρώπου βασιλεῖα σῶμα, οὐ
εἵκεν ὁ οὐρανὸς καὶ πάντες οἱ ἀστέρες ὑπέμειναν δουλεύειν, κατ'
οὐσίαν κρείττονος ὄντες, τῷ κατ' οὐσίαν χείροσι, διὰ τὴν τοῦ κρείττονος
μορφήν. τοσοῦτον ὁ θεὸς ὑπὲρ πάντας εὐεργέτηκεν τὸν ἄνθρωπον,
ἵνα εἰς τὸ πληθὸς τῶν εὐεργεσιῶν τὸν εὐεργέτην ἀγαπήσας ὑπὲρ
τῆς ἀγάπης καὶ εἰς δεύτερον αἰῶνα διασωθῆναι δυναθῇ.

VIII. Αὐτάρχης οὖν εἰς σωτηρίαν ἢ εἰς Θεὸν ἀνθρώπων
σοργή. ὁ εἰδὼς ὁ πονηρὸς, ἡμῶν σπευδόντων τοῖς ἀπὸ ἐθνῶν κιστεύειν
μῆλλουσιν ἐνὸς καὶ μόνου Θεοῦ ἐν ψυχαῖς σπεῖρειν τὴν ἀθανατο-
ποιὸν πρὸς αὐτὸν σοργήν, αὐτὸς ὁ πονηρὸς κατὰ τῶν ἀγροούντων
ικανὸν ὄπλον ἔχων πρὸς ὀλεθρον σπευδᾷ πολλῶν θεῶν ἢ καὶ ἐνὸς
ὡς κρείττονος σπεῖραι τὴν ὑπόληψιν, ἵνα συλλαβόντες καὶ συμπεισθέν-
τες ἂ μὴ θέμις, ἀποθανόντες ὡς ἐπὶ μοιχείας ἐγκλήματι, τῆς αὐτῆς
βασιλείας ἀποβληθῶσιν.

IX. Ἄξιός οὖν τῆς ἀποβολῆς πᾶς κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ μο-
ναρχίας αὐτὸ μόνον καὶ ἀκοῦσαί τι τοιοῦτον θελήσας, εἰ δὲ ὡς
γραφαῖς τεθαυρόκως κατὰ τοῦ Θεοῦ τολμᾷ τις καὶ ἀκούειν, πρῶ-
τον ἐκεῖνό μοι συνενθυμείτω, ὅτι, ἂν τις εὐλογον ἐαυτῷ δόγμα ὡς
βούλεται ἀναπλάσῃ, ἔπειτα αὐταῖς ἐγκύψῃ, δυνατὸς ἔσται πολλὰς
ὑπὲρ οὐ ἐπλάσαστο δόγματος ἀπ' αὐτῶν μαρτυρίας φέρειν· πῶς ἂν
ἐπὶ ταύταις κατὰ τοῦ Θεοῦ θαυρῶν ἔστιν, ἐν αἷς ἢ πάντων βουλή
εἰσενρίσκεται;

X. Αὐτίκα γοῦν Σίμων αὔριον ἡμῖν συνζητεῖν μέλλων δημοσίᾳ
κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ μοναρχίας τολμᾷ, θέλων πολλὰς ἐξ αὐτῶν τῶν
γραφῶν φωνὰς ἐνεγκεῖν, ὅτι πολλοὶ εἰσιν θεοί, εἰς δὲ τις οὐχ ὁ τὸν
κόσμον κτίσας, ἀλλὰ τούτου ἀνώτερος· καὶ ὁμῶς τὰς ἀποδείξεις
ἐγγράφους ἔχει παρασχεῖν. καὶ ἡμεῖς δὲ ἐξ αὐτῶν πολλὰς περικο-
πὰς δεῖξαι σαφῶς ἔχομεν, ὅτι εἰς ἐστὶν Θεὸς οὗτος ὁ τὸν κόσμον
κτίσας, καὶ ἄλλος οὐκ ἔστιν πλην αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλως
πῶς εἰπεῖν θελήσει, ἔξει καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτῶν ὡς βούλεται περὶ αὐ-
τοῦ βούλεται τὰς ἀποδείξεις παρασχεῖν. πάντα γὰρ αἱ γραφαὶ λέγουσιν,
ἵνα μηδεὶς τῶν ἀγνωμόνως ζητούντων τὸ ἀληθὲς εὐροί, ἀλλ' ὁ βέ-

XI. Unde ante omnia scire oportet, non aliunde inveniri veritatem, quam a veritatis propheta. Propheta autem verus is est, qui omnia omnino, atque etiam cunctorum cogitationes novit, estque impeccabilis, ut qui de Dei judicio sit certissimus. Quocirca nos debemus de ejus praescientia non simpliciter judicare, sed si absque alia causa consistere potest praescientia ipsius. Quaedam enim praedicunt medici, quia subjectam materiam habent aegrotantis pulsum; item alii aves, alii victimas, alii alias multas et varias materias subjectas dum habent, praedicunt, nec sunt prophetae.

XII. Quod si quis dicere voluerit, praescientiam per has praedictiones similem esse praescientiae verae et nativae, multum fallitur. Illae enim praesentia tantum indicant, idque si veraces fuerint. (Quin et mihi eae prosunt: demonstrant enim esse praescientiam.) At illius, qui solus et verus est, praescientia non solum praesentia cognoscit, sed et ad futurum usque saeculum infinitam extendit prophetiam: nec ullo indiget ut intelligatur, nec obscura et dubia praedicat, ita ut verba alium prophetam exigant interpretem, sed clara profert et simplicia. Quemadmodum doctor noster, cum esset propheta, innato ac perpetuo spiritu omnia omnino noverat.

XIII. Ideo fidenter futura exposuit, casus dico, loca, terminos. Nam cum sit inculpatus propheta, immenso animae oculo omnia occulta spectat et novit. Si vero et nos, ut multi, admittamus, verum quoque prophetam non semper, sed interdum, quando habet spiritum, tunc ideo praescire, cum autem non habet, ignorare: si ita existimemus, et decipiemus nos et aliis insidiabimur. Nam id ad eos pertinet, qui a spiritu inordinato furiose concitantur et ad aras bacchantur atque ingurgitantur nidore.

XIV. Etenim prophetiam ostentare volenti si concedatur, ut cum mendax deprehensus fuerit, tunc credatur spiritu prophetiae sancto caruisse, non facile arguetur falsus esse propheta. Nam in paucis iis, in quibus, ut pote multa loquens, veritatem attigerit, credetur spiritum possidere;

λται, τοῦ ἀληθοῦς τοῖς ἐγγνώμοσιν τετηρημένον. ἐγγνωμοσύνη δὲ ἴστιν, τὴν πρὸς τὸν τοῦ εἶναι ἡμᾶς αἴτιον ἀποσωζέειν σοργήν.

XI. Ὅθεν πρὸ πάντων εἰδέναι ὀφείλει, ὅτι οὐδαμῶθεν αὐτὴν εὐρίσκει, εἰ μὴ ἂν ἀπὸ προφήτου ἀληθείας· προφήτης δὲ ἀληθὴς ἴστιν ὁ πάντα πάντοτε εἰδώς, ἔτι δὲ καὶ τὰς πάντων ἐννοίας, ἀνα-
μάρτητος, ὡς περὶ Θεοῦ κρίσεως πεπληροφορημένος. διὸ ἡμεῖς
ὀφείλομεν περὶ τῆς προγνωσεως αὐτοῦ μὴ ἀπλῶς διαλαμβάνειν, ἀλλ'
εἰ δύναται ἄνευ ἐτέρας προφάσεως συνεξάναι αὐτοῦ ἢ πρόγνωσις.
ἂ γὰρ οἱ ἱατροὶ προλέγασιν, ὑποβεβλημένην ὕλην ἔχοντες τοῦ νοσοῦν-
τος τὸν σφυγμόν, καὶ οἱ μὲν πτηνά, οἱ δὲ θύματα, καὶ ἄλλοι ἄλλας
ὑλας πολλὰς διαφόρας ὑποβεβλημένας ἔχοντες προλέγουσιν, καὶ προ-
φῆται ἐκ εἰσίν.

XII. Εἰ δὲ βουληθεὶ τις λέγειν, τὴν διὰ τῶν τοιούτων προῤῥή-
σεων τῇ ὁρῶντι ἐμφύτῳ προγνώσει ὁμοίαν εἶναι, πολὺν ἠπάτηται. τὰ
γὰρ τοιαῦτα παρόντα μνησεί μόνον, καὶ ταῦτα εἰ ἀληθεύει· ἄλλως
δὲ μοι καὶ αὐτὰ εὐχρησεῖ, πρόγνωσιν γὰρ εἶναι συνίστησιν· ἢ τὲ τῷ
μόνον καὶ ἀληθοῦς πρόγνωσις οὐ μόνον τὰ παρόντα ἐπίσταται, ἀλλὰ
καὶ μέχρις αὐτοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀπέραντον ἐκτείνει τὴν προφη-
τείαν, καὶ ὕδατος δεῖται πρὸς ἐπίγνωσιν, μὴ προφητεῶν ἀμαυρὰ
καὶ ἀμφίβολα, ἵνα ἄλλου προφήτου χρεῖαν ἔχῃ τὰ λεγόμενα πρὸς
ἐπίγνωσιν, ἀλλὰ ῥητὰ καὶ ἀπλᾶ, ὥσπερ ὁ διδάσκαλος ἡμῶν καὶ
προφήτης ὢν ἐμφύτῳ καὶ ἀεννάῳ πνεύματι πάντα πάντοτε ἠπίστατο.

XIII. Διὸ τεθαῤῥηκότως ἐξετίθεται περὶ τῶν μελλόντων
ἵεσθαι, λέγω δὲ πάθῃ, τόπῳ, ὅρῳ. προφήτης γὰρ ὢν ἄπταιστος,
ἀπείρω ψυχῆς ὀφθαλμῷ πάντα κατοπτεῦων ἐπίσταται λανθάνων. εἰ
δὲ παραδεξώμεθα καὶ ἡμεῖς, ὡς οἱ πολλοί, ὅτι καὶ ὁ ἀληθὴς προ-
φήτης ἐ πάντοτε, ἀλλ' ἐπίστε, ὅτε ἔχει τὸ πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦτο
προγινώσκει, ὁπότε δὲ ἐκ ἔχει, ἄγνοεῖ, — εἰάν ἔτως ὑπολάβωμεν, καὶ
ἱαντὲς ἀπατωῶμεν καὶ ἄλλες ἐνεδρεῦσομεν. τὸ γὰρ τοιῶτον μαρι-
κῶς ἐνθουσιῶντων ἐστὶν ὑπὸ πνεύματος ἀταξίας, τῶν παρὰ βωμοῖς
μεθυόντων καὶ κνίσσης ἐμπορευμένων.

XIV. Τινὶ γὰρ προφητείαν ἐπαγγέλλεσθαι θέλοντι εἰάν συγ-
χωρηθῇ πεισυνέσθαι ἐν οἷς ψεύσεως φωρᾶται, ὅτι τότε τὸ τῆς προγνώ-
σεως ἄγιον οὐκ αἶχεν πνεῦμα, ἐκ εὐέλκτος ἔσαι ψεύσεως ὑπάρχων
προφήτης· ἐν οἷς γὰρ ὡς πολλὰ λέγων ὀλίγα ἐπιτυγχάνει, τότε τὸ

etiam prima ultima dicat, et ultima prima, praeterita ut futura, futura ut praeterita, item consequentiam non habentia, vel ex aliis compilata et transformata, nec non quaedam imminuta, informia, stulta, dubia, inopinata, obscura, totam clamantia conscientiae pravitatem.

XV. At praeceptor noster nihil simile prophetavit, sed, ut supra retuli, propheta qui erat, innato ac perpetuo spiritu omnia penitus cognoscens fidenter exposuit et evidenter praedixit, casus, loca, praestituta tempora, modos, terminos. Sic igitur de templo praedixit: *videtis has aedificationes? Amen dico vobis, lapis super lapidem non relinquetur hic, qui non destruat: et non praeteribit generatio haec, quin destructio initium sumat. Venient enim et sedebunt hic et vallo circumdabunt et filios vestros jugulabunt hic.* Pariterque clara voce sequentia pronuntiavit, quae ipsis oculis videmus: ut in quibus sermo dictus fuit, et res eveniret. Nam veritatis propheta ob auditorum fidem sermonem demonstrationis facit.

XVI. Verumtamen multi sunt erroris praecones, unum habentes malitiae ducem: qua ratione qui unus veritatis juxta ac pietatis dux est, propriis temporibus omnes puros inventos habebit prophetas. Praecipua vero erroris multorum causa haec est, quod non prius conjugationis doctrinam intellexerunt, quam vobis seorsum non cessabo frequenter et summatim exponere. Longum enim est singula dicere. Vos igitur dicendorum mihi estote veritatis amantes judices.

XVII. Jam vero dicere incipiam. Si quis homini, a Dei omnium auctoris manibus formato, non concesserit, magnum et sanctum praescientiae illius spiritum possidere, quo modo, si alteri ex impura stirpe nato id tribuerit, non plurimum aberrabit? Nec illi puto veniam dandam, licet ab adulterina Scriptura in fraudem inductus sit, ut adversus omnium patrem dura cogitaret. Qui enim imaginem, eamque aeterni regis, affecerit injuria, peccato se implicabit, in eum referendo, ad cujus similitudinem imago illa facta est. Sed, inquit, post peccatum reliquit illum divinus spiritus. Igitur cum illo peccavit: et quo pacto, qui hoc dicit, non periclitatur? Sed postquam peccavit, accepit spiritum. Injustis ergo traditur: et ubi justitia? Sed justis ac injustis

πνεῦμα ἔχειν πιστεύεται, ὅτε τὰ πρῶτα ἔσχατα λέγει, τὰ ἔσχατα πρῶτα, τὰ γεγόμενα ὡς ἐσόμενα, τὰ ἐσόμενα ὡς ἤδη γεγενότα, ἀλλὰ καὶ ἀνακόλυσθαι, ἣ καὶ ἐξ ἄλλων ὑψηροτέρα καὶ μεταμεμορφωμένα, ἀ δὲ μεμειωμένα, ἀνείδα, ἀνόητα, ἀμφίβολα, ἄδοξα, ἄδηλα, πάσης κερκαγότης δυσσυνειδησίας.

XV. Ὁ δὲ ἡμέτερος διδάσκαλος ἐδὲν τι τοιοῦτο προεφητεῖσατο, ἀλλ', ὡς θθάσας εἶπον, προφήτης ὢν ἐμφύτων καὶ ἀενάφ πνεύματι πάντα πάντοτε ἐπιστάμενος τεθαυρόκως ἐξετίθετο, ὡς προέλεγον, σαφῶς, πάθη, τόπες, ἐμπροθέσμως χρόνους, τρόπες, ὄρους. αὐτίκα γοῦν περὶ τῷ ἀγιάσματος προλέγων ἔφη· ὁρᾶτε τὰς οἰκοδομὰς ταύτας; ἀμὴν ὑμῖν λέγω, λίθος ἐπὶ λίθον ἢ μὴ ἀφελθῇ ὧδα, ὅς ἢ μὴ καθαιρεθῇ· καὶ ἢ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, καὶ καθαιρεσις ἀρχὴν λήψεται. ἐλεύσονται γὰρ καὶ καθίῃσιν ἐνταῦθα, καὶ περιχαρῶσιν, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἐνταῦθα κατασφάξουσιν. ὁμως καὶ τὰ ἐξῆς εἶρηκεν σαφεῖ φωνῇ, ἅτινα αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ἔχομεν· ἵνα ἐφ' ὧν ὁ λόγος ἐρρέθη, καὶ τὸ ἔργον γένηται. πρὸς γὰρ πῖσιν ἀκούοντων τὸν λόγον τῆς ἀποδείξεως ὁ τῆς ἀληθείας ποιεῖται προφήτης.

XVI. Πλὴν πολλοὶ εἰσιν τῆς πλάνης κήρυκες, ἵνα τὸν τῆς κακίας ἡγεμόνα ἔχοντες· φ' λόγῳ τῆς ἀληθείας εἰς ὧν καὶ αὐτὸς τῆς εὐσεβείας ἡγεμὼν ἐν ἰδίῳ καιροῖς τὰς πάντας καθαρὰς εὐρεθέντας ἔξει προφήτας. ἡ δὲ πολλὴ τῶν πεπλανημένων αἰτία γέγονεν αὕτη· τὸ μὴ πρότερον νοῆσαι τὸν τῆς συζυγίας λόγον, ὃν ἰδίᾳ ὑμῖν ἐκάστοτε ἢ παύσομαι ἐκτιθέμενος κεφαλαιωδῶς· πολὺ γὰρ τὸ κατ' εἶδος λέγειν. ὑμεῖς ἔν τῶν λεγομένων γενεσθὲ μοι φιλαληθεῖς κριταί.

XVII. Τοῦ δὲ λέγειν ἄρξομαι ἡδη. Θεῷ τῷ τὰ πάντα ποιηκότος τὸ μέγα καὶ ἅγιον τῆς προγενέσεως αὐτοῦ πνεῦμα εἰ μὴ τῷ ὑπὸ χειρῶν αὐτοῦ κυφορηθέντι ἀνθρώπῳ δῶη τις ἐσχηκεῖναι, πῶς ἔτι ἐτέρῳ τῷ ἐκ μυσταῶς σταγόνος γεννηθέντι ὁ ἀπονέμων ἢ τὰ μέγιστα ἀμαρτάνει; καὶ ἐκ οἷμαι αὐτὸν συγγνώμης τυγχάνειν, καὶ ὑπὸ νόθου γραφῆς κατὰ τοῦ πάντων πατρὸς δεινὰ νοεῖν ἀπατηθεῖν· ὁ γὰρ εἰκόνα, καὶ ταῦτα αἰωνίᾳ βασιλείᾳ ὑβρίσας, τὴν ἀμαρτίαν εἰς ἐκεῖνον ἀναφερομένην ἔχει, οὐπερ καθ' ὁμοίωσιν ἡ εἰκὼν ἐτύχχανεν ἴσα. ἀλλὰ, φησὶν, ἀμαρτήσαντα κατέλειπεν τὸ θεῖον πνεῦμα. ἔκον σνήμαρτεν· καὶ πῶς ὁ τοῦτο λέγων ἢ κινδυνεύει; ἀλλὰ μετὰ τὸ

suppeditatur. Id omnium injustissimum est. Sic quodlibet mendacium, mille licet adjuvetur excogitationibus, confutationem demum sortietur.

XVIII. Ne decipiāmini. Parens noster nihil ignoravit. Quandoquidem et publice posita lex, quae illum ignorantiae culpa ob indignos onerat, propter veritatis cupidos ad eundem remittit, dicens: *interroga patrem tuum, et dicet tibi, seniores tuos et annuntiabunt tibi*. Hunc oportebat patrem quaerere. Sed non quaesiisti, cujusnam sit tempus regni, cujusnam prophetiae cathedra. Quamvis ipse seipsum significet dicendo: *super cathedram Moysis sederunt Scribae et Pharisei: omnia quaecumque dixerint vobis, audite illos*. Illos autem dixit, velut eos, quibus credita erat clavis regni, hoc est, cognitio, quae sola potest aperire vitae portam, per quam solam in vitam aeternam datur ingredi. Sed ait: sane clavem quidem possident, at intra volentibus non praebent.

XIX. Propter hoc, inquam, ipse e cathedra surgens, velut pater pro filiis, quae a saeculo in occulto dignis sunt tradita praedicans, misericordiam usque ad ipsas gentes extendens, misertusque omnium animarum, proprium sanguinem neglexit. Futuri quippe saeculi rex esse consecutus, circa hoc saeculum, quod lege accepit regnum, accuratus est in promissis. Quodque eum maxime contristat, hoc est, quoniam ab iis per ignorantiam oppugnatur, propter quos tamquam filios bellum suscepit. Verumtamen etiam ososores dilexit, flevit incredulos, benedixit conviciantibus, et oravit pro inimicis. Neque solum ista ut pater fecit, sed et discipulos suos, adfectos ut erga fratres, similia facere docuit. Hoc pater, hoc propheta; hoc rationi est consentaneum, illum suis filiis imperare, ut per patris erga filios amorem, perque insitum honorem filiorum erga patrem, oriri possit aeterna pax. Cum enim bonus imperat, apud subjectos verum gaudium ob imperatorem nascitur.

XX. Verum ad primum veritatis sermonem mihi respice. Si illi homini, qui Dei manibus productus fuit, nolit quis concedere ut sanctum

ἁμαρτῆσαι εἰλήφει τὸ πνεῦμα. ἀδίκους ἄρα δέδοται· καὶ πᾶς τὸ δίκαιον; ἀλλὰ δικαίοις καὶ ἀδίκους ἐπιχορηγεῖται. τῷτο πάντων ἀδικώτατον. ἕτως πᾶν πνεῦμα, καὶ μυρίαὶ ἐπινοαίαι βοηθῆται, τὸν ἔλεγχον καὶ ἐν μακρῷ χρόνῳ λαβεῖν ἔχη.

XVIII. Μὴ ἀπατάσθε. ὁ πατήρ ἡμῶν ἔδεν ἡγρόει. ὁπό- 5
τε καὶ ὁ δημοσίᾳ κείμενος νόμος, ἀγνοίας ἐγκλήματι διὰ τὰς ἀναξίας σκέπων αὐτόν, τοὺς ἀληθείας γλιχομένους ἐπ' αὐτόν ἀναπέμπει λέγων· ἐξέτασον τὸν πατέρα σε καὶ ἐρεῖ σοι, τὰς πρεσβυτέρους σε, καὶ ἀναγγελεῖ σοι. τῷτον ἐχρῆν τὸν πατέρα ζητῆσαι. ἀλλ' ἐκ ἐξή-
τησας, τίνος ἐστὶν ὁ τῆς βασιλείας χρόνος, τίνος ἢ τῆς προφητείας 10
καθέδρα, καίτοι αὐτῷ ἑαυτὸν μηνύοντος τῷ λέγειν· ἐπὶ τῆς κα-
θίδρας Μωυσέως ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα ὅσα λέγωσιν ὑμῖν, ἀκούετε αὐτῶν. αὐτῶν δέ, εἶπεν, ὡς τὴν κλεῖδα
τῆς βασιλείας πεπιστευμένων, ἢ τις ἐστὶν γνώσις, ἢ μόνη τὴν πύλην
τῆς ζωῆς ἀνοῖξαι δύναται, δι' ἧς μόνης εἰς τὴν αἰωνίαν ζωὴν εἰσελ- 15
θεῖν ἔστιν. ἀλλὰ ναί, φησὶν, κρατῶσι μὲν τὴν κλεῖν, τοῖς δὲ βελομένοις
εἰσελθεῖν ἢ παρέχουσιν.

XIX. Διὰ τῷτο, φημί, αὐτὸς τῆς καθίδρας ἐγερθεῖς, ὡς πα-
τήρ ὑπὲρ τέκνων, τὰ ἀπ' αἰῶνος ἐν κρυπτῷ ἀξίοις παραδιδόμενα
κηρύσσων, μέχρις αὐτῶν ἔθνων τὸν ἔλεον ἐκτείνων καὶ ψυχὰς παν- 20
των ἐλεῶν, ἰδίᾳ αἵματος ἡμέλει. μέλλοντος γὰρ αἰῶνος βασιλεὺς
ἵνα κατηξιωμένος πρὸς τὸν νῦν ἐμπρόθεσμος παρειληφότα νόμφ
τὴν βασιλείαν. καὶ τὸ μέγιστον ὅπερ αὐτόν λίαν ἐλύπει ἐστὶ τοῦτο,
ὅτι ὑπὲρ ὧν ὡς τέκνων τὴν μάχην ἐποιεῖτο, ὑπ' αὐτῶν ἀγνοίας
αἰτία ἐπολεμεῖτο. καὶ ὁμως ἡγάπα καὶ τοὺς μισοῦντας, καὶ ἐκλαίει 25
τοὺς ἀπειθοῦντας, καὶ εὐλόγει τοὺς λοιδοροῦντας, ἠύχετο ὑπὲρ
ἐχθραίνοντων. καὶ οὐ μόνον ταῦτα ἐποίει ὡς πατήρ, ἀλλὰ καὶ τοὺς
αὐτοῦ μαθητάς, ὡς πρὸς ἀδελφούς ἔχοντας, τὰ ὅμοια ποιεῖν ἐδί-
δασκεν. τοῦτο πατήρ, τοῦτο προφήτης, τοῦτο εὐλογον τὸ αὐτόν
ἰδίαν τέκνων βασιλεῦσαι· ἵνα τῇ ἐκ πατρὸς πρὸς τέκνα σοργῇ καὶ 30
τῶν τέκνων πρὸς τὸν πατέρα ἐνδιαθέτω τιμῇ αἰωνία εἰρήνη γενέσθαι
δυνηθῇ. τῷ γὰρ εὐλόγῳ βασιλεύοντος, ἐπὶ τὰς βασιλευμένους ἀλη-
θὴς χαρὰ περὶ τῷ βασιλεύοντος γίνεται.

XX. Πλὴν ἐπὶ τὸν πρῶτον τῆς ἀληθείας ἐφόρα μοι λόγον.
ἴαν τῷ ὑπὸ χειρῶν Θεοῦ κνοφορηθέντι ἀνθρώπῳ τὸ ἅγιον Χριστῷ 31

Christi spiritum habuerit, quo pacto, si alteri ex impura stirpe nato eundem concesserit habere, non plurimum impius est? Maxime vero pius fuerit, si alteri quidem eum spiritum non tribuerit, sed ei soli assignarit, qui ab initio saeculi, formas una cum nominibus mutans, percurrit saeculum, donec nactus sua tempora, propter labores Dei misericordia unctus, requiem in aeternum possideat. Hic honore donatus est imperandi et dominandi omnibus, quae versantur in aëre, terra et aquis: ad haec ipsius a quo homo factus est flatum habuit, animae ineffabile vestimentum, quo immortalis esse posset.

XXI. Idem, qui solus verus propheta est, unicuique animali apte ad naturam, sicut ejus creator, propria imposuit nomina. Quod enim nominavit, hoc et erat nomen rei creatae ex creatore. Itaque quo modo adhuc necesse habuit arborem attingere, ut sciret quidnam sit bonum vel malum? At mandatum accepit. Verum haec credunt qui iudicio carent, qui arbitrantur brutum animal potentius fuisse Deo, ipsorum omniumque conditore.

XXII. Caeterum cum eo conjux creata est natura feminea, multum eo deterior; distans ab eo, tamquam substantia ab accidenti, tamquam a sole luna, tamquam a luce ignis. Illa huic mundo velut femina simili imperans, prima prophetissa esse meruit, et cum omnibus qui inter natos mulierum sunt prophetiam annunciat. Alter vero, quasi filius hominis, mas est, et ratione praestantiae futuro saeculo velut masculo praeest.

XXIII. Duae igitur nobis sint generales prophetiae: altera quidem mascula: et certum sit, quod prima mascula est, et ut secunda deinceps ratione progressus collocatur, secunda vero, quae est femina, prima in conjugationum adventu venire definita est. Ea ergo, cum inter natos mulierum sit, ut femina praesenti mundo annunciatrix, mascula esse credi vult. Quare semina masculi subpilans, suisque carnis seminibus obtegens tamquam omnia sua comproducit germina, hoc est, verba: et terrestres has divitias quasi dotem daturam se pollicetur, et tardum cum veloci, parvum cum magno vult commutare.

XXIV. Et vero multos Deos non solum dicere et audire sustinuit, sed et ipsa talem se futuram credidit: atque spe evadendi, quod natura non poterat, etiam quod habebat perdidit. Et quasi femina in menstruis

μή δὲ τις ἔχει πνεῦμα, πῶς ἐτέρῳ τινὶ ἐκ μυσαραῶς σαγόντος γεγενημένῳ διδῶς ἔχειν οὐ τὰ μέγιστα ἀσβεῖ; τὰ δὲ μέγιστα εὐσεβῆ, ἐὰν ἐτέρῳ μὲν μὴ δόῃ ἔχειν, ἐκείνῳ δὲ μόνον ἔχειν λέγοι, ὃς ἀπ' ἀρχῆς αἰῶνος ἅμα τοῖς ὀνόμασιν μορφᾶς ἀλλάσσωσιν τὸν αἰῶνα τρέχει, μέχρις ὅτε ἰδίῳ χρόνῳ τυχόν, διὰ τοὺς καμάτους Θεοῦ ἰλέει χρισθεῖς, εἰς αἰὲν ἔξει τὴν ἀνάπαισιν. οὗτος ἄρχειν τε καὶ κυριεύειν πάντων τῶν ἐν αἰερί καὶ γῇ καὶ ὕδασι τετίμηται· πρὸς τούτοις δὲ αὐτοῦ πεποιηκότες τὸν ἀνθρώπον τὴν προῆν ἔσχευ, ψυχῆς ἀρρήτον περιβολήν, ὅπως ἀθάνατος εἶναι δυνηθῇ.

XXI. Οὗτος αὐτὸς μόνος ἀληθῆς ὑπάρξας προφήτης ἐκάσθ 10
ζῶν κατ' ἀξίαν τῆς φύσεως, καθὼς ὁ πεποιηκὼς αὐτόν, οἰκείως τίθειεν τὰ ὀνόματα. εἴ τι γὰρ ἐπωνόμασεν, τῷτο ἦν καὶ ἐκ τοῦ πεποιηκότες ὄνομα τῷ γεγενημένῳ. διὸ πῶς ἔτι φνυτοῦ χρειαν εἶχε προσλαβεῖν, ἵνα τί ποτὲ ἐστὶν ἴδιον καλὸν ἢ κακόν; ἐνετέλλετο. ἀλλὰ ταῦτα πιστεύουσιν οἱ ἄκριτοι, οἱ ἄλογον θηρίον Θεοῦ κτίσαντος 15
αὐτούς τε καὶ τὰ πάντα ἐνεργητικώτερον γεγενῆσθαι οἰηθέντες.

XXII. Πλὴν τούτῳ σύζυγος συνεκτίσθη θήλεια φύσις, πολὺ ἀποδέουσα αὐτοῦ, ὡς οὐσία μετουσίως, ὡς ἡλίον σελήνῃ, ὡς φωτὸς τὸ πῦρ. αὕτη τοῦ νῦν κόσμου ὡς θήλεια ὁμοίου ἄρχουσα πρώτη προφήτης εἶναι πεπίστυται, μετὰ πάντων τῶν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν 10
προφητεῖαν ἐπαγγελλομένη. ὁ δὲ ἕτερος, ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἄρσην ὢν, καὶ τὰ διαφέροντα ὡς ἄρσενι τῷ μέλλοντι αἰῶνι πρωτεύει.

XXIII. Δύο οὖν ἡμῖν γενικαὶ ἔστωσαν προφητεῖαι· ἡ μὲν ἀρρήνικῃ· καὶ διωρίσθω, ὅτι ἡ μὲν πρώτη ἄρσην οὖσα δευτέρα τῇ λοιποῦ τέτακται κατὰ τὸν τῆς προόδου λόγον, ἡ δὲ δευτέρα θήλυσ 15
οὖσα πρώτη ὠρίσθη ἔρχεσθαι ἐν τῇ τῶν συζυγίων προελεύσει. ἡ μὲν οὖν ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὖσα, ὡς θήλεια τοῦ νῦν κόσμου ἐπαγγελλομένη, ἀρρήνικῃ εἶναι πιστεύεσθαι θέλει. διὸ κλέπτουσα τὰ τῷ ἄρσενι σπέρματα, καὶ τοῖς ἰδίῳ τῆς σαρκὸς σπέρμασιν ἐπισκέπασα, ὡς ὅλα ἴδια συνεκφέρει τὰ γεννήματα, τῷτ' ἔστιν τὰ ῥήματα. 20
καὶ τὸν παρόντα ἐπίγειον πλῆτον ὡς προῖκα δώσειν ἐπαγγέλλεται, τῷ ταχεῖ τὸ βραδύ, τὸ βραχὺ τῷ μειζονι ὑπαλλάξαι θέλεια.

XXIV. Πολλοὺς μέντοι θεοὺς λέγειν καὶ ἀκούειν οὐ μόνον τολμῶσα, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ γενέσθαι πιστεύουσα, καὶ ἐλπίδι τοῦ γενέσθαι, ὃ μὴ ἔχει φύσιν, καὶ ὃ ἔχει προσαπολλύνουσα, καὶ ὡς θήλεια 25

sacrificiorum occasione cruentatur, sicque tangentes eam inquinat. Cum autem concepit, ac temporales reges genuit, bella suscitatur quae multum sanguinis fundunt. Porro cupidos descendae ab ea veritatis, quod contraria omnia dicit, et multa et varia praebet ministeria, quaerere semper nihilque invenire usque ad mortem facit. Ab initio enim caecis hominibus posita est mortis occasio. Falsa siquidem et dubia et obliqua praedicat, sicque credentes decipit.

XXV. Quocirca primogenito suo ambiguum imposuit nomen, et Cainum vocavit. Quod nomen duplici interpretationis sensu accipitur. Exponitur enim et possessio et aemulatio, quod in futuris aemulaturus esset vel mulierem, vel possessiones, vel amorem parentum erga illam. Quod si nullum eorum sit, etiam sic recte possessionis nomen sortitus est. Nam eum primum possedit, quod et ipsi commodum fuit. Fuit autem homicida et mendax et cum peccatis quiescere neque a principatu voluit. Sed et qui ex illius successione progressi sunt, primi adulteri exstiterunt. Hinc psalteria et citharae, nec non bellicorum armorum excusores. Idcirco et posteriorum prophetia, adulteris et psalteriis plena, clam per voluptates ad bella concitavit.

XXVI. Qui vero inter filios hominum insitam prophetiam animae propriam obtinebat, expresse, ut masculus, futuri saeculi spem indicans, filium suum vocavit *Abel*, quod absque ulla ambiguitate vertitur *luctus*. Filiis enim suis tribuit flere fratres suos qui decepti fuerint. Non mentitur, dum promittit illis consolationem in futuro saeculo. Ait unum solum Deum rogandum esse: Deos nec ipse dicit, neque alteri dicenti credit. Bonum quod habet, servat, ampliusque auget. Sacrificia, sanguinem, libationes odit: castos, puros, sanctos diligit. Exstinguit ararum ignem, bella abolet, docet pacem, castitatem praecipit, peccata expiat, nuptias sancit, continentiam concedit, omnes ad pudicitiam adducit, misericordes facit, justitiam decernit, eorumque perfectos consignat, et requietis sermonem profert, certa prophetat, clara dicit, ignem supplicii aeternum frequenter commemorat, regnum Dei assidue annunciat, coelestes divitias ostendit, gloriam perpetuam pollicetur, peccati indulgentiam opere demonstrat.

ἐν μηνίοις γινομένη προφάσει θυσιῶν αἰμάσσεται, καὶ οὕτως τοὺς ψάνοντας αὐτῆς μολύνει. ἐπὰν δὲ συλλαβοῦσα τοὺς προσκαίρους τίκτη βασιλεῖς, τὸς αἶμα πολὺ χιόντας ἐγείρει πολέμους. τὰς δὲ παρ' αὐτῆς μαθεῖν ἀλήθειαν ὀρεγομένους τῷ τὰ πάντα λέγειν τὰ ἐναντία καὶ πολλὰς καὶ διαφορὰς παρέχειν ὑπεργίας ζητῶντας αἰεὶ καὶ μηδὲν εὐρίσκοντας μέχρις αὐτῷ θανάτῳ καθίξουσιν. ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ἀνθρώποις τυφλοῖς θανάτῳ κεῖται πρόφασις· πλάνα γὰρ καὶ ἀμφίβολα καὶ λοξὰ προφητεύουσα τὸς πιστεύοντας ἀπατᾷ.

XXV. Δι' ὃ τῷ πρωτοτόκῳ αὐτῆς ἀμφοτερίζον ἐπέθηκεν ὄνομα, καλέσασα Καὶν· ὁ διχῶ ἔχει τῆς ἐρμηνείας τὴν ἐκδοχὴν. ἰο ἐρμηνεύεται γὰρ καὶ κτήσις καὶ ζῆλος, ὡς ζῆλῶν αὐτῷ μέλλοντος ἐν τοῖς ἐσομένοις ἢ γυναῖκα ἢ κτήματα ἢ τὴν τῶν γονέων πρὸς αὐτὴν σοργήν. εἰ δὲ ἄρα μηδὲν τούτων γένηται, καὶ ἔτι τὸ κτήμα λέγεσθαι καλῶς ἐπιτέτενκεται. αὐτὸν γὰρ πρῶτον ἐκτέσαστο, ὅπερ αὐτῇ καὶ ἐχρησίμωσεν. φονεὺς γὰρ ἦν καὶ ψεύσης καὶ μετὰ ἀμαρ- 15 τιῶν ἡσυχάζειν μηδὲ ἐπὶ τῷ ἄρχειν θέλων. ἔτι μὴν καὶ οἱ ἀπὸ τῆς τῆς διαδοχῆς προεληλυθότες πρῶτοι μοιχοὶ ἐγένοντο· καὶ ψαλτήρια καὶ κιθάραι καὶ χαλκεῖς ὀπλῶν πολεμικῶν ἐγένοντο. δι' ὃ καὶ ἡ τῶν ἐγγόνων προφητεία, μοιχῶν καὶ ψαλτηρίων γέμουσα, λατθανόντως διὰ τῶν ἡδυνπαθειῶν ὡς τὸς πολέμους ἐγείρει. 20

XXVI. Ὁ δὲ ἐν νίοις ἀνθρώπων προφητείαν ἔμφυτον ψυχῆς ἰδίαν ἔχων, ῥητῶς ὡς ἄρσεν τῷ μέλλοντος αἰῶνος τὰς ἐλπίδας μηνύων, τὸν αὐτῷ νιὸν προσηγόρευσεν Ἀβὲλ, ὃ ἄνευ πάσης ἀμφιβολίας πένθος ἐρμηνεύεται. πενθεῖν γὰρ τοῖς αὐτῷ νίοις παρέχει τὸς ἐξα- 25 πατωμένους ἀδελφὸς αὐτῶν. ἀψευσεῖ αὐτοῖς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὴν παρὰ κλησιν ὑπισχνόμενος. Θεὸν ἕνα μόνον αἰτεῖν λέγων, θεοὺς ὅτε αὐτὸς λέγει, ὅτε ἄλλω λέγοντι πιστεύει. καλὸν ὃ ἔχει τηρεῖ καὶ ἐπὶ πλείονα αὖξει. θυσίαις, αἵματά, σπονδαῖς μισεῖ· ἀγνῆς, καθαρῆς, ὁσίαις ἀγαπᾷ. πῦρ βωμῶν σβέννυσιν, πολέμους καταργεῖ, εἰρήνην διδάσκει, σωφροσύνην ἐντέλλεται, τὰς ἀμαρτίας καθαίρει, γάμον νομιτεύει, 30 ἐγκράτειαν συγχωρεῖ, εἰς ἀγνείαν πάντας ἄγει, ἐλεημοσύνης ποιεῖ, δικαιοσύνην νομιτεύει, τὰς τελείας αὐτῶν σφραγίζει, καὶ τὸν τῆς ἀναπαύσεως λόγον ἐκφαίνει, ῥητὰ προφητεύει, σαφῇ λέγει, πῦρ αἰῶνιον κολάσεως πυκνῶς ὑπομνησκει, βασιλείαν Θεοῦ συνεχῶς καταγγέλλει, πλῆτον ὑπέραντον μηνύει, δόξαν ἀναφαιρέτον ὑποσχέται, τῆς ἀμαρτίας τὴν ἄφρσιν ἔργῳ δέκνυσιν. 35

XXVII. Quid opus est verbis? Mas totus veritas est, femina tota seductio: qui autem ex masculo et femina ortus est, partim mentitur, partim vera praedicat. Femina enim, proprium sanguinem velut rubrum ignem albo masculi cingens semine, alienis fulcimentis imbecillitatem ossium suorum firmat: ac temporario carnis flore delectata brevibusque voluptatibus vim mentis depraedata plures in adulterium ducit, sicque privat praeclaro sponso, quem habituri erant. Nam quilibet homo sponsa est; quando veri prophetae candido veritatis sermone conspersus mente illuminatur.

XXVIII. Quapropter unum solum veritatis prophetam auscultare oportet, sciendumque est, quod ab alio seminatus sermo, adulterii sumpto crimine, tamquam a sponso e regno ejus ejicitur. Iis autem qui mysterium cognoverunt, per animae adulterium et mors contingit. Scilicet cum anima ab aliis semen acceperit, tunc velut fornicata aut adulterium operata deseritur a spiritu: atque ita corpus animatum, ablato vivificatore spiritu, in terram dissolvitur, et peccati condigna supplicia tempore iudicii tribuuntur animae post separationem a corpore. Quemadmodum inter homines, quae in adulterio deprehensa est, primum aedibus ejicitur, ac deinde condemnatione multatur.

XXIX. Cumque Petrus hunc ipsum mysticum sermonem perfecte nobis declaraturus esset, Zacchaeus venit dixitque: jam nunc, Petre, tempus est, ut ex eas ad disserendum. Multa enim turba in atrio congregata opperitur te, in cujus medio tamquam belli dux ab eadem protectus ac stipatus constitit Simon. Quo audito Petrus orationis gratia secedere me jussit, ut qui nondum accepissem salutis baptismum, et ad jam baptismum perfectos dixit: surgentes oremus, ut Deus pro suis perpetuis miserationibus opituletur mihi, qui prodeo ob salutem hominum quos creavit. Utque haec locutus est, oratione facta, exiit in atrii locum subdialem et magnum, quo multi convenerant spectandi causa, nam ejus disputatio fecerat ut diligentiores festinarent ad audiendum.

XXX. Stans ergo, cernensque universum populum magno cum silentio oculos in ipsum conjicere, ac Simonem magum in medio stare, hunc

XXVII. Καὶ τί δεῖ λέγειν; ὁ ἄρσην ὅλως ἀλήθεια, ἡ θή-
 λεια ὅλη πλάνη, ὁ δὲ ἐξ ἄρσενος καὶ θηλείας γεγονώς ἃ μὲν ψεύ-
 δεται, ἃ δὲ ἀληθεύει. ἡ γὰρ θήλεια ἰδίῳ αἵματι ὥσπερ ἐρυθρῷ
 πυρὶ περιβάλλεσσα τὸ τῷ ἄρσενος λευκὸν σπέρμα, ἄλλοτρίοις ἐρείσμα-
 σιν ὁσέων τὸ ἀσθενὲς αὐτῆς συνίστησιν, καὶ τῷ τῆς σαρκὸς προσκαίρῳ
 ἀνθὲι τέρπεσσα, καὶ βραχείαις ἡδοταῖς τῷ λογισμῷ τὴν ἰσχύν ὑποσυ-
 λῶσα, τὰς πλείονας εἰς μοιχείαν ἄγει, καὶ ὕτως τῷ μέλλοντος καλῶ
 σερίσκει νυμφίς. νύμφη γάρ ἐστιν ὁ πᾶς ἄνθρωπος, ὁπότ' ἂν τοῦ
 ἀληθοῦς προφήτου λευκῷ λόγῳ ἀληθείας σπειρόμενος φωτίζεται
 τὸν νῦν.

10

XXVIII. Δι' ὃ ἐνὸς μόνη τοῦ τῆς ἀληθείας προφήτε ἀκείνῃ
 δεῖ, εἰδόμενα ὅτι ὁ παρ' ἐτέρου σπαρεῖς λόγος, μοιχείας ἔγκλημα λα-
 βὼν, ὡς ὑπὸ νυμφίς τῆς βασιλείας αὐτῷ ἐκβάλλεται. τοῖς δὲ τὸ
 μυήριον εἰδόσιν ὑπὸ ψυχικῆς μοιχείας καὶ θάνατος γίνεται. ὁπότ'
 ἂν ἡ ψυχὴ ὑπ' ἐτέρων σπαρῇ, τότε ὡς πορνεύσασα ἡ μοιχευσαμένη
 ὑπὸ τῷ πνεύματος ἐγκαταλείπεται, καὶ ὕτως τὸ ἔμψυχον σῶμα, τῷ
 ζωοποιῷ πνεύματος χωρισθέντος, εἰς γῆν ἀναλύεται, καὶ τῷ ἁμαρτή-
 ματος ἡ κατ' ἀξίαν κόλασις ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ ἀποδίδεται
 τῇ ψυχῇ μετὰ τὴν τῷ σώματος ἀνάλυσιν· ὥσπερ ἐπ' ἀνθρώπων ἡ
 ἐκ μοιχείας φωραθεῖσα πρῶτον τῶν οἴκων ἐκβάλλεται, εἰθ' ὕστερον
 ἐπὶ καταδίκη κρίνεται.

10

XXIX. Τῷ Πέτρῳ τῷτον αὐτὸν μέλλοντος ἡμῖν τελείως ἐκ-
 φαίνειν τὸν μυσικὸν τῷτον λόγον, Ζαχαῖος ἦκεν λέγων· ἤδη λοιπόν,
 ὦ Πέτρε, καιρὸς πρὸς τὸ ἐκβάντα διαλεχθῆναί σε. πολὺς γὰρ ἐπὶ
 τῆς αὐλῆς συναθροισθεὶς ἀναμένει σε ὄχλος, ὃ ἐν μέσῳ ὡς πολέ-
 μαρχος ὑπ' αὐτῷ δορυφορέμενος ἔζηκε Σίμων. ὁ δὲ Πέτρος ἀκίστας,
 εὐχῆς χάριν ὑποχωρήσάι μοι κελεύσας ὡς μήπω εἰληφότι τὸ πρὸς
 σωτηρίαν βάπτισμα, τοῖς ἤδη τελείοις· ἔφη· ἐγερθέντες εὐξώμεθα, ἵνα
 ὁ Θεὸς τοῖς ἀνγκλείστοις αὐτοῦ οἰκτιρμοῖς συνεργήσῃ μοι ὁρμῶντι
 πρὸς σωτηρίαν τῶν ὑπ' αὐτῷ κτισθέντων ἀνθρώπων. καὶ ταῦτ'
 εἰπὼν εὐξάμενος ἐξῆλθε εἰς τὸν ὑπαιθρον τῆς αὐλῆς τόπον μέγαν
 ὄντα, ἐνθα συνελθυότες ἦσαν πολλοὶ τῷ ἐποπτεῦσαι χάριν, τῆς
 διακρίσεως αὐτῷ ἐπὶ τὸ σπεύδειν τῷ ἀκείνῃ σπεσδαιοτέρως πεποικηκίας.

10

XXX. Σταῖς ἔν, καὶ ἰδὼν μετὰ πολλῆς ἡσυχίας τὸν πάντα
 λαὸν εἰς αὐτὸν ἀτενίζοντα, Σίμωνα δὲ τὸν μάγον εἰς μέσον ἐσῶτα,

10

in modum loqui coepit: pax sit omnibus vobis, qui parati estis dexteram dare veritati Dei, quam, magnum nempe ac incomparabile ejus munus in hoc mundo, ut salutationis causa vobis ante sermones doctrinae acclamemus, praecepit nobis qui misit nos verus excellentis boni propheta; quo si aliquis inter vos sit filius pacis, per doctrinam nostram pax eum complectatur, si quis autem vestrum eam accipere nolit, tunc nos, excusso in testimonium pulvere pedum nostrorum, quem collectum ex itinerum laboribus salutis vestrae ergo attulimus, ad aliorum domos ac civitates abeamus.

XXXI. Ac vere dicimus vobis: tolerabilius erit in die judicii, manere in terra Sodomorum et Gomorrhæ, quam in loco incredulitatis: primo quidem, quia quod rationi convenit, ex vobis non intellexistis: secundo, quoniam cum de nobis audiissetis, non venistis ad nos: tertio, quia etiam cum venissemus, nobis non credidistis. Quare gratificantes vobis ultro oramus, ut pax nostra veniat super vos. Si ergo eam habere vultis, oportet vos alacri animo suscipere, ut injuriam non faciatis et vobis factam feratis fortiter: quod hominis natura non sustinebit, nisi prius eminentis boni acceperit notitiam, id autem est, cognoscere justam ejus qui cuncta exsuperat naturam, quod punit, ut injuria affectos ulciscatur, et pios beneficiis in sempiternum afficit.

XXXII. Vos igitur, ut gratos Dei servos decet, ex vobis quod rationi consentaneum est intelligentes, vitam ei placentem amplectimini, ut sic, amantes eum et ab eo amati, quod bonum est possideatis perpetuo. Illud enim ipse solus maxime potest praestare, qui non existentia ad existentiam adduxit, coelum creavit, terram compegit, mare conclusit, quae in inferis sunt recondidit, cunctaque replevit aëre.

XXXIII. Hic solus unam ac primam simplicemque substantiam quadrupliciter et contrarie convertit: ac deinde commiscens mille inde prae-duxit mista, quo contrarias in naturas mutatae ac permistae res vitae voluptatem per oppositionem procurarent. Ipse etiam solus populos angelorum et spirituum nutu voluntatis condidit, iisque implevit coelos: sicut et quod videmus firmamentum condecoravit stellis, quibus semitas definivit cursumque ordinavit: terram, propter frugum incrementum, com-

τῷ λέγειν ἤρξατο ἔτως· εἰρήνη εἴη πᾶσιν ὑμῖν τοῖς ἐτοίμοις ἔχουσιν
 δεξιὰς διδόναι τῇ τῷ Θεῷ ἀληθείᾳ, ἣν αὐτῷ μεγάλην τε καὶ ἀσύγκρι-
 τον ἐν τῷ νῦν κόσμῳ ὑπάρχουσαν δωρεὰν ὁ ἀποσείλας ἡμᾶς, τῷ ἐν
 ὑπεροχῇ συμφέροντος ἀψευδῆς ὑπάρχων προφήτης, ταύτην ἡμῖν ἐνε-
 ταίλατο προφάσει προσηγορίας πρὸ τῶν τῆς διδασκαλίας λόγων ὑμῖν 5
 ἐπιφθέγγεσθαι, ἵνα ἕαν ἢ τις ἐν ὑμῖν εἰρήνης τέκτον, διὰ τῆς δι-
 δασκαλίας ἡμῶν καταλάβῃ αὐτὸν ἢ εἰρήνη, εἰ δὲ ταύτην λαβεῖν
 ὑμῶν τις μὴ θέλοι, τότε ἡμεῖς ἀποτιναζάμενοι εἰς μαρτυρίαν τῶν
 ποδῶν ἡμῶν τὸν ἐκ τῶν ὁδῶν κονιορτόν, ὃν διὰ τὰς καμάτας βα-
 ζάσαντες ἠνέγκαμεν πρὸς ὑμᾶς ὅπως σωθῇτε, εἰς ἐτέρων ἀπίωμεν 10
 οἰκίας καὶ πόλεις.

XXXI. Καὶ ἀληθῶς ὑμῖν λέγομεν· ἀνεκτότερον ἔσαι γῇ Σο-
 δόμων καὶ Γομόρρας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῷ τῆς ἀπειθείας τόπῳ
 ἐνδιατελεῖν· πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ εὖλογον ἀφ' ἑαυτῶν ἐκ ἐνόησατε·
 δεύτερον, ὅτι ἀκύσαντες τὰ καθ' ἡμᾶς ἐκ ἤλθετε πρὸς ἡμᾶς· τρίτον, 15
 ὅτι καὶ ἐλθούσιν ἡμῖν ἡπειθήσατε. δι' ὃ φειδόμενοι ὑμῶν προοῖκα
 εὐχόμεθα τὴν εἰρήνην ἡμῶν ἐλθεῖν ἐφ' ὑμᾶς. εἰ ἔν ταύτην ἔχειν
 θέλετε, δεῖ ὑμᾶς προθύμως τὸ μὴ ἀδικεῖν ἀναδεξασθαι, καὶ τὸ ἀδι-
 καῖσθαι γενναίως φέρειν, ὅπερ ἀνθρώπων φύσις ἐκ αὐτοῦ ὑποσαίη, ἕαν
 μὴ πρότερον τῷ ἐν ὑπεροχῇ συμφέροντος τὴν γνῶσιν λάβῃ, ὅπερ ἐστὶν 20
 τὸ εἶδέναι τῷ πάντα ὑπερέχοντος τὴν δικαίαν φύσιν, ὅτι ἀδικαμένους
 ἐκδικῶν τιμωρεῖ, καὶ τὰς εὐσεβῆντας εἰς αἰεὶ εὐεργετεῖ.

XXXII. 'Τμεῖς ἐν ὥς Θεῷ δῦλοι εὐγνωμόνες, ἀφ' ἑαυτῶν
 τὸ εὖλογον νοῦντες, τὴν αὐτῷ ἀρέσκουσαν ἀναδέξασθε πολιτείαν, ἵνα
 ἔτως αὐτὸν φιλοῦντες καὶ φιλούμενοι ὑπ' αὐτῷ εἰς αἰεὶ τὸ συμφέρον 25
 ἔχοιτε. αὐτῷ γὰρ μόνῳ τὸ παρασχεῖν δυνατώτατόν ἐστιν, τῷ τὰ
 μὴ ὄντα εἰς τὸ εἶναι συστησάμενῳ, ἕρανὸν δημιουργήσαντι, γῆν πι-
 λώσαντι, θάλασσαν περιορίσαντι, τὰ ἐν ἔδῳ ταμιεύσαντι καὶ τὰ
 πάντα ἄερι πληρώσαντι.

XXXIII. Οὗτος μόνος τὴν μίαν καὶ πρώτην μονοειδῆ εἰςίαν 30
 τετραχῶς καὶ ἐναντίως ἔτρεψεν· εἴτα μίξας μυρίας κράσεις ἐξ αὐ-
 τῶν ἐποίησεν, ἵνα εἰς ἐναντίας φύσεις τετραμμέναι καὶ μεμιγμέναι
 τῷ ζῇν ἡδονὴν ἐκ τῆς ἀντισυζυγίας ἐργάσσονται. ὁμῶς αὐτὸς μόνος
 δῆμος ἀγγέλων καὶ πνευμάτων βαλῆς νέύματι δημιουργήσας, ἐπλησε
 τὰς ἕρανύς· ὥς καὶ τὸ φαινόμενον σερώμα ἄεροις ἐκόσμησεν, οὕτως 35

pegit, mare autem conclusit, habitationem in siccis locis secernendo: quae apud inferos sunt recondidit, animarum locum nuncupans; cuncta vero replevit aëre, ut omnia animalia respirationem vitae necessariam haberent liberam.

XXXIV. O magnam Dei ac prudentem manum, in omnibus omnia facientem! Infinita quippe volatilium multitudo per eum exstitit, adeoque varia, respectu alterius omnino diversa, dico autem colores, rostra, ungues, aspectum, sensus, voces, caeteraque omnia. Quot autem etiam sunt variae plantarum species, coloribus, qualitatibus, odoribus innumeris distinctae! Quot vero terrae et aquae animalia, quorum impossibile est recensere figuras, formas, situs, colorem, videndi rationes, sensus ac instinctus, naturas, multitudinem: ut nec montium frequentiam et altitudines, lapidum diversitates, antra terribilia, fontes, fluvios, paludes, maria, portus, insulas, sylvas, universumque orbem habitabilem, una cum locis inhabitabilibus.

XXXV. Quanta vero et alia ignorantur, humanique animi aciem fugiunt! Eorum autem quae cognoscuntur, quis hominum vel unam novit definitionem! Quo modo, inquam, coelum volvitur; quo modo astra decurrunt, et quas habent formas, undeque vivunt, ac quaenam eorum aëriae semitae. Item unde ventorum flatus obtruduntur, variasque habent vires. Cur indesinenter fontes scatent: et fluvii perpetui ad mare descendunt; et nec unde veniunt vacuitas fit, nec quo abeunt plenitudo. Quousque pervenit immensi tartari infinitum profundum. Super quo suspenditur coelum, quod omnia continet. Qua ratione nubes ex aëre diffiunt, et in aërem imbibuntur. Quae natura tonitruum et fulgurum, nivium, grandinis, nebulae, glaciei et crystallorum, procellarum, imbrium nubiumque suspensarum. Et quo pacto plantae formentur et animalia: atque haec innumeris diversitatibus omnique diligentia continue confecta.

XXXVI. Itaque qui universum accurate consideraverit, inveniet, hominis causa id factum fuisse a Deo. Nam imbres propter fruges fiunt, ut homo sumat et bestiae nutriantur, quo homini inserviant. Sol apparet ac lucet, ut aërem in quatuor anni tempestates vertat, utque unaquaeque tempestas quae habet homini largiatur. Fontes scaturiunt, ut potus praebeatur hominibus. Adhaec, quisnam, quantum fieri potest, dominatur in creaturam? Nonne homo? qui industriam accepit colendi terram, navi-

καὶ τρίβες ὥρισεν καὶ δρόμον ἔταξεν· γῆν ἐπίλωσεν εἰς καρπῶν αὖξιν· θάλασσαν δὲ περιώρισεν, ἐν ἀνύδροις οἴκησιν ἀφορίσας· τὰ ἐν ἄλῃ ταμιεύει, ψυχῶν χῶρον ὀνομάσας· τὰ δὲ πάντα ἐπλησεν ἀέρος, ἵνα πάντα τὰ ζῶα πρὸς τὸ ζῆν ἀδεῶς ἀναπνέειν ἔχοι.

XXXIV. Ὡς τῆς μεγάλης Θεῷ φρονίμου χειρὸς τῆς ἐν πα-⁵
σιν πάντα ποιήσης! μυρίος γὰρ ὄχλος πτηνῶν ὑπὲρ αὐτῆς γεγένηται,
καὶ ἄτος ποικίλος, πρὸς τὸν ἕτερον μετὰ πάντα ἐξηλλαγμένος, λέγω
δὲ τὰ τε χρώματα, ῥάμφη, ὄνυχας, βλέμματα, γνώμας, φθέγματα
καὶ τὰ λοιπὰ πάντα. πόσαι δὲ καὶ φυτῶν διάφοροι ἰδέαι, χρώμα-
σιν καὶ ποιότησιν καὶ ὁδοῖς ἀπείροις διωρισμέναι! πόσα δὲ τῆς¹⁰
χέρσεως ζῶα καὶ τῶν ἐν ὕδασι, ὧν ἀδύνατον εἰπεῖν σχήματα, μορφάς,
θέσεις, χρώμα, βίαι, γνώμας, φύσεις, ὄχλον· ἔτι τε ὁρέων πλήθη
καὶ ὕψη, λίθων διαφορὰς, μύχης φοβεράς, πηγὰς, ποταμούς, λίμνας,
θαλάσσας, λιμένας, νήσους, ὕλας, οἰκωμένην τε πᾶσαν καὶ ἀοικήτους¹⁵
τόπους.

XXXV. Πόσα δὲ καὶ ἄλλα ἄγνωστα τυγχάνει, σοχασμὸν ἀν-
θρώπων ἐκπεφευγότα! τῶν δὲ ἐν καταλήψει ὄντων τίς ἀνθρώπων
ἕνα ὅρον οἶδεν! λέγω δέ, πῶς ἐρανόθεν εἰλεῖται, πῶς ἄστρα φέρεται,
καὶ τίνας ἔχουσιν τὰς μορφὰς καὶ τῇ ζῆν τὴν σύσασιν, τίνας τε οἱ
τέτων ἀερώδεις τρίβοι, πόθεν τε καὶ τὰ ἀνέμων πνεύματα πε-²⁰
ριωθεῖται, καὶ διαφόρους ἔχει τὰς ἐνεργείας, πόθεν ἀνελλιπῶς βρύ-
ουσιν αἱ πηγαί, καὶ αἵ ποταμοὶ γινόμενοι εἰς θάλασσαν καταν-
τῶσιν, καὶ ὅτε ὅθεν ἔρχονται κενῶται, ὅτε ὅπου ἀπέρχονται πληρεῖσιν·
μέχρι πᾶ τῇ ὑπεράντα ταρτάρῳ τὸ ἀπειρον βάθος· ἐπὶ τίνι ἄρα
ἐπεωρεῖται ὁ πάντα περιέχων ἐρανόθεν· πῶς νέφη ἐξ ἀέρος βρῦνται,²⁵
καὶ εἰς αἶρα συμπίνονται· τίς φύσις βροντῶν καὶ ἀστραπῶν, χιόνων,
χαλάζης, ὀμίχλης, κρυσάλλων, καταγίδων, ὄμβρων, νεφῶν αἰωρεμένων·
καὶ πῶς φυτὰ, ζῶα πλάσσει· καὶ ταῦτα διαφοραῖς ἀναριθμήτοις
πάσῃ ἀκριβεῖς συνεχῶς ἀποτελέμενα.

XXXVI. Ὅμως εἰάν τις τὸ πᾶν ἀκριβῶς λογισμῷ συνίδῃ,³⁰
εὐρήσει δι' ἀνθρώπου τὸν Θεὸν πεποιηκότα. οἱ γὰρ ὄμβροι καρπῶν
ἐνεκα γίνονται, ἵνα ἀνθρώπος μεταλάβῃ, καὶ ζῶα τραφῇ, ὅπως ἀν-
θρώπῳ χρησιμεύῃ. καὶ ἥλιος φαίνει, ἵνα τὸν αἶρα εἰς τέσσαρας
τροπὰς τρέπῃ, καὶ ἵνα ἕκαστος καιρὸς τὰ ἴδια ἀνθρώπῳ παρασχῇ.
καὶ πηγαὶ βρῦνσιν, ἵνα πόμα ἀνθρώποις δοθῇ. ἀλλ' ἔτι μὴν κατὰ³⁵

gandi mare, capiendi pisces, aves, feras; expendendi astrorum cursum, scrutandi terram, findendi mare, condendi urbes, designandi reges, ferendi leges, judicandi, Deum invisibilem cognoscendi, sciendi nomina angelorum, expellendi Daemones, tentandi remediis morbos sedare, inveniendi incantationes adversum venenatos serpentes, animadvertendi rerum mutuo se abigentium repugnantiam.

XXXVII. Quod si gratum te praestas, homo, et intelligis tibi in omnibus beneficium Deum, etiam immortalis evades, resque tua causa conditae ob gratitudinem perseverare habebunt. Et vero nunc incorruptus fieri potes, si quem ignorasti agnoscas, si quem reliquisti diligas, si ei uni supplices, qui corpus tuum et animam supplicio afficere et servare potest. Quare ante omnia cogita, neminem cum illo imperare, neminem cum eo communem habere appellationem, id nempe quod vocatur Deus. Solus enim ipse et dicitur et est: alium vero neque arbitrari neque dicere licet: et eum qui id ausus fuerit, perpetua manet animae poena.

XXXVIII. Quae cum Petrus dixisset, Simon extra turbam voce magna inquit: quid adstantem tibi imperitam multitudinem vis mentiendo decipere, dum persuades ei, Deos nec arbitrari licitum esse, nec dicere, cum publici Iudaeorum libri multos esse Deos asseverent? Et vero nunc coram omnibus ex iis libris tecum disputare volo de eo, quod Deos existere sit existimandum: et prius de eo Deo quem protulisti, ostendens eum non esse supremam ac omnipotentem providentiam, quia improvidus futurorum est, imperfectus, indigens, non bonus, multis ac innumeris gravibusque subjectus affectibus. Unde hac re demonstrata ex Scripturis, quemadmodum ego assero, restat ut sit alius in Scriptura non commemoratus, praescius futurorum, perfectus, non indigens, bonus, ab omnibus malis affectibus liber. Ille autem, quem loqueris, mundi opifex contrariis oppositus est.

XXXIX. Statim ergo, qui ad ejus similitudinem factus est, Adamus, etiam caecus creatur et cognitionem boni vel mali non habuisse traditur, et transgressor invenitur, et ejicitur e paradiso morteque mulctatur. Simili quoque modo, qui finxit illum, quandoquidem undique non videt, in Sodomorum exitio ait: *venite et descendentes videamus, an secundum claustrum ipsorum, qui ad me venit, perficiant; sin minus ut sciam;*

τὸ δυνατόν τις ἐπὶ τῆς κτίσεως κυριεύει; ἔχι ἄνθρωπος, ὃς σοφίαν
 εἰληφεν, γῆν γεωργεῖν, θάλασσαν πλεῖν, νηκτὰ, πτηνὰ, θηρία ἀγρεύειν,
 ἄσρων δρόμον λογιστεύειν, γῆν μεταλλεύειν, θάλασσαν σήθειν, πόλεις
 ἰγείρειν, βασιλεῖς ὀρίζειν, νόμους τάσσειν, δικάζειν, Θεὸν ἀόρατον νο-
 εῖν, ἀγγέλων ὀνόματα γνωρίζειν, δαίμονας ἀπελαύνειν, νόσους φαρμα-
 κίαις πειραῖσθαι πανέν, κατὰ δ' ἰοβόλων ἐρπετῶν ἐπαοιδὰς εὐρίσκειν,
 ἀντιπαθείας ἐπινοεῖν;

XXXVII. Εἰ δὲ εὐγνωμονεῖς, ἄνθρωπε, νενοηκῶς τὸν ἐν πα-
 σιν εὐεργετήσατά σε Θεόν, καὶ ἀθάνατος ἂν ᾗς, τῶν διὰ σε κτισθέν-
 των δι' εὐγνωμοσύνην τὸ διαμένειν ἐχόντων. καὶ νῦν δὲ γενέσθαι 10
 δύνασαι ἄφθαρτος, ἐὰν ἐπιγνῶς ὃν ἔλαθες, ἐὰν ἀγαπήσῃς ὃν κατέ-
 λειπες, ἐὰν αὐτῷ μόνῳ προσεύχῃ, τὸ σῶμά σου καὶ ψυχὴν κολάσαι
 καὶ σῶσαι δυναμένῳ. διὸ πρὸ πάντων ἐννοῦ, ὅτι ὕδεις αὐτῷ συνάρ-
 χει, οὐδεὶς τῆς αὐτοῦ κοινωνεῖ ὀνομασίας, τῷτο ὃ δὴ λέγεται Θεός.
 μόνος γὰρ αὐτὸς καὶ λέγεται καὶ ἔστι· ἄλλον δὲ οὔτε νομίσαι, ἔτε 15
 εἰπεῖν ἔξεστιν· εἰ δὲ τις τολμήσειεν, αἰδώς τὴν ψυχὴν κολασθῆναι
 ἔχει.

XXXVIII. Τοῦ Πέτρου ταῦτα εἰπόντος, ὁ Σίμων ἔξω τοῦ
 ὄχλου βοῇ μεγάλη ἔφη· τί ψευδόμενος ἀπατᾷς θέλεις τὸν παρε-
 σῶτά σοι ἰδιώτην ὄχλον, πείθων αὐτὸν θεοὺς μήτε νομίζειν, μή- 20
 τε λέγειν ἔξόν εἶναι, τῶν παρὰ Ἰουδαίοις δημοσίων βίβλων πολλοὺς
 θεοὺς εἶναι λεγουσῶν; καὶ νῦν δὲ μετὰ πάντων ἀπ' αὐτῶν σοι τῶν
 βίβλων περὶ τοῦ δεῖν θεοὺς νομίζειν καὶ συζητῆσαι θέλω· πρότερον
 περὶ οὗ ἔφης Θεοῦ, δείξας μὴ αὐτὸν εἶναι τὴν ἀνωτάτω καὶ πάντα
 δυναμένην, καθ' ὃ ἀπρόγνωστος ἔστιν, ἀτελής, ἐνδεής, οὐκ ἀγαθός, 25
 καὶ πολλοῖς καὶ μυρίοις χαλεποῖς ὑποκειμένος πάθεισιν· ὅθεν τότε
 δειχθέντος ἀπὸ τῶν γραφῶν, ὡς ἐγὼ λέγω, ἕτερος ἀγράφως περι-
 λείπεται εἶναι, προγνωσικός, τέλειος, ἀνενδεής, ἀγαθός, πάντων χα-
 λεπῶν ἀπηλλαγμένος παθῶν. ὃν δὲ σὺ φῆς δημιουργόν, τοῖς ἐναν-
 τίοις ἀντικείμενος τυγχάνει.

XXXIX. Αὐτίκα γοῦν ὁ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ γεγὼνός
 Ἀδὰμ καὶ τυφλὸς κτίζεται καὶ γινῶσιν ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ οὐκ ἔχων
 παραδίδοται, καὶ παραβάτης εὐρίσκεται καὶ τοῦ παραδείσου ἐκβάλλε-
 ται καὶ θανάτῳ τιμωρεῖται. ὁμοίως τε καὶ ὁ πλάσας αὐτόν, ἐπεὶ 30
 μὴ πανταχόθεν βλέπει, ἐπὶ τῇ Σοδόμων καταστροφῇ λέγει· δεῦτε καὶ 35

on, ignarum se ostendit. Et cum dicit de Adamo: *ejiciamus eum, ne forte extensa manu sua attingat lignum vitae, et comedat, et vivat in aeternum*; dicendo, *ne forte*, ignorat; addendo autem, *ne forte comedens vivat in aeternum*, invidet quoque. Cumque scriptum est: *secum reputavit Deus, quod fecisset hominem*, et poenitentia ducitur et ignorat: nam illud, *secum reputavit*, consideratio est, qua aliquis ob eorum quae cupit ignorationem finem diligenter explorare vult, aut convenit eam ob rem poenitenti, quae non secundum sententiam contigit. Quod etiam scriptum est, *et odoratus est Dominus odorem suavitatis*, indigentis est, et nidore carnum delectari, non est boni. Tentare autem, sicut scriptum est, *et tentavit Dominus Abrahamum*, mali est, ac ejus qui ignoret exitum patientiae.

XL. Sicque Simon multis ex Scriptura locis assumptis videbatur probare, Deum omni perpeſſioni eſſe obnoxium. Et Petrus ad haec dixit: an qui malus ac plane improbus eſt, nullatenus velit ſe ipſe arguere in iis quae peccat, reſponde mihi. Reſpondit Simon: minime velit. Excepit Petrus: quo modo igitur malus ac improbus eſſe poteſt Deus, cum ipſius voluntate opprobria in illum conſcripta publice appoſita ſint. Ac Simon: fieri poteſt ut illius reprehenſio contra ipſius ſententiam ab alia virtute ſit ſcripta. Dixit Petrus: primum ergo hoc quaeramus. Si ſuo quidem conſilio ſe reprehendit, ut tu prius ultro confeſſus es, improbus non eſt: ſin vero alia virtute, inquirendum eſt ac omnibus viribus examinandum, num quis eum, qui ſolus bonus exiſtat, omnibus malis ſubjecerit.

XLI. Et Simon: manifeſtum eſt te reprehensionem Dei tui ex Scripturis nolle audire. Ac Petrus: tu ipſe id facere mihi videris. Qui enim ordinem quaestionis fugit, examen verum fieri non vult. Unde ego, qui ordine utor, et volo primum conſiderari ſcriptorem, manifeſte cupio recta via incedere. Tum Simon: primo fatere, an vera ſint quae ſcripta ſunt in mundi opificem, nec ſit omnium ſupremus, cum juxta Scripturas omni nequitiae ſubjaceat, et poſtea ſcriptorem quaeramus. Petrus autem: ne videar, dum inquiri, nolle conſuſioni tuae contradicere, reſpondeo. Ego aio quod, etiamſi quae adverſus Deum ſcripta ſunt, eſſent vera, non tamen etiam ſic Deum oſtenderent eſſe improbum. Et Simon dixit: quo modo poteſ hoc adſtruere?

καταβύντες ἴδωμεν, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς
 με συντελοῦνται· εἰ δὲ μὴ, ἵνα γινῶ καὶ ἀγνοοῦντα αὐτὸν δείκνυ-
 σιν. τὸ δὲ εἰπεῖν περὶ τοῦ Ἀδάμ· ἐκβάλλωμεν αὐτὸν, μήπως ἐκ-
 τεῖρας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἄψηται τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φάγη καὶ
 ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· τὸ εἰπεῖν μήπως, ἀγνοεῖ· τὸ δὲ ἐπαγαγεῖν, ⁵
 μὴ πως φαγὼν ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ φθονεῖ. καὶ τὸ γε-
 γράφθαι, ὅτι ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς, ὅτι ἐποίησεν τὸν ἄνθρωπον, καὶ
 μετανοεῖ καὶ ἀγνοεῖ· τὸ γὰρ ἐνεθυμήθη σκέψις ἐστίν, ἣ τις δι'
 ἄγνοιαν ὦν βύλεται τὸ τέλος ἀκριβῶσαι θέλει; ἢ ἐπὶ τῇ μὴ κατὰ
 γνώμην ἀποβάντι μεταμελομένη. καὶ τὸ γεγράφθαι, καὶ ὠσφράνθη ¹⁰
 κύριος ὁσμὴν εὐωδίας, ἐνδεὺς ἐστὶ, καὶ τὸ ἐπὶ κνίσσῃ σαρκῶν ἡσθῆναι,
 ἐκ ἀγασθῶ. τὸ δὲ πειράζειν, ὡς γέγραπται, καὶ ἐπείρασεν κύριος τὸν
 Ἀβραάμ, κακῶ καὶ τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς ἀγνοῶντος.

XL. Ὅμως ὁ Σίμων πολλὰ ἀπὸ τῶν γραφῶν ἐδόκει δεικνύειν
 τὸν Θεὸν παντὶ πάθει ὑποκείμενον. καὶ ὁ Πέτρος ταῦτα ἔφη· εἰ ¹⁵
 μηδὲν ἀγαπᾷ ὁ κακὸς καὶ πάνυ μοχθηρὸς ἐφ' οἷς ἀμαρτάνει ἐαν-
 τὸν ἐλέγχειν, ἀποκρίναί μοι. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· οὐκ ἀγαπᾷ. καὶ
 ὁ Πέτρος ἔφη· πῶς οὖν κακὸς καὶ μοχθηρὸς εἶναι δύναται ὁ Θεός,
 εἴπερ αὐτοῦ λήματι τὰ κατ' αὐτοῦ κακὰ δημοσίᾳ γραφέντα προσετέ-
 θη; καὶ ὁ Σίμων· ἐνδέχεται μὴ κατὰ προαίρεσιν αὐτοῦ ὑφ' ἐτέρας ²⁰
 δυνάμεως τὸν κατ' αὐτοῦ γραφῆναι ἐλεγχον. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη·
 πρῶτον οὖν τοῦτο ζητήσωμεν. εἰ μὲν ὑπὸ τῆς ἐαυτοῦ βουλῆς ἐαυτὸν
 ἤλεγξεν, ὡς φθάσας συνωμολόγησας, μοχθηρὸς ἐκ ἑστίν, εἰ δὲ ὑφ'
 ἐτέρας δυνάμεως, ζητητέον καὶ παντὶ σθένει ἐξετασέον, μὴ τις αὐτὸν
 μόνον ἀγαθὸν ὄντα ἐπὶ πᾶσι τοῖς κακοῖς ὑπέβαλεν. ²⁵

XLI. Καὶ ὁ Σίμων· πρόδηλος εἰ φεύγων, ἀπὸ τῶν γραφῶν
 τὸν κατὰ τοῦ Θεοῦ σου ἀκοῦσαι ἐλεγχον. καὶ ὁ Πέτρος· αὐτὸς
 μοι φαίνεται τοῦτο ποιῶν. ὁ γὰρ τάξιν ζητήσεως φεύγων ἐξέτασιν
 ἀληθῆ γενέσθαι οὐ βούλεται. ὅθεν ἐγὼ τῇ τάξει χρώμενος, καὶ
 βεβλόμενος πρῶτον τὸν συγγραφεῖα νοηθῆναι, πρόδηλός εἰμι τὴν εὐ- ³⁰
 θεϊκὴν ὁδεύειν θέλων. καὶ ὁ Σίμων· ὁμολόγησον πρῶτον, εἴγε τὰ
 κατὰ τοῦ δημιουργοῦ γεγραμμένα ἀληθῆ ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔστιν τῶν ὅλων
 ἀνώτερος, κατὰ τὰς γραφὰς πάσῃ ὑποκείμενος μοχθηρίᾳ, καὶ ὕστερον
 ζητήσωμεν τὸν συγγράψαντα. καὶ ὁ Πέτρος· ἵνα μὴ δόξω, ἀντιλέ-
 γειν σου τῇ ἀταξίᾳ μὴ θέλων, ζητεῖν, ἀποκρίνομαι· ἐγὼ φημι ὅτι ³⁵

XLII. At Petrus: quoniam contraria scripta sunt iis vocibus quae Deo obloquuntur. Quapropter neutrum potest certum ac firmum reddi. Tum Simon: qua ergo ratione verum cognoscere licet, cum ex Scripturis aliae Deum malum dicant, aliae bonum? Et Petrus: quaecumque Scripturarum verba cum creatione ab ipso facta concordant, vera sunt, quaecumque vero cum ea pugnant, falsa. Excepit Simon: qui ostendere potes sibi contrarias esse scripturas? Respondit Petrus: Adamum dicis caecum formatum fuisse; quod tamen ille non erat. Non enim caeco praecipiens ostendisset, ac dixisset: *de ligno autem scientiae boni et mali ne gustetis*. Et Simon: caecam dixit mentem ipsius. Ac Petrus: qua ratione mente caecus esse poterat, qui antequam gustasset fructum, convenienter creatori ipsius propria omnibus animalibus imposuit nomina? Simon vero: Si Adamus praenotionem habuit, quare non praenovit serpentem uxorem ejus decepturum? Rursum Petrus: si praenotionem non habuit Adamus, quo modo filiis suis, simul ac nati sunt, nomina imposuit secundum futuras actiones? et primum vocavit, *Cain*, quod exponitur *aemulatio*, qui etiam aemulatione ductus interfecit fratrem suum *Abel*, quod nomen vertitur *luctus*: super eo siquidem primo hominum occiso parentes luxerunt.

XLIII. Quod si Adamus, qui Dei opus erat, praenotionem habuit, multo magis qui condidit eum Deus. Et falsum est quod fuit scriptum, *secum reputavit Deus*, quasi usus fuerit ratiocinatione propter ignorantiam: et hoc, *tentavit Dominus Abrahamum*, ut cognosceret an is sustineret: et illud, *descendentes videamus, an secundum clamorem ipsorum, qui venit ad me, perficiant: sin minus, ut sciam*. Ac ne sermonem longius protraham, quotquot voces ei objiciunt ignorantiam, vel aliquod aliud malum, per alias voces contraria affirmantes evertuntur ac falsae probantur. Quod autem revera praescit, ideo dicit Abrahamo: *sciendo scies, quod peregrinum erit semen tuum in terra non sua; et in servitutem redigent illud et affligent et depriment eos quadringentis annis: gentem autem, cui servient, ego judicabo: post haec vero exhibunt huc cum multo apparatu: tu autem abibis ad patres tuos cum pace, nutritus in senectute bona: quarta vero generatione re-*

εἰ τὰ κατὰ τὴν Θεῶν γεγραμμένα ἀληθῆ εἴη, ἔπω τὸν Θεὸν δείκνυσιν
μοχθηρόν. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· πῶς τῷτο συζηῖσαι δύνασαι;

XLII. Καὶ ὁ Πέτρος· ὅτι ταῖς αὐτὸν κυκλῶς λεγούσαις φωναῖς
τὰ ἐναντία γέγραπται, τοῦ εἶναι οὐδ' ὁποτέρου βεβαιωθῆναι δύνα-
ται. καὶ ὁ Σίμων· πῶς οὖν τῶν γραφῶν τῶν μὲν αὐτὸν κακὸν
λεγουσῶν, τῶν δὲ ἀγαθόν, τὸ ἀληθὲς ἔστιν ἐπιγινώσκειν; καὶ ὁ Πέτρος·
ὅσαι τῶν γραφῶν φωναὶ συμφωνοῦσιν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη κτίσει,
ἀληθεῖς εἰσιν, ὅσαι δὲ ἐναντία, ψευδεῖς τυγχάνουσιν. καὶ ὁ Σίμων
ἔφη· πῶς δύνασαι ἐναντιομενέας ἑαυταῖς δεῖξαι τὰς γραφάς; καὶ
ὁ Πέτρος ἔφη· τὸν Ἀδὰμ τυφλὸν λέγεις γεγενῆσθαι, ὅπερ οὐκ ἦν.
οὐ γὰρ ἂν τυφλῷ ἐντελλόμενος εἰδείκνυε λέγων, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου
τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν μὴ γενέσθε. καὶ ὁ Σίμων·
τυφλὸν ἔλεγε τὸν νοῦν αὐτοῦ. καὶ ὁ Πέτρος· πῶς καὶ τὸν νοῦν
τυφλὸς εἶναι ἐδύνατο, ὁ πρὸ τοῦ γενέσθαι τοῦ φρυγίου συμφώνως
τῷ κτίσαντι αὐτὸν οἰκεία πᾶσιν τοῖς ζώοις ἐπιθεῖς ὀνόματα; καὶ
ὁ Σίμων· εἰ πρόγνωσιν εἶχεν ὁ Ἀδὰμ, διὰ τί οὐ προέγνω τὸν τῆν
γυναῖκα αὐτοῦ ἀπατήσοιτα ὄφιν; καὶ ὁ Πέτρος· εἰ πρόγνωσιν μὴ εἶχεν
ὁ Ἀδὰμ, πῶς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐσομένας πρύξεις, ἅμα
τῷ γεννηθῆναι, τὰ ὀνόματα ἐπιτίθεικεν, τὸν μὲν πρῶτον καλέσας Κάϊν,
ὁ ἐρμηνεύεται ζῆλος, ὃς καὶ ζηλώσας ἀνεῖλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν
'Ἀβὲλ, ὁ ἐρμηνεύεται πένθος· ἐπ' αὐτῷ γὰρ πρῶτον φονευθέντι
ἐπένθησαν οἱ γονεῖς.

XLIII. Εἰ δὲ Ἀδὰμ ἔργον Θεοῦ ὑπάρχων πρόγνωσιν εἶχεν,
πολὺ μᾶλλον ὁ δημιουργήσας αὐτὸν Θεός. καὶ ψεῦδός ἐστιν τὸ
γεγράφθαι· ἐνεθυμήθη ὁ Θεός, ὡς λογισμῷ χρησαμένου διὰ τὴν
ἄγνοιαν. καὶ εἰ ἐπείραζεν κύριος τὸν Ἀβραάμ, ἵνα γινῶ εἰ ὑπομέ-
νει. καὶ τὸ γεγραμμένον· καταβάντες ἴδωμεν εἰ κατὰ τὴν κτανγὴν
αὐτῶν, τὴν ἐρχομένην πρὸς με, συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γινῶ.
καὶ ἵνα μὴ εἰς πολὺν μηκύνω τὸν λόγον, ὅσαι ποτὲ φωναὶ ἄγνοιαν
αὐτοῦ καταλέγουσιν ἢ ἄλλο τι χαλεπὸν, ὑφ' ἑτέρων φωνῶν τὰ ἐναν-
τία λεγουσῶν ἀνασκευαζόμεναι ψευδεῖς εἶναι ἐλέγχονται. ὅτι δὲ
ὁτως προγινώσκει, λέγει τῷ Ἀβραάμ· γινώσκων γνώση, ὅτι πάροι-
κον ἔσαι τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτό,
καὶ κακώσουσιν καὶ ταπεινώσουσιν αὐτοὺς τετρακόσια ἔτη· τὸ δὲ
ἔθνος ᾧ ἂν δουλεύωσιν κρινῶ ἐγώ. μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται

vertentur huc: necdum enim completa sunt peccata Amorrhaeorum usque ad praesens tempus.

XLIV. Quid vero, nonne et Moyses delicta populi praenunciat et dispersionem in gentes praedicit? Si autem Deus Moysi praescire concessit, quo modo praescientiam ipse non habeat? Habet profecto. Quod si habet, ut et ostendimus, modum excedit quod scriptum est, *secum reputavit, et poenitentia ductus est*, et illud, *descendens videbo*, aliaque ejusmodi, quae prius, quam, accidissent, praecognita quemadmodum eventura erant, prudenti administratione non poenitendum sortita sunt exitum.

XLV. Sacrificia autem ab eo non expeti, apparet ex eo quod, qui carnes desideraverant, simul ac gustarunt interfecti sunt; iisque in sepulchro aggestis, locus appellatus est *tumulus concupiscentiae*. Qui ergo ab initio immolationem animalium aegre tulit, quia ea mactari nolebat, sacrificia, quasi appeteret, non praecepit, nec principio exegit. Nam sine animalium jugulatione nec sacrificia celebrantur, nec primitiae offerri possunt. Quo modo autem poterat in tenebris et caligine et procella versari, (hoc etenim scriptum est), qui purum serenumque constituit coelum, et solem ut omnibus lucem exhiberet creavit, atque stellis innumerabilibus cursum irrevocabilem ordinem definivit. Ita, Simon, Dei chirographum, coelum inquam, puram et stabilem opificis ostendit sententiam.

XLVI. Sic voces erga conditorem coeli Deum calumniosae per voces contrarias similiter dictas infirmantur, et a creatione arguuntur. Neque enim ex manu prophetica scriptae sunt. Quare omnium creatoris manus contrariae deprehenduntur. Et Simon dixit: quo pacto id poteris ostendere?

XLVII. Respondit Petrus: Dei lex per Moysen septuaginta viris sapientibus absque scripto data est, ut caeteris traderetur, utque per successionem observari posset. Post Moysis vero assumptionem scripta est ab aliquo, non autem a Mose. In ipsa enim lege scriptum est: *et mortuus est Moyses, et sepelierunt eum prope domum Phogor: et nemo cognovit sepulchrum ejus usque in praesentem diem*. Poluitne mortuus Moyses scribere, *mortuus est Moyses*? Quandoquidem tempore post Moysen, quasi quingentis annis aut circiter, in exstructo templo posita

ὥδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς, σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς κατέρμας σου μετ' εἰρήνης, τραφεὶς ἐν γήρει καλῷ· τετάρτη δὲ γενεὰ ἀποσραφήσονται ὥδε· οὐπω γὰρ ἀναπεπλήρωται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν.

XLIV. Τί δέ, οὐχὶ καὶ Μωϋσῆς τὰ ἁμαρτήματα τοῦ λαοῦ προσημαίνει, καὶ τὴν διασπορὰν τὴν εἰς τὰ ἔθνη προδηλοῖ; εἰ δὲ Μωϋσεὶ αὐτὸς δέδωκεν προγινώσκειν, πῶς αὐτὸς οὐκ εἶχεν; ἔχει δέ. εἰ δὲ ἔχει, ὥσπερ καὶ ἰδοῦντες, περισσὸν ἐστὶν τὸ γεγραμμένον· ἐνεθυμήθη· καὶ μετεμελήθη· καὶ τό, καταβὰς ὄψομαι· καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἃ τινα πρὸ τοῦ γενέσθαι, ὡς ἀποβαίνειν ἤμελλεν, προγνωσθέντα, οἰκονομίᾳ σοφῇ ἀμεταμέλῃτα λαμβάνει τὴν ἔκβασιν.

XLV. Τὸ δὲ θνυσιῶν αὐτὸν μὴ ὀρεχθῆναι, φαίνεται ἐκ τοῦ τοὺς ἐπιθυμήσαντας κρεῶν ἅμα τῷ γεύσασθαι ἀναιρεθῆναι, καὶ χωσθέντας ἐπὶ τῷ τάφῳ βουνὸν ἐπιθυμιῶν προσαγορευθῆναι. ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ θύσει ζώων χαλεπαίνων, θύεσθαι αὐτὰ μὴ θέλων, θνυσίας ὡς ἐπιθυμῶν οὐ προσέτασεν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς οὐκ ἀπῆτει. ἄνευ γὰρ θύσεως ζώων οὔτε θνυσίαι τελοῦνται, οὐθ' αἱ ἀπαρχαὶ δοθῆναι δύνανται. πῶς δὲ σκότῳ καὶ γνόφῳ καὶ θυέλλῃ συνεῖται δυνατὸν (καὶ γὰρ τοῦτο γέγραπται) τῷ καθαρὸν συστήσαντι ἕρανόν, καὶ φῶς φαίνειν δημιουργήσαντι τὸν ἥλιον πᾶσιν, τοῖς ἀναριθμήτοις ἀστροῖς ἀμεταμέλῃτον ὀρίσαντι τῶν δρόμων τὴν τάξιν. οὕτως, ὃ Σίμων, τὸ τοῦ Θεοῦ χειρόγραφον, λέγω δὲ τὸν οὐρανόν, καθαρὰν καὶ βεβαίαν τὴν τοῦ πεποιηκότος δείκνυσιν γνώμην.

XLVI. Οὕτως αἱ τοῦ τὸν οὐρανὸν κτίσαντος Θεοῦ διάβολοι φωναὶ καὶ ὑπὸ τῶν σὺν αὐταῖς ἐναντίων φωνῶν ἀκυροῦνται, καὶ ὑπὸ τῆς κτίσεως ἐλέγχονται. οὐ γὰρ ὑπὸ χειρὸς προφητικῆς ἐγράφησαν. δι' ὃ καὶ τοῦ τὰ πάντα κτίσαντος Θεοῦ χειρὶ ἐναντία φαίνονται. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· πῶς τοῦτο ἀποδείξει δύνη;

XLVII. Καὶ ὁ Πέτρος· ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος διὰ Μωϋσεώς ἑβδομήκοντα σοφοῖς ἀνδράσιν ἀγράφως ἐδόθη, παραδεδοσθαι, ἵνα τῇ διαδοχῇ πολιτεύεσθαι δύνηται. μετὰ δὲ τὴν Μωϋσεώς ἀνάληψιν ἐγράφη ὑπὸ τινος, οὐ μὴν ὑπὸ Μωϋσεώς. ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ νόμῳ γέγραπται· καὶ ἀπέθανεν Μωϋσῆς καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἑγγὺς οἴκου Φογὼρ, καὶ οὐδεὶς οἶδεν τὴν ταφὴν αὐτοῦ ἕως τῆς σήμερον. οἷον τε ἦν ἀποθανόντα Μωϋσῆν γράφειν, ἀπέθανεν Μωϋσῆς; ἐπεὶ ἐν τῷ

lex reperitur, et post alios similiter quingentos annos remansit; sicque sub Nabuchodonosore periit incendio. Et tamen post Moysem scripta et saepe deperdita etiam Moysis praescientiam professa est, quia ille ejus abolitionem praevidens non composuit eam; qui autem composuerunt, quod abolitionem non praeviderent, in ignorantia sunt deprehensi, ideoque prophetae non erant.

XLVIII. Tum Simon: quandoquidem, quae ad Deum pertinent, ut dixisti, intelligenda sunt ex comparatione ad creationem, quo modo reliqua legis, quae ex Moysis traditione et vera sunt, sed falsis permista, dignosci possunt? Ad haec Petrus: quoddam, inquit, capitulum in scripta lege secundum Dei providentiam salubriter commemoratum est, ut clare appareret, quaenam e scriptis vera sint, quaenam falsa. Et Simon: quodnam illud sit, nobis indica.

XLIX. Respondit Petrus: jam dico. Scriptum est in primo legis volumine, circa finem: *Non deficiet princeps de Juda, neque dux de femoribus ejus, donec veniat cujus est: et ipse exspectatio gentium.* Si quis ergo eum, qui venit post defectum principis ac ducis de Juda, qui- que a gentibus exspectandus erat, potest cognoscere, ille per capitulum et per ea, quae evenerunt, agnoscet verum esse illum qui venit, cujus doctrinae acquiescens sciet, quaenam in scripturis vera sint et quaenam falsa. Ac Simon: intelligo, quod Jesum vestrum dicis quasi a scriptura prophetatum. Id ergo ita habere concedatur. Dic itaque, quo modo vos docuerit discernere scripturas.

L. Et Petrus: quod vera cum falsis mixta fuerint, memini ab eo, cum Sadducaeos accusaret, dictum ita: *ideo erratis, nescientes vera scripturarum, propter quod ignoratis veritatem Dei.* Si autem objecit, eos vera scripturarum nescire, falsa quoque scripturarum esse apparet. Sed et dicendo: *estote probi trapezitae,* ostendit, in scripturis et probos contineri sermones et adulterinos. Cumque ait: *quare non intelligitis quod in scripturis rationi consonum est?* firmiorem reddit animum hominis qui candide intelligere vult.

LI. Quod autem, quamvis exstarent scripturae, tamen ad scribas et

μετὰ Μωυσεία χρόνῳ, ὥς γε ἐτη που πεντακόσια ἢ καὶ πρὸς, ἐν τῷ κτισθέντι ναῷ κείμενος εὐρίσκεται, καὶ μεθ' ἑτερά που πεντακόσια ἐτη φέρεται, καὶ ἐπὶ τοῦ Ναβεχοδονόσορ ἔτος ἐμπρησθεὶς ἀπόλλυται. καὶ ὅμως μετὰ Μωϋσῆν γραφεὶς καὶ πολλάκις ἀπολωλὼς τῇ τῇ Μωϋσέως πρόγνωσιν καὶ οὗτος ὡμολόγησεν, ὅτι τὸν ἀφανισμόν αὐτοῦ προειδὼς ἐκ ἔγραψεν· οἱ δὲ γράψαντες τῷ τὸν ἀφανισμόν μὴ προσγνωκέναι ἐπ' ἀγνωσίας ἐλεγχθέντες, προφῆται ἐκ ἦσαν.

XLVIII. Καὶ ὁ Σίμων· ἐπειδὴ τὰ περὶ Θεοῦ, ὡς ἔφης, ἐκ τῆς πρὸς τὴν κτίσιν παραβολῆς ἔστιν νοῆσαι, πῶς τὰ λοιπὰ ἐν τῷ νόμῳ, ἐκ παραδόσεως Μωϋσέως ὄντα καὶ ἀληθῆ τυγχάνοντα καὶ τοῖς ψευδέσιν μεμιγμένα ἐπιγνῶναί ἐστιν δυνατόν; καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· περικοπὴ τις ἐν τῷ γραφέντι νόμῳ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν ἀπταίσιως ἐπεμνημονεύθη, ὥς ἂν σαφῶς δεῖξαι τῶν γεγραμμένων ποῖά ἐστιν ἀληθῆ, ποῖα δὲ ψευδῆ. καὶ ὁ Σίμων· τίς ἐστιν αὕτη, μήνυσον ἡμῖν.

XLIX. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἀντίκα ἐρῶ. γέγραπται ἐν τῷ πρώτῳ τῷ νόμῳ βιβλίῳ πρὸς τοῖς τελευταίοις· ἐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, ἐδὲ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτῆς, ἕως ἂν ἔλθῃ ἡ ἐστὶν καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν. ἐάν τις ἐν τὸν, μετὰ ἐξ Ἰούδα ἐκλείψει ἄρχοντα καὶ ἡγούμενον, ἐληλυθότα καὶ ὑπὸ ἐθνῶν προσδοκᾶσθαι μέλλοντα νοῆσαι δυνατὸν, ἔτος τὴν περικοπὴν ἐκ τῶν ἀποτελεσθέντων ἀληθῆ τὸν ἐληλυθότα ἐπιγνῶναι· ἡ τῇ διδασκαλίᾳ πειθόμενος γινώσκειται τίνα ἐστὶν τῶν γραφῶν τὰ ἀληθῆ, τίνα δὲ τὰ ψευδῆ. καὶ ὁ Σίμων· συνίημι ὅτι Ἰησοῦν ὑμῶν λέγεις, ὡς αὐτὸν ὑπὸ τῆς γραφῆς προφητευθέντα· δεδοσθαι τοίγαρ ἐν ἔτος ἔχειν. λέγα τοίνυν, πᾶς ὑμᾶς διακρίνειν τὰς γραφὰς ἐδίδαξεν;

L. Καὶ ὁ Πέτρος· ὅτι μέμικται τὰ ἀληθῆ τοῖς ψευδέσιν, μίμημαί που αὐτὸν αἰτιώμενον τὰς Σαδδουκαίας εἰπεῖν· διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰ ἀληθῆ τῶν γραφῶν, τῷ εἵνεκεν ἀγνοεῖτε τὴν δύναμιν τῆς Θεῆς. εἰ δὲ τὰ ἀληθῆ τῶν γραφῶν ἀγνοεῖτε αὐτὰς ὑπέβαλεν, δῆλον ὡς ὄντων ψευδῶν. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ φῆναι· γίνεσθε τραπεζίται δόκιμοι, ὡς δοκίμων καὶ κιβδύλων λόγων ὄντων. καὶ τῷ εἰπεῖν· διὰ τί ἡ νοεῖτε τὸ εὐλογεῖν τῶν γραφῶν; βεβαιότερον τῷ αὐθαιρέτως εὐγνωμονοῦντος τίθησιν τὸν νοῦν.

LI. Τὸ δὲ καὶ τῶν γραφῶν προκειμένων ἐπὶ γραμματεῖς καὶ

doctores remittit, clarum est remittere tamquam ad eos qui verae legis vera cognoscebant. Quod etiam ipse ait, *non veni solvere legem*, et tamen conspicitur solvere, id significantis est, ea quae solvit non pertinuisse ad legem. Sed et dicendo: *coelum et terra transibunt, Jola unum aut unus apex non praeteribit a lege*, manifestavit, verae legis non esse illa quae ante coelum et terram transierunt.

LII. Quando igitur coelo et terra adhuc stantibus transierunt sacrificia, regna, prophetiae, quae inter natos mulierum, et similia, quasi quae non essent Dei mandata: inde ergo ait: *omnis plantatio, quam non plantavit pater coelestis, eradicabitur*. Propter hoc ipse, verus propheta, dixit: *ego sum porta vitae: qui per me introit, introit in vitam*, quia non est alia doctrina, quae possit salvum facere. Quocirca clamabat, dicens: *venite ad me omnes qui laboratis*, hoc est, qui quaeritis veritatem, nec invenitis eam. Et iterum: *oves meae vocem meam audiunt*. Et alias: *quaerite et invenietis*; quod veritas clare non sit posita.

LIII. Sed et de coelis testis vox audita est, dicens: *hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipsum audite*. Et adhuc magis demonstrare volens ipsos prophetas errasse, a quibus se didicisse affirmabant, eos mortuos esse in desiderio et non in cognitione veritatis pronuntiavit, his verbis: *multi prophetae et reges cupierunt videre quae vos videtis, et audire quae vos auditis: et Amen dico vobis, neque viderunt, neque audierunt*. Dixit praeterea: *ego sum de quo Moyses prophetavit, dicens: prophetam suscitabit vobis Dominus Deus noster ex fratribus vestris, sicut me; ipsum in omnibus audite. Qui autem non audierit prophetam illum, morietur*.

LIV. Quare impossibile est, sine ipsius doctrina salutiferae insistere veritati, quamvis in aeternum quis quaerat, ubi quod quaeritur non consistit, constitit autem et consistit in Jesu nostri sermone. Itaque cum sciret vera legis, Sadducaei interrogantibus, qua ratione Moyses matrimonium cum septem contrahere permisisset, respondit: *Moses ad duritiam vestram permisit vobis. Ab initio enim non fuit sic. Qui enim ab initio creavit hominem, masculum et feminam fecit eum*.

διδασκάλης πέμπειν, ὡς τῷ ὄντος νόμος εἰδότας τὰ ἀληθῆ, δηλόν ἐστιν. τῷ δὲ καὶ εἰπεῖν αὐτόν· ἐκ ἧλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, καὶ φαί-
νεσθαι αὐτὸν καταλύοντα, σημαίνοντος ἦν, ὅτι, ἃ κατέλυσεν, ἐκ ἧν
τοῦ νόμου. τὸ δὲ καὶ εἰπεῖν· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,
ἰώτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου· τὰ πρὸ 5
οὐρανοῦ καὶ γῆς παρερχόμενα ἐσήμανεν μὴ ὄντα τοῦ ὄντως νόμου.

LII. Ἐπεὶ ἔν ἑρανω καὶ γῆς ἐτι συνεσώτων παρῆλθον θυσίαι,
βασιλεῖαι, αἱ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφητεῖαι καὶ τοιαῦτα, ὡς ἐκ
ὄντα Θεῷ προστάγματα, ἔνθεν γυν λέγει· πᾶσα φυτεία, ἦν ἐκ ἐφύ-
τευsen ὁ πατήρ ὁ ἐράνιος, ἐκριζωθήσεται. διὰ τῆτο αὐτὸς ἀληθῆς 10
ὢν προφήτης ἔλεγεν· ἐγὼ εἰμι ἡ πύλη τῆς ζωῆς· ὁ δὲ ἐμὲ εἰσερ-
χόμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν ζωὴν· ὡς ἐκ ἔσσης ἐτέρας τῆς σώζειν
δυναμένης διδασκαλίας. δι' ὃ καὶ ἐβόα λέγων· δεῦτε πρὸς με πάν-
τες οἱ κοπιῶντες, τασέσιν, οἱ τὴν ἀλήθειαν ζητῶντες καὶ μὴ εὐρί-
σκοντες αὐτήν. καὶ πάλιν· τὰ ἐμὰ πρόβατα ἀκούει τῆς ἐμῆς φωνῆς. 15
καὶ ἄλλοτε· ζητεῖτε καὶ εὐρίσκετε, ὡς μὴ προδῆλως κειμένης τῆς
ἀληθείας.

LIII. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑρανω μάρτυς φωνὴ ἠκέσθη λέγουσα·
οὗτός ἐστιν μου ὁ υἱὸς ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν εὐδόκησα, τέτα ἀκούετε.
καὶ πρὸς τέτοις ἐπιπλεῖον αὐτοὺς πεπλανημένους ἐλέγξει θείων τῶν 20
προφητῶν, παρ' ὧν δὴ μεμαθηκέναι ἐβεβαίουν, ἐπιθυμοῦντας ἀλη-
θείας καὶ μὴ μεμαθηκότας τελειότησαντός ἀπεφῆναιτο εἰπών· πολλοὶ
προφηταὶ καὶ βασιλεῖς ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ ἀκῶσαι
ἃ ὑμεῖς ἀκούετε, καὶ ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτε εἶδον, ὅτε ἤκουσαν. ἔτι
μὴν ἔλεγεν· ἐγὼ εἰμι περὶ ὃ Μωϋσῆς προεφῆτευsen εἰπών· προφή- 25
την ἔγεραι ὑμῖν κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὥσπερ
καὶ ἐμέ, αὐτῷ ἀκούετε κατὰ πάντα. ὅς ἂν δὲ μὴ ἀκούσῃ τῷ προ-
φήτῃ ἐκεῖνι, ἀποθάνειται.

LIV. Ὅθεν ἀδύνατόν ἐστιν ἄνευ τῆς τέτα διδασκαλίας ἀλη-
θείας σωζέσθαι ἐπιστῆναι, καὶ τὸν αἰῶνα τις ζητῇ, ἔνθα τὸ ζητέμενον 30
ἐκ ἐστίν. ἦν δὲ καὶ ἐστίν ἐν τῷ Ἰησοῦ ἡμῶν λόγῳ. πλὴν τὰληθῆ
τῷ νόμῳ εἰδὼς Σαδδουκαίοις πυνθανομένοις, καθ' ὃν λόγον Μωϋσῆς
ἐπὶ συνεχώρησεν γαμεῖν, ἔφη· Μωϋσῆς κατὰ τὴν σκληροκαρδίαν
ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν. ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ἔτως ἐκ ἐγένετο. ὁ γὰρ κτί-
σας ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτόν. 35

LV. Iis vero qui arbitrantur, quemadmodum docent Scripturae, Deum jurare, dicit: *sit sermo vester, est, est; non, non: quod enim his abundantius est, a malo est.* Et iis qui dicunt, Abrahamum, Isaacum et Jacobum esse mortuos, ait: *non est Deus mortuorum, sed viventium.* Iis autem qui Deum putant esse tentatorem, sicut aiunt Scripturae, dicit, tentatorem esse Diabolum, qui et tentavit eum. Iis vero qui Deum suspicantur non praescire, infit: *scit enim pater vester coelestis, quia his omnibus indigetis, antequam petatis eum.* Et iis qui juxta Scripturas credunt Deum non omnia cernere, orate, inquit, *in abscondito, et pater vester, qui videt abscondita, reddet vobis.*

LVI. Existimantibus porro Deum non esse bonum, ut aiunt Scripturae, ita locutus est: *a quo ex vobis filius petet panem, numquid lapidem porriget ei? Aut et piscem petet, numquid serpentem ei porriget? Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona dona dare filiis vestris, quanto magis pater coelestis dabit bona petentibus se et facientibus voluntatem suam?* Asserentibus autem, eum in templo esse, dixit: *nolite jurare per coelum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum ejus.* Et praesumentibus, Deum sacrificiis delectari, ait: *Deus misericordiam vult, et non sacrificia, agnitionem suam, et non holocausta.*

LVII. Ad eos autem, qui secundum Scripturas Deum esse malum credunt, ait: *ne me dicatis bonum, unus etenim bonus est.* Et rursus: *estote boni et misericordes, sicut pater, qui in coelis est, qui solem priri facit super bonos et malos, et pluviam demittit super justos et injustos.* Ad eos vero, qui in eam fraudem inducti sunt, ut cum Scripturis censeant multos esse Deos, sic loquitur: *audi Israël, Dominus Deus vester Deus unus est.*

LVIII. Itaque Simon, intelligens quod Petrus eum cogeret Scripturis uti quemadmodum docuit Jesus, inquisitionem noluit versari circa sermonem de Deo, licet Petrus rogatu ipsius consilium mutasset, inquisitionemque concessisset per interrogationem ac responsionem fieri. Caeterum disputatio per tres dies duravit. Quarto autem illucescente, Simon nocte versus Tyrum Phoeniciae profugit. Nec multis post diebus venerunt quidam eorum, qui praecire solebant, et dixerunt Petro: Simon magnas praestigias

LV. Τοῖς δὲ νομίζουσιν, ὡς αἱ γραφαὶ διδάσκουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ὁμνύει, ἔφη· ἔσω ὑμῶν τὸ ναί, ναί, τὸ οὐ, οὐ. τὸ γὰρ περισσὸν τέτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν. καὶ τοῖς λέγουσιν ὅτι Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἀπέθανον, ἔφη· οὐκ ἐστὶν Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. τοῖς δὲ οἰομένοις ὅτι ὁ Θεὸς πειράζει, ὡς αἱ γραφαὶ λέγουσιν, ⁵ ἔφη· ὁ πονηρὸς ἐστὶν ὁ πειράζων, ὁ καὶ αὐτὸν πειράσας. τοῖς ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς οὐ προγινώσκει, ἔφη· οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐράνιος ὅτι χρήσετε τέτων ἀπάντων, πρὶν αὐτὸν ἀζιώσητε. τοῖς δὲ πιεεύουσιν, ὡς αἱ γραφαὶ λέγουσιν, ὅτι μὴ πάντα βλέπει, ἐν τῷ κρυπτῷ εὐχέσθε, εἶπε, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ βλέπων τὰ κρυπτὰ ¹⁰ ἀποδώσει ὑμῖν.

LVI. Τοῖς δὲ οἰομένοις αὐτὸν μὴ ἀγαθὸν εἶναι, ὡς αἱ γραφαὶ λέγουσιν, ἔφη· τίνα αἰτήσῃ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ ἔν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐράνιος ¹⁵ δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτουμένοις αὐτὸν καὶ τοῖς ποιῶσιν τὸ θέλημα αὐτοῦ; τοῖς δὲ αὐτὸν διαβεβαιωμένοις ἐν ναῷ εἶναι, ἔφη· μὴ ὁμόσητε τὸν οὐρανὸν, ὅτι θρόνος Θεοῦ ἐστίν, μήτε τὴν γῆν, ὅτι ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐστίν. τοῖς δὲ προλαβέουσιν, ὅτι θυσιῶν ὀρέγεται ὁ Θεός, ἔφη· ὁ Θεὸς ἔλεος θέλει καὶ οὐ θυσίας, ἐπίγνωσιν αὐτοῦ καὶ οὐχ ὀλο- ²⁰ καυτώματα.

LVII. Τοῖς δὲ πειθομένοις κακὸν αὐτὸν εἶναι, ὡς αἱ γραφαὶ λέγουσιν, ἔφη· μὴ με λέγετε ἀγαθόν· ὁ γὰρ ἀγαθὸς εἰς ἐστίν. καὶ πάλιν· γίνεσθε ἀγαθοὶ καὶ οἰκτίρμονες, ὡς ὁ πατὴρ ὁ ἐν τοῖς ἐρα- τοῖς, ὃς ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπ' ἀγαθοῖς καὶ πονηροῖς, καὶ φέρει ²⁵ τὸν ἕτερον ἐπὶ δικαίοις καὶ ἀδίκους. τοῖς δὲ ἡπατημένοις πολλοὺς θεὸς ὑπονοεῖν, ὡς αἱ γραφαὶ λέγουσιν, ἔφη· ἄκουε Ἰσραὴλ, κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν κύριος εἰς ἐστίν.

LVIII. Ὅμως ὁ Σίμων, συνιδὼν ὅτι Πέτρος αὐτὸν συνάγει ταῖς γραφαῖς χρησθαι ὡς Ἰησοῦς ἐδίδασκεν, εἰς τὴν περὶ Θεοῦ λόγον ³⁰ ἐξέτασιν γενέσθαι οὐκ ἠθέλησεν, καὶ τοί γε μεταθεμένου τοῦ Πέτρου, ὡς αὐτὸς Σίμων ἠξίωσεν, πρὸς πεῦσιν καὶ ἀποκρισὶν γενέσθαι τὴν ἐξέτασιν. πλὴν ἡ ζήτησις τριῶν ἐπεκράτησεν ἡμερῶν. ἐπιφωσκέ- σης δὲ τῆς τετάρτης νύχτις ὡς ἐπὶ Τύρον τῆς Φοινίκης ἐξώρμησεν. καὶ οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἦλθόν τινες τῶν προόδων, Πέτρον λέ- ³⁵

Tyri edendo multos incolarum perculit, teque multis calumniis odiosum reddidit.

LIX. Quae postquam audivit Petrus, insequenti nocte auditorum turbam fecit convenire, atque congregatis dixit: cum ego properarem ad gentes quae multos Deos asserunt, praedicaturus et docturus, unum esse Deum, creatorem coeli et terrae omniumque quae in iis continentur, quo dilecto possent salutem consequi, praeveniens malitia ex ipsa conjugationis lege praemisit Simonem, ut homines, si forte multos Deos, damnatis iis qui in terra dicuntur, desinerent affirmare, jam multos in coelo existere putarent; quo dum monarchiae seu unitatis Dei bonum nullatenus in pretio habent, in perpetuum post supplicia intereant. Quodque pessimum est, quia verus sermo incomparabilem habet vim, anticipans Simon calumniis persuadet hominibus ne me ullo modo recipiant, ne forte, qui calumniatur, revera esse calumniator deprehendatur, et ne verus sermo, cum fuerit patefactus, credi possit. Oportet ergo me cito hominem assequi, ut ne calumnia diutius immorata omnes penitus invadat.

LX. Quoniam igitur necesse est aliquis constitatur qui meum suppleat locum, uno animo Deum cuncti oremus, ut eorum qui inter nos sunt praestantissimum manifestet, quo sedens in Christi cathedra ipsius ecclesiam pie administret. Quis autem designabitur? Dei quippe pronuntiatur consilio beatus ille homo, quem constituet ejus dominus super famulitium conservorum suorum, ut det illis cibum in tempore, qui non cogitat ac dicit in corde suo, moram facit dominus meus venire: si enim sic coeperit percutere conservos, manducans et bibens cum meretricibus ac ebriosis, veniet dominus servi illius in hora qua non sperat et in die quo nescit, et dividet eum, partemque ejus infidelem ponet cum hypocritis.

LXI. Quod si quis adstantium, cum possit hominum improbitatem regere, tamen detrectat, de sua solum quiete sollicitus, et ipse exspectet audire: *serve male et piger, oportuit te tradere pecuniam meam nummulariis, et ego veniens exegissem quod meum est. Ejicite inutilem servum in tenebras exteriores.* Et merito. Tuum enim, inquit, est, o homo, probare verba mea, tamquam apud nummularios argentum et pe-

γοντες· Σίμων μεγάλη θαυμάσια ἐν Τύρῳ ποιῶν πολλὰς τῶν ἐκεῖ κατεπλήξατο, καὶ σε πολλαῖς διαβολαῖς μισοῖσθαι ἐποίησεν.

LIX. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Πέτρος, τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ τῶν ἄκροα-
τῶν τὸν ὄχλον συνελθεῖν ἐποίησεν. ὁμῶς συνελθοῦσιν ἔφη· ὁρμῶν-
τός με εἰς τὰ ἔθνη τὰ πολλὰς θεὸς λέγοντα, κηρῦσαι καὶ διδάξαι 5
ὅτι εἰς ἐστὶν ὁ Θεὸς, ὃς ἕρπον ἐκτισε καὶ γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς
πάντα, ὅπως ἀγαπήσαντες αὐτὸν πωθῆναι δυνηθῶσιν, προλαβοῦσα ἡ
κακία αὐτῷ τῆς συζυγίας νόμφ προαπέσειλεν Σίμωνα, ἵνα οἱ ἄν-
θρωποι, ἐὰν τὰς πολλὰς θεὸς λέγειν πάνσωται, καταγρόντες τῶν
ἐπὶ γῆς λεγομένων, ἐν ἕρπον πολλὰς θεὸς εἶναι νομίσουσιν· ἵνα μη- 10
δέποτε τὸ τῆς μοναρχίας τιμήσαντες καλὸν εἰς τὸ παντελὲς μετὰ
κόλασιν ἀπόλυνται. καὶ τὸ δεινότατον, ἐπεὶ ἀληθὴς λόγος ἀπαρά-
βλητον ἰσχὺν ἔχει, προλαμβάνων ταῖς διαβολαῖς πείθει αὐτοὺς αὐτό,
μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀναδέξασθαι με· μή πως ὁ διαβάλλων αὐτὸς τῷ
ὄντι διάβολος ἐλεγχθῇ, καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος ἀναδειχθεὶς πιστευθῇ 15
δυνηθῇ. χρὴ ἔν με ταχέως αὐτὸν ἐπικαταλαβεῖν, ἵνα μὴ ἡ διαβολὴ
ἐγχερόνισασα παντελῶς πάντων ἐπικρατήσῃ.

LX. Ἐπεὶ ἔν δεῖ τινα ὀρίσαι αὐτ' ἐμὲ τὸν ἐμὸν ἀναπληρῶντα
τόπον, μιᾷ προαίρεσει τῷ Θεῷ δεηθῶμεν οἱ πάντες, ὅπως τῶν ὄντων 20
ἐν ἡμῖν κρείττονα αὐτὸς προόηλον ποιήσῃ, ἵνα ἐπὶ τῆς Χριστοῦ κα-
θέδρας καθεσθῆις τὴν αὐτῇ ἐκκλησίαν εὐσεβῶς οἰκονομῇ. τίς ἄρα
ὀρισθήσεται; Θεῷ γὰρ βελῇ ἀναδείκνυται μακάριος ὁ ἄνθρωπος
ἐκείνος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος αὐτῷ ἐπὶ τῆς θεραπείας τῶν συνδύ-
λων αὐτῷ, τῷ δίδοναι αὐτοῖς τὰς τροφὰς ἐν καιρῷ αὐτῶν, μὴ ἐν-
νοούμενον καὶ λέγοντα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῷ· χρονίζει ὁ κύριός με ἐλ- 25
θεῖν· καὶ ἄρξεται τύπτειν τὰς συνδέλεις αὐτῷ, ἐσθίων καὶ πίνων μετὰ
πόρων καὶ μεθυόντων· καὶ ἤξει ὁ κύριος τῷ δέλε ἐν ὧρᾳ ᾗ οὐ
προσδοκᾷ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ ᾗ ἡ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ
τὸ ἀπιστῶν αὐτῷ μέρος μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει.

LXI. Εἰ δέ τις τῶν παρεστώτων, διοικεῖν δυνάμενος τὴν 30
ἀγνωμοσύνην τῶν ἀνθρώπων, ὑποσέλλεται, τῆς αὐτῷ ἀναπαύσεως
φροντίζων μόνης, καὶ αὐτὸς προσδοκάτω ἀκῆσαι· δέλε πονηρὴ καὶ
ὀκνηρὴ, ἔδει σε τὸ ἀργυρίόν με προβαλεῖν ἐπὶ τῶν τραπεζιτῶν, καὶ
ἐγὼ ἂν ἐλθὼν ἔπραξα τὸ ἐμὸν· ἐκβάλετε τὸν ἀχρεῖον δέλον εἰς τὸ
σκότος τὸ ἐξώτερον. καὶ εὐλόγως. σὲ γάρ, φησί, ἄνθρωπε, τὰς 35

cuniam. Itaque fidelium multitudo uni debet credere, ut ita possit vivere concorditer. Quod enim in unius potestatis imperium desinit, monarchiae repraesentatione, facit ut subjecti per bonum ordinem fruantur pace: qui vero omnes volunt imperare, nec uni soli cedere, ob divisionem penitus concidant necesse est.

LXII. Sed et te persuadeant quae ante oculos obversantur. Scilicet nunc, cum multi per omnem terram sint reges, assidue bella oriuntur. Unusquisque enim occasionem ad bellum sumit ex alterius imperio. Si autem unus esset mundi imperator, ille desinente bellandi causa aeternam obtineret pacem. Denique iis qui vitam perpetuam consequentur, unum Deus in illo saeculo constituit universi regem, ut per monarchiam pax exoriatur stabilis. Debent itaque cuncti unum tamquam viae ducem sequi, sicque Dei imaginem honorare: is autem ductor scire debet viam, qua intratur in sanctam civitatem.

LXIII. Quem vero alium ex adstantibus eligam, quam Zacchaeum, apud quem et dominus ingressus mansit, iudicans dignum esse qui salvaretur? Quo dicto manum praesenti Zacchaeo injiciens, cogebat eum in sua cathedra sedere. At Zacchaeus accidens ad pedes ejus rogabat, uti principatu ipsum liberaret: simulque pollicebatur ac dicebat: quaecumque qui praeest facere debet, faciam, tantum mihi dona non habere hoc nomen: vereor enim principatus nomen induere, quoniam acerba invidia et periculo abundat.

LXIV. Dixit Petrus: si hoc vereris, noli princeps vocari, sed constitutus seu praefectus, eam quippe appellationem dominus concessit per haec verba: *beatus ille homo, quem ejus dominus constituet super famulitium conservorum suorum*. Quod si omnino refugis agnosci pro eo qui habeat gubernandi potestatem, ignorare videris, professam praesidentis potestatem multum valere ad persuadendam flectendamque plebem. Ei quippe tamquam potestatem adepto credunt singuli, conscientiam pro magna necessitate habentes. Quid vero, nonne et certo scis, te non ut principes gentium imperare debere, sed ut servum ministrare hominibus, ut patrem tueri injuria affectos, ut medicum visitare, ut pastorem custodire, uno verbo, cunctas pro eorundem salute suscipere curas? An putas igno-

λόγος μὲν ὡς ἀρχὴν ἐπὶ τραπεζῶν καὶ ὡς χρήματα δοκιμάσαι. τὸ ἔν πληθος τῶν πιστῶν δεῖ ἐνὶ τινι πείθεσθαι, ἵνα ἕτως ἐν ὁμοιοῖα διατελεῖν δυνηθῇ. τὸ γὰρ εἰς ἀρχὴν μιᾶς λήγον ἐξουσίας, μοναρχίας εἰκόνη, τὴν ὑπεύθυνον αἰτία εὐταξίας εἰρήνης ἀπολαύειν τίθησιν· τὸ δὲ πάντας φιλαρχῶντας ἐνὶ μόνῳ ὑπείξει μὴ θέλειν, καὶ αἰτία διαιρέσεως πάντως καὶ πεσεῖν ἔχουσιν.

LXII. Ἄλλ' ἔτι μὴν πειθέτω τὰ παρ' ὀφθαλμοῖς γινόμενα, πῶς νῦν πολλῶν κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ὄντων βασιλέων συνεχῶς πόλεμοι γίνονται. ἔχει γὰρ ἕκαστος πρόφασιν εἰς πόλεμον τὴν ἐτέρου ἀρχὴν. εἰὰν δὲ εἰς ἣ τοῦ παντὸς ἡγεμῶν, οὐ εἵνεκεν πολεμεῖ οὐκ ἔχων αἰτίδιον τὴν εἰρήνην ἔχει. πέραν γοῦν ὁ Θεὸς τοῖς καταξιμμένοις αἰωνίου ζωῆς ἕνα ἐν τῷ τότε αἰῶνι βασιλεία τοῦ παντὸς καθίστησιν, ἵνα αἰτία μοναρχίας ἀπώτερος εἰρήνη γεγίνηται. χρὴ ἔν ἐνὶ τινι ὡς ὁδηγῶ τοὺς πάντας ἐπισθαι, ὡς εἰκόνα Θεοῦ προτιμῶντας, τὸν δὲ ὁδηγὸν εἶναι τῆς εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν εἰσιούσης εἰσόδου ἐπιστήμονα.

LXIII. Τίνα δὲ ἄλλον αἰρήσομαι τῶν παρόντων, ἢ Ζακχαῖον, πρὸς ὃν καὶ ὁ κύριος εἰσιὼν ἀνεπαύσατο, τῷ σώζεσθαι κρίνας ἄξιον εἶναι; καὶ τῷτο εἰπὼν, παρεστῶτι τῷ Ζακχαῖῳ ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα, ἐβιάζετο ἐπὶ τὴν αὐτῷ καθεσθῆναι καθέδραν. ὁ δὲ Ζακχαῖος πρὸς πεισῶν τοῖς ποσὶν αὐτῷ ἰδέετο, ὅπως τῷ ἄρχειν αὐτὸν ἀπολύσει, μετὰ τῷ ὑπισχνεῖσθαι καὶ λέγειν, ὅτι ὅποσα ποτὲ χρὴ τὸν ἄρχοντα ποιεῖν, ποιήσω, μόνον μοι τὸ ὄνομα τῷτο μὴ ἔχειν χάρισαι· εὐλαβῆμαι γὰρ τὸ τῆς ἀρχῆς ἐνδύσασθαι ὄνομα· πικρὴ γὰρ φθόνη καὶ κινδύνου γέμει.

LXIV. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· εἰ τῷτο εὐλαβῇ, ἄρχων μὲν μὴ καλῶ, ἀλλ' ὁ καθεστὼς, τῷτο τῷ κυρίῳ δεδοκός τις λέγεσθαι, τῷ εἰπεῖν· μακάριος ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας τῶν συνδύλων αὐτῷ. εἰ δὲ παντελῶς ἐθέλεις γνωσθῆναι ὅτι ἐξουσίαν διοικήσεως ἔχεις, ἀγνοεῖν μοι ἔοικας, ὅτι ἡ ὁμολογημένη τοῦ προκαθεζομένου ἐξουσία πολὺ τι δύναται πρὸς δυσωπίαν τῷ πληθους. ὡς γὰρ εἰληφότι ἐξουσίαν ἕκαστος πείθεται, ὡς μεγάλῃ ἀνάγκῃ τὴν συνειδήσιν ἔχων. τί δὲ οὐχὶ καὶ ἀσφαλῶς γινώσκεις, ὅτι οὐχ ὡς οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν ἄρχειν ἔχεις, ἀλλ' ὡς δῆλος, αὐτοῖς ὑπηρετῶν, ὡς πατήρ ἀδικημένων, ὡς ἱατρὸς ἐπισκεπτό-

rare me, quales te compellam labores sumere, dum te volo a plebe iudicari, cui placere nemo ullo studio potest; cum maxime fieri queat, ut, qui bene operatur, sibi conciliet Deum. Quocirca oro te, ut alacriter episcopatum suscipias, propter Deum, propter Christum, pro fratrum salute, pro eorumdem gubernatione, et tua utilitate.

LXV. Aliud etiam reputa, quod, sicut labore et periculo non caret, gubernare ecclesiam Christi, eo major est merces, sed et major poena ei qui potest, recusat tamen. Cupio igitur, qui te sciam adstantium eruditissimum, foenori des pulchras sententias, quae tibi a domino traditae sunt; ut audias: *Euge serve bone et fidelis*, et non, quemadmodum qui unum talentum abscondit, opprobrium feras, et obnoxius supplicio declareris. Sin vero non vis bonus ecclesiae constitui custos, alium pro te indica, qui te sit doctior ac fidelior. Sed non dabis. Tu enim et cum domino versatus es ac vidisti mirabilia opera, et ecclesiae administrationem didicisti.

LXVI. Tuae igitur partes sunt, jubere ea, quae oportet; partes fratrum, subicere se et non refragari. Subjicientes ergo se salvi fient: refragantes vero a domino punientur. Quoniam qui praesidet, Christi locum accepit. Quare praesidentis sive honor sive contumelia ad Christum refertur, et a Christo ad Deum. Id autem prolocutus sum, ut ipsi quoque fratres non ignorent, quanto in periculo versentur qui tibi non obtemperabunt. Nam qui tibi jubenti non obtemperabit, Christo non obediet, et dum non obedit Christo, Deum ad iram incitat.

LXVII. Oportet ergo ut ecclesia, velut civitas in excelso aedificata, Deo dignum habeat ordinem praeclaramque administrationem. Ante omnia episcopus, velut rector, in iis quae dicit audiatur. Presbyteri curent fieri quae jubentur. Diaconi circumambulantes considerent fratrum corpora et animas, atque episcopo denuncient. Reliqui omnes fratres affici injuria suscipiant libenter. Quod si de iis, in quibus injuria afficiuntur, cupiunt iudicari, apud presbyteros concilientur, et presbyteri conciliationem ad episcopum referant.

μετος, ὡς ποιμὴν φυλάσσω, συνελὼν ἐρῶ, τὰς πάσας ὑπὲρ τῆς αὐτῶν σωτηρίας φροντίδας ἔχων; ὅτι οἶμι ἀγροεῖν με, οἶους καμάνους ἀναδεξασθαι σε βιάζομαι, ὑπὸ ὄχλων κρίνεσθαι σε ἀξίων, οἷς ἀρεῖσαι τινὰ ἀμύχανον; Θεὸν δὲ εὖ πράττοντα πείθειν δυνατώτατον. διὸ δέομαι προθύμως ἀναδεξασθαι, διὰ Θεόν, διὰ Χριστόν, ὑπὲρ τῆς ἀδελφῶν σωτηρίας, ὑπὲρ τῆς αὐτῶν οἰκονομίας καὶ σῆς ὠφελείας.

LXV. Καὶ τὸ ἕτερον δὲ λόγισαι, ὅτι, ὥσπερ κάματον καὶ κίνδυνον ἔχει τὸ τὴν Χριστῷ ἐκκλησίαν οἰκονομεῖν, τοσούτῳ μείζων ὁ μισθός· ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ἡ κόλασις μείζων τῷ δυναμένῳ καὶ ἀπειθήσαντι. βούλομαι οὖν, πολυμαθέσερον εἰδῶς σε τῶν παρεσώτων, δαριῖζειν καλὰς γνώμας, αἷς παρὰ τοῦ κυρίου πεπίσεισαι. ἴνα, εὖ δουλεῖ ἀγαθὴ καὶ πιστή, ἀκέραια, καὶ ὥσπερ ὁ τὸ ἐν ἀποκρύνφας τάλατον, ἔγκλημα λαβὼν κολάσει ὑπεύθυνος ἀναφανῆς. εἰ δὲ μὴ βέλει ἀγαθὸς φύλαξ καταστῆναι τῆς ἐκκλησίας, ἕτερον ἀντί σε μήνυσον, σὺ πολυμαθέσερον καὶ πιστότερον. ἀλλ' ἐ δώσεις. σὺ γὰρ καὶ τῷ κυρίῳ συνῆς, καὶ τὰς θαυμασίους πράξεις ἰσόρησας, καὶ διοίκησιν ἐκκλησίας μεμάθηκας.

LXVI. Καὶ σὺ μὲν ἔργον ἐστὶν κελεύειν αὐτῷ δεῖ, τῶν ἀδελφῶν, ὑπείκειν καὶ μὴ ἀπειθεῖν. ὑπεῖξαντες μὲν οὖν σωθήσονται, ἀπειθήσαντες δὲ ὑπὸ τοῦ κυρίου κολασθήσονται, ὅτι ὁ προκαταζόμενος Χριστῷ τόπον πεπίσειται. διὸ ἤτοι τιμὴ ἢ ὕβρις τοῦ προκαταζομένου εἰς Χριστόν φέρεται, ἀπὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἀναφέρεται. τοῦτο δὲ εἶρηκα, ἵνα καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς πρὸς σε ἀπειθείας τὸν κίνδυνον αὐτῶν μὴ ἀγνοῶσιν, ὅτι ὁς ἂν σοι κελεύσας ἀπειθήσῃ, Χριστῷ ἀπειθεῖ, Χριστῷ δὲ ἀπειθήσας Θεὸν παροργίζει.

LXVII. Χρὴ ἐν τὴν ἐκκλησίαν, ὡς πόλιν ἐν ὕψει φκοδομημένην, φιλόθεον ἔχειν τάξιν καὶ διοίκησιν καλήν. πρὸ πάντων ὁ ἐπίσκοπος ὡς ἄρχων περὶ ὧν λέγει ἀκρέεσθω. οἱ πρεσβύτεροι τὰ κελευόμενα γινέσθαι σπεδαζέτωσαν. οἱ διάκονοι ἐκπεριερχόμενοι τῶν ἀδελφῶν τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς ἐπισκεπτεύεσθωσαν, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ ἀντιβαλλέτωσαν. οἱ λοιποὶ πάντες ἀδελφοὶ τὸ ἀδικεῖσθαι ἀναδεχέσθωσαν· εἰ δὲ κρίνεσθαι θεῖλαι περὶ ὧν ἀδικῶνται, ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων συμβιβαζέσθωσαν· τὸν δὲ συμβιβασμὸν οἱ πρεσβύτεροι τῷ ἐπισκόπῳ προσαναφερέτωσαν.

LXVIII. Non modo autem juvenes ad matrimonium compellant, sed et natu provectos; ne fervens cupiditas per fornicationem vel adulterium pestem in ecclesiam inferat. Super omne enim peccatum impietas adulterii odio a Deo habetur: quia non solum interficit ipsum peccatorem, sed et convесcentes ac congressos. Rabiei quippe est similis, quandoquidem a natura habet, ut suam communicet insaniam. Ergo propter castitatem festinent nuptias conciliare non modo presbyteri verum etiam omnes. Nam moechi delictum ad omnes necessario venit. Prima ergo misericordia est, fratres ad pudicitiam impellere, quoniam animae est medela, at cibus corporis est recreatio.

LXIX. Caeterum si fratres vestros diligatis, nihil eorum auferetis, immo vestra communicabitis: esurientes nutrietis, sitientibus praebebitis potum, induetis nudos, visitabitis aegrotantes, carcere inclusis succurretis pro viribus, peregrinos in vestra tecta suscipietis lubenter, neminem odio prosequemini. Quo modo autem pie vivere oporteat, vos attentos vester docebit animus. Verum ante omnia, si et vobis dicere necesse sit, frequenter convenite, utinam singulis horis, alioquin conventus statis diebus. Nam si hoc feceritis, intra muros estis asyli. Perditionis quippe initium est ista desertio. Ne igitur quis, praetextu quod animo erga fratrem pusillo ac iniquo sit, desistat convenire. Si enim aliquis vestrum a congregatione destiterit, cum iis reputabitur qui Christi dissipant ecclesiam, cum adulteris ejicietur. Nam tanquam adulter, per spiritum in ipso existentem, praetextu quodam sumpto, seipsum separavit, et malo locum contra se dedit, ut ovem raperet, nimirum extra caulas inventam.

LXX. Porro episcopum vestrum audite, omnemque ei honorem tribuere ne cessetis: scitote quod per illum adducimini ad Christum, et a Christo ad Deum. Adducenti ergo multipliciter retribuite. Honorate Christi thronum. Quandoquidem et Moysis cathedram honorare jussi estis, quamvis in ea praesidentes peccatores habeantur. Atque haec quidem vobis sufficienter sint dicta. Zacchaeo autem qua ratione inculpa vivat, superfluum puto dicere; cum etiam illius qui me docuit probus sit discipulus.

LXXI. Verum, fratres, nonnulla ut audiatís exspectare non oportet.

LXVIII. Νέων δὲ μὴ μόνον κατεπειγέτωσαν τὰς γάμους, ἀλλὰ καὶ τῶν προβεβηκότων, μὴ πως ζήσῃ ἡ ὄρεξις προφάσει πορνείας ἢ μοιχείας λοιμὸν προσενέγκοι τῇ ἐκκλησίᾳ. ὑπὲρ πᾶσαν γὰρ ἁμαρτίαν ἡ τῆς μοιχείας ἀσέβεια Θεῷ ἐσύγεται, ὅτι ἐ μόνον αὐτὸν τὸν ἁμαρτήσαντα ἀναιρεῖ, ἀλλὰ καὶ τὲς συνεσιωμένους καὶ συνα-⁵ μιλλωμένους· λύσση γὰρ ἔοικεν, ὅτι τῆς ἰδίας ματίας μεταδίδονται φύσιν ἔχει. σωφροσύνης ἔν χάριν σπευδέτωσαν τὰς γάμους ἐπιτελεῖν μὴ μόνον οἱ πρεσβύτεροι, ἀλλὰ καὶ οἱ πάντες. ἡ γὰρ τοῦ μοιχ-
σαμένου ἁμαρτία ἐπὶ τοὺς πάντας ἐλθεῖν βιάζεται. τοῦ οὖν σπεύ-
δειν σωφρονεῖν τοὺς ἀδελφούς, τοῦτο πρώτη ἐλεημοσύνη· ψυχῆς¹⁰ γὰρ ἐστὶν θεραπεία· ἡ γὰρ τροφή τοῦ σώματος ἀνάπαισις ἐστὶν.

LXIX. Ὅμως ἐὰν ἀγαπήσητε τοὺς ἀδελφούς ὑμῶν, οὐδὲν αὐτῶν ἀφαιρήσεσθε, ὧν δὲ ἔχετε μεταδώσητε· πεινῶντας γὰρ θρέψετε, διψῶσιν ποτὸν παρέχετε, γυμνοὺς ἐνδύσητε, νοσοῦντας ἐπισκέψησθε, τοῖς ἐν εἰρκταῖς ὡς δυνατόν βοηθήσητε, ξένους εἰς τὰ ἑαυτῶν σκηνώ-¹⁵ ματα προθύμως ἀποδεξασθε, μηδένα μισήσητε. ὡς δὲ δεῖ εὐσεβεῖν, ἐγγνωμονεῦντας ὑμᾶς ὁ ὑμέτερος διδάξει νοῦς. πρὸ δὲ πάντων, εἰ καὶ δεῖ ὑμῖν λέγειν, συνεχέστερον συνέρχεσθε, εἴθε καθ' ὥραν, ἐπεὶ γε ἐν ταῖς νενομισμέναις τῆς συνόδου ἡμέραις. ἐὰν γὰρ τῶτο ποι-
ῇτε, ἐν τὸς τειχῶν ἀσυλίας ἐσέ· ἀρχὴ γὰρ ἀπωλείας ἀποταξία. μήτε²⁰ οὖν προφάσει μικροψυχίας τῆς πρὸς ἀδελφὸν ἀπολειπέσθω τις τοῦ συνεδρεύειν. ἐὰν γὰρ τις ὑμῶν ἀπολειφθῇ τοῦ συνάγεσθαι, τῶν σκορπιζόντων τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν λογισθήσεται, μετὰ μοιχῶν ἀπο-
βληθήσεται. ὡς γὰρ μοιχὸς ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ πνεύματος προφάσει τινὸς ἑαυτὸν ἀφώρισε, καὶ τῷ πονηρῷ κατ' αὐτοῦ χώραν ἔδωκεν²⁵ πρόβατον ἀρπάσει, ὡς μανθρῶν ἔξω εὐρεθέντα.

LXX. Πλὴν τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν ἀκούετε, καὶ τιμὴν πᾶσαν αὐτῷ ἀπονέμοντες μὴ κάμητε, εἰδότες ὅτι προφάσει τῇ πρὸς αὐτὸν εἰς Χριστὸν φέρετε, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ εἰς Θεὸν ἀναφέρετε· καὶ τῷ προσενέγκαντι πολυπλασιῶς ἀνταποδίδοτε. Θρόνον οὖν Χριστοῦ τι-³⁰ μήσατε· ὅτι καὶ Μωυσέως καθέδραν τιμᾶν ἐκελεύσθητε, καὶ οἱ προκαθεζόμενοι ἁμαρτωλοὶ νομίζονται. καὶ ταῦτα μὲν ὑμῖν ἀντάρ-
κως εἴρηται· αὐτῷ δὲ, πῶς ἀμέμπτως βιοῦν, περιττὸν ἡγοῦμαι λέ-
γειν, ὁπότε τῷ καμὲ διδάξαντος δόκιμος ὑπάρχῃ μαθητῆς.

LXXI. Πλὴν ἀδελφοί, ἔνια οὐ χρὴ ἀναμένειν ἀκοῦειν, ἀλλὰ³⁵

sed ex vobis ipsis quod aequum est intelligere. Zacchaeus solus, se totum quo vobis vacet tradens, cum ventrem habeat, sibiue non provideat, quo modo potest cibum necessarium comparare? Nonne vero justum est, ut omnes vos victus ejus curam geratis, neque expectetis ut petat a vobis? hoc etenim mendico convenit, potius autem peribit fame. quam id facere sustineat. Et qua ratione vos poenas non dabit, si non reputaveritis, dignum esse operarium mercede sua? Nec dicat aliquis, an ergo gratis datus sermo venditur? Absit. Nam si quis, qui habet unde vivat, accipit, hic vendit sermonem: non peccat vero, si non habens accipiat cibum ad victum, sicut et Dominus in coenis et apud amicos accepit, qui nihil habebat, unus tamen omnia possidebat. Convenienter igitur honorate Presbyteros, Catechistas, Diaconos utiles, viduas recte viventes, orphanos velut filios ecclesiae. Sed et cum ad necessarium opus erit pecunia, omnes pariter conferte. Mutuo exercete pietatem, nec pigeat omnia pro salute vestra sustinere.

LXXII. Quibus dictis manum Zacchaeo imposuit, dicens: Here ac Domine omnium, pater et Deus, tu pastorem cum grege custodi. Tu causa, tu potestas. Nos sumus ii qui adjuvantur; tu adjutor, medicus, servator, murus, vita, spes, refugium, gaudium, expectatio, requies; breviter dicam, tu nobis omnia es. Ad consequendam salutem aeternam opitulare, libera, custodi. Cuncta potes. Tu enim es princeps principum, et dominus dominorum, herus regum. Tu antistiti da potestatem solvendi quae oportet solvere et ligandi quae ligare oportet. Tu doce. Tu per eum tamquam per instrumentum ecclesiam Christi tui velut pulchram sponsam tutare. Ad te enim pertinet aeterna gloria, laus, patri et filio et spiritui sancto, in omnia saecula. Amen.

LXXIII. Quae cum dixisset, postea inquit: quicumque baptizari vultis, ex crastino die jejuna incipite, et singulis diebus manus impositionem accipite, ac interrogate de quibus volueritis. Adhuc enim decem dies volo vobiscum manere. Post tres autem dies, cum baptizare coepisset, vocavit me et Aquilam et Nicetam, et dixit: Tyrum profecturus post septem dies volo vos statim abire, et apud Chananaeam Berenicen Justae filiam clam hospitari, atque ex ea diligenter mihi perscribere quae ad Simonem pertinebunt. Multum enim proderit mihi, ut ad id me prae-

καὶ ἂν ἑαυτῶν τὸ εὖλογον ποιεῖν. *Ζαχαρίας* μόνος ὑμῖν ὅλος ἑαυ-
τὸν ἀσχολεῖν ἀποδεδωκώς, κοιλίαν ἔχων καὶ ἑαυτῷ μὴ εὐσυχλῶν,
πῶς δύναται τὴν ἀναγκαίαν πορίζειν τροφήν; οὐχὶ δὲ εὖλογόν ἐστιν
πάντας ὑμᾶς τοῦ ζῆν αὐτοῦ πρόνοιαν ποιεῖν, οὐκ ἀναμένοντας αὐ-
τὸν ὑμᾶς αἰτεῖν, τοῦτο γὰρ προσαιτουντός ἐστιν· μᾶλλον δὲ τε-
θηῆσεται λιμῶ, ἢ τοῦτο ποιεῖν ὑποσαίη. πῶς δὴ καὶ ὑμεῖς ἐ δίκην
ὑφίξετε, μὴ λογισάμενοι ὅτι ἁξίος ἐστὶν ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ;
καὶ μὴ λεγέτω τις· οὐκοῦν ὁ δωρεὰν παρασχεθεὶς λόγος πολεῖται;
μὴ γένοιτο. εἴ τις γὰρ ἔχων, πόθεν ζῆν, λάβοι, οὗτος πωλεῖ τὸν
λόγον, εἰ δὲ μὴ ἔχων τοῦ ζῆν χάριν λαμβάνει τροφήν, ὡς καὶ ὁ
κύριος ἔλαβεν ἐν τε δειπνοῖς καὶ ἡμίλοις, ἐδὲν ἔχων, ὁ εἰς αὐθις
πάντα ἔχων, οὐχ ἁμαρτάνει. ἀκολουθῶς οὖν τιμᾶτε πρεσβυτέρους,
κατηχητάς, διακόνους χρησίμους, χήρας εὖ βεβιωκυίας, ὀρφανούς ὡς
ἐκκλησίας τέκνα· ἀλλὰ καὶ ὁπότε χρεῖα τινὸς πόρου πρὸς ἀναγκαῖον
γίνοιτο, ἅμα οἱ πάντες συμβάλλεσθε. εἰς ἀλλήλους εὐσεβεῖτε, μὴ
δκνούντες πᾶν ὅτιοῦν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ὑπομένειν.

LXXII. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπέθηκεν χεῖρα τῷ *Ζαχαρίῳ* λέγων·
Δίσποτα καὶ κύριε τῶν ὅλων, ὁ πατήρ καὶ Θεός, σὺ διαφύλαξον
ποιμένα μετὰ ποιήσης. σὺ ἡ πρόφασις, σὺ ἡ δύναμις. ἡμεῖς τὸ
βοηθούμενον, σὺ ὁ βοηθός, ὁ ἱατρός, ὁ σωτήρ, τὸ τεῖχος, ἡ ζωὴ,
ἡ ἐλπίς, ἡ καταφυγὴ, ἡ χαρὰ, ἡ προσδοκία, ἡ ἀνάπαυσις· συνελὼν
ἐρῶ· σὺ ἡμῖν τὰ πάντα· πρὸς αἰώνιον ὑπαρξιν σωτηρίας συνέρρησον,
ῥῆσαι, φύλαξον. πάντα δύνασαι. σὺ γὰρ ἀρχὼν ἀρχόντων, καὶ
κύριος κυρίων, δεσπότης βασιλέων. σὺ δὸς ἐξουσίαν τῷ προκαθεζο-
μένῳ, λύειν ἃ δεῖ λύειν, καὶ δεσμεῖν ἃ δεῖ δεσμεῖν. σὺ σόφισον·
σὺ ὡς δι' αὐτοῦ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ *Χριστοῦ* σε ὡς καλὴν νύμφην
διαφύλαξον. σὺ γάρ ἐστιν δόξα αἰώνιος, ὕμνος, πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ
ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τὰς σύμπαντας αἰῶνας. Ἀμήν.

LXXIII. Καὶ ταῦτα εἰπὼν μετὰ ταῦτα ἔφη· ὅσοι ποτὲ
βαπτισθῆναι θέλετε, ἀπὸ τῆς αὐρίου νησεύειν ἄρξασθε, καὶ καθ'
ἡμέραν χειροθετεῖσθε, καὶ περὶ ὧν θέλετε πνυθάνεσθε. ἔτι γὰρ
ἡμερῶν δέκα ὑμῖν ἐπιμεῖναι θέλω. μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας βαπτίζειν
ἀρξάμενος, ἐμὲ φωνήσας καὶ Ἀκύλαν καὶ Νικήτην ἔφη· μέλλων
ἐπὶ τὴν Τύρον ὁρμᾶν μεθ' ἡμέρας ἐπτα βούλομαι ἐξ αὐτῆς ὑμᾶς
ἀπελθόντας, παρὰ τῇ *Χανατίτιδι Βερνίκῃ* Ἰέσης θυγατρὶ λανθανόν- 55

parem. Quapropter jamjam cum pace pergite. Igitur deserentes eum baptizantem, quemadmodum jusserat, in Tyrum Phoeniciae praecessimus eum.

Homilia Quarta.

I. Caesarea ergo Stratonis egressus ego Clemens simulque Nicetas et Aquila in Tyrum Phoeniciae intravimus, et juxta Petri mandatum, qui miserat nos, hospitati sumus apud Berenicen Justae Chananaeae filiam, quae lubentissime nos suscepit; atque multo erga me honore et dilectione erga Aquilam et Nicetam concertans, ut familiaris gaudens ac confidens, magna nos humanitate prosecuta est, nosque ad corpus curandum comiter incitavit. Intuitus ergo, quod hortaretur ut faceremus breves inducias, recte, inquam, agis, dum caritatis implere munia festinas. At ipsi praeferrī debet timor erga Deum nostrum. Veremur enim, qui pro multis animabus contendimus, recreationem nostram antepondere earum saluti.

II. Audimus enim, quod Simon magus, in disputatione quam cum domino nostro Petro Caesareae habuit superatus, statimque aufugiens, hic multa perpetrat mala. Apud omnes enim adversarios Petrum falso calumnians multorum abripit animas. Nam cum ipse sit magus, eum magum appellat; et cum sit impostor, impostorem eum proclamat; cumque in disputatione per omnia victus cesserit ac fugerit, vicisse se proficitur; frequenterque praecipit Petrum non esse audiendum, quasi videlicet sollicitus, ne a pessimo illudantur mago.

III. Haec accipiens dominus noster Petrus praemisit nos futuros verborum illius exploratores: ut si ita habeat, ipse scribingentibus nobis edoceatur, et adveniēns arguat eundem cominus de calumniis erga se. Quando igitur pro multorum animabus periculum nobis adjacet, ideo corporis nostri refectione ad breve tempus neglecta, a te quae hic degis certo scire volumus, an vera sint quae audivimus: jamque nobis singula edissere.

τως ἐπιξενωθέντας, παρ' αὐτῆς τὰ κατὰ τὸν Σίμωνα ἀκριβῶς γράψαι μοι. πολὺ γάρ μοι συμβάλλεται, ἵνα πρὸς αὐτὸ ἀρμόσωμαι. διὸ ἐξ αὐτῆς πορεύεσθε μετ' εἰρήνης. καὶ δὴ βαπτίζοντα αὐτὸν εἶσαντες, καθὼς ἐκέλευσεν, εἰς Τύρον αὐτὸν προήξαμεν τῆς Φοινίκης.

ΟΜΙΛΙΑ Δ'.

I. Καισαρείας δὲ τῆς Στρατώνος ἐξίων ἐγὼ Κλήμης, ἄμμι Νικήτης καὶ Ἀκύλας, εἰς Τύρον τῆς Φοινίκης εἰσέβαλλον, καὶ κατ' ἐντολὴν Πέτρου τοῦ ἀποστείλαντος ἡμᾶς ἐξενίσθημεν παρὰ Βεργίῃ θυγατρὶ τῆς Χανανίδος Ἰύσης· ἥτις ἀσμενέζατα ἡμᾶς ἀπεδέξατο, καὶ πολλῇ μὲν τῇ πρὸς μὲ τιμῇ ἀγωνιώσα, σοργῇ δὲ τῇ πρὸς Ἀκύλαν καὶ Νικήτην, διὰ χαρὰν ὡς συνήθης παρῶνσιαζομένη ἐφιλοφρο- 10 πῆτο, καὶ πρὸς τὴν τῷ σώματος θεραπείαν ἡμᾶς δεκτικῶς κατήπειγεν. συνιδὼν ἔν ὅτι βραχεῖαν ἡμῖν ὑπέρθεσιν ποιεῖσθαι ἐπέτρεπεν, ὁρῶν μὲν, ἔφην, ποιεῖς, ἐπισπεύδουσα τὰ τῆς ἀγάπης ἀποπληρῶν μέρη. προτιμητέος δὲ ταύτης ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ἡμῶν φόβος. δίδιμεν γὰρ ὑπὲρ πολλῶν ψυχῶν τὸν ἀγῶνα ἔχοντες τῆς ἐκείνων σωτηρίας 15 προτιμᾶν τὴν ἡμετέραν ἀνάπαινον.

II. Πυνθανόμεθα γὰρ ὅτι Σίμων ὁ μάγος, ἐπὶ τῆς ἐν Καισαρείᾳ πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Πέτρον ζητήσεως ἡττηθείς, παραχρῆμα ἀποδράς ἐνταῦθα πολλὰ κακῇ διαπράσσεται. πᾶσι γὰρ τοῖς ὑπε- 20 ραντίοις παρὰ τὴν ἀλήθειαν λοιδορῶν τὸν Πέτρον τὰς τῶν πολλῶν συναρπάζει ψυχὰς. μάγος γὰρ αὐτὸς ὢν μάγον ἐκείνον ἀποκαλεῖ, καὶ πλάνος αὐτὸς ὢν πλάνον ἐκείνον ἀποκηρύσσει, καὶ ἐν ταῖς ζητήσεσιν ἐπὶ πάντων τὸ ἥττον ἀπενεγκάμενος καὶ φυχῶν αὐτὸς φάσκει νενικηκέναι, καὶ τῷ Πέτρῳ μὴ δεῖν ἀκύνειν πυκνότερον ἐντέλλεται, ὡς δῆθεν κηδόμενος, ἵνα μὴ ὑπὸ δεινῷ καταγοητευθῶσιν μάγες. 25

III. Ταῦτα οὖν μαθὼν ὁ κύριος ἡμῶν Πέτρος προαπέστειλεν ἡμᾶς ἐξετασὰς τῶν λεχθέντων αὐτῷ ἐσομένους· ἵνα εἰ ἔτως ἔχοι, γραφάντων ἡμῶν αὐτὸς μάθῃ, καὶ ἐπελθὼν ἐξελέγξῃ αὐτὸν ἐκείνον ἄντικρυς ἐφ' ὧν αὐτὸν διέβαλλεν. ἐπεὶ ἔν ὑπὲρ πολλῶν ψυχῶν ὁ κίνδυνος ἡμῖν πρόκειται, τότε ἔνεκεν, τῆς τῷ σώματος ἡμῶν ἀνα- 30 παύσεως πρὸς βραχὺ ἀμελήσαντες, παρὰ σε τῆς ἐνταῦθα διαιτωμένης βελοίμεθα ἀψευδῶς μαθεῖν, εἰ ἄπερ ἠκύσαμεν ἀληθῇ τυγχάνει· καὶ λέγοις ἂν ἤδη ἡμῖν ἔκαστα.

IV. Berenice vero rogata, haec quidem, inquit, eo modo se habent, quo audivistis: cetera vero ejusdem Simonis, quae forte ignoratis, audite: phantasmata enim et spectra ac simulacra in medio foro quotidie ostendens totam obstupefacit civitatem: et procedente eo statuæ moventur, ac multae umbrae praeunt, quas ipsas dicit esse animas defunctorum. Multos autem qui eum praestigiatores nitebantur ostendere, cum sibi conciliasset citissime praetextu convivii, mactato bove ipsisque in escam dato, variis implicuit morbis, daemonibusque subiecit: ac ne plura proloquar, multos affligendo deus esse creditur, et praeterquam quod formidabilis est, etiam honore afficitur.

V. Quocirca non puto a quoquam ignem tantum accensum posse extinguui. Nemo enim in dubium vocat quae ille pollicetur, sed singuli confirmant rem ita se habere. Quare ea gratia, ut vos in periculum non veniatis, hortor ne quidquam tentetis adversus eum, ante quam Petrus venerit, qui cum sit Domini nostri Jesu Christi probatissimus discipulus, poterit solus contra tantam potentiam dimicare. Tantum quippe metuo hunc hominem, ut nisi alias cum domino meo Petro disceptans discessisset inferior, consilium dedissem vobis, ipsum quoque Petrum persuaderetis ne cum Simone disputare niteretur.

VI. Et ego respondi: si dominus noster Petrus ignoraret quod ipse solus adversus ejus potentiam praevaleret, non utique praemittendo nos mandasset, ut clam Simonis gesta discentes ei scriberemus. Porro cum nox venisset, sumto cibo dormivimus. Mane vero aliquis Berenices familiaris veniens dixit, Simonem in Sidonem navigasse, ex suis autem discipulis reliquisse Appionem Plistonice, virum Alexandrinum, arte grammaticum, paternum meum amicum mihi cognitum, et Annubionem quendam Diospolitam, Astrologum, atque Athenodorum Atheniensem Epicureae sectae addictum. Nos autem edocti res Simonis mane cuncta cum scripsissemus et ad Petrum misissemus, ad ambulationem convertimus gradum.

VII. Et occurrit nobis Appion, non solum cum praedictis duobus sociis, sed et cum aliis viris triginta circiter. Ac simul atque me vidit, salutans et osculatus ait: Hic est Clemens, de quo multum ad vos ser-

IV. Ἡ Βερνίκη δὲ ἀξιοθεῖσα, ταῦτα μὲν ἔως, ἔφη, ἔχει ὡς ἡκούσατε, τὰ δὲ ἄλλα τὰ κατ' αὐτὸν τὸν Σίμωνα, ἅπερ ἴσως ἀγνοεῖτε, ἀκούσατε· φαντάσματα τε γὰρ καὶ ἰνδάλματα ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ φαίνεσθαι ποιῶν δι' ἡμέρας πᾶσαν ἐκπλήττει τὴν πόλιν, καὶ προϊόντος αὐτοῦ ἀνδριάντες κινεῖνται, καὶ σκιαὶ πολλαὶ προηγουνται, ὥσπερ αὐτὸς ψυχὰς τῶν τεθνηκότων εἶναι λέγει. πολλοὺς δὲ γόητα αὐτὸν ἐλέγχειν πειρωμένους διαλλάξας πρὸς ἑαυτὸν εὐθύστερον προφάσει εὐωχίας, βοῦν θύσας καὶ ἐσιάσας αὐτούς, διαφόροις νόσοις περιέβαλεν καὶ δαίμοσιν ὑπέβαλεν· καὶ ἵνα μὴ πολλὰ λέγω, πολλοὺς κακώσας θεὸς εἶναι ὑποληφθεῖς, πρὸς τῷ φοβερὸν εἶναι καὶ προτετιμῆται.

V. Ὅθεν οὐκ οἶμαι δυνησέσθαι τινα τοσοῦτον ἀναφθῆναι πῦρ σβῆσαι. οὐδὲ γὰρ ἐνδοιάζει τις περὶ ὧν ἐκεῖνος ἐπαγγέλλεται, ἀλλὰ τοῦτο οὕτως ἔχειν διαβεβαιουῦνται ἕκαστος. διὸ τοῦ μὴ κινδυνεύειν ἡμᾶς χάριν παρακαλῶ μηδὲν ἐγχειρῆσαι πρὸς αὐτόν, πρὶν ἢ Πέτρος ἔλθῃ, ὃς μότος δυνησεται πρὸς τοσαύτην δυναστείαν, τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δοκιμώτατος ὑπάρχων μαθητῆς, ἀνταγωνίσασθαι. τοσοῦτον γὰρ πεφόβημαι τὸν ἄνδρα, ὡς εἰ μὴ καὶ ἄλλοτε πρὸς τὸν κύριόν μου Πέτρον διαλεχθεὶς τὸ ἦττον ἀπηρέγκατο, συνεβούλευσα ἂν ὑμῖν καὶ αὐτὸν πείθειν τὸν Πέτρον, μὴ πειραῖσθαι ἀντεξετάζεσθαι τῷ Σίμωνι.

VI. Καὶ γὰρ ἔφη· ὁ κύριος ἡμῶν Πέτρος εἰ ἡγήσεται ὅτι αὐτὸς μόνος κατισχύει τῆς ἐκείνου δυναστείας, οὐκ ἂν ἡμᾶς προπέμπων ἐνετείλετο, λανθανόντως τὰ κατὰ Σίμωνα διαμανθάνοντας αὐτῷ γράφειν. ὅμως ἐπεὶ ἐσπέρα κατελήφει, ἁλῶν μεταλαβόντες ὑπνώσαμεν. ἰωθεὶν δὲ τις τῇ Βερνίκῃ συνήθης ἐλθὼν ἔφη, τὸν Σίμωνα εἰς τὴν Σιδῶνα ἐκπεπλευκέναι, τῶν δὲ αὐτῶ μαθητῶν καταλελοιπέναι Ἀππίωνα τὸν πλειζονίκην, ἄνδρα Ἀλεξανδρεῖα, γραμματικὸν τὴν ἐπιστήμην, ὃν πρὸς πατρός μοι φίλον ὄντα ἐπέγνων, καὶ Ἀννουβιῶνα τὸν Διοσπολίτην τινα ἄσρολόγον, καὶ Ἀθηνόδωρον τὸν Ἀθηναῖον τῷ Ἐπικούρῳ ἀρεσκόμενον λόγῳ. ἡμεῖς δὲ τὰ κατὰ τὸν Σίμωνα μαθόντες, ἰωθεὶν πάντα γράψαντες καὶ Πέτρῳ διαπέμψαντες, εἰς περίπατον ἀπετραπόμεθα.

VII. Καὶ Ἀππίων ἀπηντήσατο ἡμῖν, οὐ μόνον μετὰ τῶν προειρημένων ἐταίρων τῶν δύο, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἑτέρων ἀνδρῶν ὡς τριάκοντα. καὶ ἅμα τῷ ἰδεῖν με προσαγορεύσας καὶ καταφιλήσας

monem habui, de illius nobilitate ac moribus liberalibus; quod vir ex genere Tiberii Caesaris, et in omni graeca disciplina exercitatus, a Barbaro quodam, qui vocatur Petrus, fraude compulsus esset ad peragendos ac praedicandos Judaeorum ritus. Quare rogo, ut me in illo corrigendo adjuvetis. Et coram vobis eum interrogo. Respondeat mihi, quandoquidem arbitratur, quod se, ut pietatem coleret, dediderit, quo modo non maxime impius sit, qui patrios dereliquerit, declinaverit vero ad barbaros mores.

VIII. Ego respondi: Tuam quidem in me praeclaram voluntatem habeo acceptam; at ignorationem amolior. Scilicet, praeclara quidem voluntas est, quod in iis, quae tibi bona videntur, me versari cupis: verum cognitio non recte habens praetextu amicitiae insidiari nititur. Dixit Appion: Num ignoratio tibi videtur, patrios ritus servando sentire cum Graecis? Et ego respondi: Qui vitam pie agere statuit, non omnino debet servare patria instituta, sed servare quidem, si pia sint, abjicere vero, si sint impia. Usu enim venire solet, ut aliquis patre impio natus, volens vivere pie, nolit patris mores sequi. Excepit Appion: Quid ergo? patrem tuum ais malae vitae exstitisse? Respondi ego: Non quidem erat malae vitae, sed malae opinionis. Et Appion: Quae illius fuerit mala sententia, cupio audire. Et ego dixi: Quod falsis ac pravis Graecorum fabulis habuit fidem. Atque Appion sciscitatus est: Quatenus sunt hae Graecorum falsae ac pravae fabulae? Respondi: Non recta de diis opinatio; quam, si aequo animo fers, cum discendi cupidus audies.

IX. Quare ante dissertationem jam secedamus in quietiorem aliquem locum, ubi vobiscum disseram. Quod autem velim seorsum colloqui, causa haec est, quia non accedunt sincere plerique, neque etiam omnes philosophi, ad judicandum de rebus. Multos siquidem novimus, eorum quoque qui de se ob philosophiae professionem magnifice sentiunt, inani gloria duci, aut lucri cupiditate non autem virtutis amore indui pallio: qui si non invenerint id propter quod philosophantur, vertunt se ad cachinnos. Ob istos ergo aptum aliquem locum eligamus, in quo soli simus.

X. Tum quidam ex illis, vir dives, qui agrum possidebat frondibus

ἔφη· οὗτός ἐστιν Κλήμης, περὶ οὗ ὑμῖν τῆς τε εὐγενείας καὶ τῆς ἐλευθεροτροπείας πολὺν ἐποιούμην λόγον, ὅτι ἀνὴρ πρὸς γέτους Τιβερίου Καίσαρος ὢν καὶ πάσης ἐλληνικῆς παιδείας ἐξησκημένος ὑπὸ βαρβάρου τινός, τὴν προσηγορίαν Πέτρον, τὰ Ἰουδαίων ποιεῖν καὶ λέγειν ἠπάτῃται. ὅθεν ἄξιόν συναγωνίσασθαι μοι πρὸς τὴν διόρθω-
σιν αὐτοῦ. καὶ ἐφ' ὑμῶν αὐτοῦ πυνθάνομαι. λεγέτω μοι, ἐπειδὴ πρὸς τὸ εὐσεβεῖν ἑαυτὸν ἀποδεδωκέναι νομίζει, πῶς οὐχὶ τὰ μέγιστα ἄσβεϊ, καταλιπὼν μὲν τὰ πάτρια, ἀποκλίνας δὲ εἰς ἔθνη βάρβαρα.

VIII. Ἐγὼ ἀπεκρινάμην· τὴν μὲν πρὸς ἐμέ σου ἀγαθὴν προ-
αίρεσιν ἀποδέχομαι, τὴν δὲ ἀγνωσίαν ἀποσεύομαι. ἡ μὲν γὰρ προ-
αίρεσις ἀγαθὴ, ὅτι, ἐν οἷς δοκεῖς καλοῖς, ἐν τούτοις εἶναι με θεέλεις·
ἡ δὲ γνῶσις οὐκ ὀρθῶς ἔχουσα φιλίας προφάσει ἐνεδρεύνει ἀγ-
νίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη· ἀγνωσία σοι εἶναι δοκεῖ, τὰ πάτρια
ἔθνη φυλάττοντα τὰ Ἑλλήνων φρονεῖν; καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· τὸν εὐ-
σεβεῖν προαιρούμενον οὐ πάντως φυλάσσειν δεῖ τὰ πάτρια, ἀλλὰ
φυλάσσειν μὲν ἂν ἢ εὐσεβῇ, ἀποσεύεσθαι δὲ ἂν ἄσεβῃ τυγχάνῃ.
ἐνδέχεται γὰρ τινα πατρὸς ἄσεβοῦς ὄντα, εὐσεβεῖν βουλόμενον, μὴ
θέλειν τῷ πατρὸς ἀκολουθεῖν. καὶ ὁ μὲν Ἀππίων ἀπεκρίνατο·
τί οὖν; τὸν σὸν πατέρα ἔφη κακοῦ βίου γεγονέναι; καὶ γὰρ ἔφη·
κακοῦ μὲν οὐκ ἦν βίου, κακῆς δὲ ὑπολήψεως. καὶ ὁ Ἀππίων.
τίς ἦν ἡ κακὴ αὐτοῦ ὑπόνοια ἀκοῦσαι θέλω. καὶ γὰρ ἔφη· ὅτι τοῖς
τῶν Ἑλλήνων ψευδέσιν καὶ κακοῖς ἐπίστευε μύθοις. καὶ ὁ Ἀππίων
ἐπύθετο· τίνες εἰσὶν οὗτοι τῶν Ἑλλήνων οἱ ψευδεῖς καὶ κακοὶ μύ-
θοι; καὶ γὰρ ἔφη· ἡ περὶ θεῶν οὐκ ὀρθὴ δόκησις, ἣν ἂν μακροθυ-
μῆς, ἀκούσῃ μετὰ τῶν φιλομαθῶν.

IX. Διὸ πρὸ τῶν διαλόγων εἰς τινα ἡσυχώτερον ὑποχωρή-
σωμεν ἥδη τόπον· ἐνταῦθα ὑμῖν διαλεχθήσομαι. τοῦ δὲ ἰδιολο-
γεῖσθαι με βούλεσθαι αἰτία γέγονεν αὕτη, ἐπειδὴ οὐχ οἱ πολλοὶ
οὐδὲ οἱ φιλοσοφοῦντες αὐτοὶ ἅπαντες γνησίως προσέρχονται τῇ τῶν
ὄντων κρίσει. ἴσμεν γὰρ πολλοὺς καὶ τῶν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ μεγαλο-
φροσύνων κενοδοξοῦντας, ἢ χρηματισμοῦ χάριν περιβεβλημένους τὸν
τρίβωνα καὶ οὐκ αὐτῆς ἀρετῆς ἕνεκεν, οἵπερ ἂν μὴ εὖρωσιν δι-
ὸ φιλοσοφοῦσιν, ἐπὶ τὸ χλευάζειν τρέπονται. διὰ δὲ τοὺς τοιούτους
ἐπιτηδεῖόν τινα πρὸς τὸ ἰδιάζειν τόπον ἐπιλεξόμεθα.

X. Καὶ τις ἐν αὐτοῖς πλούσιος ἀνὴρ, καὶ διὰ παντὸς χώρῳ 33

elegantissime ornatum, dixit: Quandoquidem vehementer adurit aestus, paullulum a civitate ad hortos meos secedamus. Et progressi conseruerunt, ubi pura erant gelidorum laticum fluentia, et arborum omnigenum tegmen viride. Ibi ego lubens sedi, et reliqui circa me; qui silentes, pro voce qua me rogaturi erant, per fixos in me oculos clare videbantur quam promiseram demonstrationem poscere. Itaque sic loqui coepi.

XI. Multa est, viri graeci, differentia inter veritatem atque consuetudinem. Veritas enim sincere quaesita invenitur: consuetudo autem, quaecumque assumatur, seu vera, seu falsa, temere a se ipsa confirmatur; neque cum vera est, laetatur is qui assumit, neque cum falsa, contristatur. Non enim iudicio, sed praesumpta opinione is credit, incerta fretus fortuna, majorum scilicet placito. Nec facile est exuere hereditarium sententiae amictum, licet ei penitus ostendatur stultus ac ridiculus.

XII. Jam igitur ego universam Graecorum doctrinam dico esse perniciosissimam mali daemonis disciplinam. Alii enim illorum induxerunt multos deos, eosque malos omnibusque obnoxios perturbationibus: ut qui similia patrare velit, non erubescat, quod est hominis proprium, dum pro exemplo habet fabulorum deorum prava et inhonestos mores. Ex eo autem quod neque erubescit, poenitentiae is nec spem ostendit. Alii vero fatum seu Genesin invexerunt, praeter quam nemo quidquam vel facere vel pati potest. Similiter ergo et hoc idem est cum primo. Existimans enim aliquis, neminem praeter Genesin quidquam vel facere vel pati posse, facile ad peccandum accedit, et post peccatum non ducitur poenitentia impie gestorum, affertque pro defensione, quod a Genesi ita facere coactus sit: et quasi qui nequeat corrigere Genesin, neque verecundiam habet in peccatis.

XIII. Alii vero introducunt providentiae expertem casum, ac si omnia sponte sua circumferantur, Domino nullo praesidente. Haec autem ita censere, ut diximus, omnium sententiarum et perniciosissima. Tamquam enim nullus sit praeses ac provisor singulisque pro merito distributor, omne quod fieri potest, facile ob metus vacuitatem perpetrant.

τινα περὶ ἑαυτὸν κεκτημένος παμμήνων φύλλων, ἔφη· ἐπειδὴ σφόδρα καῦμα ἐπιφλέγει, βραχὺ τῆς πόλεως εἰς ἑμὸν κήπους ὑποχωρήσωμεν. καὶ δὴ προΐοντες ἐκαθέζοντο, ἔνθα ἦν καθαρὰ ψυχρῶν ναμάτων ῥεύματα καὶ δένδρων παντοίων χλοερὰ σκέπη. ἔνθα ἐγὼ ἄσμενους ἐκαθεζόμεν καὶ οἱ λοιποὶ περὶ ἐμέ, καὶ ἡσυχάζοντες, ἀντὶ τῆς μελλέ-
σης ἀξιοῦν με φωνῆς, διὰ τοῦ ἀτενίζειν εἰς ἐμέ δηλοὶ ἦσαν τῆς
ὑποθέσεως τὴν ἀπόδειξιν ἀπαιτοῦντες. καὶ δὴ οὕτως λέγειν ἤρξαμην.

XI. Πολλή τις, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἡ διαφορὰ τυγχάνει ἀληθείας τε καὶ συνηθείας. ἡ μὲν γὰρ ἀλήθεια γνησίως ζητουμένη εὑρίσκεται, τὸ δὲ ἔθος, ὅποιον ἂν παραληφθῇ, εἴτε ἀληθὲς εἴτε ψευ-
δὲς, ἀκρίτως ὑφ' ἑαυτοῦ κρατύνεται, καὶ οὔτε ἀληθεῖ ὄντι αὐτῷ ἡδεταὶ ὁ παραλαβὼν, οὔτε ψευδεῖ ἄχθεται. οὐ γὰρ κρίσει, ἀλλὰ προλήψει ὁ τοιοῦτος πεπίστευκεν, γνῶμη τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐπ' ἀδήλω τύχη τὴν ἐπιδεδωκὸς ἐλπίδα. καὶ οὐκ ἔστιν ῥαδίως ἀποδύσασθαι τὴν πάτριον περιβολήν, καὶ πάνν αὐτῷ δεικνύηται μωρὰ καὶ κατα-
γέλασος οὔσα.

XII. Αἰτίκα γοῦν ἐγὼ τὴν πᾶσαν Ἑλλήνων παιδείαν κακῇ δαίμονος χαλεπωτάτην ὑπόθεσιν εἶναι λέγω. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν πολλοὺς θεοὺς εἰσηγήσαντο, καὶ τούτους κακοὺς καὶ παντοπαθεῖς· ἵνα ὁ τὰ ὅμοια πράττειν θέλων μὴδὲ αἰδῆται, ὅπερ ἐστὶν ἀνθρώπου ἴδιον, παραδείγμα ἔχων τῶν μυθολογούμενων θεῶν τοὺς κακοὺς καὶ ἀσίμους βίους. τῷ δὲ μὴδὲ αἰδεῖσθαι οὐδὲ ἐλπίδα μετανοίας ὁ τοιοῦτος ἐμφαίνει. ἄλλοι δὲ εἰμαρμένην εἰσηγήσαντο, τὴν λεγομένην γένεσιν, παρ' ἣν μὴδὲν πάσχειν τις ἢ ποιεῖν δύναται. ὁμοίως οὖν καὶ τοῦτο τῷ πρώτῳ τάντων ἐστίν. νομίσας γὰρ τις ὅτι παρὰ γένεσιν
οὐδεὶς ἔτε ποιεῖν οὔτε πάσχειν ἔχει, ῥαδίως ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ἔρχεται, καὶ ἁμαρτῶν οὐ μεταμελεῖται ἐφ' οἷς ἡσέβηκεν, ἀπολογίαν φέρων ὅτι ὑπὸ γενέσεως αὐτὰ ποιεῖν ἐξηναγκάζεται· καὶ ὡς τὴν γένεσιν κατορθῶσαι μὴ δυνάμενος, ἐφ' οἷς ἐξαμαρτάνει οὐδὲ τὸ αἰδεῖσθαι ἔχει.

XIII. Ἄλλοι δὲ ἀπροσώητον φορὰν εἰσηγοῦνται, ὡς αὐτομάτως τῶν πάντων περιφερομένων, οὐδενὸς ἐφεσηκότος δεσπότον. ταῦτα δὲ οὕτω νομίζειν, ὡς εἰρήκαμεν, πασῶν δοξῶν τυγχάνει οὔσα χαλεπωτάτη. ὡς γὰρ οὐκ ὄντος τοῦ ἐφεσταῶτος καὶ προνοημένου καὶ ἰκαστῷ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμεντος, πᾶν ὅτι δύναται διὰ τὴν ἀφο-
30
35

Quare vix, ac ne vix quidem, qui ista opinantur, honestam ducunt vitam: quia ingruens, quo converti poterant, periculum non praevident. At vero doctrina eorum, quos barbaros Judaeos vocatis, maxime est pia; quae unum Patrem et Opificem totius hujus mundi inducit, natura bonum ac justum: bonum quidem, ut qui poenitentibus veniam delictorum concedat, justum autem, ut qui unicuique post poenitentiam pro factorum meritis irroget.

XIV. Haec doctrina, etiam si fabula esset, cum pia sit, vitae non esset inutilis. Singuli namque dum expectant futurum erga se Dei cuncta intuentis judicium, ad temperate vivendum majorem impetum capiunt. Quod si adeo vera sit doctrina, aeterno supplicio liberat eum qui vitam moderatam traduxit, simulque pro beneficio largitur futura a Deo bona aeterna et ineffabilia.

XV. Sed ad primam revertor Graecorum ac Gentilium opinionem, quae deos fabulatur multos, et omnibus obnoxios perturbationibus. Ac ne in res certas multum insumam temporis, dum uniuscujusque eorum qui apud vos dii nominantur impios actus recenseo, cunctos quidem non dicam illorum amores, Jovis, Neptuni, Plutonis, Apollinis, Bacchi, Herculis, ac singulorum, quos neque ipsi ignoratis, utpote in Graecorum litteris instituti, quas vitas edocti estis, ut tamquam deorum aemulatores similia peragatis.

XVI. Sed ab ipso maximo rege Jove ordiar. Illius quidem pater Saturnus, liberis suis, ut soletis referre, devoratis, et adamantina falce demessis patri Caelo genitalibus, pietatis erga parentes et amoris in liberos iis qui deorum mysteria aemulantur ostendit exemplum. Ipse vero Juppiter patrem suum vinctum in Tartaro conclusit, et alios deos punit. Pro iis autem qui nefandam patrare volunt obscenitatem, Metin cum genuisset absorpsit: porro Metis erat semen: infantem enim absorberi impossibile. In defensionem vero eorum qui puerorum indulgent amoribus, rapit Ganymedem. Adulteris autem in adulterio opem ferens, ipse saepe moechus invenitur. Ad sorores etiam ducendas invitat, congregiendi cum sororibus, Junone, Cerere, Venere caelesti, quam nonnulli Dodonam vocant. Iis vero qui cum filiabus commisceri cupiunt, cum Proserpina congressus exemplum improbum ex fabulis efficitur. Alia quoque innumera impie gessit, ut ab impiis hominibus propter exsuperantem intemperantiam fabulosum dogma de illius divinitate persuasum fuerit.

βίαν εὐκόλως δρῶσιν. Ὅθεν οὐ ῥαδίως, ἢ τάχα οὐδὲ ὅλως οἱ τὰ τοιαῦτα φρονοῦντες σωφρονίζονται· τὸν γὰρ ἐπιστρέφοντα κίνδυνον ἂ προορῶνται. ὁ δὲ τῶν, ὡς ὑμεῖς φατέ, βαρβάρων Ἰουδαίων λόγος εὐσεβέστατός ἐστιν, ἵνα πατέρα καὶ δημιουργὸν τοῦδε τοῦ πατρὸς εἰσ-
ηγούμενος, τῇ φύσει ἀγαθὸν καὶ δίκαιον· ἀγαθὸν μὲν, ὡς μετα- 5
μιλομένοις χαριζόμενον τὰ ἁμαρτήματα, δίκαιον δὲ, ὡς ἐκάσῃ μετὰ τὴν μετάνοιαν κατ' ἀξίαν τῶν πεπραγμένων ἐπεξιόντα.

XIV. Οὗτος ὁ λόγος, εἰ καὶ μῦθος ὢν τυγχάνει, εὐσεβής γε ὢν οὐκ ἀσύμφορος ἂν εἴη τῷ βίῳ. ἕκαστος γὰρ προσδοκία τοῦ κριθήσεσθαι ὑπὸ τοῦ παντεπόπτου Θεοῦ πρὸς τὸ σωφρονεῖν μᾶλλον 10
τὴν ὁρμὴν λαμβάνει. εἰ δὲ καὶ ἀληθὴς εἴη ὁ λόγος, ἀπῆλλαξε μὲν τὸν σωφρόνως βεβιωκότα τῆς αἰωνίου κολάσεως, προσευεργέτηκεν δὲ τοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αἰδίοις τε καὶ ἀπορήτοις γιγνομένοις ἀγαθοῖς.

XV. Πλὴν ἐπάνειμι ἐπὶ τὴν πρωτίστην τῶν Ἑλλήνων δόξαν, τὴν πολλοὺς καὶ παντοπαθεῖς θεοὺς εἶναι μυθολογοῦσαν. καὶ ἵνα 15
μὴ εἰς τὰ ἀσφαλῇ πολὺν ἀταλίσκω χρόνον, ἐκάστου τῶν λεγομένων θεῶν τὰς ἀσεβεῖς πράξεις εἰσηγούμενος, πάντας μὲν οὐκ ἂν εἴποιμι αὐτῶν τοὺς ἔρωτας, τοῦ Διὸς τε καὶ Ποσειδῶνος, Πλούτωνός τε καὶ Ἀπόλλωνος, Διονύσου τε καὶ Ἡρακλῆος καὶ τῶν καθ' ἑνα ἕκαστον, ὧν οὐδὲ αὐτοὶ ἀγνοεῖτε, ἐκ παιδείας Ἑλληνικῆς ὁρμώμενοι, 20
οὓς ἐπαιδεύητε βίους, ἵνα ὡς ζηλωταὶ τῶν θεῶν τὰ ὅμοια πράττητε.

XVI. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλικωτάτου Διὸς ἄρξομαι, οὗ ὁ μὲν πατὴρ Κρόνος τὰ ἴδια τέκνα, ὡς λέγετε, καταπιών, τῇ ἐξ ἀδάμαντος ἄρπῃ τοῦ πατρὸς Οὐρανοῦ τὰ μόρια θερίσας, τῆς πρὸς γονεῖς εὐσεβείας καὶ τῆς πρὸς τὰ τέκνα φιλίας τοῖς τὰ μυστικά 25
τῶν θεῶν ζηλοῦσιν τὸν ὑπογραμμὸν ἔδειξεν. αὐτὸς δὲ ὁ Ζεὺς τὸν αὐτοῦ πατέρα δήσας καθειρξεν εἰς Τάρταρον, καὶ τοὺς ἄλλους κο-
λάζει θεοὺς. τοῖς δὲ ἀρρήτουργεῖν θέλουσιν τὴν Μῆτιν γεννήσας κατέπιεν· ἦν δὲ ἡ Μῆτις γονή· βρέφος γὰρ καταπιεῖν ἀδύνατον. ὑπὲρ δὲ ἀπολογίας παιδευαστῶν Γανυμήδην ἀρπάξει. μοιχοῖς δὲ 30
ὑπὲρ μοιχείας βοηθῶν αὐτὸς πολλάκις μοιχὸς εὐρίσκεται. ἀδελ-
φοκτονεῖν δὲ προτρέπει ἀδελφαῖς συνελθὼν, Ἥρῃ καὶ Δήμητρι καὶ τῇ οὐρανίᾳ Ἀφροδίτῃ, ἣν τινες Λωδώνην λέγουσι. τοῖς δὲ θυγα-
τρᾶσι μίγνυσθαι βουλομένοις Περσεφόρῃ συναληλυθὼς παραδεδίχμα ποτηρὸν ἐκ τῶν μύθων γίνεται. ἄλλα γε μυρία ἡσέβηκεν, ἵνα ὑπὸ 35

XVII. Homines quidem inductos aequum videatur circa has opiniones haud multum indignari. Iis autem qui in litteris instituti fuerunt, quidnam dicere oportet? qui Grammatici et Sophistae esse gestientes has actiones diis dignas esse affirmant. Cum enim ipsi incontinentes sint, fabularum accepto praetextu, quasi numinum imitatores, libere perpetrant turpia.

XVIII. Quocirca multo minus aberrant illi qui ruri degunt, non prave instituti in iis, quibus imbuti sunt qui ista audent, quique a mala eruditione impietatem didicerunt. Nam qui a puero per has fabulas edocti sunt litteras, cum adhuc tener est animus, impias putatorum deorum actiones menti suae inserunt: quare adulta aetate, instar malorum seminum in animam dejectorum, fructum ferunt: et quod est omnium gravissimum, facile non excinduntur radicatae impietates, quando illi viri facti eas graves noxiasque esse intelligunt. In quibus enim unusquisque a teneris assuescit, iis gestit immorari: sicque, quia consuetudo non multo minus valet quam natura, aegre convertuntur ad ea bona, quae principio in ipsorum animos non fuerunt injecta.

XIX. Quare oportet, ut pueri corruptricibus non acquiescant disciplinis, et qui in flore aetatis sunt, diligenter cohibeantur Graecorum audire fabulas. Multo enim, quam incitiae, peior est eorum scientia; quemadmodum ex rusticis ostendimus, qui quod graecam non acceperunt eruditionem, peccant minus. Fugere igitur oportet tales illorum fabulas, et theatra, et libros, et, utinam fieri posset! etiam civitates. Malarum enim institutionum homines pleni et spirantes, congregientibus proximis tanquam rabiem quae ipsi passi sunt tradunt. Et quod est pessimum, quicumque apud eos magis est institutus, plus ab ea, quae secundum naturam est, ratione deflexus est.

XX. Quidam autem inter eos, qui et philosophi esse gloriantur, ista peccata faciunt indifferentia, eosque qui talibus succensent actionibus, stultos dicunt. Non enim, inquit, haec natura sunt peccata, quae per

τῶν δυσσεβῶν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀκρασίαν θεὸς εἶναι ὁ μῦθος δογματισθῇ.

XVII. Ἰδιώταις ἔχοις περὶ τῶν τοιούτων ὑπολήψεων ἀγανακτεῖν μετρίως εὐλογον. τοῖς δὲ ἐκ παιδείας ὀρμωμένοις τί δεῖ καὶ λέγειν; ὧν τινες γραμματικοὶ καὶ σοφισταὶ ἀξιοῦντες εἶναι τὰς τοιαύτας πράξεις θεῶν ἀξίας εἶναι βεβαιοῦσιν. αὐτοὶ γὰρ ἀκρατεῖς ὄντες, ταύτης τῆς μυθικῆς προφάσεως λαβόμενοι, ὡς δὴ μιμηταὶ τῶν κρειττόνων ἄσμενα διαπραττόμενοι παρῳησιάζονται.

XVIII. Διὰ τοῦτο αὐτῶν πολλῶ ἔλαττον οἱ κατ' ἀγρὸν βιῶντες ἐξαμαρτάνουσιν, οὐκ εἰσηγμένοι πονηρῶς δι' ὧν εἰσῆχθησαν οἱ ταῦτα τολμῶντες, ἐκ παιδείας κακῆς ἀσεβεῖν μεμαθηκότες. οἱ γὰρ ἐκ παιδὸς διὰ τῶν τοιούτων μύθων μαρθάνοντες γράμματα, ἔτι ἀπαλῇ οὐσῃ τῇ ψυχῇ τὰς τῶν λεγομένων θεῶν ἀσεβεῖς πράξεις εἰς τὸν αὐτῶν συμφύουσι νοῦν. ὅθεν ἐπαυξηθείσης τῆς ἡλικίας ὡς κακὰ σπέρματα καταβληθέντα τῇ ψυχῇ τελεσοφροῦσιν· καὶ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι οὐδὲ ἐκκοπῆναι ἑαδίως ἔξι τὰ ἐνεργίζωμένα ἀσεβήματα, ὅπου ἂν ἀνδρωθεῖσιν αὐτοῖς χαλεπὰ εἶναι νοῆται. ἐν οἷς γὰρ ἕκαστος ἐκ παιδῶν ἐθίζεται, τούτοις ἐμμένειν ἥδεται, καὶ οὕτως, τῆς συνηθείας οὐ πολὺ ἔλαττον πρὸς τὴν φύσιν δυναμένης, δυσμετάβλητοι γίνονται πρὸς τὰ μὴ ἀπ' ἀρχῆς αὐτοῖς καταβληθέντα τῇ ψυχῇ καλὰ.

XIX. Διὸ χρὴ καὶ τοὺς νέους μὴ τοῖς διαφθείρουσιν ἀρκεῖσθαι μαθήμασιν, καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀκμῆς ὄντας ἐπιμελῶς ὑποεἰλεσθαι τῆς Ἑλλήνων ἐπακούειν μυθολογίας. πολὺ γὰρ ἀμαθίας χείρονα ἔστιν τὰ παρ' αὐτοῖς μαθήματα, ὡς ἐκ τῶν κατ' ἀγρὸν οἰκούντων, διὰ τὸ μὴ παιδευθῆναι τὰ παρ' Ἑλλήσιν ἔλαττον ἀμαρτανότων, ἀπεδείξαμεν. φευκτέον δὴ τοὺς τοιούτους μύθους αὐτῶν καὶ τὰ θέατρα καὶ τὰ βιβλία· εἶθε δυνατόν ἦν, καὶ τὰς πόλεις. κακῶν γὰρ μαθημάτων γέμοντες καὶ πνέοντες τοῖς συναμιλλωμένοις ὥσπερ λύσσαν τοῖς πλησίον μεταδιδούσιν ὧν πεπόνθασιν αὐτοί. τὸ δὲ χαλεπώτατον, ὅστις παρ' αὐτοῖς πλεῖον πεπαιδευται, πολλῶ τῷ κατὰ φύσιν οὗτος φρονεῖν ἐκτέτραπται.

XX. Τινὲς δὲ τῶν παρ' αὐτοῖς καὶ φιλοσόφοι εἶναι ἀξιοῦντες τὰ τοιαῦτα ἀμαρτήματα ἀδιάφορα τίθενται, καὶ τοὺς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις πράξεσιν χαλεπαίνοντας ἀνοήτους λέγουσιν. οὐ γὰρ ἐστίν, οὐ γάρ ἐστιν, 33

latae leges interdicta sunt a primis sapientibus, scilicet quibus exploratum erat, homines mobili facile animo, circa talia vehementer offensos, bellum in se mutuo suscepturos: quapropter sapientes, lege posita, ista velut delicta prohibuere. Ita vero arbitrari est ridiculum. Qua enim ratione peccata non sunt, quae tumultus producunt, et homicidia, omnemque conturbationem? Nonne enim ex adulterio oriuntur festinae mortes, et alia multa mala?

XXI. Sed cur, inquit, vir si ignorat uxorem suam adulterare, zelotypia non effertur, non irascitur, non tumultuatur, non bella ciet? Itaque ista non sunt natura mala, verum iniqua hominum opinio gravia ea facit. Ego autem aio, quod quamvis illa non accidunt incommoda, ex consuetudine cum adultero sit, ut vel maritus deseratur, vel et uxor insidias struat, vel labore viri parta moechno praebeat; utque peregre profecto conjuge, cum illa ex adultero conceperit, metu reprehensionis uteri foetum nitatur labefacere, fiatque infanticida, vel dum perdit, ipsa simul pereat. Quod si, cum ea manente viro, ex moechno concipiens parit, educatus puer patrem nescit, eum vero qui non est esse putat; sicque moriens qui pater non est, alieno filio bona sua derelinquit. Quanta autem et alia mala ex adulterii natura oriri solent! Nescimus tamen malorum occulta. Quemadmodum enim rabiosus canis, quos tangit, interimit, occultissimam rabiem communicans, ita et adulterii absconditum malum, etsi ignoretur, posteritatis procurat excisionem.

XXII. Verum hoc nunc relinquimus. Illud certe scimus omnes; plerumque eam ob causam homines effraenate irasci, propterea bella exorta, factas domorum eversiones, ac urbium expugnationes, aliaque innumera. Quare ego ad sanctum Iudaeorum Deum sanctamque eorundem legem confugi; cum fidem certo iudicio habuissem, quod ex Dei justo iudicio et lex fixa sit ac definita, et anima omnino pro meritis eorum, quae gessit, aliquando recipiet.

XXIII. Haec cum dixissem, Appion orationi subiecit: Quid enim? nonne, inquit, et Graecorum leges mala prohibent, et adulteros puniunt?

φασί, τὰ τοιαῦτα τῇ φύσει ἀμαρτήματα, ὅσα θετοῖς ἀπηγόρευται νόμοις ὑπὸ τῶν κατ' ἀρχὰς γενομένων σοφῶν, διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι οἱ ἄνθρωποι εὐριπίσω ψυχῇ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις μεγάλως ἀχθόμενοι πρὸς ἀλλήλους πόλεμον αἶρονται. ὧν ἔνεκα νόμον θέντες οἱ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα ὡς ἀμαρτήματα ἀπηγόρευσαν. γελοῖον δὲ οὕτως ὑπο- 5 λαμβάνειν. πῶς γὰρ οὐχ ἀμαρτήματά εἰσιν τὰ θορύβων καὶ φόνων καὶ πάσης ταραχῆς αἷτια; ἣ γὰρ οὐκ ἐκ μοιχείας ἀνακύπτουσιν βίῳ περιγραφαὶ καὶ ἄλλα πλείω κακά;

XXI. Ἀλλὰ διὰ τί, φησὶν, ὁ ἀνὴρ ἐὰν ἀγνοῇ τὴν ἑαυτοῦ γυναικα μοιχευομένην, οὐ ζηλοῖ, οὐ θυμοῦται, οὐ θορυβεῖ, οὐ πο- 10 λεμεῖ; οὕτως οὐκ ἔστιν τῇ φύσει τὰ τοιαῦτα κακά, ἀλλ' ἡ ἄλογος ἀνθρώπων δόκησις ταῦτα δεινοποιεῖ. ἐγὼ δέ φημι, ὅτι καὶ μὴ τὰ δεινὰ ταῦτα συμβαίνει, ἐνδέχεται συνηθεῖα τῇ πρὸς τὸν μοιχὸν ἢ τὸν ἄνδρα ἀπολιπεῖν, ἢ καὶ συνοικῶσαν ἐπιβελεῦσαι, ἢ τὰ τοῦ ἀνδρὸς κόπῳ πεπορισμένα τῷ μοιχῷ παρασχεῖν· καὶ ἀποδημῆντος τοῦ 15 ἀνδρὸς συλλαβοῦσαν ἐκ τοῦ μοιχοῦ, διὰ τὸ αἰδεῖσθαι τὸν ἔλεγχον, τὸ κατὰ γαστρὸς φθεῖραι θελῆσαι, καὶ γενέσθαι τεκνοκτόνον, ἢ καὶ φθείρουσαν συμφθαρῆναι· εἰ δὲ συνόντος τοῦ ἀνδρὸς ἐκ μοιχοῦ συλλαβῆσα τέκοι, ἀνατραφεῖς ὁ παῖς τὸν μὲν πατέρα ἀγνοεῖ, τὸν δὲ ἐκ ὅττα νομίζει, καὶ οὕτως ὁ μὴ πατὴρ τελευτῶν ἄλλοτρίῳ παιδί τὸν 20 ἑαυτοῦ καταλείπει βίον. πόσα δὲ καὶ ἄλλα κακὰ ἐκ τῆς μοιχείας φυσικῶς ἀνακύπτειν φιλεῖ, καὶ ἐκ ἴσμεν τὰ κρύφια τῶν κακῶν! ὥσπερ γὰρ ὁ λυσσῶν κύων τούτους ἀναιρεῖ ὥσπερ ἂν ψαύσῃ, τῆς ἀφανεστάτης λύσεως μεταδιδούς, οὕτως καὶ τῆς μοιχείας τὸ κρύφιον κακόν, καὶ ἀγνοῖται, τῆς διαδοχῆς τὴν ἐκκοπὴν ἐξεργάζεται. 25

XXII. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν νῦν ἡμῖν παραλείψω. ἐκεῖνο δὲ ἅπαντες ἴσμεν, ὡς ἐπίπαν ἐπὶ τούτῳ τοὺς ἄνδρας ἀνεπισχέτως δυσχεραίνοντας, πολέμους ἐπὶ τούτῳ ἐγηγερμένους, καὶ οἰκῶν γενομένας ἀνατροπὰς, καὶ πόλεων ἀλώσεις, καὶ ἄλλα μυρία. διὰ τοῦτο ἐγὼ τῷ ἁγίῳ τῷ Ἰουδαίῳ Θεῷ καὶ νόμῳ προσέφυγον, ἀποδεδωκὸς τὴν 30 πίσει ἀσφαλεῖ τῇ κρίσει, ὅτι ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαίας κρίσεως καὶ νόμος ὠρισαί, καὶ ἡ ψυχὴ πάντως τὸ κατ' ἀξίαν ὧν ἐπραξεν ὁπερ-δῆποτε ἀπολαμβάνει.

XXIII. Ταῦτά με εἰπόντος ὁ Ἀπίων ἐπήτεγκεν τῷ λόγῳ· τί γάρ, ἐχὶ καὶ οἱ Ἕλλήνων, ἔφη, νόμοι τὰ φανῶλα ἀπαγορεύουσιν, 35

Ego respondi: ergo Graecorum dii, quod contraria legibus faciunt, supplicium merentur. Quo modo autem et coercere me potero, dum existimo deos ipsos una cum adulterio cuncta flagitia perfecisse, nec poenas dedisse, quas ideo magis dare debebant, quia non serviunt cupiditati? Quod si cupiditati obnoxii fuerunt, quo pacto dii erant? Et Appion: Sint nobis pro scopo non dii sed iudices, in quos respiciendo, peccare metuemus. At ego excepi: Non jam simile est, o Appion. Qui enim ad hominem respicit, spe latendi audebit peccare: qui vero Deum omnium inspectorem metae loco animae suae proposuit, gnarus quod eum latere non possit, clam quoque peccare supersedebit.

XXIV. Quae cum audisset Appion, dixit: Intellexeram, ex quo accipi tibi cum Judaeis esse consuetudinem, te mutavisse sententiam. Praeclare enim a quodam dictum est: *Mores bonos colloquia corrumpunt mala*. Excepi ego: Igitur mores malos colloquia bona corrigunt. Dixit Appion: Hodie abunde mihi sit, tuum certo agnovisse institutum: quare primus ut loquereris permisimus. Cras vero hic, si tibi videtur, iisdem amicis convenientibus ostendam, quod dii nostri neque adulteri sunt, neque interfectores, neque liberorum interemtores, neque sororum vel filiarum vitiatore. At veteres, dum mysteria a solis discendi cupidis volunt intelligi, ea fabulis quas dixisti occultaverunt. Jovem enim verventem esse substantiam, physica ratione asserunt; Saturnum autem tempus; et Rheam semper fluentem aquae naturam. Verumtamen, ut pollicitus sum, cras vobis mane convenientibus, singulas species allegorice exponens rerum manifestam faciam veritatem. Ad haec ego dixi: Crastina die, ut promisisti, ita facito. Jam vero hinc et adversus ea quae dicturus es audi.

XXV. Deorum gesta si, bona cum essent, malis fabulis oblecta sunt, magna ejus qui textit ostenditur malitia, quod honesta pravis occultari narrationibus, ne quis eorum fieret imitator. Quod si dii vere gesserant impia, contra oportebat illa bonis velare, ne homines, velut qui in numina respicerent, illis consimilia niterentur peccare. Haec me dicente, qui aderant, non obscure videbantur incipere dictos a me sermones amore prosequi. Etenim frequenter et studiose rogantes, ut omnino postridie venirem, digressi sunt.

καὶ τοὺς μοιχοὺς κολάζουσιν; καὶ γὰρ ἔφη· ἔκῃν οἱ Ἑλλήνων θεοὶ
τὰ ἐναντία τοῖς νόμοις πράξαντες κόλασιν ὀφείλουσιν. πῶς δὲ καὶ
σωφρονίζειν ἐμμαντὸν δυνήσομαι, ὑπολαμβάνων, ὅτι οἱ θεοὶ αὐτοὶ πρῶ-
τοι ἅμα τῇ μοιχείᾳ τὰ χαλεπὰ πάντα διεπράξαντο, καὶ δίκην οὐ
δεδώκασι, ταύτῃ μᾶλλον ὀφείλοντες διδόναι, ὥς μὴ θαλεύοντες ἐπι- 5
θυμία; εἰ δὲ ὑπέκειντο, πῶς ἦσαν θεοί; καὶ ὁ Ἀππίων· ἔσωσαν
ἡμῖν σκοποὶ μηκέτι θεοί, ἀλλ' οἱ δικασαὶ εἰς ὧς ἀφορῶντες φοβηθη-
σόμεθα ἀμαρτάνειν. καὶ γὰρ ἔφη· οὐκ ἐθ' ὅμοιον, ὦ Ἀππίων. ὁ
μὲν γὰρ πρὸς ἄνθρωπον ἔχων τὸν σκοπὸν ἐλπιδὶ τῷ λαθεῖν τολμή-
σει ἀμαρτάνειν, ὁ δὲ Θεὸν παντεπόπτην τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ὀρισάμε- 10
νος, εἰδὼς αὐτὸν λαθεῖν μὴ δύνασθαι, καὶ τὸ λάθρα ἀμαρτεῖν πα-
ραιτήσεται.

XXIV. Ταῦτα ὁ Ἀππίων ἀκέσας ἔφη· ἤδειν ἐξ ὅτε ἦκον
Ἰσθαίοις σε προσομιλῶντα, ἡλλοιωσθαι τὴν γνώμην. καλῶς γὰρ εἴ-
ρηται τινι· φθείρεσθαι ἦθη χρηστὰ ὁμιλίας κακαί. καὶ γὰρ ἔφη· ἔκῃν 15
ἐπαγορθεῖσιν ἦθη ἄχρηστα ὁμιλίας καλαί. καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη· σή-
μερον πεπληροφορήμην τὴν σὴν ἐπιγνώναι ἔξασιν· διό σοι πρῶτον
εἰπεῖν συνεχωρήσαμεν. αὖριον δὲ ἐνταῦθα, εἴ σοι φίλον ἐστίν, ἐπὶ
τῶν αὐτῶν φίλων συνελθόντων ἀποδείξω, ὅτι οἱ θεοὶ ἡμῶν οὔτε
μοιχοὶ ὄντες τυγχάνουσιν, ἔτε φονεῖς, ἔτε παιδῶν φθορεῖς, ἐκ ἀδελ- 20
φαῖς ἢ θυγατρᾶσιν πλησιάσαντες· ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι τὰ μυστήρια μό-
τες τὰς φιλομαθεῖς εἰδέναι θέλοντες μύθοις οἷς εἴρηκας αὐτὰ προεκάλ-
λυσαν. Ζῆνα γὰρ τὴν ζέουσιν οὐσίαν εἶναι φυσιολογοῦσιν, Κρόνον
δὲ τὸν χρόνον, καὶ Πέαν τὴν αἰὲν ῥέουσιν τοῦ ὕδατος φύσιν. πλήν
ὥς ὑπεσχόμην, αὖριον τὸ καθ' ἕκαστον εἶδος ζῶθεν ὑμῖν συνελθῶσιν 25
ἀλληγορήσας τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν ἐκφανῶ. καὶ γὰρ πρὸς ταῦτα
ἔφη· αὖριον, ὥς ὑπέσχου, οὕτως ποιήσον· ἤδη δὲ ἐντεῦθεν καὶ
πρὸς αὐτά, ἃ μέλλεις λέγειν, ἄκουσον.

XXV. Αἱ τῶν θεῶν πράξεις εἰ μὲν ἀγαθαὶ ἔσονται κακοῖς
μύθοις προεκἀλύφθησαν, πολλὰ τῷ σκεπασάντος δείκνυνται κακία, 30
ὅτι τὰ σεμνὰ ἀπέκρυψεν κακοῖς διηγήμασιν, ἵνα μή τις αὐτῶν ζη-
λωτὴς γένηται. εἰ δὲ ἀληθῶς ἀσεβῆ διεπράξαντο, ἐχρῆν τοῦναντίον
ἀγαθοῖς αὐτὰ ἐπισκέπειν, ἵνα μὴ οἱ ἄνθρωποι, ὥς εἰς κρείττονας
ἀφορῶντες, ἀμαρτάνειν ἐπιχειρῶσιν ἐκείνοις παραπλήσια. ταῦτά
μου εἰπόντος οἱ παρόντες φανεροὶ ἦσαν ἀρχὴν λαμβάνοντες τῆς 35

Homilia Quinta.

I. Sequente igitur apud Tyrum die, quemadmodum pacti eramus, in quietum locum adveniens, ceteros quidem cum quibusdam et aliis intuitus cum salutassem, Appionem vero non viderem, causam cur ille non adesset rogavi. Et aliquis respondit, illum ex ipsa vespera aegroto jacuisse corpusculo. Cumque ego dixissem, aequum esse ut statim perfecti eum visitaremus, fere cuncti deprecati sunt, ut prius eis edissererem; sic enim postea posse fieri ut illum inviseremus. Quia ergo una erat omnium voluntas, loqui coepi.

II. Heri hinc abiens, o amici, multum, fateor, sollicitus de futura adversus Appionem disceptatione somnum capere non potui. Vigilante autem me occurrerunt, quae Romae contra illum commentus fui. Sunt autem haec. A puero ego Clemens veritatis studiosus, quaerensque animae utilia, et in confutationes ac probationes tempus insumens, nihilque valens veri invenire, in morbum ex mentis impotentia deveni. Cumque decumberem, Romam advenit Appion, paternus amicus, et apud me hospitatur: audiensque in lecto me jacere, ad me ingressus est, tamquam medicae artis non imperitus; atque rogat causam decubitus. Ego vero hominem non ignorabam summo Judaeos prosequi odio, adeo ut et contra eos multos scripserit libros; nunc certe Simonem ipsum in amicitiam admisit non quidem ob discendi studium ac eruditionem: sed quia novit eum esse Samaritanum et Judaeorum hostem, adversus quos etiam sit progressus, ideo eum sibi conciliavit, quo possit aliquid ab illo contra Judaeos discere.

III. Haec ego sciens de Appione, simul ac causam morbi petit, respondi simulate, me juvenum more affectum dolere animo. Ad haec ille dixit: Fili, tamquam patri confisus narra, quinam sit animi tui morbus. Cumque iterum fecte vehemens ducerem suspirium, quasi veritus fateri amorem, silendo et oculis in terram demissis suspicionem dedi ejus quod indicari volebam. At ille re vera me mulierem deperire persuasus dixit:

πρὸς τὰς ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντας λόγους ἀγάπης. καὶ γὰρ συνεχῶς καὶ ἐσπεδασμένως ἀξιοῦντες πάντως με τῇ ὑσεραίᾳ ἐλθεῖν ἀπηλλάγησαν.

ΟΜΙΛΙΑ Ε'.

I. Τῇ μὲν ἔν ἐν Τύρῳ ἐπίσση ἡμέρᾳ, καθὰ συνεταξάμεθα, εἰς τὸν ἡσύχιον τόπον ἐλθὼν, τὲς μὲν ἑτέρας μετὰ τινων καὶ ἄλλων ἰδὼν καὶ προσαγορεύσας, Ἀππίωνα δὲ μὴ ἐωρακῶς, ἡρόμην τῷ μὴ πα- 5
ρεῖναι ἐκεῖνον τὴν αἰτίαν. καὶ τις ἔφη, δυσαρρώστως αὐτὸν ἀπ' αὐ-
τῆς ἐσπέρας ἐσχηκέναι τὸ σωματίον. ἐμῷ δὲ φήσαντος, εὐλογον
εἶναι παραχρῆμα ὁρμήσαντας ἐπισκέψασθαι αὐτόν, σχεδὸν οἱ πάντες
ἤξισεν πρότερον διαλεχθῆναί με αὐτοῖς, εἰθ' ἔτως κἀκεῖνον ἐπισκέψα-
σθαι αὐτόν. μίᾱς ἔν πάντων γνώμης γενομένης, λέγειν ἤρξάμην. 10

II. Ἐχθὲς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγείς, ὦ φίλοι, ὁμολογῶ ὅτι πάνν
φορτίζων ὑπὲρ τῆς πρὸς Ἀππίωνα μελλέσης ἐσεσθαι ζητήσεως
ὑπὲρ τυχεῖν ἐκ ἐδυνάμην. ἀγρυπνῶντος δὲ με εἰσέδραμεν τὰ ἐν
Ῥώμῃ πρὸς αὐτόν μοι μεμηχανημένα. ἦν δὲ τοιαῦτα. ἐκ παιδὸς
ἐγὼ Κλήμης ἀληθείας ἐρῶν, καὶ ζητῶν τὰ ψυχῇ διαφέροντα, καὶ εἰς 15
ἀνασκευὰς καὶ κατασκευὰς δαπανῶν τὲς χρόνους, καὶ μηθὲν τέλειον
εὐρεῖν δύναμενος, ὑπὸ τῆς ἀνοίας ἐξώκειλα εἰς νόσον. καὶ δὴ ἐμῷ
κατακειμένῳ ὁ Ἀππίων ἐπιδημεῖ τῇ Ῥώμῃ, πατρικὸς ὢν μοι φίλος,
καὶ ἐπιξενῆται ἐμοί, καὶ κληήρη μαθὼν πρὸς ἐμὲ εἰσέρχεται, ὡς
ιατρικῆς οὐκ ἀμύητος, καὶ πυρθάνεται τῆς κατακλίσεως τὴν αἰτίαν. 20
ἐγὼ δὲ τὸν ἄνδρα ἐκ ἀγροῶν πάνν Ἰσθαίης δι' ἀπεχθείας ἔχοντα,
ὡς καὶ πολλὰ βιβλία κατ' αὐτῶν ἀναγεγραφεῖναι καὶ αὐτὸν Σίμωνα
νῦν ἔ δια φιλομάθειαν αὐτὴν εἰς φιλίαν προσοίμενον· ἀλλ' ἐπειδὴ
Σαμαρεία αὐτὸν οἶδεν μισοῖσδαῖόν τι ὄντα καὶ κατὰ Ἰσθαίων
προεληλυθότα, διὰ τῷτο αὐτὸν προσοικειώσατο, ἵνα δύναται κατὰ 25
Ἰσθαίων τι παρ' αὐτῷ μανθάνειν.

III. Ταῦτα ἐγὼ προῖδὼν περὶ τῷ Ἀππίωνος, ἅμα τῷ πν-
θεῖσθαι αὐτόν τὴν αἰτίαν τῆς νόσου προσποιητῶς ἀπεκρινάμην, ὅτι
τὰ νέων πάσχω καὶ ἀλγῶ τὴν ψυχὴν. ὁ δὲ πρὸς ταῦτα ἔφη· τέκνον,
ὡς πατρὶ θαρσύνεις λέγε, τίς σε τῆς ψυχῆς ἡ νόσος. ἐμῷ δὲ πρὸς- 30
ποιητῶς πάλιν ἀνασενάξαντος, ὡς δὴ περὶ ἔρωτος εἰπεῖν αἰδεμένε,
διὰ γε τῆς σιωπῆς καὶ τῷ κάτω νέειν, περὶ ἃ ἤθελον ἐνδείκνυσθαι,

rabam: et tamen nactus aliquem Aegyptium, magicis in artibus peritissimum, et contracta cum eo amicitia, amorem meum declaro: ac non solum ille se mihi ad capita omnia tradidit; sed largissime mihi gratificans, etiam carminis per quod potitus fui scientiam non invidit: atque per illius hominis occultam demonstrationem, persuasus magistri munificentia, et semel potitus, amare cessavi.

IV. Unde si et tu tale quid hominum more pateris, mihi confusus depone curas. Intra enim septem dies omnino te mulieris faciam competentem. His ego auditis, meum respiciens ad scopum, aio: ignosce mihi non penitus credenti magiam exstare: multos quippe jam expertus sum, multa pollicitos ac mentitos. Attamen movet me ac in spem adducit promissio tua. Vereor autem, dum cogito, forte daemones interdum magis ad mandata non obedire.

V. Respondit Appion: mihi concede, ut haec plus quam tu cognoscam. Ne tamen nihil videaris ex me audivisse de eo quod dixisti, disce, qua ratione cogantur daemones obsequi mandatis majorum. Nam sicut fieri non potest, ut miles duci contradicat, et sicut ipsi duces non possunt imperatori non obtemperare (si quis enim praepositis resistat, omnino poenas solvet), ita fieri nequit, ut daemones angelis ducibus suis non subserviant; per quos adjurati cedunt tremantes, ut qui bene noverint se non obsecutos omnino puniri. Ipsi quoque angeli, per Deum ab magis adjurati, obediunt, ne inobsequentiae rei pereant. Nisi enim cuncta anima et ratione praedita justitiam Numinis praeviderent, oriretur confusio, omnibus nempe mutua seditione laborantibus.

VI. Et ego dixi: vera itaque sunt quae a poetis et philosophis narrantur, in inferis animas impiorum judicari, et pro facinoribus puniri? Exempli gratia animas Ixionis, Tantali, Tityi, Sisyphi, et Danai filiarum, nec non alios omnes quicumque hinc vixerunt impie. Ac quo modo, si

παρεῖχον τὴν ὑπόνοιαν· ὁ δὲ ἱεῖς με γυναικὸς ἀληθῶς ἀναπεισθεὶς ἔφη· ἐδὲν ἔστιν ἐν τῷ βίῳ, βοηθείας τυχεῖν μὴ δυνάμενον. καὶ γὰρ αὐτὸς ὅτε νέος ἦμην, ἐρασθεὶς γυναικὸς ἀξιολογωτάτης ἢ μόνον αὐτὴν τυχεῖν ἡγέμην ἀδύνατον εἶναι, ἀλλ' ἐδὲ προσαγορευσαί ποτε ἡλπιζον· καὶ ὁμως περιτυχὼν τινι Αἰγυπτίῳ, πᾶν τὰ μάγων ἀκρι-
βῆτι, καὶ φιλωθεὶς ἐκφαίνω με τὸν ἔρωτα, καὶ ἢ μόνον ἑαυτὸν μοι
παρεῖχον πρὸς πᾶν ὃ ἐβελόμην, ἀλλὰ θαυμάσιον πρὸς με φιλοτι-
μίμενος καὶ τὴν ἐπαοιδὴν, δι' ἧς ἔτυχον, διδάσκειν ἐκ ἐφθόνησεν.
ἐκ δὲ τῆς ἐκείνου λαθραίας ὑποδείξεως, πεισθεὶς τῇ τῷ διδάξαντος
ἀφθονίᾳ, καὶ ἅπαξ ἐπιτυχὼν, ἐπανασάμην τῷ ἔρωτος. 10

IV. Ὅθεν εἰ καὶ σὺ τοιῷτόν τι πέπονθας ἀνθρωπίνως, θάρ-
σησον ἡμῖν πρὸς τὸ ἀμείριμον· ἐντὸς γὰρ ἡμερῶν ἐπὶ τὰ πάντως
αὐτῆς ἐπιτυχεῖν σε ποιήσω. ταῦτα ἀκέσας ἐγώ, εἰς τὸν ἐμὲ σκοπὸν
ἀποβλέπων ἔφη· σύγγνωθί μοι μὴ πᾶν πιεζέοντι μαχεῖαν ὑφεσᾶ-
ναι· πολλῶν γὰρ πολλὰ ἐπαγγελλομένων καὶ διαψευσαμένων ἤδη πε- 15
πείραμαι. πλὴν δυσωπεῖ με καὶ εἰς ἐλπίδας ἄγει ἡ σὴ ὑπόσχεσις.
δέδοικα δὲ ἐνθυμέμενος, μὴ ἄρα οἱ δαίμονες τοῖς μάγοις ἐνίοτε πρὸς
τὰ κελενόμενα ἔχ ὑπέκκωσι.

V. Καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη· ταῦτα ἐμοὶ σε μᾶλλον συγχώρει εἶ-
δέναι. πλὴν ἵνα μὴ δοκῇς, πρὸς ὃ ἔφης, μηδὲν ἀκηκοέναι παρ' ἐμῶ, 20
μάθε πῶς ἀνάγκην ἔχουσιν οἱ δαίμονες τοῖς μάγοις ὑπέκκωσι περὶ ὧν
κελεύονται. ὥς γὰρ ἀδύνατόν ἐστιν σρατιώτην ἀντειπεῖν τῷ ἡγεμένῳ,
αὐτοῖς τε τοῖς ἡγεμένοις ἔχ οἶόν τε παρακῆσαι βασιλέως· εἰ γὰρ τις
ἀντερεῖ τοῖς ἐφεσηκόσιν, πάντως τιμωρίας ἀξιεῖται· ἔσως ἀδύνατόν
ἐστιν τὰς δαίμονας μὴ ὑπεργεῖν τοῖς αὐτῶν ἡγεμένοις ἀγγέλοις, καθ' 25
ὧν ὀρκιζόμενοι φρίττοντες εἴκωσι, εὖ εἰδότες ὅτι ἀπειθήσαντες πᾶν-
τως κολάζονται. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι κατὰ τῷ κρείττονος
ὑπὸ μάγων ὀρκιζόμενοι ὑπέκκωσι, μήπως ἀπειθείας κριθέντες ἀπό-
λωνται. εἰ γὰρ μὴ πάντα ἐμψυχα ὄντα καὶ λογισμένα προεώρα
τὴν ἐκ τῷ κρείττονος δίκην, σύγχυσαι ἂν ἐγεγόνει, τῶν πάντων σα- 30
σιαζόντων πρὸς ἄλληλα.

VI. Καὶ γὰρ ἔφη· ἐκὼν ὀρθῶς ἔχει τὰ ὑπὸ ποιητῶν καὶ φι-
λοσόφων λεγόμενα, ὥς ἐν ᾧ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀσεβῶν κριθεῖσαι ἐφ'
οἷς ἐτόλμησαν κολάζονται, οἷον Ἰξίωρος καὶ Ταντάλης Τιτυῶ τε
καὶ Σισύφου καὶ τῶν Δαναῶν θυγατέρων καὶ ὅσοι ποτὶ ἄλλοι ἐν- 35

haec non ita se habeant, poterit magia subsistere? Cumque ille respondisset, ita esse de inferis, ego interrogavi: et cur ipsi magiam non timeamus, qui certi sumus de poenis adulterii apud inferos? Stupro siquidem nolentem feminam comprimere, justum esse non assentior. Sed si quis persuasurum se illam pollicetur, ad id ego sum paratus, insuperque habebo gratiam.

VII. Excepit Appion: nonne tibi videtur idem esse, sive per magiam ea potiaris, sive per verborum suadelam? Respondi ego: non omnino par est: multum quippe distat unum ab altero. Qui enim invitam mulierem per vim magiae cogit, tamquam insidiator pudicae gravissimas dabit poenas: qui vero sermone persuasit, atque in ejus arbitrio ac voluntate posuit electionem, is non intulit vim. Minus autem, opinor, punietur qui suasit, quam qui coegit. Quocirca si quidem persuadere potes, gratiam habebo compos factus: aliter vero dulcius mihi mori, quam nolentem vi adigere:

VIII. Et Appion vere dubius animi dixit: quid me tibi effari oportet? Interdum enim quasi amoris impatiens frui desideras; interdum vero quasi non ames, metum anteponis cupidini, et existimas, quod si persuaseris, impune tamquam qui non peccaveris evades, sin vero per magicam vim compos voti fias, poenas dabis. Sed ignoras, cujuscumque negotii finem judicari, et factum, non facti modum expendi. Et vero tu si adulterium commiseris, numquid, per magiam compos, tamquam impius condemnaberis, per suasionem vero, ab adulterii peccato absolveris? Et ego respondi, cum amem, omninoque mihi proponam frui amata, necesse quidem est ut alterum eligam, malim vero, si facultas est, adulatione uti, quam magia. Sed nec blanditiis facile erit mulierem ad consensum adducere, valde enim sapientiae studiosa est.

IX. Et Appion: eo magis inquit, bona me spes habet, posse ei persuaderi, quemadmodum cupis, si cum ea colloqui detur. Ego respondi, fieri nequit. Appion autem sciscitatus est, num posset ad eam scribi. Et ego dixi, id quidem fieri posse. Tum Appion: jam nocte hac conscribam libellum, moechiae laudem; quem tu a me acceptum ad eam mittes; et spero quod flexa consentiet. Atque Appion compositam eam epistolam mihi dedit, de qua nocte ista cogitavi, quamque opportune recordatus sum me habere una cum aliis libellis, quos mecum defero. Haec cum narrasem, adstantibus ostendi epistolam, cupidisque audire

ταῦθα ἡσέβησαν; καὶ πῶς, εἴγε ταῦθ' ἔτως μὴ ἔχη, δυνατὸν ἂν
μαγείαν ὑφεσᾶναι; τῷ δὲ εἰπόντος, ἔτω τὰ ἐν ᾧδε ἔχειν, ἐγὼ ἐπυ-
θόμην· διὰ τί δὴ καὶ αὐτοὶ μαγείαν ἢ πεφοβήμεθα, ἐπὶ μοιχείας
πεπεισμένοι τὴν ἐν ᾧδε δίκην; μοιχείᾳ γὰρ βιάσασθαι τὴν μὴ θέ-
λσαν ἢ συντίθεμαι εἶναι δίκαιον. εἰ δέ τις αὐτὴν πείθειν ἐπαγγέλ-
λεται, πρὸς τῷτο, μετὰ τῷ καὶ χάριν ὁμολογεῖν, ἐτοίμως ἔχω.

VII. Καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη· οὐ δοκεῖ σοι τάνυτον εἶναι, εἴτε
μαγείᾳ αὐτῆς ἐπιτυχὼν, εἴτε παίσας λόγοις; κἀγὼ ἔφην· οὐ πάντως
ὅμοιον· πολὺ γὰρ ἀφέστηκεν ἀλλήλων ἐκάτερον· ὁ μὲν γὰρ ἄκυσαν
γυναικα τῇ τῆς μαγείας βίᾳ ἐπαναγκάσας, ὡς ἐπιβαλεύσας σώφροσι,
χαλεπωτάτην ὑπέχει τὴν δίκην, ὁ δὲ λόγῳ πείσας, καὶ ἐπὶ τῇ αὐτῆς
ἐξουσίᾳ καὶ βουλῇ ποιησάμενος τὴν αἵρεσιν, οὐκ ἐβιάσατο. ἦττον
δὲ οἶμαι κολασθῆσέσθαι τὸν πεπεικότεν τῷ βιασαμένῳ· τοιγαροῦν εἰ
μὲν πείσαι δύνασαι, χάριν ἔξω ἐπιτυχὼν, ἄλλως δὲ ἡδιόν μοι τε-
θάναι μᾶλλον, ἢ τὴν μὴ βελομένην βιαίως ἐπαναγκάσαι.

VIII. Καὶ ὁ Ἀππίων ἀληθῶς διαπορῶν ἔφη· τί με χρὴ
πρὸς σε λέγειν; ποτὲ μὲν γὰρ ὡς ὑπὸ ἔρωτος ἐνοχλούμενος εὐχῇ
ἐπιτυχεῖν, ποτὲ δὲ ὡς οὐκ ἐρῶν τῆς ἐπιθυμίας προτιμᾶς τὸν φό-
βον, καὶ οἷε πείσας μὲν ὡς ἀναμάρτητος ἔσεσθαι ἀνέυθυνος, βίᾳ
δὲ τῇ τῆς μαγείας ἐπιτυχὼν ὑφεῖναι δίκην. ἀλλ' ἀγνοεῖς ὡς τὸ
τέλος παντὸς πράγματος κρίνεται, ὅτι γέγονεν, οὐ τὸ πῶς γέγονεν
δοκιμάζεται. καὶ σὺ δὲ εἰς μοιχεύσεως οὐδὴπε μαγείᾳ μὲν δυνήθεις,
ὡς ἀσεβήσας κριθήσῃ, πείσας δὲ τῆς κατὰ τὴν μοιχείαν ἀμαρτίας
ἀπολυθήσῃ; κἀγὼ ἔφην· διὰ τὸ ἐρᾶν πάντως μοι προκειμένε τυχεῖν
τῆς ἐρωμένης, ἀνάγκη μὲν μοι ἐλέσθαι θάτερον, αἰρήσομαι δὲ οἷόν
τε κολακεῦσαι μᾶλλον, ἢ μαγεῦσαι. ἀλλ' οὐδὲ κολακεῖα πείθειν
αὐτὴν ῥᾷδιον· πᾶν γάρ ἐστιν ἡ γυνὴ φιλόσοφος.

IX. Καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη· ταύτῃ μᾶλλον εὐελπίς εἰμι πείθειν
αὐτὴν δυνήσεσθαι, ὡς αὐτὸς θέλεις, εἴ περ γε προσομιλῆσαι αὐτῇ
δυνάμεθα. κἀγὼ ἀπεκρινάμην· ἀδύνατον. καὶ ὁ Ἀππίων ἐπύθετο,
εἰ ἐπισεῖλαι αὐτῇ δυνατόν ἐστιν. κἀγὼ ἔφην· δυνατόν τῷτό γε. καὶ
ὁ Ἀππίων ἔφη· ἔτι τῇ νυκτὶ ταύτῃ συγγράψω βιβλίον, μοιχείας
ἐγκώμιον, ὅπερ σὺ παρ' ἐμῆ λαβὼν διαπέμψεις αὐτῇ, καὶ ἐλπίζω
ὅτι πεισθεῖσα συνθήσεται. συγγράψας ὁ Ἀππίων ἐκέῖνο τὸ βιβλίον
εἶδιδε ἐμοί, περὶ ᾧ καὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἐνενόησα, καὶ εὐκαιρὸς

recitavi. Legens autem dixi, haec est, o viri, Graecorum disciplina, quae largam praebet ad audaciter peccandum occasionem. Epistola vero ita habebat.

X. Amator amatae (absque nominibus propter leges a stultis hominibus sancitas) jussu amoris, antiquissimi omnium pueri, salutem dicit. Cognovi te animum ad studium sapientiae applicare, et ob virtutem aemulari meliorum vitam. Quinam vero meliores sint, quam inter omnia dii, et inter homines philosophi? Illi namque soli sciunt, quaenam ex actionibus natura sint malae aut bonae, et quaenam per legum decreta tales, cum non sint, habeantur. Jam ergo adulterium, quod dicitur, nonnulli actionem malam esse crediderunt, licet omnimode bona sit. Nam ad generis multiplicationem jussu Cupidinis exercetur. Est autem Cupido deorum omnium antiquissimus. Absque enim Cupidine non elementorum, non deorum, non hominum, non brutarum animalium, non ceterorum omnium congressus vel generatio fieri potest. Omnes etenim amoris sumus instrumenta. Ipse est mens per nos opifex, ad cunctorum quae gignuntur animas adveniens. Unde non quando ipsi volumus, sed quando ab eo jubemur, illius voluntatem facere desideramus. Quod si, qui ejus voluntate cupimus, cupiditatem propter id quod vocatur pudicitia nitamur comprimere, quo modo dum omnium deorum hominumque antiquissimo refragamur, non maximam impietatem admitemus?

XI. Universa itaque ipsi aperta sint ostia, et omnes molestae ac adscititiae solvantur leges, zelotypis hominibus positae, qui mente capti, nec volentes aequum intelligere, insuperque et dictos adulteros suspicati, a Jove ipso per Minoem et Rhadamanthum juste illuduntur latis legibus. Nam Amorem animis accedentem coercere non possumus. Neque enim voluntarius est amantium affectus. Ipse itaque Juppiter, harum legum lator, innumeris concubuit cum mulieribus; et quidem propter quosdam sapientes viros beneficus in liberorum procreatione factus nonnumquam congressum suum hominibus donavit, apud eos vero qui gratiam non

ἔχον αὐτὸ ὑπεμνήσθην, σὺν ἄλλοις βιβλίοις οἷς μετ' ἐμαντῷ ἐπιφέρομαι. διηγησάμενος δὲ ταῦτα ἔδειξα τοῖς παρῶσι τὸ βιβλίον, καὶ βαλομένοις ἐπακῶσαι ἀνέγνω, καὶ δὴ ἀναγνὼς ἔφην· αὕτη ἐστίν, ἄνδρες, ἡ τῶν Ἑλλήνων παιδεία, γενναίαν ὑπόθεσιν ἔχουσα πρὸς τὸ ἀδεῶς ἱεμαρτάνειν. τὸ δὲ βιβλίον ἦν ἔτιως ἔχον.

5

Ο ΕΡΩΝ ΤΗ ΕΡΩΜΕΝΗ

X. Ἀνωνύμως διὰ τοὺς ἐκ τῶν ἀνοήτων ἀνθρώπων νόμος. ἐπιταγαῖς Ἐρωτος τῇ πάντων πρεσβυτάτου παιδὸς χάριν. ἔγνω, σε φιλοσοφία προσανέχεσθαι, καὶ ἀρετῆς ἕνεκα τὸν τῶν κρείττωνων ζηλοῦσαν βίον. ¹⁰ τινες δὲ ἂν εἰεν κρείττονες, ἢ θεοὶ μὲν ἀπάντων, ἀνθρώπων δὲ οἱ φιλόσοφοι; οὗτοι γὰρ μόνοι ἴσασιν, τῶν ἔργων ποῖα μὲν ἐστὶν φύσει κακὰ ἢ καλὰ, ποῖα δὲ τῇ τῶν νόμων θέσει οὐκ ὄντα νομίζεται. αὐτίκα γοῦν τὴν λεγομένην μοιχείαν προᾶξίν τινες ὑπειλήφασιν εἶναι κακὴν, καίτοι καλὴν κατὰ πάντα ὑπάρχουσαν. εἰς γὰρ τὴν τοῦ βίου πολυγωνίαν ἐπιταγαῖς Ἐρωτος γίνεται. Ἐρως ¹⁵ δὲ ἐστὶν ὁ πάντων θεῶν πρεσβύτατος. ἄνευ γὰρ δὴ Ἐρωτος οὐ στοιχείων, οὐ θεῶν, οὐκ ἀνθρώπων, οὐ ζώων ἀλόγων, οὐ τῶν λοιπῶν ἀπάντων μίξις ἢ γέννησις γενέσθαι δύναται. πάντες γὰρ τοι ὄργανά ἐσμεν τοῦ Ἐρωτος. αὐτὸς ὁ δὲ ἡμῶν τεχνίτης, παντὸς τῷ γινωμένῳ ψυχαῖς ἐπιδημῶν ἐστὶ νοῦς. ὅθεν οὐκ αὐτοὶ θέλοντες, ²⁰ ἀλλ' ὅταν ὑπ' αὐτοῦ κελευσθῶμεν, τὸ ἐκείνου βούλημα ποιεῖν ἐπιθυμοῦμεν. εἰ δ' ἐκείνου βουλῇ ἐπιθυμοῦντες, χάριν τῆς λεγομένης σωφροσύνης κρατεῖν τῆς ἐπιθυμίας ἐπιχειρήσωμεν, πῶς τῷ πάντων πρεσβυτάτῳ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀντιπράττοντες οὐ τὰ μέγιστα ἀσεβήσωμεν;

25

XI. Ἀλλὰ πῶσαι μὲν ἀνεφάρθησαν αὐτῷ θύραι, πάντες δὲ μοχθηροὶ καὶ θετοὶ λυέσθωσαν νόμοι, ζηλοτύποις ἀνθρώποις κείμενοι, οἳ τινες ὑπὸ ἀνοίας κρατούμενοι καὶ τὸ εὖλογον νοεῖν μὴ βεβήλοισι, προσέτι δὲ καὶ τοὺς λεγομένους μοιχοὺς ὑφορώμενοι, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Διὸς διὰ γε τοῦ Μίνω καὶ τοῦ Ῥαδαμάνθυος εὐλόγως ³⁰ θετοῖς παιζοῦνται νόμοις. Ἐρωτα γὰρ ἐπιδημήσαντα ψυχαῖς οὐκ ἐστὶν ἐπισχεῖν. οὐ γὰρ ἐστὶν ἐκούσιον τὸ τῶν ἐρώντων πάθος. αὐτίκα γοῦν ὁ Ζεὺς αὐτὸς ὁ τούτων νομοθέτης μυρίαὶς συνήλυθεν

intelligebant, clam mutabat formam, ut nec illos contristaret, nec a se positis legibus videretur derogare. Quae ergo philosophiae incumbis, praeclarae vitae gratia imitari debes eos qui ex confesso optimi sunt; quorum infiniti exstiterunt concubitus.

XII. Et ne tempus frustra impendam in plures demonstrationes, ab ipso Jove, deorum ac hominum parente, incipiam quorundam indicare complexus; cunctos enim memorare, ob multitudinem impossibile est. Audi ergo magni ipsius Jovis ob stolidorum hominum zelotypiam clancularios per transformationem coitus. In primis enim moechiae peccatum dum sapientibus solvere vult, quando uxorem ducturus fuit, et ut in primo concubitu juxta plures moechos sentiens, ibi cum fuit, per creditum (ut dixi) peccatum contraxit inculpatum matrimonium. Nam Junonem sororem suam in uxorem accepit, assimilatus avi cuculo, ex qua natae sunt Hebe et Ilithya. Metin namque absque ulla penitus mistione peperit, sicut et Juno Vulcanum.

XIII. Adhuc vero cum sorore miscetur, progenita ex Caelo et Mari, vel ex Saturni virilibus exsectis (unde Cupido et Cypris) quam et Dodonam vocant. Miscetur etiam cum Antiope Nyctei filia, similis factus Satyro; ex qua orti Amphion et Zethus. Congreditur cum Alcmena Amphitryonis uxore, specie Amphitryonis mariti sumta; unde genitus Hercules. Et cum Aegina filia Asopi consuescit, mutatus in aquilam; ex qua nascitur Aeacus. Cum Amalthea vero Phoci concumbit, speciem ursi referens. Et in Acrisii Danaen forma auri influxit; ex qua exortus evolavit Perseus. Propter Callistonem Lycaonis filiam in ferum leonem versus est, aliumque peperit Arcadem. Europam Phoenicis per taurum inivit; ex qua procreati sunt Minos et Rhadamanthus et Serpedon. Eurymedusam Acheloi, formica factus; ex qua Myrmidon. Aetnam nympham, mutatus in vulturem, ex qua veteres illi sapientes qui in Sicilia. Imam terrigenam apud Rhodum in imbrim transformatus vitiavit; e qua suscepit Pargaem, Cronium, Cytum. Cum Cassiepeia se junxit, assimilatus marito ejus Phoenici; de qua illi natus est Anchinous. Ex Nemesi Thestii filia, quae et Leda putatur, in cycnum seu anserem mutatus genuit Hele-

γυναῖξιν, καὶ ὅτ' ἐνίων μὲν σοφῶν ἀνδρῶν εὐεργέτης πρὸς τεκνοποιίαν, ἐνίοτε τὴν αὐτῇ μῖξιν ἀνθρώποις δωρούμενος. παρ' οἷς δὲ ἐπὶ τῇ χάριτι ἠπίεσται, ἀγνούμενος μετεμορφῶτο τὴν ιδέαν, ἵνα μήτε αὐτοὺς λυπῇ, μήτε τοῖς ὑπ' αὐτοῦ τεθεῖσιν νόμοις ἀντιπράττειν δοκῇ. δεῖ οὖν τῇ φιλοσοφίᾳ προσανέχουσιν, καλοῦ βίου χάριν μιμῆσθαι τὰς ὁμολογούμενους κρείττους· ὧν αἱ μῖξεις μυρίαί γεγόνασιν. 5

XII. Καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸν χρόνον παραναλίσκειν μάτην εἰς τὰς ἀποδείξεις τὰς πλείονας, ἀπ' αὐτοῦ τῷ Διὶ, τοῦ πατρὸς θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, ἄρξομαι τὰς ἐνίων μὲνύειν κοινωνίας· πασῶν γὰρ ὑπομνησθῆναι διὰ τὸ πλῆθος ἀδύνατον. ἄκασε τοίνυν αὐτοῦ τοῦ μεγάλα Διὸς, διὰ τὴν τῶν ἀνοήτων ἀνδρῶν ζηλοτυπίαν, τὰς διὰ τῆς μεταμορφώσεως λανθανούσας κοινωνίας. ἐν πρώτοις γὰρ τῆς μοιχείας ἀμαρτίαν σοφοῖς λύσαι θέλων, ὅποτε ἐμελλεν γαμεῖν καὶ ὡς ἐπὶ πρώτῃ εὐνῇ κατὰ τὰς πολλοὺς μοιχοὺς εἰδώς, ἔ' γινόμενος, διὰ τῆς δοκούσης, ὡς ἔφην, ἀμαρτίας τὸν ἀναμάρτητον γάμον ἐπορίεσται. ἀδελφὴν γὰρ αὐτοῦ Ἦραν οὖσαν γαμεῖ, ὁμοιωθεὶς κόκκυγος πετεῶν, ἐξ ἧς Ἥβη τε καὶ Ἰλιθῆα ἐγένετο. τὴν Μη- τιν γὰρ χωρὶς τῆς πρὸς τινα μίξεως ἀποκυνίσκει, ὡς καὶ Ἥρα τὸν Ἥφαιστον. 15

XIII. Ἐτι δὲ μίγνυται ἀδελφῇ τῇ ἐξ Οὐρανοῦ καὶ Θαλάσσης αὐτῷ γενομένη ἀπὸ τῆς Κρόνου ἐκτομῆς, Ἐρως καὶ Κύπρις, ἣν καὶ Λωδῶνην λέγουσιν· μίγνυται δὲ καὶ Ἀντιόπη τῇ Νυκτέως, σά- τύρῳ παρεικασμένος, ἐξ ἧς Ἀμφίων καὶ Ζηθός γεγόνασιν. Ἀλκμήνῃ τῇ Ἀμφιτρυώνος γυναικὶ συνέρχεται, ὁμοιωθεὶς τῷ Ἀμφιτρυώνι τῷ γεγαμηκότι, ἐξ ἧς Ἡρακλῆς ἐγένετο. καὶ Αἰγίῃ τῇ Ἀσκληπιοῦ πλησιάζει, γενόμενος ἀετός, ἐξ ἧς Αἰακὸς τίκτεται. Ἀμαλθεΐᾳ δὲ τῇ Φώκον ὁμοιωθεὶς ἄρκτῳ συνεννάζεται. καὶ Δανάῃ τῇ Ἀκρι- σίῃ χρυσὸς ἐπερῶν, ἐξ ἧς Περσεὺς ἀνέπτη. Καλλιστοῖ τῇ Λυκάονος ἡγρωθῇ λέων, καὶ ἄλλον τίκτει Ἀρχάδα. Εὐρώπῃ τῇ Φοῖνικος διὰ ταύρου συνῆλθεν, ἐξ ἧς Μίνως καὶ Ραδάμανθυς καὶ Σαρπη- δὼν ἐξέφυσαν. Εὐρυμεδούσῃ τῇ Ἀχελῷος, μύρμηξ γενόμενος, ἐξ ἧς Μυρμιδῶν. Ἐρσσίῃ νύμφῃ, γενόμενος γνῦψ, ἐξ ἧς οἱ ἐν Σικελίᾳ πάλοι σοφοί. Εἷμα τῇ γηγενεὶ ἐν Ῥόδῳ διὰ ὄμβρου συνῆλθεν, ἐξ ἧς Παργαῖος, Κρόνιος, Κῦτος. καὶ Ὀσπίαν ἐνύμφευσεν, ὁμοιωθεὶς τῷ γήμαντι Φοῖνικι, ἐξ ἧς Ἀγχίνοος αὐτῷ ἐξέφν. Νεμέσει τῇ 35

nam, et iterum in stellam conversus Castorem et Pollucem produxit. Utque Lamia potiretur, transformatus est in upupam.

XIV. Idem Mnemosynen, pastori similis factus, matrem facit Musarum. Semelen Cadmi filiam, mutatus in ignem, ducit; ex qua Bacchum procreat. Ipse, forma draconis accepta, Proserpinam filiam comprimit, quae et uxor fratris sui Plutonis esse existimatur. Et cum aliis pluribus etiam non mutata forma concumbit; hominibus, qui zelotypiam quasi de peccato non habent, sed probe sciunt quod saepe ac honorifice cum mulieribus eorum mistus generet, iis inquam hominibus donans Mercurios, Apollines, Bacchos, Endymiones et alios, quorum mentionem fecimus, ex ejus concubitu forma praestantissimos.

XV. Sed ne tempus in narrationem infinitam et inexplicabilem impendam: omnium cum Jove deorum multos munificosque invenies concubitus. At stulti homines adulteria deorum vocant: qui tamen dii ne quidem a consuetudine cum masculis tamquam turpi abstinuerunt, sed et illam ut honestam consecrati sunt. Ipse etenim Juppiter Ganymedis amore ducitur; Neptunus Pelopis; Apollo Cinyrae, Zacynthi, Hyacinthi, Phorbantis, Hylae, Admeti, Cyparissi, Amyclae, Troili, Branchi Thymnii, Parii Potniensis, Orphei: Bacchus vero Laonidis, Ampeli, Hymenaei, Hermaphroditi, Achillis: Aesculapius autem Hippolyti: Vulcanus Pelei: Pan Daphnidis: at Mercurius Persei, Chryssae, Thersi, Odrysi: Hercules denique Abderi, Dryopis, Jocasti, Philoctetis, Hylae, Polyphemi, Haemonis, Choni atque Eurysthei.

XVI. Omnium itaque illustriorum deorum tibi amores ex parte proposui, Carissima, ut agnosceres, apud solos homines stolidos oriri ea ex re zelotypiam. Quare et mortales sunt, vitamque in tristitia transigunt: quia quae a diis judicantur bona, ipsi zelo suo ducti mala esse censent. Igitur deinceps eris beata, si deos imiteris, non homines. Nam homines, intuiti te servare quam putant castitatem, propter affectum proprium laudant quidem, at non adjuvant: dii vero, cum te spectabunt sibi similem, simul laudabunt ac opem ferent.

XVII. Cogita enim mihi, quam multas remunerati fuerint amicas: ex quibus alias quidem retulerunt in numerum stellarum, aliarum vero

Θεσίς, τῇ καὶ Ἀθήα νομισθείσῃ, κύκνος ἢ χὴν γενόμενος Ἑλένην ἐτεκνώσατο, καὶ αὐτὸς ἀστὴρ γενόμενος Κάσσορα καὶ Πολυδεύκην ἐξέφηγεν. Λαμία ἐπεμορφώθη ἔποψ.

XIV. Μνημοσύνην, αὐτὸς εἰκασθεὶς ποιμένι, Μαιῶν ἀποφαίνει μητέρα· Σεμέλην τὴν Κάδμου πυρσεύων γαμεῖ, ἐξ ἧς Διόνυσον τελεῖ. 5 Περσεφόνην αὐτὸς ἐκνυμφεῖν τὴν Θυγατέρα, αὐτὸς ὁμοιωθεὶς δράκοντι, καὶ τῇ γυναικὶ τῷ ἀδελφεῷ αὐτῷ Πλέτωνος εἶναι νομισθείσῃ. καὶ ἄλλαις πολλαῖς καὶ δίχα μεταμορφώσεως μίγνυται, ζῆλον τῶν ἀνδρῶν ἐκ ἐχόντων ὡς ἐφ' ἁμαρτίᾳ, ἀλλ' εὖ εἰδότες ὅτι ἀφθόνως ταῖς γυναιξὶν αὐτῶν κοινωνῶν γεννᾷ, χαρίζομενος αὐτοῖς Ἑρμῆς, 10 Ἀπόλλωνος, Διονύσου, Ἐνδυμίωνος καὶ ὅσας ἄλλας εἰρήκαμεν, ἐκ μίξεως αὐτῷ κάλλει διαπρεπεσάτας.

XV. Καὶ ἵνα μὴ εἰς ἄπειρον ἐξήγησιν τὸν χρόνον δαπανῶ, πάντων μετὰ Διὸς θεῶν ἀφθόνως εὐρήσεις κοινωνίας· οἱ ἀνόητοι δὲ μοιχείας λέγουσιν τῶν θεῶν, μὴδὲ τῶν ἀρρῶνων τὰς μίξεις φυ- 15 λασσομένων ὡς αἰσχροῦς, ἀλλὰ ἐπιτηδευόντων καὶ τῷτο ὡς εὐπρεπές. αὐτίκα γοῦν αὐτὸς ὁ Ζεὺς Γανυμήδης ἐρᾷ· Ποσειδῶν Πέλοπος· Ἀπόλλων Κινύρα, Ζακύνθε, Τακίνθε, Φόρβαντος, Ἦλα, Ἀδμήτου, Κυπαρίσσε, Ἀμύνκλα, Τρωίλε, Βράγχε Τυμνίς, Πάρε Ποτνιέως, Ὀρφέως· Διόνυσος δὲ Λαόνιδος, Ἀμπεῖς, Ἰμεναίς, Ἑρμαφροδίτης, 20 Ἀχιλλέως· ὁ δὲ Ἀσκληπιὸς Ἰππολύτης καὶ Ἥφαιστος Πηλέως· Πὰν δὲ Λαφνίδος· ὁ δὲ Ἑρμῆς Περσεύς, Χρύσων, Θέϊρσον, Ὀδρυσσον· Ἡρακλῆς δὲ Ἀβδήρε, Λρύσπος, Ἰοκάστε, Φιλοκτῆς, Ἦλα, Πολυφύμον, Αἴμονος, Χώνου, Εὐρυσθέως.

XVI. Πάντων ἔν σοι τῶν ἐπισημοτέρων θεῶν ἐκ μέρους τὰς 25 ἑρωτας παρεθέμην, φιλάτῃ, ἵνα εἰδῆς, ὅτι μόνοις ἀνθρώποις τοῖς ἀνόητοις περὶ τέτα γίνεται ζηλοτυπία. διὸ καὶ θνητοὶ τυγχάνουσιν, καὶ λυπηρῶς τὸν βίον διατελῶσιν, ὅτι τὰ δόξαντα τοῖς θεοῖς καλὰ αὐτοῖς διὰ τὸν αὐτῶν ζῆλον κακὰ εἶναι ἀπεφάναντο. μακαρία ἔν 30 ἔσῃ τῷ λοιπῷ, μιμημένη θεῶς καὶ ἐκ ἀνθρώπων. ἄνθρωποι γὰρ τὴν νομιζομένην σωφροσύνην ἰδόντες σε διαφυλάσσεσαν, διὰ τὸ ἴδιον πάθος ἐπαινεῖσιν μὲν, ἐκ ὠφελῶσιν δέ· θεοὶ δὲ ἐξομωμένην σε εἰαν- τοῖς ὀρῶντες καὶ ἐπαινεῖσιν καὶ ὠφελήσεσιν.

XVII. Λόγισαι γάρ μοι, πόσας ἡμέψαντο ἐρωμένας, ὧν τὰς 35 μὲν κατηξέρισαν, τινῶν δὲ καὶ τέκνα καὶ συνεργὲς εὐηργέτησαν. αὐ-

et liberos et adjuutores beneficiis affecerunt. Jam ergo Juppiter Callistonem stellam fecit, quae vocatur Ursa minor, quamque Cynosuram appellant nonnulli. Neptunus in caelo collocavit Delphinum, Amphitrites gratia: et Orionem ex Euryale Minois filia natum propter matrem Euryalen astris donavit. Bacchus coronam Ariadnae. Juppiter aquilam, qua in rapiendo Ganymede usus fuerat: ipsumque Ganymedem in Aquarii honore constituit: ac taurum honoravit ob Europam. Quin et Castorem, Pollucem ac Helenam, Ledae gratificans, stellas fecit: et Perseum, propter Danaen: et Arcadem, propter Callistonem: Virginem, quae et Dice, ob Themis: Herculem, propter Alcmenam. Et ne adhuc magis producam sermonem; longum enim est singula referre, in quot alios, multarum amicarum ergo, benefici exstiterint dii, per humanos complexus; quos stulti ut mala opera prohibent, ignari voluptatem maximum esse inter homines commodum.

XVIII. Quid vero? Nonne et sapientium celeberrimi voluptatem maximi fecerunt, et cum quibus placuit mulieribus commisti sunt? Inter quos primus ille, Graeciae magister, de quo ipse Apollo pronuntiavit: *omnium hominum Socrates sapientissimus*; nonne in civitate optimis legibus gubernata, Lacedaemone, communes uxores proponit? et sub pallio pulcrum occultat Alcibiadem? Et vero Socraticus Antisthenes de moechia quae dicitur non repellenda scribit. Sed et hujus discipulus Diogenes, an non palam ac libere cum Laide concumbit, ea mercede, ut illam ferret humeris? Nonne Epicurus effert voluptatem? Nonne Aristippus unguentis, delibutus totum se Veneri addicit? Nonne Zeno promiscuum innuens coitum, dicit deum esse in omnibus, ut intelligentibus exploratum sit, cum quovis misceatur aliquis, cum ipso numine misceri, frustra que prohiberi vocata adulteria, vel concubitus cum matre aut filia aut sorore aut liberis? Chrysippus autem in amatoris Epistolis et Argivae imaginis meminit, apponens ad Jovis pudenda os Junonis.

XIX. Scio, haec veritatis ignaris terribilia et turpissima videri, at non Graecorum diis ac philosophis, non Bacchi et Cereris mysteriis. Verum super his omnibus, ne cunctorum deorum et philosophorum vitis referendis tempus insumam, duo tibi sint maximi scopi, inter deos quidem Juppiter, inter homines autem philosophos Socrates. Reliqua vero

τίκα γοῦν Ζεὺς κατηξέρισεν Καλλιζώ, τὴν λεγομένην ἄρκτον μικράν, ἣν καὶ κυνὸς οὐράν προσαγορεύουσιν τινες. Ποσειδῶν Δελφῖνα διὰ τὴν Ἀμφιτρίτην ἐνέταξεν τῷ οὐρανῷ. καὶ Ὠρίωνα, τὸν Εὐρυάλης τῆς Μίνω, δι' Εὐρυάλην τὴν μητέρα τῶν ἄσρων κατηξίωσεν. Διόνυσος τὸν Ἀριάδνης ἐξέφατον. Ζεὺς τὸν αἰετὸν συνεργήσαντα ἐπὶ τῇ Γανυμήδους ἀρπαγῇ, καὶ αὐτὸν τὸν Γανυμήδην ἐν Τδροχόῳ τιμῇ ἔταξεν· καὶ ταῦρον δι' Εὐρώπην ἐτίμησεν. ἀλλὰ καὶ Κάτορα καὶ Πολυδεύκην καὶ Ἑλένην Ἀῖδα χαρίζομενος ἐποίησεν ἀστέρας· καὶ Περσέα διὰ Δανάην· καὶ Ἀρκάδα διὰ Καλλιζώ· παρθένον τὴν καὶ Δίκην διὰ Θέμιν· Ἡρακλέα διὰ Ἀλκμήνην. καὶ ἕκети μηχανῶν πλέον 10 μακρὸν δὲ τὸ κατ' εἶδος λέγειν, ὅσες ἄλλες διὰ πολλὰς ἐρωμένας ἐνεργετήκασιν οἱ θεοὶ ταῖς πρὸς ἀνθρώπους κοινωνίαις, ἃς οἱ ἀνόητοι ὡς κακὰς πράξεις ἀπαγορεύουσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι ἡδονὴ ἐστὶν ἡ μεγάλη ἐν ἀνθρώποις ἀπόλαυσις.

XVIII. Τί δὲ καὶ τῶν σοφῶν οἱ περιβόητοι οὐχ ἡδονὴν 15 προκρίνουσιν, καὶ αἷς ἐβελήθησαν ἐμίγησαν; ὧν πρῶτος ὁ τῆς Ἑλλάδος διδάσκαλος, περὶ οὗ αὐτὸς ὁ Φοῖβος ἔφη· ἀνδρῶν ἀπάντων Σωκράτης σοφώτατος· οὐκ ἐν τῇ εὐνομοτάτῃ πόλει τῇ Λακεδαιμόνι κοινὰς προτίθησι τὰς γυναῖκας, καὶ ὑπὸ τῷ τρίβωνι τὸν καλὸν Ἀλκιβιάδην καλύπτει; καὶ ὁ Σωκρατικὸς δὲ Ἀντισθένης περὶ τοῦ 20 δεῖν τὴν λεγομένην μοιχείαν μὴ ἀποσεῖσθαι γράφει. ἀλλὰ καὶ ὁ τούτου μαθητὴς Διογένης Λαῖτι οὐκ ἐπὶ τῷ μισθῷ τῷ φέρειν αὐτὴν ἐπ' ὧμων δημοσίᾳ κοινωνεῖ μετὰ παρρησίας; οὐκ Ἐπίκερος ἡδονὴν προκρίνει; οὐκ Ἀρίσιππος μυρισθεὶς ὅλον αὐτὸν Ἀφροδίτῃ χαρίζεται; οὐ Ζήνων ἀδιαφορεῖν αἰνισσόμενος διὰ πάντων τὸ θεῖον εἶναι 25 λέγει, ἵνα γνώριμον τοῖς συνετοῖς γένηται, ἵνα ᾧ ἂν τις μιγῇ, ὡς ἑαυτῷ μίγνυται, καὶ περισσὸν τὸ ἀπαγορεύειν τὰς λεγομένας μοιχείας, ἢ μῖξις μητρὸς ἢ θυγατρὸς ἢ ἀδελφῆς ἢ παιδῶν; Χρύσιππος δὲ ἐν ταῖς ἐρωτικαῖς ἐπισολαῖς καὶ τῆς ἐν Ἀργεῖ εἰκόνας μέμνηται, πρὸς τῷ τῷ Διὸς αἰδοῖω φέρων τῆς Ἥρας τὸ πρόσωπον. 30

XIX. Οἶδα ὅτι ταῦτα τῆς ἀληθείας ἀμνήτοις φοβερά καὶ αἰσχρα καταφαίνεται, ἀλλ' οὐ τοῖς Ἑλλήνων θεοῖς καὶ φιλοσόφοις, οὐ τοῖς Διονύσου καὶ Δημήτρας μυσηρίοις. ἀλλ' ἐφ' ἅπασιν τούτοις, ἵνα μὴ πάντων θεῶν καὶ φιλοσόφων τοὺς βίους λέγων παραλίσκω τοὺς χρόνους, δύο ἔωσάν σοι μέγιστοι σκοποί, θεῶν μὲν 35

ex iis, quorum his litteris mentionem feci, intelligens, cave ne amatorem tuum contristes; quoniam sicut quae diis et heroibus feceris contraria, impietatis damnaberis, congruensque feres supplicium. Si vero omni te praebueris amatori, tamquam deos imitata ab iis beneficium reportabis. Ceterum, carissima, memor a me relatorum mysteriorum mihi per litteras tuam indica voluntatem. Vale.

XX. Ego igitur hoc libello ab Appione accepto, quasi vere missurus ad amatam, tamquam illa rescripsisset confixi, et postridie venienti tradidi Appioni velut mulieris rescriptum, quod ita habet.

Rescriptum ad Epistolam.

Appioni tamquam ab adamata.

XXI. Miror qua ratione, cum me de sapientia laudes, tamquam stultam compellas. Nam dum cupis me ad tuum adducere affectum, ex deorum fabulis sumisti exempla, Amorem, (quem omnium antiquissimum dixisti, quemque supra cunctos deos et homines collocasti) non veritus infamare, quo meum corrumperes animum, meumque contumelia afficeris corpus. Amor enim non est deorum princeps ac ductor, is qui in cupiditatibus versatur. Nam si sponte cupit, ipse est sui perperessio et supplicium, nec deus est, qui voluntarie patitur: sin vero invitus appetit concubitus, et nostras pervadens animas, tamquam per corporum nostrorum instrumenta fertur ad congressum eorum quae sub intelligentia cadunt, qui eum inducit ad amandum, major est eo: iterumque cum hic qui inducit, in alium inducatur amor, major alius qui hunc inducit reperitur, et in infinitum amantium numerum fit progressus; quod fieri non potest. Igitur neque est qui inducit, neque qui inducitur; sed est ipsius amantis affectus concupiscens, qui spe augetur et desperatione minuitur.

XXII. Qui vero turpem nolunt cupiditatem coercere, de diis mendaciter fingunt; ut in iis quae perpetrant, deos primos esse auctores ostendendo culpa liberentur. Si enim suscipiendae sobolis gratia et non libidinis ergo, qui dii vocantur, adulteria commiserunt, cur cum masculis

Ζεὺς, ἀνδρῶν δὲ φιλοσόφων Σωκράτης. τὰ δὲ λοιπὰ, ἐξ ὧν σοι γράψας ἐπέμνησα, συνεισα ἔπαχε, μήποτε ἐρασὴν σου λυπήσης· ἐπεὶ ὡς θεοῖς καὶ ἡρώσιν τὰ ἐναντία πράξασα, ἀσεβῆς κριθεῖσα τὴν προσήκασαν ὑφέξεις τιμορίαν. εἰν δὲ παντὶ ἐρασῇ ἐαυτὴν παρασχεῖς, ὡς θεὸς μιμημένη τῆς παρ' αὐτῶν τεύξη εὐεργεσίας. τὰ δὲ λοιπὰ, 5 φιλότατη, μεμνημένη περὶ ὧν σοι ἐξέφηνα μυσηρίων, διὰ γραμμάτων μοι τὴν σὴν δεῖξον προαίρεσιν. ἔρῳσό μοι.

XX. Ἐγὼ τοίνυν λαβὼν τὸ βιβλίον τῷτο παρὰ τῇ Ἀππίωνος, ὡς ὅπως διαπέμψων αὐτὸ τῇ ἐρωμένῃ, ἐπλάσάμην ὡς ἐκείνης πρὸς ταῦτα ἀντιγραφάσης, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθόντι αὐτῇ ἀπέδωκα τῇ 10 Ἀππίωνι ὡς δῆθεν τὴν παρ' ἐκείνης ἀντιγραφὴν, ἕτως ἔχσαν.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ,

πρὸς Ἀππίωνα ὡς παρὰ τῆς ἐρωμένης.

XXI. Θαυμάζω πῶς ἐπὶ σοφίᾳ με ἐπαινέσας ὡς ἀνοήτῳ γράφεις. εἰς γὰρ σὸν πάθος πεισάί με θελήσας ἐκ τῶν περὶ τὰς θεῶν μυθολογημάτων ἐποιήσω τὰ παραδείγματα, ἔρωτα τὸν πάντων πρεσβύτατον, ὡς ἔφης, ἐπιθυεῖς πάντων θεῶν καὶ ἀνθρώπων, βλα- 15 σφημῆσαι μὴ φοβηθεῖς, ὅπως τὴν ἐμὴν φθείρης ψυχὴν, καὶ τὸ ἐμὸν σῶμα περιυβρίσης. ἔρως γὰρ θεῶν οὐκ ἔστιν ἀρχηγέτης, ὁ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ γὰρ ἐκὼν ἐπιθυμεῖ, αὐτός ἐστιν ἐαυτοῦ πάθος καὶ κόλασις, καὶ θεὸς ἐκ αὐτοῦ εἴη ὁ πάσχων ἐκὼν· εἰ δὲ ἄκων ἐρᾷ τῆς μίξεως, καὶ τὰς ἡμετέρας διερχόμενος ψυχὰς, ὥσπερ δι' ὀργάνων 20 τῶν ἡμετέρων σωμάτων εἰς τὰς τῶν νοητῶν φέρεται συνθεσίας, ὁ τῷτον ἐρᾷ ποιῶν καὶ φέρων μείζων αὐτοῦ τυγχάνει· καὶ πάλιν αὐτὴ ἐκείνη τῇ φέροντος ἐτέρῳ πόθῳ φερομένη, μείζων ἄλλος ὁ φέρων ἐκείνον εὐρίσκειται· καὶ εἰς ἀπέραντον ἐπαναφορὰν τῶν ἐρώωντων γίνεται, ὃ ἐστὶν ἀδύνατον. ἕτως ἐκ ἔστιν ἕτε ὁ φέρων, ἕτε ὁ 25 φερόμενος, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ἐρώοντος τὸ ἐπιθυμητικόν ἐστιν πάθος, ἱππιδι αὐξόμενον καὶ ἀπογνώσει μειέμενον.

XXII. Οἱ δὲ κρατεῖν αἰσχυρὰς ἐπιθυμίας μὴ βελόμενοι τῶν θεῶν καταπεινύονται, ἵνα περὶ ὧν πράττουσιν, τὰς θεῶς ὡς προτέρως δράσαντας ὑποδεικνύντες ἀπαλλάσσονται τῆς μέμψεως. εἰ γὰρ 30 παιδοποιίας ἔνεκεν, καὶ ἐκ ἀσελγείας, οἱ λεγόμενοι θεοὶ τὰς μοιχείας

quoque miscebantur? Sed ut gratificarentur, inquit, mulieribus adamatis, illas in astra converterunt. Igitur antea astra non erant, usque dum lasciviae occasione caelum stellis exornaretur? Et quo modo in stellas relatarum liberi ac nepotes apud inferos puniuntur? Atlas gravatus pondere, Tantalus enectus siti, Sisyphus petram retinens, Tityus pertusus viscera, Ixion circa rotam indesinenter volutatus. Quomodo vero ut amatores dii eos, quos polluerant, inter astra retulerunt, sibi autem id muneris non sunt largiti?

XXIII. Non ergo erant dii, sed tyrannorum velamina. Saturni namque in Caucasiis montibus, non in caelo, sed in terra, sepulcrum ostenditur, hominis feri ac liberorum voratoris. Item lascivi Jovis, fabulosi, quique similiter Metin filiam deglutivit, in Creta cernitur sepulcrum: et in Acherusia palude Plutonis ac Neptuni: Solis vero Attris, et Lunae Carris: Mercurii apud Hermopolin: Martis in Thracia: Veneris apud Cyprum: Liberi apud Thebas: aliorumque aliis in locis. Itaque eorum, qui dii vocantur, sepulcra comparent. Homines enim erant, iique improbi et magi. Aliter siquidem non facti fuissent Monarchae ac Domini. Juppiter, inquam, fabulosus et Bacchus, nisi per transformationem, quos et quas volebant, ad id quod volebant compulissent.

XXIV. Quod si eorum aemulanda est vita, non modo illorum adulteria, sed et mensas imitemur. Nam Saturnus liberos suos absorpsit, pariterque Juppiter suam filiam. Et quid opus est verbis? Pelops omnium deorum epulum fuit. Unde et nos ante nefarium conjugium deorum peragamus epulum simile. Sic enim dignum fuerit conjugio epulum. Verum id nemo facere sustinuerit, ut nec ego moechari. Ad haec vero mihi amoris velut potentis dei minaris indignationem. Amor deus non est, qualis videtur; sed est cupiditas, quae ex temperamento animalis, propter successionem vitae, accidit per omnium opificis providentiam, ne universum genus aliquando deficiat, sed ut occasione voluptatis ex morituri hominis substantia iterum alius nascatur, legitimo productus matrimonio: quo patrem suum cognoscat, quem in senectute nutriet: quod facere nequeunt qui ex adulterio geniti sunt, cum naturalem non habeant erga genitores benevolentiam.

ἔπετελεν, τί καὶ τοῖς ἄρσεσιν ἐμίγνυντο, ἀλλὰ χαρίζομενοι, φησὶν, ταῖς ἐρωμέναις κατησῆριζον αὐτάς. ἐκὼν πρὸ τῆς ἐκ ἦσαν ἀσέ-
ρες, μέχρις ὅτε ἀσελγείας προφάσει ὑπὸ μοιχῶν ὁ ἐρανὸς ἄσροισ
ἐκοσμήθη; πῶς δὲ καὶ οἱ τῶν κατεσηρισμένων ἔκγονοι ἐν ἄδῃ κο-
λάζονται, ὃ τε Ἄτλας βαρύνεμος, καὶ ὁ Τάνταλος δίψῃ ἀνιώμενος, 5
καὶ ὁ Σίσυφος ἐρείδων πέτρῃ, Τιτυὸς τὰ σπλάγχνα διορυττόμενος,
Ἰξίων περὶ τροχὸν ἀπαύσως κυλινδόμενος; πῶς δὲ καὶ οἱ ἐρασαὶ
θεοὶ ὄντες, οὓς ἐμίαναν, κατεσῆριζον, ἑαυτοῖς τῷτο μὴ χαρισάμενοι;

XXIII. Οὐκ ἄρα ἦσαν θεοὶ, ἀλλὰ τυράννων αἰνίγματα. Κρό-
νον γὰρ ἐν τοῖς Καυκασίοις ὄρεσιν, ἐκ ἐν ἐρανώ, ἀλλ' ἐν γῇ τάφος 10
τις δείκνυται, ἀνδρὸς ἀγρίου καὶ τεκνοβόρου. ἀλλὰ καὶ τῷ ἀσελγῆς
Διὸς, τῷ μυθικῷ, τῷ ὁμοίως τὴν θυγατέρα Μῆτιν καταπιόντος, ἐν
Κρήτῃ θεωρεῖται τάφος· καὶ ἐν τῇ Ἀχερσεΐᾳ δὲ λίμνῃ Πλέτωνος
καὶ Ποσειδῶνος· Ἥλιος δὲ ἐν Ἀσροῖς καὶ Σελήνης ἐν Κυρκοῖς·
Ἑρμῆς δὲ ἐν Ἑρμειόλει· Ἀρεως ἐν Θοράκῃ· Ἀφροδίτης ἐν Κύπρῳ· 15
Διονύσου ἐν Θήβαις· καὶ τῶν ἄλλων ἐν ἄλλοις τόποις. πλὴν φαί-
νονται αὐτῶν τῶν λεχθέντων θεῶν οἱ τάφοι. ἄνθρωποι γὰρ ἦσαν,
καὶ ταῦτα μοχθηροὶ καὶ μάγοι. ἂδὲ γὰρ ἄλλως μονοκράτορες
ἐγεγόνεισαν, Ζεὺς λέγω ὁ μυθικὸς καὶ Διόνυσος, εἰ μὴ τῇ μετα-
μορφώσει ὧν ἤθελον ἐπεκράτην εἰς ὅπερ αὐτοὶ ἤθελον. 20

XXIV. Εἰ δὲ τῶν δεῖ ζῆλῶν τὰς βίβας, μὴ μόνον τὰς μοι-
χίας, ἀλλὰ καὶ τὰς τραπέζας αὐτῶν μιμώμεθα. ὁ γὰρ Κρόνος
τὰ αὐτῆ τέκνα κατέπιεν, καὶ Ζεὺς ὁμοίως τὴν αὐτῆ θυγατέρα.
καὶ τί δεῖ λέγειν; Πέλοψ πάντων θεῶν δεῖπνον ἐγένετο. ὅθεν καὶ
ἡμεῖς πρὸ τῶν ἀθεμιτῶν γάμων ὅμοιον δεῖπνον τοῖς θεοῖς ἐπιτε- 25
λέσωμεν. ἔτω γὰρ ἂν εἴῃ τὸ δεῖπνον τῶν γάμων ἄξιον. ἀλλὰ
τῷτο ἐκ ἂν ὑποσῇ ποτε, ὡς ἂδὲ ἐγὼ τὸ μοιχῆσασθαι. πρὸς τέτοις
δεῖ μοι ἔρωτος ὡς δυνατῆ θεῶ ἀπειλεῖς χόλον. ἔρωτος θεὸς ἐκ ἔστιν,
οἷος δοκεῖ, ἀλλ' ἐκ τῆς τῆ ζωῆς κράσεως πρὸς διαδοχὴν τῆ βίβας, κατὰ
πρόνοιαν τῇ τὰ πάντα ἐνεργήσαντος, συμβαίνουσα ἐπιθυμία, ἵνα τὸ 30
πᾶν γένος μηδεπώποτε ἐπιλείπῃ, ἀλλὰ προφάσει ἡδονῆς ἐκ τῆς τῆ
μείλλοντος τελευτῆς ἐστίας πάλιν ἄλλος γένηται, νομίμῳ προεκπεφυκῶς
γάμῳ, ὅπως πρὸς τὸ γηροτροφεῖν τὸν αὐτῆ πατέρα γνώσῃ· ὅπερ
ποιεῖν οἱ ἐκ μοιχείας γεγονότες ἐκ ἂν ἐδύναντο, φύσιν σοργῆς πρὸς
τὴς γενήσαντας ἐκ ἔχοντες.

XXV. Quandoquidem igitur propter legitimum progeniei incrementum, sicut dixi, amoris oritur cupiditas, oportet ut parentes, de castitate solliciti, liberos suos, ante quam veniat cupiditas, erudiant in libris, qui bonam mentem ingenerare valeant, eosque probis praeassuefaciant sermonibus: quia consuetudo est altera natura: ad haec autem frequenter in eorum memoriam revocent legum poenas; quo metu tamquam freno usi absurdis non consentiant voluptatibus. Convenit vero, ut ante quam ferveat cupiditas, naturali aetatis affectui per connubium satisfiat: persuadeamusque illis prius, ne formam alterius mulieris contemplantur.

XXVI. Etenim mens nostra, cum primum sibi impresserit cum voluptate adamatae imaginem, quasi in speculo semper formam intuens, per memoriam torquetur. et si quidem voto non fruitur, potiendi artes meditatur; sin autem fruitur, crescit cupiditas, sicut ignis materia abundans, praesertimque quando in amatoris animo timor ante affectum impressus non praeexistit. Nam sicut aqua exstinguit ignem, ita etiam timor vini habet exstinguendi pravam cupiditatem. Quocirca ego, ut quae a quodam Judaeo didicerim cogitare ac facere quae Deum decent, per falsas fabulas in stuprum adduci non possum. Tibi vero, cupienti ac studenti caste vivere, animaeque ad amorem flagranti, Deus auxilium praebeat, atque tribuat medicinam.

XXVII. Audito autem fictitio rescripto Appion dixit: an sine ratione Judaeos odi? Nunc ergo hanc aliquis Judaeus nactus, adductamque ad suum cultum, in castitate degere persuasit, et deinceps impossibile est ut ea in cujusquam complexus veniat, quia isti, Deum tamquam omnium operum inspectorem sibi proponentes, pudicitiam admodum retinent, velut qui non possint latere.

XXVIII. Quae cum audivissem, dixi Appioni: jam tibi verum fatebor. Ego mulierem non amavi neque quid hujusmodi, animus quippe meus in alia omnino consumitur desideria, scilicet, in reperiendis veris dogmatibus. Et huc usque animo ad varias philosophorum opiniones adjecto, ad nullum illorum inclinavi, nisi ad Judaeorum religionem, cum ex illis mercator aliquis linteorum heic Romam advenisset, et bono quodam casu mihi simpliciter sententiam de uno Dei principatu commendasset.

XXV. Ἐπεὶ ἂν διαδοχῆς ἔνεκεν γνησίας ἐπανξήσεως, ὡς ἔφην, ἡ ἐπιθυμία συμβαίνει ἡ ἐρωτική, χρὴ τὰς γονεῖς, σωφροσύνης προνομήσεις, τὰς αὐτῶν παιδας πρὸ τῆς ἐπιθυμίας διὰ τῶν σωφρονιζόντων βιβλίων προπαιδεύειν, καὶ τοῖς κρείττοσιν αὐτὰς προεθίζειν λόγοις· ὅτι δευτέρᾳ φύσις ἡ συνήθεια· πρὸς τέτοις δὲ πυκνῶς αὐτὰς τὰς κολάσεις ὑπομνήσκειν τὰς ἐκ τῶν νόμων, ἵνα ὥσπερ χαλινῷ τῷ φόβῳ χρώμενοι ταῖς ἀτόποις μὴ συντρέχωσιν ἡδοναῖς. προσήκει δὲ καὶ πρὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐπακμάσαι γάμψιν τὸ φυσικὸν τῆς ἡλικίας πληροφορεῖν πάθος, πρότερον πείσαντας εἰς εἶδος ἐτέρας γυναικὸς μὴ ἀτενίζειν.

XXVI. Ὁ γὰρ νῦν ἡμῶν ὁπότ' ἂν τὰ πρῶτα τῇ τέρψει τὸ εἶδος τῆς ἐρωμένης ἀπομάχεται, ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ ἐνορῶν αἰετὴν μορφὴν, διὰ τῆς μνήμης βασανίζεται· καὶ μὴ τυγχάνων μὲν τῆς ἐπιθυμίας, τῆς ἐπιτυχίας μελετᾷ τὰς ὁδούς, ἐπιτυχὼν δὲ μᾶλλον αὔξεται, ὥσπερ τὸ πῦρ τῆς ὕλης εὐπορεῖν, καὶ μάλιστα· ὅτ' ἂν τῇ ψυχῇ τῇ ἐρώντος πρὸ τῆς πάθους προσεπτετυπωμένος μὴ προϋπάρξῃ φόβος. ὡς γὰρ ὕδωρ πῦρ κατασβέννυσιν, ἔτως καὶ φόβος τῆς ἀλόγῃς ἐπιθυμίας ἐς ὀβριότητος. ὅθεν ἐγὼ ἐκ τινος Ἰσθαίς τὰ Θεῷ πρέποντα νοεῖν καὶ ποιεῖν ἐκμαθεῖσα, εὐάλωτος πρὸς μοιχείαν ὑπὸ ψευδῶν μύθων ἐγίνομαι. θέλοντι δέ σοι καὶ σπευδάζοντι σωφρονεῖν, φλεγμαινέσῃ ψυχῇ πρὸς ἔρωτα, βοηθοίη Θεὸς καὶ τὴν ἴασιν παρασχοίη.

XXVII. Ἐπακμάσας δὲ ὁ Ἀππίων τῆς ὑποκρίτου ἀντιγραφῆς ἔφη· μή τι ἀλόγως Ἰσθαίς μισῶ; νῦν γὰρ ταύτην τίς ποτε συντυχὼν Ἰσθαῖος καὶ εἰς τὴν θρησκείαν μεταγαγὼν ἀνέπεισε σωφρονεῖν, καὶ ἀδύνατόν ἐστιν τῇ λοιπῇ αὐτῇ εἰς κοινωνίαν ἐτέρου τινὸς συνελθεῖν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι τὸν Θεὸν ὡς παντεπόπτην τῶν πράξεων προθύμενοι σφόδρα σωφρονεῖν ἐγκαρτερεῖσιν, ὡς λαθεῖν μὴ δυνάμενοι.

XXVIII. Ταῦτα ἀκέσας ἔφην τῷ Ἀππίωνι· νῦν σοι τὰ ἀληθῆ ὁμολογήσω. ἐγὼ γυναικὸς ἐκ ἡράσθην ἐδὲ ἄλλης τινός, πάντως τῆς ψυχῆς δεδαπανημένης πρὸς ἄλλας ἐπιθυμίας καὶ πρὸς τῶν ἀληθῶν δογμάτων εὗρεσιν. καὶ μέχρι τῆς νῦν πολλὰς γνώμας φιλοσόφων διασκοπήσας πρὸς ἐδένα αὐτῶν ἔνευσα, ἢ πρὸς τὸ Ἰσθαίων μόνον, ἐμπόρος τινὸς αὐτῶν ὁθόνας πιπράσκοντος ἐνταῦθα τῇ Ῥώμῃ ἐπιδεδημηκότος, καὶ ἐκ τινος συντυχίας ἀγαθῆς ἀπλέςερόν μοι τὸ μοναρχικὸν φρόνημα παραθεμένον.

XXIX. Appion vero, a me accepta veritate, qui legem Judaeorum inique oderat, nec quae esset illorum fides sciebat aut volebat scire, absque judicio iratus clam statim Roma discessit, et ex eo nunc primum illum nactus, iram temporis illius merito vereor. Attamen coram vobis interrogabo, quid dicere habeat de vulgaribus diis, quorum vitae, quas omnibus vitiis subjectas referunt fabulae, palam de industria ad imitationem canuntur, quorumque praeter humanos affectus, ut dixi, etiam sepulcra per loca ostenduntur.

XXX. Ista cum a me alii ante audivissent, et consequentia desiderarent discere, convenerunt me, ut Appionem invisuri. Et vero eum jam lotum invenimus, mensa parata. Quare pauca examinavimus circa doctrinam de iis. Ille vero nostram, opinor, intelligens voluntatem, crastina die se aliquid de diis dicturum promisit, eundemque nobis indicavit locum, in quo esset locuturus. Nos autem cum promissione, gratiis illi actis, singuli domum reversi sumus.

Homilia Sexta.

I. Tertio autem die ad praefinitum Tyri agrum cum familiarissimis ego veniens Appionem nansciscor, in medio Anubionis et Athenodori sedentem, unaque plures alios eruditos viros, qui nos opperiebantur. Attamen nihil veritus salutans consedi ex adverso Appionis, qui non multo post loqui coepit: volo, primum incipiens hinc, jam cito venire ad quaestionem. Ante quam tu, fili Clemens, adesses nobis, Anubion hic et Athenodorus, qui heri una cum aliis audierunt te disserentem, narraverunt mihi, quo modo Romae tibi ut amanti occurrens multa contra deos mentitus fuerim, illos praedicans paedicones, lascivos, stupratores matrum, sororum, filiarum, innumerisque obnoxios adulteriis. Sed te oportuit, fili, scire me talia non ex animo scripsisse, sed amore tui vera occultasse; quae si nunc desideras, audi a me.

XXIX. Ἀκίσας δέ με τῆς ἀληθείας ὁ Ἀππίων, ὁ ἀλόγως μῶν τὸ Ἰεδαίων, καὶ τί ποτέ ἐσιν αὐτῶν τὸ πισὸν ὅτε εἰδὼς ὅτε εἰδέναι θεῶν, ἀκρίτως ὀργισθεὶς τῇ σιωπῇ ἐξ αὐτῆς ἤδη τῆς Ρώμης ἀπηλλάσσετο· καὶ ἔκτοτε νῦν πρῶτον αὐτῷ συνευτυχικῶς τὸν ἐξ ἐκείνου τῷ χρόνῳ θυμὸν ὑποπτέω εἰκότως. πλὴν ἐφ' ὧν αὐτοῦ 5 πεύσομαι, τί ἂν ἔχοι λέγειν περὶ τῶν λεγομένων θεῶν, ὧν οἱ βίοι πατοπαθεῖς εἶναι μυθολογούμενοι, πρὸς τὴν τῷ ὁμοίῳ μίμησιν ἐπιτηδὲς ἄδονται δημοσίᾳ, ὧν πρὸς τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσιν, ὡς ἔφην, καὶ οἱ κατὰ τόπον δείκνυνται τάφοι.

XXX. Ταῦτα οἱ ἕτεροι προακίσαντες ἐμῷ καὶ μαθεῖν τὰ 10 ἐξῆς ποθεῖντες συνηλθόν μοι, ὡς ἐπισκεψόμενοι Ἀππίωνα. καὶ δὴ λελεμένον αὐτὸν ἤδη κατελαμβάνομεν ἐφ' ἐτοίμῳ τραπέζῃ. δι' ὅπερ ὀλίγα ἡκριβολογησάμεθα εἰς τὸν περὶ θεῶν λόγον. ὁ δὲ οἶμαι σονεῖς ἡμῶν τὴν προαίρεσιν, εἰς τὴν ἐπιῦσαν ἔχειν τι εἰπεῖν ὑπέσχετο περὶ θεῶν, καὶ τὸν αὐτὸν προεδήλωσεν ἡμῖν τόπον, ὡς ἐκεῖ δια- 15 λεξόμενος. ἡμεῖς δὲ σὺν τῇ ὑποσχέσει, χάριν ὁμολογήσαντες αὐτῷ, οἴκαδε ἕκαστος ἀπεχωρήσαμεν.

ΟΜΙΛΙΑ ς'.

I. Τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ εἰς τὸ προωρισμένον τῆς Τύρας χωρίον σὺν τοῖς οἰκειοτάτοις ἐλθὼν ἐγὼ γε εὗρισκω τὸν Ἀππίωνα, Ἀναβίωνός τε καὶ Ἀθηνοδώρου καθεζόμενον μέσον, καὶ μετὰ πολλῶν 10 ἄλλων τῶν ἐκ παιδείας ἀνδρῶν ἡμῶς ἀναμενόντων. καὶ ὁμοῦς ἐδὲν καταπλαγεῖς, προσαγορεύσας ἀντικαθεῖξομαι τῷ Ἀππίωνι, ὃς μετ' ἐμὸν πολὺ λέγειν ἤρξατο· βέλομαι πρῶτος ἀρξάμενος ἐντεῦθεν ἤδη ταχέως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ζητούμενον. πρὸ τῷ σε, τέκνον Κλήμης, ἡμῖν παρεῖναι, Ἀναβίων ἕτος καὶ Ἀθηνοδώρος, οἱ χυεὶς ἅμα τοῖς ἄλλοις ἐπακ- 15 σαντές σε διαλεγόμενος, ἀφηγήσαιο μοι, πῶς ἐν τῇ Ρώμῃ, συναργέμενός σοι ὡς ἔρῳντι, πολλὰ τῶν θεῶν κατεψευσάμην, εἰπὼν αὐτὸς παιδεράσας, ἀσελγεῖς, μιγνυμένους μητράσιν, ἀδελφαῖς, θυγατρᾶσιν, καὶ μυρίαῖς μοιχείαις ἀνεχομένους. ἀλλ' ἐχρῆν σε, ὦ τέκνον, εἰδέναι, ὅτι μὴ τοιαῦτα περὶ θεῶν φρονῶν ἔγραφον, ἀλλὰ σοργῇ τῇ πρὸς 20 σε τὰ ἀληθῆ λέγειν ἀπεκρυπτόμην, ἅπερ εἰ νῦν ἐθέλεις, παρ' ἐμῷ ἀκουσον.

II. Antiquorum hominum sapientissimi, omnem veritatem per laborem edocti, indignos divinarumque disciplinarum non cupidos celarunt scientiae traditionem. Neque enim ex Caelo illiusque matre Terra progenti sunt duodecim liberi, quemadmodum fabula enumerat, mares quidem Oceanus, Coeus, Crius, Hyperion, Japetus, Saturnus; feminae vero Theia, Themis, Mnemosyne, Ceres, Tethys, Rhea. Neque Saturnus adamantina falce exsecta patri Caelo virilia, ut fertis, in mare projecit. Sed neque ex Caeli exsectione per fusi sanguinis guttas orta est Venus. Neque etiam Saturnus ex Rhea primo sibi genitum Plutonem absorbit, propter Promethei oraculum veritus, ne ex eo concubitu natus infans fortior ipso existeret, privaretque ipsum regno. Non secundo genitum Neptunum similiter absorpsit. Non post hos natum Jovem mater Rhea occultavit, nec expetenti Saturno ad devorandum tradidit. Non is devoratus prius absorptos trusit et coëgit exire, primum quidem, qui primus absorptus fuerat Plutonem, postea Neptunum, tertium Jovem. Neque ut aiunt, matris consilio servatus Juppiter, ac in caelum ascendens, patrem regno depulit. Nec patris fratres supplicio affecit. Non in amorem devenit mortalium feminarum. Non cum sororibus vel filiabus, non cum fratrum uxoribus, non cum pueris turpiter concubuit. Neque filiam suam Metin deglutivit, ut a cerebro quidem Minervam produceret, ex Metide, ex femore vero gigneret Bacchum, quem a Titanibus ferunt discerptum fuisse. Non coenam in Thetidis et Pelei nuptiis celebravit. Non discordiam expulit e nuptiis. Non discordia probro affecta pugnam et seditionem epulantibus commenta est. Non accepto ex hortis Hesperidum malo aureo inscripsit: donum pulchrae. Postea fabulantur, quod Juno, Minerva et Venus malum invenerint et contententes venerint ad Jovem, quas ipse quidem non judicaverit, per Mercurium vero miserit ad pastorem Paridem, de pulcritudine judicandas. Sed nec deae judicatae fuerunt, neque Paris Veneri pomum tradidit. Non Venus honorem consecuta, Paridem Helenae conjugio vicissim honoravit. Neque enim deae honor causa fuisset belli inter tot gentes, idque in perniciem ejus qui honore affectus fuerat, quique ad genus Veneris jure propinquitatis pertinebat. Verum sicut dixi, o fili, haec rationem quamdam habent propriam et philosophicam, quae per allegoriam potest explicari, adeo ut tu, cum audieris, admireris. Et ego dixi, oro ne me mora torqueas. Ille respondit, nihil timeas. Non enim differam, sed jam incipiam loqui.

II. Τῶν πάλοι ἀνδρῶν οἱ σοφώτατοι, πᾶσαν ἀλήθειαν αὐτοὶ
 καμάτων μαμαθηκότες, τὰς ἀναξίους καὶ μὴ ὀρεγομένους θεῶν μα-
 θημάτων ἀπεκρύναντο τὴν ἐπισημὴν λαβεῖν. ἔτε γὰρ ἀπ' Οὐρανῷ
 καὶ τῆς μητρὸς αὐτῷ Γῆς γεγόνασιν παῖδες δώδεκα, ὡς ὁ μῦθος
 καταριθμεῖ· ἄρρενες μὲν Ὠκεανὸς, Κοῖος, Κρόνος, Τπερίων, Ἰαπετός, ⁵
 Κρόνος· θήλειαι δὲ Θεὰ, Θέμις, Μνημοσύνη, Δημήτηρ, Τηθύς, Ῥέα.
 ἔτε τῇ ἐξ ἀδάμαντος ἄρρη τὰ αἰδοῖα Κρόνος Οὐρανῷ τῷ πατρὸς
 ἐκτεμῶν, ὥς φατε, εἰς βυθὸν ἀπέρριπεν· ἀλλ' ἐκ τῆς ἀποτομῆς
 τῷ Οὐρανῷ σαρόνων ὀνέντος αἵματος ἡ Ἀφροδίτῃ ἐγένετο. ἐδ'
 αὖ Κρόνος τῇ Ῥεᾷ μιγείς καὶ γεννήσας Πλότωνα πρῶτον κατέπειν, ¹⁰
 διὰ τινα Προμηθεῶς θεσμόν διδιδῶς, μήποτε γεννηθὲν ἐξ αὐτῷ βρέφος,
 γενναιότερον αὐτῷ γινόμενον, ἀφέλῃται αὐτὸν τῆς βασιλείας. οὐ
 τὸν Ποσειδῶνα δεύτερον γεννήσας ὁμοίως κατέπειν. ἔ μετὰ τύττας
 τὸν Δία γεννηθέντα ἡ μήτηρ κατακρύψασα ἡ Ῥέα ἀπαιτήσαντι τῷ
 Κρόνῳ καταπεινῶν ἀντέδωκεν. ἔ καταποθεῖς τὴν προκαταποθέντας ¹⁵
 θλίψας ἐξέωσεν, ὡς προελθεῖν πρῶτον μὲν τὸν πρῶτον καταπο-
 θέντα Πλότωνα, ἐπ' αὐτῷ Ποσειδῶνα, καὶ τρίτον τὸν Δία. ἐδέ
 γε, ὡς φασιν, μητρὸς προνοίᾳ διασωθεὶς ὁ Ζεὺς, καὶ εἰς ἔρανδον
 ἀναβάς, τὸν πατέρα τῆς βασιλείας καθεῖλεν. ἔ πατέρος ἀδελφούς
 ἐκόλασεν. ἐκ εἰς πόθον γυναικῶν θνητῶν κατήλθεν. ἐκ ἀδελφαῖς ²⁰
 ἡ θυγατρᾶσιν, ἐκ ἀδελφῶν γυναιξίν, ἔ παισὶν αἰχρῶς συνεγένετο.
 ἐδὲ Μῆτιν γεννήσας κατέπειν, ἵνα ἀπ' ἐγκεφάλου μὲν τὴν Ἀθηνᾶν
 ἀναφύσῃ ἐκ τῆς Μήτιδος, ἐκ δὲ τῷ μηρῷ τὸν Διόνυσον τέκῃ, ὃν
 ὑπὸ Τιτάνων ἐσπαράχθαι λέγουσιν. ἔ δεῖπνον ἐπὶ τῷ Θέτιδος καὶ
 Πηλέως γάμφῳ συντελεῖ. ἔ τὴν Ἑριν τῶν γάμων ἀπεώσατο. ἐκ ²⁵
 αὐτῇ ἡ Ἑρις, ἀτιμασθεῖσα, μάχην καὶ ζᾶσιν τοῖς ἐσιωμένοις ἐπε-
 νόησεν. ἔ μῆλον χρύσειον ἐκ τῶν Ἑσπερίδων κήπων λαβῆσα ἐπέ-
 γραψεν, δῶρον τῇ καλῇ. ἔπειτα μυθολογῶσιν ὡς Ἥρα τε καὶ
 Ἀθηνᾶ καὶ Ἀφροδίτῃ εὐρίσκεισι τὸ μῆλον, καὶ φιλονεικῶσαι ἔρχονται
 πρὸς τὸν Δία· αἷς αὐτὸς μὲν ἐκ ἔκρινεν, δι' Ἑρμῆ δὲ πρὸς τὸν ³⁰
 ποιμένα Πάριν κριθησομένης περὶ κάλλους ἐξέπεμψεν. ἀλλ' οὕτε
 ἐκρίθησαν θεαί, ἔτε ὁ Πάρις τῇ Ἀφροδίτῃ τὸ μῆλον ἀπέδωκεν. ἐκ
 Ἀφροδίτῃ τιμηθεῖσα τῷ τῆς Ἑλένης αὐτὸν ἀντετίμησεν γάμφῳ. ἔ γὰρ ἂν
 ἡ τῆς θεᾶς τιμὴ πρόφασις ἐγένετο παμφύλου πολέμου, καὶ ταῦτα ἐπ' ὀλέθρῳ
 τῷ τὴν τιμὴν ἀπειληφότος καὶ ἀγχιζεύοντος τῷ τῆς Ἀφροδίτης γένει. ³⁵

III. Exstitit aliquando tempus, cum nihil erat, praeter Chaos et elementorum confusorum, adhuc aggestorum, mixturam promiscuam. Id enim fatetur natura, atque ita habere, asserunt viri magni. Et inter sapientia praestantes praestantissimum, Homerum, tibi afferam, dicentem de prima confusione:

Vos equidem cuncti tellus flatis et unda:

tamquam hinc omnia ortum habeant, atque post substantiae humidae ac terrenae dissolutionem in primam iterum restituantur naturam, hoc est, in Chaos. Hesiodus vero in Theogonia dicit:

Primo nempe Chaos factum fuit:

Per illud, *factum fuit*, clarum est quid significet, ea ut genita ortum habuisse, non autem ut ingenita semper exstitisse. Orpheus autem Chaos ovo comparat, in quo primorum elementorum erat confusio. Hoc Hesiodus Chaos proponit, quod Orpheus ovum dicit genitum, ex infinita materia productum, factumque ita.

IV. Cum materia quatuor genera complectens haberet animam, et totum immensum quoddam profundum semper flueret ac temere ferretur et innumeras imperfectas misiones subinde profunderet, atque ideo illas ob confusionem solveret, nec non hiaret quasi ad generationem animalis non posset compingi, aliquando contigit, ut illud infinitum pelagus, per propriam naturam concussum motu naturali, ordinate ab eodem ad idem instar vorticis flueret, substantiasque misceret; sicque mirum in modum, quod omnium optimum ac maturissimum erat atque ad generationem animalis aptissimum, velut in fornace per mediam decurreret universitatem, et per cuncta ferentem vorticem iret ad profundum, circumfusumque spiritum attraheret; nec non quasi in maximam fecunditatem conceptum faceret discretam compositionem. Quemadmodum enim in humido fieri solet bulla, ita orbiculatum undique comprehensum est corpus. Deinde ipsum in seipso conceptum, a divino qui assumerat spiritu subvectum, in lucem prodiit maximum hoc germen seu fetus, tamquam ex omni immenso profundo progenitum opificium animatum, simile ovis per rotunditatem et avibus per celeritatem.

ἀλλ' ὡς ἔφην, ὃ τέκνον, ἔχει τινὰ λόγον τὰ τοιαῦτα οἰκεῖον καὶ φιλόσο-
φον, ἀλληγορίᾳ φρασθῆναι δυνατόμενον· ὥστε σε ἀκέσαστα θαυμάσαι.
καὶ γὰρ ἔφην· δέομαι μὴ με ἀναβαλλόμενος βασιανίσῃς. καὶ ὃς ἔφη·
μηδὲν φοβηθῆς, ἐ γὰρ ὑπερθήσομαι, ἀλλ' ἄρξομαι ἤδη λέγειν.

III. Ἦν ποτε ὅτε ἐδὲν πλὴν χάος καὶ ζοιχείων ἀτάκτων ⁵
ἔτι συμπεφορημένων μῖξις ἀδιάκριτος, τὺτο καὶ τῆς φύσεως ὁμο-
λογήσης, καὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἕτως ἔχειν νενοηκότων. καὶ
μάρτυρα τῶν μεγάλων ἐν σοφίᾳ τὸν μέγιστον Ὅμηρον αὐτόν σοι
παρέξομαι, εἰπόντα περὶ τῆς ἀνέκαθεν συγχύσεως

Ἄλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε. ¹⁰

ὡς ἐκεῖθεν ἀπάντων τὴν γένεσιν ἐσχηκότων, καὶ μετ' ἀνάλυσιν τῆς
ὑγρᾶς καὶ γηίνης ὑσίας εἰς τὴν πρώτην πάλιν ἀποκαθισταμένων φύσιν,
ὃ ἐστὶν χάος. Ἡσίودος δὲ ἐν τῇ Θεογονίᾳ λέγει

Ἦτοι μὲν πρώτιστα χάος ἐγένετο.

τὸ δὲ ἐγένετο δῆλον ὅτι γεγενῆσθαι ὡς γενητὰ σημαίνει, ἐ τὸ αἰεὶ ¹⁵
εἶναι ὡς ἀγένητα. καὶ Ὅρφευς δὲ τὸ χάος ὡψ παρεικάζει, ἐν ᾗ
τῶν πρώτων ζοιχείων ἦν ἡ σύγχυσις. τὺτο Ἡσίودος χάος ὑποτί-
θεται, ὅπερ Ὅρφευς ὡδὸν λέγει γενητόν, ἐξ ἀπείρου τῆς ὕλης προβε-
βλημένον, γεγονὸς δὲ ἕτως.

IV. Τῆς τετραγενῆς ὕλης ἐμψύχε ἕσης, καὶ ὅλα ἀπείρου τινὸς ²⁰
βυθῷ αἰεὶ ῥέοντος καὶ ἀκρίτως φερομένης, καὶ μυρίας ἀτελεῖς κράσεις
εἰς ἄλλοτε ἄλλως ἐπαταχέοντος, καὶ διὰ τὺτο αὐτὰς ἀναλύοντος τῇ
ἀταξίᾳ, καὶ κεκρηνότες ὡς εἰς γέννησιν ζῶε δεθῆναι μὴ δυναμένους, συνέβη
ποτὲ αὐτῷ τῷ ἀπείρῳ πελάγῃ, ὑπὸ ἰδίας φύσεως περιωθεμένους κινήσει
φυσικῇ, εὐτάκτως ῥυτῆναι ἀπὸ τῷ αὐτῷ εἰς τὸ αὐτό, ὥσπερ ἱλιγγα, ²⁵
καὶ μῖξαι τὰς ὑσίας, καὶ ἕτως ἐξ ἀκυσῶ πάντων τὸ νοσιμώτατον,
ὅπερ πρὸς γέννησιν ζῶε ἐπιτηδειότατον ἦν, ὥσπερ ἐν χώρῃ κατὰ μέσθ
ῥυτῆναι τῷ παντός, καὶ ὑπὸ τῆς πάντα φερέσης ἱλιγγοῦ χωρῆσαι βά-
θος, καὶ τὸ περικείμενον πνεῦμα ἐπισπάσασθαι, καὶ ὡς εἰς γονιμώτα-
τον συλληφθὲν ποιεῖν κριτικὴν σύστασιν. ὥσπερ γὰρ ἐν ὑγρῷ φιλεῖ ³⁰
γίνεσθαι πομφόλυξ, ἕτως σφαιροειδὲς πανταχόθεν συνελήφθη κύτος.
ἔπειτα αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ κυθὲν, ὑπὸ τῷ παρεληφτότος θειώδους πνεύ-
ματος ἀναφερόμενον, προέκυψεν εἰς φῶς μέγιστόν τι τὺτο ἀποκύημα,
ὡς ἂν ἐκ παντός τῷ ἀπείρῳ βυθῷ ἀποκεκυημένον ἐμψυχον δημιουργημα,
καὶ τῇ περιφερείᾳ τῶν ὡῶν προσεοικὸς, καὶ τῷ τάχει τῆς πτήσεως. ³⁵

V. Saturnum igitur mihi puta esse tempus, Rheam vero illud humidæ substantiæ, quod fluit: quia per tempus versata omnis materia, velut ovum, caelum quod rotundum est quodque omnia complectitur, peperit. Quod ovum, principio fecunda medulla plenum, concusserunt elementa, et cum posset omnigenas species procreare, attamen omnigenam ex una substantia unaque specie tulit imaginem. Sicut enim in pavonis fetu unus quidem ovi videtur color, potestate autem mille in se habet perficiendi animalis colores: ita et quod ex immensa materia genitum est ovum animatum, ex subjecta semperque fluente materia commotum, omnimodas exserit mutationes. Intra enim circumferentiam aliquod animal, quod est masculofemina, per inexistens divini spiritus providentiam formatur, quod Phanetem Orpheus vocat, quia cum apparuisset, universum ex ipso fulsit, nimirum splendore ignis elementorum excellentissimi in humiditate perfecto. Neque id incredibile, quandoquidem et in cicindelis, exempli gratia, natura nobis concessit humidum lumen contemplari.

VI. Ovum igitur quod primo constitit, cum calefactum esset, rumpitur ab intus posito animali: postea vero forma accepta prodit illa species, quam et Orpheus describit,

— *disrupta testa ovi quod cuncta tenebat.*

Sicque per magnam illius qui prodiit ac apparuit potestatem, moles quidem cohaerentiam accipit et ordinem digestionemque consequitur, ipse autem velut in vertice caeli praesidet, et in arcanis immensum illustrat saeculum. Molis vero intus fecunda relicta materia, ut etiam per multum tempus usque ad naturale subjectum calor fervefaciens cunctorum discrevit substantias. Infimum etenim illius, primo tamquam faex, pondere ipso in inferiora cessit, quod propter gravitatem et pondus et subjectæ substantiæ copiam Plutonem appellaverunt, quem inferorum mortuorumque regem pronuntiarunt.

VII. Hanc itaque primam multamque, sordidam atque asperam substantiam a Saturno seu tempore fuisse devoratam ajunt; convenienter naturæ, scilicet ob illius substantiæ recessum ad inferiora. Post primum vero sedimentum confluentem aquam et primæ faeci supernatantem Neptuni nomine donarunt. Tertium autem reliquum, purissimum ac eminentissimum, quod nempe esset ignis lucidus, nominaverunt Jovem, propter fervidam ipsius naturam. Cum enim ignis in sublime feratur,

V. Κρόνον ἐν τὸν χρόνον μοι νόει, τὴν δὲ Ῥέαν τὸ ῥέον τῆς ὑγρᾶς ἑσίας· ὅτι χρόνῳ φερομένη ἡ ὕλη ἅπαντα ὥσπερ ὠδὸν τὸν πάντα περιέχοντα σφαιροειδῇ ἀπεκύνησεν ἑρανό· ὅπερ κατ' ἀρχὰς τῷ γονίμῳ μυελῷ πλήρες ἦν ὡσαν στοιχεῖα, καὶ χρώματα παντοδαπὰ ἐκτεκεῖν δυνάμενον, καὶ ὁμῶς παντοδαπὴν ἐκ μιᾶς ἑσίας τε καὶ χρώ-
ματος ἐνὸς ἔφερε τὴν φαντασίαν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ τῷ ταῷ γεννή-
ματι ἐν μὲν τῷ ὡς χρώμα δοκεῖ, δυνάμει δὲ μυρία ἔχει ἐν ἑαυτῷ
τῷ μέλλοντος τελεσφορεῖσθαι χρώματα, ὥτως καὶ τὸ ἐξ ἀπείρου ὕλης
ἀποκνηθὲν ἐμψυχον ὠδὸν, ἐκ τῆς ὑποκειμένης καὶ ἀεὶ ῥέουσας ὕλης
κινούμενον, παντοδαπὰς ἐκφαίνει τροπὰς. ἐνδοθεν γὰρ τῆς περιφερείας
ζῶν τι ἀρρόρητόηλιν εἰδοποιεῖται προνοίᾳ τῷ ἐόντος ἐν αὐτῷ θείου
πνεύματος, ὃν Φάνητα Ὀρφεὺς καλεῖ, ὅτι αὐτῷ φανέντος τὸ πᾶν ἐξ
αὐτοῦ ἔλαμψεν, τῷ φέγγει τῷ διαπρεπεστάτῃ τῶν στοιχείων πυρὸς ἐν
τῷ ὑγρῷ τελεσφορευμένο. καὶ ἐκ ἁπλουν, ὅτι καὶ ἐπὶ λαμπυρίδων,
δείγματος ἕνεκα, ἡ φύσις ἡμῖν ὁρᾷ ὁρὸν φῶς ἐδωρήσατο.

VI. Τὸ μὲν ἐν πρωτοσύστατον ὠδὸν ὑποθερμανθὲν ὑπὸ τοῦ
ἔσωθεν ζῶς ῥήγνυται, ἔπειτα δὲ μορφωθὲν προέρχεται ὁποῖόν τι καὶ
Ὀρφεὺς λέγει,

— κραμαῖς σχισθέντος πολυχανδέος ὡς.

καὶ ἔτω μεγάλη δυνάμει αὐτῷ τῷ προεληλυθότος φανέντος, τὸ μὲν
κύτος τὴν ἀρμονίαν λαμβάνει καὶ τὴν διακόσμησιν ἴσχει, αὐτὸς δὲ
ὥσπερ ἐπ' ἀκρωρείας ἑρανεῖ προκαθέζεται, καὶ ἐν ἀπορρήτοις τὸν
ἄπειρον περιλάμπων αἰῶνα. ἡ δὲ τῷ κύτῳ ἐνδοθεν γόνιμος ὑπο-
λειφθεῖσα ὕλη, ὡς ἐν πολλῷ τῷ χρόνῳ ὑποκειμένης ἕως φυσικῆς
ἰποξέσσα ἡ θερμότης, τὰς πάντων διέκρινεν ἑσίας. τὸ μὲν γὰρ κα-
τώτερον αὐτῆς πρῶτον ὥσπερ ὑποσάθμη ὑπὸ τῷ βάρει εἰς τὰ κάτω
ὑπεχώρησεν, ὃ διὰ τὴν ὀλκότητα καὶ διὰ τὸ ἐμβριθὲς καὶ πολὺ τῆς
ὑποκειμένης ἑσίας πλῆθος Πλάτωνα προσηγόρευσαν, ἅδᾳ τε καὶ
νεκρῶν βασιλείᾳ εἶναι ἀποφηνάμενοι.

VII. Ταύτην μὲν ἐν τὴν πρώτην καὶ πολλήν, ῥυπαράν καὶ
τραχεῖαν ἑσίαν ὑπὸ Κρόνου τῷ χρόνῳ καταποθῆναι λέγουσιν φυσικῶς,
διὰ τὴν κάτω ὑπονόσησιν αὐτῆς. μετὰ δὲ τὴν πρώτην ὑποσάθμην
τὸ συρρύνεν ὕδωρ καὶ πρῶτῃ ἐπιπολάσαν ὑποσάσει Ποσειδῶνα προσηγό-
ρευσαν. τὸ δὲ λοιπὸν τρίτον τὸ καθαρώτατον καὶ κορυφαϊότατον
ἄτε διανγὲς ὃν πῦρ Ζῆνα ὠνόμασαν, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ζέεσαν φύσιν

cum inferioribus quidem a tempore Saturno non est absorptus, sed quemadmodum dixi, ignea substantia, utpote vitalis et in altum tendens, in aërem evolavit, qui et prudentissimus est propter puritatem. Suo igitur calore Jupiter, hoc est, substantia fervida, haurit quod relictum est in subiecto humido, scilicet tenuissimum divinumque spiritum, cui Metis nomen dedere.

VIII. Ad aetheris autem verticem veniens, et ab eo imbibitum, velut humidum sicco permistum, quando perpetuum indidit palpitacionis motum, gignit intelligentiam, quam et Palladem a palpitando cognominant; quae est artificiosissima prudentia, qua usus aethereus artifex universum mundum fabricatus est. Ab ipso autem penetrante Jove, seu fervidissimo aethere, aër ad haec usque loca pervenit, quem Junonem nuncupant. Atque ideo ex aetheris purissima substantia delapsa, tamquam femina ratione puritatis, comparatione praestantioris soror Jovis rite existimata est, ut quae ex eadem substantia genita sit; uxor vero, quod velut mulier subjaceat.

IX. Sumitur autem Juno quidem pro aëris bona temperie, quare et fecundissima est: Minerva vero, quam et Palladem vocant, cum ob summum calorem nihil possit producere, credita est virgo. Similiterque interpretantur Dianam, quam pro infimo aëris recessu accipiunt, quamque quia ob summum frigus sterilis est, similiter virginem appellare. Liberum vero, tamquam qui mentem turbet, nominant turbidam eam inebriantemque compagem, quae a superioribus inferioribusque vaporibus oritur. At aquam terra inferiorem, cum natura sit una et omnes terrestres meatus trajiciat atque in multa dividatur, quasi concisam, Osirin nuncuparunt. Et vero sumunt Adonin pro pulcris temporibus, Venerem pro concubitu et generatione: Cererem, pro terra: Proserpinam pro seminibus: et Bacchum quidam pro vite.

X. Atque omnia hujusmodi pariter aliquam ejusdem generis habere allegoriam existimato. Apollinem vero puta esse circumeuntem solem, Jovis fetum, quem et Mithram vocaverunt, qui anni ambitum complet. Ipsae autem Jovis ubique pervadentis transformationes multae a te intelligantur temporum conversiones. Plurimas vero illius feminas annos vel aetates reputa. Vis enim quae ab ipso aethere per aërem vadit, cum singulis annis ac aetatibus congressa, varie illum convertit,

ἀνωφερὲς γὰρ ὃν τὸ πῦρ πρὸς μὲν τὰ κάτω ὑπὸ χρόνῳ τῇ Κρόνῳ
ἔκατεπόθη, ἀλλ' ὡς ἔφην, ἡ πυρώδης ἑστία ζωτική τε καὶ ἀνωφερῆς
ἔσα εἰς αὐτὸν ἀνέπτυ τὸν αἶρα, ὃς καὶ φρονημώτατός ἐστι διὰ
τὴν καθαρότητα. τῇ ἢ ἰδίᾳ θερμότητι ὁ Ζεὺς, τετέξιν ἡ ζέουσα
ἑστία, τὸ καταλειφθὲν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ὕγρῳ, τὸ ἰσχνότατον καὶ
θεῖον ἀνιμάται πνεῦμα, ὅπερ Μῆτιν ἐκάλεσαν.

VIII. Κατὰ κορυφῆς δὲ αὐτῇ ἐλθὼν τῷ αἰθέρος καὶ συμπο-
θεῖν ὑπ' αὐτῇ, ὥσπερ ὕγρὸν θερμῷ μίγν, τὸν αἰκίνητον παλμὸν
ἐμποῖησαν, γενῶ τὴν σύνεσιν, ἣν καὶ Παλλάδα ἐπονομάζουσιν διὰ τὸ
πάλλεσθαι, τεχνικωτάτην ἔσαν φρόνησιν, ἣ χρώμενος τὸν πάντα ἐτε-
χρήσατο κόσμον ὁ αἰθέριος τεχνίτης. ἀπ' αὐτῇ δὲ τῷ διήκοντος
Διὸς, τῷ θερμοτάτῳ αἰθέρος, ὁ ἀὴρ μέχρι τῶν ἐσταῦθα δικνεῖται
τόπων, ἣν ἐπονομάζουσιν Ἥραν. καὶ διὸ δὴ τῆς τῷ αἰθέρος κα-
θαρωτάτης οὐσίας ὑποβεβηκυῖα, ὡς θήλεια τὴν καθαρότητα, πρὸς
σύγκρισιν τῷ κρείττονος ἀδελφῇ Διὸς κατὰ τὸ εἰκὸς ἐνομίσθη, ὡς ἐκ
τῆς αὐτῆς οὐσίας γεγεννημένη· γαμετὴ δὲ διὰ τὸ ὡς γυναῖκα ὑποκεῖσθαι.

IX. Παραλαμβάνεται δὲ ἡ μὲν Ἥρα πρὸς αἶρος εὐκρασίαν,
δι' ὃ καὶ γονιμωτάτῃ ἐξίν· ἡ δὲ Ἀθηνᾶ, ἣν καὶ Παλλάδα λέγουσιν,
διὰ τὸ ἄκρως θερμὸν γένεσιν τινος ποιῆσαι μὴ δυναμένη, παρθένος
ἐνομίσθη. ὁμοίως δὲ καὶ Ἀρτεμις ἐρμηνευομένη, ἣν εἰς τὸν κα-
τώτατον μυχὸν τῷ αἶρος παραλαμβάνουσιν, καὶ δι' ἀκρότητα κρύας
ἄγονον ἔσαν ὁμοίως παρθένον ἐκάλεσαν. Διόνυσον δὲ ὡς φρενῶν
θολοτικὸν ὀνομάζουσιν τὴν ἀπὸ τῶν ἄνω τε καὶ κάτω ἀτμῶν τὴν
θολερὰν καὶ μεθύσαν σύστασιν. τὸ δὲ κατωτέρω τῆς γῆς ὕδωρ,
ἐν ὃν τῇ φύσει, καὶ διὰ πάντων τῶν χειραίων πόρων διεῖρον, καὶ
εἰς πολλὰ διαιρέμενον, ὥσπερ συγκοπτόμενον, Ὅσιριν ἐκάλεσαν. λαμ-
βάνουσι δὲ καὶ Ἀθωνιν εἰς ὠραίς καιρῆς, Ἀφροδίτην εἰς μῆξιν καὶ
γένεσιν, Δήμητρα εἰς γῆν, Κόρην εἰς σπέρματα, καὶ Διόνυσόν
τινες εἰς ἄμπελον.

X. Καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ὁμοίως τοιαύτην τινὰ ἀλληγορίαν
ἔχοντα νόμι μοι· Ἀπόλλωνα δὲ ἥλιον τὸν περιπολῶντα εἶναι νόμιζε,
γονὴν ὄντα τῷ Διὸς, ὃν καὶ Μίθραν ἐκάλεσαν, ἐνιαυτῷ συμπληρῶντα
περίοδον. αὐταὶ δὲ αἱ μεταμορφώσεις τῷ πανταχῇ διήκοντος Διὸς
αἱ πολλαὶ νοεῖσθώσάν σοι τροπαί, τὰς δὲ μυρίας αὐτῷ γυναῖκας
ἐνιαυτοὺς ἡ γενεὰς ἐκινούει. ἀπ' αὐτῇ γὰρ τῷ αἰθέρος ἡ διηγεμένη

sieque gignit aut corrumpit fruges. Et filii quidem dicuntur fructus maturi: apparitiones autem ad stultos vocantur quorundam temporum sterilitates.

XI. Quae cum Appion allegorice exponeret, ego cogitabundus visus sum dicta ab eo non assequi. Quocirca sermonem interrompens dixit mihi: si quae loquor non assequeris, cur et omnino dissero? Respondi ego: noli suspicari me non percipere sensum verborum-tuorum. Plane enim ea intelligo, ut qui non nunc primum audierim. Quo autem cognoscas, quae profers a me non ignorari, quae quidem dixisti, in compendium redigam, quae vero omisisti, eorum ordine, ut ab aliis accipi, supplebo allegorias. Et Appion: fac inquit ita ut dicis.

XII. Et ego subjeci: praetereo nunc accurate referre ovum animatum, ex infinita materia per adeptam temperationem progenitum, quo disrupto juxta nonnullos exsiliit Phanes masculo-femina. Et cuncta illa praecido, usque dum rupta moles cohaerentiam accepit, remanente illius medullosa materia. Et sermonem de iis quae intus ab ea facta sunt abbrevians, cum consequentibus percurro. Natus enim est, ut dicis, ex Saturno et Rhea, id est, ex tempore et materia, primo quidem Pluto, velut faex quae infra secessit: secundo autem Neptunus, qui est humida substantia, inferiori naturae ponderosissimae supernatans. Tertia vero soboles suprema est atque aether, scilicet Juppiter, quae absorpta non fuit, sed cum esset calida vis, haberetque naturam sursum vergentem, sicut impetu quodam in superiorem ac maxime principalem aetherem evolavit.

XIII. Saturni autem vincula sunt caeli ac terrae compages, ut alios interpretantes audiui. Abscisio vero membrorum genitalium est elementorum sejunctio ac discretio: quoniam omnia a sua natura abscissa fuerunt et separata, ut singula seorsum collocarentur: nec amplius gignit tempus, sed quae per illud genita sunt, naturali ordine faciunt successiones. At quae ex pelago emersit Venus, est humidi fecunda substantia, cum qua mistus calidus spiritus coitus cupidinem indit, et mundi perficit venustatem.

XIV. Convivium autem nuptiale, cum Juppiter coenam celebravit

τὸν αἶρα δύναμις, ἐκάσφ ἐνιαυτῷ καὶ γενεᾷ συνυσιάζεσθαι, διαφόρως αὐτὸν τρέπει, καὶ ἔτως γεννᾷ ἢ φθείρει τὰ ὥραϊα. καὶ παῖδες μὲν λέγονται οἱ ὥραιοι καρποί, αἱ δὲ πρὸς τὰς ἄφρονας δεῖξεις αἱ κατ' ἐνίης καιρὸς ἀκαρπίαί.

XI. Ταῦτα τῷ Ἀππίωνος ἀλληγορῶντος, σύννεος ὧν ἐγὼ ἔδοξα τοῖς ὑπ' αὐτῷ λεγομένοις μὴ παρακολαθεῖν. δι' οὗ τὸν λόγον ἐγκόψας ἔφη μοι· εἰ μὴ παρακολαθεῖς οἷς λέγω, τί καὶ τὴν ἀρχὴν διαλέγομαι; καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· μὴ με ὑπολάμβανε ἀναισιθίτως ἔχειν τῶν ὑπὸ σε λεγομένων. πάνν γὰρ αὐτὰ συνίημι, ἅτε δὴ ἐκ πρώτου αὐτῶν ἀκηκῶς. ἵνα δὲ γινῶς ὅτι ἐκ ἀγνοῶ τὰ ὑπὸ σε λεγόμενα, τὰ μὲν σοι ῥηθέντα ἐπιτεμῆμαι, τῶν δὲ παραλειφθέντων σοι κατ' ἀκολοθίαν, ὡς παρ' ἐτέρων ἦκσα, ἀποπληρώσω τὰς ἀλληγορίας. καὶ ὁ Ἀππίων ἔφη· ποιήσον ἔτως ὡς λέγεις.

XII. Καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· παρήμι νῦν ἐπ' ἀκριβὲς λέγειν τὸ ἐκ τῆς ἀπείρου ὕλης κατ' ἐπιτυχίαν κράσεως ἀποκνηθὲν ἔμψυχον ὄν, ὃ ῥαγέντος κατὰ τινος ἀρξενόθηλος ἐξέθορεν Φανῆς. καὶ πάντ' ἐκεῖνα ἐπιτέμνομαι, μέχρις ὃ τὸ ῥαγὲν κύτος τὴν ἀρμονίαν ἔλαβεν, ὑπολειφθείσης αὐτῷ μυελώδους ὕλης· καὶ τὸν λόγον τῶν ὑπ' αὐτῆς ἐνδοθεν γενομένων ἐπικεφαλαιῶν μετὰ τῶν ἀκολέθων ἐπιτρέχω. ἐγεννήθη γάρ, ὡς λέγεις, ἐκ Κρόνου καὶ Ρέας, ὑπὸ τε χρόνος καὶ ὕλης, τὰ μὲν πρώτα Πλέτων, ὡς κάτω παραχωρήσασα ὑποστάμην· δευτέρᾳ δὲ Ποσειδῶν, ἣτις ἐστὶν ὑγρὰ ἐσία ἐπιπολάσασα τῇ κάτω ὀλκοτάτῃ φύσει. ἡ δὲ τρίτη ἀνωτάτῃ τε καὶ αἰθέρῃ ἔσα, ὥσπερ ἐστὶν Ζεὺς, ἣτις ἐκατεπόθη, ἀλλὰ θερμῇ ἔσα ἰσχὺς καὶ ἀνωφερῇ ἔχουσα τὴν φύσιν, ὥσπερ ὑπὸ τινος ῥιπῆς εἰς τὸν ἄνω ἡγεμονικῶ-
τατον ἀνέπτυη αἰθέρα.

XIII. Δεσμὰ δὲ τὰ Κρόνος ἐστὶν ἢ σύμπηξις ἐραυῆ καὶ γῆς, ὡς καὶ ἄλλων ἀλληγορούντων ἀκήκοα, ἡ δὲ ἀποκοπὴ τῶν μορίων ὁ τῶν στοιχείων χωρισμὸς καὶ διάκρισις, ὅτι πάντα ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως ἀπετεμῆθη καὶ ἀφωρίσθη, καθ' ἑαυτὰ τετάχθαι ἕκαστον· καὶ ἐκ ἐκτοῦ γεννᾷ χρόνος, ἀλλὰ τὰ γεννηθέντα δι' αὐτῶν νόμον φύσεως ποιεῖται τὰς διαδοχάς. ἡ δὲ ἐκ τῶ βυθῷ ἀνακύψασα Ἀφροδίτη, ἡ ἐκ τῶ ὑγρῷ γόνιμος ἐσία, ἣ τὸ θερμὸν πνεῦμα μίγνεν τὸν τῆς μίξεως ποιεῖται ἔρωτα, καὶ τελεσιουργεῖ τῷ κόσμῳ τὸ κάλλος.

XIV. Τὸ δὲ συμπόσιον τὸ γαμήλιον, ἐνθα τὸ δεῖπνον ἐτέλει

propter Thetidem Nereidem et eximium Peleum, hanc habet allegoriam, ut scias, Appion, etiam sine te ista nos audiisse. Convivium itaque mundus est; duodecim vero illi regionum caeli fulcimenta sunt, quae signa vocant: Prometheus providentia, per quam omnia facta sunt: Peleus limus, qui e terra ad hominis generationem excogitatus est, et cum Nereide, id est aqua commistus. Ex amborum vero mistura, aquae et terrae, primus non genitus, sed formatus est perfectus; et quod uberibus labia non admoverit, Achilles nuncupatus fuit; est autem ille robur, quod propter amorem cupiditatis, Polyxenae, ut quae a veritate aliena sit ac peregrina, serpentis veneno interficitur, irreperente morte ex sagitta per calcaneum et vestigium.

XV. Juno igitur, Minerva, Venus, Discordia, malum, Mercurius, iudicium et pastor hanc habent significationem. Juno honestas: Minerva, fortitudo: Venus, voluptates: Mercurius, sermo rerum interpret: pastor Paris, impetus expers rationis et barbarus. Si ergo in flore aetatis intellectus, animae pastor, barbarus sit, qui utilia deserens, fortitudinem repellens ac temperantiam, solas eligat voluptates, solique cupiditati tradat victoriam, ut qui ab ea vicissim dulcia consequatur, ad sui suorumque perniciem, qui non recte judicavit, oblectationem praeferet. Discordia vero est contentiosa malitia. Hesperidum autem pomum aureum divitiae sint, quae interdum etiam temperantes, ut Junonem, ad socordiam impellunt, et fortes, ut Minervam, ad ea quae illos non decent contentiosiores reddunt, animique pulcritudinem, sicut Venerem, praetextu deliciarum pessumdant. Uno verbo dicam: cunctos ad malam discordiam instigant divitiae.

XVI. Porro Hercules, qui divitiarum ducem et custodem serpentem interimit, intellectus est sincerus et philosophicus, qui omnis sceleris purus mundum circuit, ad animas adveniens, et obvios castigans, homines dico, leonibus audacibus similes vel timidis cervis vel feris apris vel hydriis multiplicibus. Itemque cetera omnia quae debellasse dicitur Hercules, innuunt vim animi. At nunc quae dicta sunt sufficiant. Ad singula enim referenda omne non satis esset tempus.

Ζεύς, ὑπὲρ τε τῆς Νηρεΐδος Θέτιδος καὶ τῆ καλῆ Πηλέως ἀλληγορίαν ἔχει ταύτην, ἵνα γινῶς ὅτι καὶ ἄνευ σε, Ἀππίον, τὰ τοιαῦτα ἠκίσσαμεν. τὸ μὲν δὴ συμπόσιον ὁ κόσμος· οἱ δὲ δώδεκα, ἐράνια τῶν μοιρῶν περισηρίγματα, ἃ τινὰ ζώδια καλεῖσιν· Προμηθεὺς ἡ προμήθεια, ὑφ' ἧς τὰ πάντα ἐγένετο· Πηλεὺς πηλὸς ὁ ἀπὸ γῆς εἰς ἀνθρώπου γένεσιν περινοηθεὶς καὶ μιγεὶς τῇ Νηρείδι, τετέστιν ὕδατι. ἐκ δὲ τῆς τῶν δύο μίξεως, ὕδατός τε καὶ γῆς, ὁ πρῶτος, ὁ γεννηθεὶς, ἀλλὰ πλασθεὶς τέλειος διὰ τὸ μαζοῖς χεῖλῃ μὴ προσεσπυγεῖν Ἀχιλλεὺς προσηγορεύθη· ἔστι δὲ αὐτὸς καὶ ἀκμήν, ἥτις ἐὰν ἐπιθυμίαν Πολυξένην ὡς ἀληθείας ἀλλοτρίαν οὔσαν καὶ ξένην, ἰὼ ὄφραως ἀναιρεῖται, βέλει κατὰ πτέραν καὶ κατὰ ἴχνος ἐνέρποντος τοῦ θανάτου.

XV. Ἦρα τοίνυν καὶ Ἀθηνᾶ καὶ Ἀφροδίτη καὶ Ἔρις καὶ μῆλον καὶ Ἐρμῆς καὶ κρίσις καὶ ποιμὴν τοιοῦτόν τινα νοῦν ὑπαίσισεται· Ἦρα σεμνότης· Ἀθηνᾶ ἡ ἀνδρεία· Ἀφροδίτη αἱ ἡδοναί· Ἐρμῆς ὁ ἐρμηνευτικὸς λόγος· ὁ ποιμὴν Πάρις ἡ ἀλόγιστος ὁρμὴ καὶ βάρβαρος. ἐὰν οὖν κατὰ τὴν ἀκμήν τῆς ἡλικίας ὁ τὴν ψυχὴν ποιμαίνων λογισμὸς τύχη ὦν βάρβαρος, καὶ παραλιπὼν τὰ συμφέροντα, ἀνδρείαν τε καὶ σωφροσύνην παρωσάμενος, μόνας ἔλῃται τὰς ἡδονὰς καὶ μόνῃ τῇ ἐπιθυμίᾳ τὴν νίκην ἀποδῶ, ὡς παρ' αὐτῆς τὰ τέρποντα ἀντιλαμβάνων, ἐπ' ὀλέθρῳ ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν αὐτοῦ ὁ μὴ ὀρθῶς κρίνας τὴν τέρψιν λήψεται. Ἔρις δὲ ἐστὶν ἡ φιλονεικοῦσα κακία. τὸ δὲ τῶν Ἑσπερίδων χρυσοῦν μῆλον ὁ πλοῦτος. ἂν εἴη, ὃς ἐνίοτε καὶ τοὺς σὺφρονας, ὥσπερ τὴν Ἦραν, πρὸς ἐραθυμίαν ἐφίσταται, καὶ τοὺς ἀνδρείους, ὥσπερ τὴν Ἀθηνᾶν, εἰς τὰ μὴ αὐτοῖς πρέποντα φιλονεικοτέρους ἀπεργάζεται, καὶ ψυχῆς κάλλος, ὥσπερ Ἀφροδίτην, προσφάσει τρυφῆς ἀπολλύει. συντόμως ἐρῶ· πάντας εἰς κακὴν ἔριν ἀνερεθίζει ὁ πλοῦτος.

XVI. Ὁ δὲ τὸν τοῦ πλούτου ἡγεμόνα καὶ φύλακα ὄφιν ἀνελὼν Ἡρακλῆς ὁ γενήσιος καὶ φιλόσοφος ἐστὶ νοῦς, ὃς πάσης κακίας γυμνὸς ὢν ἐκπερινοστεῖ τὸν κόσμον, ἐπιδημῶν ταῖς ψυχαῖς καὶ σωφρονίζων τοὺς ἐντυγχάνοντας, λέγω δὲ ἀνθρώπους εἰκότας λέσειν τολμηροῖς ἢ ἐλάφοις δειλοῖς ἢ κάπροις ἀγρίοις ἢ ὕδραις πολυτρόποις. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα ἀθλήσασθαι λέγεται Ἡρακλῆς, νοεράς ἀρετῆς ἐστὶν αἰνίγματα. αὐτάρκως νῦν ἐχέτω τὰ εἰρημένα· εἰς γὰρ ἕκαστον εἰπεῖν οὐδὲ ὁ σύμπας χρόνος ἀρκίσει.

XVII. Ceterum miror cur, cum haec clare, pie ac utiliter, aperta rectaque via potuissent declarari, ii qui illa obliquis celaverunt aenigmatibus atque turpibus occultarunt fabulis, dicantur a te cordati ac sapientes exstitisse. Qui sane velut a malo producti daemone omnes fere homines seduxerunt. Aut enim haec non sunt aenigmata, sed peccata deorum vera, tum non oportuit illos ostendere, neque principio ea hominibus proponere imitanda; aut aenigmatice ostensa sunt, quae a diis vere facta non fuerant, et deliquerunt, Appion, quos vocas sapientes, dum honesta inhonestis fabulis velantes ad peccandum homines incitarunt, idque cum contumelia eorum, quos et credebant deos.

XVIII. Quocirca non sapientes, sed daemones pravos istos existima, qui mala operum bonorum argumenta praetenderunt, ut ii qui cuperent praestantiorum fieri imitatores, vulgatorum deorum aemularentur gesta, quae pridie disserens non ocului, parricidia, inquam, liberorum caedes, impios cum matribus, filiabus, sororibus, concubitus, indigna adulteria, masculorum initus, et impuras nefandasque libidines, cum innumeris aliis ejusdemmodi illicitis commistionibus. Inter quos homines magis impii sunt, qui haec facinora cupiunt videri vera, quo similia facientes non erubescant. At si pie agere voluissent, oportuit, sicut modo dixi, ut, etsi dii vere admisissent de iis decantata flagitia, propter reverentiam erga deos obtegerent res inhonestas fabulis quibusdam decentioribus, et non e contrario, quemadmodum aitis, bonis eorum operibus mala et turpia admoverent vehicula et fulcimenta, quae allegorice explicata multo cum labore vix possunt intelligi: et quando a nonnullis fuerunt intellecta, illis quidem pro magna molestia praebuerunt non errare, cum licuisset molestia et labore non premi; eos vero qui aberrarunt, funditus perdiderunt. Laudo itaque illos, qui fabulas ad honestiores trahunt allegorias, ut qui ex Jovis capite prudentiam prosiliisse innuunt. Certe illud mihi videtur probabilius, inventa esse contumeliosa haec ab improbis hominibus, qui honorem divinum abstulerunt.

XIX. Porro omnium deorum non invenimus poeticam allegoriam esse consequentem. Statim ergo in mundi dispositione poetae aliquando dicunt naturam, aliquando mentem ducem exstitisse totius officii. Ete-

XVII. Πλὴν θαυμάζω, πῶς ταῦτα σαφῶς καὶ εὐσεβῶς καὶ ὠφελίμως ἀκαλύπτῃ τῇ εὐθείᾳ δηλοῦσθαι δυνάμενα, οἱ πλαγίοις ἀποκρύψαντες αἰνίγμασιν καὶ μύθοις αὐτὰ προκαλύψαντες κακοῖς ὑπὸ σου ἔμφρονες καὶ σοφοὶ εἶναι λέγονται, οἵτινες ὥσπερ ὑπὸ κακοῦ προαχθέντες δαίμονος σχεδὸν τοὺς πάντας ἐνέδρυσαν ἀνθρώ- 5
πους. ἢ γὰρ οὐκ ἔστιν ταῦτα αἰνίγματα, ἀλλ' ἀληθῆ τῶν θεῶν ἁμαρτήματα, καὶ ἐλέγχειν αὐτοὺς οὐκ ἔδει, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τοῖς ἀνθρώποις εἰς μίμησιν προτιθέναι· ἢ αἰνιγματωδῶς ἐλέγχθη τὰ ὑπὸ τῶν θεῶν ψευδῶς πεπραγμένα, καὶ ἡμαρτον, ὧς Ἀππίον, ὅτι οἱ ὑπὸ σε ὀνομαζόμενοι σοφοὶ τὰ σεμνὰ ἀσίμνοις μύθοις καλύψαν- 10
τες ἁμαρτεῖν τοὺς ἀνθρώπους προετρέψαντο, καὶ ταῦτα ὑβρίσαντες οὓς καὶ θεοὺς εἶναι ἐνόμισαν.

XVIII. Δι' ὅπερ μὴ σοφοὺς δαίμονας τοὺς τοιούτους νόμιζε, οἵτινες κακὰς ὑποθέσεις ἔργων καλῶν προεβάλλοντο, ἵνα οἱ θέλοντες μιμηταὶ γενέσθαι τῶν κρείττωνων τὰς τῶν λεγομένων θεῶν ζηλώσιν 15
πράξεις, ἃς διαλεγόμενος τῇ πρὸ ταύτης ἡμέρᾳ οὐκ ἀπεκρυψάμην, λέγω δὲ πατροφονίας, τεκνοκτονίας, μίξεις ἀσεβεῖς μητέρων, θυγα-
τέρων, ἀδελφῶν, μοιχείας ἀπρεπεῖς καὶ ἀρρένομίξεις καὶ μιὰς ἀρ-
ρήτουργίας, πρὸς ἄλλαις μυρίαις τοιαύταις ἀθεμίτοις μίξεσιν. ὧν ἀσεβέστεροι οἱ ταῦτα ἀληθῆ δοκεῖν εἶναι θέλοντες, ἵνα τὰ ὅμοια 20
ποιῶντες μὴ αἰδῶνται. οἷπερ εἶγες εὐσεβεῖν ἐβάλλοντο, ἐχρῆν αὐτὰς, ὅπερ ἀρτίως εἶπον, εἰ καὶ ὅντως οἱ θεοὶ τὰ περὶ αὐτῶν ἀδόμενα διεκράζαντο κακὰ, τιμῇ τῇ πρὸς θεὸς εὐπρεπεστέροις τισὶ μύθοις τὰ μὴ σεμνὰ ἐπισκέπειν, καὶ μὴ τούναντίον, ὥς φαστε, καλῶν ἀντοδῶς
πράξεων γεγεννημένων κακὰ καὶ ἄσεμνα περιβάλλειν ὀχήματα, ἃ τινὰ 25
ἀλληγορούμενα καὶ διὰ καμάτων μόγις νοηθῆναι δύναται· καὶ ὅταν νοηθῇ τισὶν, ἐκείνοις μὲν ἀντὶ τῆ πολλῆ μόχθῃ παρέσχον τὸ μὴ
πλανηθῆναι, ἐξὸν δὲ μὴ μοχθῆσαι, τὰς δὲ πλανηθέντας ἄρδην ἀπώλεσαν.
πλὴν τὰς εἰς τὸ σεμνότερον ἀλληγορεῖντας αὐτὰς ἀποδέχομαι, ὥσπερ
τὰς ἐκ τῆς Διὸς κεφαλῆς αἰνιξαμένους ἀναπηδῆσαι τὴν φρόνησιν. 30
ἴσως δὲ ἐκεῖνό μοι πιθανώτερον, ὅτι ὑπὸ μοχθηρῶν ἀνδρῶν, δόξαν
θεῶν ἀπεινεκαμένων, ἐκεῖνα ἐτολμήθησαν αἱ ὕβρεις.

XIX. Ἀπάντων δὲ τῶν θεῶν τὴν ποιητικὴν ἀλληγορίαν ἐκ ἀκόλεθον εὐρίσκομεν. αὐτίκα γὰρ ἐπὶ τῆς διακοσμήσεως τῶν ὅλων
ποτὲ μὲν φύσιν λέγουσιν ποιηταί, ποτὲ δὲ γὰρ ἀρχηγὸν γενέσθαι τῆς 35

nim ex natura primam ortam esse elementorum motionem ac commixtionem, at per mentis providentiam dispositam fuisse. Et quidem illi, affirmantes orbem a natura conditum, cum id nequeant certo demonstrare propter artificiosum mundi opus, innectunt quoque mentis providentiam, ut et eos qui omnino sapiunt possint abripere. Nos autem ad illos dicimus: si mundus a natura fortuito operante factus est, quomodo jam proportionem ac ordinem accepit, cum id a sola eccellente prudentia fieri queat, atque comprehendi a sola scientia hæc pernoscere ac perficere valente? Quod si universa a prudentia acceperunt compagem et dispositionem, quod necessario aliter se habere non potuit, quo pacto adhuc possibile fuit, ut hæc casu fieri contingeret?

XX. Qui ergo deorum gesta turpioribus allegoriis voluerunt explicare, velut, Metin a Jove fuisse absorptam, ii in angustias inciderunt, ignari quod, qui de diis ex obliquo physicas protulerunt interpretationes, deorum quoque ipsorum existentiam sustulerunt, eorum genera per allegoriam in mundi substantias dissolvendo. Verisimilius ergo est, dicere, quod ab iis decantati dii quidam fuerunt improbi magi, qui cum essent homines nequam, per magiam transformati matrimonia diremerunt, vitæ rationes vitiarunt, veteribus autem, qui nesciebant quid esset magia, propter illa quæ faciebant, dii esse visi sunt, quorum interitus et sepulcra per urbes cernuntur.

XXI. Jam ergo, sicut alias retuli, in Caucasiis montibus ostenditur Saturni cujusdam hominis tumulus, feri tyranni ac liberorum interfectoris. Cujus filius Juppiter nomine, patre pejor, per magiæ vim mundi dominus declaratus multa dissolvit matrimonia, patremque cum patruis supplicio afficit; sicque mortui bustum Cretenses ostendunt. In Mesopotamia vero jacent Sol quidam Atris, et quaedam Luna Carris, Mercurius in Aegypto aliquis homo, Mars in Thracia, Venus apud Cyprum, Aesculapius Epidauri, et aliorum multorum similium visuntur sepulcra.

XXII. Atque ita eos homines fuisse, aperte confitebuntur quotquot recte judicabunt. Et quidem, qui eadem cum ipsis vixerunt aetate, intelligentes eos homines exstitisse, indiligentius illis mortuis attenderunt. Longum vero tempus opinionem quod dii essent illis adjecit. Neque mi-

όλης δημιουργίας. ἐκ φύσεως μὲν γὰρ τῶν στοιχείων τὴν πρώτην κίνησιν καὶ σύμμιξιν γεγενῆσθαι, ὑπὸ δὲ τῆς τῷ τῷ προνοίας διακεκοσμηθῆσθαι. καὶ ἀποφηνάμενοι μὲν οἱ μὲν φύσει δεδημιουργῆσθαι τὸ πᾶν, μὴ δυνάμενοι δὲ ἀνεπιλήπτως τῷτο ἀποδεικνύειν διὰ τὸ τῆς δημιουργίας ἔντεχρον, παρεμπλέκασιν καὶ τῷ νῦ τὴν πρόνοιαν, ὥς συναρκάσαι καὶ τὰς πάνυ σοφὸς δυνάμενοι. ἡμεῖς δὲ φάμεν πρὸς αὐτὰς· εἰ μὲν ἐξ αὐτομάτε φύσεως ὁ κόσμος γέγονεν, πῶς ἔτι ἀναλογίαν καὶ τάξιν εἴληφεν, ἅπερ ὑπὸ μόνης ὑπερβαλλύσης φρονησεως γεῖσθαι δυνατόν ἐστιν, καὶ καταληφθῆναι ὑπὸ ἐπιστήμης τῆς μόνης ταῦτα ἀκριβῶς δυνάμενης; εἰ δὲ φρονήσει τὰ πάντα τὴν σύγκρασιν καὶ διακόσμησιν εἴληφεν, ὅπερ ἀνάγκη μὴ ἄλλως ἔχειν, πῶς ἔτι ἐκ τῷ αὐτομάτε συμβῆναι ταῦτα γενέσθαι δυνατόν ἦν;

XX. Οἱ τοίνυν τὰ θεῖα ἐπὶ τὸ αἰσχρὸν ἀλληγοῦσαι θελήσαντες, οἶον τὴν Μῆτιν καταποθῆναι ὑπὸ Διός, εἰς ἀπορίαν ἐμπεπτώκασιν, ἡ συνιέντες, ὅτι οἱ πλαγίως φυσιολογήσαντες περὶ θεῶν καὶ τὸ εἶναι θεὸς αὐτὰς ἀνερῆκασιν, τὰ εἶδη αὐτῶν διὰ τῆς ἀλληγορίας εἰς τὰς τῷ κόσμῳ ἐσίας διαλύσαντες. πιθανώτερον ἔν λέγειν, ὅτι οἱ ὑπ' αὐτῶν ἠδόμενοι θεοὶ κακοὶ τινες γεγόνασιν μάγοι, οἵτινες ἄνθρωποι ὄντες μοχθηροὶ, μαγείᾳ μεταμορφόμενοι γάμους διέλθον, βίβς διέφθειρον, τοῖς δὲ πάλαι ἐκ εἰδόσιν τί ποτέ ἐστιν μαγεία, δι' ὧν ἔπραττον ἐδόκεν εἶναι θεοί· ὧν κατὰ πόλεις καὶ οἱ μύθοι καὶ οἱ τάφοι φαίνονται.

XXI. Ἀντίκα γὰρ, ὥς καὶ ἄλλοτε εἶπον, ἐν τοῖς Κανκασίοις ὄρεσιν Κρόνος τινὸς σῆμα ἀνθρώπου δείκνυται, τυράντης ἀγρίας καὶ τεκνοκτόνος. ὁ δ' ἐκαίνε υἱός, Ζεὺς τὸ ὄνομα, χείρων γεγόμενος, μαγείας δυνάμει κοσμοκράτωρ ἀναφανείς πολλὰς διαλύει γάμους, καὶ τὸν πατέρα σὺν τοῖς θεοῖς κολάζει, καὶ ἔτως τελευτήσαντος τὸν τάφον Κρητὲς ἐπιδεικνύουσιν. ἐν δὲ τῇ Μεσοποταμίᾳ κεῖνται Ἥλιος μὲν τις ἐν Πάτραις· Σελήνη δὲ τις ἐν Κάραις· Ἐρμῆς ἐν Αἰγύπτῳ τις ἄνθρωπος· Ἀρης ἐν Θράκῃ· Ἀφροδίτῃ ἐν Κύπρῳ· Ἀσκληπιὸς ἐν Ἐκιδάρφῳ καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων φαίνονται τάφοι.

XXII. Οὕτως προφανῶς τοῖς ὀρθῶς νοῦσιν ἄνθρωποι γεγενησθαι ὁμολόγηται. καὶ οἱ μὲν συγχρονῶντες αὐτοῖς, ὑπαισθόμενοι αὐτὰς θνητὰς γεγενῆσθαι, ἀμελέστερον αὐτοῖς ἀποθανῆσιν προσεῖχον, ὁ δὲ πολὺς χρόνος δόξαν θεῶν αὐτοῖς περιέβηκεν. καὶ μὴ θαύ- 55

reris, si decepti fuerint, qui vixerunt temporibus Aesculapit et Hæreulæ aut Bacchi aut alterius cujusvis tunc florentis, cum et Hectorem in Ilio, et Achillem in Leuce insula incolæ adorent, Patroclum Opuntii, Alexandrum Macedonem Rhodii.

XXIII. Sed et apud Aegyptios nunc quoque homo ante mortem ut deus colitur. Atque hæc quidem minor est impietas, quod homini vivo divinos honores decernunt Aegyptii, verum quod maxime est ridiculum, eorundem cultus est erga aves, serpentes, cunctaque animalia. Nihil enim ex judicio cogitant vel faciunt hominum plerique. Rem vero omnium turpissimam mihi vide: eum qui juxta illos deorum hominumque est pater, aiunt cum Leda fuisse nequiter conjunctum, quem Jovem multi depingentes in tabula publice consecrant. Ad cujus contumeliae vindictam, vellem, regem suum temporalem in turpi complexu pictum (de illo facientes, quod de Jove facere audent) palam proponerent, quo vel ab ira temporarii imperatoris, idque hominis, discerent per suum supplicium, quemadmodum oporteat convenientem deferre honorem. Ista autem tibi refero, non quasi ipse jam cognoscam eum, qui vere est Deus, sed aequo animo profiteor, quod licet non noverim quid sit Deus, attamen quod sit Deus clare mihi videor scire.

XXIV. Principio itaque quatuor prima elementa non possunt esse deus, quæ ab alio facta sunt; non mistura; non temperies; non generatio; non omnis hæc quæ ambit visibilis moles, neque quod ad inferos confluit sedimentum; non supernatans aqua; non fervida substantia; non aër qui ab ea huc usque protenditur. Nam quatuor elementa, si a se invicem separata fuerunt, non potuerunt absque magno artifice ad animalis generationem misceri, sin vero semper mutuo fuerunt conjuncta, sic quoque ab artifice mente ad proprietatem membrorum et partium animalis adaptantur, quo possint singulorum ad singula servare proportionem, et habitudinem recte conformatam obtineant, utque interiora omnia convenientem accipiant cohaerentiam. Similiter et uniuscujusquæ propria loca cum omni elegantia mens artifex disponit. Compendio dicam: et in omnibus aliis quæ animal habere debet, nihil deest magno huic animali totius orbis.

XXV. Ita necessario intelligi debet quemdam esse ingenitum arti-

μαζε, εἰ οἱ κατ' Ἀσκληπιὸν καὶ Ἡρακλῆα γινόμενοι ἐξηπατήθησαν, ἢ κατὰ Διόνυσον ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τῶν τότε, ὅπερ καὶ Ἐκτορα ἐν Ἰλίου καὶ Ἀχιλλῆα ἐν Λευκῇ τῇ νήσῳ οἱ ἐκεῖ προσκυνῶσιν, Πάτροκλον Ὀπέντειοι, τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον Ῥόδιοι.

XXIII. Ἀλλὰ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις ἔτι καὶ νῦν ἄνθρωπος ὡς θεὸς πρὸ τῆς θανάτου προσκυνεῖται. καὶ τῆτο μὲν ἥτιόν ἐστιν ἀσιβημα, ὅτι ζῶντος ἀνθρώπου θείας τιμᾶς νομίζουσιν Αἰγύπτιοι· ἀλλὰ τὸ πάντων γελοιότατον, ὅτι καὶ πετηρὰ καὶ ἐρπετὰ καὶ ζῶα πάντα προσκυνῶσιν. ἂδὲν γὰρ κρίσει νοεῖσιν ἢ ποιῶσιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων. τὸ δὲ πάντων αἰσχιστον ἰδέ μοι, τὸν δὲ αὐτῶν ὅντα πατέρα θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων λέγεσιν Αἰθῶρ συνεσχηματισμένον, ὃν πολλοὶ Δία ἀναγράφαντες ἐν πίνακι δημοσίᾳ ἀνατιθέουσιν. πρὸς δὲ τὴν ἐκδικίαν ταύτης τῆς ὕβρεως ἤθελον, εἰ τὸν τῆς καιρῆς βασιλείας αὐτῶν γράψαντες ἐπὶ αἰσχυρᾶς πλοκῆς, ὥσπερ ἐπὶ τῆς Διὸς τετολμήκασιν ποιῆσαι, ἔτω ποιήσαντες ἀνέθεσαν δημοσίᾳ, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς προσκαίρης βασιλείας, καὶ ταῦτα ἀνθρώπου ὄντος, μάθωσι κολασθέντες, ὡς δεῖ τὴν δέεσιν ἀπονέμειν τιμὴν. ταῦτα δὲ σοι λέγω, ἔχ ὡς αὐτὸς ἤδη ἐπιγνὺς τὸν ὄντως Θεόν, ἀλλ' εὐγνωμονῶν ὁμολογῶ, εἰ καὶ τί Θεὸς ἐκ οἶδα, ἀλλ' ἔν γε σαφῶς ὅτι Θεὸς νομίζω εἶδέναι.

XXIV. Αὐτίκα γὰρ τὰ πρῶτα τέσσαρα στοιχεῖα θεὸς εἶναι ἐδύναται, τὰ ἀπ' ἄλλης γινόμενα· ἔχ ἡ μῆξις· ἔχ ἡ κράσις· ἔχ ἡ γένεσις· ἐ τὸ πᾶν περιέχον ὁρατὸν κύτος· ἐδ' ἡ ἐν τῷ ᾧδῃ συρρέουσα ὑποστάθμη· ἐ τὸ ἐπιπολάζον ὕδωρ· ἔχ ἡ ζέουσα ἐσία· ἔχ ὁ ἐξ αὐτῆς μέχρι τῶν ἐνταῦθα διήκων ἀήρ. τὰ τε γὰρ στοιχεῖα τέσσαρα, εἴτε ἀλλήλων διεστέλλεται, ἄνευ τινὸς μεγάλου τεχνίτου μιγῆναι πρὸς ζῶας γένεσιν ἐκ ἐδύνατο, εἴτε αἰεὶ ἀλλήλοις συνῆπτε, καὶ ἔτως ὑπὸ τεχνίτου τῆς πρὸς τὸ οἰκεῖον τῶν τῆς ζῶας μελῶν καὶ μερῶν συναρμόζεται, ἵνα τὴν ἐκάστη πρὸς ἑκάστον ἀναλογίαν ἀποσώζειν δύνηται, καὶ τὴν ἔξιν εὐπερίγραφον ἔχῃ, καὶ τὰ ἐνδοθεν πάντα τὴν προσήκονσαν ἀρμονίαν λαμβάνῃ· ὁμοίως τε καὶ τὰς οἰκείας τόκους ἐκάστου μετὰ πάσης εὐμορφίας ὁ τεχνίτης νῆς ἀκριβοῖ. συνελὼν ἐρῶ· καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα ποτὲ ζῶν δεῖ ἔχειν, ἂδὲν ἐνέλειπε τῷ μεγάλῳ τούτῳ ζῳῇ τῆς ὅλης περιφορᾶς.

XXV. Οὕτως ἀνάγκη τινὰ εἶναι νοεῖν ἀγέννητον τεχνίτην, ὃς

ficem, qui elementa vel distantia conjunxerit, vel praesentia mutuo ad animal producendum affabre miscuerit, unumque perfecerit ex cunctis opus. Fieri enim non potest, ut absque majori quadam mente sapientissimum opus absolvatur. Sed nec amor esse potest cunctorum opifex; non cupiditas; non vis; non quid aliud ejusmodi; quae omnia, casui obnoxia, venire et abire solent. Neque etiam, quod ab alio movetur, deus est, neque quod a tempore aut natura mutatur ac in nihilum resolvitur.

XXVI. Quae cum ad Appionem proloquerer, e Caesarea advenit Petrus, et concursus multitudinis in Tyro facti sunt, festinantis ipsi occurrere gratiamque adventus profiteri. Et Appion quidem secessit cum Anubione et Athenodoro dumtaxat; reliqui vero omnes Petro obviam ituri prodivimus. Primus autem ego ante portas eum excipiens ad hospitium duxi. Ubi cum fuimus, plebem quidem dimisimus, ei vero roganti, ut acta narrarem, nihil abscondidi; sed Simonis indicavi calumnias et portentosas praestigias ab ipso editas, quotque morbos immiserit post illud ex immolato bove convivium, et quod ex aegrotis alii quidem illic apud Tyrum permanserint, alii vero simul ac ego veni egressi sint cum Simone in Sidonem, tamquam ab eo sanandi, quodque audierim nullum eorum ab ipso sanatum fuisse; sed et meam adversus Appionem disputationem Petro retuli. At ille prae amore et exhortandi gratia in me laudem ac benedictionem contulit; et cibo sumto se somni quieti, quae ob itineris fatigationem maxime erat necessaria, tradidit.

Homilia VII. Tyri IV.

I. Quarto vero die nostri apud Tyrum adventus sub diluculum egresso Petro processerunt obviam non pauci finitimi, ac ex ipsa Tyro quamplurimi, et acclamabant dicentes: Deus per te nostri misereatur, per te nos curet. Petrus vero stetit in excelso lapide, ut ab omnibus posset conspici, cumque religioso more salutasset, ita exorsus est.

τὰ στοιχεῖα ἢ διασπώτα συνήγαγεν, ἢ συνόντα ἀλλήλοις πρὸς ζώον
γένεσιν τεχνικῶς ἐκέρασεν καὶ ἐν ἐκ πάντων ἔργον ἀπετέλεσεν. ἀδύ-
νατον γὰρ ἄνευ τινὸς νᾶ μείζονος πάνυ σοφὸν ἔργον ἀποτελεῖσθαι.
ἔδὲ μὴν ἔρωσ εἶναι δύναται πάντων τεχνίτης, ἐκ ἐπιθυμία, ἐκ ἰσχύς,
ἐκ ἄλλο τι τοιῶτον, ἃ τινὰ παθητὰ συμβαίνειν καὶ ἀποβαίνειν πέ-
φυκεν. ἀλλ' ἔδὲ τὸ ὑφ' ἐτέρου φερόμενόν ἐστιν θεός, ἔδὲ γε τὸ
ὑπὸ χρόνου ἢ φύσεως ἀλλοιούμενον καὶ εἰς τὸ μηκέτι εἶναι ἀνα-
λνόμενον.

XXVI. Ταῦτά με διαλεγόμενα πρὸς τὸν Ἀππίωνα, ἀπὸ Και-
σαρείας ἐπέσθη Πέτρος, καὶ συνδρομαὶ τῶν ὄχλων ἐγένοντο ἐν τῇ¹⁰
Τύρῳ, σπευδόντων ὑπαντᾶν αὐτῷ καὶ χάριν τῇ ἐπιδημίᾳ ὁμολογεῖν.
καὶ ὁ μὲν Ἀππίων ὑπεχώρει μετ' Ἀνσεβίωνος καὶ Ἀθηνοδώρου μό-
νον, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ὡς ἀπαντησόμενοι τῷ Πέτρῳ ὠρμήσαμεν.
πρῶτος δὲ ἐγὼ πρὸ τῶν πυλῶν ἀποδεξάμενος αὐτὸν ἐπὶ τὴν ξενίαν
ἦγον. ὡς δὲ ἐγενόμεθα, τὲς μὲν ὄχλας ἀπελύσαμεν, αὐτῷ δὲ ἀξιῶ-¹⁵
σαρτί με τὰ πραχθέντα λέγειν ἔδὲν ἀπεκρυσσόμενην, ἀλλ' ἐμήνουν
τάς τε τῷ Σίμωνος διαβολὰς καὶ τὰς τερατώδεις φαντασίας ὑπ'
αὐτῷ γεγενημένας, καὶ ὅσας ἔπεμψεν νόσους μετὰ τὴν ἐκ τῆς βεθυσίας
ἐστίασιν, καὶ ὅτι ἐκ τῶν νοσούντων οἱ μὲν αὐτόθι κατέμειναν ἐν
τῇ Τύρῳ, οἱ δὲ τῷ Σίμωνι ἅμα τῷ ἐμὲ ἐλθεῖν συνεξεληλύθεισαν²⁰
εἰς τὴν Σιδῶνα, ὡς ὑπ' αὐτῷ θεραπευθησόμενοι, καὶ ὅτι ἐμάνθανον
μνῆρα αὐτῶν ἰάσεως ὑπ' αὐτῷ τετυχηκέσθαι· καὶ τὴν πρὸς Ἀππίωνά
μοι γεγενημένην διάλεξιν τῷ Πέτρῳ διηγησάμην. ὁ δὲ στοργῆς καὶ
προτροπῆς χάριν ἐπαινέσας με καὶ εὐλογήσας, ἁλῶν μεταλαβὼν,
διὰ τὲς καμάτας τῆς ὁδοιπορίας τῇ ἀναγκαιοτάτῃ ἡσυχίᾳ τῷ ὕπνῳ²⁵
ἑαυτὸν ἐπέτρεπεν.

ΟΜΙΛΙΑ Ζ'. ΕΝ ΤΥΡΩΙ Δ'.

I. Τετάρτη δὲ ἡμέρα τῆς ἐν Τύρῳ ἡμῶν ἐπιδημίας, ὑπὸ τὴν
ὄρθρον προσελθυσθέντι τῷ Πέτρῳ ἀπῆντων πλησιόχωροί τε ἐκ ὀλίγοι
καὶ αὐτῆς Τύρῃς πάμπολλοι, καὶ ἐπεφώνοντες λέγοντες, ὁ Θεὸς διὰ σε³⁰
ἡμᾶς ἰλεεῖτω, διὰ σε θεραπευέτω. ὁ δὲ Πέτρος ἔστη ἐπὶ λίθῳ τινὸς
ὕψιλῳ πρὸς τὸ δύνασθαι πᾶσιν ὁρᾶσθαι, καὶ προσαγορεύσας θεοσε-
βεῖ νόμῳ ἔως ἤρξατο.

II. Deo creatori caeli et mundi non deest occasio ad salutem eorum qui servari volunt. Quocirca neque in iis, quae videntur mala, aliquis per temeritatem illum velut hominum non amantem insimulet. Eorum enim, quae mortalibus accidunt, fines quidem hominibus incogniti sunt, ac de malitia suspecti, Deo autem cogniti, ut cessuri feliciter. Itaque Simon, qui sinistra Dei virtus est, potestatemque habet ad maleficientiam in eos qui Deum nesciunt, vos potuit morbis implicare, qui morbi per bonam Dei providentiam evenire permissi coegerunt vos, ut, quaesito eo qui sanare valeret et invento, occasione corporalis medelae placita Deo susciperetis atque crederitis, ut sic una cum servatis corporibus et animas habeatis salvas.

III. Audio utique, eum bove mactato convivium vobis in medio disse foro, sicque vos multo vino abrepti una cum pravis daemonibus principem eorum complexi estis, atque ita vestrum plurimi morbis capti sunt, per ignorantiam in se propriis manibus attracto perniciiei gladio. Neque enim adversum vos daemones habuissent potestatem, nisi prius cum eorum principe fuissetis epulati. Principio siquidem illa per universorum conditorem Deum lex praefinita est duobus utrimque ducibus, dextro et sinistro, ut non habeat alter illorum potestatem, nisi prius conviva cujuspiam fuerit, quem beneficio vel injuria cupit afficere. Sicut ergo perceptis sacrificiis, quae daemonibus fuerant oblata, venistis in servitutem illius qui malitiae princeps est, ita si ab iis abstinueritis et ad Deum per bonum dextrumque principem confugeritis, honoribus sacrificii expertibus facientes quae vult, probe scitote, quod cum corporis sanitate animas quoque possidebitis sanas. Ipse namque solus, per sinistram occidens, per dextram potest vitam largiri; pariterque et percutere, et jacentem erigere.

IV. Propterea primum a praecursore Simone decepti, ratione animae mortui estis Deo et corpore fuistis afflicti, potestis autem similiter iterum per poenitentiam, ut dixi, Deo placita amplexi et corpore convalescere, et animam recuperare. Porro Deo placita sunt: eum precari; petere ab illo tamquam ab eo qui cuncta aequa lege tribuit; daemonum mensa sese abstinere; non gustare carnem demortuam; sanguinem non attin-

II. Θεῷ τῷ κτίσαντι τὸν ἔρανον καὶ τὸ σύμπαν οὐ λείπει
 πρόφασιν πρὸς σωτηρίαν τῶν σώζεσθαι θελόντων. ὅθεν μὴδ' ἐπὶ
 τοῖς δοκῶσιν φαύλοις ὑπὸ προπετείας τις αὐτὸν ὡς μὴ φιλάνθρω-
 πον αἰτιάσθω. τῶν γὰρ συμβαινόντων ἀνθρώποις τὰ τέλη ἀνθρώ-
 ποις μὲν ἄγνωστα, ὡς ἐπὶ κακῷ ὑποπευόμενα, Θεῷ δὲ ὡς ἀποβησό-
 μενα εὐτυχῶς γνώριμα. αὐτίκα γοῦν Σίμων ἀριστερὰ τοῦ Θεοῦ
 δύναμις ὧν καὶ τῶν τὸν Θεὸν οὐκ εἰδόντων ἐπὶ κακοποιῶν τὴν ἐξ-
 οίαν ἔχων νόσοις ὑμᾶς περιβαλεῖν ἠδυνήθη, αἵτινες διὰ τὴν τοῦ
 Θεοῦ ἀγαθὴν πρόνοιαν γενέσθαι συγχωρηθεῖσαι ἠνάγκασαν ὑμᾶς,
 τὸν ἰᾶσθαι δυνάμενον περιβλεψαμένους καὶ εὐρόντας, προφάσει τῆς
 τοῦ σώματος θεραπείας τὰ Θεῷ δοκοῦντα ἀναδεξαμένους, πεισθῆναι
 φρονεῖν, ἵνα οὕτως ἅμα τοῖς σώμασι σωθησομένοις καὶ τὰς ψυχὰς
 σώας ἔχητε.

III. Μανθάνω οὖν, ὡς βουθυτήσας ἐστίασεν ὑμᾶς ἐν μίση
 τῇ ἀγορᾷ, καὶ οὕτως ὑμεῖς οἶον πολλῷ παρενεχθέντες ἅμα τοῖς
 πονηροῖς δαίμοσιν τὸν ἄρχοντα αὐτῶν ἐφιλοφρονεῖσθε, καὶ οὕτως
 ὑμῶν οἱ πλεῖστοι ὑπὸ τῶν παθῶν κατελήφθησαν, ἀγνοίας αἰτία καθ'
 ἑαυτῶν ἰδίαις χερσὶν ἐπισπασάμενοι τὸ τοῦ ὀλέθρου ξίφος. οὐ
 γὰρ ἂν τὴν καθ' ὑμῶν ἔσχον ἐξουσίαν οἱ δαίμονες, εἰ μὴ πρότερον
 τῷ ἄρχοντι αὐτῶν ὁμοδίατοι ἐγεγόνειτε. οὕτω γὰρ ἀπαρχῆς ὑπὸ
 τοῦ πάντα κτίσαντος Θεοῦ δυσὶν ἐκάστοτε ἄρχουσι, δεξιῷ τε καὶ
 ἐκωνύμῳ, ὡρίσθη νόμος, μὴ ἔχειν ἐκάτερον αὐτῶν ἐξουσίαν, ἂν μὴ
 πρότερόν τιμι ὁμοτράπεζος γένηται, ὃν εὐποιῆσαι ἢ κακῶσαι βέλεται.
 ὥστε οὖν τῶν δαίμοσιν ἀποδεδομένων θυμάτων μεταλαβόντες τῷ
 τῆς κακίας ἡγεμόνι κατεδουλώθητε, οὕτως, ἂν τούτων πανσάμενοι
 τῷ Θεῷ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δεξιῷ ἡγεμόνος προσφύγητε, ἀθύτοις
 τιμαῖς ποιοῦντες ἃ βούλεται, εὖ ἴστε ὅτι σὺν τῇ τοῦ σώματος ἰάσει
 καὶ τὰς ψυχὰς ὑγιαίνουσας ἔχετε. αὐτὸς γὰρ μόνος διὰ τῆς ἀριστερᾶς
 ἀναιρῶν διὰ τῆς δεξιᾶς ζωοποιῆσαι δύναται ὁμοίως δὲ καὶ πα-
 τάζει, καὶ ἀναστῆσαι κείμενον.

IV. Διὰ τοῦτο πρῶτον ὑπὸ τοῦ προδρόμου Σίμωνος προαπα-
 τηθίντες, Θεῷ τὰς ψυχὰς ἀπεθάνετε καὶ τὰ σώματα ἐπατάχθητε·
 δύνασθε δὲ ὁμοίως τὸ δεύτερον, διὰ τῆς μεταναίης, ὡς ἔφην, τὰ
 Θεῷ ἀρέσκοντα ἀναδεξάμενοι καὶ τὰ σώματα ἀναρρώσας καὶ τὰς
 ψυχὰς ἀναλαβεῖν. ἔστιν δὲ τὰ ἀρέσκοντα τῷ Θεῷ τὸ αὐτῷ πρὸς-

gere; ab omni illuvie liberari. Reliqua autem uno verbo, quaecumque Judaei, erga deum religiosi homines, audierunt, et vos cuncti audite, in multis corporibus unam mentem adepti: quae unusquisque sibi desiderat bona, eadem et de proximo statuatur. Sic autem unusquisque vestrum bonum cogitaverit, si ista apud se repetat: non vis interfici, alterum non interficias, non vis uxorem tuam ab alio constuprari, alterius nuptam ne constupra, non vis quidpiam rerum tuarum furto auferri, nihil alterius furare. Atque ita ex vobis ipsis quod rationi consentaneum est intelligentes atque facientes Deo cari effecti consequemini sanitatem: alioquin et in praesenti saeculo corporibus torquebimini, et in futuro, puniemini animabus.

V. Haec a Petro paucis diebus edocti et sanati baptizati sunt. Deinde inter cetera illius miracula reliqui omnes in medio foro passim in cinere et sacco sedebant, agentes poenitentiam de prioribus delictis. Et qui Sidonem incolebant, ista audientes similia fecerunt, miseruntque ad Petrum supplicaturos, quod ipsi propter morbos non possent ad illum venire. Igitur Petrus cum per paucos dies Tyri commoratus esset, cunctosque illius civitatis homines instruxisset, et liberavisset omnigenis morbis, ac instituisset Ecclesiam, atque ex Presbyteris, qui eum sequebantur, ipsis Episcopum constituisset, Sidonem appulit. At Simon, audiens quod adventaret Petrus, confestim ad Berytum aufugit cum Appione et sociis.

VI. Ceterum cum Petrus Sidonem ingressus esset, multos in lectis allatos coram ipso posuerunt. Ille autem dixit ad eos: ne vero existimetis, me aliquid posse ad curationem vestram, qui sim ipse quoque homo mortalis, et in multa possim incidere adversa: docere autem vos modum, quo salvi esse possitis, non gravabor, qui ipse etiam a veritatis Propheta didici praefixos a Deo ante mundi constitutionem terminos, in qualibus, inquam, malis operibus disposuerit ut homines a malitiae duce affligantur, et similiter in qualibus bonis operibus decreverit ut qui in eum velut medicum crediderint, prius corpore curentur, deinde et anima instaurentur ad salutem.

εὐχεσθαι· αὐτὸν αἰτεῖν ὡς πάντα νόμῳ κριτικῷ διδόντα· τραπέζης
 δαιμόνων ἀπέχεσθαι· νεκρᾶς μὴ γεύεσθαι σαρκός· μὴ ψαύειν αἵμα-
 τος· ἐκ παντὸς ἀπολύεσθαι λύματος· τὰ δὲ λοιπὰ ἐν λόγῳ, ὅς οἱ
 Θεὸν σέβοντες ἤκουσαν Ἰουδαῖοι, καὶ ὑμεῖς ἀκούσατε ἅπαντες, ἐν πολλοῖς
 σώμασιν μίαν γνώμην ἀναλαβόντες· ἅπερ ἕκαστος ἑαυτῷ βέλεται
 καλὰ, τὰ αὐτὰ βελεύεσθω καὶ τῷ πλησίον. ἔτω δ' αὖ ὑμῶν ἕκαστος
 νοήσῃ τὸ καλόν, εἰ ἑαυτῷ διαλεχθεῖη τὰ τοιαῦτα· οὐ θέλεις φο-
 νευθῆναι, ἕτερον μὴ φρονέσης· οὐ θέλεις τὴν σὴν ὑφ' ἐτέρου μοι-
 χυθῆναι γυναῖκα, τὴν ἐτέρου μὴ μοίχευε γαμετήν· οὐ θέλεις τι τῶν
 σῶν κλαπῆναι, ἐτέρου μὴ κλέπτε μηδέν. καὶ οὕτως ἀφ' ὑμῶν
 αἰτῶν τὸ εὐλογον συννοοῦντες καὶ ποιοῦντες, Θεῷ προσφιλεῖς γε-
 νόμειοι, ἐπιτεύξεσθε τῆς ἰάσεως, ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι
 βασανισθήσεσθε τὰ σώματα, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κολασθήσεσθε τὰς
 ψυχάς.

V. Τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ Πέτρου ἐν ὀλίγαις ἡμέραις κατηχηθέντες
 καὶ ἰαθέντες ἐβαπτίσθησαν. ἔπειτα τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ θαύμασιν
 οἱ λοιποὶ πάντες ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς πανδημεῖ ἐπὶ σποδοῦ καὶ
 σάκκου ἐκαθέζοντο, μετανοοῦντες ἐπὶ τοῖς πρότερον ἡμαρτημένοις.
 καὶ οἱ ἐν Σιδῶνι ταῦτα ἀκούσαντες τὰ ὅμοια ἐποίησαν, καὶ ἰκέτας
 πρὸς τὸν Πέτρον ἀπέστελλον, ὡς αὐτοὶ διὰ τὰς νόσους πρὸς αὐτὸν
 ἔλθειν μὴ δυνάμενοι. ὁ Πέτρος δὲ ἡμερῶν οὐ πολλῶν ἐνδιατρίψας
 τῷ Τύρῳ, καὶ κατηχήσας τοὺς ἐν αὐτῇ ἅπαντας, καὶ παντοδαπῶν
 αὐτοὺς ἀπαλλάξας παθῶν, ἐκκλησίαν τε συστησάμενος, καὶ ἀπὸ τῶν
 ἐπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἐπίσκοπον αὐτοῖς καταστήσας, ὥρμησεν
 εἰς Σιδῶνα. ὁ δὲ Σίμων μαθὼν ἤκοντα τὸν Πέτρον εὐθὺς ἀπέδρα
 εἰς Βηρυτὸν μετ' Ἀππίωνος καὶ τῶν αὐτοῦ ἑταίρων.

VI. Τοῦ δὲ Πέτρου εἰσιόντος εἰς τὴν Σιδῶνα, πολλοὺς ἐν
 κλῖναις φέροντες πρὸ αὐτοῦ ἐτίθεσαν. ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη·
 μὴ τοῖσιν νομίσητε ἐμὲ τι δύνασθαι πρὸς ὑμετέραν ἴασιν, ἄνδρα
 θνητὸν καὶ αὐτὸν πολλοῖς πάθεσιν ὑποκεισείν δυνάμενον· ὥφηγεῖσθαι
 δὲ ὑμῖν τὸν τρόπον δι' οὗ σωθῆναι δυνήσεσθε οὐ φθονῶ, καὶ αὐτὸς
 παρὰ τοῦ τῆς ἀληθείας προφήτου μαθὼν τοὺς προωρισμένους τοῦ
 Θεοῦ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὀρισμούς, λέγω δὲ ἐπὶ ποίαις κακαῖς
 πράξεσιν τοὺς ἀνθρώπους ἔταξεν ὑπὸ τοῦ τῆς κακίας ἡγεμόνος κα-
 κοῦσθαι, ὁμοίως τε ἐπὶ ποίαις ἀγαθαῖς πράξεσιν ὥρισεν πρότερον

VII. Has ergo cognoscens bonas et malas actiones praenuntio vobis quasi duas ostendens vias, per quam quidem gradientes pereant, per quam vero incedentes salventur, ducti a Deo. Via igitur pereuntium lata est et planissima, perditque absque labore, at via servatorum angusta est et aspera, tandemque iter facientes servat cum labore multo. Ceterum his duabus viis praesident incredulitas et fides, proficiscuntur autem per incredulitatem quidem, qui voluptates praetulerunt, propter quas neque quod utile est curaverunt quaerere. Itaque ignorant, Dei consilia similia non esse humanis. Primo etenim novit Deus cogitationes omnium, et non ob solam operationem, sed et propter cogitationem unusquisque judicatur. Multo autem minus impii sunt, qui nituntur bona intelligere et aberrant, quam qui nullatenus aggrediuntur bona. Quia Deo placuit, ut qui in cognitione boni lapsi fuerint, juxta rationem humanorum lapsuum modice castigati serventur. At qui omnino intelligere meliora neglexerunt, etsi operentur innumera alia praeclara, ideo quod in religione a Deo definita non exstiterint, indiligentiae sumto crimine per maximum penitus interibunt supplicium.

VIII. Porro ab eo definita religio haec est: eum solum colere, ac soli credere Prophetarum veritatis, in remissionem peccatorum baptizari, sicque per intinctionem purissimam renasci Deo in aqua salutari, nihil sumere de mensa daemonum, hoc est, de idolothytis, mortuis, suffocatis, a bestia captis, sanguine; non impure vivere; lavari post concubitum cum muliere, feminas vero custodire etiam legem purificationis, cunctos autem temperantes esse, benefacere, non afficere injuria, a Deo omnipotente exspectare vitam aeternam, petendo illius adeptionem orationibus et precibus continuis. Haec et in Sidone Petro suadente, cum paucis diebus multi ibi quoque poenitentiam egissent, ac credidissent, atque sanati essent, ecclesiam instituit; et postquam aliquem ex Presbyteris, qui eum consecrabantur, constituisset illis Episcopum, Sidone egressus est.

IX. Statim autem ac Berytum pervenit, terrae motus factus est.

πιστεύσαντας αὐτῷ ἰωμένῳ τὰ σώματα σώζεσθαι, ἔπειτα καὶ τὰς ψυχὰς ἐπανορθοῦσθαι πρὸς τὸ ἀνώλεθρον.

VII. Ταύτας τοίνυν τὰς τε ἀγαθὰς καὶ κακὰς πράξεις εἰδὼς προμηνύω ὑμῖν ὡς ὁδοὺς δύο, ὑποδεικνύων διὰ ποίας μὲν βαδίζοντες ἀπόλλυνται, ποία δὲ ὀδεύοντες ἀποσωζονται, Θεῷ ὁδηγούμενοι. ἡ μὲν οὖν τῶν ἀπολλυμένων ὁδὸς πλατεῖα μὲν καὶ ὁμαλωτάτη, ἀπολλύουσα δὲ ἄνευ τοῦ πόνου, ἡ δὲ τῶν σωζομένων στενὴ μὲν καὶ τραχεῖα, σώζουσα δὲ πρὸς τῷ τέλει τοὺς διαπορευθέντας ἐπιπόνως. τούτων δὲ τῶν δύο ὁδῶν προκαθίσταται ἀπιστία καὶ πείσις· καὶ ὀδεύουσιν διὰ μὲν ἀπιστίας οἱ τὰς ἡδονὰς προκρίναντες, δι' αἷς οὐδὲ ζητεῖν τὸ συμφέρον οὐ διεφύλαξαν. ἀγνοῦσιν μέντοι ὡς ἐκ ἀνθρωπίνους ὅμοια τὰ Θεῷ βελήματα· πρῶτον μὲν γὰρ οἶδεν τὰ πάντων διανοήματα, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἐγχειρῆσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐννοῆσαι ἕκαστος εὐθύνεται. πολλῶν δὲ ἦντον ἀσεβεῖν οἱ ἐγχειρῶντες καλὰ νοεῖν καὶ ἀποτυγχάνοντες, τῶν μὴδὲ ὅλως ἐγχειρόντων τοῖς καλοῖς. ὅτι αὐτῷ τῷ Θεῷ ἔδοξεν, τῶν ἐν γνώσει τῶν καλῶν παραπιπτόντων, κατὰ λόγον τῶν ἀνθρωπίνων παραπτωμάτων, μετρίως κολασθέντας σωθῆναι. οἱ δὲ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γνῶναι τὸ κρεῖττον ἐξημεληκότες, καὶ μυρία ἔτερα πράξουσιν καλὰ, ἐν ᾗ δὲ αὐτὸς ὥρισεν θρησκεία μὴ γένησθαι, ἀμελείας ἔγκλημα λαβόντες τῇ μεγίστῃ ἀποσβεσθήσονται κολάσει παντελεῖ.

VIII. Ἡ δὲ ὑπ' αὐτῷ ὁρισθεῖσα θρησκεία ἐστὶν αὕτη· τὸ μόνον αὐτὸν σέβειν, καὶ τῷ τῆς ἀληθείας μόνῳ πιστεύειν προφητῇ, καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν βαπτισθῆναι, καὶ ἔτις διὰ τῆς ἀγνοίας βαφῆς ἀναγεννηθῆναι Θεῷ διὰ τῆς σωζόντος ὕδατος· τραπέζης δαιμόνων μὴ μεταλαμβάνειν, λέγω δὲ εἰδωλοθύτων, νεκρῶν, πνικτῶν, θηριαλώτων, αἵματος· μὴ ἀκαθάρτως βίβειν· ἀπὸ κοίτης γυναικὸς λίσσασθαι· αὐτὰς μέντοι καὶ ἄφεδρον φυλάσσειν· πάντας δὲ σωφρονεῖν, εὐποιεῖν, μὴ ἀδικεῖν· παρὰ τῇ πάντα δυναμένῃ Θεῷ ζωὴν αἰώνιον προσδοκᾶν· εὐχαῖς καὶ δεήσεσιν συνεχέσιν αἰτεμένους αὐτὴν λαβεῖν. τοιαῦτα καὶ ἐν τῇ Σιδῶνι τῷ Πέτρῳ παραινῶντος, ἡμέραις ὀλίγαις πολλῶν καὶ κεῖ μετανοήσαντων καὶ πισυεσάντων καὶ θεραπευθέντων ἐκκλησίαν συνέξησεν, καὶ τῶν συνεπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων τινὰ καταστήσας αὐτοῖς ἐπίσκοπον εἰσὶν τῆς Σιδῶνος.

IX. Ὡς δὲ εὐθὺς ἐπέβη τῆς Βηρυτῆς, σεισμὸς ἐγένετο. καὶ

atque plebs accedens ad Petrum, fer opem, inquebat: timuimus enim, dixerunt, ne omnes omnino periremus. Tunc Simon, commento excogitato, una cum Appione, Anubione, Athenodoro ceterisque sodalibus publice multitudini adversus Petrum acclamabat: fugite, o viri, hunc hominem; magus est, mihi credite, et terrae motum is vobis fecit, ipse morbos excitavit, ut vos perterreat, quasi ipse sit deus. Atque alia ejusmodi pars Simonis contra Petrum finxit, velut eum qui humanas vires supergrederetur. Cumque plebs se in silentio tenuisset, Petrus subridens terrorem incutiente libertate dixit: viri, quae ab istis dicuntur, fateor me posse Deo volente efficere: ad haec paratus sum, nisi mihi habueritis fidem in his quae loquor, universam vestram funditus evertere civitatem.

X. Cumque turba timore esset commota, insuperque promississet, se quod ab ipso imperaretur facturam: nemo vestrum, inquit Petrus, neque commercium cum istis magis habeat, neque cum iis jungatur. Plebs autem simul ac breve mandatum audivit, fustibus acceptis eos persecuta est, donec penitus urbe pepulisset. Et ingressi quicumque ex iis aegrotabant et a daemonibus vexabantur, se ad pedes Petri proiecerunt. Ille vero haec cernens eorumque stuporem volens solvere ad eos inquit.

XI. Ego, si terrae motus et quidquid volo possem facere, non dico quod Simonem cum sociis suis exterminassem, (non enim ad hominum internecionem missus fui) sed eum mihi amicum reddidissem, ne verae detrahens meae praedicationi multis impedimento esset ad salutem. Quod si mihi credite, ipse est magus, ipse calumniator, ipse malitiae minister in eos qui nesciunt veritatem. Atque ideo peccatoribus aegritudines potest efficere, cum eos peccatores adjutores habeat potestatis contra ipsos. Ego autem Dei omnium auctoris servus sum, dextrique ejus Prophetae discipulus. Quocirca qui sum illius Apostolus, vera praedico. Bono enim ministrans etiam morbos depello. Nam secundus missus sum, quandoquidem praecedit morbus, sequitur vero sanatio. Per illum ergo maleficum magum, Deo increduli, aegrotastis; per me autem, modo in eum credatis, sanabimini. Sic enim experimento facto illius qui potens est, ad bene faciendum conversi, etiam secundum animas salvi esse poteritis.

οἱ ὄχλοι προσιόντες τῷ Πέτρῳ, βοήθει, ἔλεγον· πεφοβήμεθα γάρ, ἔφασαν, μὴ ἄρα ἄρδην πάντες ἀπολώμεθα. τότε ὁ Σίμων· τολμή-
 σας ἅμα τῷ Ἀππίωνι καὶ Ἀναβίῳ καὶ Ἀθηνοδώρῳ καὶ τοῖς
 λοιποῖς ἐταίροις αὐτῷ δημοσίᾳ τοῖς ὄχλοις κατὰ τῷ Πέτρῳ ἐβόα·
 φεύγετε, ἄνδρες, τὸν ἄνδρα τῶτον· μάγος ἐστίν, πιζεύσατε, καὶ τὸν
 σεισμὸν αὐτὸς ἐποίησεν ὑμῖν, καὶ τὰς νόσας ἐκίνησεν αὐτός, ἵνα
 ὑμᾶς καταπλήξῃ τε ὡς αὐτὸς ὢν Θεός. καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὡς ὑπὲρ
 δύναμιν ἀνθρωπίνην δυναμένη τῷ Πέτρῳ κατεψεύδοντο οἱ περὶ τὸν
 Σίμωνα. ἡσυχίαν δὲ αὐτῶν παρασχόντων τῶν ὄχλων ὁ Πέτρος βραχὺ
 ὑπομειδιάσας καταπληκτικῇ τῇ παρρησίᾳ· ἄνδρες, εἶπεν, ἅπερ ἔτοι
 λέγουσιν, Θεὸς θέλωντος ποιεῖν δυνατὸς εἶναι ὁμολογῶ, πρὸς δὲ τέ-
 τοις ἔτοιμός εἰμι, ἐὰν μὴ πείθῃσθέ μοι περὶ ὧν λέγω, τὴν πᾶσαν
 ἡμῶν ἐκβαθρεῦσαι πόλιν.

X. Τῶν δὲ ὄχλων φοβηθέντων καὶ ἐτέρως ποιήσειν ἐπαγγει-
 λαμένων, ὅπερ ἂν ὑπ' αὐτῷ κελεύονται, μηδεὶς ὑμῶν, ἔφη ὁ Πέτρος,
 μήτε ὁμιλεῖτω τέτοις τοῖς γόησιν, μήτε ἀναμιγνύσθω. οἱ δὲ ὄχλοι
 ἅμα τῷ ἀκῆσαι τῷ κελεύματι τῷ συντόμῳ ξύλα λαβόντες ἐδίωκον
 αὐτάς, ἕως αὐτὰς παντελῶς τῆς πόλεως ἐξήλασαν. καὶ εἰσελθόντες
 οἱ ῥοσῶντες αὐτῶν καὶ δαιμονῶντες πρὸς ποσὶν τῷ Πέτρῳ ἑαυτὰς
 ἱρρίπτειν. ὁ δὲ ταῦτα βλέπων καὶ τὴν κατάπληξιν αὐτῶν ἀναλῶσαι
 θύλων πρὸς αὐτὰς ἔφη.

XI. Ἐγὼ σεισμὸς καὶ πᾶν ὃ τι βέλομαι ποιῶν εἰ ἐδυνάμην,
 Σίμωνα ἐ λέγω ὅτι μετὰ τῶν αὐτῶ ἐταίρων ἐξωλόθρευον (ἐ γὰρ ἐπὶ
 φθορᾷ ἀνθρώπων ἀπέξαλμαι), ἀλλὰ φίλον ἑμαυτῷ αὐτὸν ἂν ἐποιήσα-
 μην, ἵνα μὴ με τὸ ἀληθὲς διαβάλλον κήρυγμα πολλοῖς ἐμποδίξῃ
 πρὸς σωτηρίαν. εἰ δέ μοι πιζεύετε, αὐτὸς ἐστίν μάγος, αὐτὸς διά-
 βολος, αὐτὸς κακίας ὑπηρέτης κατὰ τῶν ἀγνοούντων τὸ ἀληθές· καὶ
 διὰ τῶτο ἁμαρτάνουσι νόσας ἐνεργεῖν δύναται, συνεργὸς ἔχων τοὺς
 ἁμαρτάνοντας τῆς κατ' αὐτῶν δυνάμεως. ἐγὼ δὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ
 πάντα πεποιηκότος εἰμὶ δῦλος, τῷ δεξιῷ αὐτῷ προφήτῃ μαθη-
 τής. διὸ ἐκείνου ἀπόσολος ὢν ἀληθεύω. ἀγαθῷ γὰρ ὑπηρετῶν,
 καὶ νόσας ἀπελαύνω· ἐπέμφθην γὰρ δεύτερος· ἐπεὶ προηγείται
 μὲν νόσος, ἔπεται δὲ ἰασις. δι' ἐκείνου μὲν ἂν τῷ κακοποιῷ μά-
 γου τῷ Θεῷ ἀπισήσαντες ἐνοσήσατε, δι' ἐμῆ δέ, ἐὰν τε αὐτῷ
 πιστεύσητε, ἰαθήσεσθε. οὕτω γὰρ τοῦ δυνατοῦ τὴν πείραν

XII. Quae cum dixisset, cuncti ad genua accidentes jacebant ante pedes illius. At ille sublati in caelum manibus, Deumque comprecatus, cunctos precatione sola curavit. Non paucos autem dies apud Berytios commoratus, cum multos religioni erga unum Deum consuefecisset, nec non baptizasset, uno ex Presbyteris qui eum sequebantur ipsis in Episcopum constituto, in Byblum abiit. Quo cum pervenisset, comperto quod Simon ne uno quidem die illos expectasset, sed statim in Tripolim evasisset, paucos dies apud eos moratus, curatisque multis ac in Scriptura exercitis, ad Tripolim per vestigia Simonis processit, certus eum insequi, non subterfugere.

Homilia Octava.

I. Cum autem Petrus Tripolim ingrederetur, qui discendi erant cupidiores ex Tyro, Sidone, Beryto ac Byblo, et multi ex finitimis simul intrarunt. Maximi etiam ex ipsa civitate hominum concursus fiebant, desiderantium videre illum. Igitur obviam facti sunt nobis in suburbiis, qui ab ipso ideo missi fuerant, ut profecti explorarent narrarentque tum urbis alias res, tum Simonis gesta. Et excipientes illum in domum Maroonis duxerunt.

II. Is vero jam fores hospitii tenens, conversus, multitudini promisit, se post diem crastinum de cultu Dei illis verba facturum. Ingresso autem eo, qui praemissi fuerant, hospitium iis qui simul venerant ordinabant. Nec vero qui hospitio suscipiebant, alacritate erant inferiores iis qui hospitium postulabant. Quorum cum nihil sciret Petrus, rogatus a nobis, cibum sumere, nequaquam se sumturum dixit, nisi prius qui eum fuerant comitati interquiescerent. Respondentibus autem nobis: id jam ita factum est, eis, propter amorem erga te, omnes ipsos studiose susipientibus, adeo ut, qui non habuerunt quos hospitium reciperent, supra modum fuerint contristati: Petrus audita re, delectatus prompta humanitate, benedictis iis egressus est: cumque lavisset in mari, ingressus, postquam cibum cum praecursoribus sumsisset, nocte adveniente somno se dedit.

λαβόντες, ἐπὶ τὸ εὐποιεῖν τραπόμενοι, καὶ τὰς ψυχὰς ἀνασωθῆναι δυνηθείητε.

XII. Ταῦτα αὐτοῦ λέγοντος οἱ πάντες γονυπετεῖς πρὸ τῶν αὐτοῦ ἔκειντο ποδῶν. ὁ δὲ εἰς οὐρανὸν ἄρας τὰς χεῖρας καὶ τῷ Θεῷ προσευξάμενος ἰάσατο τοὺς πάντας ἐκ μόνης εὐχῆς. οὐκ ὀλίγων δὲ ἡμερῶν παραμείνας τοῖς Βηρυτίοις, καὶ πολλοὺς τῇ μοταρχικῇ θρησκείᾳ συνεθίσας καὶ βαπτίσας, ἀπὸ τῶν ἐπομένων αὐτῷ πρεσβυτέρων ἓνα ἐπίσκοπον αὐτοῖς καταστήσας, εἰς τὴν Βίβλον ἐξῆλθε. καὶ γενόμενος ἐκεῖ καὶ μαθὼν ὅτι Σίμων οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας αὐτοῖς προσέμεινεν, ἀλλ' εὐθέως εἰς Τρίπολιν ὤρμησεν, ὀλίγων ἡμερῶν αὐτοῖς ἐπιμείνας, καὶ θεραπεύσας ἕκ ὀλίγους, καὶ ταῖς βίβλοις αὐτοὺς ἐνασκησας, κατ' ἔχρος τοῦ Σίμωνος εἰς τὴν Τρίπολιν ἐπορεύετο, μεταδιώκειν αὐτὸν μᾶλλον, ἢ ὑποφύγειν προσηρμμένος.

ΟΜΙΛΙΑ Η'.

I. Ἐἰς δὲ τὴν Τρίπολιν εἰσίστησι τῷ Πέτρῳ οἱ φιλομαθέες οἱ ἐκ τῆς Τύρας καὶ Σιδῶνος, Βηρυτοῦ τε καὶ Βίβλε, καὶ ἐκ τῶν πλησιοχώρων πολλοὶ συνεισέησαν. οὐχ ἥκιστα δὲ τῶν ἀπ' αὐτῆς τῆς πόλεως ὄχλων συνδρομαὶ ἐγίνοντο, ἰσορεῖν βελομένων αὐτόν. συνετύχατον ἔν ἡμῖν ἐν τοῖς προαλείοις οἱ ὑπ' αὐτῷ ἐκπεμφθέντες ἀδελφοί, τὰ τε ἄλλα τὰ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰ πραττόμενα τῷ Σίμωνι ἐξακριβῶσαι, ὅπως ἐλθόντες ὑφηγήσονται. ἀποδεξάμενοι αὐτόν ἐπὶ τὴν Μαρόνῃς ἦγον οἰκίαν.

II. Ὁ δὲ ἐπ' αὐτῷ τῷ τῆς ξενίας πυλῶνι ἤδη γεγονώς, ἐπιστραφεὶς τοῖς ὄχλοις ὑπέσχετο, μετὰ τὴν ἐπιῦσαν περὶ θεοσεβείας αὐτοῖς διαλεχθῆναι. εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ οἱ πρόοδοι τοῖς συνεληλυθόσι ξενίας ἡντρεπίζον. οὐκ ἀπελείποντο δὲ οὐδὲ οἱ ἀποδεχόμενοι καὶ ξενίζοντες τῆς τῶν ἀξιούντων προθυμίας. τούτων δὲ οὐδὲν εἰδὼς ὁ Πέτρος, ἀξιωθεὶς ὑφ' ἡμῶν τροφῆς μεταλαβεῖν, ἔφη, μὴ μεταλήψεσθαι πρότερον αὐτός, πρὶν ἢ τὰς συνεληλυθότας αὐτῷ διαναπαύεσθαι. ἀποκριναμένων δὲ ἡμῶν ὅτι ἔφθη τῷ οὕτως γεγενησθαι, προφάσει τῆς πρὸς σε σοργῆς σπεδῇ πάντας αὐτοὺς ὑποδεξαμένων, ὥς τὰς μὴ ἐσχηκότας ἃς ξενίσωσιν ὑπερβαλλόντως λελυπησθαι· ὁ Πέτρος ἀκέσας καὶ ἡσθεὶς τῆς ὀξείας φιλανθρωπίας

III. Sub secundum vero gallorum cantum expergefactus nos invenit vigilantes. Eramus autem omnes cum eo sedecim, ipse Petrus et ego Clemens, Nicetas et Aquila, atque duodecim qui praegressi fuerant. Salutatis ergo nobis dixit: hodie quia aliis occupati non sumus, nobis vacemus. Quocirca ego quidem vobis, quae apud Tyrum post digressum vestrum gesta sunt, enarrabo: vos autem mihi quae heic a Simone perpetrata sunt, diligentius exponite. Cum igitur nos mutuo specialibus narrationibus donassemus, ingressus est quidam e familiaribus, hunc nuntium Petro afferens: Simon, ubi didicit te advenisse, versus Syriam profectus est, turbae autem, quae unam hanc noctem velut annum tempus opinantur, nec possunt praestitutum a te diem expectare, pro foribus stant, et per coetus ac circulos de Simonis calumniis inter se invicem colloquuntur, qui cum eas in spem adduxisset, atque pollicitus esset quod te multis de criminibus praesentem esset convicturus, cognito adventu tuo se noctu in fugam conjecerit: sed et te audire desiderant. Nescio enim unde rumor incidit, quasi hodie sis ad illos locuturus. Ne igitur multum fatigati praeter rationem dimittantur, quid tibi faciendum sit, ipse cognoscis.

IV. Et Petrus, admiratus vulgi studium, respondit: videtis, fratres, quo pacto domini nostri verba manifesto impleantur. Memini enim eum dicere: *Multi venient ab Oriente et Occidente, a Septemtrione et Meridie, et recumbent in sinibus Abrahae, Isaaci et Jacobi.* Sed et *Multi*, inquit, *vocati, pauci vero electi.* Quod ergo ipsi veniant vocati, id adimpletum est. Quia vero hoc non est eorum proprium, sed est Dei qui eos vocavit ac fecit venire, in eo solo mercedem non consequuntur, quoniam ipsorum proprium non est, sed ejus qui permovit. Quod si post vocationem bona opera faciant, quod eorum est proprium, tunc pro eo recipient mercedem.

V. Neque enim Hebraei, Moysi credentes, et quae ab eo dicta sunt non custodientes, salvantur, nisi quae sibi dicta sunt custodiant. Nam quod Moysi crediderint, non ex illorum ortum est voluntate, sed ex Dei qui Moysi

εὐλογήσας αὐτοὺς ἐξῆλθεν, καὶ θαλάσῃ λεσάμενος εἰσελθὼν, καὶ σιτίων
σὺν τοῖς προόδοις μεταλαβὼν ἐσπέρας ἐπικαταλαβούσης ὑπνωσεν.

III. Ἐπὶ δὲ τὰς δευτέρας τῶν ἀλεκτρονίων φωνὰς διϋπνισθεὶς
εὔρεν ἡμᾶς ἐρηγορότας. ἤμεν δὲ σὺν αὐτῷ οἱ πάντες ἕξ καὶ δέκα,
αὐτὸς ὁ Πέτρος, καὶ ὁ Κλήμης, Νικήτης τε καὶ Ἀκύλας, καὶ οἱ
προοδενύσαντες δώδεκα. προσαγορεύσας ἔν ἡμᾶς ἔφη· σήμερον τοῖς
ἕξω μὴ σχολάζοντες ἀλλήλοις ἐσμὲν εὐσχολοί. διὸ ἐγὼ μὲν ὑμῖν
τὰ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Τύρου ἔξοδον γεγενημένα διηγῆσομαι, ὑμεῖς
δὲ ἔμοι τὰ ἐνταῦθα ὑπὸ τῷ Σίμωνος πεπραγμένα καὶ ἀκριβέστερον
ἐξηγήσασθε. ἀμειψαμένων ἔν ἀλλήλοις ταῖς ἐν μέρει διηγῆσεσιν,
εἰσέει τις τῶν συνήθων ἀπαγγέλλων Πέτρῳ· ὅτι Σίμων μαθὼν σε
ἐπιδημήσαντα τὴν ἐπὶ Συρίαν ὥρμησεν ὁδόν, οἱ δὲ ὄχλοι τὴν μίαν
ταύτην νύκτα ὡς ἐνιαυτῷ χρόνον ἡγησάμενοι, καὶ ἀναμένειν τὴν δο-
θεῖσαν ὑπὸ σε προθεσμίαν μὴ δυνάμενοι, πρὸ τῶν θυρῶν ἐσῆκασιν,
κατὰ συστάσεις καὶ συλλόγους ἀλλήλοις περὶ τῆς τῷ Σίμωνος διαβο-
λῆς διαλαλῶντες, ὅτι μετεωρίσας αὐτὲς, καὶ ἐπὶ πολλοῖς κακοῖς σε
ἐλέγξειν ἐλθόντα ὑποσχόμενος, ἐπιδημήσαντα γνῶς νύκτωρ ἔφυγεν·
πλὴν ἐπιθυμῶσιν αὐτοὶ ἀκῶσαί σε. ἐκ οἷδα πόθεν φήμη τις ἐπέ-
πεσεν, ὡς μέλλοντός σε σήμερον αὐτοῖς διαλέγεσθαι. ἵνα ἔν μὴ
ἐπὶ πολὺν καμόντες ἀλόγως διαλύωνται, τί χρή σε ποιεῖν, αὐτοὺς
γινώσκεις.

IV. Καὶ ὁ Πέτρος θανμάσας τῶν ὄχλων τὴν σπεδὴν ἀπε-
κρίνατο· ὁρᾷτε, ἀδελφοί, πῶς οἱ τῷ κυρίῳ ἡμῶν λόγοι ἐμφανῶς τε-
λῶνται. μέμνημαι γὰρ αὐτῷ εἰπόντος· πολλοὶ ἐλεύσονται ἀπὸ
ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, ἄρκτης τε καὶ μεσημβρίας, καὶ ἀνακλιθήσονται
εἰς κόλπους Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. ἀλλὰ καὶ πολλοί,
φησὶν, κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. Τὸ μὲν ἔν ἐλθεῖν αὐτοὺς κλη-
θέντας πεπλήρωται. ἐπεὶ δὲ οὐκ αὐτῶν ἐστὶν τὸ ἴδιον, ἀλλὰ τοῦ
καλέσαντος αὐτοὺς Θεοῦ καὶ ἐλθεῖν πεποιηκότος, ἐπὶ τούτῳ μόνῳ
μισθὸν οὐκ ἔχουσιν, ὅτι μὴ αὐτῶν ἴδιον, ἀλλὰ τοῦ ἐνεργήσαντος. εἰάν
δὲ μετὰ τὸ κληθῆναι καλὰ πράξωσιν, ὅπερ ἐστὶν αὐτῶν ἴδιον, τότε
ἐπὶ τούτῳ μισθὸν ἔξουσιν.

V. Οὐδὲ γὰρ Ἑβραῖοι Μωυσεῖ πιστεύοντες καὶ τὰ δι' αὐτοῦ
ῥηθέντα μὴ φυλάσσοντες σώζονται, εἰάν μὴ τὰ ῥηθέντα αὐτοῖς φυ-
λάξωσιν. ὅτι καὶ τῷ Μωυσεῖ πιστεῦσαι αὐτοὺς οὐχὶ τῆς αὐτῶν

dixit: ecce ego accedo ad te in columna nubis, ut audiat populus quando loquor ad te, et tibi credant in aeternum. Cum ergo Hebraeis et iis, qui ex Gentibus vocati sunt, a Deo datum sit credere veritatis doctoribus, relictumque sit singulorum proprio iudicio, bona opera exercere, merces bene operantibus iuste rependitur. Neque enim Mosis, neque Christi adventu opus fuisset, si a se ipsis quod rationi consentaneum est voluissent intelligere: sed nec magistris credendo eosque dominos vocando salus acquiritur.

VI. Et ideo ab Hebraeis quidem qui Moysem praeceptorem acceperunt, absconditur Jesus: ab iis vero qui in Jesum crediderunt, Moses occultatur. Cum enim una sit per utrumque doctrina, eum qui alterutri credit recipit Deus. Verum fides in magistrum ideo est, ut quae a Deo dicta sunt peragantur. Quod autem hoc ita se habeat, ipse Dominus noster ait: *Confiteor tibi pater coeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus senioribus et revelasti ea parvulis lactentibus*. Sic Deus ipse illis quidem abscondit doctorem, ut qui scirent quae essent facienda, his vero revelavit, ut qui quae agere oporteat ignorarent.

VII. Neque ergo Hebraei de ignoratione Jesu condemnantur, propter eum qui abscondit, si facientes a Moyse praescripta, quem nesciunt, odio non habeant: neque rursum qui ex gentibus sunt, de ignorato Moyse condemnantur, propter eum qui occultavit, si et ipsi per Christum dicta facientes, quem ignorant, odio non prosequantur. Nihilque cuiquam proderit, magistris nomen dominorum dare, non facere autem opera servorum. Nam idcirco Jesus noster ad quemdam, qui cum frequenter dominum vocabat, nihil tamen ab eo mandatorum faciebat: *Quid, inquit, mihi dicis, Domine, Domine, et non facis quae dico?* Neminem quippe juvabit dicere, sed facere. Omni itaque modo opus est bonis operibus. Ceterum si cui donatum fuerit, et Jesum et Moysem cognoscere, tamquam una doctrina ab utroque praedicata, hic vir in Deo dives censebitur, qui vetera nova tempore, et nova, quae vetera sunt, intelligit.

VIII. Haec Petro dicente omnis multitudo, quasi ab aliquo evocata,

βουλῆς γέγονεν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ εἰρηκότος Μωυσεὶ ἰδοὺ παρα-
 γίνομαι ἐγὼ πρὸς σε ἐν στύλῳ νεφέλης, ἵνα ἀκούσῃ ὁ λαὸς λαλοῦντός
 με πρὸς σε, καὶ σοὶ πιστεύσωσιν εἰς τὸν αἰῶνα. ἐπεὶ οὖν Ἑβραίοις
 τε καὶ τοῖς ἀπ' ἐθνῶν κεκλημένοις τὸ διδασκάλους ἀληθείας πιεῦσαι
 ἐκ Θεοῦ γέγονεν, τῶν καλῶν πράξεων ἰδίᾳ κρίσει ἐκάστω ποιεῖν ἀπο- 5
 λειμμένων, ὁ μισθὸς τοῖς εὖ πράσσουσιν δικαίως ἀποδίδεται. ἔτε
 γὰρ ἂν Μωυσέως, οὔτε τῆς τοῦ Ἰησοῦ παρουσίας χρεια ἦν, εἴπερ
 ἀφ' ἑαυτῶν τὸ εὐλογον νοεῖν ἐβούλοντο, οὐδὲ ἐν τῷ πιστεύειν δι-
 δασκάλους καὶ κυρίους αὐτοὺς λέγειν ἢ σωτηρίᾳ γίνεται.

VI. Τούτου γὰρ ἔνεκεν ἀπὸ μὲν Ἑβραίων τὸν Μωυσῆν δι- 10
 δάσκαλον εἰληφότων καλύπτεται ὁ Ἰησοῦς, ὑπὸ δὲ τῶν Ἰησοῦ πε-
 πιστευότων ὁ Μωυσῆς ἀποκρύπτεται. μιᾶς γὰρ δι' ἀμφοτέρων
 διδασκαλίας οὔσης τὸν τούτων τινὰ πεπιστευκότα ὁ Θεὸς ἀποδέχεται.
 ἀλλὰ τὸ πιστεύειν διδασκάλῳ ἔνεκα τοῦ ποιεῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
 λεγόμενα γίνεται. ὅτι δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν 15
 λέγει· Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι
 ἔκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νη-
 πίοις θηλάζουσιν. Οὕτως αὐτὸς ὁ Θεὸς τοῖς μὲν ἔκρυπεν διδάσκα-
 λον, ὡς προεγνωκόσιν αὐτὸ δεῖ πράττειν, τοῖς δὲ ἀπεκάλυψε, ὡς ἀγνο-
 οῦσιν αὐτὸ ποιεῖν. 20

VII. Οὔτε οὖν Ἑβραῖοι περὶ ἀγνοίας Ἰησοῦ καταδικάζονται,
 διὰ τὸν κρύψαντα, ἐάν γε πράττοντες τὰ διὰ Μωυσέως, ὃν ἠγνόησαν
 μὴ μισήσωσιν· οὐτ' αὖ οἱ ἀπ' ἐθνῶν ἀγνοήσαντες τὸν Μωυσῆν διὰ
 τὸν καλύψαντα καταδικάζονται, ἐάν περ καὶ οὗτοι πράσσοντες τὰ
 διὰ τοῦ Ἰησοῦ ῥηθέντα μὴ μισήσωσιν ὃν ἠγνόησαν. καὶ οὐκ ἐν 25
 τῷ τοὺς διδασκάλους κυρίους καλεῖν, τὰ δὲ δούλων μὴ ποιεῖν, ὥφε-
 λοῦνται τινες. τούτου γὰρ ἔνεκεν ὁ Ἰησοῦς ἡμῶν πρὸς τινα πυκνό-
 τερον κύριον αὐτὸν λέγοντα, μηδὲν δὲ ποιοῦντα ὧν αὐτὸς προσέτασεν,
 ἔφη· Τί με λέγεις, κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖς αὐτὸ λέγω; Οὐ γὰρ
 ὥφελήσει τινὰ τὸ λέγειν, ἀλλὰ τὸ ποιεῖν. ἐκ παντὸς οὖν τρόπου 30
 καλῶν ἔργων χρεια. πλὴν εἴ τις καταξιωθεῖ τὸς ἀμφοτέρους ἐπι-
 γινῶναι ὡς μιᾶς διδασκαλίας ὑπ' αὐτῶν κεκηρυγμένης, οὗτος ἀνὴρ
 ἐν Θεῷ πλούσιος κατηγίδμηται, τὰ τε ἀρχαῖα νέα τῷ χρόνῳ, καὶ
 τὰ καινὰ παλαιὰ ὄντα νενοηκώς.

VIII. Ταῦτα τοῦ Πέτρου λέγοντος, οἱ ὄχλοι ὥσπερ ὑπὸ τινος 35

ingressa est ubi erat Petrus. Ut autem ille vidit turbas, velut amnis placidum fluentum leniter commeantes, dixit Marooni: ubi heic tibi locus est, qui magis possit capere hanc multitudinem? Et Maroone deducente eum in subdiale horto excultum locum, secutae sunt turbae. Petrus autem super basim statuae non admodum excelsam consistens, simul atque populum more religioso salutasset, videns multos adstantis plebis a daemonibus et pluribus morbis jam diu molestatos, ac stridere cum ululatu, et procidere cum supplicatione, increpitis iis, silentiumque tenere jussis, necnon pollicitus curationem post habitum sermonem, ita loqui coepit.

IX. Incipiens de vero Dei cultu facere sermonem ad eos qui penitus ignorant omnia, quorumque mens per adversarii nostri Simonis calumnias foedata est, necessarium duxi, primo sermonem habere de eo, quod non oporteat omnium creatorem Deum culpae, non aliunde incipiens, quam ab ista quae providenter ab eo opportune subjecta fuit occasio, ut cognoscatur quod recta ratione complures a multis daemonibus obsessi sunt et a diversis difficilibusque morbis comprehensi, ut per hoc quoque appareat justitia Dei. Et qui per ignorantiam illum accusarunt, nunc discentes quid sentiendum sit, per bonam praedicationem et bona opera a priori crimine revocabunt se, et causam mali facinoris ignorantiae, ut veniam consequantur, adscribent.

X. Ita vero habet. Cum Deus, qui solus bonus est, cuncta bene creasset ac homini ad imaginem suam facto tradidisset, is homo conditoris sui spirans divinitatem, cum esset verus Propheta et universa cognosceret, in honorem patris qui omnia illi concesserat, et ob salutem ex se futurorum filiorum, tamquam germanus pater benevolentiam erga a se gignendos liberos conservans, quos cuperet ad eorum utilitatem diligere Deum et a Deo diligere, iter quod ad illius duceret amicitiam demonstravit, docuitque quibusnam hominum actionibus solus omniumque Dominus Deus delectetur; et ostensis quae illi placerent, legem aeternam cunctis sanxit, quae nec ab hostibus consumi posset, nec ab ullo impio interpolanda esset, nec uno in loco absconderetur, sed a cunctis posset legi. Erant ergo illis, ex obedientia legis, cuncta affatim, fruges pulcerrimae; anni completi, sine tristitia, sine morbis, cum saluberrima aëris temperie tuto donati.

κληθέντες εἰσῆσαν ἐνθα ὁ Πέτρος ἦν. ὁ δὲ τὸν πολὺν ὄχλον ἰδὼν ὥσπερ ποταμοῦ ἦσαν ῥεῦμα πρῶως προσρέοντα, ἔφη τῷ Μαροῶνι· ποῦ σοι τόπος ἐνταῦθα μᾶλλον τοὺς ὄχλους χωρεῖν δυνάμενος; τοῦ δὲ Μαροῶνου εἰς τόπον ὑπαιθρον κεκηπευμένον προάγοντος αὐτόν, εἶποντο οἱ ὄχλοι. ὁ δὲ Πέτρος ἐπὶ τινος βάσεως ἀνδριάντος οὗ πάντων ὑψηλῆς ἐπιστὰς, ἅμα τῷ τὸν ὄχλον θεοσεβεῖ εἶθι προσαγορευ- 5
σαι, εἰδὼς πολλοὺς ἐκ τῶν παρεστώτων ὄχλων ὑπὸ δαιμόνων τε καὶ πολλῶν παθῶν ἐκ πολλῶν χρόνων ἐνοχλημένους, βρύχοντάς τε μετ' οἰμωγῆς καὶ πίπτοντας μεθ' ἰκεσίας, ἐπιτιμήσας αὐτοῖς καὶ ἡσυχίαν ἔχειν προστάξας καὶ τὴν ἴασιν μετὰ τὸ διαλεχθῆναι ὑποσχόμενος τῷ 10
λέγειν ἤρξατο οὕτως.

IX. Ἀρχόμενος τὸν ὑπὲρ θεοσεβείας λόγον ποιεῖσθαι τοῖς πατελαῶς ἀγνοοῦσι τὰ πάντα, καὶ ὑπὸ τῶν τοῦ ἀντικειμένου ἡμῖν Σίμωνος διαβολῶν ἐσπιλωμένοις τὸν νοῦν, ἀναγκαῖον ἡγησάμην πρῶ- 15
τον, ὑπὲρ τοῦ μὴ δεῖν μέμφεσθαι τὸν τὰ πάντα πεποιηκότα Θεὸν τὸν λόγον ποιήσασθαι, οὐκ ἄλλοθεν ἀρχόμενος, ἢ ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ πρόνοιαν ὑπ' αὐτοῦ εὐκαίρως ὑποβληθείσης προφάσεως· ἵνα γνωστῇ, ὡς εὐλόγως οἱ πολλοὶ ὑπὸ πολλῶν δαιμόνων συνεσχέθησαν καὶ ὑπ' ἁλλοκότων παθῶν κατελήφθησαν, ὅπως καὶ ἐν τούτῳ τὸ τοῦ Θεοῦ δίκαιον φανῇ. καὶ οἱ δι' ἄγνοιαν μεμφόμενοι αὐτόν, καὶ νῦν μα- 20
θόντες ὡς δεῖ φρονεῖν, δι' εὐφημίας τε καὶ εὐποίας τοῦ προτέρου ἐγκλήματος ἑαυτοὺς ἀνακαλέσονται, αἰτίαν τοῦ κακοῦ τολμήματος τὴν ἄγνοιαν εἰς τὴν συγγνώμην προθέμενοι.

X. Ἐχει δὲ οὕτως. τοῦ μόνου ἀγαθοῦ Θεοῦ τὰ πάντα κα- 25
λῶς πεποιηκότος καὶ παραδεδωκότος τῷ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ γενο- μένῳ ἀνθρώπῳ, ὁ γεγωνὶς τῆς τοῦ πεποιηκότος αὐτὸν πνέων θειότη- 30
τος, ἀληθῆς προσφῆτης ὢν καὶ εἰδὼς τὰ ὅλα, εἰς τιμὴν τοῦ πάντα αὐτῷ δωρησαμένου πατρὸς καὶ εἰς σωτηρίαν τῶν ἐξ αὐτοῦ γενομέ- 35
νων νιῶν, ὡς πατὴρ γνήσιος πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ γενομένους παῖδας ἀποσώζων τὸ εὔταν, βεβλόμενος αὐτὲς πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῖς φι- 40
λεῖν Θεὸν καὶ φιλεῖσθαι ὑπ' αὐτῷ, τὴν πρὸς φιλίαν αὐτῷ ἄγειν ἐξέφηνεν ὁδόν, διδάξας ποίαις ἀνθρώπων πράξεσιν ὁ μόνος καὶ πάν- 45
των δεσπότης Θεὸς εὐφραίνεται, καὶ τὰ ἐκείνῳ δοκῶντα ἐκφῆρας νόμοι αἰώνιον ὥρισεν ὅλοις, μήθ' ὑπὸ πολεμίων ἐμπρησθῆναι δυνάμενον, 50
μήθ' ὑπὸ ἀσεβῶς τινὸς ὑπονοθευόμενον, μήθ' ἐνὶ τόπῳ ἀποκεκρυμμένον, 55

XI. At illi, quia nondum mala experti fuerant, ad bonorum donum sensu destituti, per ciborum et deliciarum abundantiam ad ingrati animi vitium declinaverunt, ut arbitrentur non existere Providentiam, quod nullo praecedente justitiae labore bona ut mercedem recepissent, ut pote nullo ex ipsis in casum aliquem vel morbum aut ullam necessitatem delapso: adeo ut, quemadmodum solent homines a prava aberratione afflicti, Deum, qui eos poterat sanare, despicerent. Verum enimvero statim post contemptum, ex metus vacuitate et segura voluptate procedentem, velut ab harmonia quadam consequenter adaptata, justa eos invasit punitio, quae bona quidem ut noxia expulit, mala vero ut adjutura contra induxit.

XII. Nam ex caeli incolis spiritibus ii, qui infimam regionem habitant Angeli, offensi ingrato hominum erga Deum animo postulant, in vitam hominum venire liceat, ut vere homines facti, per multam conversationem redargutis qui in Deum ingrati fuerant, confestim unumquemque merito afficerent supplicio. Quando igitur quod petierant acceperunt, in omnem se mutarunt naturam, ut qui diviniore essent substantiae, facileque in omnia posset converti. Et facti sunt lapis pretiosus, et margarita conspicua, et purpura si quae pulcerrima, et aurum insigne, ac omnis magnifica materia. Atque in aliorum quidem manus, in aliorum vero sinum inciderunt, et ab iis sponte rapiebantur. Sed et transformati sunt in quadrupedes et serpentes, pisces et aves, ac in quodcumque volebant. Quae vestri etiam poetae, quod nihil timeant, pro libito canunt, uni nempe omnium multa et varia opera tribuentes.

XIII. Ceterum quando haec facti raptores suos avaros ostenderunt, et in hominum naturam mutaverunt se, quo sancte viventes et vitam sanctam esse possibilem monstrantes ingratos poenis subderent: quoniam, inquam, vere omnino homines existebant et habebant concupiscentiam humanam, ab ea subjugati in feminarum concubitus lapsi sunt, quibus commisti, et piaculo confixi, atque a prima virtute vacuati penitus, ex

ἀλλὰ πᾶσιν ἀναγνωσθῆναι δυνάμενον. ἦν ἔν αὐτοῖς ἐκ τῆς πειθαρχίας τῆ νόμος πάντα ἄφθονα, τὰ τῶν καρπῶν κάλλις, τὰ τῶν ἐτῶν τέλεια καὶ ἄλυσκα καὶ ἄνοσα, μετὰ πάσης τῆς τῶν ἀέρων εὐκρασίας ἀδεῶς δεδωρημένα.

XI. Οἱ δὲ ἐπεὶ μὴ πρῶτον τῶν κακῶν ἐπειράσθησαν, πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν δωρεὰν ἀναισθήτως ἔχοντες ὑπὸ τῆς ἀφθόνου τροφῆς καὶ τροφῆς εἰς ἀχαριστίαν ἐξετρέποντο, ὡς νομίσαι αὐτὰς μὴ εἶναι πρόνοιαν, ἐπεὶ μὴ πρότερον καμόντες ἐπὶ δικαιοσύνης ὡς μισθὸν τὰ ἀγαθὰ εἰλήφουσιν, ἅτε μηδενὸς αὐτῶν ἢ πάθει τινὶ ἢ νόσῳ ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκῃ ὑποπεσόντος· ἵνα, ὡς ἀνθρώποις φίλον ἐστὶν ὑπὸ τῆς κακῆς διαμαρτίας κακωθεῖσιν, ἑαυτοῖς τὸν ἰᾶσθαι δυνάμενον περιβλέψωνται Θεόν. ἀλλὰ γὰρ εὐθέως μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἀφοβίας καὶ ἀδεῆς τροφῆς καταφρόνησιν, ὥσπερ ἐξ ἁρμονίας τινὸς ἀκολούθως ἐφηρμοσμένης, δικαία τις αὐτοῖς ἀπήντησεν τιμωρία, τὰ μὲν γὰρ ἀγαθὰ ὡς βλάψαντα ἀπωθοῦσα, τὰ δὲ κακὰ ὡς ὠφελήσαντα ἀντεισφέρεσα.

XII. Τῶν γὰρ τὸν ἔρανὸν ἐποικνέων πνευμάτων οἱ τὴν κατωτάτῳ χώρῳ κατοικῆντες ἄγγελοι, ἀχθεσθέντες ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων εἰς Θεὸν ἀχαριστία, αἰτῶνται εἰς τὸν ἀνθρώπων ἐλθεῖν βίον, ἵνα ὅντως ἄνθρωποι γενόμενοι, ἐπὶ πολιτείᾳ πλείονι τὰς εἰς αὐτὸν ἀχαριστήσαντας ἐλέγξαντες αὐτόθι τῇ κατ' ἀξίαν ἕκαστον ὑποβάλλωσι τιμωρίᾳ. ὁπότε ἔν αὐτῆσαντες ἔλαβον, πρὸς πᾶσαν ἑαυτὰς μετέβαλον φύσιν, ἅτε θειωδεστέρας ὄντες ἐσίας καὶ ῥαδίως πρὸς πάντα μετατρέπεσθαι δυνάμενοι. καὶ ἐγένοντο λίθος τίμιος, καὶ μαργαρίτης περίβλεπτος, πορφύρα τε εἰ τύχοι καλλίστη, καὶ χρυσὸς ἔνδοξος, καὶ πᾶσα πολυτίμιος ὕλη. καὶ τῶν μὲν εἰς χεῖρας, τῶν δὲ εἰς κόλπον ἐνέπιπτον, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκόντες ἐκλέπτοντο. μετεβάλλοντο δὲ καὶ εἰς τετράποδα καὶ εἰς ἐρπετά, ρηκτά τε καὶ πτηνά, καὶ εἰς πᾶν ὅπερ ἤθελον. ἅτινα καὶ οἱ παρ' ὑμῖν ποιηταὶ ἀφοβίας αἰτίαν ὡς ἔτυχεν ἄδασιν, ἐνὶ τοίνυν τὰς πάντων πολλὰς καὶ διαφόρας πράξεις ἀπονέμοντες.

XIII. Πλὴν ὅτε ταῦτα γινόμενοι τὰς διαρπάσαντας αὐτοὺς πλεονέκτας ἤλεγξαν, καὶ εἰς τὴν ἀνθρώπων φύσιν ἑαυτὰς μετέβαλον, ἵνα ὁσίως πολιτευσάμενοι καὶ τὸ δυνατόν τῇ πολιτευέσθαι δεῖξαντες τὰς ἀχαρίστους εὐθύναίς ὑποβάλλωσιν, ἐπειδὴ ὅντως τὰ πάντα ἄνθρωποι ἐγένοντο καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἔσχον τὴν ἀνθρωπίνην, ὑπὸ ταύτης

igne conversa membra in primam naturae suae puritatem non valuerunt instaurare. Nam per pondus ex carnali concupiscentia ortum desinente illorum igne, per impiam viam infra incesserunt. Siquidem carnis vinculis compediti, detenti sunt ac fortiter ligati, propter quod non potuerunt amplius in caelos ascendere.

XIV. Etenim post concubitum, quod ante fuerant repetere jussi, nec amplius valentes praestare, quoniam aliud non poterant post inquinamentum facere, et adamatis mulieribus placere cupientes, pro se ipsis viscera terrae ostenderunt, decus inquam, metallorum, aurum, aes, argentum, ferrum et similia, cum omnibus pretiosis lapidibus. Cum his autem praestigiosis gemmis tradiderunt et artes ad singula pertinentes, et magicas scientias monstraverunt, et astronomiam docuerunt, item stirpium vires, nec non quaecumque humana mens non potuisset invenire, adhuc et auri argentique ac similibus fusionem, atque vestium diversas tincturas. Denique omnia prorsus quae ad ornatum et oblectationem mulierum spectant, daemonum in carne ligatorum sunt inventa.

XV. Ex adulterina autem illarum conjunctione nati sunt homines spurii, multo hominibus statura majores, quos postea Gigantes nominaverunt, non anguipedes et adversus Deum bellum adorti, ut impiae Graecorum decantant fabulae, sed feri moribus, et hominibus quidem mole corporis majores, ut pote ex Angelis orti, Angelis vero minores, ut ex feminis geniti. Deus ergo, cernens illos ad feritatem exasperatos, quibusque ad satietatem mundus non sufficeret (nam ad hominum proportionem et ad usus humanos conditus est orbis), ne in victu ad naturae repugnantem esum animalium conversi, insontes esse viderentur, quasi id ex necessitate auderent, illis Deus omnipotens manna pluit ex varia cupiditate, atque omni desiderato frui sunt. At illi ob spuriam naturam puro cibo non delectati, solum sanguinis gustum appetebant. Quare et primi carnes degustarunt.

XVI. Qui vero cum illis debebant homines, tunc primum idem

κρατέμενοι εἰς γυναικῶν μίξιν ὤλισθον, αἷς συμπλακέντες καὶ μισαμφαγέτες καὶ τῆς πρώτης δυνάμεως παντελῶς κινωθέντες, τὰ ἐκ πυρὸς τραπέντα μέλη εἰς τὸ πρῶτον αὐτῶν τῆς ἰδίας φύσεως ἀμίαντον μετασυγκρῖναι ἐκ ἐξίσχυσαν. τῷ γὰρ βάρει τῷ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας εἰς σάρκα τελευτήσαντος αὐτῶν πυρὸς, τὴν ἀσεβῆσαν ὥδευσαν ὁδὸν κάτω· σαρκὸς γὰρ αὐτοῖς δεσμοῖς πεπεδημένοι κατέχονται καὶ ἰσχυρῶς δέδονται, ἥ ἕνεκεν εἰς ἕρανὲς ἀνελθεῖν ἀκέτι ἐδυνήθησαν.

XIV. Μετὰ γὰρ συνουσίαν, ὃ τὸ πρῶτον ἐγένοντο ἀπαιτηθέντες καὶ παρασχῆν μηκέτι δυνηθέντες, διὰ τὸ ἄλλο τι μετὰ μισμὸν αὐτὰς ποιῆσαι μὴ δύνασθαι, ἀρέσκειν τε ταῖς ἐρωμέναις βελομένοι ἀνθ' ἑαυτῶν τὰς τῆς γῆς μυελὲς ὑπέδειξαν, λέγω δὲ τὰ ἐκ μετάλλων ἄνθη, χρυσόν, χαλκόν, ἄργυρον, σίδηρον καὶ τὰ ὅμοια, σὺν τοῖς τιμιωτάτοις ἅπασιν λίθοις. σὺν τέτοις δὲ τοῖς μαγευθεῖσιν λίθοις καὶ τὰς τέχνας τῶν πρὸς ἕκαστα πραγμάτων παρέδωκαν, καὶ μαγίας ὑπέδειξαν καὶ ἀστρονομίαν ἐδίδαξαν, δυνάμεις τε ῥιζῶν καὶ ὅσα ποτὲ ὑπὲρ ἀνθρωπίνης ἐννοίας εὑρεθῆναι ἀδύνατον, ἔτι δὲ χρυσὸν καὶ ἀργύρεα καὶ τῶν ὁμοίων χύσειν, τὰς τε τῶν ἐσθίων ποιικίλλας βαφάς. καὶ πάνθ' ἀπλῶς ὅσαπερ πρὸς κόσμῳ καὶ τέρψεώς ἐστι γυναικῶν, τῶν ἐν σαρκὶ δεθέντων δαιμόνων ἐξὶν εὐρήματα.

XV. Ἐκ δὲ τῆς νόθε μίξεως αὐτῶν ἄνθρωποι ἐγένοντο τό-θοι, πολλῷ γε τῶν ἀνθρώπων κατὰ κορυφὴν μείζεις, ἧς μετὰ τῆτο γίγαντας ὠνόμασαν, οὐ δρακοντόποδες ὄντες καὶ πρὸς Θεὸν πόλεμον ἀράμενοι, ὡς οἱ βλάσφημοι τῶν Ἑλλήνων ἄδουσιν μῦθοι, ἀλλὰ θηριώδεις τὸν τρόπον, καὶ μείζους μὲν ἀνθρώπων τὰ μεγέθη, ἐπείπερ ἐξ ἀγγέλων ἐγένοντο, ἀγγέλων δὲ ἐλάττους, ἐπείπερ ἐκ γυναικῶν γένητο. ὁ ἔν Θεὸς εἰδὼς αὐτὰς πρὸς τὸ θηριώδες ἐξηγριωμένους, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν πλησμονὴν τὸν κόσμον ἐκ ἔχοντας ἀντάρκτη, (πρὸς γὰρ ἀνθρώπων ἀναλογίαν ἐθιμιαργήθη καὶ χρῆσιν ἀνθρωπίνην) ἵνα μὴ ἐν διατροφῇ ἐπὶ τὴν παρὰ φύσιν τῶν ζώων βορὰν τρεπέμενοι ἀνεύθυνοι δοκῶσιν εἶναι, ὡς δι' ἀνάγκην τῆτο τετολμηκότες, μάννα αὐτοῖς ὁ παντοδύναμος Θεὸς ἐπώμβρισεν ἐκ ποιικίλλης ἐπιθυμίας, καὶ παντὸς ἑπερ ἐβέλοντο ἀπήλανον· οἱ δ' ὑπὸ νόθε φύσεως, τῷ καθαρῷ τῆς τροφῆς ἐκ ἀρεσκόμενοι, μόνης τῆς τῶν αἱμάτων γεύσεως ἐγλίχοντο. διὸ καὶ πρῶτοι σαρκῶν ἐγεύσαντο.

XVI. Οἱ δὲ σὺν αὐτοῖς ἄνθρωποι τὸ ὅμοιον τότε πρῶτον

aemulatione ducti fecerunt. Ita vel boni vel mali non nascimur, sed finis; et assuefacti vix retrahimur. Porro cum brutae animantes tunc deficerent, nothi homines etiam humanas ederunt carnes: non enim jam longe aberant a violanda sua carne, qui prius in aliis speciebus carnem gustaverant.

XVII. Per multum vero sanguinem fusum purus aër impuro foedatus vapore et insalubris factus ipsum spirantes reddidit morbis obnoxios, ut deinceps homines immaturi morerentur. Terra autem ideo valde polluta tunc primum animalia venenata et nocentia fecit ebullire. Cunctis ergo ad deteriora propter feros daemones vergentibus, Deus illos tamquam malum fermentum tollere decrevit, ne a malo semine per seriem unaquaeque aetas praecedenti assimilata, pariterque impia, futurum salvandorum hominum saeculum aboleret. Quapropter postquam uni viro justo, cum tribus liberis cumque illorum uxoribus reliquisque rebus, ut in arca evaderent praenuntiasset, aquam diluvii immisit, ut omnibus consumptis, mundus purgatus ei, qui in arca servatus fuerat, in secundum vitae humanae principium purus redderetur. Atque ita evenit.

XVIII. Quia ergo mortuorum Gigantum animae humanis animabus erant majores, ut quae ex ratione corporum excellerent, tamquam novum genus novum nomen acceperunt. Quibus superstitibus in mundo, quo modo vivendum, a Deo per Angelum sancita est lex. Cum enim essent genere spurii, ex igne Angelorum et mulierum sanguine, et ideo proprium quoddam genus essent concupituri, justa aliqua lege praecoccupati sunt. Missus enim ad eos est a Deo quidam Angelus, illius voluntatem declarans, his verbis:

XIX. Haec visa sunt omnium inspectori Deo, vos in neminem hominum dominari, neque ulli molestiam inferre, nisi quis volens se vobis in servitutem subjecerit, adorans vos, et sacrificans, et libans, et vestrae coenae particeps, aut quidpiam aliud quod non deceat perficiens, vel fundens sanguinem, vel gustatis mortuis carnibus, vel ferae reliquiis, mortuo, suffocato, aut alio immundo repletus. Eos vero qui ad legem meam confugiunt, non modo non tangetis, sed et honore donabitis, et coram fugietis. Quodcumque enim ipsis, ut pote justis, contra vos placuerit, id vos necesse erit pati. Quod si nonnulli ex illis, qui mihi ad-

ποιεῖν ἐζήλωσαν. ἔτως εἶτε ἀγαθοὶ εἶτε κακοὶ ἐκ ἐγεννώμεθα, ἀλλὰ
γινόμεθα· καὶ ἐθισθέντες δυσάποσπαστως ἔχομεν. τῶν δὲ ἀλόγων
ζώων τότε ἐπιλιπόντων, οἱ νόθοι ἄνθρωποι καὶ ἀνθρωπίνων σαρκῶν
ἐγεύσοντο, ἐκείτι γὰρ αὐτοῖς ἦν μακράν, τὴν ἰδίαν διαφθεῖραι σάρκα,
πρότερον ἐν ἐτέrais μορφαῖς αὐτῆς γευσασμένοις.

XVII. Ἐπὶ δὲ τῇ πολλῇ τῶν αἱμάτων ῥύσει ὁ καθαρὸς ἀῆρ
ἀκαθάρτη ἀναθυμιάσει μιανθεὶς καὶ νοσήσας τὰς ἀναπνέοντας αὐ-
τὸν νοσώδεις ἀπειργάζετο, ὡς τὰς ἀνθρώπους λοιπὸν ἁώρες ἀποθνή-
σκειν. ἡ δὲ γῆ ἐκ τέτων σφόδρα μιανθεῖσα πρῶτον τότε τὰ ἰοβόλα
καὶ λυμαντικά ζῶα ἐξεβράσεν. τῶν ἔν πάντων πρὸς τὸ χεῖρον χρο- 10
ρησάντων διὰ τὰς θηριώδεις δαίμονας, ὁ Θεὸς αὐτὰς ὥσπερ κακὴν
ζύμην ἐξελεῖν ἐβελεύετο, ἵνα μὴ ἀπὸ σποράς κατ' ἀκολεθίαν ἐκάστη
γενεὰ τῇ πρὸ αὐτῆς ἐξομοισμένη, ὁμοίως ἀσεβῆσα, τὸν ἐσόμενον
αἰῶνα σωζομένων ἀνδρῶν κενώσῃ. τότε δὲ ἔνεκεν ἐνὶ τινι δικαίῳ
μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς τριῶν, σὺν ταῖς αὐτῶν γυναιξίν, ἅμα τοῖς λοιποῖς, 15
ἐν λάρνακι διασώζεσθαι προαγγείλας ὕδωρ εἰς κατακλυσμὸν ἐπέκλυ-
σεν, ἵνα πάντων ἀναλωθέντων ὁ κόσμος κατεκκαθαρισθῇς αὐτῷ
τῷ ἐν λάρνακι διασωθέντι εἰς δευτέραν βίαν ἀρχὴν καθαρὸς ἀπο-
δοθῇ. καὶ δὴ ἔτως ἐγένετο.

XVIII. Ἐπεὶ ἔν αἱ τῶν τεθνεώτων γιγάντων ψυχαὶ τῶν ἀν- 20
θρωπίνων ψυχῶν μεῖζες ἦσαν, ἅτε δὴ καὶ τοῖς σώμασιν ὑπερέχουσαι,
ὡς καιρὸν γένος καινῷ καὶ τῷ ὀνόματι προσηγορεύθησαν. οἷς ἐπι-
λοιπίοις τῷ κόσμῳ ὡς δεῖ βιοῦν, ὑπὸ Θεοῦ δι' ἀγγέλου νόμος ὠρίσθη.
ὄντες γὰρ νόθοι τῷ γένει ἐκ πυρὸς ἀγγέλων καὶ αἵματος γυναικῶν,
καὶ διὰ τῆτο ἰδίᾳ τινὸς γένος ἐπιθυμεῖν μέλλοντες, δικαίῳ τινὶ προελή- 25
φθησαν νόμῳ. ἐξεπέμφθη γὰρ αὐτοῖς ὑπὸ τῷ Θεῷ ἄγγελός τις,
τὴν αὐτῇ βελὴν μηνύων καὶ λέγων.

XIX. Τάδε δοκεῖ τῷ παντεπόπτῃ Θεῷ, μηδενὸς ἀνθρώπων
ὑμᾶς κυριεύειν, μηδὲ παρενοχλεῖν μηδενί, ἐὰν μὴ τις ἐκὼν ἐάντων
ὑμῖν καταδελώσῃ, προσκυνῶν ὑμᾶς, καὶ θύων καὶ σπένδων καὶ τῆς 30
ὑμετέρας μεταλαμβάνων τραπέζης, ἢ ἕτερόν τι ὧν ἐ χρὴ ἐκτελῶν,
ἢ αἷμα χέων, ἢ σαρκῶν γενόμενος, ἢ θηρίῳ λειψάμεν ἢ θνητῇ ἢ
πνικτῇ ἢ ἄλλῃ τινὸς ἀκαθάρτε ἐμπιμπλώμενος. τῶν δὲ νόμῳ ἐμῷ
προσφευγόντων ἐ μόνον ἐ ψεύσετε, ἀλλὰ καὶ τιμὴν δώσετε, καὶ
ἐκ προσώπου φεύξεσθε. ὃ τι γὰρ ἂν αὐτοῖς δικαίοις ἔσιν καθ' 35

haerent, aberrarint, vel adulterantes, vel magiam exercentes, vel impure viventes, vel aliquid aliud eorum quae mihi displicent operati, tunc oportebit, ut ipsi ex jussu meo aliquid patiantur aut a vobis, aut ab aliis. Quibus et poenitentibus, poenitentiam ponderans, an ea veniam mereatur nec ne, sententiam pronuntiabo. Haec ergo reducere in memoriam et facere debetis, probe gnari, quod nec cogitationes vestrae eum latere poterunt.

XX. Haec postquam illis suasisset Angelus, abiit. Vos autem adhuc illam ignoratis legem, quod qui colit daemones, vel sacrificat, vel cum illis mensa communicat, sub servitute eorum redactus, tamquam a malis dominis omnes ex illis feret poenas. Et propter hanc ignorantiam, qui ad eorum aras perniciose accessistis atque iis expleti estis, venistis sub eorum potestatem: et cum corpora vestra omni modo fuerint contumeliae objecta, nescitis. Scire autem vos oportet, in nullum daemones habere potestatem, nisi quis prius conviva eorum fuerit. Quandoquidem neque princeps illorum aliquid potest facere contra legem a Deo in eos latam. Quare nullius habet potestatem, qui non ipsum adoraverit. Sed nec quis potest aliquid eorum, quae cupit, ab illis consequi, neque etiam laedi ullatenus, ut isthinc discere est.

XXI. Nam ad nostrum pietatis regem accessit aliquando temporalis rex, non vi facta, neque enim licebat, sed hortans et suadens, quia persuaderi in uniuscujusque situm est arbitrio. Accedens ergo, ut rerum praesentium rex, ad futurarum regem dixit: omnia praesentis mundi regna mihi subjacent, et praeterea aurum et argentum omnesque istius mundi deliciae sub mea sunt potestate, quare cadens adora me, et dabo tibi ea omnia. Haec porro dicebat, quia noverat, quod post adorationem habuisset in illum potestatem, sicque et futuro honore ac regno privasset. At qui omnia sciebat, non modo illum non adoravit, sed nec quidquam illius voluit accipere. Se enim cum suis oppignoravit, quod est, non licere posthac quidquam ab ipso traditorum vel tangere. Respondit ergo: *Scriptum est, Dominum Deum tuum revereberis, et illi soli servies.*

ἡμῶν δοκῇ, τῷθ' ὑμᾶς δεήσει παθεῖν. ἔὰν δέ τινες τῶν ἐμοὶ προ-
κειμένων ἐξαμαρτῶσιν, ἢ μοιχησάμενοι ἢ μαγεύσαντες ἢ ἀκαθάρτως
βιώσαντες ἢ ἄλλο τι τῶν ἐμοὶ μὴ δοκόντων πράξαντες, τότε ἐξ
ἐμῆς κελεύσεως πάσχειν τι αὐτὲς ὑφ' ὑμῶν ἢ ὑφ' ἐτέρων δεήσει· οἷς
καὶ μετανοήσασιν, τὴν μετάνοιαν κρίνας, εἴτε ἀξία ἐστὶν συγγνώμης
εἴτε καὶ οὐ, τὴν ἀπόφασιν ποιήσομαι. ταῦτα ἔν μνημονεύειν καὶ
ὀφείλετε, εὖ εἰδότες, ὅτι οὐδὲ αἱ ἐνθυμήσεις ὑμῶν λαθεῖν αὐτὸν δυ-
νήσονται.

XX. Τοιαῦτα παρακελευσάμενος αὐτοῖς ὁ ἄγγελος ἀπηλλάγη.
ὑμεῖς δὲ ἔτι τῷτον ἄγνοεῖτε τὸν νόμον, ὅτι προσκυνῶν τις δαίμονας
ἢ θύων ἢ τραπέζης αὐτοῖς κοινωνῶν ὑπόδουλος αὐτοῖς γενόμενος ὡς
ὑπὸ κακῶν δεσποτῶν πάσης τῆς ἐξ αὐτῶν μεθέξει τιμωρίας· καὶ
διὰ τὴν ἄγνοιαν ταύτην τοῖς αὐτῶν βωμοῖς προσφθαρέντες καὶ
αὐτῶν ἐκπληρωθέντες ὑπὸ τὴν αὐτῶν ἐξουσίαν γερόνατε, καὶ παντὶ
τρόπῳ ὑβριζόμενοι τὰ σώματα ἄγνοεῖτε. εἰδέναι δὲ ὑμᾶς χρὴ ὅτι
ἰδεὸς οἱ δαίμονες ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἔὰν μὴ πρότερόν τις αὐτοῖς ὁμο-
δαίτος γένηται. ὁπότε ἐδὲ ὁ αὐτῶν ἄρχων παρὰ τὸν ὑπὸ τῷ Θεῷ
κατ' αὐτῶν κινούμενον νόμον ποιεῖν τι δύναται, δι' ὃ ἐξουσίαν τινὸς
ἐκ ἔχει μὴ προσκυνήσαντος αὐτόν· ἀλλ' ἐδὲ λαβεῖν τις παρ' αὐτῶν
δύναται τι ὧν θέλει, ἀλλ' ἐδὲ βλαβῆναι ἐδέν, ὡς ἐκεῖθεν δύνασαι
μαθεῖν.

XXI. Τῷ γὰρ τῆς εὐσεβείας ἡμῶν βασιλεῖ προσῆλθέν ποτε
ὁ πρόσκαιρος βασιλεὺς, ὃ βίαν ποιῶν, ὃ γὰρ ἐξῆν, ἀλλὰ προτρέπων
καὶ ἀναπεύθων, ὅτι τὸ πεισθῆναι ἐπὶ τῇ ἐκάστω κεῖται ἐξουσίᾳ.
προσελθὼν ἔν, ὡς τῶν παρόντων ὦν βασιλεὺς, τῷ τῶν μελλόντων
βασιλεῖ ἔφη· πᾶσαι αἱ τῷ νῦν κόσμῳ βασιλείαι ὑπόκεινται ἐμοί, ἔτι
τε ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος καὶ πᾶσα ἡ τρυφή τῷ κόσμῳ τούτου
ὑπὸ ταῖς ἐμαῖς ἐστὶν ἐξουσίαις· διὸ πεσὼν προσκύνησόν μοι, καὶ δώσω
σοι πάντα ταῦτα. ταῦτα δὲ ἔλεγεν εἰδὼς, ὅτι μετὰ τὸ προσκυνῆ-
σαι καὶ τὴν κατ' αὐτῷ εἶχεν ἐξουσίαν, καὶ ἔτι τῆς μελλέουσας δόξης
καὶ βασιλείας αὐτὸν ἀφῆρει. καὶ πάντα εἰδὼς ὃ μόνον αὐτὸν ὃ
προσεκύνησεν, ἀλλ' ἐδὲ τῶν ὑπ' αὐτῷ λαβεῖν τι ἠθέλησεν· ἐάντὸν
γὰρ σὺν τοῖς ἐαυτῷ κατενεχύραζεν, ὅπερ ἐξίν, μὴ ἐξεῖναι τῷ λοιπῷ
τῶν αὐτῷ ἀποδοθέντων μηδὲ ψαῦσαι ἔτι. ἀποκρινάμενος οὖν ἔφη·
Γέγραπται, κύριον τὸν Θεόν σε φοβηθήσῃ, καὶ αὐτῷ λατρεύσεις μόνον.

XXII. Ceterum impiorum rex, cum regem piorum ad suam adducere voluntatem plurimum conatus esset nec potuisset, finem fecit, et in reliqua vita illum nitebatur captare. Vos vero praefinitam ignorantes legem ob mala opera sub illius estis potestate. Quocirca corpore et anima maculam geritis: et in praesenti quidem a morbis et daemonibus illudimini, in futuro autem animabus puniemini. Hoc vero non vos soli ab ignorantia passi estis, sed et nonnulli ex nostra gente, qui in malis operibus a malitiae duce occupati, postea velut ad coenam a patre filii nuptias celebrante invitati, obedierunt. In locum autem eorum, qui propter occupationem denegaverant, qui filio nuptias celebrabat pater per veritatis Prophetam iussit nobis, ut progressi ad exitus viarum, id est, ad vos, indueremus pura veste nuptiali, quae est baptisma, quod in remissionem fit peccatorum vestrorum. Et bonos in Dei coenam inducit ex poenitentia, licet initio ab epulis abfuerint.

XXIII. Si vultis itaque ut fiat vestimentum divini spiritus, enitimini primo exuere sordidam praesumptionem vestram, quae est immundus spiritus, et impurum amiculum. Non potestis autem alia ratione deponere, nisi prius in bonis actionibus baptizemini: atque ita puri corpore et anima effecti futuro perpetuo regno fruemini. Igitur nec idolis credite, nec mensae eorum impurae participes estote, non occidite, non adulterate, non odio prosequimini quos non decet, non furtum facite, neque omnino capessite ulla prava facinora. Alioquin futurorum bonorum spe privati in praesenti quidem saeculo a malis daemonibus et a gravibus morbis vexabimini, in futuro autem ignis aeterni feretis supplicium. Quae ergo hodie vobis dicta sunt, sufficiant. De cetero, qui vestrum morbis afflicta-mini, ad recipiendam sanitatem manete, ex aliis vero, qui vultis, cum pace abite.

XXIV. Haec cum dixisset, omnes permanserunt, alii ut curarentur, alii ut viderent eos qui sanitatem reciperent. Petrus autem dumtaxat imponens illis manus et precatus sanavit: adeo ut qui subito curati fuerant, laetarentur, qui autem viderant, magnopere mirarentur, simulque lauda-

XXII. Πλὴν ὁ τῶν ἀσεβῶν βασιλεὺς κατὰ πολλὰ τὸν τῶν
εὐσεβῶν βασιλέα πρὸς τὸ ἐαυτῷ βῆλημα παράγειν πειρώμενος καὶ
ἡδυνηθεὶς ἐπαύσατο, πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς πολιτείας θηρεῦειν αὐτὸν
ἐπιχειρῶν. ὑμεῖς δὲ τὸν προορισθέντα νόμον ἀγνοῦντες διὰ τῶν
κακῶν πράξεων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ ἐγένεσθε. διὸ σῶμα καὶ 5
ψυχὴν ἐμιάνθητε. καὶ ἐν μὲν τῷ παρόντι ὑπὸ τε παθῶν καὶ δαι-
μόνων ἐνυβριζέσθε, ἐν δὲ τοῖς μέλλουσιν τὰς ψυχὰς κολασθησομένας
ἔξετε. τῷτο δὲ ἔχ ὑμεῖς μόνοι ὑπ' ἀγνοίας πεπόνθατε, ἀλλὰ καὶ
τινες τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει, οἵτινες ἐπὶ κακαῖς πράξεσιν ὑπὸ τῷ τῆς
κακίας ἡγεμόνος προληφθέντες, ἔπειτα ὥσπερ ἐπὶ δαῖπνον ὑπὸ πατρὸς 10
νιφ' τελευτῶν γάμους κληθέντες ὑπήκουσαν. ἀντὶ δὲ τῶν ἀπειθη-
σάντων διὰ τὴν πρόληψιν ὁ τῶν γάμων τῷ νιφ' τελευτῶν πατὴρ διὰ
τῷ προφήτῃ τῆς ἀληθείας ἐκέλευσεν ἡμῖν, εἰς τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν
ἐλθούσιν, ὃ ἐστὶν πρὸς ὑμᾶς, καθαρὸν ἔνδυμα γάμους περιβαλεῖν, ὅπερ
ἐστὶν βάπτισμα, ὃ εἰς ἄφεσιν γίνεται τῶν πεπραγμένων ὑμῖν κακῶν. 15
καὶ τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸ Θεῷ δαῖπνον εἰσάγει ἐκ τῆς μεταμελείας, εἰ
καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπελείφθησαν τῆς εὐνοχίας.

XXIII. Ἐνδυμα ἔν εἰ βάλεσθε γενέσθαι θεῷ πνεύματος, σπε-
δάσατε πρῶτον ἐκδύσασθαι τὸ ἑνπαρὸν ὑμῶν πρόλημα, ὅπερ ἐστὶν
ἀκάθαρτον πνεῦμα, καὶ μαρὸν περίβλημα. τῷτο δὲ ἐκ ἄλλως ἀπο- 10
δύσασθαι δύνασθε, ἔάν μὴ πρότερον ἐπὶ καλαῖς πράξεσιν βαπτισθῆτε·
καὶ ἔτω καθαροὶ σώματί τε καὶ ψυχῇ γενόμενοι τῆς ἐσομένης αἰδὸς
βασιλείας ἀπολαύσετε. μήτε ἔν εἰδώλοις πιεσέετε, μήτε τραπέζης
αὐτοῖς κοινωνεῖτε μαρῶς, μὴ φονεύσητε, μὴ μοιχεύετε, μὴ μισήσητε
ἐς μὴ δίκαιον, μὴ κλέπτετε, μηδὲ κακαῖς τισὶν ὅλως πράξεσιν ἐπι- 15
βάλλεσθε. ἐπεὶ τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν σερηθέντες τῆς ἐλπίδος ἐν
μὲν τῷ παρόντι ὑπὸ τε κακῶν δαιμόνων καὶ χαλεπῶν παθημάτων
συνελασθήσεσθε, ἐν δὲ τῷ ἐσομένῳ αἰῶνι αἰδίῳ κολασθήσεσθε πυρί.
τὰ μὲν ἔν σήμερον ὑμῖν ῥηθέντα αὐτάρκως ἔχει. λοιπὸν δέ, ὑμῶν
ὑπὸ παθημάτων ὀχλόμενοι πρὸς τὴν ἴασιν παραμείνατε, τῶν δὲ 20
ἄλλων οἱ βαλόμενοι μετ' εἰρήνης πορεύεσθε.

XXIV. Ταῦτα αὐτῷ εἰπόντος οἱ πάντες παρέμειναν, οἱ μὲν
τῷ θεραπευθῆναι χάριν, οἱ δὲ τῷ ἰσορῆσαι τὰς τῆς θεραπείας ἐπι-
τυγχάνοντας. ὁ δὲ Πέτρος τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπιθεὶς μόνον καὶ
εὐξάμενος ἰάσατο· ὥς τὸς μὲν παραχρῆμα θεραπευθέντας γενέσθαι 35

rent Deum, ac firma spe crederent, atque una cum iis qui sanati fuerant, ad sua abirent, mandato accepto, ut maturius postridie convenirent. Cumque discessissent, ibi manens Petrus una cum familiaribus, cibo sumto, se somno refecit.

Homilia Nona.

I. Sequenti quidem die Petrus una cum sodalibus egressus et ad locum praecedentis diei veniens ac consistens coepit dicere: Deus homines olim impios cunctos cum per aquam perdidisset, ac unum ex omnibus pium invenisset, in arca eum cum tribus filiis et eorum uxoribus salvum fecit. Unde apparet divina natura, quae impiorum quidem negligit multitudinem, unius vero pii salutem non despicit. Cunctarum ergo maxima est impietas, solum omnium dominum relinquere, et multos qui non sunt, quasi sint, deos venerari.

II. Si ergo, dum vobis enarro ac ostendo, id maximum esse peccatum, quod vos omnes possit perdere, in vestram mentem veniat, vos non perituros, quia plurimi estis, erratis; habetis quippe mundi olim diluvio inundati exemplum. Et vero illorum peccatum multo erat minus vestro. Illi namque in pares impie se gesserunt, aut occidendo, aut adulterando, vos autem in omnium Deum estis impii, pro eo vel cum eo inanima colentes simulacra, sacrumque ejus nomen projicientes ad omnem sensu carentem materiam. Primo itaque infeliciter vobis cessit, quod differentiam inter unius ac multorum principatum ignoratis, quoniam unius principatus concordiae faciendae vim habet, principatus vero multorum effector bellorum est. Quod enim est unum, secum non pugnat, quae vero sunt multa, occasionem habent se invicem aggrediendi certamine.

III. Statim itaque post diluvium Noe annis trecentis et quinquaginta superstes in concordia cum filiorum vixit multitudine, fuitque solius Dei ad imaginem rex. Post mortem vero illius multi posterorum regnum appetierunt, et regnandi studio unusquisque modum excogitavit quo posset regnare. Ille quidem bello, alius dolo, alter suada et alius aliter. E quibus unus exstitit de genere Chami, patris Mesraimi, ex quo Mesraimo Aegyptiorum et Babyloniorum et Persarum gentes creverunt.

περιχαρεῖς, τὰς δὲ ἰσορῆσαντας ὑπερθानμάσαι τε καὶ εὐφημήσαντας τὸν Θεὸν βεβαίᾳ ἐλπίδι πισεῦσαι, ἅμα τε τοῖς θεραπευθεῖσιν ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν ἀπιέναι, ἐντολὴν ἔχοντας πρωῒτερον τῇ ὑσεραίᾳ συνελθεῖν. ἀπελθόντων δὲ αὐτῶν, ἐκεῖ μέινας ὁ Πέτρος, μενόντων συνήθων, τροφῆς μεταλαβὼν διανέπαιεν ἑαυτὸν τῷ ὕπνῳ.

5

ΟΜΙΛΙΑ Θ'.

I. Τῇ μὲν ἐπίσῃ ἡμέρᾳ ὁ Πέτρος ἅμα τοῖς ἐταίροις ἐξιὼν καὶ ἐπὶ τὸν πρὸ μιᾶς τόπον ἔλθων καὶ ἐπιστὰς ἤρξατο λέγειν· ὁ Θεὸς τὰς πάλαι ἀνθρώπους ἀσεβήσαντας πάντας ὕδατι διαφθείρας, ἐκ πάντων ἓνα εὐσεβῆ εὐρών, ἐν λάρνακι μετὰ τριῶν νύων καὶ γυναικῶν σωθῆναι ἐποίησεν. ὅθεν συνιδεῖν ἔστιν αὐτῷ τὴν φύσιν, ὅχλος μὲν ἀσεβάντων μὴ φρονησάντων, ἐνὸς δὲ εὐσεβῆς σωτηρίας ἐκ ἀμελῶσαν. πασῶν ἐν μείζων ἐστὶν ἀσίβεια τὸ τὸν μόνον πάντων καταλείψαντα δεσπότην πολλὰς τὰς ἐκ ὄντας σέβειν θεάς.

II. Ἐὰν ἐν ἐμῷ ὑμῖν ὑψηλόμενος καὶ δεικνύντος, ὅτι τῷτό ἐστιν τὸ μέγιστον ἀμάρτημα, ὃ πάντας ὑμᾶς ἀπολέσαι δύναται, τὸν ὑμέτερον ἀποδράμῃ νῦν, ὅτι ἐκ ἀπόλλυσθε, πολλοὶ ὄντες ὅχλοι, ἡπάτησθε· ἔχετε γὰρ τῷ πάλαι κατακλυσθέντος κόσμῳ τὸ ὑπόδειγμα· καίτοι ἐκείνων μὲν τὸ ἀμάρτημα πολὺ ἦν τῷ καθ' ὑμᾶς. ἐκεῖνοι γὰρ εἰς τὰς ὁμοίους ἡσέβαν, ἢ φονεύοντες ἢ μοιχεύοντες, ὑμεῖς δὲ εἰς τὸν τῶν ὅλων ἀσεβεῖτε Θεόν, ἀντ' αὐτῷ ἢ καὶ σὺν αὐτῷ ἄψυχα ἀγάλματα σέβοντες, καὶ τὸ θεῖον αὐτῷ ὄνομα πάσῃ ἀναισθητῶ ὕλῃ ἐπιρρίψαντες. πρῶτον μὲν ἐν δεδυςυχῆκατε, μὴ γνωρίσαντες τὴν διαφορὰν τὴν μεταξὺ μοναρχίας καὶ πολυαρχίας, ὅτι ἢ μὲν μοναρχία ὁμονοίας ἐστὶν παρεκτική, ἢ δὲ πολυαρχία πολέμων ἐξεργασική. τὸ γὰρ ἐν ἑαυτῷ ἢ μάχεται, τὰ δὲ πολλὰ πρόφασιν ἔχει τὴν πρὸς ἕτερον μάχην ἐπιχειρεῖν.

III. Ἀντίκα γῶν, εὐθὺς μετὰ τὸν κατακλυσμόν, ὁ Νῶε τρία καὶ ἐπιζήσας ἔτη μετὰ τῶν ἐξ αὐτῷ γενομένων ὅχλων ἐν ὁμονοίᾳ διετέλει, τῷ μόνῳ Θεῷ κατ' εἰκόνα ὑπάρχας βασιλεύς. μετὰ δὲ τὴν αὐτῷ τελευτήν πολλοὶ τῶν ἐξ αὐτῷ βασιλείας ὠρέχθησαν, καὶ πρὸς τὸ βασιλεῦσαι σπεύδοντες τὸ πῶς δυνηθεῖν ἕκαστος ἐπενόει. καὶ ὁ μὲν πολέμῳ, ἄλλος δόλῳ, ἕτερος πειθοῖ, καὶ ἄλλος ἄλλως, ὧν εἰς

IV. Ab hoc genere oritur aliquis, per successionem in magicis institutus, nomine Nebrodus, qui ut gigas contraria Deo sentire elegit: eum Graeci Zoroastren appellaverunt. Hic post diluvium, regni cupidus, cum magnus esset magus, regnantis nunc mali quae mundum dirigit stellam magicis artibus coëgit ad sibi dandum imperium. Illa vero, ut pote princeps et illius quod adigebatur habens potestatem, cum ira ignem regni effudit, ut et adjurationem admitteret et eum qui primo coëgerat puniret.

V. Ex hoc igitur e caelo in terram decedente fulgure sublatus e medio Nebrodus magus propter rem quae contigerat, Zoroastres nominatus est, quod in eum viva irruisset astri defluxio. Sed stulti homines illius temporis, putantes propter amicitiam erga Deum fulmine arcessitam fuisse animam illius, corporis reliquiis defossis templo quidem sepulcrum honorarunt apud Persas, ubi acciderat ignis delapsio, ipsum vero tamquam deum coluerunt. Hoc exemplo et reliqui ibi eos, qui fulmine obierunt, velut amicos dei sepultos templis honorant, eriguntque simulacra propriam mortuorum speciem referentia. Inde aemulati sunt idem, qui per loca imperium tenebant, quorum plerique sepulcra eorum quos amaverant, licet fulmine non interiissent, honorantes templis et statuīs, arasque dedicando, praeceperunt illos velut deos adorari. Multo autem post propter longum tempus a posterioribus vere dii esse crediti sunt.

VI. Ceterum cum initio unum esset regnum, multae divisiones ad hunc factae sunt modum. Primi Persae delapsi e caelo ignis prunas sumtas proprio conservarunt alimento, atque ignem ut caelestem deum colentes, tamquam qui primi adorassent, ab ipso igne primi regno decorati sunt. Post quos Babylonii, de igne ibi posito prunas furati, cum in patriam detulissent atque adorassent, et ipsi consequenter regnarunt. Item Aegyptii, postquam similiter fecissent, atque ignem lingua sua Phtae appellassent, quod idem est ac Vulcanus, cujus nomine et primus apud illos rex appellatur. Pari igitur modo usi et qui per loca regnaverunt, et sta-

εις ἀπὸ γένους ὧν Χάμ, τῷ ποιήσαντος Μεσρέμ, ἐξ ἔπερ τὰ Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων καὶ Περσῶν ἐπλήθυνε φύλα.

IV. Ἐκ τῷ γένους τέττε γίνεται τις κατὰ διαδοχὴν μαγικά πα-
ρειληφώς, ὀνόματι Νεβρώδ, ὥσπερ γίγας ἐναντία τῷ Θεῷ φρονεῖν
ἰλόμενος, ὃν οἱ Ἕλληνες Ζωροάστρην προσηγόρευσαν. ἔτος μετὰ ⁵
τὸν κατακλυσμὸν βασιλείας ὀρεχθεῖς καὶ μέγας ὢν μάγος, τῷ νῦν
βασιλεύοντος· κακῇ τὸν ὠροσκοπῶντα κόσμον ἀξέρα πρὸς τὴν ἐξ
αὐτῷ βασιλείας δόσιν μαγικαῖς ἠνάγκασε τέχναις. ὁ δὲ ἄτε δὴ ἄρ-
χων ὢν καὶ τῷ βιαζομένῳ τὴν ἐξουσίαν ἔχων, μετ' ὀργῆς τὸ τῆς βα-
σιλείας προσέχεε πῦρ, ἵνα πρὸς τε τὸν ὀρκισμὸν ἐνγνωμονήσῃ, καὶ ¹⁰
τὸν πρώτως ἀναγκάσαντα τιμωρήσῃται.

V. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς ἐξ οὐρανοῦ χαμυὶ πεσοῦσης ἀσραπῆς
ὁ μάγος ἀναιρεθεὶς Νεβρώδ, ἐκ τῷ συμβάντος πράγματος Ζωροάστρης
μετανομάσθη, διὰ τὴν τῷ ἀξέρος κατ' αὐτῷ ζῶσαν ἐνεχθῆναι ῥοήν.
οἱ δὲ ἀνόητοι τῶν τότε ἀνθρώπων ὡς διὰ τὴν εἰς Θεὸν φιλίαν ¹⁵
κεραυνῷ μεταπεμφθεῖσαν τὴν ψυχὴν νομίσαντες, τῷ σώματος τὸ
λείψανον κατορύξαντες, τὸν μὲν τάφον ναῶ ἐτίμησαν ἐν Πέρσῃς,
ἐνθα ἡ τῷ πυρὸς καταφορὰ γέγονεν, αὐτὸν δὲ ὡς Θεὸν ἐθρήσκει-
σαν. τοῦτω ὑποδείγματι καὶ οἱ λοιποὶ ἐκεῖσε τὰς κεραυνῶ θνή-
σκοντας ὡς θεοφιλεῖς θάπτοντες ναοῖς τιμῶσιν, καὶ τῶν τεθνεώτων ²⁰
ιδίων μορφῶν ἰσῶσιν ἀγάλματα. ἐντεῦθεν ὁμοίως ἐξήλωσαν καὶ
τῶν κατὰ τόπες οἱ θυνασεύσαντες, ὧν οἱ πλεῖστοι τῶν αὐτοῖς ἡγα-
πημένων καὶ μὴ κεραυνῷ θνησκόντων τὰς τάφους ναοῖς καὶ ξοάνοις
τιμῶντες καὶ βωμὸς ἀνάπτοντες ὡς θεὸς προσκυνεῖσθαι προσέταξαν.
πολλῶ δὲ ὕσερον διὰ τὸν πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν μεταγενεσέων ²⁵
ὄντως θεοὶ εἶναι ἐνομίσθησαν.

VI. Ὅμως τῆς ἀπαρχῆς μιᾶς ἔσης βασιλείας πολλαὶ διαιρέ-
σεις τοῦτον ἐγένοντο τὸν τρόπον. Πέρσαι πρῶτοι τῆς ἐξ ἑρανεῖ
πεσούσης ἀσραπῆς λαβόντες ἀνθρακας τῇ οἰκίᾳ διεφύλαξαν τροφῇ,
καὶ ὡς Θεὸν ἐράνιον προτιμήσαντες τὸ πῦρ, ὡς πρῶτοι προσκυνή- ³⁰
σαντες ὑπ' αὐτῷ τῷ πυρὸς πρῶτοι βασιλείας τετίμηνται. μεθ' ἧς
Βαβυλώνιοι ἀπὸ τῷ ἐκατ' πυρὸς ἀνθρακας κλέψαντες καὶ διασώσαν-
τες εἰς τὰ ἑαυτῶν καὶ προσκυνήσαντες καὶ αὐτοὶ ἀκολέθως ἐβα-
σίλευσαν. Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως πράξαντες, καὶ τὸ πῦρ ἰδίᾳ δια-
λίκτω Φθαῖ καλέσαντες, ὃ ἐρμηνεύεται Ἑφαισος, ἢ τῷ ὀνόματι καὶ ³⁵

tuam ac delubrum facientes, atque aras in ignis honorem accendentes, a regno quidem plerique deciderunt.

VII. A cultu tamen simulacrorum non cesserunt, propter malas magorum excogitationes, illis causam invenientium, quae eos in vano cultu retinerent. Nam simulacra magicis caerimoniis erigentes festa instituerunt ex sacrificiis, libationibus, tibiis et plausibus, quorum gratia decepti stulti homines, quamvis regno suo sublato, a concurrentibus non desistunt superstitionibus: in tantum veritati propter voluptatem errorem praeferunt. Qui et post crapulam ad aras contractam emittunt ululatus, nimirum anima ex profundo, velut in somniis, ipsis praenuntiante futuram de talibus operibus vindictam.

VIII. Cum ergo multae in vita praeterierint religiones, adsumus, boni negotiatores religionis a majoribus nobis traditae et servatae, eam vobis apportantes, quasi semina stirpium ostendentes, ac sub vestra ponentes censura et potestate. Quod vobis placebit, eligite. Si ergo nostra delegeritis, non solum daemones et morbos ab iis immissos poteritis effugere, sed fugatis utrisque et a daemonibus suppliciter rogati etiam futuris bonis perpetuo fruemini.

IX. Alioquin contra in hac quidem vita per daemones atrocibus morbis illudemini, quando autem animae vestrae e corpore migrabunt, in aeternum poenas solvent, profecto non quod Deus condemnet, sed quod mala opera hoc mereantur iudicium. Nam daemones, potestate per ipsis traditum cibum accepta, vestris manibus in vestra immittuntur corpora. Ubi enim latuerunt multo tempore, etiam cum anima commiscantur. Et propter negligentiam eorum, qui sibi providere aut non cogitant, aut non volunt, eorundem anima, cum a corpore separatur, daemone unita necessario ab eo in loca quae ipse vult deferitur. Quodque gravissimum est, quando in omnium consummatione daemon primo in expiationis ignem traditus fuerit, necesse est, ut ei quidem permista anima infandum in modum vexetur, daemon vero gaudeat. Illa siquidem, quae ex lumine est, extraneam ignis flammam non ferens torquetur, hic autem, qui in generis sui est substantia, valde laetatur, cum animae ab ipso deglutitae vinculum factus sit ruptu difficillimum.

ὁ παρ' αὐτοῖς πρῶτος βασιλεύσας προσαγορεύεται. τῶτον μὲν ἔν τὸν τρόπον χρησάμενοι καὶ οἱ κατὰ τόπον βασιλεύσαντες, καὶ ἱδρυμα ποιήσαντες καὶ βωμὸς εἰς τιμὴν τῷ πυρὸς ἀνάψαντες, τῆς μὲν βασιλείας οἱ πλεῖστοι ἀπεσβέσθησαν.

VII. Τῷ δὲ τὰ ξόανα σέβειν ἐκ ἐπαύσαντο, διὰ τὴν κακὴν 5 τῶν μάγων ἐπίνοιαν, εὐρόντων αὐτοῖς προφάσεις, κρατεῖν αὐτοὺς πρὸς τὴν ματαίαν λατρείαν δυναμένους· ἰδρύσαντες γὰρ αὐτὰ μαγικαῖς τελεταῖς ἐορτὰς αὐτοῖς ὥρισαν ἐκ τε θυμάτων, σπονδῶν, ἀνλῶν τε καὶ κρότων, ὧν προφάσει οἱ ἀνόητοι ἀπατῶμενοι, καίτοι τῆς βασιλείας αὐτῶν ἀφαιρεθείσης, αὐτοὶ τῶν συνελθουσῶν θρησκειῶν 10 ἐκ ἀπολείπονται· ἐπὶ τοσῶτον τῆς ἀληθείας τὴν ἡδυνάθειαν προετίμησαν, τὴν πλάνην. οἱ καὶ μετὰ μέθην παραβώμιον ἐπολούζουσιν, τῆς ψυχῆς ἐκ βάθους ὥσπερ δι' ὄνειρων αὐτοῖς τὴν μέλλουσαν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις αὐτῶν πράξεσιν προαγγελλήσης τιμωρίαν.

VIII. Πολλῶν ἔν ἐν βίῳ παρελθουσῶν θρησκειῶν πάρεσμεν 15 φέροντες ὑμῖν, οἱ ἀγαθοὶ ἔμποροι ἐκ προγόνων ἡμῖν παραδοθείσης καὶ φυλαχθείσης θρησκείας, ὡς σπέρματα φυτῶν δεικνύντες καὶ ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ κρίσει καὶ ἐξουσίᾳ τιθέντες. τὸ ὑμῖν δοκῶν ἐπιλέξασθε. εἰὰν μὲν ἔν τὰ ἡμέτερα ἐλησθε, ἐ μόνους δαίμονας καὶ τὰ ἐκ δαιμόνων πάθη φυγεῖν δυνήσεσθε, ἀλλὰ τοιαῦτα φυγαδεύοντες 20 καὶ ἱκετευόμενοι ὑπ' αὐτῶν καὶ τῶν εἰσαεὶ ἐσομένων ἀγαθῶν ἀπολάυσετε.

IX. Ἐπεὶ γὰρ τοῦναντίον ἐν μὲν τῷ νῦν βίῳ ὑπὸ δαιμόνων 35 ἄλλοκότοις πάθεσιν ἐνυβριζόμενοι, ἐπὶ τῇ ἐκ τῷ σώματος ἀπαλλαγῇ καὶ τὰς ψυχὰς εἰσαεὶ κολασθησομένας ἐξετε, τὰ ἀληθῆ ἐ θεῶ κα- ταδικάζοντες, ἀλλὰ κακῶν πράξεων τοιαύτην ἐχουσῶν κρίσιν. οἱ γὰρ δαίμονες, διὰ τῆς αὐτοῖς ἀποδοθείσης τροφῆς ἐξουσίαν ἔχοντες, ὑπὸ τῶν ὑμετέρων χειρῶν εἰς τὰ ὑμέτερα εἰσκρίνονται σώματα. ἐνδομυχήσαντες γὰρ πολλῷ τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ψυχῇ ἀνακίρνονται. καὶ διὰ τὴν ἀμείλειαν τῶν ἑαυτοῖς βοηθεῖν μὴ νοούντων ἢ καὶ μὴ βελο- 40 μένων, τέτων αὐτῶν ἐπὶ τῇ τῷ σώματος λύσει ἢ ψυχῇ τῷ δαίμονι ἡνωμένην ἀνάγκην ἔχει φέρεσθαι ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἃς βέλεται τόπους. τὸ δὲ πάντων χαλεπώτατον, ἐπὰν ἐν τῇ τῶν ὅλων συντελείᾳ ὁ δαίμων τὰ πρῶτα εἰς τὸ καθαῖρον πῦρ ἀποδοθῇ, ἢ συγκραθείσα αὐτῷ ψυχῇ ἀνάγκην ἔχει αὐτὴ μὲν ἀπορρήτως κολάζεσθαι, ὁ δὲ 55

X. Quod autem daemones gestiunt in corpora hominum intrare, haec causa est. Cum sint spiritus et appetant cibos et potus ac libidinem, nec possint capere, quia, quum spiritus sint, indigent organorum ad usum necessariorum, in hominum ingrediuntur corpora, ut tamquam ministrantia membra nacti quae cupiunt possint obtinere, sive cibos, per dentes hominis, sive libidinem, per genitalia illius. Unde ad fugandos daemones abstinencia et jejunium et afflictatio aptissimum est auxilium. Si enim ad fruendum ingrediuntur in corpus hominis, patet illos fugari afflictione. Verum quia quidam molestiores, ubi contenderint, quamvis fuerint castigati, tamen in castigato corpore permanent, ideo ad Deum oportet confugere precibus et orationibus, atque omni impura occasione abstinendo, ut Dei manus in illius sanitatem possit accedere, tamquam puri ac fidelis.

XI. Oportet autem in precibus confiteri, confugisse nos ad Deum, atque attestari daemonis non indolentiam, sed tarditatem. Cuncta enim fidei fiunt, infideli vero nihil. Unde ipsi daemones, scientes eorum quos obtinent fidei quantitatem, ex proportionem suam metiuntur mansionem. Quocirca in infidelibus perseverant, in iis autem qui aegre credunt immorantur, cum iis vero, qui penitus crediderunt et sancte vivunt, nec ad momentum temporis possunt consistere. Anima quippe per fidem in Deum quasi in aquae naturam conversa, daemonem velut scintillam ignis exstinguit. Labor itaque est unicuique, ut intelligat daemonis sui fugam. Siquidem cum animabus conjuncti, quo aliquis salutem suam negligat, cogitationes ad quae vult in cujusque mentem injiciunt.

XII. Quare multi, nescientes unde inspirentur, pravis daemonum suggestionibus tamquam animae suae considerationi consentiunt. Quapropter ad illos adeundos, qui ipsos servare possint, fiunt segiores,

δαίμων ἦδεσθαι. ἡ γὰρ ἐκ φωτὸς ἔσα τὴν ἀλλόφυλον τῷ πυρὸς φλόγα μὴ φέρεσα βασανίζεται, ὁ δὲ ἐν τῇ τῷ γένεσ αὐτῷ ὡς εἴα μεγάλως ἦδεται, δεσμός δύσρηκτος γενόμενος τῆς ὑπ' αὐτοῦ συμποθείσης ψυχῆς.

X. Τὸ δὲ τοὺς δαίμονας γλίχεσθαι εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων εἰσδύειν σώματα, αἰτία αὕτη. πνεύματα ὄντες καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἔχοντες εἰς βρωτὰ καὶ ποτὰ καὶ συνουσίαν, μεταλαμβάνειν δὲ μὴ δυνάμενοι διὰ τὸ πνεύματα εἶναι καὶ δεῖσθαι ὀργάνων τῶν πρὸς τὴν χῆσιν ἐπιτηδείων, εἰς τὰ ἀνθρώπων εἰσίσιν σώματα, ἵνα ὥσπερ ὑπεργάντων ὀργάνων τυχόντες, ὧν θέλουσιν ἐπιτυχεῖν δυνατοὶ ᾧσιν, εἴτε βρωτῶν, διὰ τοὺς ἀνθρώπους ὀδόντας, εἴτε συνουσίας, διὰ τὰ ἐκείνου αἰδοῖα. ὅθεν πρὸς τὴν τῶν δαιμόνων φυγὴν ἡ ἐνδεα καὶ ἡ νηξεία καὶ ἡ κακισχία οἰκειότατόν ἐστιν βοήθημα. εἰ γὰρ τοῦ μεταλαμβάνειν χάριν εἰσέρχονται εἰς ἀνθρώπου σῶμα, δηλον ὅτι κακισχία φυγαδεύονται. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνια δεινότερα τυγχάνοντα προσφι- λονεικήσαντα, καίτοι τιμωρέμενα, τῷ τιμωρμένῳ προσμένει σῶματι, διὰ τῷτο χρὴ προσφεύγειν Θεῷ εὐχαῖς καὶ δεήσεσιν, ἀπεχομένους τε πάσης ἀκαθάρτου προφάσεως, ὅπως ἡ τῷ Θεῷ χεὶρ εἰς ἴασιν αὐτῷ ἐπιπαῦσαι δυνηθῇ, ὡς ἀγνῷ καὶ πιεζέοντος.

XI. Δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς τῷ Θεῷ προσπεφενγέται ὁμο- λογεῖν, καὶ διαμαρτύρασθαι τὴν τοῦ δαίμονος ἐκ ἀπάθειαν, ἀλλὰ βραδύτητα. πάντα γὰρ τῷ πιεζέοντι γίνεται, ἀπισῶντι δὲ ἄδεν. ὅθεν αὐτοὶ οἱ δαίμονες, εἰδότες ὧν ἐπικρατῶσιν τῆς πίσεως τὴν ποσότητα, ἀναλογῶσαν ἐπιμετρῶσιν αὐτῶν τὴν ἐπιμονήν. διὰ τοῦτο τοῖς ἀπισῶσιν ἐπιμένουσιν, τοῖς δὲ δυσπίστοις ἰμβραδύνουσιν, τοῖς δὲ παντάπασιν πιεζέουσαι καὶ εὖ πράττεσιν ἔδδ πρὸς ῥοπήν ὥρας συν- εῖναι δύνανται. ἡ γὰρ ψυχὴ τῇ πρὸς Θεὸν πίσει ὡς εἰς ὕδατος φύσιν τραπέισα τὸν δαίμονα ὡς σπινθῆρα πυρὸς ἀποσβέννυσιν. κάματος ἔν ἐστιν ἐκάσῳ ἐκνοηθῆναι τὴν τῷ ἑαυτῷ δαίμονος φυγὴν. ἀνακρινάμενοι γὰρ ταῖς ψυχαῖς, ὅπως τις τῆς αὐτῷ σωτηρίας ἀμ- λήσῃ, ἐνθυμήσεις πρὸς αὐτὸ βούλεται ὑποβάλλουσιν εἰς τὸν ἐκάστου νοῦν.

XII. Ὅθεν πολλοὶ οὐκ εἰδότες πόθεν ἐνεργοῦνται, ταῖς τῶν δαιμόνων κακαῖς ὑποβαλλομέναις ἐπινοίαις ὡς τῷ τῆς ψυχῆς αὐτῶν λογιμῷ συντίθενται. διὸ πρὸς τοὺς σώζειν αὐτοὺς δυναμένους ἐλ-

eosque, ab insidiantibus daemonibus capti, ignorant. Itaque per latentes in eorum animabus daemones datur illis intelligi, se non a daemone vexari, sed a corporis morbo, exempli gratia vel ab acri materia, vel a bile, vel a pituita, vel a nimio sanguine, vel ab inflammata cerebri membrana, vel ab alio quopiam. Quod etsi esset, neque ipsum desineret esse daemonis species. Universalis enim ac terrestris anima, propter omnes cibos penetrans, ex nimio alimento nimis adsumta, ipsa quidem unitur spiritui tamquam affini, hoc est hominis animae, quod autem in nutrimento crassum est, cum corpore unitum ut grave illi relinquitur venenum. Quocirca in omnibus bona est frugalitas.

XIII. Alii vero malitiosorum daemonum insidiantur aliter. Nullatenus enim manifestant se, ne contra illos adhibeatur diligentia, opportune autem, occasione irae, amoris aut alterius cujuspiam repente seu gladio, seu laqueo, seu praecipitio, seu alio quodam contumeliam inferunt corpori, et in fine punitioni subjiciunt deceptas ab ipsis eorum animas, quibuscum fuere permisti, sicut diximus, abeundo in ignem expiatorium. Alii vero homines aliter insidias passi non accedunt ad nos, decepti malignorum daemonum inspirationibus, tamquam a diis ipsis ista propter negligentiam erga eos patiantur, possint vero per sacrificia in gratiam cum iis redire, quodque non debeant nobis accedere, sed contra fugere ac odio prosequi. Sicque oderunt ac refugiant eos, qui illorum potius miserentur, quique illos ad beneficia insequuntur.

XIV. Dum igitur nos odio habent et fugiunt, insidiis appetuntur, ignari unde ipsis contingat, ut contraria saluti suae sentiant. Neque enim nos, si nolint ad salutem propendere, cogere eos possumus, quia tantam nunc non habemus in ipsos potestatem, neque ipsi a se ipsis pravam daemonis inspirationem possunt intelligere. Nesciunt enim unde sibi malorum suggerantur cogitationes. Porro timentibus apparent isti daemones quae volunt forma. Interdum vero aegrotis remedia praescribunt. Atque ita ab iis, quos prius deceperunt, deorum honorem reportant. Et quod daemones sint, multos latet, non tamen nos, qui eorum scimus mysterium, quam ob causam haec faciant, ut in somnis se transformant adversus illos qui in eorum sunt potestate, et alios quidem terreant, alios vero moneant oraculis et poscant sacrificia, ac secum vesci jubeant, quo illorum deglutiant animas.

θεῶν ὀκνηρότεροι γίνονται, καὶ αὐτοὺς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐνεδρευόντων δαιμόνων ἀναλίσκόμενοι ἀγνοοῦσιν. ὑπὸ μὲν οὖν τῶν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐνδομυχούντων δαιμόνων ἐπιδίδοται αὐτοῖς ἐνθυμεῖσθαι, ὡς οὐ δαίμονος ἐνοχλοῦντος, ἀλλὰ σωματικῆς νόσε, οἷον ἢ ὕλης δριμύειας, ἢ χολῆς, ἢ φλέγματος, ἢ αἵματος ἀμετρίας, ἢ μήνιγος φλεγμονῆς, ἢ ἄλλης τινός. εἰ δὲ καὶ τῷτο ἦν, οὐδ' αὐτὸ ἀπήλλακται δαίμονος εἶδος εἶναι. ἡ γὰρ καθόλου καὶ γεώδης ψυχὴ, αἰτίαι πάντων βρωτῶν διικνουμένη, ὑπὸ τῆς πλείονος τροφῆς ἐπὶ πλείον προσηλθούσα, αὐτὴ μὲν ὡς συγγενεῖ ἐνοῦται τῷ πνεύματι, ὅπερ ἐστὶν ἀνθρώπου ψυχῇ, τὸ δὲ τῆς τροφῆς ὑλῶδες τῷ σώματι ἐνωθὲν ὡς 10 δεινὸς αὐτῷ ὑπολείπεται ἰός. διὸ ἐπὶ πάντων καλὸν ἢ αὐτάρκεια.

XIII. Τινὲς δὲ τῶν κακουργῶν δαιμόνων ἄλλως ἐνεδρεύουσιν. τὴν ἀρχὴν οὐδ' ὅτι ἐμφαίνοντες, ὅπως ἢ κατ' αὐτῶν σπουδὴ μὴ γένηται, εὐκαίρως δὲ ὀργῆς προφάσει, ἔρωτος, ἢ ἄλλον τινός, ἥτις 15 ἔσται, ἢ βρόχου, ἢ κρημνῷ, ἢ ἐτέρῳ τινὶ τὸ σῶμα αἰφνιδίως ἐν-βρίζουσιν, καὶ εἰς τέλος κολασθησομένας καθιστᾷσιν τῶν ἀνακεκραμένων τὰς ἡπατημένας αὐτοῖς ψυχάς, ὡς ἔφαμεν, εἰς τὸ καθάρσιον χωρήσαντες πῦρ. ἄλλοι δὲ ἄλλως ἐνεδρευόμενοι οὐ προσίσιν ἡμῖν, ταῖς τῶν κακέργων δαιμόνων ἐνθυμήσεσιν ἀπατώμενοι, ὡς ὑπὸ μὲν τῶν θεῶν αὐτῶν ταῦτα πάσχοντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀμείλειαν, 20 θυσίαις δὲ αὐτοὺς διαλλάσσειν δυνάμενοι, καὶ ὅτι μὴ χρὴ αὐτοὺς ἡμῖν προσίεσθαι, ἀλλὰ τοῦναντίον φεύγειν καὶ μισεῖν. καὶ ὁμῶς μισοῦσιν καὶ φεύγουσιν τοὺς μᾶλλον ἐλεῶντας καὶ ἐπ' εὐεργεσίᾳ αὐτοὺς διώκοντας.

XIV. Μισοῦντες οὖν καὶ φεύγοντες ἡμᾶς ἐνεδρεύονται, οὐκ 25 εἰδότες πόθεν αὐτοῖς τὰ ἐναντία τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ φρονεῖν γίνεται· οὔτε γὰρ ἡμεῖς αὐτοὺς μὴ βελομένους πρὸς σωτηρίαν νεῦσαι βιάσασθαι δυνάμεθα, ἐπεὶ μὴ τοσαύτην νῦν κατ' αὐτῶν ἔχομεν ἐξουσίαν, οὔτε αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὴν κακὴν τοῦ δαίμονος ἐνθυμήσιν νοῆσαι δύνανται, οὐ γὰρ ἴσασιν ὅθεν αὐτοῖς αἱ τῶν κακῶν ἐνθυμήσεις 30 ὑποβάλλονται. εἰσὶν δὲ οὗτοι οἱ δαίμονες καθ' ἃς βούλονται μορφὰς ἐπιφανιόμενοι φοβεῖσιν. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τοῖς νοσοῦσιν θεραπείας συντάσσειν, καὶ οὕτως τοῖς προηπατημένοις θεῶν δόξαν ἀποφείρονται. καὶ τὸ δαίμονες εἶναι τοὺς πολλοὺς λαμβάνουσιν, ἀλλ' οὐχ ἡμᾶς τοὺς εἰδότας αὐτῶν τὸ μυσῆριον, τίνας ἕνεκα τοιαῦτα 35

XV. Quemadmodum enim tetri serpentes suo habitu passeret at-
trahunt, sic et daemones eos, qui mensae illorum participes sunt, per
cibos et potus cum mente eorum temperati ad suam trahunt voluntatem,
transformantes se in somnis juxta formas simulacrorum, ut errorem au-
geant. Nam simulacrum neque animal est, neque divinum habet spiri-
tum, qui vero apparuit daemon, specie abusus est. Quot similiter ho-
mines per somnium ab aliis visi sunt, et inter vigilandum obvii facti, facta-
que comparatione cum somni viso, non consonuerunt? Adeo ut insomnium
hoc jam non sit apparitio, sed accessio vel daemonis vel animae, quae
ex praesentibus timoribus et cupiditate formas seu ideas exprimit: illa
enim timore mentem perculsa per quietem ideas parit. Si autem existi-
matis statuas, ut pote vivas et spirantes, ista posse efficere, in aequilibri
statera imponite eas et in altera lance par pondus collocaute, tuncque ro-
gate illas ut aut graviores fiant aut leviores, atque si ita evenerit, vivunt:
sed non eveniet: quod etsi fieret, nondum hujusmodi res esset numen.
Etenim daemonis digito id effici potest. Et vermes moventur, nec tamen
dicuntur dii.

XVI. Quod autem ex anticipatione anima uniuscujusque ideas dae-
monum effingat, non vero qui dicuntur dii appareant, clarum est ex eo
quod a Judaeis non cernuntur. Sed objiciet aliquis: quo modo igitur
responsa dant, futura praenuntiantes? Et hoc falsum est; sed verum esse
concedatur, nondum id deus est. Non enim si quid vaticinatur, deus est.
Nam et Pythones praesagiunt, verum a nobis, ut daemones, eradicati
fugantur. At dicet quispiam: nonnullis remedia tribuunt. Falsum est:
sed ita habere concedatur, nondum id est deus. Etenim medici multos
curant, nec dii sunt. Sed, inquit, medici non omnes illos sanant, quorum
curam suscipiunt, hi vero et per oracula sanant. At sciunt daemones,
quae vere ad unumquemque morbum apta sunt remedia. Quare cum
sint periti medici, mederi valentes, idque morbis, qui ab hominibus possunt
curari, cumque vates sint, sciantque quando quisque morbus ex se ipso cu-
retur, ita dant remedia, ut sibi eventum attribuant.

πράττειν, ἑαυτοὺς κατ' ὄναρ καθ' ὧν τὴν ἐξουσίαν ἔχουσιν μεταμορ-
φοῦντες, καὶ οὓς μὲν φοβοῦσιν, οἷς δὲ χρηματίζουσιν καὶ θυσίας
ἀπαιτοῦσιν καὶ συνεσιᾶσθαι κελεύουσιν, ἵνα αὐτῶν τὰς ψυχὰς συμ-
πίνωσιν.

XV. Ὡς γὰρ οἱ δεινοὶ ὄφεις τοῖς αὐτῶν πνεύμασιν τοὺς 5
ζροῦθους ἐπισπῶνται, οὕτω καὶ αὐτοὶ τοὺς μεταλαμβάνοντας τῆς
αὐτῶν τραπέζης, διὰ γε τῶν βρωτῶν καὶ ποτῶν ἀνακραθέντες αὐτῶν
τῷ νῷ, εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν ἐπισπῶνται βούλημα, μεταμορφοῦντες
ἑαυτοὺς κατ' ὄναρ κατὰ τὰς τῶν ξοάνων εἰδέας, ἵνα τὴν πλάνην
αὐξήσωσιν. τὸ γὰρ ξοάνον ἔτε ζωὸν ἐστίν, ἔτε θεῖον ἔχει πνεῦμα, 10
ὁ δὲ ὀφθαλμὸς δαίμων τῇ μορφῇ ἀπεχρήσατο. πόσοι κατ' ὄναρ ὁμοίως
ἄλλοις ὥφθησαν, καὶ ὕπαρ συναντήσαντες ἄλλήλοις πρὸς τὸ κατ' ὄναρ
ἀντιβάλλοντες ἔ συνεφώνησαν; ὥς ἐκ ἐτι ὄναρ ἐπιφάνεια ἐκεῖνό ἐστιν,
ἀλλ' ἢ δαίμονός ἐστιν ἢ ψυχῆς τὰ ἐπιγενήματα τοῖς παρῆσι φόβοις
καὶ ἐπιθυμίᾳ ἀποδιδοῦσας τὰς εἰδέας· ἢ γὰρ φόβῳ τὸν νοῦν πληγείσα, 15
διὰ ὀνειρώτων τὰς ἰδέας ἀποκνίσκει. εἰ δὲ τὰ ξοάνα οἴεσθε ὡς ἔμ-
πνοα ὑπάρχοντα τὰ τοιαῦτα ἐνεργεῖν δύνασθαι, ἐπὶ ζυγῇ ἐπισήσαν-
τες αὐτὰ, ἴσον ὄντος τοῦ κανόνος, τὸ ἀντίρροπον ἐπὶ τῆς ἐτέρας
πλάστιγγος θέντες, ἀξιῶσατε αὐτὰ ἢ ὀλκότερα γενέσθαι ἢ κερφότερα,
καὶ οὕτως ἔαν γένηται, ἔμπνοά ἐστιν· ἀλλ' ἔ γίνεται· εἰ δὲ ἔσται, 20
ἔπω τὸ τοιοῦτο θεός ἐστιν. καὶ γὰρ δακτύλῳ δαίμονος τῷτο γενέσθαι
δύναται. καὶ σκώληκες κινῶνται, καὶ θεοὶ ἔ λέγονται.

XVI. Ὅτι δὲ πρὸς τὰς προλήψεις ἢ ἐκάστη ψυχὴ εἰδέας δαι-
μόνων ἀπεικονίζει, καὶ ἔχ οἱ λεγόμενοι θεοὶ ἐπιφαίνονται, σαφές
ἐστίν ἐκ τῷ Ἰεδαίοις μὴ ἐπιφαίνεσθαι. ἀλλ' ἔρεϊ τις· πῶς οὖν χρη- 25
ματίζουσιν τὰ μέλλοντα προσσημαίνοντες; καὶ τοῦτο ψευδός ἐστιν. δε-
δόσθω δὲ ἀλήθεια εἶναι, οὕτω τὸ τοιοῦτο θεός ἐστιν. οὐ γὰρ εἴ
τι μαρτυρεται, θεός ἐστιν. ὅτι καὶ πύθωνες μαρτυνούνται, ἀλλ' ὑφ'
ἡμῶν ὡς δαίμονες ἐκρίζεμενοι φυγαδεύονται. ἀλλ' ἔρεϊ τις· ἐνίοις
θεραπείας προστάσασιν. ψευδός ἐστιν· δεδόσθω δὲ οὕτως ἔχειν, 30
οὕτω τὸ τοιοῦτο θεός ἐστιν. καὶ γὰρ ἱατροὶ ἰῶνται πολλοὺς, καὶ
θεοὶ οὐκ εἰσίν. ἀλλὰ φησιν· ἱατροὶ οὐ πάντως ἰῶνται ἐκείνους, ὧν
τὴν πρόνοιαν ποιοῦνται, οὗτοι δὲ καὶ χρηματίσαντες ἰῶνται. ἀλλ'
ἴσασιν οἱ δαίμονες τὰ ὅπως πρὸς ἕκαστον πάθος προσοικειωμένα
βοηθήματα· διὸ ἱατροὶ ἐπιστήμονες ἰᾶσθαι δυνάμενοι, καὶ ταῦτα 35

XVII. Alioquin cur post multum temporis promittunt curationes? Cur vero, si cuncta possunt, absque rei alicujus admotione non reddunt sanitatem? Quam etiam ob causam nonnullis quidem precantibus remedia imperant, quibusdam vero, interdumque magis familiaribus, non dant responsa? Scilicet quando sanitas ultro recuperanda est, pollicentur, ut sibi sanationem vindicent. Alii vero aegroti, post preces casu recepta sanitate, iis quos invocaverant adscripserunt et donaria appenderunt. Qui autem post votum decepti expirarunt, infortunia non possunt dedicare. Quodsi mortuorum affines vel eorum aliqui, quoties voti sui compotes facti non fuerint, indagarent, plura inveniretis adversa quam prospera. Sed nullus iis praeoccupatus eorum redargutionem vult eloqui, reveritus aut metuens, immo contra, explorata illorum crimina occultant.

XVIII. Quam multi vero et oracula ementiuntur curationesque ex iisdem factas, quas juramentis quoque confirmant? Quot autem mercede ipsos se tradiderunt, qui commentis quibusdam nonnulla sponte passi atque ita praedicantes, cum e morbo per remedium convaluerint, oraculo promissam fuisse sanitatem asserunt, ut stolidum cultum stabiliant? Quam multa porro ex illis principio per magicam artem peracta sunt, ut per somnia et oracula praedicerentur? attamen longo tempore haec quoque fraus desiit. Quot autem ista firmare cupientes praestigiis utuntur? Ceterum si quid vaticinatur vel curat, non id statim deus est.

XIX. Nam Deus omnia potest. Is enim est bonus ac justus, nunc in cunctos patiens, ut qui voluerint, poenitentia de malis a se commissis acta et vita pie transacta eo die quo universa judicabuntur, pro merito percipiant. Quapropter nunc incipite, propter bonam cognitionem, persuasi a Deo, resistere vestris pravis cupiditatibus et cogitationibus, quo possitis primam, quae humano generi tradita fuit, salutarem observantiam revocare. Sic enim vobis continuo orientur bona, quibus acceptis ab experientia malorum deinceps cessabitis. Sed ei qui dedit agite gratias, cum pacis rege perpetuo ineffabilium bonorum regnum habituri. In praesenti vero, perenni flumine vel fonte aut etiam mari loti in ter beata

τὰ ὑπ' ἀνθρώπων ἰαθῆναι δυνάμενα, ἀλλὰ καὶ μαγικά ὄντα καὶ εἰδὸτα πότε ἕκαστον ἐξ αὐτομάτε θεραπεύεται, τότε συντάσσουσιν τὰς θεραπείας, ἵνα ἑαυτοὺς ἐπιγράψωσιν.

XVII. Ἐπεὶ διὰ τί μετὰ πολὺν χρόνον χρηματίζουσιν τὰς ἰάσεις; διὰ τί δὲ, εἰ πάντα δύνανται, ἄνευ τῆ προσφέρειν τι τὴν ἰάσιν ἢ ποιῶνται; τίνος δὲ ἕνεκα τισὶν μὲν εὐξαμένοις θεραπείας προστάσσουσιν, ἐνίοις δὲ ἴσθ' ὅτε καὶ οἰκειοτερόις ἔσιν ἢ χρηματίζουσιν; ἔτιωσ ὁπόταν ἐξ αὐτομάτου θεραπεία μὲλλῃ γίνεσθαι, ἐπαγγελ-
 λονται, ἵνα ἑαυτὰς ἐπιγράψωσιν. ἄλλοι δὲ νοσήσαντες καὶ εὐξάμε-
 νοι ἐξ αὐτομάτε ὑγιάναντες, ἕς ἐπεκαλέσαντο, ἐπέγραψαν, καὶ ἀναθήματα
 ἐποίησαν. οἱ μὲντοι γε μετ' εὐχὴν διαφωνήσαντες τὰς ἀποτυχίας
 ἀναθῆναι ἢ δύνανται. πλὴν εἰ οἱ συγγενεῖς τῶν τεθνεώτων ἢ ἐξ αὐ-
 τῶν τινες συνεζήτησαν τὴν ἀποτυχίας, πλείονας ἂν εὐρήκειτε τὰς
 ἀποτυχίας τῶν ἐπιτευγμάτων. ἀλλ' ὕδεις προειλημμένος αὐτοῖς τὸν
 κατ' αὐτῶν ἔλεγχον ἐκφάναι θέλει, αἰδούμενος ἢ φοβούμενος, ἀλλὰ
 τοῦναντίον, τὰ πιστὰ αὐτῶν ἀτοπήματα συγκυρῶσιν.

XVIII. Πόσοι δὲ καὶ καταψεύδονται χρηματισμοὺς καὶ θε-
 ραπείας ἐξ αὐτῶν ἀποτελεσθείσας, καὶ ταύτας βεβαιοῦνται μεθ'
 ὀρκων; πόσοι δὲ ἐπὶ μισθῷ ἑαυτοὺς ἐξέδωκαν, δι' ἐνίων ἐπινοιῶν
 πάσχειν τινὰ ἀναδεξάμενοι, καὶ ἔτιωσ κηρύξαντες, αὐτῶν τὸ πάθος
 ἀντιπαθεία ἀποκατασταθέντες, κεχρηματίσθαι τὴν θεραπείαν λέγουσιν,
 ἵνα τὸ ἀναίσθητον ἐπιγράψωσιν σέβασμα; πόσα δὲ αὐτῶν ἐκ καταρχῆς
 μαγικῇ τέχνῃ ἐτελέσθη, ἵνα ὀνειροπολῇ καὶ χρηματίξῃ; καὶ ὁμως
 μακρῷ χρόνῳ καὶ ταῦτα διεφώνησεν. πόσοι δὲ τὰ τοιαῦτα κρατύνειν
 θέλοντες γοητεύουσιν; πλὴν οὐκ εἴ τι μαγικόν ἐστιν ἢ θεραπευτικόν,
 τοῦτο θεός ἐστιν.

XIX. Ὁ γὰρ Θεὸς πάντα δύναται. ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ἀγα-
 θὸς καὶ δίκαιος, νῦν πᾶσιν μακροθυμῶν, ἵνα οἱ βουλόμενοι ἐφ' οἷς
 ἐπραξαν κακοῖς μεταμεληθέντες καὶ καλῶς πολιτευσάμενοι, ἐν ἡμέρᾳ ἢ τὰ
 πάντα κρίνεται, τῶν κατ' ἀξίαν ἀπολαύσωσιν. διὸ νῦν ἄρξασθε, ἀγα-
 θῆς γνώσεως αἰτία Θεῷ πειθόμενοι ἀντιλέγειν ὑμῶν ταῖς κακαῖς
 ἐπιθυμίαις καὶ ἐννοίαις, ἵνα δυνηθῆτε ἀνακαλέσασθαι τὴν πρώτην
 τῇ ἀνθρωπότητι παραδοθεῖσαν σωτήριον θρησκείαν. οὕτω γὰρ
 ὑμῖν ἑξαυτῆς ἀνατελεῖ τὰ ἀγαθὰ, ἃ τινα λαβόντες πείραν τῶν κα-
 κῶν τοῦ λοιποῦ καταλείψετε. ἀλλὰ τῷ δεδοκότι εὐχαριστήσατε, 36

invocatione non solum latitantes in vobis spiritus poteritis expellere, sed ipsi non amplius delinquendo et Deo indubitate credentes aliorum malos spiritus ac truculentos daemones gravesque morbos abigetis. Et interdum ubi solum inspexeritis vos, fugient. Agnoscunt enim eos qui se tradiderint Deo. Quare honorantes eos ac veriti fugiunt, sicut heri vidistis, quo modo cum ego distulissem post allocutionem orare pro iis qui morbis afflictabantur, daemones propter honorem religionis exclamarunt et ne parvo quidem tempore potuerunt sustinere.

XX. Nolite ergo arbitrari, nos alterius esse naturae, ideoque daemones non timere. Unius enim ejusdemque vobiscum sumus naturae, at non religionis. Quare vobis non multum, sed omnino meliores vos quoque fieri similes non invidemus, immo contra consilium damus, gnari quod hi omnes eos qui Deo conjuncti sunt, ignotum mirumque in modum honorant ac metuunt.

XXI. Sicut enim Caesaris tribuno subjecti milites propter eum, qui potestatem dedit, ei qui potestatem accepit, honorem deferunt, in tantum, ut qui praepositi sunt dicant, huic veni, et veniat, et alteri, vade, et vadat: sic et qui se Deo tradiderit estque fidelis, daemonibus ac morbis dumtaxat loquens auditur, et recedunt daemones, qui multo fortiores sunt jubentibus. Ineffabili quippe vi Deus mentem singulorum subdit cui vult. Nam quemadmodum Caesarem, qui homo est, metuunt duces pluri cum omnibus castris et urbibus, singulorum corde imaginem domini cunctorum venerari properante: Dei siquidem voluntate omnia timore in servitutem redacta causam nesciunt: ita et eum qui ad Deum confugit, et fidem justam, velut illius imaginem, in corde portat, cuncti morborum auctores spiritus honorant et fugiunt, naturali quadam ratione perterriti.

XXII. Attamen licet cuncti daemones cum omnibus morbis vos fugiant, in eo solo non est gaudendum, sed in eo quod propter beneplacitum nomina vestra in caelo, tamquam semper viventium, descripta sunt.

μετὰ τῇ τῆς εἰρήνης βασιλέως εἰσαεὶ τῶν ἀπορρήτων βασιλεύοντες ἀγαθῶν. ἐν δὲ τῷ παρόντι, ἀετὰρ ποταμῷ ἢ πηγῇ ἐπεὶ γε καὶ θάλασση ἀπολυσάμενοι ἐπὶ τῇ τρισμακαρίᾳ ἐπονομασίᾳ οὐ μόνον τὰ ἐνδομυχοῦντα ὑμῖν πνεύματα ἀπελάσαι δυήσεσθε, ἀλλ' αὐτοὶ μηκέτι ἀμαρτάνοντες καὶ Θεῷ ἀνενδοιάζως πιστεύοντες τὰ ἄλλων 5 κακὰ πνεύματα καὶ δαιμόνια χαλεπὰ σὺν τοῖς δεινοῖς πάθουσιν ἀπελάσετε. ἐνίοτε δὲ μόνον ἐνιδόντων ὑμῶν φεύζονται. ἴσασι γὰρ τοὺς ἀποδεδωκότας ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ. διὸ τιμῶντες αὐτοὺς πεφοβημένοι φεύγουσιν, ὥσπερ ἐχθρὸς ἐωράκατε, πῶς ἐμὲ ἀνυθεμένους μετὰ τὴν προσομιλίαν εὗξασθαι ὑπὲρ τῶν πασχόντων αὐτὰ τὰ πάθη, τῇ 10 πρὸς τὴν θρησκείαν τιμῇ ἀνέκραγεν, βραχεῖαν ὥραν στέξει μὴ δυηθέντα.

XX. Μὴ οὖν νομίσητε ὅτι ἡμεῖς ἄλλης φύσεως ὄντες κατὰ τοῦτο δαίμονας οὐ φοβούμεθα. τῆς γὰρ αὐτῆς ὑμῖν ἐσμεν φύσεως, ἀλλ' οὐ θρησκείας. διὸ ὑμῶν οὐ πολὺν, ἀλλὰ τὸ πᾶν κρείττονας 15 ὄντες καὶ ὑμᾶς τοιοῦτους γενέσθαι οὐ φθοροῦμεν, ἀλλὰ τὸνναντίον συμβουλευόμεν, εἰδότες ὅτι τοὺς Θεῷ προσοικειωθέντας ταῦτα πάντα ἀγνώστως προτιμᾷ καὶ φοβεῖται.

XXI. Ὅτι γὰρ τρόπον Καίσαρος χιλιάρχῳ οἱ ὑποκείμενοι στρατιῶνται διὰ τὴν τοῦ δεδωκότος ἐξουσίαν τὸν εἰληφότα οἶδασιν 20 τιμᾶν, τοσοῦτον ὥς' ἂν τοὺς ἐφεστῶτας λέγειν τούτῳ, ἐλθέ, καὶ ἔρχεται, καὶ ἄλλῳ, πορεύου, καὶ πορεύεται, οὕτως καὶ ὁ Θεῷ ἑαυτὸν ἀποδόνς, πιστὸς ὢν, δαίμοσιν τε καὶ πάθουσιν μόνον λέγων ἀκέεται, καὶ ὑποχωροῦσιν δαίμονες, πολὺ ἰσχυρότεροι ὄντες τῶν κελυνόντων. ἀφράσῃ γὰρ δυνάμει τὸν ἐκάστου νοῦν ὁ Θεὸς ὑποτάσσει ᾧ βέλεται. 25 ὥς γὰρ τὸν Καίσαρα πεφόβηται ὄντα ἄνθρωπον πολλοὶ ἡγεμόνες μετὰ πασῶν τῶν παρεμβολῶν καὶ πόλεων, τῆς ἐκάστης καρδίας τῶν ὅλων εἰκόνα προτιμᾶν σκευδούσης· Θεῷ γὰρ βουλῇ τὰ πάντα δεδουλωμένα φόβῳ τὴν αἰτίαν ἐκ οἴδεν· ἔτω καὶ τὸν Θεῷ προσφεύγοντα καὶ τὴν δικαίαν πίσιν ὥσπερ εἰκόνα αὐτῷ ἐν τῇ αὐτῷ βασι- 30 ζοντα καρδίᾳ πάντα τὰ παθοποιὰ πνεύματα τιμᾷ καὶ φεύγει, φυσικῇ τιτι ὁδῷ πεφοβημένα.

XXII. Ἄλλ' ὅμως καὶ πάντες δαίμονες μετὰ πάντων τῶν παθῶν ὑμᾶς φεύγουσιν, οὐκ ἔστιν ἐν τούτῳ μόνῳ χαίρειν, ἀλλ' ἐν τῷ δι' εὐαρεστίαν τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐν οὐρανῷ ὡς αἰεὶ ζώντων ἀνα- 35

Sic et quod divinitus vir sanctus daemones fugat, in alterius sanitatem fit. Haec vero dicimus, non quasi negemus aliis esse succurrendum, sed quia non oportet, ut eam ob rem elati negligamus nos. Contingit autem aliquando, ut daemones viros quosdam impios fugiant propter venerandum nomen, tuncque insidiis appetuntur et qui expellit et qui cernit: qui expellit, quasi propter justitiam fuerit honoratus, nesciens daemonis malitiam; simul enim ac nomen honore prosecutus est, et fuga sua impium in opinionem justitiae injecit, atque ita ad poenitentiam non agendam fraude induxit. Qui vero cernit, dum commercium habet cum expellente tamquam cum homine pio, ad similem vivendi rationem festinans perit. Interdum vero et eos, qui ad Deum non referunt adjurationes, fugere simulant, ut deceptos, cum voluerint, interimant.

XXIII. Et hoc igitur vos scire volumus, quod nisi quis se ipsum daemonibus servum tradat, quemadmodum dixi modo, daemon non habet potestatem in eum. Itaque unius Dei cultum amplexi, daemonum mensa abstinentes, temperantiam cum humanitate ac justitia consecrati et ter beata invocatione in remissionem peccatorum baptizati, pro viribus ad puritatis perfectionem vos tradendo, potestis ab aeterna eripi damnatione et bonorum aeternorum constitui heredes. Quae postquam dixisset, eos qui aegritudinibus vexabantur jussit accedere, et ita multi propter eos, quos hesterno die curatos viderant, congregati accesserunt. Ille vero impositis super eos manibus et precatus confestim sanavit, praecepitque cum iis, tum aliis, ut majori mane convenirent: atque lotus, ciboque sumto, somno se tradidit.

Homilia Decima.

I. Tertio itaque apud Tripolim die maturius e somno suscitatus Petrus ingreditur in hortum, ubi ingens erat aquae receptaculum, in quod continue plurima fluebat unda. Ibi lotus sicque postea precatus cecidit: nos vero circumsedentes ac in eum respicientes, quasi qui aliquid desideraremus audire, animadvertens dixit:

II. Multa mihi videtur esse differentia inter ignaros et errantes.

γραφῆται. οὕτω τὸ θεῖον ἅγιον δαίμονας φυγαδεύειν εἰς τὴν ἄλλαν
 ἴασις γίνεται. ταῦτα δὲ λέγομεν, οὐχ ὡς ἀρνούμενοι τὸ μὴ δεῖν
 ἄλλοις βοηθεῖν, ἀλλ' ὅτι μὴ χρὴ ἐπὶ τούτῳ τυφωθέντας ἑαυτῶν
 ἀμελεῖν. ἔσθ' ὅτε δὲ τινες ἀνόμως ἄνδρας δαίμονες φεύγουσιν δι'
 ὄνομα τίμιον· καὶ ἐνεδρεύονται ὃ τε ἀπελάσας καὶ ἱστορήσας. ὁ
 μὲν ἀπελάσας, ὡς διὰ δικαιοσύνην προτιμηθεὶς, οὐκ εἰδὼς τοῦ δαί-
 μονος τὸ κακοῦργον· ἅμα τε γὰρ τὸ ὄνομα τετίμηκεν, καὶ τῇ φυγῇ
 τὸν ἀσεβῆ εἰς οἴησιν δικαιοσύνης περιβαλὼν τοῦ μὴ μετανοεῖν ἠπά-
 τησεν. ὁ δὲ ἱστορήσας, ὡς εὐσεβεῖ συγχρησάμενος τῷ ἀπελάσαντι,
 πρὸς τὴν ὁμοίαν πολιτείαν σπεύσας ἀπόλλυται. ἐρίοτε δὲ καὶ τοὺς
 μὴ Θεῷ προσκαίμενους ὅρκους φεύγειν ὑποκρίνονται, ἵνα ἀπατήσαντες
 αὐτοὺς ὅτε θελήσωσιν ἀνελῶσιν.

XXIII. Καὶ τοῦτο οὖν ὑμᾶς εἰδέναι βουλόμεθα, ὅτι ἰὰν μὴ
 τις ἑαυτὸν δαίμοσιν δοῦλον ἐκδῶ, ὡς τάχιον εἶπον, ὁ δαίμων τὴν
 κατ' αὐτοῦ ἐξουσίαν οὐκ ἔχει. ἔνα οὖν Θεὸν σέβειν ἐλόμενοι καὶ
 τραπέζης δαιμόνων ἀποσχόμενοι καὶ σωφροσύνην μετὰ φιλανθρωπίας
 καὶ δικαιοσύνης ἀναδεξάμενοι καὶ τρισμακαρίᾳ ἐπονομασίᾳ εἰς ἄφρεσιν
 ἁμαρτιῶν βαπτισάμενοι, τῷ ὅσον δύνασθε ἐπὶ τὸ τέλειον τῆς ἀγνείας
 ἑαυτοὺς ἐπιδιδόναι, δύνασθε κολάσεως αἰδίᾳ ῥυσθίντες αἰωνίων ἀγα-
 θῶν κληρονόμοι καταστῆναι. ταῦτα εἰπὼν τοῖς ὑπὸ παθῶν ὄχλου-
 μένοις προσίειναι ἐκέλευσεν, καὶ οὕτως πολλοὶ πείρα τῶν ἐχθρῶν θερα-
 πευθέντων συνεληλυθότες προσήεσαν, ὁ δὲ τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπι-
 θείς καὶ εὐξάμενος ἐξ αὐτῆς ἰασάμενος, ἐντειλάμενος αὐτοῖς καὶ
 τοῖς ἄλλοις ὀρθριώτερον συνεδρεῖν, αὐτὸς λεσάμενος καὶ τροφῆς
 μεταλαβὼν ὑπνωσεν.

ΟΜΙΛΙΑ Ι'.

I. Τῇ μὲν ἔν ἐν Τριπόλει τρίτῃ ἡμέρᾳ ὀρθριώτερον ἐξ ὕπνου
 ἐγερθεὶς ὁ Πέτρος εἰς τὸν κῆπον εἰσῆει, ἔνθα ἦν ὕδροχοεῖον μέγα,
 εἰς ὃ διηνεκῶς πλείσιον ἐρρέεν ὕδωρ. ἐκεῖ λεσάμενος εἰθ' ἄτως
 εὐξάμενος ἐκαθέσθη, ἡμᾶς δὲ περικαθεζομένους καὶ εἰς αὐτὸν ἀτε-
 νίζοντας ὥσπερ ἀκῆσαι τι βελομένους συνεῖς ἔφη·

II. Πολλή μοι δοκεῖ εἶναι διαφορὰ τῶν ἀγνοούντων πρὸς

Qui enim ignorat, videtur mihi similis esse homini ad praeclaram civitatem pergere nolenti, inscitia bonorum ibi positorum; qui vero errat, homini scienti quidem civitatis bona, sed qui in itinere suscepto semitam mutaverit ideoque aberrarit. Ad eum igitur modum puto magnam esse differentiam inter idolorum cultores et eos qui in vera religione peccant. Nam idolorum cultores vitam aeternam nesciunt, quam ideo nec appetunt: quod enim ignorant, non possunt diligere. Qui autem unum Deum colere sibi proposuerunt, et aeternam vitam bonis datam edocti sunt, si quid contra voluntatem Dei aut crediderint aut fecerint, assimilantur iis, qui ex supplicii civitate eruperunt, ut venirent ad urbem felicitatis, atque itinere a recta via aberrarunt.

III. Haec cum nobis edisseret, ingressus est ad huiusmodi referenda destinatus aliquis ex nostris, ut nuntiaret illi: magna hominum multitudo, domine mi Petre, pro foribus stat. Ejus ergo permissu intravit magna hominum frequentia. Ille vero surgens et in basi hesterna positus, cum religionis ritu salutasset, dixit: Dei, creatoris caeli et terrae omniumque iis contentorum (ut verus nos docuit propheta) ad imaginem et ad similitudinem homo factus, constitutus est ut imperaret ac dominaretur, dico autem in ea quae sunt in aëre, terra et aquis, quemadmodum ex ipsa re cernere est. Nam industria sua quae in aëre versantur dejicit, quae in profundo degunt extollit, quae terram incolunt venatur, quamvis robore multum eo praestantiora, elephantos inquam et leones ac his similia.

IV. Quamdiu ergo justus exstitit, omnibus malis superior fuit, ac velut in corpore immortalis experimentum doloris capere non poterat. Ubi autem peccavit, sicut die hesterno et illum praecedente ostendimus, tamquam factus servus peccati cunctis perpassionibus subjacuit et omnibus bonis justo iudicio privatus est. Haud enim aequum fuisset, ut relicto datore data apud ingratos manerent. Unde per exsuperantem misericordiam, quo una cum prioribus futura quoque aeterna perciperemus bona, suum misit prophetam. Qui propheta nobis praecepit, ut diceremus vobis quae sentire et facere debeatis. Eligite ergo et capessite. Id in vestra situm est potestate. Equidem quae sentire debetis, ista sunt: omnium

τοὺς πεπλανημένους. ὁ γὰρ ἄγροῶν εἰκέναι μοι δοκεῖ ἀνδρὶ ἐπ' ἐνθουσιάζοντι πόλιν μὴ ὀρμαῖν βεληθέντι, διὰ τὸ ἀγροεῖν τὰ ἐκεῖ καλὰ, ὁ δὲ πεπλανημένος μαθόντι μὲν τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἀγαθὰ, ἐν δὲ τῷ ὀρμαῖν κατὰ τὴν ὁδὸν τρίβον παραλλάξαντι καὶ διὰ τῆτο πλανωμένῳ. ἔτως ἔν μοι δοκεῖ πολλὴν διαφορὰν εἶναι τῶν εἰδωλα 5 σβόντων πρὸς τὴς ἐν θεοσεβείᾳ ἀλωμένους. οἱ τε γὰρ εἰδωλα σέβοντες ἀγροῦσιν τὴν αἰώριον ζωὴν, ἡ εἵνεκεν ὑδὲ ὀρέγονται αὐτῆς· ὁ γὰρ μὴ ἴσασιν, ἀγαπᾷν ἡ δύναται. οἱ δὲ τὸν ἑνα Θεὸν σέβειν ἐλόμενοι καὶ αἰώριον ζωὴν τοῖς ἀγαθοῖς δεδομένην μεμαθηκότες εἰν τι παρὰ τὰ δοκῶντα τῷ Θεῷ ἢ πιστεύσωσιν ἢ ποιήσωσιν, 10 εἰκόσιν τοῖς τὴν μὲν πόλιν τῆς τιμωρίας ἐκβεβηκόσιν, ἐλθεῖν εἰς τὴν ἐνθουσιάζοντι καὶ ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἐνθουσίας πλανηθεῖσιν.

III. Ταῦτα αὐτοῦ διαλεγόμενε ἡμῖν εἰσέγει τις τῶν ἡμετέρων ἐπὶ τῷ ἀπαγγελεῖν αὐτῷ, ὁ τὰ τοιαῦτα καθεστεικῶς λέγειν· πολλοὶ ὄλχοι, κύριέ με Πέτρε, πρὸ τῶν θυρῶν ἐστήκασιν. ἐπιτρέψαντος 15 ἐν αὐτῷ πολὺς ἐπεισιῆλθεν ὄλχος. ὁ δὲ ἐγερεῖς καὶ τῇ ἐχθρῇ βᾶσει ἐπιστάς, τῷ τῆς θεοσεβείας ἔθει προσαγορεύσας ἔφη· Θεὸς τὸν ἐρανὸν κτίσαντος καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς πεποιηκότες, ὡς ἀληθὲς εἶρηκεν ἡμῖν προφήτης, ὁ ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν γεγονὼς ἄρχειν τε καὶ κυριεύειν κατεστάθη, λέγω 20 δὲ τῶν ἐν ἀέρι καὶ γῇ καὶ ὕδασι, ὡς ἐξ αὐτῷ τῷ πράγματι ἔστιν συνδεῖν, ὅτι τῇ ἑαυτῷ συνέσει τὰ μὲν ἐν ἀέρι φέρει κάτω, τὰ ἐν βυθῷ ἀνάγει ἄνω, τὰ ἐν γῇ ἀγρεύει, καὶ τοι γε κατ' ἀλήθειαν αὐτῷ πολλῷ μείζονα ὄντα, λέγω δὲ ἐλέφαντας καὶ λέοντας καὶ τὰ τέτοις παραπλήσια. 25

IV. Ὅτε μὲν τοι δίκαιος ἐτύγγανεν, καὶ πάντων παθημάτων ἀνώτατος ἦν, ὡς ἀθανάτῳ σώματι τῷ ἀλγεῖν πείραν λαβεῖν μὴ δυνάμενος, ὅτε δὲ ἡμαρτεν, ὡς ἐχθρῇ καὶ τῇ πρὸ αὐτῆς ἐδείξαμεν, ὡς δῆλος γεγονὼς τῆς ἁμαρτίας πᾶσιν ὑπέπεσεν τοῖς παθήμασι, πάντων καλῶν δικαίᾳ κρίσει στερηθείς. οὐ γὰρ εὐλογον ἦν, τοῦ 30 δεδοκότες ἐγκαταλειφθέντος τὰ δοθέντα παραμένειν τοῖς ἀγνώμοσιν. ὅθεν ἐξ ὑπερβαλλέσης αὐτῷ εὐσπλαγχνίας πρὸς τὸ ἀπολαύειν ἡμᾶς ἅμα τοῖς πρώτοις καὶ τὰ ἐσόμενα αἰώνια ἀγαθὰ, τὸν αὐτῷ ἐπεμψεν προφήτην. ὁ δὲ προφήτης πρὸς ἡμᾶς λέγειν ἡμῖν ἃ δεῖ φρονεῖν καὶ ποιεῖν ἐνετείλατο. Ἐλθοῦτε ἔν, ὁ ἐπὶ τῇ ἡμετέρῃ κείται ἐξουσία. 35

auctorem Deum venerari, quem si mente receperitis, ab ipso cum prioribus commodis futura quoque perpetua bona consequemini.

V. Vosmet igitur ad utilia poteritis persuadere, si ad latitantem in vestro corde horridum serpentem velut incantantes dixeritis: *Dominum Deum revereberis, et illi soli servies*. Ex tota ergo mente convenit eum solum vereri, non ut iniquum, sed ut justum. Etenim iniquum quis veretur, ne inique de medio tollatur, justum vero, ne in peccato deprehensus poenas det. Potestis itaque per timorem erga illum effugere multos noxios metus. Unum enim cunctorum dominum et creatorem nisi timeatis, omnium malorum servi magno vestro incommodo eritis, daemonum inquam et morborum omnisque rei quae aliquo modo potest nocere.

VI. Cum fiducia ergo ad Deum accedite, qui principio ad cunctis imperandum et dominandum facti estis. Qui ipseus fertis in corpore imaginem, pariter feratis in mente sententiae similitudinem. Quoniam igitur facientes similia cum brutis animantibus ex anima humanam animam perdidistis, instar porcorum effecti daemonum facti fuistis petitis. Itaque si Dei legem receperitis, fietis homines. Neque enim brutis animantibus dici potest: non occides, non adulterabis, non furaberis et sequentia. Quare ne vobis invideatis, ut ad primam revocati introeatis nobilitatem. Fieri enim id potest, si Deo per bona opera similes efficiamini. Et per similitudinem filii ejus esse reputati, in dominium cunctorum restitui poteritis.

VII. Incipite ergo deponere vanorum idolorum noxios metus, ut iniquam effugiatis servitutem. Domini namque vestri facti sunt illi, qui et ad servitium vobis fuissent inutiles. Loquor autem de materia inanimorum simulacrorum, quae ne ad serviendum quidem vobis usui esse possunt. Nam neque audiunt, neque vident, neque sentiunt, sed nec possunt moveri. An enim vellet aliquis vestrum sic videre, ut vident, et audire, ut audiunt, et sentire, et moveri? Sed absit, hac contumelia afficere hominem quemlibet, qui Dei circumfert imaginem, etiamsi similitudinem perdiderit.

ἃ μὲν ἔν δαὶ φρονεῖν, ἐστὶ ταῦτα· τὸν πάντα πεποιηκότα σέβειν Θεόν, ὃν ἂν ἀπολάβητε. τῷ νῷ, ἀπ' αὐτῶ ἀπολήψεσθε ἅμα τοῖς πρώτοις καλοῖς καὶ τὰ ἐσόμενα αἰώνια ἀγαθά.

V. Πείσαι ἔν ἑαυτὲς πρὸς τὰ συμφέροντα δυνήσεσθε, ἰάν-
 περ τῷ ἐμφωλεύοντι ἐν τῇ ὑμετέρᾳ καρδίᾳ δεινῷ ὄφει ὥσπερ ἐπεί- 5'
 δοτες λέγητε· Κύριον τὸν Θεὸν φοβηθήσῃ καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύ-
 σαις. Ἐκ παντὸς ἔν λογισμῷ συμφέρει τὸ αὐτὸν μόνον φοβεῖσθαι,
 ἐχ' ὡς ἄδικον, ἀλλ' ὡς δίκαιον. καὶ γὰρ ἄδικόν τις φοβεῖται, μὴ
 ἀδίκως ἀναιρεθῇ, καὶ τὸν δίκαιον, μὴ ἁμαρτίᾳ φωραθεὶς τιμω-
 ρηθῇ. δύνασθε ἔν ἐν τῷ πρὸς αὐτὸν φόβῳ πολλῶν τῶν ἐπιβλα- 10
 βῶν ἀπαλλαγῆναι φόβῳ. ἔνα γὰρ τὸν πάντων κύριον καὶ ποιητὴν
 ἰάν μὴ φοβῆσθε, πάντων τῶν κακῶν δέλοι ἐπὶ τῇ ἰαντῶν βλάβῃ
 ἴσεσθε, λέγω δὲ δαιμόνων καὶ παθημάτων καὶ παντὸς ᾧ δὴ τινι
 τρόπῳ βλάπτειν δυναμένε.

VI. Θαρσύναντες ἔν πρῶσιτε τῷ Θεῷ, οἱ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ 15
 τῷ πάντων ἄρχειν καὶ κυριεύειν γεγεννημένοι, οἱ τινες ἔχετε αὐτῶ
 ἐν μὲν τῷ σώματι τὴν εἰκόνα, ὁμοίως τε ἔχετε ἐν τῷ νῷ τῆς γνώ-
 μης τὴν ὁμοιότητα. ἐπεὶ ἔν ἀλόγοις ζώοις εὐοκία πρᾶξαντες ἐκ τῆς
 ψυχῆς τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν ἀπωλέσατε, ὥσπερ χοῖροι γενόμενοι
 δαιμόνων αἰτηήματα ἐγένεσθε. ἰάν ἔν τῷ Θεῷ νόμον ἀναδῆξῃσθε, 20
 ἀνθρωποι γίνεσθε. οὐ γὰρ οἷον ἀλόγοις ζώοις ἔσιν εἰπεῖν· ἐ φο-
 νύσεις, ἐ μοιχεύσεις, ἐ κλέψεις καὶ τὰ ἐξῆς. διὸ μὴ φθορήσῃτε
 ἑαυτοῖς εἰς τὴν πρώτην ἀνακαλέμενοι εἰσελθεῖν εὐγένειαν. δυνατὸν
 γὰρ ἐστιν, ἰάν τῷ Θεῷ διὰ τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἐξομοιωθῇτε.
 καὶ διὰ τὴν ὁμοιότητα υἱοὶ ἐκείνου εἶναι λογισθέντες πάντων δε- 25
 σπόται ἀποκαταστήναι δυνήσεσθε.

VII. Ἀρξασθε ἔν ἀποδύεσθαι τῶν κενῶν εἰδώλων τὲς ἐπι-
 βλαβεῖς φόβες, ὅπως τὴν ἄδικον φύγητε δεσλείαν· δεσπότης γὰρ γε-
 γόνασιν ὑμῶν ἐκεῖνοι, οἱ καὶ εἰς δέλας ὑμῖν ἄχρηστοι τυγχάνουσιν.
 λέγω δὲ περὶ ὕλης τῶν ἀψύχων ἀγαλμάτων τῶν μηδὲ πρὸς τὸ δου- 30
 λεῖναι ὑμῖν χρησιμεύοντων. ἔτε γὰρ ἀκεί, ἔτε βλέπει, ἔτε αἰσθάνε-
 ται, ἀλλ' ἐδὲ μὲν κινήθῃναι δύναται. εἰ γὰρ βέλεται τις ὑμῶν
 ἔως ὅρᾱν ὡς ὅρᾱ καὶ ἀκείν ὡς ἀκεί καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ κινεῖ-
 σθαι· ἀλλ' ἀπειὴ τοιαύτη λαιδορία λαιδορεῖν πάνθ' ὅντιν' ἀνθρωπον,
 εἰκόνα περιφέροντα Θεῷ, εἰ καὶ τὴν ὁμοιότητα ἀπώλεσεν. 35

VIII. Deos igitur vestros aureos et argenteos vel ex alia factos materia in primam suam naturam restituite, in pocula dico et pelves et reliqua omnia quae vobis ad ministerium possunt esse utilia. Atque haec vobis initio data bona reddi poterunt. Sed forsán dicetis, non permittunt nobis id facere praepositorum leges. Bene, quia leges, et non ipsorum futilium numinum quae non est virtus. Qua ergo ratione deos existimastis, qui humanis legibus defenduntur, a canibus servantur, a populis custodiuntur? et hoc si idola fuerint aurea vel argentea vel aenea: nam lapidea aut fictilia ipsa sui vilitate muniuntur, quia nemo hominum lapideum vel fictilem furari avet deum. Adeo ut magno subjiciantur periculo, qui ex pretiosiore materia constant dii vestri. Et quo modo dii sunt, qui furto auferuntur, qui conflantur, appenduntur, qui custodiuntur?

IX. O miserorum mortalium mentes, qui mortuis magis mortua videntur! Neque enim possum ea mortua dicere, quae numquam vixerunt. Nisi forte sepulcra sunt antiquorum hominum. Interdum enim ingressus aliquis loca ignota nescit, utrum quae videt templa sint hominum mortuorum monumenta, an vocatorum deorum, interrogans vero et audiens, ea esse deorum, adoravit pudore non suffusus, quod, nisi percontando didicisset, propter aequam similitudinem velut mortui praeteriisset sepulcrum. Sed non oportet ut in hac superstitione multam afferam probationem. Facile enim est volenti intelligere, quod nihil sit, nisi quis forte nullatenus videat. Attamen vel nunc audi, simulacrum non audire, ac intellige, non intelligere. Nam illud mortalis hominis manus fecerunt. Si autem qui fecit, obiit, quo modo ab illo factum non destruetur? Cur itaque adoras mortalis opus, omnino sensu destitutum? cum qui mentem habent, ne animalia quidem adorent, nec elementa a Deo condita colant atque adulentur, caelum dico, solem, lunam, astra, terram, mare et cuncta iis contenta: recte judicantes, nec ab ipso creata coli debere, sed eorum opificem et largitorem Deum esse adorandum. In hoc quippe et ipsa gaudent, cum honorem creatoris nemo ipsis attribuit.

X. Ad ipsum enim solum pertinet eximia gloria, qui solus increatus

VIII. Τὰς γυν̄ θεὰς ὑμῶν τὰς χρυσείας καὶ ἀργυρέας ἢ καὶ ἐξ ἄλλης τινὸς ὕλης γεγεννημένους εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν φύσιν ἀποκαταστήσατε, εἰς τε φιάλας λέγω καὶ λεκάνας καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὅσα ὑμῖν πρὸς ὑπηρεσίαν χρήσιμα εἶναι δύναται· καὶ ταῦτα ὑμῖν ἀπαρχῆς δοθέντα ἀγαθὰ ἀποκατασταθῆναι δυνήθησεται. ἀλλ' ἴσως ἔρειτε· ἐκ ἑῶσιν ἡμᾶς ἐτο ποιῆσαι οἱ τῶν ἐφεστώτων νόμοι. καλῶς, ὅτι νόμοι, καὶ ἐκ αὐτῶν τῶν εἰκαίων σεβασμάτων ἢ μὴ ἔσα δύναμις. πῶς ἔν̄ αὐτὰς θεὰς νεομίκαιτε, ὑπ' ἀνθρωπίνων νόμων ἐκδικασμένους, ὑπὸ κυνῶν φρερεμένους, ὑπ' ὄχλων φυλασσομένους; καὶ ταῦτα ἐὰν χρύσεια ἢ ἀργύρεα ἢ χάλκεα· τὰ γὰρ λίθινα ἢ ὀστράκινα ὑπὸ 10 τῆς ἀτιμίας φυλάσσεται, ὅτι ἑδεῖς ἀνθρώπων λίθινον ἢ ὀστράκινον ὀρέγεται κλέψαι θεός. ὥστε μεγάλῳ κινδύνῳ ὑπόκειται οἱ ἐκ πολυτελεστέρως ὕλης γεγεννημένοι ὑμῶν θεοί. πῶς δὴ καὶ θεοὶ εἰσιν, κλεπτόμενοι, χωνευόμενοι, σταθμιζόμενοι, φρερεόμενοι;

IX. Ὡ τῶν ταλαιπωρῶν ἀνθρώπων φρένες, νεκρῶν νεκρότερα 15 δειδότων· οὐδὲ γὰρ νεκρὰ αὐτὰ λέγειν δύναμαι, τὰ μηδέποτε ζήσαντα, ἐκτὸς εἰ μὴ τάφοι ἀρχαίων ἀνθρώπων εἰσίν. ἐνίοτε γὰρ ἐπιβὰς τις ἀγνώστοις τόποις οὐκ οἶδεν, ἔς ὃρ᾽ ναῆς, πότερόν ποτε νεκρῶν ἀνδρῶν μνηματὰ ἔστιν, ἢ τῶν λεγομένων θεῶν· πυθόμενος δὲ καὶ ἀκέσας ὅτι θεῶν, προσεκύνησεν οὐκ αἰδεσθεῖς, ὅτι εἰ μὴ 20 ἐξετάσας μεμαθήκει, διὰ τὸ ἴσον τῆς ὁμοιότητος ὡς νεκρῷ μνημεῖον ἂν παρεληλύθει. πλὴν οὐ χρεὶ με πρὸς τῆς τοιαύτης δεισιδαιμονίας πολλὴν παρέχειν ἀπόδειξιν. ῥᾶδιον γάρ ἐστιν τῷ θεύοντι νοῆσαι, ὅτι ἑδέν̄ ἐστιν, ἐκτὸς εἰ μὴ τις ἐ βλέπῃ. πλὴν καὶ νῦν ἄκασον, ὅτι ἐκ ἀκεί, καὶ νόησον, ὅτι ἐ νοεῖ. χεῖρες γὰρ αὐτὸ 25 θανάτους ἀνθρώπων ἐποιήσαν. εἰ δὲ ὁ ποιήσας ἐτελεύτησεν, πῶς τὸ ὑπ' αὐτῷ γεγονὸς ἐ λυθήσεται; τί ἔν̄ θνητῷ ἔργον προσκυνεῖς, παντελῶς ἀναίσθητον ὄν; ὁπότε οἱ λογισμὸς ἔχοντες ἑδὲ τὰ ζῶα προσκυνῶσιν, ἑδὲ στοιχεῖα τὰ ὑπὸ Θεῷ γεγεννημένα κολακεύουσιν, λέγω δὲ ἑρανον, ἥλιον, σελήνην, ἀστραπὴν, θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν 30 αὐτοῖς, ὀρθῶς κρίνοντες μηδὲ τὰ ὑπ' αὐτῷ γεγόμενα προσκυνεῖν, ἀλλὰ τὸν τέτων δημιουργὸν καὶ πάροχον σέβειν Θεόν. ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ αὐτὰ χαίρει, ὅτι τὴν τῷ πεποιηκότος τιμὴν ἑδεῖς αὐτοῖς προσῆψεν.

X. Αὐτῷ γὰρ μόνος ἐστὶν ἡ ἔντιμος δόξα τῷ μόνῳ ἀγενήτῃ, 35

est, quoniam reliqua omnia creaturae sunt. Sicut ergo increati proprium est, Deum esse, ita quidquid creatum est, deus vere non est. Ante omnia ergo intelligere debetis malignum vos intus decipientis daemonis commentum, qui perite seducit vos promissione mentis melioris, serpitque e cerebro vestro in dorsi medullam, et lucrum magnum computat deceptionem vestram.

XI. Scit enim primam legem, quod, si vos in opinionem vulgatorum deorum inducat tantum, ut contra monarchiae bonum peccetis, lucrum ipsi fiat vestra subversio. Hac vero ratione, quod terram edere condemnatus fuerit, eum, qui peccati causa in terram resolutus est, terram factum potestatem habet manducandi, animabus vestris in igneum illius ventrem abeuntibus. Ut ergo ista perpetiamini, omnem vobis contrariam suggerit opinionem.

XII. Ab ipso enim cunctae, quae contra Dei monarchiam sunt, sententiae fallaces perniciose inferuntur menti vestrae. Primo quidem, ne pietatis verba audientes malorum causam ignorantiam expellatis, insidias praetextu cognitionis struit: suggerens primum et una in omnes utens praesumptione, quae est, ut malo accepto consilio putetur, quod si quis non audierit verae religionis sermonem, non sit reus iudicio. Quare ita decepti quidam nolunt audire, ut ignorent: nescientes, ignorantiam ipsam per se esse validum venenum ac lethale. Nam si quis mortiferum pharmacum per ignorantiam sumat, non ideo non moritur. Sic peccata naturaliter interimunt peccatorem, licet ex ignoratione faciat quae non oportet.

XIII. Si autem de eo erit iudicium, quod non sit obeditum sermoni, multo magis Deus eos perdet, qui noluerint ejus religionem suscipere. Nam qui noluit discere, ne esset reus, jam ut peritus iudicatur. Agnovit enim quod noluit audire, adeo ut istud commentum nullatenus ad excusationem valeat apud cordis cognitorem Deum. Quocirca fugite varam cogitationem, vestrae menti a serpente suggestam. Ut vero aliquis vere ignarus praesentem vitam finierit, culpa non carebit, quod in toto vitae tempore non agnoverit beneficiorum ciborumque largitorem, et, velut sensu carens multumque ingratus, indignus servus e regno Dei rejicietur.

ὅτι τὰ λοιπὰ πάντα γενητὰ τυγχάνει. ὥς ἐν τῷ ἀγενήτῃ ἴδιον τὸ θεὸς εἶναι, ἔτως πᾶν ὅτιοῦν γινόμενον θεὸς τῷ ὅντι οὐκ ἔστιν. πρὸ πάντων ἐν ἐννοηθῆναι ὀφείλετε τὴν τοῦ ἐν ὑμῖν ἀπατῶντος ὀφειῶς κακοῦργον ἐπίνοιαν, ὃς φρονίμως ὑμᾶς ἀπατᾷ ὑποσχέσει κρείττονος λογισμοῦ, ἔρπων ὑμῶν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου εἰς τὸν πωτιαῖον ⁵ μυελὸν καὶ μέγα κέρδος ἡγούμενος τὴν ὑμετέραν ἀπάτην.

XI. Εἰδὼς γὰρ τὸν ἀπαρχῆς νόμον, ὅτι ἐὰν ὑμᾶς εἰς ὑπόνοιαν τῶν δήποτε λεγομένων θεῶν ἐνέγκῃ μόνον, ἵνα εἰς τὸ τῆς μοναρχίας ἀγαθὸν ἀμάρτητε, κέρδος αὐτῷ γίνεται ἢ ὑμῶν καταστροφή. λόγῳ δὲ τούτῳ ὅτι γῆν ἡσθίεν καταδικασθεῖς, τὸν δι' ἀμαρτίαν εἰς ¹⁰ γῆν λυθέντα, γῆν γινόμενον, ἰσθίειν ἔχει ἐξουσίαν, τῶν ψυχῶν ὑμῶν εἰς τὴν τοῦ πυρὸς αὐτοῦ γαστέρα χωρουσῶν. ἵνα οὖν ταῦτα πάθῃτε, πᾶσαν τὴν καθ' ὑμῶν ὑμῖν ὑποβάλλει οἴησιν.

XII. Ἀπ' αὐτοῦ γὰρ πᾶσαι αἱ κατὰ τῆς μοναρχίας ἀπατηλοὶ τῷ νῷ ὑμῶν ἐπὶ βλάβῃ ἐνσπείρονται ὑπολήψεις. πρῶτον μὲν μὴ τὸς ¹⁵ τῆς θεοσεβείας ἀκέσαντες λόγους τὴν τῶν κακῶν αἰτίαν ἀπελάσῃτε ἄγνοιαν, προφάσει γνώσεως ἐνεδρεύει, δοὺς τὰ μὲν πρῶτα μιᾷ τῇ κατὰ πάντων προλήψει χρώμενος, ἣ τις ἐξιν τὸ νομίζειν καὶ κακῶς βεβελεῦσθαι, ὅτι ἐὰν μὴ τις ἀκέσῃ τοῦ τῆς θεοσεβείας λόγον, ἐκ ²⁰ ἔστιν ἐνοχος τῇ κρίσει. διὸ καὶ ἔτως ἀπατῶμενοί τινες ἀκέειν ἐθέλουσιν, ἵνα ἄγνοῶσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι ἡ ἄγνοια αὐτὴ κατ' αὐτὴν ἱκανὸν θανάσιμόν ἐστιν φάρμακον. οὐ γάρ, εἴ τις προσλάβοι θανασίμου φαρμάκου ἄγνοῶν, οὐκ ἀποθνήσκει. οὕτως φυσικῶς αἱ ἀμαρτίαι ἀναιροῦσιν τὸν ἀμαρτάνοντα, καὶ ἄγνοῶν πράσσει ²⁵ μὴ δεῖ.

XIII. Εἰ δὲ ἐπὶ παρακοῇ λόγων κρίσις γίνεται, πολλῷ μᾶλλον ὁ θεὸς ὀλοθρεύσει τοὺς μὴ θελήσαντας τὴν εἰς αὐτὸν θρησκείαν ἀναδέξασθαι. ὁ γὰρ μὴ θελὼν μαθεῖν ἵνα μὴ ἐνοχος ᾖ, ἥδη ὥς εἰδὼς κρίνεται. ἔγνω γὰρ ὁ μὴ ἀκοῦσαι θελεῖ ὥς οὐδὲν δύναται πρὸς ἀπολογίαν ἐπίνοια πρὸς καρδιογνώστην Θεόν. διὸ φεύγετε ³⁰ τοῦ ὄφους τὴν πανοῦργον ὑποβαλλομένην ὑμῶν τῷ νῷ ἐνθύμησιν. ἵνα δὲ καὶ ὅπως ἄγνοήσας τις τὸν παρόντα βίον τελευτήσῃ, ἐγκλημα εἴη, ὅτι βιώσας χρόνον οὐκ ἔγνω τίς αὐτῷ τε καὶ τῶν αὐτῷ ἐπικερθησῶν τροφῶν ὑπῆρξεν εὐεργέτης, καὶ ὅτι ὥς ἀναίσθητος καὶ ἀχάριστος πολὺ ἀνάξιος δούλος τῆς τοῦ θεοῦ ἀποδοκιμάζεται βασιλείας. ³⁵

XIV. Subjicit iterum vobis nequissimus serpens existimationem, ut hoc cogitatis ac dicatis, hoc ipsum quod plerique vestrum dicunt: Scimus et nos, unum esse omnium dominum, sed et isti dii sunt. Sicut enim unus est Caesar, habet autem sub se administros, consulares, praefectos, tribunos, centuriones, decanos: eodem modo, cum unus sit magnus Deus, instar Caesaris, et isti, ad similitudinem minorum potestatum, dii sunt, ei quidem subjecti, nostri tamen gubernatores. Audite igitur, qui ex hac susceptione per eum velut gravi veneno estis infecti pravam intelligo allati exempli suspicionem. Audite, ut sciatis quid bonum et quid malum, nondum enim perspexistis, quoniam nec quae proponitis intelligitis.

XV. Si enim dicitis, quod ad similitudinem Caesaris Deus in locum subjectarum potestatum habet quos putatis deos, neque sic vestrum sequimini exemplum. Nam si sequeremini, id scire oportuit, quia sicut non licet nomen Caesaris dare alteri, dico autem vel consuli vel praefecto vel tribuno vel alteri cuiquam (etenim qui dederit non vivet et qui acceperit occidetur), ita ex vestro exemplo Dei nomen alteri nefas est imponi, alioquin et qui tentaverit vel accipere vel tradere, interibit. Quod si contumelia homini illata poenas dat, multo magis, qui alios deos dicunt, tamquam in Deum contumeliosi aeterno subjicientur supplicio. Et merito, quia nomen, quod in monarchiam ejus vobis ad honorandum traditum est, omni qua potuistis affecistis contumelia. Non enim vere nomen ejus est Deus: at vos, qui illud accepistis, tractastis contumeliose, quod vobis concessum fuit; ut quemadmodum eo usi fueritis, id ad verum illius nomen referatur. Vos autem illud omni exposuistis opprobrio.

XVI. Itaque vestrorum Aegyptiorum primi, qui de rerum caelestium scientia gloriantur et de astrorum natura se jactant judicare, illud nomen per malam in se latentem opinionem omni ignominiae, quantum in ipsis fuit, subjecerunt. Nam alii eorum bovem qui dicitur Apis colendum tradidere, alii hircum, alii felem, alii serpentem, sed et piscem et cepas et ventris crepitus et cloacas et brutarum animantium membra. Et mille aliis subdiderunt illud nomen odiosissimis turpitudinibus.

XIV. Πάλιν τε ὑποβάλλει ὑμῖν ὁ δεινὸς ὄφρις ὑπόληψιν, τοῦτο νοεῖν καὶ λέγειν, τοῦτο ὁ σχεδὸν οἱ πλείστοι ὁμῶν λέγουσιν· ἴσμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι εἰς ἐστὶν ὁ πάντων κύριος, ἀλλὰ καὶ οὗτοι θεοὶ εἰσιν. ὅπερ γὰρ τρόπον εἰς ἐστὶν ὁ Καῖσαρ, ἔχει δὲ ὑπ' αὐτὸν τοὺς διοικητάς, ὑπατικούς, ἐπαρχοὺς, χιλιάρχους, ἑκατοντάρχους, δεκάρχους, 5 τὸν αὐτὸν τρόπον ἐνὸς ὄντος τοῦ μεγάλου Θεοῦ ὥπερ Καῖσαρος καὶ οὗτοι κατὰ τὸν τῶν ὑποκειμένων ἐξουσιῶν λόγον θεοὶ εἰσιν, ὑποκείμενοι μὲν ἐκείνῳ, διοικούντες δὲ ἡμᾶς. ἀκούσατε οὖν οἱ ταύτην τὴν ὑπόνοιαν ὡς δεινῷ ἐπαλειφθέντες ἰπ' ὑπ' αὐτοῦ, λέγω δὲ τοῦ παραδείγματος τὴν κακὴν ὑπόνοιαν, ὅπως εἰδῆτε τί καλὸν 10 καὶ τί πονηρὸν· οὐπω γὰρ ἀνεβλέψατε, ὅτι οὐδὲ τοῖς προβαλλομένοις ὑφ' ὁμῶν ἐνοραῖτε.

XV. Εἰ γὰρ φατε, ὡς εἰς τὸν τοῦ Καῖσαρος λόγον τὸν Θεὸν ἔχειν τὰς ὑποκειμένας ἐξουσίας, τοὺς λεγομένους θεοὺς, οὐδ' οὕτως τῷ ὁμῶν στοιχεῖτε παραδείγματι. εἰ γὰρ ἐστοιχεῖτε, ἐχρῆν 15 τοῦτο εἰδέναι, ὅτι, ὡς οὐκ ἔξεστιν τὸ Καῖσαρος ὄνομα ἐτέρῳ δοῦναι, λέγω δὴ ἢ ὑπάτω ἢ ἐπαρχῷ ἢ χιλιάρχῳ ἢ ἐτέρῳ τινί (ὅτι ὁ διδῶς οὐ ζήσεται, καὶ ὁ λαμβάνων ἀναιρεθήσεται), οὕτως ἐκ τοῦ ὑμετέρου παραδείγματος τοῦ Θεοῦ ὄνομα ἐτέρῳ δοθῆναι οὐκ ἔξεστιν· ἐπεὶ καὶ ὁ πειραθεὶς ἦτε λαβεῖν ἦτε δοῦναι ἀπόλλυται. εἰ δὲ ἢ ἐπ' 10 ἀνθρώπου ὕβρις δίκην παρέχει, πολλῷ μᾶλλον οἱ ἐτέρους θεοὺς λέγοντες ὡς Θεὸν ὕβρισαντες αἰωνίῳ ὑποκείσονται κολάσει. καὶ εὐλόγως, ὅτι τὸ εἰς τὴν αὐτοῦ μοναρχίαν παραδοθὲν ὑμῖν τιμᾶν ὄνομα πάσῃ ἢ ἡδυνήθητε ὑπεβάλατε ὕβρει· οὐ γὰρ τὸ ὄντως ἐστὶν αὐτοῦ ὄνομα Θεός, ἀλλ' ὑμεῖς τοῦτο παρειληφότερες ὕβρισατε ὃ ἐδόθη 15 ὑμῖν, ἵνα ὡς ἂν αὐτῷ χρήσησθε, εἰς τὸ ὄντως αὐτοῦ ὄνομα λογισθῇ· ὑμεῖς δὲ αὐτὸ πάσῃ ὕβρει ὑπεβάλατε.

XVI. Αὐτίκα γοῦν τῶν Αἰγυπτίων ὁμῶν οἱ ἀρχηγέται, οἱ περὶ μετεωρολογίας ἀνυχοῦντες καὶ τῶν ἄστρον τὰς φύσεις διακρίνειν ἐπαγγελλόμενοι, ὑπὸ κακῆς αὐτοῖς ἐνδομυχούσης ὑπονοίας πάσῃ ἀτι- 20 μίᾳ ὅσον τὸ κατ' αὐτοὺς ὑπέβαλον. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν παρεδосαν βουτὴν τὸν λεγόμενον Ἄπιν σέβειν, οἱ δὲ τράγον, οἱ δὲ αἴλουρον, οἱ δὲ ὄφιν, ἀλλὰ καὶ ἰχθύν καὶ κρόμμυα καὶ γαστρῶν πνεύματα καὶ ὀχετοὺς καὶ ἀλόγων ζώων μέλη. καὶ ἄλλοις μυρίοις πάντῃ ἐχθροῖς ἀποπήμασιν.

XVII. Haec dicente Petro risit quae adstabat multitudo. Et Petrus ad risum dixit: ridetis illorum sententiam, nescientes, multo magis vos ab illis irrideri. Attamen alii aliorum res deridetis, nam proprias, per malam consuetudinem in fraudem inducti, non cernitis. Quod vero recte Aegyptios irrideatis fateor: quandoquidem animalia ratione carentia ipsi ratione praediti adorant, eaque omnino mortalia. Quo modo autem et illi vos deridendo loquantur, audite. Nos, inquit, etsi mortalia adoremus, tamen quae aliquando vixerunt: at vos quae numquam vixerunt colitis. Ad haec ajunt, unius Dei honorare volentes formam, nec inveniētes qualis ea sit, omnem formam colendam censuimus. Porro hujusmodi quaedam locuti rectius vobis se putant sentire.

XVIII. Quapropter et vos iis respondete: falsum dicitis, non enim in honorem veri Dei colitis illa, quia omnes omnem adoraretis formam et non ut facitis. Nam qui vestrum cepam esse numen existimant, et qui colunt ventris crepitus, inter se bella gerunt, similique modo cuncti, unum quid maximi facientes, ceterorum cultum improbat. Variante quoque sententia ex membris ejusdem animalis unus unum veneratur, alius aliud. Sed et inter illos aliqui, qui adhuc aliquid bonae mentis retinent, erubescētes de manifesta turpitudine, nituntur cuncta ad allegorias trahere, et per aliam dementiam volunt erroris sui confirmare mortiferum virus. Ceterum confutaremus et allegorias, si illic essemus, quarum adeo invaluit stulta affectio, ut maximum animo creaverit morbum. Non enim oportet emplastrum inferre in partem corporis sanam, sed in morbidam. Quandoquidem igitur vos, ridendo Aegyptiaca, declarastis iis non credere, circa id in quo vos aegrotatis, aequum est ut ego coram vobis remedium vestri morbi praebeam.

XIX. Qui Deum colere vult, ante omnia scire debet, quid solum divinae naturae proprium sit, quod alteri non possit inesse; ut in proprietatem ejus respiciens, eamque non reperiens apud alium, numquam fraude inducatur ad tribuendam alteri divinitatem. Est autem proprium Dei: illum solum esse, ut omnium creatorem, ita et optimum. Equidem potestate efficiendi praestat reliquis rebus; magnitudine, quod infinitum est, finitis; specie pulcherrimum; felicitate beatissimum; mente perfectissimum. Similiter autem et in aliis ipse incomparabiliter oīnet. Cum

XVII. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἐγέλασεν ὁ παρεστηκὸς ὄχλος. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη πρὸς τὸν γελωτὰ· γελάτε ὑμεῖς τὰ ἐκείνων, οὐκ εἰδότες πολλῷ μᾶλλον ὑπ' ἐκείνων γελώμενοι. πλὴν τὰ ἀλλήλων γελάτε, τὰ γὰρ ἴδια ὑπὸ συνηθείας κακῆς εἰς ἀπάτην ἀχθέντες οὐ βλέπετε. ὅτι δὲ ὅτως ὀρθῶς καταγελαῖτε τῶν Αἰγυπτίων, σύμφημι, ⁵ ἐπεὶ ἄλογα ζῶα λογικοὶ ὄντες προσκυνοῦσιν, τὰ πάντως θνήσκοντα. πῶς δὲ καὶ ἐκεῖνοι ὑμῶν καταγελαῶντες λέγουσιν, ἀκούσατε· ἡμεῖς, φασίν, εἰ καὶ θνήσκοντα προσκυνοῦμεν, ἀλλὰ γε καὶ ζήσαντά ποτε, ὑμεῖς δὲ τὰ μηδέποτε ζήσαντα σέβεσθε. πρὸς τοῦτοις φασίν· τοῦ ἐνὸς Θεοῦ τιμᾶν θελοῦντες τὴν μορφήν καὶ μὴ εὐρόντες ποία ἐσίν, πᾶσαν ¹⁰ μορφήν προτιμᾶν εἰλόμεθα· καὶ ὁμως τοιαῦτά τινα λέγοντες ὀρθότερον ὑμῶν οἴονται φρονεῖν.

XVIII. Διὸ καὶ ὑμεῖς ἀποκρίνεσθε πρὸς αὐτούς· ψεύδεσθε, οὐ γὰρ τιμῇ τῇ πρὸς τὸν ὄντως Θεὸν αὐτὰ σέβεσθε, πᾶσαν γὰρ ἂν μορφήν προσεκυνεῖτε οἱ πάντες, οὐχ ὡς ἐποιεῖτε· οἱ μὲν γὰρ ὑμῶν ¹⁵ κρόμυνοι ὑπονοήσαντες εἶναι τὸ θεῖον καὶ γαστροὺς πνεύματα σέβοντες πολεμοῦσιν· καὶ οὕτως ὁμοίως οἱ πάντες ἔν τι προτιμήσαντες τὰ ἄλλων ψέγετε. διαφόρῃ δὲ γνώμῃ τοῦ αὐτοῦ ζώου μελῶν ὅς μὲν ἄλλο σέβει, ἕτερος δὲ ἕτερον. πλὴν αὐτῶν ἔτι τὰ τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ πείοντες, αἰδούμενοι ἐπὶ τῷ προδήλῳ αἰσχυρῷ, εἰς ἀλληγο- ²⁰ ρίας αὐτὰ ἄγειν πειρῶνται, δι' ἐτέρας ἀπονοίας τὰ τῆς ἀπάτης αὐτῶν θανάσιμα κρατύνειν βελομένοι. ὁμως καὶ τὰς ἀλληγορίας διελέξαίμεν ἂν, εἴπερ ἐκεῖ ἦμεν, ὡς τὸ τοσοῦτον μωρὸν ἐπεκράτη- σεν πάθος, ὡς μεγίστην τῇ ἐπινοίᾳ ἐμποιῆσαι νόσον. οὐ γὰρ χρὴ τὴν ἐμπλαστὴν προσφέρειν ἐπὶ τὸ ὑγιεινὸν μέρος τοῦ σώματος, ἀλλ' ²⁵ ἐπὶ τὸ πάσχον. ἐπεὶ οὖν ὑμεῖς διὰ τοῦ γελάσαι τὰ Αἰγυπτίων ἐφάρητε μὴ πείθοντες τὰ ἐκείνων, περὶ οὗ ὑμεῖς πεπόνθατε, εὐλογον ἦν παρόντα με ὑμῖν τὴν ἴασιν τοῦ ἐν ὑμῖν πάθους παρέχειν.

XIX. Ὁ Θεὸς σέβειν αἰρούμενος πρὸ πάντων εἰδέναι ὀφείλει, τί μόνον τῆς Θεοῦ φύσεως ἰδιὸν ἐστίν, ὃ ἄλλῃ προσεῖναι ἀδύνατον, ³⁰ ἵνα εἰς τὸ ἰδίωμα αὐτοῦ ἀποβλέπων καὶ παρ' ἐτέρῃ αὐτὸ μὴ εὐρίσκων, ἐτέρῃ τῇ θεῷ εἶναι μὴ ἀπατηθῇ δοῦναί ποτε. ἔστιν δὲ ἴδιον Θεοῦ, τοῦτον μόνον εἶναι, ὡς πάντων ποιητὴν, οὕτως καὶ κρείττονα. κρείττων ἐστὶν μὲν δυνάμει τοῦ ποιεῖν τοῦ λοιποῦ, πρὸς μέγεθος τὸ ἄπειρον τοῦ πειραινομένου· πρὸς εἶδος τὸ εὐμορφότατον, πρὸς ³⁵

ergo, sicut dixi, Dei sit proprium, cunctis esse meliorem, ab ipso autem factus sit, qui omnia complectitur mundus, penitus necessario dici debet, nullam rerum ab eo creaturarum posse cum ipso conferri et exaequari.

XX. Porro mundus, qui non est incomparabilis et eximius atque omni ex parte nullo indigens, Deus esse nequit, in quantum conditus fuit. Et quanto magis illius partes non recte Dei nomen accipient? Partes autem dico, quos vocatis deos, nimirum ex auro, argento, aëre, lapide, vel alia quacumque materia factos, insuperque mortalis manus opificia. Attamen videamus praeterea, qualiter per os hominis importunus serpens deceptos inductionibus inficiat.

XXI. Dicunt enim multi: in nostris numinibus non aurum neque argentum nec lignum aut lapidem adoramus: scimus namque et nos ista nihil esse, praeter inanimam materiem et mortalis hominis artificium. Sed spiritum qui in illis residet, deum asserimus. Vide ista proferentium malignitatem. Nam quia, quod apparet, convinci facile potest, quod nihil sit, ad id quod non videtur confugiunt, quasi in re incerta nequeant confutari. Nobiscum tamen ex parte isti confitentur, quod dimidium simulacrorum suorum Deus non sit, sed sensu carens materia. Superest igitur, ut probent, qua ratione credamus in illis versari divinum spiritum. Verum id ita esse nobis nequeunt demonstrare, quia non est. Et ipsis apparuisse non credimus. Nos illis, ea nihil divinitatis habere, per argumenta probabimus, ut veritatis studiosi, audita confutatione opinionis ea spiritu praedita affirmantis, a rabioso errore se avertant.

XXII. Primo quidem si ea velut spiritum habentia colitis, etiam antiquorum hominum sepulcra adoratis, quos in confesso est divinum non habuisse spiritum. Ita neque in hoc vera loquimini. Porro si vere spirarent vestra numina, per se moverentur, vocem emitterent, araneas insidentes ablegarent, insidiatores suos et fures abigerent, donariorum praedones facile comprehenderent. Jam vero nihil horum faciunt dii, sed instar reorum custodiuntur, praesertimque qui sunt pretii majoris, quemadmodum principio diximus. Quid enim, nonne principes a vobis tributa et vectigalia pro iis exigunt, quod multum inde emolumenti capiat?

εὐδαιμονίαν τὸ μακαριώτατον, πρὸς τοῦν τὸ τελειώτατον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτὸ ἀπαρὰβλήτως τὴν ὑπεροχὴν ἔχει. ἐπεὶ οὖν, ὡς ἔφη, ἴδιον Θεοῦ τὸ αὐτὸν εἶναι τῶν ὅλων κρείττονα, ὑπ' αὐτοῦ δὲ ὁ πάντα περιέχων γέγονε κόσμος, ἀνάγκη πᾶσα λέγειν, μηδὲν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων αὐτῷ δύνασθαι τὴν ἴσιν ἔχειν σύγκρισιν. 5

XX. Ὁ δὲ μὴ ἔχων τὸ ἀπαράβλητον καὶ ἀνυπέρβλητον καὶ πάντῃ πάντοθεν ἀνεκδὲς Θεὸς εἶναι οὐ δύναται, καθ' ὃ γαγένηται. πόσῃ γε μᾶλλον τὰ μόρια αὐτοῦ οὐκ ἂν εὐλόγως κληθεῖη Θεός; μόρια δὲ λέγω τοὺς ὑφ' ἑμῶν λεγομένους Θεούς, ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου χαλκοῦ τε καὶ λίθου ἢ καὶ ἐξ ἄλλης ὕλης τινὸς οὖν γεγονότα, 10 καὶ ταῦτα ὑπὸ θνητῆς χειρὸς δεδημιουργημένα. ὁμως δὲ πρὸς ταῦτα ἰδωμεν, οἷα δι' ἀνθρώπου στόματος ὁ δεινὸς ὄφιν φαρμάσσει τοῖς ὑπαιγμοῖς τοὺς ἐξαπατωμένους.

XXI. Λέγουσι γὰρ οἱ πολλοί· τῶν σεβασμάτων ἡμῶν σέβομεν οὐ τὸν χρυσὸν οὐδὲ τὸν ἀργυρον οὐδὲ ξύλον ἢ λίθον· ἴσμεν 15 γὰρ καὶ ἡμεῖς ὅτι ταῦτα οὐδὲν ἐσιν ἢ ἄψυχος ὕλη καὶ ἀνθρώπου θνητοῦ τέχνη· ἀλλὰ τὸ κατοικοῦν ἐν αὐτοῖς πνεῦμα, τοῦτο Θεὸν λέγομεν. ὄρα τῶν ταῦτα λεγόντων τὴν κακοήθειαν. ἐπεὶ γὰρ τὸ φαινόμενον εὐελεγκτὸν ἐστίν, ὅτι οὐδὲν ἐστίν, κατέφυγον ἐπὶ τὸ ἀόρατον, ὡς ἐπ' ἀδῆλφ τινὶ ἐλεγχθῆναι μὴ δυνάμενοι. πλὴν συνομολο- 20 γοῦσιν ἡμῖν οἱ τοιοῦτοι ἐπὶ μέρους, ὅτι τὸ ἡμῖς τῶν παρ' αὐτοῖς ἰδρυμάτων Θεὸς οὐκ ἐστίν, ἀλλ' ἀναίσθητος ὕλη. λοιπὸν δὲ περιλείπεται δεῖξαι αὐτούς, πῶς πιστεύομεν ὅτι θεῖον ἔχει πνεῦμα. ἀλλ' ἐπιδειξάι ἡμῖν οὐ δύναται ὅτι ἐστίν, ἐπεὶ μὴ ἐστίν. καὶ αὐτοῖς ἰωρακέναι οὐ πιστεύομεν. ἡμεῖς αὐτοῖς ὅτι θεῖον οὐκ ἔχει τὰς ἀπο- 25 δεῖξεις παρῆξομεν, ὅπως τοῦ δοκεῖν αὐτὰ ἔμπροα εἶναι οἱ φιλαληθεῖς τὸν ἔλεγχον ἀκούσαντες τῆς λυσσώδους ὑπονοίας ἀποτραπῶνται.

XXII. Τὸ μὲν δὴ πρῶτον, εἰ ὡς ἔμπροα ὄντα σέβεσθε αὐτά, καὶ αἰωνίων ἀρχαίων τάφους προσκυνεῖτε, τῶν ὁμολογουμένων ὡς οὐδὲ πνεῦμα θεῖον ἐσχηκότων. οὕτως οὐδὲ κατὰ τοῦτο ἀληθεύετε. 30 πλὴν εἰ ὅτως ἔμπροα ἦν τὰ σεβάσματα ἡμῶν, ἀφ' ἐαυτῶν ἂν ἐκινεῖτο, φωνὴν ἂν εἶχεν, τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀράχην ἀπεσεῖετο, τοὺς αὐτοῖς ἐπιβελεῦσαι θέλοντας καὶ κλέπτοντας ἀπεωθεῖτο ἂν, τοὺς τὰ ἀναθήματα ἀποσυλῶντας συνελάμβανεν ἂν ῥαδίως. νῦν δὲ τούτων οὐδὲν ποιοῦσιν, ἀλλ' ὡς κατὰδικοι, καὶ μάλιστα οἱ τιμιώτεροι αὐ- 35

Nonne saepe ab hostibus rapti sunt, et post fracturam distributi? Nonne plus quam cultores, qui extra sunt, ipsi plerumque sacerdotes, se de inutili cultu damnantes, subripiunt multa donaria?

XXIII. Ita est, dicet aliquis, sed deorum providentia isti homines deprehensi sunt. Falsum est. Quot enim eorum non sunt deprehensi? Quod si ex quorundam comprehensione deos potestatem habere concludunt, errant. Etenim ex sepulcrorum effossoribus nonnulli inveniuntur et nonnulli latent, neutiquam tamen mortuorum potestatis est, quod illi capiantur. Pari modo de furibus deorum debemus censere. Sed dicetur, curam non gerunt simulacrorum suorum, qui in eis resident dii. Cur ergo vos ea curatis, abstergentes, lavantes, purgantes, coronantes et sacrificiis colentes? Quocirca inde reputate, vos recta ratione non agere. Quemadmodum enim mortuos defletis, ita et diis vestris sacrificatis et libatis.

XXIV. Equidem non amplius illud convenit cum exemplo Caesaris et potestatum sub illo positarum, deos dicere administratores, quandoquidem iis omnem curam impenditis, sicut jam dixi, in omnibus vestra foventes simulacra. Ipsa enim cum nihil possint, nihil faciunt. Alioquin dicite nobis, quidnam administrent, quid huiusmodi agant, quale agunt locorum praefecti? Quid vero tale operentur, quale Dei astra? An lucent sicut sol, quibus lucernas accenditis? Possuntne, ut nubes imbrem ferunt, ita et ipsi pluviam dare, qui ne ipsos quidem se movere valent, nisi ab hominibus prehendantur? Num fructus praebent? Eodem modo terrae laboribus sacrificia exhibete. Sic nihil possunt.

XXV. Sed etsi valerent aliquid facere, non recte eos diceretis deos, quoniam nec licet elementa deos appellare, per quae suppeditantur bona. Sed eum solum recta ratione Deum nominamus, qui unus elementa ordinavit, ut ad nostrum usum cuncta perficerent, quique praecepit inservire homini. Vos beneficium non sentientes, quae vobis serva tributa sunt elementa, dominos vestros renuntiastis. Et quid de elementis loquor? Cum inanima quoque signa, quae fabricastis, non modo adoretis, sed et

τῶν, φερεῖνται, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴν εἰρήκαμεν. τί δὲ ἔ φόρες καὶ
τέλη ὑπὲρ αὐτῶν ἀπαιτῶσιν ὑμᾶς οἱ δυνάσται, ὡς πολλὰ καρπιζο-
μένους τῶν ἐκεῖ; τί δὲ ἔ πολλὰκις ὑπὸ πολεμίων διηρηπάγησαν, καὶ
συντριβέντες διενεμήθησαν; ἔχι καὶ τῶν ἔξω θρησκευόντων αὐτοὶ
πλέον οἱ ἱερεῖς, ἐπὶ τῇ ἀχρήσῳ θρησκείᾳ ἑαυτῶν κατεγνωκότες, τῶν
ἀναθημάτων πολλὰ ὑφαιρῶνται;

XXIII. Ναί φησιν, ἀλλὰ προνοία αὐτῶν ἐφωράθησαν. ψευ-
δός ἐστιν. πόσοι γὰρ ἐκ ἐφωράθησαν αὐτῶν; εἰ δὲ διὰ τὸ ἐπίους
συνειληφθαι δύναμιν αὐτὰς ἔχειν λέγουν, πεπλάνηται. καὶ γὰρ
τῶν τυμβωρύχων τινὲς μὲν εὐρίσκονται, τινὲς δὲ λανθάνουσιν, καὶ ἔ 10
δήπε γε τῇ τῶν νεκρῶν δυνάμει οἱ συλληφθέντες ἐφωράθησαν. τοι-
ῦτόν τι καὶ περὶ τὰς κλεπτομένους καὶ συλωμένους θεὸς ἔστιν ἡμῖν νοεῖν.
ἀλλὰ, φησὶν, ἔ πεφροντίκασιν τῶν ξοάνων αὐτῶν οἱ ἐν αὐτοῖς ὄντες
θεοί. τί ἔν αὐτὰ ὑμεῖς τημελεῖτε σμήχοντες καὶ πλύνοντες καὶ
καθαίροντες, σφαγνῶντες, ἐπιθύοντες; διόπερ ἐντεῦθεν συννοήσατε 15
μὴδὲ ὀρθῶ λογισμῶ ποιῶντες. ὡς γὰρ τοῖς νεκροῖς ἐπικλαίετε,
ἔτω καὶ τοῖς θεοῖς ὑμῶν ἐπιθύετε καὶ σπένδετε.

XXIV. Οὐκέτι μὲν τοι τῆτο ἐδὲ τῷ τῷ Καίσαρος καὶ τῶν
ὑπ' αὐτὸν ἔξεσιων συμφωνεῖ παραδείγματι, διοικητὰς αὐτὰς λέγειν,
ὅποτε ὑμεῖς αὐτῶν τὴν πᾶσαν ποιεῖσθε πρόνοιαν, ὡς προεῖπον, κατὰ 20
πάντα τημελῶντες ὑμῶν τὰ ἰδρύματα. αὐτὰ γὰρ ἐδὲν δυνάμενα
ἐδὲν ποιεῖ. ἐπεὶ εἶπατε ἡμῖν, τί διοικῶσιν, τί ποιῶσιν τοῖσιν, ὅποιόν
τι οἱ κατὰ τόπον ἡγέμενοι; τί δὲ ἐνεργῶσιν τοῖσιν, ὅποιόν οἱ τῷ
θεῷ ἄξερες; εἰ μὴ τι φαίνουσιν, ὡς ὁ ἥλιος, οἷς λύχνος ὑμεῖς ἄπτετε;
μὴ, ὥσπερ τὰ νέφη ὑετὸς φέρει, καὶ αὐτοὶ φέρειν ὄμβρος δύνανται, 25
οἱ μὴδὲ ἑαυτὰς κινεῖν δυνάμενοι, εἰ μὴ ἀνθρώποι ἐπιλάβωνται;
ἢ καρπὸς παρέχονται; τὸν αὐτὸν τῇ γῇ τοῖς πόνοις ὑμεῖς θυσίας
χορηγεῖτε. ἔτως ἐδὲν δύνανται.

XXV. Εἰ δὲ καὶ ποιεῖν τι ἐδύναντο, ἐκ ἃν αὐτὰς ὀρθῶς
θεὸς ἐλάγετε, ὅποτε ἐδὲ τὰ στοιχεῖα ὀνομάζειν ἔξεστιν θεός, δι' ὧν 30
τὰ ἀγαθὰ χορηγεῖται. ἀλλὰ τὸν μόνον τᾶξάντα αὐτὰ, πρὸς τὴν
ἡμετέραν χρῆσιν ἐκτελεῖν τὰ πάντα, καὶ κελεύσαντα ἀνθρώπων ὑπη-
ρεῖν, μόνον ὀρθῶ λόγῳ Θεὸν ὀνομάζομεν. τῆς εὐεργεσίας ὑμεῖς
μὴ αἰσθανόμενοι τὰ ὑμῖν δέλα ἀπονεμηθέντα στοιχεῖα καθ' αὐτῶν
δεσποῖεν ἀνηγορεύσατε. καὶ τί περὶ στοιχείων δεῖ λέγειν; ὅποτε 35

velut servi omnino illis subijci cupiatis. Ideo per dementia[m] vestra[m] redacti estis in daemonum potestatem. Verum per agnitionem Dei et bona opera potestis iterum heri effici, et daemonibus velut servis imperare, ac sicut filii Dei constitui aeterni regni heredes.

XXVI. His dictis, jussit daemoniacos et morbis occupatos ad se adduci, quibus oblati manus imponens ac precatus incolumes eos dimisit, admonens illos reliquamque turbam, ut hoc in loco assidui essent, per dies quibus immoratus dissereret. Postquam ergo alii abscessere, Petrus ubi in aquis quae ibi fluebant corpus diluisset, una cum volentibus humi sterni jussit sub arborum densa fronte propter umbram, et unumquemque ordine fecit recumbere: atque ita cibum sumimus. Cum ergo juxta Hebraeorum solitam fidem benedixisset et gratias egisset Deo pro sumta recreatione, quia multum adhuc diei supererat, percontari de quibus vellemus permisit. Et vero nostrum, qui viginti eramus, unicuique specialim interroganti dedit solutionem. Vespere autem jam facto in latissimam hospitii aedem ingressi cum ipso illic omnes dormivimus.

Homilia Undecima.

I. Itaque quarto apud Tripolim die Petrus surgens nosque inveniens vigilantes, ubi salutasset, abiit ad aquae fluentis locum, ut lotus oraret. Idem nos quoque consequenter fecimus. Post communes vero preces, cum sedissemus, de castitate disseruit. Et postquam dies illuxit, plebi ingressum permisit. Qua ingressa atque pro more salutata coepit dicere:

II. Quandoquidem multa adversum vos a vobis profecta incuria mens plurimas et noxias superstitionum opiniones germinavit, et facti estis velut terra defectu agricolae silvescens, multo ad purgationem indigetis tempore, ut traditum vobis sermonem verum tamquam praeclaram sementem mens suscipiens pravis solitudinibus non suffocet, nec ad sa-

καὶ ἄψυχα ἀγάλματα πεποιηκότες ἢ μόνον προσκυνεῖτε, ἀλλ' ὡς
 δῶλοι κατὰ πάντα αὐτοῖς ὑποτετάχθαι ἀξιῦτε. διὰ τῆτο, ἐαυτὰς δι'
 ὧν παρεφρονήσατε, δαίμοσιν ὑποχείριοι γέγονατε. πλὴν διὰ τῆς εἰς
 αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐπιγνώσεως ἐκ τῶν καλῶν πράξεων δύνασθε δεσπόται
 γενέσθαι πάλιν, καὶ δαίμοσιν ὡς δόλοισ ἐπιτάξαι, καὶ ὡς υἱοὶ Θεοῦ 5
 αἰωνίᾳ βασιλείᾳ κληρονόμοι καταστῆναι.

XXVI. Ταῦτα εἰπὼν ἐκέλευσεν τὰς δαιμονῶντας καὶ νόσοις
 ἰγκατελημμένους αὐτῷ προσφέρεισθαι, προσενεχθεῖσι δὲ τὰς χεῖρας
 ἐπιθεῖς καὶ προσευξάμενος ἀπέλυσεν αὐτὰς ὑγιαίνοντας, ὑπομιμνήσκων
 αὐτὰς καὶ τὰς λοιπὰς ὅχλους ἐνταῦθα παρεδρεῦειν, ὅσων ἂν ἡμερῶν 10
 ἐπιδημῶν διαλέγεται. τῶν ἔν ἄλλων ἀναχωρησάντων ὁ Πέτρος ἐν
 τῷ ἐκεῖ ὑδροχοεῖῳ λεσάμενος σὺν τοῖς θελήσασι, χαμαὶ στρωθῆναι
 κελεύσας ὑπὸ τινα πυκνὴν τῶν δένδρων κόμην διὰ τὴν σκιάν, κατ'
 ἀξίαν ἕκαστον κατακλιθῆναι ἐποίησεν· καὶ ἔτως τροφῆς μετελάβομεν.
 εὐλόγησας ἔν καὶ ἐπευχαιριστήσας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ εὐφρανθῆναι κατὰ 15
 τὴν Ἑβραίων συνήθη πίστιν, ἔτι πολλῆς ὕψους ὥρας πυνθάνεσθαι
 ἡμᾶς περὶ ὧν θέλομεν ἐπέτρεψεν. καὶ ὁμως εἴκοσι ἔσιν ἡμῖν ἐν
 μέρει ἐκάστῳ πυθομένῳ ἐπέλυσεν. ἤδη δὲ ἐσπέρας ἐπικαταλαβόσης
 εἰς τὸν εὐρύτατον τῆς ξενίας οἶκον εἰσελθόντες ἅμα αὐτῷ ἐκεῖ οἱ
 πάντες ὑπνώσαμεν. 20

ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ'.

I. Τῇ μὲν ἔν τετάρτῃ ἐν Τριπόλει ἡμέρᾳ ὁ Πέτρος ἐγερθεὶς
 καὶ ἐγρηγορότας ἡμᾶς εὐρὼν, προσαγορεύσας ἐξῆι εἰς τὸ ὑδροχοεῖον,
 ὅπως λεσάμενος εὔζηται. ὁμοίως τε καὶ ἡμεῖς ἀκολούθως ἐποίησα-
 μεν. συνευξαμένοις ἔν καὶ προκαθεσθεῖσιν τὸν περὶ τῆ δεῖν ἀγνεύειν
 ἐποιεῖτο λόγον. καὶ ἐπειδὴ λοιπὸν ἡμέρα ἐγεγόνει, τοῖς ὅχλοις εἰσελ- 15
 θεῖν ἐπέτρεψεν. εἰσελθόντος δὲ τῆ ὄχλῳ πολλὰς συνήθως προσα-
 γορεύσας λέγειν ἤρξατο.

II. Ἐπειδὴ πολλῇ τῇ καθ' ὑμῶν ὑφ' ὑμῶν γενομένη ἀμελείᾳ
 ὁ νῦν τὰς πολλὰς καὶ βλαβεράς τῶν θρησκευτῶν ὑπονοίας ἐξέφυσεν,
 καὶ γέγονατε ὥσπερ γῇ ἀπορίᾳ γεωργῷ χερσεύσασα, πολλῷ πρὸς κἀ- 30
 θαρσιν δεῖσθε χρόνε, ἵνα τὸν μεταδιδόμενον ὑμῖν λόγον ἀληθῆ ὥσπερ
 καλὸν σπόρον ὁ νῦν λαβὼν μὴ κακαῖς φροντίσιν συμπτίξας ἄκαρπον

lutifera opera reddat infructuosum. Quare oportet, ut qui salutis suae curam suscipiunt, frequentissime audiant, quo peccata ex multo tempore aucta brevi quod restat tempore per continuam diligentiam ad expiationem possint referri. Cum ergo unicuique incertus sit suae vitae terminus, festinate multas e cordibus vestris extrahere spinas, non vero paullatim, neque enim repurgari poteritis, quia estis ager spinis horrens.

III. Non aliter vero multum studium suscipere ad purgationem vestram sustinebitis, nisi vobis irati increpetis vos ob ea in quibus velut inutiles servi insidiis petiti estis et malis vestris cupiditatibus consensistis, ut justam iracundiam in mentem vestram, quasi ignem in arvum silvescens, possitis immittere. Si ergo non habetis justam ignem, iram dico adversus cupiditates malas, animadvertite a qualibus bonis per insidias abstracti fueritis, ad quale supplicium praeparati et a qua re seducti. Atque ita mens vestra sobria facta, et quasi ignis a doctrina ejus qui misit nos incensus ad iracundiam, poterit cupiditatem consumere. Mihi credite, modo velitis, poteritis emendare cuncta.

IV. Dei qui cerni nequit imago estis. Unde qui pie vivere cupiunt, ne dicant, idola esse Dei imaginem, ideoque coli ea oportere. Nam Dei imago homo est. Qui in Deum pie se gerere vult, homini benefacit, quia Dei imaginem portat hominis corpus; similitudinem vero non omnes gerunt, sed bonae animae pura mens. Attamen, quia nos scimus hominem factum fuisse ad imaginem et ad similitudinem Dei, hortamur sitis erga illum pii, ut in Deum, cujus est imago, gratia referatur. Honorem ergo imagini Dei, id est homini, deferre oportet hunc in modum, praebendo esurienti cibum, sitienti potum, nudo indumentum, aegro providentiam, peregrino tectum, in carcere posito visitationem ac pro viribus auxilium. Et ne singula recenseam: quaecumque aliquis sibi desiderat bona, alteri indigenti pariter tribuat. Tuncque ipsi, in Dei imaginem pietatem exercenti, bona potest imputari merces: qua ratione, si ista facere recuset, quasi qui contemserit imaginem, punietur.

V. An igitur dici potest, propter pietatem erga Deum coli omnem

καταστήσει πρὸς τὰ σώζειν δυνάμενα ἔργα. διὸ καὶ τὰς πεφρον-
 τικότας τῆς ἑαυτῶν οωτηρίας συνεχίστερον ἐπακέειν, ὅπως τὰ ἐκ
 μακρῶν χρόνων ἀτοπήματα πληθυνθέντα βραχεῖ τῷ περιλειπομένῳ
 χρόνῳ συνεχεῖ σπεδῇ πρὸς κάθαρσιν ἀναλογῇσαι δυνηθῇ. ἐπεὶ ἔν
 ἑκαστος ἄθλητον ἔχει τῇ ἰδίᾳ χρόνῳ τὸ τέλος, σπεύσατε τὰς πολλὰς
 τῶν καρδιῶν ὑμῶν ἐξελεῖν ἀκάνθας· μὴ κατ' ὀλίγον· ἡ γὰρ δυνή-
 σθεθε καθαρθῆναι, ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐχρυσεύσατε.

III. Οὐκ ἄλλως δὲ τὸ πολὺ τῆς σπεδῆς πρὸς κάθαρσιν ὑμῶν
 ἀναδέξασθαι ὑπομένετε, ἂν μὴ γε αὐτοῖς ὀργισθέντες ἐπιπλήζητε
 περὶ ὧν ὡς ἀχρεῖοι ἐνηδρεύθητε συνθιμένοι ταῖς κακαῖς ὑμῶν ἐπι- 10
 θυμίαις, ἵνα τὴν δικαίαν ὑμῶν ὀργὴν τῷ νῷ ὡς πῦρ χερσευέσῃ ἀρῶρη
 ἐπαφῇναι δυνηθῇτε. εἰ μὲν ἔν ἐκ ἔχετε δίκαιον πῦρ, τὴν κατὰ
 τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν ὀργὴν λέγω, μάθετε ἀπὸ ποίων καλῶν ἐνη-
 δρεύθητε, καὶ πρὸς ποίαν κόλασιν κατηρτίσθητε, καὶ ὑπὸ τίνος
 ἡπατήθητε, καὶ ἔτως ὑμῶν ὁ νῦς νήψας, καὶ ὥσπερ πῦρ ὑπὸ τῆς 15
 τῆ πέμψαντος ἡμᾶς διδασκαλίας ἐξαφθίς εἰς ὀργὴν, τὰ κακὰ τῆς
 ἐπιθυμίας ἀναλῶσαι δυνηθῇ. πιστεύσατέ μοι, ὅτι θελήσαντες
 πάντα κατορθῶσαι δυνησεσθε.

IV. Θεῷ τῷ ἀοράτῳ ἐστὶ εἰκὼν. ὅθεν οἱ εὐσεβεῖν βαλόμενοι
 μὴ τὰ εἰδῶλα λεγέτωσαν Θεῷ εἰκόνα εἶναι, καὶ διὰ τῆτο δεῖν αὐτὰ 10
 σβεῖν. εἰκὼν γὰρ Θεῷ ὁ ἄνθρωπος. ὁ εἰς Θεὸν εὐσεβεῖν θέλων
 ἄνθρωπον εὐεργετεῖ, ὅτι εἰκόνα Θεῷ τὸ ἀνθρώπου βαστάζει σῶμα.
 τὴν δὲ ὁμοιότητα ἐκείνῃ πάντες, ἀλλ' ἀγαθῆς ψυχῆς ὁ καθαρὸς νῦς.
 πλὴν ὡς ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν
 γεγονότα τῷ Θεῷ, εἰς τῶτον ὑμᾶς εὐσεβεῖν λέγομεν, ἵνα εἰς Θεόν, 15
 ἐπὶ εἰς τὴν εἰκὼν, ἡ χάρις λογισθῇ. τιμὴν ἔν τῇ τῷ Θεῷ εἰκόνι,
 ὅπερ ἐστὶν ἄνθρωπος, προσφέρειν δεῖ ἔτως, πεινῶντι τροφήν, διψῶντι
 ποτόν, γυμνητεύοντι ἔνδυμα, νοσῶντι πρόνοιαν, ξένῳ στέγην, καὶ τῷ
 ἐν εἰρκῇ ὄντι ἐπιφαινόμενον βοηθεῖν ὡς δυνατόν ἐστιν. καὶ ἵνα
 μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, πάντα ὅσα ἑαυτῷ τις θέλει καλὰ, ὡσαύτως 20
 ἄλλῳ χρῆζοντι παρεχέτω, καὶ τότε αὐτῷ εἰς τὴν τῷ Θεῷ εἰκόνα
 εὐσεβήσαντι δύναται ἀγαθὸς λογισθῆναι μισθός· ὃ λόγῳ εἰ καὶ
 ταῦτα ποιεῖν μὴ ἀναδέχεται, ὡς ἀμελήσας τῆς εἰκόνης κολασθήσεται.

V. Οἷον ἔν ἐστιν λέγειν ποτέ, ὅτι εὐσεβείας τῆς εἰς Θεὸν
 χάριν πᾶσαν μορφὴν σεβόμενοι, τὸν ἄνθρωπον τὴν ὄντως εἰκόνα 25

formam, hominem, veram Dei imaginem, in omnibus contumelia efficiendo, occidendo, adulterando, furando, in multis aliis indigne accipiendo? Oportebat autem ne unum quidem malum committere, per quod homo contristetur. Nunc vero cuncta facitis, quibus homo angitur. Injuria enim etiam anxietas fit. Ideo interficitis et res illius aufertis et quaecumque alia scitis, quae non vultis pati. Vos autem a maligno quodam serpente ad malitiam decepti, per suspicionem sententiae multos deos inducentis, in vera quidam imagine seu homine impii estis, in rebus vero sensu destitutis pii vobis videmini.

VI. Nonnulli autem dicunt, si noluisset Deus ea esse, utique non exstitissent, sed fuissent sublata. Ego quoque fateor, id omnino futurum, quando suam erga Deum ostenderint voluntatem, tumque hujus mundi fore mutationem. Verumtamen etiam sic, si vultis illum facere, ut nihil eorum quae adorantur supersit, dicite nobis quid rerum non adorastis? Nonne alii ex vobis solem, alii lunam, alii aquam, terram alii, vel montes, vel arbores, vel semina, alii etiam hominem, ut in Aegypto adorant? Oportuit ergo Deum nihil relinquere, sed neque vos ipsos, ut nihil esset quod coleretur, neque quod coleret. Vere hoc fieri optat qui intra vos latet pessimus serpens, nec parcat vobis. Sed non ita erit. Nihil enim peccat illud, quod adoratur, vim quippe patitur ab adoratore. Nam licet ab omnibus hominibus injustum feratur judicium, at non a Deo. Siquidem aequum non est, ut idem supplicium recipiat, qui patitur et qui facit, praeterquam si ille ultro admittat solius honore dignissimi honorem.

VII. Sed inquit: oportebat eos, qui adorant, a vero Deo perimi, ne alius hoc faceret. Verum an es Deo sapientior, ut ei, tamquam prudentior, consilium des? Novit quid faciat. Tolerat enim omnes impios, velut misericors et benignus pater, sciens, etiam ex impiis pios fieri. Et multi e cultoribus rerum impurarum ac sensu carentium, conversi, ea colere cessarunt et delinquere, atque apud verum Deum per preces Graeci quoque seu gentiles salvati sunt.

VIII. At Deus principio oportebat efficere, ut nullatenus de talibus co-

θεῶ ὄντα ἐν πᾶσιν ἐνυβρίζοντες, φονεύοντες, μοιχεύοντες, κλέπτον-
τες καὶ κατὰ πολλὰ ἄλλα ἀτιμάζοντες; ἐχρῆν δὲ μὴδ' ἐν κακὸν
πράττειν, δι' ὃ ἄνθρωπος λυπεῖται· νῦν δὲ πάντα πράττετε, δι'
ᾧ ἄνθρωπος ἀθυμεῖ· ἀδουκία γὰρ καὶ ἂν ἀθυμία γίνεται. διὰ τῆτο
φονεύετε καὶ ἀφαιρεῖσθε τὰ αὐτῶ, καὶ ὅσα ἄλλα ἴσote, ἅπερ παθεῖν
ἐ θέλετε. ὑμεῖς δὲ ἐρπετῶ τινι κακέρῳ πρὸς κακίαν ἀπατηθέντες
ὑπονοίᾳ πολυθείᾳ γνώσεως, εἰς μὲν τὴν ὄντως εἰκόνα, ὅπερ ἐστὶν
ἄνθρωπος, ἀσεβεῖτε, εἰς δὲ τὰ ἀναίσθητα εὐσεβεῖν δοκεῖτε.

VI. Τινὲς δὲ λέγουν, εἰ μὴ ἤθελεν αὐτὰ εἶναι, ἐκ ἂν ἦν,
ἀλλ' ἀνθρεῖτο ἂν. φημὶ καὶ γὰρ, τῆτο πάντως ἐσται, ὅταν τὴν αὐ- 10
τῶν πρὸς αὐτὸν δεῖξουσιν προαίρεσιν, καὶ ἔτως ἀλλαγὴ τῶ νῦν γε-
νήσεται κόσμος. πλὴν εἰ καὶ ἔτως, εἰ θέλετε αὐτὸν ποιῆσαι, ἵνα
μηδὲν τῶν προσκυνουμένων ὑπῆρχεν, εἶπατε ἡμῖν, τί τῶν ὄντων ἐκ
ἐθρησκένυσate; οὐχ οἱ μὲν ὑμῶν τὸν ἥλιον, οἱ δὲ σελήνην, οἱ δὲ
ἥδωρ, οἱ δὲ γῆν, οἱ δὲ τὰ ὄρη, οἱ δὲ φυτὰ, οἱ δὲ τὰ σπέρματα, 15
οἱ δὲ καὶ ἄνθρωπον, ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, προσκυνούσιν; ἐχρῆν ἐν τὸν
θεὸν μηδὲν εἶσαι, ἀλλὰ μηδὲ ὑμᾶς, ἵνα μηδὲν ἂν ἦν τὸ προσκυνύ-
μενον, μήτε τὸ προσκυνῶν. ἀληθῶς τοῦτο βούλεται γενέσθαι ὃ
ἐν ὑμῖν δεινὸς ἐνδομυχῶν ὄφis, ὃς οὐ φεῖδεται ὑμῶν. ἀλλ' οὐχ
οὕτως ἐσται. οὐδὲν γὰρ ἁμαρτάνει τὸ προσκυνούμενον· βίαν γὰρ 20
πάσχει ὑπὸ τοῦ προσκυνεῖν αὐτὸ θέλοντος. εἰ γὰρ ὑπὸ πάντων
ἀνθρώπων ἄδικος γίνεται κρίσις, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ Θεοῦ. οὐ γὰρ δί-
καιόν ἐστιν τὴν αὐτὴν τιμωρίαν ἀναδέξασθαι τὸν πάσχοντα καὶ τὸν
διαθέμενον, ἐκτός εἰ μὴ αὐτὸς ἐκὼν ἀναδέξεται τὴν τοῦ μόνου τι-
μιωτάτου τιμὴν.

VII. Ἀλλὰ φησιν, ἐχρῆν αὐτοὺς τοὺς προσκυνούντας ἀναι-
ρεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ὄντως Θεοῦ, ἵνα ἄλλος τοῦτο μὴ ποιῇ. ἀλλ' ἐκ
εἰ σοφώτερος τοῦ Θεοῦ, ἵνα αὐτῷ ὡς φρονιμώτερος γνώμην δῶς.
οἶδεν ὃ ποιεῖ. πᾶσιν γὰρ ἐν ἀσεβείᾳ οὖσιν μακροθυμεῖ, ὡς ἐλεήμων
καὶ φιλόανθρωπος πατήρ, εἰδὼς ὅτι καὶ ἐξ ἀσεβῶν εὐσεβεῖς γίνονται. 30
καὶ αὐτῶν τῶν σεβόντων τὰ αἰσχροὶ καὶ ἀναίσθητα πολλοὶ νήψαν-
τες τὸ μὲν αὐτὰ σέβειν καὶ ἁμαρτάνειν ἐπαύσαντο, τῷ δὲ ὄντως
Θεῷ πρὸς ταῖς εὐχαῖς καὶ Ἑλληνες ἐσώθησαν.

VIII. Ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν ἔδει ποιῆσαι ἡμᾶς μὴδ' ὅλως περὶ
τοιούτων ἐνθυμεῖσθαι. ταῦτα λέγοντες ἀγνοεῖτε τί ἐστὶν τὸ αὐτεξέ- 35

gitaremus. Haec dicentes ignoratis, quid sit libertas arbitrii, et qua ratione sit possibile vere bonos esse. Quia qui suo proposito bonus est, vere est bonus, qui vero ab alio coactus fit bonus, vere non est, quoniam non propria electione est quod est. Cum ergo uniuscujusque libertas perficiat vere bonum, et vere malum perpetret, in unoquoque fieri quod inimicum vel quod amicum est, per rerum operumque occasiones molitus est Deus. Non, inquit, sed quidquid cogitamus, ipse nos facit cogitare. Desinite. Cur amplius blasphematis, qui hoc dicitis? Si enim omne, quod cogitamus, ab ipso menti nostrae inspiratur, ipsum dicitis causam fornicationum, libidinum, avaritiae omnisque blasphemiae. Cessate maledicere, qui debetis benedicere, eique omnem impertiri honorem. Nec dicatis: Deus honore non indiget. Quamvis enim ille nullius indigeat, attamen debuistis, respiciendo aequitatem, eum, qui omnibus vos cumulavit beneficiis, grata remunerari voce.

IX. Sed, inquit, melius facimus, qui ei omnibusque simul gratias agimus. Verum haec dicendo non intelligitis structas vobis insidias. Quemadmodum enim, quando unum aegrum multi medici, qui nihil possunt, promittunt curare, unus, qui revera potest mederi, remedium suum non porrigit, secum reputans, quod etsi ipse sanaverit, attribuetur aliis, ita et Deus, una cum multis qui nihil possunt rogatus, non praestat beneficium. Quid ergo, inquit, Deus ideone indignatur, si, cum ipse curet, adscribatur alteri? Respondeo, licet non indignetur, attamen non vult esse erroris adjutor. Postquam enim ipse benefecit, idolum, quod nihil egit, tamquam efficax fidem accipit. Sed et ego tibi dico, nisi propria et naturali injuria afficeretur, quando una cum sensum non habentibus timetur ac adoratur, forte hoc etiam sustineret, per quem coepistis rationi consentanea pro salute vestra intelligere. Deus enim sibi sufficiens nullo indiget, neque laeditur. Nostrum quippe est juvari aut laedi. Nam sicut Caesar neque maledictis laeditur, neque gratiarum actionibus juvatur, sed qui gratias agit, securitatem habet, qui maledicit interitum: ita qui Deum laudibus prosequuntur, ipsum nequaquam adjuvant, sibi vero ipsis salutem afferunt, parique modo, qui conviciis appetunt, ei quidem non faciunt injuriam, ipsi vero pereunt.

X. Sed, inquit, non similiter in homine et Deo. Et ego fateor,

σιον, καὶ πῶς δυνατόν ἐστιν ἀγαθοὺς τῷ ὄντι εἶναι. ὅτι ὁ ἰδίᾳ προαιρέσει ὢν ἀγαθὸς ὄντως ἀγαθὸς ἐστιν, ὁ δὲ ὑφ' ἐτέρου ἀνάγκη ἀγαθὸς γενόμενος ὄντως οὐκ ἐστιν, ὅτι μὴ ἰδίᾳ προαιρέσει ἐστὶν ὁ ἐστιν. ἐπεὶ οὖν τὸ ἐκάστου ἐλεύθερον ἀποτελεῖ τὸ ὄντως ἀγαθόν, καὶ δεικνύει τὸ ὄντως κακόν, ἐν ἐκάστῳ γενέσθαι ἐχθρὸν ἢ φίλον ⁵ διὰ τῶν ὑποθέσεων ὁ Θεὸς ἐμχανήσατο. οὐ φησιν, ἀλλὰ πᾶν ὁ ἐνθυμούμεθα, αὐτὸς ἡμᾶς ποιεῖ νοεῖν. παύσασθε· τί πλεῖον βλασφημεῖτε οἱ τοῦτο λέγοντες; εἰ γὰρ πᾶν ὁ τι ἐνθυμηθῶμεν, ἀπ' αὐτοῦ ἐνεργούμεθα, αὐτὸν αἴτιον λέγετε πορνειῶν, ἀσελγειῶν, πλεονεξιῶν καὶ πάσης βλασφημίας. παύσασθε δυσφημῶντες, οἱ εὐφημεῖν ¹⁰ καὶ πᾶσαν τιμὴν αὐτῷ ἀπονέμειν ὀφείλοντες. καὶ μὴ λέγετε· ἐκ ἐπιδικάζεται ὁ Θεὸς τιμῆς. εἰ γὰρ αὐτὸς οὐδενὸς ἐπιδικάζεται, ἀλλ' οὖν γε ὑμᾶς ἐχρῆν εἰς τὸ δίκαιον ἀφορῶντας τὸν ἐν πᾶσιν ὑμᾶς ἐνεργετήσαντα εὐχαρίστῳ ἀμείψασθαι φωνῇ.

IX. Ἀλλὰ φησιν, κρεῖττον ποιοῦμεν, ἅμα αὐτῷ καὶ πᾶσιν ¹⁵ εὐχαριστοῦντες. ἀλλὰ ταῦτα λέγοντες οὐκ ἴστε τὴν καθ' ὑμῶν ἐπιβουλὴν. ὥς γάρ, ὅποταν ἕνα κάμνοντα πολλοὶ ἰατροὶ θεραπεύειν ἐπαγγέλλωνται μὴδὲν δυνάμενοι, εἰς δὲ τις ὄντως ἰᾶσθαι δυνάμενος τὴν αὐτοῦ ἀντίδοτον μὴ προσφέρει, λογισάμενος ὅτι, ἂν αὐτὸς θεραπεύσῃ, ἄλλοι ἐπιγράφονται, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς μετὰ πολλῶν ἀξιόμε- ²⁰ νος τῶν μὴδὲν δυναμένων, οὐκ ἐνεργετῇ. τί οὖν, φησὶν, ὁ Θεὸς ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτεῖ, εἰάν γε αὐτοῦ θεραπεύοντος ἄλλος ἐπιγραφῇ; φημί, εἰ καὶ μὴ ἀγανακτεῖ, ἀλλ' οὖν γε οὐ λέγει τῆς ἀπάτης συνεργὸς γενέσθαι. αὐτοῦ γὰρ ἐνεργετήσαντος καὶ τὸ μὴδὲν ποιῆσαν εἰδῶλον ὥς δυνηθὲν πιστοῦνται. ἀλλὰ καὶ γὰρ φημί σοι, εἰ μὴ φυ- ²⁵ σικῶς ἡδίκητο πρὸς ἀναίσθητα ἐπτοημένος, ἴσως ἂν καὶ τοῦτο ὑπομεμενῇκε, δι' ὃν ἤψατε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τὰ εὐλογα νοεῖν. ὁ Θεὸς γὰρ ἀνενδεὴς ὢν αὐτὸς οὐδενὸς δεῖται, οὔτε βλάπτεται. ἡμῶν γὰρ ἐστὶν τὸ ὠφελεῖσθαι ἢ βλάπτεσθαι. ὅνπερ γὰρ τρόπον Καῖσαρ οὔτε βλασφημούμενος βλάπτεται, οὔτε εὐχαριστούμενος ὠφελεῖται, ³⁰ ἀλλὰ τοῦ εὐχαριστοῦντος μὲν γίνεται τὸ ἀκίνδυνον, τοῦ δὲ βλασφημοῦντος ὀλεθρος, οὕτως οἱ Θεὸν εὐφημοῦντες αὐτὸν μὲν οὐδὲν ὠφελοῦσιν, ἑαυτοὺς δὲ σώζουσιν, ὁμοίως καὶ οἱ βλασφημοῦντες αὐτὸν μὲν οὐκ ἀδικοῦσιν, αὐτοὶ δὲ ὀλοθρεύονται.

X. Ἀλλὰ φησιν, ἐχ' ὁμοίως ἐπ' ἀνθρώπου καὶ Θεῷ. σύμφημι ³⁵

quod non similiter. Majus enim supplicium ut magis impio: minus autem ei, qui in minorem peccavit. Sicut ergo maximus omnium est Deus, ita maximas dabit poenas, qui in eum impius exstiterit, quoniam adversus maximum deliquit. Neque Deus propria manu ulciscetur, at omnis creatura in ea re indignabitur et naturaliter vindicabit. Non enim blasphemus dabit lucem sol, non fructus terra, non aquam fontes, non tribuet animae in inferis requiem, qui ibi constitutus est princeps: quando nunc quoque, adhuc subsistente praefinito mundi tempore, aegre fert universa creatura. Ideoque nec caelum sufficientem mittit imbrem, neque terra fructus dat, unde plurimi pereunt. Ipse etiam aër furore accensus ad pestem producendam convertit se. In bonis tamen, quibus fruimur, misericordia sua Deus ad benignitatem erga nos cogit creaturam. Ita vobis, qui cunctorum opificem inhonestatis, omnis creatura succenset.

XI. Nam etsi per solutionem a corpore effugiatis poenam, quo modo animam vestram, quae immortalis est, per mortem poteritis fugere? Immortalis enim est etiam impiorum anima, quibus melius esset, non immortalem eam habere. Nam per ignem inextinctum cruciata perpetuo supplicio, neque moriens, in malo suo finem non habet accipere. Sed forsitan dicet vestrum aliquis: terres nos Petre. Docete igitur nos, quo pacto tacentes proferamus vobis res quemadmodum sunt, aliter enim vobis eas non possumus indicare. Quod si tacuerimus, decipiemini a malis per ignorantiam; sin vero loquimur, suspecti sumus, quasi vos falsam ob causam terreamus. Quo pacto igitur malum eum incantabimus, qui intra animam vestram latet, callideque vobis inimicas Deo subserit opiniones, praetextu amicitiae erga Deum? Reconciliemini vobiscum: namque pro vestra salute fit ad eum cum bonis operibus per fugium. Inimicitia quaedam ad Deum est, quae in vobis cum ratione pugnat cupiditas: quia suspicione prudentiae corroborat inscitiam.

XII. Alii vero dicunt, Deus nostri curam non gerit. Hoc quoque falsum est. Nam si vere curam non gereret, neque solem suum oriri faceret super bonos et malos, neque pluviam suam demitteret super justos et injustos. Dicunt alii: magis pii sumus, qui et ipsum et simulacra colimus. Non puto, ei, qui ita loquitur, si diceret regi: eundem tibi tribuo honorem, quem mortuis et abjecto fimo: non puto inquam, ei bene cessurum. Sed inquiet aliquis, finum vocas nostra numina? Ita aio. In-

καὶ ὅτι ἐχ' ὁμοίως. μείζων γὰρ ἢ κόλασις ὥς μείζον ἀσεβήσαντι, ἦταν δὲ τῷ εἰς τὸν ἥτονον ἀμαρτίσαντι. ὥς ἔν πάντων μείζων ὁ Θεός, ἔτως μείζονα ἐφέξει κόλασιν ὁ εἰς αὐτὸν ἀσεβήσας, ὥς εἰς μείζονα ἀμαρτήσας, ἐκ αὐτῷ αὐτόχειρος ἀμνησμένης, ἀλλὰ πάσης τῆς κτίσεως ἐπὶ τῷ ἀγανακτήσεως καὶ φυσικῶς ἐπεξερχομένης. 5 ἡ γὰρ δώσει τῷ βλασφημῶ ἐχ' ἥλιος τὸ φῶς, ἡ γῆ τὰς καρπύς, οὐ πηγὴ τὸ ὕδωρ, ἐκ ἐν ἄλλῃ τῇ ψυχῇ ὁ ἐκεῖ καθεστὼς ἄρχων τὴν ἀνά-πανσιν, ὁπότε καὶ νῦν ἐπὶ τῆς τῆ κόσμου προθεσμίας ὑφειστώσης παραγανακτεῖ πᾶσα ἡ κτίσις. διὸ ἔτε τελείως ὑετὸς παρέχει, οὔτε γῆ τὰς καρπύς, διὸ οἱ πλείονες λυμαίνονται. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀῆρ 10 θυμῷ ὑπεκκαίόμενος πρὸς λοιμώδη πρᾶξιν μεταβάλλεται. πλὴν ὅσων ἀπολαύομεν ἀγαθῶν, τῷ αὐτῷ ἐλέῳ εἰς τὴν ἡμετέραν φιλαν-θρωπίαν βιάζεται τὴν κτίσιν. ἔτως ὑμῖν τοῖς ἀτιμάζουσιν τὸν τῶν ὅλων δημιουργὸν ἢ πᾶσα κτίσις χαλεπαίνει.

XI. Καὶ γὰρ τῇ τῆ σώματος λύσει τὴν κόλασιν ἐκφύγητα, 15 πῶς τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἄφθαρτον οὖσαν διὰ τῆς φθορᾶς φυγεῖν δυ-νήσεσθε; ἀθάνατος γὰρ ἡ ψυχὴ καὶ τῶν ἀσεβῶν, οἷς ἄμεινον ἦν μὴ ἄφθαρτον αὐτὴν ἔχειν. κολαζομένη γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀσβεστοῦ πυρὸς ἀπεράντῳ τιμωρίᾳ, καὶ μὴ θνήσκουσα, ἐπὶ κακῷ τῷ αὐτῆς τέλος λαβεῖν οὐκ ἔχει. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις ὑμῶν· φοβεῖς ἡμᾶς Πέτρε. 20 διδάξατε οὖν ἡμᾶς, πῶς σιγῶντες ἐροῦμεν τὰ ὄντα ὥς ἔστιν, ἄλλως γὰρ αὐτὰ ὑμῖν σημαίνειν οὐ δυνάμεθα. . εἰάν τε σιγήσωμεν, ἐνεδρεύ-εσθε ὑπὸ τῶν κακῶν διὰ τὴν ἄγνοιαν, εἰάν τε λαλήσωμεν, ὥς ἐπὶ ψευδεῖ ὑποθέσει φοβοῦντες ὑμᾶς ὑποπτενόμεθα. πῶς οὖν ἐπάσωμεν τῷ εἰς τὴν ἡμετέραν κακῷ ἐνδομυχοῦντι καὶ πανούργως ὑποσπεύοντι 25 ὑμῖν τὰς Θεῷ ἐχθραινούσας ὑπονοίας προφάσει τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας; διαλλάγητε ἑαυτοῖς· ὑπὲρ γὰρ τῆς ὑμῶν σωτηρίας γίνεται ἡ μετὰ εὐποίας πρὸς αὐτὸν καταφυγή. ἐχθρα τίς ἐστιν Θεῷ ἐν ὑμῖν ἁλο-γος ἐπιθυμία, ὑπονοία γὰρ φρονήσεως τὴν ἄγνοιαν κρατύνει.

XII. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν· οὐ πεφρόντικεν ἡμῶν ὁ Θεός. καὶ 30 τοῦτο ψευδός ἐστιν. εἰ γὰρ ὄντως οὐκ ἐφρόντιζεν, οὐκ ἂν οὐδὲ τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνέτελλεν ἐπὶ ἀγαθούς καὶ πονηρούς, οὔτε τὸν ὑετὸν αὐτοῦ ἔφερεν ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. ἕτεροι δὲ λέγουσιν· εὐσεβέστεροί ἐσμεν, καὶ αὐτὸν καὶ τὰ ἀγάλατα σέβοντες. οὐκ οἶμαι, εἰ τοῦτο λέγων ἐρεῖ βασιλεῖ· τὴν ἴσῃ σοι ἀπονέμω τιμὴν, 35

utilia enim vobis ea reddidistis, dum in deos adscribitis. Cum forsan illorum materia ad aliquid aliud, instar fimi, fuisset utilis. Nunc vero neque ad hoc prodest, quando a vobis transfiguratam colitis. Qua autem ratione vos magis pios dicitis, qui omnium estis impiissimi, hoc ipso uno et incomparabili peccato interitum animae merentes revera si perseveretis. Exempli gratia si quis filius, plurima beneficia a patre consecutus, alteri qui pater non sit debitum patri honorem deferat, plane exhaeredabitur. Cum vero ex sententia patris vivens gratias de beneficiis egerit, merito haeres relinquetur.

XIII. Alii vero dicunt, impii erimus, si nobis a patribus tradita nomina dereliquerimus: idem enim est ac depositum servare. Igitur hac ratione, si aliquis ortus sit ex patre latrone aut obsceno, non debet filius frugi esse, melioremque vitam amplecti, ne impius evadat, peccetque eadem cum parentibus non agendo. Quam stulti autem sunt, qui dicunt, haec adoramus, ne Deo simus molesti! Quasi Deo molesta sint ea quibus laudatur, non molesta vero, quibus ingrate accipitur et infamatur. Cur ergo, cum imbris acciderit remora, in coelum omnino intuiti preces ac supplicationes assignatis? et quando obtinuistis, cito obliviscimini. Facta enim messe aut vindemia statim ad Idola, quae nihil sunt, primitias deferitis, celeriter Dei immemores, beneficii auctoris: sicque in perpetuum. Et in templis positi sacrificia celebratis, atque genio indulgetis. Quapropter nonnulli ex vobis dicunt: solatii et bonae tractationis causa praecclare ista excogitata sunt.

XIV. O stolidi! Vos hujus dicti estote justii judices. Si enim oportebat hic se ad corporis voluptatem alicui tradere oblectationi, melior erat ea, quae in fluviis et sylvis et lucis, ubi computationes et convivia et loci umbrosi, quam ubi daemoniaca amentia, et manuum sectiones, abscisiones verendorum, rabidus furor, infania, sparsi crines, strepitus stridorumque, afflatus fanatici, ululatus, omniaque illa quae cum simulatione ad terrorem amentium fiunt, ut debitas illis preces et gratiarum actiones offeratis, idque iis, qui mortuis magis sunt mortui.

οἶαν καὶ τοῖς νεκροῖς καὶ ἐρριμμένη κοπρίᾳ· οὐκ οἶομαι εἰ καλῶς ἀπαλλάξει. ἀλλ' ἐρεῖ τις· κοπρίαν λέγεις τὰ σεβάσματα ἡμῶν; καὶ φημι. ἄχρηστα γὰρ ὑμῖν αὐτὰ ἐποιήσατε, εἰς τὸ σέβειν καταριθμήσαντες, τῆς οὐσίας αὐτῶν ἴσως εἰς ἄλλο τι, εἰς χρῆσιν κόπρου, εὐχρηστιάσης. νῦν δὲ οὐδὲ εἰς τοῦτο χρησιμεύει, ὅτε μετασχηματίζαν- 5
τες προσκυνεῖτε. πῶς δὲ εὐσεβέστεροι εἰναί φατε, οἱ πάντων ἀσεβέστατοι, ταύτῃ αὐτῇ τῇ μιᾷ καὶ ἀσυγκρίτῳ ἁμαρτίᾳ ψυχῆς ὀλεθρον ὀφείλοντες τὰ ἀληθῆ, ἐὰν ἐπιμείνητε; ὡς γὰρ εἴ τις υἱὸς πολλὰ ἐνεργετούμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐτέρῳ τινὶ τῷ μὴ πατρὶ τὴν ὀφει-
λομένην τῷ πατρὶ ἀποδοῖ τιμὴν, πότῳ ἀποκληρονόμος γίνεται· 10
ἐκὰς δὲ κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς βιούς εὐχαριστῇ ἐπὶ ταῖς ἐνεργε-
σίαις, εὐλόγως κληρονόμος γίνεται.

XIII. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν· ἀσεβεῖν μέλλομεν, ἐὰν τὰ παραδο-
θέντα ἡμῖν ἐκ πατέρων σεβάσματα λείψωμεν· ὁμοιον γάρ ἐστιν τῷ
παραθήκην φυλάττειν. οὐκ οὖν τούτῳ τῷ λόγῳ κἂν ληστοῦ τις ᾧ 15
πατρὸς ἢ αἰσχροβίου, οὐκ ὀφείλει ὁ υἱὸς νήψας τὸ κρεῖττον ἐλέ-
σθαι, ἵνα μὴ ἀσεβήσῃ; πῶς δὲ ἀνόητοι οἱ λέγοντες· ταῦτα προσκυ-
νοῦμεν, ἵνα μὴ αὐτῷ ὀχλῶμεν; ὡς ὀχλουμένου Θεοῦ ἐφ' οἷς εὐφη-
μεῖται, μὴ ὀχλουμένου δὲ ἐφ' οἷς ἀχαριστούμενος βλασφημεῖται. διὰ
τί οὖν, ὅποταν ἐποχὴ ἕτεροῦ γένηται, πρὸς οὐρανὸν τὰ πάντα ἀφο- 20
ρῶντες εὐχὰς καὶ λιτὰς ἀπονέμετε; καὶ ὅταν ἐπιτύχητε, τάχιον ἐπι-
λανθάνεσθε; ἀμήσαντες γὰρ ἢ τρυγήσαντες εὐθέως τοῖς μηδὲν οὖσιν
εἰδώλοις τὰς ἀπαρχὰς ἀπονέμετε, τάχιον ἐπιλανθανόμενοι τοῦ ἐνε-
ργηθέντος Θεοῦ. καὶ οὕτως εἰς αἰεὶ. καὶ εἰς τοὺς ναοὺς γενόμε-
νοι θυσίας ἐπιτελοῦντες εὐχαρισθε. διὰ τοῦτο οἱ μὲν ὑμῶν λέ- 25
γουσιν· παρηγορίας καὶ τοῦ εὐχαρισθεῖν χάριν καλῶς ταῦτα ἐπιτενέονται.

XIV. ὦ ἀνόητοι! ὑμεῖς τοῦ λεγομένου γίνεσθε δίκαιοι κριταί.
εἴπερ γὰρ καὶ ἐχρῆν ἐνταῦθα εἰς εὐφρασίαν σώματος ἐαυτὸν δοῦναι
ποιᾷ εὐωχίᾳ, ἅμεινον ἢ ἐν ποταμοῖς καὶ ὕλαις καὶ ἄλσεσιν, ἐνθα
εἰλαπίναι καὶ συμπόσια καὶ κατὰ ^{οὐδὲν} ἄλλα τόποι, ἢ ὅπου ἀπόνοια δαι- 30
μόνων, καὶ χειρῶν τομαί, καὶ αἰδωίων ἀποκοπαί, καὶ οἰστροί, καὶ
ματαίαι, καὶ τριχῶν κόμαι, καὶ κόμπαι, καὶ ἐνθουσιασμοί, καὶ ὀλο-
λυγαί, καὶ πάντα ἐκεῖνα τὰ μεθ' ὑποκρίσεως εἰς κατάπληξιν τῶν
ἀνοήτων γινόμενα, ὅπως τὰς ὑμῶν ὀφειλομένας εὐχὰς καὶ εὐχαριστίας
καὶ νεκρῶν νεκροτέροις προσενέγκητε;

XV. Et cur laeti ista facitis? Quoniam intus latens serpens vobis non vult edicere, qui infructuosam inseruit cupiditatem, dicam ego atque memorabo. Ita autem habet: apud religionem Dei praedicatur agere sobrie, sibi temperare, iram tenere, non subripere aliena, juste vivere, cum bono jure, tranquille, leniter, se in indigentia potius continere ac reprimere, quam cum non habeas, alterius bonis injuste ablatiis expleri. Apud vocatos autem Deos contraria peraguntur. Et nonnulla in admirationem justitiae denunciatis, quae licet omnia praecepta exsequeremini, una Dei ignoratio sufficit ad punitionem vestram. Caeterum convenientes ad loca quae vos iis assignastis, alacriter inebriamini, et aras accenditis, quarum nidor vagatus caecos surdosque spiritus vi sua ad odoratus locum ducit. Sicque ibi alii fanatico furore, alii absurdis cibis replentur, ad libidinem vertuntur alii, ad furta alii et adulteria. Nam fusi illic sanguinis vapor et vini libatio etiam satiat impuros spiritus, qui intra vos occultati omnia haec reddunt suavia, atque per somnia vos falsis spectris irretiunt, innumerisque perpeccionibus puniunt. Nam occasione sacrarum, ut vocant, hostiarum repleti estis truculentis daemonibus, qui caute vos inscios perimunt, ut non sentiatis factas insidias. Praetextu siquidem cujuspiam injuriae, vel calamitatis, amoris, irae, moestitiae, aut laqueo aut aqua suffocant, e loco praecipiti dejiciunt, homicidio sui, aut apoplexia, aut alio morbo e vita cogunt migrare.

XVI. Ex nobis autem nullus tale quid potest pati, sed a nobis daemones torquentur, quandoquidem in aliquem ingressi, ut tardius egrediantur, rogant nos. Sed dicet aliquis, in has perpecciones incidunt interdum etiam quidam Dei cultores. Aio id fieri non posse. Ille enim, de quo loquor, cultor Dei est, qui vere est Dei cultor, non qui dumtaxat dicitur. Qui autem vere est, traditae sibi legis perficit opera. Si quis impie egerit, pius non est. Quemadmodum si alienigena legem servet, Judaeus est; qui vero non servat, est gentilis. Judaeus enim, Deo credens, legem implet, per quam fidem etiam alia mala montibus similia et gravissima transfert. Qui vero non exsequitur legem, clarum est, quod non credendo in Deum fit transfuga, ideoque peccator velut nequaquam Judaeus propter peccatum a calamitatibus subigitur, quae ad puniendos peccatores consti-

XV. Καὶ διὰ τί χαίροντες ταῦτα ποιεῖτε; ἔπει δὲ θέλει ὑμῖν ὁ ἐμφωλευνὸν εἰπεῖν ὅφισ, ὃς ἐνέσπειρεν ὑμῖν τὴν ἄκαρπον ἐπιθυμίαν, λέγων ὑπομνήσω. ἔχει δὲ ἔτως· παρὰ τῇ τῷ Θεῷ θρησκείᾳ κηρύσσεται νῆφειν, σωφρονεῖν, ὀργῆς κρατεῖν, ἀλλότρια μὴ νοσφίζεσθαι, δικαίως βίῃν, ἐπιεικῶς, εὐσταθῶς, πράως, κολάζειν ἑαυτὸν μᾶλλον ἢ ἐν ταῖς ἐνδεΐαις, ἢ μὴ ἔχοντα ἐτέρω ἀδίκως ἀφελόμενον κορεσθῆναι. παρὰ δὲ τοῖς λεγομένοις θεοῖς τὰ ἐναντία γίνεται. καὶ ἔνια εἰς κατὰ πληξιν δικαιοσύνης παραγγέλλετε, ἅπερ εἰ καὶ πάντα ποιεῖτε τὰ παραγγέλματα, μία ἢ πρὸς Θεὸν ἄγνοια ἱκανὴ τυγχάνει πρὸς τὴν καθ' ὑμῶν τιμωρίαν. πλὴν συνερχόμενοι εἰς τὰς ὑφ' ὑμῶν αὐτοῖς δοθέντας τόπους ἡδέως μεθύσκεσθε καὶ βωμὸς ἀνάπτετε, ὧν ἡ κνίσσα ῥεμβομένη καὶ τὰ τυφλὰ καὶ κωφὰ πνεύματα διὰ τῆς ἐξουσίας ἄγει εἰς τὸν τῆς ὁσφρήσεως αὐτῶν τόπον. καὶ ἔτως τῶν ἐκεῖ οἱ μὲν ἐνθουσιασμοῦ, οἱ δὲ βρωτῶν ἀλλοκότων ἐμπίμπλονται, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ ἀσελγαίνειν τρέπονται, οἱ δὲ ἐπὶ κλοπᾶς καὶ φόνους. ἡ γὰρ τῷ ἐκεῖ αἵματος ἀναθυμιάσις καὶ ἡ τῶν οἴνων σπονδὴ καὶ αὐτὴ κορεῖ τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα, ἃ τινὰ ἐνδομυχῆντα εἰς ὑμᾶς φιληδότως ἔχειν τὰ ἐκεῖ ποιῶσιν, καὶ δι' ὀνείρων ὑμᾶς φαντασίαις ψευδέσιν περιβάλλουσιν, καὶ μυρίοις παθήμασιν τιμωροῦσιν. προφάσει γὰρ τῶν λεγομένων ἱεροθύτων χαλεπῶν δαιμόνων ἐμπίπλασθε, οἱ καὶ φρονίμως ὑμᾶς λανθάνοντες ἀναιρεῖσιν, ἵνα μὴ συνῆτε ὑμῶν τὴν ἐπιβελήν. προφάσει γὰρ τινος ἐπηρείας ἢ ἀνάγκης ἢ ἔρωτος ἢ ὀργῆς ἢ λύπης ἢ ἀγχόνῃ ἢ ὕδατι πνίξαντες ἢ ἀπὸ κρημνῶ ῥίψαντες ἢ αὐτοχειρία ἢ ἀποπληξία ἢ ἐτέρῳ τινὶ πάθει τῷ ζῆν μεθιστάσιν.

XVI. Ἡμῶν δὲ ὑδεῖς τοιούτον τι παθεῖν δύναται, ἀλλ' αὐτοὶ ὑφ' ἡμῶν κολάζονται, ὁπόταν εἰς τινὰ εἰσιόντες βραδέως ἐξέηται ἡμᾶς παρικαλεῖσιν. ἀλλ' ἔρεῖ τις· ἴσως τοιούτοις πάθεσιν καὶ θεοσεβῶν τινες ὑποπίπτουσιν. φημὶ ὅτι τῷτο ἀδύνατον. θεοσεβῆς γὰρ ἔτός ἐστιν, ἐγὼ φημι, ὁ ὄντως θεοσεβής, ἐχὼ ὃς ἂν μόνον λέγεται, ὁ δὲ ὄντως ὧν τοῦ δοθέντος αὐτῷ νόμου ἐκτελεῖ τὰς πράξεις. εἰάν τις ἀσεβήσῃ, εὐσεβῆς ἐκ ἔστιν. ὅνπερ τρόπον εἰάν ὁ ἀλλόφυλος τὸν νόμον πράξῃ, Ἰσδαῖός ἐστιν, μὴ πράξας δὲ Ἕλλην· ὁ γὰρ Ἰσδαῖός πιστεύων Θεῷ ποιεῖ τὸν νόμον, δι' ἧς πίστεως καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὅρεσιν ἐοικότα καὶ βαρῆντα μεθίστησιν πάθη. ὁ δὲ μὴ ποιῶν τὸν νόμον δῆλον ὅτι ἐκ τῶ μὴ πιστεύειν Θεῷ λιποτακτεῖ, 15

tutae sunt. Nam consilio Dei, quod ab initio sancitum fuit, illius cultores juste propter delicta poena consequitur. Quod fit, ut postquam poena de peccato velut debito per vexationem rationem repetierit, conversos homines in cunctorum iudicio puros repraesentet. Sicut enim improbis praesentes deliciae in damnum futurorum bonorum cedunt, ita supplicia lapsi in peccatum Judaeis mittuntur ad exactionem, ut recepta hic delicti poena a futura illic aeterna damnatione liberentur.

XVII. Vos vero haec dicere non potestis, quia non creditis, quae illic sunt, esse quemadmodum dicimus, dico autem, ubi cunctis fit retributio. Quocirca quod est utile ignorantes, a temporariis voluptatibus, ne aeterna accipiatis, decipimini. Quare nos conamur, commodi vobis probationes afferre, ut plene certi de pietatis promissionibus per bona opera possitis nobiscum saeculi quod tristitia vacat haeredes existere. Donec igitur cognoscatis nos, ne nobis succenseatis, tamquam mentiamur circa bona quae vobis cupimus. Quae enim putavimus vera et bona, ea ad vos afferre non invidimus: sed contra festinavimus, reddere vos bonorum, quae novimus, cohaeredes. Ita quippe ad infideles loquendum est. Quod autem plane veros proferamus sermones, non aliter poteritis scire, nisi prius cum veritatis studio audiat.

XVIII. Quapropter nunc, licet serpens, quem intus habetis latentem, mille vobis tendat insidias, pravas subjiciendo cogitationes et impedimenta, attamen eo magis obsistere ei debetis, et assiduo nos audire. Oportet enim, ut vos, qui fuistis valde decepti, convenientes cognoscatis, quo modo ille incantandus sit. Aliter vero fieri nequit. Incantare autem dico, mente repugnare pravis daemonum consiliis.

XIX. Unde veritatis propheta, sciens mundum errasse plurimum, et malitiae consensisse intuitus, non expetivit pacem cum illo, ut ex errore consistentem; sed usque ad finem cunctos in malitia consentientes oppugnat, et veritatem in locum erroris proponit, ac resipiscentibus velut ignem im-

καὶ ἔτις ὡς ἐχὶ Ἰουδαῖος ἀμαρτωλὸς διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐπικρατεῖται
ὑπὸ τῶν εἰς τὸ τιμωρεῖν τὴν ἀμαρτάνοντας καθεστῶτων παθῶν.
βαλὴ Θεῷ τῇ ἀπαρχῇ ὀρισθείσῃ δικαίως τοῖς σέβουσιν αὐτὸν πα-
ραπτωμάτων χάριν ἢ τιμωρία ἔπεται, ὃ γίνεται, ἵνα ὡς ὀφείλημα
διὰ τῆς βασάνου ἀπαιτήσασα τὴν ἀμαρτίαν τὴν ἐπιστρέψαντας κα- 5
θαρὺς ἐν τῇ τῶν ὁλῶν παραστήσῃ κρίσει. ὡς γὰρ τοῖς κακοῖς
ἢ ἐνταῦθα τρυφῇ εἰς ζημίαν αἰωνίων ἀγαθῶν γίνεται, ἔτις αἱ τι-
μωρίαι τοῖς παραπίπτουσιν Ἰουδαίοις πέμπονται εἰς ἔκπραξιν, ἵνα ἐν-
ταῦθα ἀπολαύοντες τὸ παράπτωμα τῆς ἐκεῖ ἀπαλλαγῶσιν αἰωνίας
κολάσεως.

10

XVII. Ὅτι οὖν ταῦτα εἰπεῖν ἡ δύνασθε, ἡ γὰρ πιστεύετε
τὰ ἐκεῖ εἶναι ὡς ἡμεῖς λέγομεν, λέγω δὲ, ὅπως πᾶσιν ἢ ἀνταπόδοσις
γίνεται. ἡ ἔνεκεν ἀγνοούντες τὸ συμφέρον ὑπὸ τῶν προσκαίρων ἡδο-
νῶν μὴ λαβεῖν τὰ αἰώνια ἐνεδρεύετε. διὸ ἡμεῖς τῷ συμφέροντος
ὑμῖν τὰς ἀποδείξεις ποιεῖν πειρώμεθα, ἵνα πληροφορηθέντες περὶ 15
τῶν τῆς θεοσεβείας ἐπαγγελμάτων διὰ τῶν ἀγαθῶν πράξεων δυνη-
θῇτε σὺν ἡμῖν τὸν αἰῶνα κληρονομήσαι. μέχρι μὲν ἔν γε γνω-
ρίζετε ἡμᾶς, μὴ χαλεπαίνετε ἡμῖν ὡς ψευδομένοις περὶ ὧν ὑμῖν θε-
λομεν καλῶν. τὰ γὰρ ἡμῖν νομισθέντα ἀληθῆ τε καὶ ἀγαθὰ, ταῦτα
ὑμῖν φέρειν ἐκ ἐφθονήσαμεν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐσπεύσαμεν συγκλη- 20
ροῦμεν ὑμᾶς ποιῆσαι ἀγαθῶν, ὧν ἡμεῖς νεγρόκαμεν. ἔτι γὰρ χρὴ
πρὸς τὴν ἀπίστην λέγειν. ὅτι δὲ ἀληθεύομεν ὅντως περὶ ὧν λέ-
γομεν, ἐκ ἄλλως δυνήσεσθε εἶδέναι, ἐὰν μὴ πρότερον φιλαληθῶς
ἐπακέσητε.

XVIII. Διὸ ἐπὶ τῷ παρόντος, καὶ τὰ μυρία ὑμᾶς ὃ ἐν ὑμῖν 25
ἐνδομυχῶν ὄφεις, κακὰς ὑποβαλὼν λογισμὸς καὶ ἀσχολίας, ἐνεδρεύειν
θελῇ, ἀλλ' ἔν γε ὑμεῖς ὀφείλετε ταύτη μᾶλλον προσφιλοεικέντες
αὐτῷ συνεχῶς ἡμῶν ἐπακέειν. δεῖ γὰρ συνεδρεύοντας ὑμᾶς τοὺς
σφόδρα ἡπατημένους εἶδέναι, πῶς χρὴ ἐπ' αὐτοῖς. ἄλλως δὲ ἀδύ-
νατον. ἐπ' αὐτοῖς δὲ λέγω, τῷ λογισμῷ ἀντιτάσσεσθαι ταῖς κακαῖς 30
αὐτῶν συμβαλίαις.

XIX. Ὅθεν ὃ τῆς ἀληθείας προφήτης πολὺ τὸν κόσμον πε-
πλατημένον εἰδὼς καὶ τῇ κακίᾳ συνθέμενον ἰδὼν ἐκ ἡγάπησεν τὴν
πρὸς αὐτὸν εἰρήνην, ὡς ἐκ πλάνης συνῆσαν. ὅτι εἰς τέλος ἐπιφέρει
πᾶσιν τοῖς πρὸς κακίαν ὁμογνωμονῶσιν, παραθείς ἀντὶ πλάνης, τοῖς 35

mittit iram adversus insidiatorem, quae gladio similis est, objectoque sermone ignorantiam cognitione interimit, quasi sciudens ac separans vivos a mortuis. Itaque dum malitia per legitimam cognitionem vincebatur, bellum cuncta tenuit. Nam propter salutem filius credens a patre incredulo separavit se, vel pater a filio, genitrix a filia, filia a matre, simulque propinqui a propinquis et amici a familiaribus.

XX. Neque dicat aliquis: quo modo id justum fuerit, separari parentes a liberis, liberos a parentibus. Justum est, et valde. Nam si una morati, praeterquam quod nihil eis proderunt, etiam cum illis peribunt, quo pacto aequum non est separari eum, qui salvare vult, ab eo qui non vult, sed una perire cupit. Ad haec, non illi, qui quod praestat intelligunt, vellent separari, immo simul manere, aliosque meliorum expositione juvare. Unde increduli, dum nolunt audire, ipsi contra eos pugnabant per separationem, persecutionem, odium. Qui vero ista sustinebant, miserati eos, qui ipsis per ignorantiam insidiabantur, doctrina prudentiae orabant pro vexatoribus suis, scientes causam delicti esse ignorantiam. Ipse enim Magister clavis confixus orabat patrem, ut ejus interfectoribus dimitteret peccatum, dicens: *pater, dimitte illis peccata sua. Non enim sciunt quae faciunt.* Imitantes ergo Magistrum et ipsi in iis quae patiebantur orabant pro afflictoribus, quemadmodum edocti fuerant. Sic non odio parentum separabantur, quandoquidem et pro iis, qui nec erant parentes, nec propinqui, sed inimici, preces continuas fundebant, eosque prout jussi erant nitebantur diligere.

XXI. Mihi autem dicite vos, quo modo parentes diligatis. Equidem si velut justitiam semper intuiti, bene est: sin vero temere, non amplius bene. Potestis enim parvam ob causam eorum hostes fieri. Quod si gnari diligitis, dicite nobis, quid sint parentes. Respondebitis: originis auctores. Cur ergo cunctarum rerum originem Deum non amatis, si justo judicio hoc suscepistis facere? Sed et jam dicetis, illum non novimus. Quare igitur non percontati colitis sensu destituta? Quid vero? etsi difficile erat vobis cognoscere, quid sit Deus, at quid non sit Deus, non potuistis non scire, ut reputaretis, neque lignum, neque lapidem, neque aes, neque aliud quid ex corruptibili constans materia Deum esse.

νήψασιν ὥσπερ πῦρ ἐμβαλὼν τὴν κατὰ τῆ ἐνεδρεύσαντος ὀργὴν μα-
χαίρα ἐοικυῖαν, προτείνας λόγον ἀναιρεῖ τὴν ἄγνοιαν τῇ γνώσει,
ὥσπερ τέμνων καὶ χωρίζων ζῶντας ἀπὸ τῶν νεκρῶν. τῆς μὲν ἔν
κακίας ὑπὸ τῆς νομίμης γνώσεως νικωμένης πόλεμος συνεῖχε τὸ πᾶν.
σωτηρίας γὰρ χάριν υἱὸς ὑπείξας ἀπειθῆς ἐχωρίζετο πατὴρ, ἡ καὶ 5
πατὴρ τέκνη, ἡ τεκῆσα θυγατὴρ, ἡ θυγάτηρ μητὴρ, καὶ ἅπαξ οἱ
συγγενεῖς συγγενῶν καὶ φίλοι συνήθων.

XX. Καὶ μὴ τις λεγέτω· πῶς τῷτο δίκαιον, χωρίζεσθαι γο-
νεῖς τέκνων καὶ τέκνα γονέων; δίκαιον καὶ πάνν. εἰ γὰρ συνόντες,
μετὰ τῷ μηδὲν αὐτοὺς ὠφελεῖν, καὶ συναπολλύντο αὐτοῖς, πῶς ἔ 10
καιον, χωρισθῆναι τὸν σώζεσθαι θέλοντα ἀπὸ τῆ μὴ θέλοντος,
συναπολέσθαι δὲ βελομένης; πρὸς τέτοις ἐδὲ αὐτοὶ οἱ τὸ κρεῖττον
νενοηκότες χωρισθῆναι ἤθελον, ἀλλὰ συνεῖναι καὶ ὠφελεῖν αὐτοὺς
τῇ τῶν κρείττονων ὑψηλήσει, ὅθεν οἱ ἀπειθεῖς ἐπακέειν αὐτῶν μὴ
θέλοντες αὐτοὶ αὐτὰς ἐπολέμουν, χωρίζοντες, διώκοντες, μισῶντες. οἱ 15
δὲ ταῦτα πάσχοντες, ἐλεῶντες ἑαυτὰς ὑπὲρ ἀγνοίας ἐνεδρευομένους, δι-
δασκαλίᾳ φρονήσεως ἠὔχοντο ὑπὲρ τῶν κακὰ αὐτὰς διατιθεμένων,
τὴν ἄγνοιαν τῇ ἀμαρτήματος αἰτίαν εἶναι μεμαθηκότες. αὐτὸς γὰρ
ὁ διδάσκαλος προσηλωθεὶς ἠὔχετο τῷ πατρὶ, τοῖς αὐτὸν ἀναιρεῖσιν
ἀφειθῆναι τὸ ἀμάρτημα εἰπὼν· πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὰς ἀμαρτίας αὐ- 20
τῶν, ἃ γὰρ οἶδαςιν ἃ ποιῶσιν. μιμηταὶ ἔν γινόμενοι τῇ διδασκάλῃ
καὶ αὐτοί, ἐν οἷς ἐπασχον, ὑπὲρ τῶν διατιθεμένων ἠὔχοντο, ὡς ἐδι-
δάχθησαν. ἔτως ἃ γονεῖς μισῶντες ἐχωρίζοντο, ὁπότε καὶ ὑπὲρ τῶν
μὴ γονέων μηδὲ συγγενῶν, ἐχθρῶν δὲ γενομένων, ἐποίουν συνεχεῖς
ἐνχῆς καὶ ἀγαπᾶν πειρῶνται ὡς ἐκελεύσθησαν. 25

XXI. Εἶπατε δὲ μοι ὑμεῖς, πῶς τὰς γονεῖς ἀγαπᾶτε; εἰ μὲν
ὡς τὸ δίκαιον ἀπὶ σκοπῶντες, συνεύχομαι, εἰ δὲ ὡς ἔτυχεν, ἐκέτι,
δύνασθε γὰρ καὶ μικρὰ προσφάσει τέτων γενέσθαι ἐχθροί. εἰ δὲ
εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἶπατε ἡμῖν, τί ἐστὶν γονεῖς. ἐρεῖτε· γένος ἀρχη-
γίται. διὰ τί ἔν τὸ τῶν ὅλων γένος ἐκ ἡγαπήσατε, εἴπερ δικαίω 30
φρονήματι τῷτο ποιεῖν ἐπανεῖλεσθε; ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἐρεῖτε· οὐχ
ἰωράκαμεν αὐτῶν. διὰ τί ἔν μὴ ζητήσαντες τὰ ἀναίσθητα κολα-
κεύετε; τί δέ; εἰ καὶ δύσκολον ἦν ὑμῖν γινῶναι τί Θεός, τὸ μέντοι
τί ἔστι Θεός, μὴ εἰδέναι ἐκ ἐδύνασθε, ἵνα λογίσσησθε ὅτι Θεός ἐστιν
ἢ ξύλον, ἢ λίθος, ἢ χαλκός, ἐκ ἄλλο τι ἐκ φθαρτῆς γεγονὸς ὕλης. 35

XXII. Nonne enim ferro caelata sunt simulacra, et ferrum quod sculpsit, igne emollitum est, et ignis aqua exstinguitur? An non vero aqua per spiritum movetur, atque spiritus a Deo cunctorum opifice initium exstantiae habet? Sic enim dixit Moyses propheta; *in principio creavit Deus coelum et terram: terra autem erat invisibilis et incomposita et tenebrae erant super abyssum, et spiritus Dei ferebatur super aquas.* Qui spiritus, dicente Deo, velut manus ipsius cuncta fecit, lucem separavit a tenebris, et post coelum invisibile visibile expandit, ut superiora ab angelis lucis habitarentur, inferiora vero ab homine una cum omnibus propter ipsum factis administrarentur.

XXIII. Nam propter te hominem Deus aquam quae supra faciem terrae erat jussit secedere, ut tibi terra fructus posset producere: et ferit meatus, quo fontes tibi praeberet, ac apparerent fluminum undae, et animalia exirent, uno verbo, ut omnia se tibi possent offerre. Aut non propter te venti spirant, ad fructuum productionem, et imbres deferuntur, et anni tempestates fiunt? Jam vero sol et luna cum aliis stellis propter te oriuntur et occidunt, fluvii et stagna cum maribus tibi subserviunt. Unde tibi sensu carenti quemadmodum major praestitus est honor, ita ingrato major praeparata est ignis poena, quod scire nolueris, quem ante omnia oportuit cognoscere.

XXIV. Sed vel nunc ex minoribus agnosce cunctorum causam, considerans, quod omnia aqua producit, aqua vero a spiritu accipit motus originem, spiritus autem ab universorum Deo initium habet. Atque ita oportet reputare, quo per rationem ad Deum possis pervenire, ut agnoscas tuum genus, et regeneratus aqua primigenita etiam haeres efficiaris parentum qui te ad incorruptionem genuerunt.

XXV. Propter quod prompte, tamquam filius ad patrem, accede, ut Deus causam peccatorum tuorum ponat ignorantiam. Quod si postquam vocatus es, non vis, aut cunctaris, justo Dei judicio peribis, et quia tu noluisti, nolet te Deus. Nec vero putes, quod etsi omnium, qui umquam fuerunt pii, piissimus sis, non fueris autem baptizatus, spem adipisci ali-

XXII. Ἡ γὰρ ἐκ ὑπὸ σιδήρε ἐτορνεύθησαν, καὶ ὁ τορνεύσας σιδήρος ὑπὸ πυρὸς ἐμαλάχθη, καὶ τὸ πῦρ αὐτὸ σβέννεται ὑφ' ὕδατος; τὸ δὲ ὕδωρ ἐκ ὑπὸ πνεύματος τὴν κίνησιν ἔχει, καὶ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ τὰ ὅλα πεποιηκότος Θεοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκστάσεως ἔχει; ἔτις γὰρ ὁ προφήτης εἶρηκεν Μωσῆς· ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἔρανόν καὶ τὴν γῆν, ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος· καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου· καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Ὅπερ καὶ λέγοντος τοῦ Θεοῦ, τὸ πνεῦμα, ὥσπερ χεὶρ αὐτῷ τὰ πάντα δημιουργεῖ, φῶς ἀπὸ σκότους χωρίζον, καὶ μετὰ τὸν ἀόρατον ἔρανόν τὸν φαινόμενον ἐφαπλώσαν, ἵνα τὰ ἅνω τοῖς τῷ φωτός ἀγγέλοις οἰκηθῇ, τὰ δὲ κάτω ὑπ' ἀνθρώπου ἅμα τοῖς δι' αὐτὸν γενομένοις πᾶσιν διοικηθῇ.

XXIII. Διὰ γὰρ σὲ τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς ἐκέλευσεν τὸ ἐπὶ προσώπῳ τῆς γῆς ὑποχωρεῖσαι ὕδωρ, ἵνα καρπὸς ἡ γῆ σοι προσενέγκαι δυνηθῇ, καὶ τρεφόμενος ἐποίησεν, ἵνα σοι παρασχῇ πηγὰς καὶ ποταμῶν ῥεῖθρα φανῇ καὶ ζῶα ἐκβρασθῇ, συνελὼν ἐρῶ, ἵνα πάντα σοι παραστήναι δυνηθῇ. Ἡ γὰρ ἐκ διὰ σὲ ἄνεμοι πρὸς καρπῶν ἐπιγονήν καὶ ἕτεροι φέρονται καὶ τροπαὶ γίνονται; ἀντίκα γοῦν ἥλιος καὶ σελήνη ἅμα τοῖς ἄλλοις ἄστροις διὰ σὲ τὰς ἀνατολὰς καὶ δύσεις ἐκτελῶσιν, καὶ ποταμοὶ καὶ λίμναι ἅμα ταῖς θαλάσσαις ὑπηρετοῦσιν. ὅθεν σοι τῷ ἀναισθητῷ ὥσπερ ἡ μεῖζων ἐδόθη τιμὴ, ἔτις ἀχαριστήσαντι ἡ μεῖζων διὰ πυρὸς κόλασις προητοιμάσται, ὅτι γινώσκει ἐκ ἡθέλησας ὅν πρὸ πάντων ἔδει γινώσκει.

XXIV. Καὶ νῦν δὲ ἐκ τῶν ἡττόνων ἐπίγνωθι τὴν τῶν ὅλων αἰτίαν, λογισάμενος ὅτι τὰ πάντα τὸ ὕδωρ ποιεῖ, τὸ δὲ ὕδωρ ὑπὸ πνεύματος κινήσεως τὴν γένεσιν λαμβάνει, τὸ δὲ πνεῦμα ἀπὸ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχει. καὶ ἔτις ἔδει λογίσασθαι, ἵνα ἐπὶ λόγῳ εἰς Θεὸν καταναστῇαι δυνηθῇς, ὅπως ἐπιγνῶς σαυτῷ γένος, καὶ πρωτοτόνῳ ἀναγεννηθεὶς ὕδατι καὶ κληρονόμος καταστῇς τῶν πρὸς ἀφθαρσίαν γεννησάντων σε γονέων.

XXV. Διὸ ἐτοιμῶς πρόσελθε ὡς υἱὸς πατρί, ἵνα τῶν ἁμαρτημάτων σε ὁ Θεὸς τὴν ἄγνοιαν αἰτίαν θῇ. εἰ δὲ καὶ μετὰ τὸ κληθῆναι ἐκ θελεις ἢ βραδύνεις, δικαίᾳ Θεοῦ ἀπολῇ κρίσει, τῷ μὴ θελῆσαι μὴ θεληθεῖς. καὶ μὴ τοι νομίσῃς, ὅτι ἐὰν πάντων τῶν ποτε γενομένων εὐσεβῶν εὐσεβέστερος γένῃ, ἀβάπτιστος δὲ ᾖς, ἐλπὶς 35

quando poteris. Eo enim majores dabis poenas, quod bona opera non bene feceris. Praeclara enim res est, bona operari, quando juxta mandatum Dei fit. Tu vero, si, ut illi placet, nolis baptizari, tuae voluntati obsequens illius consilio repugnas.

XXVI. Sed aliquis forsán dicet; quid confert ad pietatem, aqua baptizari? Primo quidem, quia id quod Deo placuit facis. Secundo vero, per aquam Deo renatus, timoris causa primam nativitatem quam ex concupiscentia traxisti permutas, sicque salutem consequi potes: aliter autem impossibile est. Ita enim nobis juravit propheta dicens: *Amen dico vobis, nisi renati fueritis aqua viva, in nomine Patris, Filii, Spiritus sancti, non introibitis in regnum coelorum.* Quocirca accedite. Ibi namque est aliquid ab initio misericors, quod fertur super aquam, et eos qui in ter beata invocatione baptizati sunt eripit de futuris suppliciis, et quae post baptismum facta sunt a baptizatis bona opera, Deo offert quasi donum. Quare confugite ad aquam: haec enim sola vim ignis potest extinguere. Ad quam qui nondum vult venire, adhuc rabidum gerit spiritum, cujus gratia non vult pro sua salute adire aquam vivam.

XXVII. Accede igitur, sive justus sis, sive injustus. Nam tibi, si justus es, solum deorat baptizari in salutem et in remissionem eorum quae in ignorantia perpetrasti, si vero injustus, relinquitur, ut baptismatis bona opereris juxta impietatis proportionem. Quapropter sive justus es, sive iniquus, festina nasci Deo, quia dilatio affert periculum; nam incertum est praestitutum morti nostrae tempus. Patri, qui te ex aqua genuit, similitudinem per bona opera ostende. Tamquam veri studiosus verum Deum honora ut patrem. Honor autem ejus est, ut ita vivas, sicut ipse, qui justus est, desiderat. Porro justus voluntas est, injustitiam non facias. Et est injustitia, occidere, adulterare, odisse, fraudare, caeteraque his similia, quorum multae sunt species.

XXVIII. Verumtamen istis adjiciendum est aliquid, quod quidem cum reliquis hominibus non est commune, sed proprie competit religioni Dei. Dico autem, in puritate degere, ad uxorem suam quando in purificatione est non accedere: hoc quippe jubet Dei lex. Quid vero? nisi puritas in religione Dei esset consecrata, vos ut canthari cum voluptate volveremini.

δος τυχεῖν δυνήσῃ ποτέ. ταύτη γὰρ μᾶλλον πλείονα ὑφ' ἑξίς κό-
λασιν, ὅτι καλὰ ἔργα ἐκ ἐποίησας καλῶς. καλὴ γὰρ εὐποιΐα, ὅπο-
ταν ὡς Θεὸς ἐκέλευσεν γίνηται. σὺ δὲ εἰ ἐθέλεις, ὡς ἐκείνῳ ἔδοξεν,
βαπτισθῆναι, τῷ σὺ θελήματι ὑπηρετῶν ἐχθραίνεις τῇ ἐκείνῳ βελῇ.

XXVI. Ἄλλ' ἴσως ἔρεῖ τις· τί συμβάλλεται πρὸς εὐσέβειαν ⁵
τὸ βαπτισθῆναι ὕδατι; πρῶτον μὲν, ὅτι τὸ δόξαν Θεῷ πράττεται.
δεύτερον δέ, ἐξ ὕδατος ἀναγεννηθεὶς Θεῷ, αἰτία φόβου, τὴν ἐξ ἐπι-
θυμίας πρῶτην σοι γενομένην καταλλάσσεις γένεσιν, καὶ ἔτως σωτη-
ρίας τυχεῖν δύνη· ἄλλως δὲ ἀδύνατον. ἔτως γὰρ ἡμῖν ὥμοσεν ὁ
προφήτης εἰπὼν· ἀμὴν ὑμῖν λέγω, ἐὰν μὴ ἀναγεννηθῇτε ὕδατι ζῶντι, ¹⁰
οὐ δύνασθε εἰσελθεῖν εἰς τὴν βα-
σιλείαν τῶν ἁγίων. διὸ προσέλθετε. ἔστιν γὰρ τι ἐκεῖ ἀπαρχῆς
ἐλεῆμον, ἐπιφερόμενον τῷ ὕδατι, ὃ τὰς βαπτιζομένους ἐπὶ τῇ τρισμα-
καρίᾳ ἐπονομασίᾳ καὶ ῥύεται τῆς ἐσομένης κολάσεως, ὥσπερ δῶρα
προσφέρων τῷ Θεῷ ὡς ἂν ἀπὸ τῆ βαπτίσματος αὐτῶν τῶν βαпти- ¹⁵
σθέντων τὰς εὐποιΐας. διὸ προσφενύετε τῷ ὕδατι, τῷτο γὰρ μόνον
τὴν τῷ πυρὸς ὁρμὴν σβέσαι δύναται. τάτῳ ὁ μήπω προσελθεῖν
θέλων ἔτι τὸ τῆς λύσεως φέρει πνεῦμα, ἔνεκα ἐπὶ τῇ αὐτῷ σω-
τηρίᾳ ὕδατι ζῶντι προσελθεῖν ἐθέλει.

XXVII. Πρόσελθε ἔν, καὶ δίκαιος ἦς καὶ ἄδικος. δικαίῳ ²⁰
γὰρ ὅτε σοι μόνον ἔλειπεν τὸ πρὸς σωτηρίαν βαπτισθῆναι, εἰς
ἄφεσιν τῶν ἐν ἀγνοίᾳ πεπραγμένων. ἄδικῳ δ' ὑποκαταλείπεται κατ' ἀνα-
λογίαν τῆς ἀσεβείας ἢ ἐπὶ τὸ βάπτισμα εὐποιΐα. διὸ εἴτε δίκαιος
εἴ, εἴτε ἄδικος, σπεῦσον γεννηθῆναι Θεῷ, ὅτι ἡ ἀναβολὴ κίνδυνον
φέρει διὰ τὸ ἀθλόν εἶναι τῷ θανάτῳ τὴν προθεσίαν, τῷ ἐξ ²⁵
ὕδατος γεννηθῆναι σε πατρὶ διὰ τῆς εὐποιΐας τὴν ὁμοιότητα δεΐξας.
ὡς φιλαληθῆς τὸν ἀληθῆ Θεὸν τιμῶν ὡς πατέρα. τιμὴ δὲ αὐτῷ
τὸ ζῆν σε ὡς αὐτὸς δίκαιος ὢν θέλει. δικαίς δὲ θέλημα τὸ μὴ
ἀδικεῖν. ἀδικία δὲ ἐστὶν φονεῦν, μοιχεῦν, μισεῖν, πλεονεκτεῖν,
καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· τέτων δὲ εἶδη πολλά. ³⁰

XXVIII. Πλὴν τέτοις συνεισφέρειν δεῖ τίποτε, ὁ κοινότητά
πρὸς ἀνθρώπους μὲν ἐκ ἔχει, ἴδιον δὲ θρησκείας Θεῷ τυγχάνει. λέγω
δὴ τὸ καθαρεύειν, τὸ ἐν ἀφάρῳ ἔσθ' ἐν τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ μὴ κοινωνεῖν,
ὅτι τῷτο ὁ Θεὸς καλεῖται νόμος. τί δέ, εἰ μὴ καὶ τῇ τῷ Θεῷ θρησκείᾳ
τὸ καθαρεύειν ἀπέκλειτο, ὑμῖς ὡς οἱ κἀνθαροὶ ἡδέως ἀνεκλύσθε. ³⁵

Quare, tamquam homines aliquid amplius brutis animantibus habentes, nimirum esse rationales, cor quidem a malis purgate per coelestem intellectum, lavacro autem corpus diluite. Nam inter vere bona est mundities. Non quasi cordis puritatem praecedat castitas corporis, sed quia post bonum sequitur quod mundum est. Etenim Magister noster quosdam vestrorum Pharisaeorum et Scribarum, qui sunt separati, et legis instituta, ut scribae, plus caeteris cognoscunt, redargebat tamen velut hypocritas, quod ea sola quae ab hominibus videntur purificarent, cordis vero puritatem quam solus Deus aspicit relinquerent.

XXIX. Hac ergo ipsa voce usus est, revera ad hypocritas inter eos, non vero ad omnes. Nam praecepit, ut quibusdam obediretur, quod iis commissum fuisset Moysis cathedra. Verum ad hypocritas dixit: *Vae vobis Scribae et Pharisei hypocritae, quia mundatis calicis et paropsidis quod exterius est, intus autem ea plena sunt sordibus. Phariseae caece, munda prius calicis et paropsidis interius, ut et illorum exteriora munda fiant.* Et vere. Nam mente per scientiam illustrata, qui didicit potest esse bonus; quam rem consequitur puritas, quia ex interiori intellectu fit exterioris corporis bona provisio. Quemadmodum ex corporis neglectu mentis provisio fieri nequit, ita qui purus est, et quod exterius est et quod interius potest purgare: qui vero exteriora purgat, ad hominum laudes aspiciens, id agit, ac propter cernentium laudes nihil a Deo recipit.

XXX. Cui vero non apparet, melius esse ad mulierem menstrua patientem non accedere, sed ad purificatam et lotam? Oportet etiam post concubitum lavari. Quod si hoc facere vos piget, animo repetite, quo pacto castimoniae munia prosequeremini, quando sensus expertia idola colebatis. Erubescite, quod hic, ubi oportuit, non dico maiorem, sed singularem et integram amplecti castitatem, segniores estis. Cogitate igitur eum, qui vos illic constituerat, et intelligetis quis hic vobis segnitiam ad castimoniam immittat.

XXXI. Sed dicet aliquis vestrum: oportet ergo nos facere quaecumque apud idola egimus. Aio tibi: non omnia, sed quaecumque bene fa-

διὸ ὡς ἄνθρωποι ἔχοντες τι πλεῖον τῶν ἀλόγων ζώων, τὸ λογικὸν εἶναι, τὴν μὲν καρδίαν τῶν κακῶν ἑρπύων καθάρατε λογισμῷ, λετρεῷ δὲ πλύνετε τὸ σῶμα. κατὰ γὰρ τὰ ἀληθῆ τὸ καθαρύνειν, ἔχ ὡς ὅτι προηγείται τῆς κατὰ τὴν καρδίαν καθάρσεως ἢ τῷ σώματος ἀγνεία, ἀλλ' ὡς ὅτι ἔπεται τῷ ἀγαθῷ τὸ καθάριον. καὶ γὰρ ὁ διδάσκαλος ἡμῶν ἐνίς τῶν ἐν ὑμῖν Φαρισαίων καὶ γραμματέων, οἱ εἰσιν ἀφωρισμένοι καὶ τὰ νόμιμα ὡς γραμματεῖς τῶν ἄλλων πλεῖον εἰδότες, ὅμως διήλεγχεν αὐτοὺς ὡς ὑποκριτάς, ὅτι μόνα τὰ ἀνθρώποις φαινόμενα ἀγνεύοντες τὰ τῆς καρδίας καθαρά καὶ Θεῷ μόνῳ ὁρώμενα παρελίμπανον.

XXIX. Ῥητὴ ἔν ταύτῃ φωνῇ ἐχρήσατο, τὰ ἀληθῆ πρὸς τὰς ὑποκριτάς αὐτῶν, ἢ πρὸς πάντας. ἐνίων γὰρ καὶ ἐπακύνειν ἔλεγεν, ὅτι τὴν Μωυσέως ἐπιστενύθησαν καθέδραν. πλὴν πρὸς τὰς ὑποκριτάς ἔλεγεν· καὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τῷ ποτηρίῳ καὶ τῆς παροψίδος τὸ ἔξωθεν, ἔσωθεν δὲ γέμει ῥύπας. Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τῷ ποτηρίῳ καὶ τῆς παροψίδος τὸ ἔσωθεν, ἵνα γένηται καὶ τὰ ἔξω αὐτῶν καθαρὰ. καὶ ἀληθῶς. φωτισθέντος γὰρ τῷ νῦ τῇ γνώσει ὁ μαθὼν δύναται ἀγαθὸς εἶναι, ᾧ παρέπεται τὸ καθαρὸν γενέσθαι. ἐκ τῆς ἔσω γὰρ διανοίας ἢ τῷ ἔξω σώματος ἀγαθὴ γίνεται πρόνοια. ὡς ἀπὸ γε τῆς κατὰ τὸ σῶμα ἀναισθησίας τῆς διανοίας πρόνοια γενέσθαι ἢ δύναται, ἔτις ὁ καθαρὸς καὶ τὸ ἔξω καὶ τὸ ἔσω καθάραι δύναται, ὁ δὲ τὰ ἔξω καθαίρων, πρὸς ἀνθρώπων τὸν ἐπαινον ἀφορῶν τῷ το ποιεῖ, καὶ ἐπαίνῳ τῶν ἰσορρόνων παρὰ τῷ Θεῷ ἀδὲν ἔχει.

XXX. Τίτι δὲ ἢ φαίνεται, ὅτι κρεῖττον ἐστὶν γυναικὶ ἐν γυναικείοις ἔσθῃ μὴ συνελθεῖν, ἀλλὰ καθαρθεῖσθαι καὶ βαπτισθεῖσθαι; ἀλλὰ καὶ μετὰ κοινωνίαν βαπτίζεσθαι δεῖ. εἰ δὲ τῷ το ποιεῖν ὀκνεῖτε, ἀναπολήσατε, πῶς τὰ τῆς ἀγνείας μέρη μετεδιώκετε, ὅτι ἀναισθητοὶς εἰδῶλοις ἐθροησκέυετε. αἰσχύνθητε ὅτι ἐνταῦθα, ὅπε ἐχρῆν, ἢ τὸ πλεῖον λέγω, ἀλλὰ μόνον καὶ ὅλον τὸ τῆς ἀγνείας ἀναδιέξασθαι, ὁ κνηρότεροι γίνεσθε. νοήσατε ἔν τὸν ἐκεῖ ὑμᾶς πεποιηκότα, καὶ διανοηθήσεσθε τίς ἐστὶν ὁ ἐνταῦθα ὅκρον πρὸς ἀγνείαν ὑμῖν ἐμβάλλον.

XXXI. Ἄλλ' ἐρεῖ τις ὑμῶν· χρὴ ἔν ἡμᾶς ποιεῖν ὅσα ἐν εἰδῶλοις ἐποιῶμεν; φημί σοι, ἔχ ὅλα, ἀλλ' ὅσα καλῶς ἐποιεῖτε, καὶ ἐνταῦθα πλεῖον. ὁ τι γὰρ ἂν καλῶς γίνηται ἐν τῇ πλάνῃ, ἀπὸ

ciebatis, atque hic majorem in modum. Quidquid enim bene fit in errore, a veritate pendet, sicut et si quid male fiat in veritate, ex errore venit. Recipite igitur quae undique ad vos pertinent, non quae sunt aliena, et ne dicatis: si quid boni faciunt qui errant, facere nos non debemus. Hac siquidem ratione, si non occidat idolorum cultor, debemus occidere, quia qui in errore versatur non occidit.

XXXII. Minime: immo potius, si illi qui errant, homicidium non faciunt, nos ne irascamur quidem, si errans non moechatur, nos primitus ne quidem concupiscamus: si ille amantem amat, nos etiam inimicos diligamus: si ille mutuum dat iis qui habent, nos etiam non habentibus. Omnino sane debemus, qui aeterni saeculi haereditatem speramus, in bonis operibus superare eos, qui praesens tantum saeculum norunt: gnari quod, si opera illorum cum nostris operibus in die iudicii collata paris meriti reperiantur, confusio nobis erit, et illi per errorem sua operati interibunt. Fore autem nobis confusionem, in eo dixi, quod non amplius fecerimus quam illi, quibus amplius intelleximus. Quod si confusio erit, si in operibus bonis nos illis aequales ostendemus, non superiores, quanto magis, si in iisdem operibus nos inferiores exhibuerimus?

XXXIII. Quod autem vere in die iudicii cum bonis operibus errantium comparentur actiones cognoscentium veritatem, nos docuit qui nescit mentiri, dicens ad eos quidem qui negligebant venire et audire illum: *Regina Austri surget cum generatione ista, et condemnabit eam, quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon hic, et non creditis.* Ad eos vero e populo, qui nolebant ad illius praedicationem agere poenitentiam, dixit: *Viri Ninivitarum surgent cum generatione hac et condemnabunt illam, quia audientes egerunt poenitentiam ad praedicationem Jonae, et ecce plus hic, et nemo credit.* Sicque ad omnem eorum impietatem opponens Ethnicorum bene operantes, in condemnationem eorum qui in vera religione bonorum operum aequalia non faciebant errantibus, admonebat cordatos, ut non solum bonitatem gentilium aequarent operibus, sed etiam vincerent. Mihi autem fluxit hic sermo, occasione accepta ex eo, quod oportet servare tempus purgationis et post concubitum corpus abluere, nec infitiari hanc castimoniam, licet qui a veritate aberrant, illam exsequantur: quandoquidem qui in errore bene agunt, et verae religionis homines condemnant, et non salvantur, quia castitatem colunt propter errorem, non vero propter pietatem in verum patrem ac Deum cunctorum.

τῆς ἀληθείας ἤρτηται, ὥς εἰ καὶ τι ἐν τῇ ἀληθείᾳ κακῶς γένοιτο, ἀπὸ τῆς πλάνης ἐστίν. ἀπολάβετε ἔν ὑμῶν παταχόθεν τὰ ἴδια, μὴ τὰ ἀλλότρια, καὶ μὴ λέγετε, εἴ τι ποιῶσιν οἱ πεπλανημένοι καλόν, ποιεῖν ἐκ ὀφείλομεν. τέτω γὰρ τῷ λόγῳ, εἰ μὴ φρονεῖ τις εἰδῶλα σέβων, φρονεῖν ὀφείλομεν, ὅτι ὁ ἐν πλάνῃ ὢν ἔ φρονεῖ. 5

XXXII. Οὐχί, ἀλλὰ τὸ πλεῖον, εἰ μὴ οἱ ἐν πλάνῃ μὴ φρονεῖσιν, ἡμεῖς μὴδὲ ὀργιζώμεθα, εἰ μὴ ὁ ἐν πλάνῃ μὴ μοιχεύει, ἡμεῖς τὴν ἀρχὴν μὴδὲ ἐνθυμηθῶμεν, εἰ μὴ ὁ ἐν πλάνῃ τὸν ἀγαπῶντα ἀγαπᾷ, ἡμεῖς καὶ τὰς μισῶντας, εἰ μὴ ὁ ἐν πλάνῃ θανεῖζι τοῖς ἔχουσιν, ἡμεῖς καὶ τοῖς μὴ ἔχουσιν. ἀπαξυπλῶς ὀφείλομεν οἱ τὸν ἄπειρον αἰῶνα 10 ἐλπίζοντες κληρονομεῖν, τῶν τὸν παρόντα μόνον εἰδόντων, τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων καλῶν κρεῖττον ποιεῖν, εἰδότες, ὅτι εἰ μὴ αὐτῶν τὰ ἔργα τοῖς ἡμετέροις ἔργοις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀνακριθὲντα ἴσα τῇ εὐποιᾷ εὐρεθῇ, καὶ ἡμεῖς ἐναισχυνθῆναι ἔχομεν, αὐτοὶ δὲ διὰ πλάνην τὰ καθ' αὐτῶν ποιήσαντες ἀπολέσθαι. τὸ δὲ αἰσχυνθῆναι κατὰ 15 τὸτο εἶρηκα, ὅτι μὴ πλεῖον ἐποιήσαμεν αὐτῶν, ὧν καὶ πλεῖον ἐγνώκαμεν. εἰ δὲ αἰσχυνθῆναι ἔστιν, τὴν εὐποιᾶν αὐτοῖς ἴσην δεῖξαντες καὶ ἔ πλεῖον, πῶς γε μᾶλλον, εἰ μὴ αὐτῶν τῆς εὐποιᾶς τὸ ἦττον δεῖξωμεν;

XXXIII. Ὅτι δὲ ὄντως ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ταῖς τῶν πεπλανημένων εὐποιῖαις αἱ τῶν ἀλήθειαν ἐγνωκότων ἰσάζονται πράξεις, 10 αὐτὸς ἡμᾶς ὁ ἀψευδὴς ἐδίδαξεν, εἰπὼν πρὸς μὲν τὰς ἀμελῶντας ἐλθῶν καὶ ἐπακῶν αὐτῷ βασιλίσσᾳ νότῃ ἐγερωθήσεται μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακριθεὶ αὐτήν, ὅτι ἤλθεν ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκῶσαι τὴν σοφίαν Σολομῶντος· καὶ ἰδὲ πλεῖον Σολομῶντος ὤδε, καὶ ἔ πιστεῦετε. πρὸς δὲ τὰς ἐν τῷ λαῷ μὴ θελοντας με- 15 τανοῆσαι ἐπὶ τῷ κηρύγματι αὐτῷ εἶπεν· ἄνδρες Νινευῖται ἐγερωθήσονται μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακριθεῖσιν αὐτήν, ὅτι ἀκῶσαντες μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδὲ πλεῖον ὤδε, καὶ εἰδὲς πιστεῦτε. καὶ ἔτως πρὸς πᾶσαν ἀσέβειαν αὐτῶν ἀντιπαράθεῖς τὰς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πεποιηκότας, εἰς κατάκρισιν τῶν ἐν θεοσεβείᾳ 20 μὴδὲ τὸ ἴσον καλὸν τοῖς πεπλανημένοις πεποιηκότων, τὰς ἔχοντας λογισμόν ἐναθέτει, μὴ μόνον ὅσα τοῖς ἔθνεσιν τὰ καλὰ ἴσως ποιεῖν, ἀλλὰ τὸ πλεῖον. ὁ δὲ λόγος μοι ἐρῶν, πρόφασιν λαβεῖν ἐκ τοῦ δεῖν φυλάσσειν τὴν ἀφεδρον, καὶ ἀπὸ κοινωνίας βαπτίζεσθαι, μὴ ἀρνεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἀγνείαν, καὶ οἱ πεπλανημένοι αὐτήν πρᾶτ- 35

XXXIV. Quod cum dixisset, turbas dimisit, et ex more cum familiaribus cibo sumpto quievit. Ita ergo faciens et quotidie disserens, accessiones firmas legi Dei adduxit, putatos Deos cum credita genesi confutans, ostendensque temerarium rerum casum nequaquam esse, sed mundum ex providentia gubernari.

XXXV. Completis ergo tribus mensibus, cum per dies jussisset me jejunare, ducens ad fontes maris vicinos ut in perenni aqua baptizavit. Sic igitur fratribus nostris feriatis ac laetis pro m. h. a Deo concessa secunda nativitate, Petrus paucis post diebus conversus ad Presbyteros coram omni Ecclesiae praecepit, dicens: qui misit nos dominus noster et propheta, narravit nobis, quemadmodum diabolus quadraginta diebus cum eo collocutus, nihilque contra valens, promiserit se ex suis sectatoribus Apostolos ad fraudem faciendam missurum. Quare ante omnia memores estote illius Apostoli vel magistri vel prophetae, qui non prius praedicationem suam doctrinamque contulerit cum Jacobo, dicto Domini mei fratre, cui creditum est Ecclesiae Hebraeorum Hierosolymitanae regimen, nec ad vos venerit cum testibus. Ne forte malitia, quae prius cum Domino per quadraginta dies disceptavit, nec quidquam potuit, deinceps velut fulgur e coelo in terras delapsa contra vos mittat praekonem, sicut nobis immisit Simonem, praetextu veritatis in nomine Domini nostri praedicantem, subiciatque insitorem erroris. Qua de causa qui misit nos, dixit: *multi venient adversus me in vestimento ovium, intrinsecus autem lupi rapaces: a fructibus eorum cognoscite eos.*

XXXVI. Atque his dictis eos qui ad praecedendum fuerant ordinati, in Antiochiam Syriae emisit, jubens ut ibi tempus secuturum expectarent. Iis itaque profectis, Petrus ingenti hominum multitudine ad fidem adducta, morbos, aegritudines, daemones expulit, in fontibus maris vicinis baptizavit, et Eucharistiam fregit: cumque Maroonem hospitem suum, jam omnino

τωσιν, ὅτε εἰς κατάκρισιν τῶν ἐν θεοσεβείᾳ εἰσὶν οἱ ἐν πλάνῃ ποι-
ῦντες καλῶς μετὰ τῆ μὴ σώζεσθαι· ὅτι ἡ τιμὴ τῆς ἀγρείας αὐτῶν
ἐστὶν διὰ τὴν πλάνην, καὶ ἡ διὰ θρησκείαν τῆ ὄντως πατρὸς καὶ
Θεοῦ τῶν ὅλων.

XXXIV. Τοῦτο δὲ εἰπὼν ἀπέλυσεν τοὺς ὄχλους, καὶ συνή- 5
θως ἁλῶν σὺν τοῖς φιλότατοις μεταλαβὼν ἡσύχασεν. οὕτως οὖν
ποιῶν καὶ διαλεγόμενος ἐκάστοτε προσαγωγὰς κατὰ τὸ βέβαιον
προσέφερεν τῷ τοῦ Θεοῦ νόμῳ, τοὺς νομιζομένους μετὰ τῆς νομιζο-
μένης γενέσεως ἐλέγχων, καὶ ὅτι αὐτοματισμὸς μὲν οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ
κατὰ πρόνοιαν διοικεῖται ὁ κόσμος. 10

XXXV. Τριῶν οὖν μηνῶν πληρωθέντων νηστεῦσαί μοι κε-
λεύσας ἡμερῶν, ἀγαγὼν με εἰς τὰς ἐν τῇ θαλάσῃ πλησίον οὖσας
πηγάς, ὡς εἰς ἄετταον ἐβάπτισεν ὕδωρ. οὕτως οὖν εὐωχηθέντων
τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐπὶ τῇ θεοδωρήτῳ με ἀναγεννήσει, μετ' οὐ πολ-
λὰς ἡμέρας τοῖς πρεσβυτέροις ἐπιστρέφων ἐπὶ πάσης τῆς ἐκκλησίας 15
ἐντεῖλατο λέγων· ὁ ἀποστείλας ἡμᾶς κύριος ἡμῶν καὶ προφήτης
ὑφηγήσατο ἡμῖν, ὡς ὁ πονηρὸς τεσσαράκοντα ἡμέρας διαλεχθεὶς αὐ-
τῷ καὶ μηδὲν δυνηθεὶς πρὸς αὐτόν, ἐκ τῶν αὐτοῦ ἐπηκόων ἐπηγγέλ-
λετο πρὸς ἀπάτην ἀποστόλους πέμψαι. διὸ πρὸ πάντων μέμνησθε
ἀπόστολον ἢ διδάσκαλον ἢ προφήτην μὴ πρότερον ἀντιβάλλοντα 20
αὐτοῦ τὸ κήρυγμα Ἰακώβῳ τῷ λεχθέντι ἀδελφῷ τοῦ κυρίου μου
καὶ πεπιστευμένῳ ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν Ἑβραίων διέπειν ἐκκλησίαν,
καὶ μετὰ μαρτύρων προσεληλυθότα πρὸς ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἡ κακία
ἢ τῷ κυρίῳ προδιαλεχθεῖσα ἡμέρας τεσσαράκοντα, μηδὲν δυνηθεῖσα,
ὑστερον ὡς ἀστραπὴ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ γῆς πεσοῦσα καθ' ὑμῶν ἐκ- 25
πέμψῃ κήρυκα, ὡς οὖν ἡμῖν τὸν Σίμωνα ὑπέβαλεν προφάσει ἀλη-
θείας ἐπ' ὀνόματι τοῦ κυρίου ὑμῶν κηρύσσοντα, πλάνην τε ἐνσπει-
ροντα ὑποβάλλῃ. οὐ χάριν ὁ ἀποστείλας ἡμᾶς ἔφη· πολλοὶ ἐλευ-
σονται πρὸς με ἐν ἐνδύματι προβάτων, ἔσωθεν δὲ λύκοι ἄρπαγες·
ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγινώσκετε αὐτούς. 30

XXXVI. Καὶ ταῦτα εἰπὼν τοὺς μὲν προπόμπους ἐξέπεμψεν
εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας, ἐκεῖ τὴν ἐπομένην ἐπιμένειν εἰπὼν. τῶν
οὖν πορευθέντων ὁ Πέτρος πολλῶν πεπεισμένων ὄχλων νόστους, πά-
θη, δαίμονας ἀπελάσας, καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ θαλάσῃ πλησίον οὖσας
πηγάς βαπτίσας, καὶ εὐχαριστίαν κλάσας, Μαρούνην τὸν ἀποδεξάμενον 35

perfectum, in Episcopum constituisset, duodecim Presbyteros designasset, fecisset Diaconos, quae ad ordinem viduarum pertinent statuisset, pro communi bono ac de eo, quod ecclesiae ordini conducebat, esset collocutus et consilium dedisset, episcopo Marooni obedirent, jam tribus mensibus completis vale dixit Tripolitanis Phoeniciae, et iter versus Antiochiam Syriae ingressus est.

Homilia Duodecima.

I. Egressi ergo Tripolim Phoenices, ut Antiochiam Syriae veniremus, eo die Orthosiam profecti ibi mansimus, et quia est prope urbem e qua egressi fueramus, cum omnes fere praedicationem evangelicam prius audissent, unum diem illic commorati, Antaradum abiimus. Quia vero multi erant nobiscum iter facientes, Petrus Nicetam et Aquilam allocutus est dicens: quandoquidem magna comitantium multitudo non parvam invidiam nobis per urbes intrantibus conflat, necessario curandum esse iudicavi, ut neque ipsi contristentur, dum prohibentur esse nobiscum, neque nos, dum sumus spectabiles, incidamus in malitiae invidiam. Quocirca volo te Nicetam atque Aquilam ante me iter habere, per duos globos sparsim, et clam gentium ingredi civitates.

II. Vobis autem, scio, molestum est, quod id faciendum audieritis, duorum non integrorum dierum spatio a me separari. Vos igitur cognoscere volo, quod nos, qui persuasimus, vos qui credidistis multo amplius diligimus, quam vos diligatis nos persuasores. Itaque mutuo amore flagrantem incolumitatis curam geramus pro viribus, non citra rationem facientes quae cupimus. Ad haec vero nulla die a me disputante aberitis. Per singulas enim quasque insigniores provinciarum civitates proposui, sicut etiam vos scitis, per dies residere et disceptare. Nunc ergo in Laodiceam nobis proximam praecedite, et post bideum et triduum, quantum ad propositum meum spectat, attingam vos. Ad portas autem vos soli recipite me, metu murmuris, ut sic absque strepitu etiam ingressi una vobiscum simus. Et inde similiter, cum dies ibi aliquot transegerimus, alii pro vobis ulterius per vices praecedent et hospitia praeparabunt.

αὐτόν, ἥδη λοιπὸν τέλειον ὄντα, ἐπίσκοπον καταστήσας καὶ πρεσβυ-
τέρους δώδεκα ὀρίσας καὶ διακόνους δεῖξας καὶ χηρικὰ συστησά-
μενος, ὑπὲρ τε τοῦ κοινοῦ καὶ συμφέροντος τῆς ἐκκλησίας τῇ τάξει
προσομιλήσας, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Μαροὺν πείθεσθαι συμβουλεύσας,
ἥδη τριῶν μηνῶν πληρωθέντων τοῖς ἐν Τριπόλει τῆς Φοινίκης ἀπο-
ταξάμενος τῇ ἐπ' Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας ἐπορεύετο ὁδόν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΒ΄.

Ι. Ἐκβάντες οὖν τὴν Τρίπολιν τῆς Φοινίκης, ὡς ἐπ' Ἀντιόχειαν
τῆς Συρίας ἐλθεῖν, αὐτῆς ἡμέρας ἐν Ὁρθωσίᾳ ἐμείναμεν ἐλθόντες.
καὶ διὰ τὸ πλησίον εἶναι ἥς ἐξήλθομεν πόλεως, πάντων σχεδὸν
προακηκούτων τοῦ κηρύγματος, μιᾶς ἡμέρας ἐκεῖ μείναντες ἀπήγα-
μεν εἰς Ἀντάραδον. πολλῶν δὲ τῶν συνοδοιοπορούντων ἡμῖν ὄντων,
ὁ Πέτρος Νικήτη καὶ Ἀκύλᾳ προσωμίλει λέγων· ἐπειδὴ πολὺς ὄχλος
τῶν συνοδοιοπορούντων οὐ μικρὸν φθόρον ἡμῖν εἰσιούσιν κατὰ πό-
λιν ἐπισπᾶται, ἀναγκαίως ἐσκεψάμην φροντίσαι, πῶς μήτε οὗτοι λυ-
πηθῶσιν κωλυθέντες συνεῖναι ἡμῖν, μήτε ἡμεῖς περίβλεπτοι γινόμενοι
φθόνῳ τῷ τῆς κακίας ὑποπέσωμεν. τούτου ἕνεκα βούλομαι σε
τὸν Νικήτην καὶ Ἀκύλᾳ προοδεύειν με κατὰ συστήματα δύο σπο-
ράδην, μαρθάνοντες τὰς τῶν ἐθνῶν εἰσέρχεσθαι πόλεις.

ΙΙ. Οἶδα δὲ ὅτι ἀθυμεῖτε, τοῦτο ποιεῖν ἀκηχοῦτες, ἀπολιπό-
μενοί με διάστημα οὐδ' ὅλων ἡμερῶν δύο. εἰδέναι οὖν ὑμᾶς θέλω,
ὅτι πολλαπλάσιον ἀγαπῶμεν ἡμεῖς οἱ πείσαντες ὑμᾶς τοὺς πεισθέν-
τας, ἢ, εἴπερ, ὑμεῖς ἡμᾶς τοὺς πεπεικότας. ἀλλήλους οὖν στέργοντες,
τῷ μὴ ἀλόγως ποιεῖν ἃ θέλωμεν τῆς ἀσφαλείας ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν
φροντίζωμεν. πρὸς τούτοις δὲ οὐδεμιᾶς ἡμέρας διαλεγόμενον μου
ἀπολιμπάνεσθε. εἰς γὰρ τὰς ἐπισημοτέρας τῶν ἐπαρχιῶν πόλεις
προήρημαι, ὥς ἵστε καὶ ὑμεῖς, ἡμερῶν ἐπιμένειν καὶ διαλέγεσθαι.
καὶ τὸ νῦν εἰς τὴν ἐγγυτέραν ἡμῖν Λαοδίκειαν προάξατε, καὶ μεθ'
ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς, ὅσον ἐπὶ τῇ ἐμῇ προαιρέσει, καταλήψομαι ὑμᾶς.
ἐπὶ δὲ τῶν πυλῶν ἐκδέξασθέ με ὑμεῖς μόνοι, διὰ τὸν θρύλλον, ἵνα
οὕτως ἀποφητὶ συνεισελθόντες ἅμα ὑμῖν ὦμεν. κακεῖθεν ὁμοίως
μετὰ τὸ ἐπιμεῖναι ἡμερῶν ἄλλοι ἀνθ' ὑμῶν εἰς τὰ ἐπέκεινα κατ'
ἐφημερίας προάξωσιν, τὰς ξηρίας ἐτοιμάζοντες.

III. Haec dicente Petro necessario acquieverunt, dicentes: non valde nos, Domine, contristat hoc agere, quoniam a te iubetur. Primo quidem, quia Dei providentia delectus es, dignus qui cuncta praeclare cogites atque consulas. Ad haec vero, quia plerumque per biduum tantum necessitate praecedendi a te aberimus: illud autem spatium quamvis longum sit, dum te non videmus dominum nostrum Petrum, attamen cogitamus, multo molestius laturos, qui longius praemissi sunt, utpote jussos te diutius per urbes expectare, et anxios quod aspectu desiderabilis vultus tui per multum tempus sint privati. Et nos non minus illis tristes facere quemadmodum jubes propter utilitatem non moramur. Et his dictis praecessere, accepto mandato, ut in primo hospitio alloquerentur multitudinem simul iter agentem, quo sparsim et a se mutuo divisi ingrederentur civitates.

IV. His igitur profectis ego Clemens valde gavisus sum, quod me secum esse voluisset. Atque haec ad eum verba profero: gratias ago Deo, quod me non emiseric, ut alios: nam prae dolore enectus fuisset. Ille vero: quid autem, inquit, si quae necessitas exegerit mitti te aliquo doctrinae gratia, tu, quia aliquamdiu a me utiliter eris superatus, ideo morieris? Nonne potius, tecum reputans, ferenda esse quae propter necessitatem tibi imposita sunt, aequo animo sustinebis? Aut ignoras, amicos una esse recordatione, licet corporibus separentur? Sicut nonnulli corpore praesentes, quod eorum non recordentur, animo peregrinantur ab amicis.

V. Et ego respondi: noli autem putare, domine, quod istum moerorem insipienter sim perpessus, quinimo admodum recta ratione. Quoniam enim te, domine mi, pro omnibus habeo, pro patre, matre, fratribus et cognatis, qui per Deum auctor mihi fuisti agnoscendae servatricis veritatis, in locum omnium habens te maxima fruor consolatione. Praeterea veritus juventutis meae naturalem concupiscentiam anxius eram, ne forte, qui homo juvenis sum, disjunctus a te, (qui nunc ita animum induxi, ut absque divina quadam ira non possim a te divelli) a cupiditate vincerer. Sed quia multo melius ac tutius est, me manere apud te, hominem quem animus meus merito revereri instituit, idcirco omnino tecum esse opto. Ad haec memini te apud Caesaream dixisse: si quis vult me comitari, pie comitatur. Pie autem dicebas, neminem tristitia secundum Deum afficere, velut relinquendo parentes, uxorem unanimem, aut alios verae religioni ad-

III. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ἡγαγκάσθησαν συνθέσθαι λόγοντες· οὐ πάντῃ ἡμᾶς, κύριε, λυπεῖ τοῦτο πράττειν, διὰ τὸ ὑπὸ σοῦ κελεύεσθαι. πρῶτον μὲν, ὅτι πάντα καλῶς νοεῖν τε καὶ συμβουλεύειν ἄξιός ὢν ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας ἐξελέγης. πρὸς τούτοις δὲ ἐπὶ τὸ πολὺ ἡμερῶν δύο ἀνάγκη τοῦ προάγειν ἀπολιμ-
 5 παρόμεθά σου· καὶ αὐταὶ μὲν πολλαὶ πρὸς τὸ μή σε τὸν κύριον ἡμῶν ὁρᾶν Πέτρον, πλὴν λογιζόμεθα, ὅτι πλεῖον λυπηθῇσονται οἱ πολὺ μακρὰν προπεμπόμενοι, ὡς ἐπὶ πλεῖον ἀναμένειν σε κατὰ πόλιν κεκελεύσμενοι, ἀνιόμενοι ἐν τῷ ἐπὶ πλεῖον ἐστερηθῆναι τὸ ὁρᾶν σου τὸ περιπόθητον πρόσωπον. καὶ ἡμεῖς οὐκ ἔλαττον ἐκείνων ἀθυμῶντες ὡς
 10 κελεύεις διὰ τὸ συμφέρον ποιεῖν οὐκ ἀντιλέγομεν. ὁμῶς ταῦτα εἰπόντες προῆξαν, ἐντολὴν ἔχοντες, ἐν τῷ πρώτῳ πανδοχείῳ προσομιλῆσαι τῷ συνοδοιπορῶντι ὅλῳ, ὅπως σκοράδην ἀλλήλων γενόμενοι εἰς τὰς πόλεις εἰσέρχωνται.

IV. Πορευθέντων οὖν αὐτῶν ἐγὼ Κλήμης μεγάλως ἔχαιρον, ὅτι σὺν αὐτῷ με ἐκέλευσεν εἶναι. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπον· εὐχαρισῶ
 15 τῷ Θεῷ, ὅτι με οὐκ ἐξαπέσταλκας, ὡς τοὺς ἑτέρους, ἐπειδὴ ὀδυνώμενος ἂν διαπεφωνήκειν. ὁ δὲ ἔφη· τί δέ; εἰ καὶ χρεῖα τις ἔσται πεμφθῆναι σέ πον μαθημάτων χάριν, σὺ διὰ τὸ πρὸς ὀλίγον ἀπολιμπάνεσθαι μου συμφερόντως, διὰ τοῦτο τεθνήξῃ; οὐχὶ δὲ προσομιλήσας σεαυτῷ φέρειν τὰ διὰ τὴν ἀνάγκην σοι προσταγέντα εὐθύμως
 20 ὑποσταίης; ἢ οὐκ οἶσθα ὅτι σύνεισιν οἱ φίλοι ταῖς μνήμαις, κἂν τοῖς σώμασιν ἀπολιμπάνονται; ὡς ἐνιοὶ συνόντες τοῖς σώμασιν ἀμνημοσύνης αἰτία ταῖς ψυχαῖς ἀποδημοῦσιν τοῖς φίλοις.

V. Καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· μὴ τοίνυν νομίσης, κύριε, ὅτι τὰ λύπης πάσχειν ἤμελλον ἀνοήτως, ἀλλὰ καὶ πάντῃ ὀρθῶ τινι λογισμῷ.
 25 ἐπεὶ γάρ σε, κύριέ μου, ἀντὶ πάντων ἔχω, πατρός τε καὶ μητρός καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, αἰτιόν μοι γενόμενον διὰ τὸν Θεὸν τῆς σωζούσης ἀληθείας, ἀντὶ πάντων ἔχων σε παραμυθίας τῆς μεγίστης τυγχάνω. πρὸς τούτοις, δεδιώξ με καὶ τῆς ἀκμῆς τὴν ἐκ φύσεως ἐπιθυμίαν, ἡγωνίων, μή πως ἀπολειφθεῖς σε, ἄνθρωπος ὢν νεώτερος,
 30 ὅσπερ νῦν οὕτως ἐνστάσεως ἔχω, ὡς ἂν μὴ κατὰ τινα χόλον Θεοῦ ἀποσῇναί σε ἀδύνατον εἶναι, ἥττων ἐπιθυμίας ἔσομαι. ἀλλ' ἐπειδὴ πολλῶ ἄμεινον καὶ ἀσφαλέστερον συνεῖναι μέ σοι, τούτῳ, ᾧ ὁ νοῦς μου αἰδεῖσθαι εὐλόγως προεῖλπεν, διὸ πάντῃ σοι συνεῖναι εὐχομαι· πρὸς τούτοις δὲ μέμνημαί σε ἐν Καισαρείᾳ εἰπόντος· εἴ τις βούλεται μοι
 35

dictos. Unde ego prorsus tibi sum aptus itineris comes, a quo si maximam velis inire gratiam, ministeria servorum obire mihi concedes.

VI. Hoc audito Petrus subridens ait: quid ergo putas Clemens, quod non ipsa necessitate tu in servorum locum mihi redigeris? Nam quis elegantes ac multas sindones cum adjunctis annulis et calceis mihi custodiet? Quis vero et suavia exquisitaque opsonia praeparabit, quae cum varia sint, multos ac peritos postulant coquos: et omnia illa, quae apud effeminatos homines cupiditati, tamquam immani bestiae, per omnem quaesita luxum ac fraudem parantur? Sed forsitan hoc te subiit propositum, quia non intellexeris atque ignores vitae meae rationem, qui pane solo et olivis utor, raroque oleribus, quique vestimentum ac pallium habeo hoc ipsum quo amictus sum, et alio opus non habeo, neque ulla re. Nam in his etiam abunde mihi est. Mea quippe mens cernens illic omnia bona aeterna nihil eorum quae hic sunt aspicit. Attamen tuum egregium approbo institutum, mirorque ac laudo, quo modo cum sis vir in vita sumptuosus educatus, facile vivendi rationem immutaveris et ad sola necessaria traderis. Nos enim a puero, ego et Andreas, qui ejusdem mecum sanguinis est, meusque secundum Deum frater, non solum in pupillatu educti, verum etiam propter inopiam et aerumnas ad laborem assuefacti, expedite nunc itinerum vexationes ferimus. Quare si crederes mihi, servorum officia me hominem operarium, tibi impendere concederes.

VII. At ego haec audiens contremui et collacrymavi, quod talem habuisset orationem vir, quo cuncti hujus aetatis homines ratione scientiae ac pietatis minores sunt. Tum ille lacrymantem me videns causam lacrymarum percontabatur. Et ego respondi: quid tantum peccavi, ut mihi hujusmodi profferres sermonem? Et Petrus excepit: si malum est, quod dixi, ut serviam tibi, tu prior peccasti, hoc mihi postulans facere. Et ego: non est, inquam, simile: me enim hoc agere decet omnino, te autem, qui es Dei praeco et nostras servas animas, id mihi facere grave est. Et Petrus respondit: acquiescerem tibi, cum dominus noster, qui ad salutem totius mundi venit, unusque omnium est nobilissimus, servi-

συνοδοῦσαι, εὐσεβῶς συνοδευέτω. εὐσεβῶς δὲ ἔφη, τὸ μηδένα λυπεῖν κατὰ Θεόν, οἷον ἀπολιπόντα γονεῖς, γυναῖκα ὁμόφρονα, ἢ ἑτέρους τινας τῇ θεοσεβείᾳ προσκειμένους. ὅθεν ἐγὼ κατὰ πάντα ἐπιτήδειός εἰμι σοι συνοδοιπóρος, ᾧ εἰ καὶ τὰ μέγιστα χαρίζη, τὰς δούλων μοι ὑπηρεσίας συγχωρεῖς ποιεῖν. 5

VI. Καὶ ὁ Πέτρος ἀκούσας γελοιάζων ἔφη· τί οὖν οἶει, Κλήμης, μὴ ὑπὲρ αὐτῆς ἀνάγκης σε εἰς δούλων μοι ταγῆναι τόπον; ἐπεὶ τίς τὰς καλὰς καὶ πολλὰς σινδόνας μετὰ τῶν ἐπομένων μοι δακτυλίων καὶ ὑποδήσεων φυλάξει; τίς δὲ καὶ τὰ ἡδέα καὶ πολυτελῆ ὄψα προετοιμάσει, ἃ τινὰ ποικίλα ὄντα πολλῶν καὶ τεχνιτῶν δεῖται 10 μαγείρων, καὶ πάντα ἐκεῖνα ὅσα ἐκτεθλημένων ἀνθρώπων ὡς θηρίῳ μεγάλῳ τῇ ἐπιθυμίᾳ ἐκ πάσης πλεονεξίας πορισθέντα ἐτοιμάζεται; πλὴν ἡ τοιαύτη σε προαίρεσις ὑπεισῆλθεν, ἴσως μὴ συνέντα καὶ τὸν ἐμὸν ἀγνοοῦντα βίον, ὅτι ἄρτω μόνῳ καὶ ἐλαίᾳς χρῶμαι καὶ σπανίως λαχάνοις, καὶ ὅτι ἱμάτιόν μοι καὶ τριβώνιον ὑπάρχει 15 τοῦτο αὐτὸ ὃ περιβέβλημαι, καὶ ἑτέρου χρεῖαν οὐκ ἔχω οὐδὲ ἄλλων τινῶν. ἐν γὰρ τούτοις καὶ περισσεύομαι. ὁ νοῦς γάρ μου τὰ ἐκεῖ πάντα ὁρῶν αἰώνια ἀγαθὰ οὐδὲν τῶν ἐνταῦθα περιβλέπεται. πλὴν σου μὲν τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν ἀποδέχομαι, καὶ θαυμάζων ἐπαινω, πῶς ἀνὴρ ἐκ πολυτελῶν ἐθῶν ὑπάρχων ῥαδίως τοῖς ἀναγκαίοις τὸν 20 σεαυτοῦ ὑπήλλαξας βίον. ἡμεῖς γὰρ ἐκ παιδῶν, ἐγὼ τε καὶ Ἀνδρέας ὁ σύναιμος καὶ κατὰ Θεὸν ἀδελφός ὢν ἐμός, οὐ μόνον ἐν ὀρφανίᾳ ἀνατραφέντες, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πενίας καὶ κακουχίας εἰς ἐργασίαν ἐθισθέντες, εὐμαρῶς νῦν τὰς τῶν ὁδῶν φέρομεν σκύλεις. ὅθεν εἰ ἐπεῖθον μοι, ἐμοὶ ἂν συγκεχωρήκεις, ἀνδρὶ ἐργάτῃ, σοὶ τὰ δούλων 25 ἀποπληροῦν μέρη.

VII. Ἐγὼ δὲ ἀκούσας σύντρομος ἐγενόμην καὶ ἐπίδακρυς, οἷον λόγον εἶπεν ἀνὴρ, οὐ πάντες οἱ τῆς νῦν γενεᾶς ἄνθρωποι τῷ τῆς γνώσεως καὶ εὐσεβείας λόγῳ ἦτεες τυγχάνουσιν. ὁ δὲ ἰδὼν με σύνδακρυν τῶν δακρύων ἐπύθετο τὴν αἰτίαν. καὶ γὰρ ἔφη· τί τοι- 30 οὔτον ἡμαρτον, ἵνα μοι τοιοῦτον εἴπῃς λόγον; καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· εἰ μὲν κακῶς εἶρηκα τὸ δουλεῦσαί σοι, σὺ πρῶτος ἡμαρτες, τοῦτο ἐμοὶ ποιῆσαι ἀξιώσας. καὶ γὰρ ἔφη· οὐχ ὁμοῖον ἐστίν· ἐμοὶ μὲν γὰρ τοῦτο ποιεῖν πρέπει πάντῃ, σοὶ δὲ τῷ τῷ Θεῷ κήρυκε τὰς ἡμετέρας σώζαντι ψυχὰς χαλεπὸν τοῦτο ποιεῖν ἐμοί. καὶ ὁ Πέτρος 35

tutem sustinuerit, ut nos suaderet non erubescere fratribus nostris servorum exhibere ministeria, quamvis admodum nobiles simus. Tum ego dixi: si putem, quod te sim superaturus oratione, stultus sim: verumtamen ago gratias providentiae Dei, quia parentum loco habere te merui.

VIII. Et Petrus interrogavit: nemo ne vere ex genere tibi superest? Respondi: sunt quidem multi et potentes viri, atque ex prosapia Caesaria. Nam patri meo, utpote una educato, cognatam Caesar ipse junxit uxorem, de qua tres liberi orti sumus, duo quidem ante me, qui cum essent gemini, admodum sibi invicem similes erant, ut ipse pater aiebat mihi: ego enim neque illos neque genitricem valde novi, sed quasi per somnium obscuram eorum formam recolo. Mater ergo mea Mattidia dicebatur, pater autem Faustus, fratrum vero alter Faustinus vocabatur, alter dicebatur Faustinianus. Cum igitur tertius ego post eos natus essem, mater (quem admodum pater meus referebat) somnium vidit, quod nisi confestim duobus filiis suis geminis assumptis urbem Romam fuisset egressa, et abfuisset annis decem, ipsa cum iis leto pessimo esset interitura.

IX. Pater igitur, qui liberorum amans erat, cum servis et ancillis, ac dato sufficienti viatico, in navem coniectos Athenas etiam erudiendos misit: me vero solum filium ad consolationem secum retinuit. Atque eam ob rem ingentes gratias ago, quod me quoque somnium non jusserit una cum matre urbe Roma excedere. Anno igitur completo pater ad suos Athenas misit pecuniam, simulque sciscitatum quo modo agerent. Qui vero abierunt, non reversi sunt. Tertio autem anno moestus pater alios ablegavit similiter cum rebus ad victum necessariis, qui quarto anno regressi nunciant, neque meam matrem se, neque fratres vidisse, sed neque ipsas Athenas eos pervenisse, neque usquam alicujus, qui cum ipsis fuerant, saltem vestigium a se repertum.

X. Pater ergo haec audiens et multa tristitia obstupefactus, nesciensque quo tenderet ac illos quaereret, assumpto me, ac in portum descen-

ἀπεκρίνατο· συνεθέμην ἄν σοι, ἐπεὶ ὁ κύριος ἡμῶν ὁ ἐπὶ σωτηρίᾳ πατρὸς τοῦ κόσμου ἐληλυθώς, μόνος ὑπὲρ πάντας εὐγενὴς ὢν, δα-
 λειὰν ὑπέμεινεν, ἵνα ἡμᾶς πείσῃ μὴ αἰδεῖσθαι τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν
 τὰς δούλων ποιεῖν ὑπηρεσίας, καὶ πάντῃ εὐγενεῖς τυγχάνωμεν. καὶ γὰρ
 ἔφη· εἰ μὲν νομίζω σε νικῆσαι λόγῳ, ἀνόητός εἰμι, πλὴν χάριν 5
 ἔχω τῇ τοῦ Θεοῦ προνοίᾳ, ὅτι σε εἰς γονέων τόπον ἔχειν κατη-
 ξιώθην.

VIII. Καὶ ὁ Πέτρος ἐπυνθάνετο· οὐδεὶς δέ σον ἀληθῶς πρὸς
 γένος ὑπάρχει; καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· εἰσὶν μὲν πολλοὶ καὶ μεγάλοι
 ἄνδρες, Καίσαρος πρὸς γένος ὄντες. ὅθεν τῷ ἐμῷ πατρὶ ὡς καὶ 10
 συντροφῷ αὐτὸς Καῖσαρ συγγενίδα συνηρμόσατο γυναῖκα, ἀφ' ἧς
 τρεῖς ἐγενόμεθα υἱοί, δύο μὲν πρὸ ἐμοῦ, οἱ καὶ διδύμοι ὄντες πάντῃ
 ὅμοιοι ἀλλήλοις ἐτύγχανον, ὡς αὐτὸς ὁ πατήρ ἔλεγεν μοι. ἐγὼ γὰρ
 οὔτε αὐτοὺς, οὔτε τὴν τεκοῦσαν πάντῃ ἐπίσταμαι, ἀλλ' ὥσπερ δι'
 ὄνειρων ἀμαυρὸν αὐτῶν τὸ εἶδος ἀναφέρω. ἡ μὲν οὖν μήτηρ μου 15
 Ματτιδία ἐλέγετο, ὁ δὲ πατήρ Φαῦστος, τῶν δὲ ἀδελφῶν καὶ αὐτῶν
 ὁ μὲν Φανυστῖνος ἐκαλεῖτο, ὁ δὲ Φανουσιανὸς ἐλέγετο. ἐμοῦ οὖν
 τρίτου ἐπιγεννηθέντος αὐτοῖς ἡ μήτηρ ὄνειρον ἐωράκει, ὥσπερ ὁ
 πατήρ με ὑφηγεῖτο, ὅτι ἐὰν μὴ τοὺς διδύμους υἱοὺς αὐτῆς ἐξ αὐτῆς 20
 παραλαβοῦσα τὴν Ῥωμαίων πρὸς ἀποδημίαν ἐξελθοὶ πόλιν ἐπ' ἑτῇ
 δέκα, πανολεθρίῳ μόρῳ ἅμα αὐτοῖς ἀποθανεῖν ἔχει.

IX. Ὁ μὲν οὖν πατήρ φιλότεκνος ὢν σὺν τε δούλοις καὶ
 δούλαις ἐφοδιάσας ἱκανῶς καὶ εἰς πλοῖον ἐμβαλλόμενος εἰς τὰς
 Ἀθήνας ἅμα παιδευθησομένους ἐξέπεμψεν, ἐμὲ δὲ μόνον υἱὸν εἰς
 παραμυθίαν ἔσχεν μεθ' αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τούτῳ εὐχαριστῶ πολλά, 25
 ὅτι καὶ ἐμὲ ὁ ὄνειρος μὴ κεκελεύκει ἅμα τῇ μητρὶ τὴν Ῥωμαίων ἐκ-
 βῆναι πόλιν. περαιωθέντος οὖν ἐνιαυτοῦ ὁ πατήρ ἔπεμψεν εἰς
 Ἀθήνας χρήματα τοῖς αὐτοῦ, ἅμα τε καὶ μαθεῖν τὸ πῶς διάγουσιν.
 οἱ δὲ ἀπελθόντες οὐχ ὑπέστρεψαν. τρίτῳ δὲ ἐνιαυτῷ ὁ πατήρ
 ἀθνητῶν ἐτίρους ἔπεμψεν ὁμοίως μετ' ἐφοδίων, οἳ τινες τετάρτῳ 30
 ἐνιαυτῷ ἦλθον ἀγγέλλοντες, μήτε μου τὴν τεκοῦσαν ἢ τοὺς ἀδελφούς
 ἐωρακέναι, μήτε μὴν αὐτοὺς Ἀθήναις ἐπιδεδημηκέναι, μήτε ἄλλου
 τινὸς τῶν σὺν αὐτοῖς ἀπεληλυθόντων καὶ ἴχνος εὐρηκέναι.

X. Ὁ μὲν οὖν πατήρ ταῦτα ἀκούσας, καὶ ὑπὸ πολλῆς λύπης
 ἐκθαμβὸς γενόμενος, καὶ οὐκ εἰδὼς ποῦ ὁρμήσας ἐπὶ ζήτησιν αὐ- 35

dens, multos frequentius percontabatur, ubi quisque eorum vidisset vel audiisset a quatuor annis naufragium contigisse. Atque varii vario in loco accidisse referebant. Ille vero iterum rogabat, num vidissent corpus mulieris cum pueris a mari ejectum. Cumque illi multa se multis locis cada-vera vidisse dicerent, pater audiens ingemiscebat. Verum naturali affectu perturbatus praeter rationem sciscitabatur, qui tantam maris vastitatem scrutari conaretur. Attamen venia dignus erat, quod caritate erga eos, quos quaerebat, spebus laetaretur inanibus. Denique me sub magistris positum, annos natum duodecim, Romae reliquit, et ipse flens descendit ad portum, navique conscensa subvectus ad inquisitionem profectus est. Atque ex eo tempore usque in hodiernum diem neque litteras ejus accepi, neque si vivat aut defunctus sit certo novi. Sed magis suspicor illum quoque obiisse, aut tristitia victum, aut naufragio involutum. Cui rei argumento est, jam ab eo tempore vigesimum annum esse, ex quo nihil de eo veri audiverim.

XI. Petrus vero haec audiens commiserationis affectu lacrymas fudit: statimque ad familiares qui aderant ait: haec si quis in Dei cultu positus pertulisset, quae hujus pertulit pater, confestim religioni attribuisset causam, et diabolo adscripsisset. Ita etiam miseris gentilibus contingit pati, et ignoramus qui pii erga Deum sumus. Miseros autem eos dixi merito, quia et hic vagantur in erroribus et ab spe futura fraudantur. Dei enim cultores cum incommoda patiuntur, ad expiationem delictorum perferunt.

XII. Ista postquam dixisset Petrus, unus ex nostris audacia sumpta pro omnibus rogavit eum, ut die crastina maturius in Aradum oppositam insulam, quae triginta, opinor, nec totis stadiis distat, navigaremus, ad videndas ibi duas columnas viteas maximam molem habentes. Petrus ergo, ut erat clementissimus, concessit dicens: cum e navi egressi fueritis, ne una multi procedatis ad spectationem eorum quae cupitis, nolo enim civium concursus ad vos fieri. Atque sic navigantes momento horae in insulam delati sumus. Et descendentes ex scapha eo progressi sumus, ubi erant columnae viteae: simulque cum columnis alius aliud ex Phidiae operibus spectabat.

XIII. Unus autem Petrus necesse non putavit quae ibi erant invisere,

τῶν γένηται, ἐμέ τε παραλαβὼν καὶ εἰς Πόρτον καταβὰς πολλῶν
 πυκνότερον ἐπυνθάνετο, ποῦ ἕκαστος αὐτῶν εἶδεν ἢ ἤκουσεν ἀπὸ
 τεσσάρων ἐτῶν γενόμενον ναυφράγιον; καὶ ἄλλος ἀλλαχῇ ἔλεγεν. ὁ
 δὲ ἀντεπυνθάνετο, εἰ ἑωράκασιν σῶμα γυναικὸς μετὰ βρεφῶν ἐκβε-
 βρασμένον. τῶν ἔν πολλὰ λεγόντων ἑωρακέναι πτώματα κατὰ πολλὰς
 τόπας, ὁ πατήρ ἀκέων ἐστέναξεν· πλὴν ὑπὶ σπλάγχνων θορυβέμενος
 ἀλόγιστα ἐπυνθάνετο, ὅτι τοσούτον μέγεθος θαλάττης ἐρευνᾶν ἐπει-
 ρατο. πλὴν συγγνωστὸς ἦν, ὅτι τῇ πρὸς τὰς ζητεμένες στοργῇ
 ἑλπίσιν ἐβεκολεῖτο κεναῖς. καὶ δῆποτε ὑπὸ φοροτιστὰς ποιήσας με
 καὶ εἰς Ῥώμην καταλείψας δωδεκαετῇ, αὐτὸς δακρύων εἰς Πόρτον
 κατελθὼν καὶ εἰς πλοῖον ἐμβάς, ἀναχθεὶς ἐπὶ τὴν ζήτησιν ἐπορευθή.
 καὶ ἔκτοτε εἰς τὴν σήμερον ἡμέραν ἔτε γράμματα ἐδεξάμην παρ'
 αὐτοῦ, ἔτε εἰ ζῇ ἢ τέθνηκεν σαφῶς ἐπίσταμαι. μᾶλλον δὲ ὑπονοῶ
 ὅτι καὶ αὐτὸς τέθνηκεν πον, ἢ ὑπὸ λύπης νικηθεὶς ἢ ναυφραγίῳ
 περιπεσών. τέτε δὲ δεῖγμα, ὅτι ἤδη λοιπὸν ἔκτοτε εἰκοστὸν ἔτος
 ἐστίν, ἀφ' ἧς ὑδεμίαν τινὰ περὶ αὐτοῦ ἀλήθειαν ἤκουσα.

XI. Ὁ δὲ Πέτρος ἀκέων ταῦτα ὑπὸ συμπαθείας ἐδάκρυσεν,
 καὶ εὐθέως τοῖς συνῦσιν γησιόις ἔφη· ταῦτα εἴ τις πεπόνθει θεοσε-
 βής, οἷα ὁ τότε πέπονθεν πατήρ, εὐθέως τῷ τῆς θεοσεβείας λόγῳ
 τὴν αἰτίαν προσῆπτεν ἐπιγράφων τὸν πονηρόν· ἔτω καὶ τοῖς τα-
 λαιπωροῖς ἔθνεσιν συμβαίνει πάσχειν, καὶ ἀγνοῦμεν οἱ θεοσεβεῖς.
 ταλαιπωροὺς δὲ αὐτὰς εὐλόγως εἴρηκα, ὅτι ἐνταῦθα ἀλῶνται καὶ
 τῆς ἐκεῖ ἐλπίδος ἐ τυγχάνουσιν. οἱ γὰρ ἐν θεοσεβείᾳ πάσχοντες τὰ
 θλιβερά εἰς ἔκπραξιν παραπτωμάτων πάσχουσιν.

XII. Ταῦτα τῷ Πέτρῳ εἰπόντος εἰς τις τῶν ἐν ἡμῖν τολμή-
 σας ἀντὶ πάντων παρεκάλεσεν αὐτόν, αὖριον ὀρθριαιότερον εἰς Ἀραδον
 τὴν κατέναντι νῆσον εἰσπλευῖσαι, τριάκοντα οἶμαι ἐδ' ὅλγες ἀπέχουσαν
 σταδίαις, ὡς ἐπὶ ἱστορίᾳ τῶν ἐκεῖ ἀμπελίνων δύο στύλων μέγιστα
 ἐχόντων πάχη. ὁ ἔν πειθήνιος Πέτρος συνεχώρησεν εἰπὼν· ἐπὶ
 τῷ πλοίῳ ἐκβῆτε, μὴ ἅμα πολλοὶ εἰσέρχεσθε εἰς τὴν θεωρίαν ὥς ἐπι-
 θυμεῖτε· ἐ γὰρ βέλομαι στρέμματα γίνεσθαι εἰς ἡμᾶς τῶν πολιτῶν.
 καὶ ἔτως πλευσάντες ῥοπῇ ὥρας κατήχθημεν εἰς τὴν νῆσον. ἐκ-
 βάντες δὲ τῷ σκάφει εἰσήμεν ἐνθα οἱ ἀμπελῖνοι στύλοι ἦσαν, ὁμῶς
 ἅμα αὐτοῖς ἄλλος ἄλλο τι τῶν Φειδῖς ἔργων ἐθεώρει.

XIII. Πέτρος δὲ μόνος ἐκ ἀκαγκαῖον ἡγήσατο ἐπὶ τὴν τῶν

sed attentius considerans mulierem quamdam, extra pro forihus sedentem et victus gratia mendicantem: mulier, inquit, quod tibi membrum deest, ut tantam contumeliam susceperis, petendi, inquam, stipem: et non potius manibus tuis, quas a Deo accepisti, operans quotidianum cibum quaeris? At illa suspirans respondit: utinam mihi quidem essent manus, quae possent laborare! nunc autem mihi solam manuum speciem servant, cum sint emortuae, morsibus meis vexatae. Et Petrus interrogavit: quae vero fuit causa, ut grave hoc malum sustineres? Tum illa respondit: animi imbecillitas, nec aliud quidquam. Si enim forti animo fuisset praedita, erat praecipitium, aut pelagus, unde me dejiciens poteram malis dolorem mihi afferentibus finem imponere.

XIV. Tum Petrus inquit: et quid? putasne mulier, quod qui semetipsos perimunt, omnino a suppliciis liberantur, an non potius animae eorum, qui ita moriuntur, majoribus puniuntur apud inferos poenis, propter sui homicidium? At illa: utinam, inquit, persuasum mihi esset, revera in inferis animas vivas reperiri; utique contemptis poenis mori eligerem, ut horam saltem unam viderem mihi exoptatissimos. Et Petrus dixit: quidnam sit, quod te excruciet, scire velim, mulier. Si enim me docueris, pro ea gratia certam te faciam de animae vita apud inferos, et pro praecipitio vel profundo medicamentum tradam, ut sine cruciatu valeas vitam commutare.

XV. Tunc mulier, quae ambiguum sermonem non intelligeret, promissione gratanter accepta coepit dicere hunc in modum: genus quidem et patriam si proferrem, non arbitror me posse alicui persuadere. Sed et quid ad te attinet id cognoscere, nisi tantum causam, ob quam dolore affecta morsibus manus meas mortuas reddidi. Tamen mea, quoad audire potes, referam. Ego admodum nobilis, principis cujusdam viri imperio, nupsi viro qui erat illius propinquus: et post duos geminos liberos alium suscepi filium. Sed frater mariti mei, magna correptus insania, adamavit me miseram, quae caste vivere cupiebam admodum. Cumque nec vellem amatori consentire, nec viro meo amorem fratris ejus erga me exponere, statui, ut neque adulterans polluerem me, nec viri mei torum contumelia afficerem, neque fratrem fratri redderem inimicum, neque totam familiam, quae magna erat, in opprobrium cunctis darem; statui, inquam, urbe cum meis geminis pueris ad quoddam tempus discedere, donec et

ἐκεῖ ἱστορίαν γενέσθαι, γυναικὶ δέ τινι ἔξω πρὸ τῶν θυρῶν καθεζομένη καὶ τροφῆς χάριν μεταίτησεν πυκνὰ κατανοήσας ἔφη· γύναι, τί σοι τῶν μελῶν λείπει, ὅτι τοσαύτην ὕβριν ἀνεδέξω, λέγω δὴ τὸ προσαιτεῖν, καὶ μὴ μᾶλλον ταῖς ὑπὸ τῷ Θεῷ σοι δεδορημέναις χερσὶν ἐργαζομένη τὰς ἐφημέρας πορίζεις τροφάς; ἡ δὲ στενάξασα ἀπεκρί- 5
 νατο· εἴθε γὰρ ἥσάν μοι χεῖρες ὑπεργεῖν δυνάμεναι! νῦν δέ μοι σῆμα μόνον χειρῶν φυλάσσεσιν, νεκραὶ τυγχάνεσαι, ὑπὸ δηγμάτων ἐμῶν βεβασανισμένοι. καὶ ὁ Πέτρος ἐπύθετο· τίς δὲ ἡ αἰτία τοῦ σε τὸ χυλεπὸν τοῦτο πεπονθένει; ἡ δὲ ἀπεκρίνατο· ψυχῆς ἀσθένεια καὶ πλεον οὐθέν. εἰ γὰρ ἀνδρεῖον εἶχον φρόνημα, ἦν κρημνὸς ἡ 10
 βυθός, ὅθεν ἐμαντὴν ῥίψασα τῶν ὀδυνώντων με παύσασθαι ἡδυνά-
 μην κακῶν.

XIV. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τί οὖν; οἶει, γύναι, ὅτι πάντως οἱ ἀναιροῦντες ἑαυτοὺς κολάσεως ἀπαλλάσσονται, ἢ μὴ τῇ χεῖρονι 15
 κολάσει ἐν ἄδη αἱ τῶν οὕτως θνησκόντων ψυχαὶ περὶ τῆς αὐτοκτο-
 νίας κολάζονται; ἡ δὲ ἔφη· εἴθε ἐπεπείσμη, ὅτι ὅτως ἐν ἄδη ψυχαὶ εὐρίσκονται ζῶσαι, καὶ ἡγάπων τῆς κολάσεως καταφρονησασα θανεῖν, ὅπως τοὺς ἐμοὺς περιποθήτους ἰδῶ καὶ μίαν ὥραν. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τί ἄρα ἐστὶν τὸ λυποῦν σε, μαθεῖν ἡθέλον, γύναι. ἐὰν γάρ 20
 με διδάξης, ἀντὶ ταύτης τῆς χάριτος πληροφορήσω σε, ὅτι ἐν ἄδη
 ζῶσιν αἱ ψυχαί, καὶ ἀντὶ κρημοῦ ἢ βυθοῦ φάρμακον δώσω, ὅπως ἀβασανίστως τοῦ ζῆν τὸν βίον μεταλλάξαι δυνηθῇς.

XV. Καὶ ἡ γυνὴ τὸ ἀμφιβόλως ῥηθὲν μὴ συνεῖσα, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ἡσθεῖσα, τοῦ λέγειν ἤρξατο οὕτως· γένος μὲν καὶ πατρίδα 25
 εἰπεῖν, οὐκ οἶμαι πεῖσαι ποτε δυνηθῆναι τινα. πλὴν καὶ σοι τί
 διαφέρει τοῦτο μαθεῖν, ἢ μόνον τὴν αἰτίαν, ἧς ἔνεκεν ὀδυνωμένη δηγμασιν τὰς ἐμὰς ἐνέκρωσα χεῖρας. πλὴν τὰ κατ' ἐμαντὴν, ὡς δυ-
 νατὸν ἀκουσαί σε, διηγῆσομαι. ἐγὼ πάνυ εὐγενὲς ὑπάρχουσα δυ-
 νάστον τινὸς προσταγῇ ἀνδρὶ πρὸς γένους αὐτῷ ὑπάρχοντι ἐγενόμην 30
 γυνή. καὶ μετὰ δίδυμα τέκνα ἔσχον ἕτερον υἱόν. ὁ δὲ τοῦ ἐμοῦ
 ἀνδρὸς ἀδελφὸς μανεῖς οὐκ ἔλαττον ἡράσθη μου τῆς ταλαιπωροῦν, σφόδρα σωφρονεῖν ἀγαπώσης. καὶ βουλομένη μήτε τῷ ἐραστῇ συν-
 θέσθαι, μήτε τῷ ἐμῷ ἀνδρὶ ἀναθέσθαι τὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ πρὸς 35
 ἐμὰ ἔρωτα, ἐλογισάμην, ἵνα μήτε μοιχραμένη ἐμαντὴν μίανῶ, μήτε
 τοῦ ἐμοῦ ἀνδρὸς τὴν κοίτην ὑβρίσω, μήτε τῷ ἀδελφῷ τὸν ἀδελφόν

impurus amor illius, qui mihi ad dedecus meum assentabatur, finem accepisset. At alterum filium, ut apud patrem in solatium maneret, reliqui.

XVI. Verum quo haec fierent, in animum induxi, somnium fingere, quasi aliquis mihi noctu adstitisset ac dixisset: mulier, confestim una cum geminis tuis pueris urbe discede ad aliquod tempus, donec rursus indicavero, ut redeas huc: alioqui cum marito cunctisque tuis liberis derепente peribis male. Atque ita feci. Statim enim ut somnium ementitum viro enarravi, extimuit, et me cum duobus meis filiis cumque servis et ancillis atque multa pecunia Athenas per navem misit, ut natos erudirem, quoad, inquit, visionis auctori placuerit te redire ad me. Caeterum ego misera una cum liberis navigans ventorum vi projicior in haec loca, et nave noctu dissoluta in naufragium incidi. Cumque omnes interissent, una ego infelix, magnis agitata fluctibus, in saxum ejecta sum: ubi cum infortunata sederem, spe reperiendi natos meos vivos in profundum me non praecipitavi tunc, quando animum habens doloris fluctibus ebrium hoc facere facile poteram.

XVII. Verum postquam dies exortus est, cum clamore magno et miserabili ululatu circumspiciebam, quaerens infelicium natorum cadavera. Igitur miseratione commoti incolae, nudam intuiti, cum primo me induissent, scrutati sunt maris profundum, quaerendo natos meos. Et quia nihil inveniebant eorum quae indagabam, nonnullae hospitales mulieres consolandi mei gratia accesserunt, et suas singulae enarrabant miseras, ut similitum calamitate solatium caperem: quod me magis contristabat. Non enim, inquiebam, adeo mala sum, ut ex aliorum calamitatibus consolationem accipiam. Et cum me multae hospitio cuperent recipere, una quaedam paupercula hic habitans extorsit mihi tugurio ejus succedere, dicens: confide mulier: etenim vir meus, homo nauta, in mari adhuc juvenis obit: atque ex eo die, quamvis multi me sollicitarint ad nuptias, ego desiderio viri mei malui in viduitate agere. Erunt ergo nobis communis, quaecumque manibus quaerere poterimus.

πολύμιον καταστήσω, μήτε ὅλον γένος μέγα ὄν εἰς ὄνειδισμόν πάσιν ὑποβαλῶ· ὡς ἔφην, ἐλογισάμην τὴν πόλιν μετὰ τῶν ἐμῶν διδύμων παιδῶν ἐκβῆναι ἐπὶ χρόνον τινά, ἕως ἂν καὶ ὁ μαρὸς ἔρως παύσῃ τοῦ ἐπὶ τῇ ἐμῇ ὕβρει κολακεύοντός με. τὸν μέντοι ἕτερον υἱὸν παρὰ τῷ πατρὶ μεῖναι εἰς παραμυθίαν κατέλιπον. 5

XVI. Πλὴν ἵνα οὕτως ταῦτα γένηται, ἐπετόρησα ὄνειρον πλάσασθαι, ὡς δὴ τινας νύκτωρ ἐπιστάτος μοι καὶ εἰρηκότος· γύναι, ἐξαντῆς ἅμα τοῖς διδύμοις σου τέκνοις ἐπὶ χρόνον τινά, μέχρις ὅτε μὴνύσω ἐπαγελθεῖν σε ἐνταῦθα, ἐκβῆθι τὴν πόλιν. ἐπεὶ ἅμα ἀνδρὶ καὶ παῖσιν σε τοῖς τέκνοις αἰφνιδίως κακῶς τελευτήσεις. ὁμῶς 10 οὔτως ἐποίησα. ἅμα γὰρ τῷ τὸν ὄνειρον ψεύσασθαι με τῷ ἀνδρὶ αὐτὸς περίφοβος γετόμενος μετὰ τῶν ἐμῶν δύο υἱῶν δούλων τε καὶ παιδισκῶν καὶ χρημάτων συγχῶν κατὰ πλοῦν εἰς Ἀθήνας με ἐξέπεμψεν, ἐκπαιδεῦσαι τοὺς υἱούς, μέχρις ἂν, ἔφην, τῷ χρηματίζεσθαι δόξῃ ἐπαγίεσθαι σε πρὸς ἐμέ. ὁμῶς ἅμα τέκνοις ἡ τάλαινα πλέσσα 15 ὑπ' ἀνέμων ἀταξίας εἰς τέρας ἀπορῥιφεῖσα τὰς τόπας, νυκτὸς τῆς τοῦ διαλυθείσης, ναυφραγίῳ περιέπεσα. πάντων δὲ θανόντων ἡ ἀνυχὲς ἐγὼ μόνη ὑπὸ σφοδρῆς κύματος ῥαπισθεῖσα ἐπὶ πέτρᾳ ἐρρίφην, ἐφ' ἧς καθεσθεῖσα ἡ ἀθλία ἐλπίδι τῷ τέκνῳ με ζῶντα εὐρεῖν εἰς τὸ βυθὸν ἐμαντὴν ἐκ ἐρρίψα τότε, ὅτε τὴν ψυχὴν μεμεθυμέ- 20 νην τοῖς κύμασιν ἔχουσα τέτο ποιῆσαι ῥαδίως ἰδυνάμην.

XVII. Πλὴν ἐπειδὴ ὄρθρος ἐγένετο, μεγάλη βοῶσα καὶ γοερά κωκύνουσα περιεβλεπόμην, ζητῶσα τῶν ἐμῶν τάλαιπῶρων βρεφῶν τὰ νεκρὰ σώματα. ἐλεήσαντες ἔν με οἱ ἐπιχώριοι, γυμνὴν ἰδόντες, ἐνδύσαντές με τὸ πρῶτον, τὸν βυθὸν ἀνηρεύνον, τὰ ἐμὰ ζητῶντες 25 τέκνα. καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἠῤῥισκον ὦν ἐζήτην, παραμυθίας χάριν τινὲς τῶν φιλοξένων γυναικῶν προσελθῶσαι διηγῶντο ἐκάστη τὰ ἐαυτῆς κακὰ, ἵνα τῶν ὁμοίων συμφορᾷ παραμυθίας τύχω, ὃ δὲ μᾶλλον με ἰλύπει. ἐγὰρ ἔφην ἔτω κακὴ εἶναι, ὡς ταῖς ἄλλων συμφοραῖς παραμυθίας τύχω. καὶ δὴ εἰς ξενίαν πολλῶν με ἄγειν ἀξισῶν μία 30 τις τῶν ἐνταῦθα πενιχρὰ πολὺ βιασαμένη εἰς τὸ ἐαυτῆς ἐλθεῖν ἠνάγκασε σκῆνωμα, εἰπῶσα μοι· θάρρῃ γύναι, καὶ γὰρ ὁ ἐμὸς ἀνὴρ ταύτης ὦν κατὰ θάλασσαν τέθνηκεν, ἐν τῇ νεαύσῃ τυγχάνων ἡλικίᾳ· καὶ ἐκτοτε πολλῶν με ἀξιάκτων πρὸς γάμον ἐγὼ χηρεύειν εἰλόμην, τὸν ἐμὸν ποθεῖσα ἄνδρα. ἔσται δὲ ἡμῖν κοινὰ ἃ διὰ χειρῶν ἀμφοτέραι πορίζειν δυνάμεθα. 35

XVIII. Et ne longa ac minus utili narratione utar: habitavi cum ea, propter amorem ejus erga maritum. Sed non multo post mihi infelici laceratae moribus resolutae sunt manus, illa vero quae me susceperat, tota morbo quodam occupata et colligata domi jacet. Quoniam ergo mulierum, quae prius miserabantur, elanguit affectus, ac ego et illa clausa domi ambae debiles et calamitosae sumus, ex multo tempore hic, ut vides, sedeo, stipem petens, et si quid forte quaesiero, etiam ad illam pariter miseram ad cibum defero. Atque hactenus meae quidem res sufficienter sint dictae. Tu nunc quid moraris implere quod promiseras, te daturum medicamen? quo etiam illi obitum cupienti tradam, et sic ego quoque possim, ut ais, vitam commutare.

XIX. Haec dicente muliere Petrus multa cogitatione stare suspensus videbatur. Et ego superveniens: dudum, inquam, per omnia loca discurrens quaerebam te: et nunc, quid agimus? At Petrus praecepit mihi, ut ad naviculum praecederem, ibique illum opperirer. Et quia contradici ei imperanti non poterat, quod jussit feci. Ipse vero, sicut mihi cuncta posterius enarravit, suspitione quadam exigua corde pulsatus interrogabat mulierem, dicens: refer mihi, femina, genus et civitatem ac filiorum nomina, et jam medicamentum tibi do. At illa vim sustinens neque volens referre et medicamenti accipiendi cupida finxit alia pro aliis, et ait, se quidem esse Ephesiam, virum autem Siculum, sed et filiorum nomina similiter immutavit. Tum Petrus, existimans eam verum proferre, ait: heu mulier, putabam grande aliquod gaudium hodierno die me apportaturum, suspicabar enim te esse quamdam mulierem, quam sentiebam, cujusque res audivi et probe novi. At illa adjurabat, dicens: rogo mihi referas, ut sciam, an sit ulla inter mulieres me infelicior.

XX. Tum Petrus mentiri nesciens prae miseratione erga illam verum coepit dicere: est sane quidam adolescens, sectator meus, piorum religiosorumque sermonum cupidus et Romanus civis, qui mihi enarravit, quod patrem habuerit et duos geminos fratres, ex quibus nullus ei compareat. Nam mater, inquit, sicut mihi edisseruit pater, somnio viso Romana urbe ad tempus excessit cum geminis suis natis, ne misera morte interiret, atque cum illis egressa non invenitur. Vir autem illius, hujus vero pater, et ipse ad quaerendam eam profectus nequaquam reperitur.

XVIII. Καὶ ἵνα μὴ σοι μῆκύνω τὰς ἐκ ἀναγκαίης λόγους, ἀνέφησα αὐτῇ διὰ τὴν φιλανδρίαν. καὶ μετ' ἐ πολὺν ἔμῃ τῆς τάλαιπώρου αἱ χεῖρες ὑπὸ τῶν δηγμάτων παρεῖθσαν, καὶ ἡ ὑποδεξιμένη με γυνὴ ὅλη ὑπὸ πάθους τινὸς συνδεθεῖσα ἐπὶ τῆς οἰκίας ἱρύπται. ἐπεὶ ἔν ὁ τῶν πάλαι γυναικῶν ἔλεος παρήκμασεν, ἐγὼ δὲ καὶ ἡ κατ' οἶκον ἀμφοτέραι ἐπισπινεῖς τυγχάνομεν, ἐκ πολλῶν χρόνων ἐνταῦθα, ὡς ὁρᾷς, καθέζομαι προσαιτῶσα, καὶ ὧν ἂν εὐπορήσω, καὶ τῇ συνταλαιπώρῳ εἰς τροφὰς κομίζω. καὶ τὰ μὲν ἐμὰ ἐπὶ τοσούτον ἀντάρκως εἰρήσθω. λοιπὸν σὺ κωλύεις τὴν ὑπόσχεσιν πληρῶσαι τῷ δῶναι τὸ φάρμακον; ὅπως κἀκεῖνη ἐπιθυμύσῃ θανεῖν 5 δῶ, καὶ ἔτως κἀγὼ τῷ ζῆν, ὡς ἔφης, μεταλλάξαι δυνηθῶ.

XIX. Ταῦτα τῆς γυναικὸς εἰπέσης ὑπὸ λογισμῶν πολλῶν ὁ Πέτρος μετέωρος ἰδόκει ἵστασθαι. ἐγὼ δὲ ἐπελθὼν ἔφη· ἐκ πολλῶν σε περιερχόμενος ζητῶ, καὶ τὰ νῦν τί ποιεῖς; ὁ δὲ Πέτρος προσέταξέν μοι προάξαντι μένειν αὐτὸν ἐπὶ τῷ σκάφει. καὶ ἐπειδὴ ἀν- 15 τεικεῖν ἐκ ἧν αὐτῷ κελεύσαντι, ἐποίησα τὸ προσταχθέν. ὁ δὲ Πέτρος μικρὰ τινα ὑποψία, ὡς αὐτός μοι πάντα ὕστερον διηγήσατο, παλλόμενος τὴν καρδίαν ἐπυνθάνετο τῆς γυναικὸς λέγων· εἰπέ μοι, γύναι, τὸ γένος καὶ τὴν πόλιν καὶ τῶν τέκνων τὰ ὀνόματα, καὶ ἤδη δίδωμί σοι τὸ φάρμακον. ἡ δὲ βίαν πάσχουσα καὶ εἰπεῖν οὐ 10 θῆλυσσα, τὸ δὲ φάρμακον λαβεῖν ἐπιθυμῶσα, ἐσοφίσατο ἄλλα ἀντὶ ἄλλων εἰπεῖν· καὶ ὁμῶς ἔφη, αὐτὴν μὲν Ἐφεσίαν εἶναι, τὸν δὲ ἄνδρα Σικελόν, ὁμῶς καὶ τῶν τριῶν τέκνων ἥλλαξεν τὰ ὀνόματα. καὶ ὁ Πέτρος νομίσας αὐτὴν ἄληθεύειν ἔφη· οἴμοι γύναι, ἐνόμιζον μεγάλην τινα χάραν τὴν σήμερον ἄγειν ἡμέραν, ὑποπτεύσας σέ τινα 15 εἶναι, ἣν ἐνόμιζον, ἥς τὰ πράγματα ἀκέσας ἀκριβῶς ἐπίσταμαι. ἡ δὲ ἐξώρκιζεν λέγουσα· δέομαι εἰπέ μοι, ἵνα εἰδῶ εἴ ἐστίν τις ἐν γυναιξὶν ἀθλιωτέρα ἐμῇ.

XX. Καὶ ὁ Πέτρος ψεύδεσθαι ἐκ εἰδὸς ὑπὸ ἑλέως τῇ πρὸς αὐτὴν τὸ ἀληθὲς λέγειν ἤρξατο· ἐμοὶ τις λοιπὸν ἤδη νεανίας ὧν 20 παρέπεται, τῶν τῆς θεοσεβείας ὀρεγόμενος λόγων, Ῥωμαίων ὑπάρχων πολίτης, ὅστις μοι διηγείται, πῶς πατέρα ἔχων καὶ ἀδελφὰς δύο διδύμους ὑδὲνα τέτων ὁρᾷ. ἡ τε γὰρ μήτηρ, φησί, ὡς ὁ πατὴρ διηγῆτό μοι, ὄνειρον ἰδῶσα τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἐπὶ χρόνον 25 τινα ἐξῆλθεν μετὰ τῶν διδύμων αὐτῆς τέκνων, ἵνα μὴ κακῷ μόρῳ 35

XXI. Haec cum dixisset Petrus, mulier, quae animum intenderat, stupore exanimata est. Tum Petrus accedens eamque tenens, ad se rediret hortatus est, suavitque ut fateretur quidnam esset quod ei contigerat. Illa vero, velut ex ebrietate toto corpore resoluta, quo posset magnitudinem sperati gaudii sustinere, semetipsam reparavit: simulque adfricans vultum, ubi est, inquit, ille adolescens? At Petrus jam intelligens rem totam: dic, inquit, mihi tu prior, aliter enim eum non videbis. Tum illa festinans ait: ego sum adolescentis mater. Et Petrus: quod ei nomen est? Illa vero, Clemens, ait. Petrus: ipse est et ipse erat qui paulo ante mecum loquebatur, quem jussi me in navi expectare. Tunc illa procidens ad pedes Petri rogabat, ut ad navem festine procederet. Petrus autem: si mihi, inquit, servas fidem, hoc quoque agam. At illa respondit: omnia faciam, tantum mihi ostende unicum meum natum. Putabo enim per ipsum geminos meos liberos, qui hic mortui sunt, videre. Ac Petrus dixit: cum videris eum, quieta mane, usque quo egrediamur ab insula. Illa excepit: sic faciam.

XXII. Et accepta manu ejus Petrus ducebat eam ad navem. Quem ego videns manu ducere mulierem risi: accedens tamen, honoris erga eum gratia, pro ipso manu illam ducere coepi. Simul autem ac manum ejus contigi, ut mater, ululatu ingenti reddito, in amplexus meos irruit meque filium suum vehementer deosculata est. At ego ignorans omne negotium quasi insanientem repellebam: sed et reveritus Petrum me coercui.

XXIII. Tum Petrus dixit: Eheu, quid agis fili Clemens, repellis eam quae vere mater tua est? Ego vero, ubi hoc audiui, lacrymis obortis concidi supra jacentem matrem et osculabar eam. Simul enim ac id mihi dictum fuit, subobscurae genitricis formam revocabam. Multitudo interim concurrebat plurima ad videndam mendicam mulierem; dicebantque mutuo, agnovit eam filius, vir eximius. Itaque cum vellemus confestim cum matre ex insula exire, mater ait: fili mihi exoptate, aequum est ut vale dicam mulieri quae me suscepit, quae egens et tota paralytica domi jacet. His auditis Petrus et omnes qui plurimi aderant, admirati sunt bonum

τελευτήσῃ, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐκβάσῃ ἐχ' εὐρίσκεται. ὁ δὲ ταύτης μὲν ἀνὴρ, αὐτὴ δὲ πατὴρ καὶ αὐτὸς εἰς ἐπιζήτησιν αὐτῆς ἐκβάς ἐχ' εὐρίσκεται.

XXI. Ταῦτα τῷ Πέτρῳ εἰπόντος ἐπιστήσασα ὡς ὑπ' ἐκπλήξεως ἀπέψυξεν ἡ γυνή. ὁ δὲ Πέτρος προσελθὼν καὶ ἐπισχῶν νήφειν αὐτὴν παρεκελεύσατο, ὁμολογεῖν αὐτὴν πείθων τί ποτέ ἐστιν ὁ πάσχει. ἡ δὲ ὥσπερ ἐκ μέθης τὸ λοιπὸν τῷ σώματος παρεθείσα ὑπέστρεψεν ἑαυτὴν, ὑποστῆναι δυνηθῆναι τὸ μέγεθος τῆς ἐλπιζομένης χαρᾶς, καὶ τρίψασα αὐτῆς τὸ πρόσωπον· πᾶ ἔστιν, ἔφη, ἕτος ὁ νεανίας; ὁ δὲ ἤδη ὅλον συνιδὼν τὸ πρᾶγμα ἔφη· εἰπέ μοι σὺ πρῶτον, ἄλλως γὰρ τὶτον ἰδεῖν ἐκ ἔχεις. ἡ δὲ σπεύδουσα· ἐγὼ, φησὶν, εἰμὶ ἡ τῷ νεανίσκῳ μήτηρ. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τί τέτῳ ὄνομα; ἡ δὲ φησιν, Κλήμης. καὶ ὁ Πέτρος εἶπεν· αὐτὸς ἐστιν, καὶ αὐτὸς ἦν ὁ πρὸ μικρῷ μοι λαλήσας, ὃ ἀναμένειν με ἐν τῷ πλοίῳ προσέταξα. ἡ δὲ προσπεσῶσα τῷ Πέτρῳ παρεκάλει σπεύδειν ἐπὶ τὸ πλοῖον ἐλθεῖν. καὶ ὁ Πέτρος· εἰ μοι τηρεῖς τὰς συνθήκας, καὶ τῦτο ποιήσω. ἡ δὲ ἔφη· πάντα ποιῶ, μόνον μοι τὸ τέκνον τὸ μονογενὲς δεῖξον. δόξω γὰρ δι' αὐτὴ τὰ δύο με τὰ ἐνταῦθα τεθνηκότα ὀρᾶν τέκνα. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ὅταν αὐτὸν ἴδῃς, ἡσύχασον μέχρις ἂν τῆς νῆος ἐκβῶμεν. ἡ δὲ ἔφη· ἔτως ποιήσω.

XXII. Λαβόμενος ἦν τῆς χειρὸς αὐτῆς ὁ Πέτρος ἡγειρεν ἐπὶ τὸ πλοῖον. ἐγὼ δὲ ἰδὼν αὐτὸν χειραγωγῶντα γυναικὰ ἐγέλασα, καὶ προσελθὼν, εἰς τιμὴν αὐτῆ, ἀντ' αὐτῷ χειραγωγεῖν αὐτὴν ἐπειρώμην. καὶ ἅμα τῷ ἄψασθαί με τῆς χειρὸς αὐτῆς ὀλολύξασα ὡς μήτηρ μέγα καὶ περιπλακεῖσα σφόδρα κατεφίλει με τὸν αὐτῆς υἱόν. ἐγὼ δὲ ἀγνοῶν ὅλον τὸ πρᾶγμα ὡς μαινομένην ἀπεσειόμην, αἰδούμενος δὲ καὶ τὸν Πέτρον ἐπικραινόμην.

XXIII. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη· ἔα, τί ποιεῖς τέκνον Κλήμης, ἀποσειόμενος τὴν σὴν ὥτως τεκέσας; ἐγὼ δὲ τῦτο ἀκέσας περιδακρυς γενόμενος καὶ καταπεσέσῃ τῇ τεκύῃ προσπεσὼν κατεφίλει. καὶ γὰρ ἅμα τῷ ῥηθῆναι μοι τῦτο ἄμαυρῶς πως τὸ εἶδος ἀνεκαλέμην. πολλοὶ μὲν ἦν ὄχλοι συνέτρεχον ἱστορῆσαι τὴν προσαιτήτριαν γυναικὰ, λέγοντες ἀλλήλοις, ὅτι αὐτὴν ἐπέγνω ὁ υἱός, ἀνὴρ ἀξιόλογος. βελομένοις ἦν ἡμῖν ἐξαυτῆς σὺν τῇ μητρὶ τῆς νῆος ἐκβαίνε· ἡ μήτηρ ἔφη· τέκνον μοι προθαυτόν, εὐλόγον ἐστιν ἀποτάξα-

feminae consilium. Et continuo jussit Petrus abire quosdam, ac deferre mulierem in lectulo. Cumque fuisset allata, positusque fuisset lectus, cuncta plebe audiente Petrus ait: si veritatis ego sum praeco, ad fidem eorum qui adstant, ut sciant unum esse Deum opificem mundi, surgat continuo sana. Et statim ut haec dixisset Petrus, mulier surrexit sanata et procidit ad pedes Petri, atque amicam suam ac familiarem osculata percontabatur quid istud esset. At illa breviter omne ei recognitionis negotium exposuit, et qui audierunt, obstupefacti sunt. Tuncque mater hospitum curatam videns rogavit, ut ipsa quoque sanitatem acciperet. Ille autem manu imposita ipsam etiam curavit.

XXIV. Sicque postea Petrus de Deo ac de Dei religione sermonem habuit et in fine addidit: si quis haec vult diligenter cognoscere, Antiochiam, ubi per multos dies residere statui, veniens, quae ad salutem suam pertinent discat. Non enim, qui negotiandi aut militandi causa patriam relinquere soletis et ad loca multum dissita abire, propter aeternam salutem vel trium dierum iter suscipere noletis. Itaque post Petri concionem ego mulieri, quae sanata fuerat, coram omni populo mille drachmas ad victum dedi et commendavi eam cuidam bono viro, primario oppidi, qui sponte id cum gaudio facere proposuit. Sed et aliis multis pecuniam distribui, gratiasque egi illis mulieribus, quae matri quondam solatium prae-buerant: et post haec una cum matre, Petro, caeterisque sodalibus Antadum enavigavi, atque ita ad hospitium processimus.

XXV. Ubi cum essemus et sumpsissemus cibum ac de more gratias egissemus, atque adhuc tempus superesset, ego dixi Petro: humanitatis opus, domine mi Petre, exercuit mea mater, quae hospitae mulieris recordata fuerit. Respondit Petrus: itane, o Clemens, vere existimasti, humanitatis opus factum a tua genetrice, quando ei quae ipsam ex naufragio receperat gratiam retulit: an ut matri plurimum gratificareris, hunc dixisti sermonem? Si enim non ut rem gratam faceres, sed ut veritatem loquereris, effatus es, videris mihi ignorare quatenus sit magnitudo humanitatis,

σθαι τῇ ὑποδεξαμένη με γυναίκι, ἣτις πενιχρὰ ἔσα καὶ ὅλη παρει-
μένη ἐπὶ τῆς οἰκίας ἐρρίπται. ὁ δὲ Πέτρος ἀκούσας ἐθαύμαζεν,
καὶ πάντες οἱ περιεστῶτες ὄχλοι, τῆς γυναικὸς τὸ ἀγαθὸν φρόνημα.
καὶ εὐθέως ἐκέλευσεν ὁ Πέτρος τισὶν πορευθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα
ἐπὶ κλίνης κομίσαι. καὶ ὁμῶς ἐνεχθείσης καὶ τεθείσης τῆς κλίνης,
πάντων τῶν ὄχλων ἀκούντων ἔφη ὁ Πέτρος· εἰ ἀληθείας κήρυξ ἐγὼ
τυγχάνω, εἰς τὴν τῶν παρεστῶτων πίστιν, ἵνα γνῶσιν ὅτι εἰς ἐστὶν
θεός, ὁ τὸν κόσμον ποιήσας, ἐξαντῆς ἐγερθῆτω ὑγίης. καὶ ἅμα τῷ
εἰπεῖν Πέτρον ταῦτα ἡ γυνὴ ἠγέρθη ὑγιασθεῖσα, καὶ τῷ Πέτρῳ
προσέπεσεν, καὶ τὴν συνήθη φίλην καταφιλήσασα ἐπυνθάνετο τί εἴη
τῆτο. ἡ δὲ ὅλον αὐτῇ τὸ πρᾶγμα τῷ ἀναγνωρισμῷ συντόμως διη-
γήσατο, καὶ οἱ ἀκούσαντες κατεπλάγησαν. τότε καὶ ἡ μήτηρ τὴν
ξενοδόχον θεραπευθεῖσαν ἱστορήσασα παρεκάλει καὶ αὐτὴ ἰάσεως
τυχεῖν. ὁ δὲ ἐπιθείς τὴν χεῖρα καὶ αὐτὴν ἰθεράπευσεν.

XXIV. Καὶ εἰθ' οὕτως ὁ Πέτρος περὶ Θεοῦ καὶ τῆς αὐτῷ
διαφερούσης θρησκείας ὁμιλήσας, προσθεὶς ἐπὶ τέλος, ὅτι εἴ τις βέ-
λεται ταῦτα ἀκριβῶς μαθεῖν, εἰς Ἀντιόχειαν, ὅπου πλειόνων ἡμερῶν
περιμένειν ἔκρινα, ἐλθὼν τὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν μαθάνετω.
οὐ γὰρ δὴ εἰ ἐμπορίας ἕνεκα ἢ στρατείας πατρίδας καταλιμπάνειν οἴδατε
καὶ εἰς μακρὸς ἀπέρχεσθαι τόπους, διὰ δὲ αἰώνιον σωτηρίαν μηδὲ
τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν πορευθῆναι θελήσετε. μετὰ μὲν οὖν τὴν προσομι-
λίαν Πέτρου ἐγὼ τῇ ὑγιασθείσῃ γυναίκι ἐπὶ παντὸς τῷ ὄχλῳ χιλίας
δραχμὰς εἰς τροφὰς ἐδωρησάμην, παραθέμενος αὐτῇ ἀγαθῷ τινι
ἀνδρὶ, πρώτῳ τῆς πόλεως ὄντι, φύσει μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιεῖν προηρη-
μένῳ. ἔτι δὲ καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀργύρια διανείμας, ταῖς ποτε τὴν
μητέρα παραμυθησαμέναις εὐχαριστήσας, διέπλευσα εἰς Ἀντάραδον,
ἅμα τῇ μητρὶ καὶ Πέτρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐταίροις· καὶ ὕτως εἰς
τὴν ξενίαν ὤρμησάμεν.

XXV. Γενομένων δὲ ἡμῶν καὶ τροφῆς μεταλαβόντων καὶ
συνήθως εὐχαριστησάντων, ἔτι ὥρας ὕσης ἔφη ἐγὼ τῷ Πέτρῳ·
φιλανθρωπίας ἔργον, κύριέ μου Πέτρε, ἡ ἐμὴ ἐποίησεν μήτηρ, τῆς
ξενοδόχῃς ὑπομνησθεῖσα γυναικός. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἄρα
γε, ὦ Κλήμης, ἀληθῶς νερόμικας φιλανθρωπίας ἔργον πεποιηκέναι
τὴν σὴν τεκοῦσαν, καθ' ὃ τὴν ἀπὸ ναυφραγίης αὐτὴν ὑποδεξαμένην
ἡμείψατο, ἢ ὡς μητρὶ μεγάλην χαριζόμενος τοῦτον εἰρηκας τὸν λό-
γον

quae est amor in quemlibet, quatenus hominem, et absque ullo naturali affectu. Sed nec hospitem, quae matrem tuam e naufragio suscepit, autem hominum amantem appellare. Misericordia enim commota, impulsae est ad bene faciendum mulieri naufragium passae, natos lugenti, peregrinae, nudae, destitutae, multumque calamitates suas lamentanti. In tantis ergo adversitatibus versantem quis videns, etiam ex impiis, non miseratus fuisset? Quare nequaquam humanitatis opus nec mulier hospita videtur peregrisse, sed ad benefaciendum mota fuisse misericordia ex plurimis adversis orta. Quanto magis parens tua, facultatibus abundans et hospitam remunerata, non humanitatis opus effecit, verum caritatis seu amicitiae? Multa autem intercedit differentia inter caritatem et humanitatem, quia caritas quidem ex remuneratione est, humanitas vero absque ulla naturali propensione hominem omnem, quia homo est, diligit ac beneficiis afficit. Itaque si hospes, quae miserta est, etiam hostes male de ea meritis miserata beneficio afficeret, humana esset: sin vero propter quid amica est vel inimica et propter quid inimica vel amica, haec alicujus rei, quae causa sit, amica est vel inimica, non autem hominis.

XXVI. Et ego respondi: non ergo tibi videtur esse humana saltem hospes, quae in peregrinam quam non noverat beneficium contulit? Tum Petrus: eam quidem misericordem appellare novi, hominum autem amantem non audeo dicere, quandoquidem nec matrem amantem liberorum, quippe quae a partus doloribus et ab educatione ad diligendum compulsa sit. Nam sicut qui cupidine inflammatur, a consuetudine mulcetur et concubitu, qui amore seu amicitia prosequitur, a remuneratione: ita et qui miseretur, a calamitate. Attamen misericors humano vicinus est, quoniam absque muneris ullius captatione ad praestandum beneficium fertur. Nondum tamen humanus est. Et ego dixi: ob quas igitur actiones humanus quis esse potest? Respondit Petrus: quia video te cupidum audiendi, quodnam sit humanitatis officium, non pigebit dicere. Humanus est, qui etiam inimicis bene facit. Quod autem ita habeat, audi. Humanitas est masculo-femina, cujus feminea pars misericordia dicitur, quod vero in illa est masculinum, dilectio erga proximum nominatur, proximus autem homini est quilibet homo, et non quia unus homo: homo enim est etiam malus et bonus, hostis pariter ac amicus. Oportet ergo eum qui humanitatem colit, imi-

γον; εἰ δὲ ἐχὼς χαριζόμενος, ἀλλ' ὡς ἀληθεύων ἔφη, ἰοικάς μοι ἄγνοεῖν τί ποτέ ἐστι φιλάνθρωπίας μέγεθος, ἥτις ἐστὶν ἢ ἄνευ τῆ φυσικῶς πείθοντος, ἢ πρὸς οἷον δὴ ποτε στοργή, καθ' ὃ ἄνθρωπός ἐστιν. ἀλλ' ἐδὲ τὴν ξενοδόχον τὴν ἀπὸ ναυφραγίου ἀποδεξαμένην τὴν σὴν τεκῆσαν ἔπω φιλάνθρωπον εἰπεῖν τολμῶ. ὑπ' ἐλείου γὰρ ⁵ κολακευθεῖσα ἐπέπειστο εὐεργέτις γενέσθαι γυναικὸς ναυφραγίῳ περιπεσέσης, τέκνα πενθήσης, ξένης, γυμνῆς, μεμονωμένης καὶ σφόδρα ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ὀλοφυρομένης. ἐν τοσαύταις οὖν αὐτῆς συμφοραῖς οὐσης, τίς καὶ ἀσεβῶν ἰδὼν οὐκ ἂν ἠλέησεν; ὥστε οὐπω φιλάνθρωπίας ἔργον πεποιηκνῆ ᾤεται οὐδὲ ἢ ξενοδόχος γυνή, ἀλλ' ¹⁰ ὑπ' ἐλείου τοῦ ἐπὶ μυρίαῖς συμφοραῖς πρὸς εὐεργεσίας κεκινήμενη. πόσῳ γε μᾶλλον ἢ σὴ τεκοῦσα, βίου εὐπορήσασα καὶ ξενοδόχον ἀμειψαμένη, φιλάνθρωπίας ἔργον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ φιλίας; πολλὴ δὲ διαφορὰ μεταξὺ φιλίας καὶ φιλάνθρωπίας, ὅτι ἢ μὲν φιλία ἐξ ἀμοιβῆς γίνεται, ἢ δὲ φιλάνθρωπία ἄνευ τοῦ φυσικῶς πείθοντος ¹⁵ πάντα ἄνθρωπον, καθὼς ἄνθρωπός ἐστι, φιλοῦσα εὐεργετεῖ. εἰ μὲν οὖν ἢ ἐλεήσασα ξενοδόχος καὶ ἐχθροὺς ἀδικήσαντας ἐλεῶσα εὐεργετεί, φιλάνθρωπος ἂν ᾔην· εἰ δὲ διὰ τι φίλη ἢ ἐχθρὰ, καὶ διὰ τι ἐχθρὰ ἢ φίλη, τοιαύτη τοῦ τιος αἰτίου φίλη ἐστὶν ἢ ἐχθρὰ, οὐ τῷ ἀνθρώπῳ.

XXVI. Καγὼ ἀπεκρινάμην· οὐ δοκεῖ σοι οὖν φιλάνθρωπος εἶναι καὶ ἢ ξενοδόχος, ξένην ἣν οὐκ ἠπίστατο εὐεργετήσασα; καὶ ὁ Πέτρος· ἐλεήμονα μὲν αὐτὴν εἰπεῖν ἐπίσταμαι, φιλάνθρωπον δὲ οὐ τολμῶ λέγειν, ἅτε δὴ οὔτε τὴν τεκοῦσαν φιλοτέκνον· ὑπ' ὠδίνων γὰρ καὶ ἀνατροφῆς στέργειν πέπεισται. ὡς καὶ ὁ ἐρῶν ὑπὸ τῆς ¹⁵ σνηθείας κολακεύεται καὶ εὐνῆς, καὶ ὁ φίλος ὑπὸ τῆς ἀμοιβῆς, οὕτω καὶ ὁ ἐλεῶν ὑπὸ τῆς συμφορᾶς. πλὴν ἐγγὺς ὁ ἐλεήμων τῷ φιλάνθρωπῳ, ὅτι ἄνευ τοῦ τι θηρᾶσθαι λαβεῖν εὐεργετεῖν πείθεται. πλὴν οὐπω φιλάνθρωπός ἐστιν. καγὼ ἔφην· ἐπὶ ποίαις οὖν πράξεσιν φιλάνθρωπος εἶναι τις δύναται; καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ ²⁰ ὁρῶ σε γλιχόμενον ἀκοῦσαι, τί ποτέ ἐστιν φιλάνθρωπίας ἔργον, οὐκ ὀκνήσω λέγειν. φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ καὶ ἐχθροὺς εὐεργετῶν. ὅτι δὲ οὕτως ἔχει ἄκουσον. φιλάνθρωπαία ἐστὶν ἀρρενόθηλος, ἥς τὸ θῆλυ μέρος ἐλεημοσύνη λέγεται, τὸ δὲ ἄρρεν αὐτῆς ἐγάπη πρὸς τὸν πλησίον ὠνόμασται, πλησίον δὲ ἀνθρώπῳ ἐστὶν ὁ πᾶς ἄνθρωπος, ²⁵

tatorem Dei esse, et de justis atque injustis bene mereri, sicut ipse Deus cunctis in hoc mundo solem imbresque suos praebet. Quod si velis bonis quidem benefacere, non autem malis, vel hos punire, iudicis munus implere niteris, non vero habere humanitatem conaris.

XXVII. Et ego dixi: igitur Deus, qui aliquando iudicaturus est, ut nos doces, non est humanus? Ac Petrus: pugnantly loqueris. Nam quia iudicat, ideo humanus est. Diligens enim ac miseratus injuria affectos plectit eos qui injuriam intulerunt. Et ego: itaque, inquam, si ipse bonis benefacio et injuriosos quia injurii erga homines fuerunt castigo, humanus sum. Et Petrus respondit: si una cum praenotione haberes quoque iudicandi potestatem, recte id faceres: per acceptam quidem potestatem condemnans eos quos Deus creavit, per praenotionem vero, inculpate in iudicando tum alios tamquam justos absolvens, tum alios tamquam injustos damnans. Et ego dixi: recte locutus es ac vere, fieri enim nequit, ut qui praenotione caret, recte iudicet. Interdum quippe nonnulli videntur boni, qui illicita clam perpetrant, nonnulli vero boni hostium calumnia mali esse creduntur. Sed et si quis potestate torquendi et quaestionem habendi praeditus iudicet, neque sic juste omnino habebit iudicare. Quidam enim homicidae, quaestionis tormenta perferentes, dimissi sunt velut innoxii, alii vero, qui erant innocentes, cum tormenta ferre non potuissent, contra se mentiti velut rei supplicio affecti sunt.

XXVIII. Tum Petrus: atque haec, inquit, modica sunt, audi vero majus. Cum aliqui homines peccant vel bene agunt, eorum quae nunc operantur alia quidem ipsorum propria sunt, alia vero aliena, aequum autem est unumquemque pro delictis propriis dare poenas, aut pro meritis propriis mercedem ferre. Fieri autem nequit, ut quispiam, nisi solus propheta praenotionem habens, ab aliquo gesta sciat, quaenam ejus propria sint et quaenam non sint. Videt enim cuncta quae fiunt. Et ego: vellem, inquam, audire, quo modo ex criminibus aut bonis operibus alia quidem sunt propria, alia vero aliena.

οὐχ ὅτι εἰς ἄνθρωπος, ἄνθρωπος γάρ ἐστι καὶ ὁ κακὸς καὶ ὁ ἀγα-
θὸς καὶ ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ φίλος. χρὴ οὖν τὸν φιланθρωπίαν ἀσκῶντα
μιμητὴν εἶναι τοῦ Θεοῦ, ἐνεργετοῦντα δικαίους καὶ ἀδίκους, ὡς αὐ-
τὸς ὁ Θεὸς πᾶσιν ἐν τῷ νῦν κόσμῳ τὸν τε ἥλιον καὶ τοὺς ὑετοὺς
αὐτοῦ παρέχων. εἰ δὲ θελῇς ἀγαθοὺς μὲν ἐνεργετεῖν, κακοὺς δὲ
μηκέτι, ἢ καὶ κολάζειν, κριτοῦ τὸ ἔργον ἐπιχειρεῖς πράττειν, οὐ τὸ
τῆς φιλανθρωπίας σπουδάζεις ἔχειν.

XXVII. Καγὼ ἔφην· ἄρα γε καὶ ὁ Θεὸς μίλλων ποτὲ κρί-
νειν, ὡς διδάσκεις ἡμᾶς, οὐ φιλάνθρωπός ἐστιν; καὶ ὁ Πέτρος·
τοῦναντίον λέγεις. ἐπεὶ γὰρ κρίνει, διὰ τοῦτο φιλάνθρωπός ἐστιν. 10
φιλῶν γὰρ καὶ ἐλεῶν τοὺς ἡδίκημένους τιμωρεῖ τοὺς ἡδικηκότας.
καγὼ ἔφην· οὐκ οὖν, εἰ καγὼ ἀγαθοὺς μὲν ἐνεργετῶ, τοὺς δὲ ἀδι-
κῶντας καθ' ὃ ἄνθρωπους ἡδίκησαν τιμωρῶ, φιλάνθρωπός εἰμι; καὶ
ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· εἰ μετὰ τοῦ πρόγνωσιν ἔχειν εἶχες καὶ τοῦ
κρίνειν ἐξουσίαν, ὁρθῶς ἂν τοῦτο ἐποίεις, διὰ μὲν τὸ εἰληφέναι 15
τὴν ἐξουσίαν, καταδικάζων οὓς ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε, διὰ δὲ τὴν
πρόγνωσιν, ἀπταιστώως ἐν τῷ κρίνειν οὓς μὲν ὡς δικαίους δικαιοῶν,
οὓς δὲ ὡς ἀδίκους καταδικάζων. καγὼ ἔφην· ὁρθῶς ἔφης καὶ
ἀληθῶς, ἀδύνατον γάρ τινα πρόγνωσιν ἐκ ἔχοντα ὁρθῶς κρίναι.
ἐνίοτε γὰρ φαίνονται τινες ἀγαθοί, ἀθέμιτα κρύφα διαπρασσόμενοι, 20
ἐνιοὶ δὲ ἀγαθοὶ ὑπὸ διαβολῆς ἐχθρῶν κακοὶ ὑπολαμβάνόμενοι. ἀλλ'
εἰ καὶ τοῦ βασανίζειν καὶ ἀνακρίνειν ἐξουσίαν τις ἔχων δικάζει, ἐδὲ
οὕτως τὸ πάντως δικαίως αὐτῷ δικάσαι ἐγένετο. ἐνιοὶ γὰρ φονεῖς
ὄντες τὰς βασάνους ὑπομείναντες ὡς ἀθῶοι ἀπελύθησαν, ἑτέροι
δὲ ἀθῶοι ὄντες τὰς βασάνους μὴ ὑπομείναντες, ἑαυτῶν καταψευδά- 25
μενοι, ὡς αἵτιοι ἐκολάσθησαν.

XXVIII. Καὶ ὁ Πέτρος· μετρίως, ἔφη, ἔχει καὶ ταῦτα, τὸ δὲ
μεῖζον ἄκουσον. ἐνίων ἀνθρώπων ἀμαρτανόντων ἢ εὐπρατεόντων,
ὧν νῦν ποιοῦσιν ἃ μὲν ἴδια αὐτῶν ἐστίν, ἃ δὲ ἄλλότρια, δίκαιον
δὲ ἕκαστον ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἀμαρτήμασιν τιμωρεῖσθαι ἢ ἐπὶ τοῖς 30
ἰδίοις κατορθώμασιν ἐνεργετεῖσθαι. ἀδύνατον δὲ τινι πλὴν προφήτῃ
μόνῳ πρόγνωσιν ἔχοντι τὰ ὑπὸ τινος γινόμενα εἰδέναι, ποῖά ἐστιν
αὐτοῦ ἴδια, ποῖα δὲ οὐκ ἦν· πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ γινόμενα βλέπεται.
καγὼ ἔφην· ἐβουλόμην μαθεῖν πῶς τῶν ἀδικημάτων ἢ κατορθωμάτων
ἃ μὲν ἴδια, ἃ δὲ ἄλλότρια.

XXIX. Respondit Petrus: veritatis propheta dixit: *oportet ut veniant bona. Beatus autem, inquit, per quem veniunt. Similiter necesse est, ut etiam veniant mala: vae autem illi per quem veniunt.* Porro si per malos veniunt mala et per bonos bona inferuntur, ut proprium unicuique inesse debet bonum vel malum, et ex iis quae prius operatus est; quod veniunt secunda bona vel mala, quae, cum a propria hominis sint voluntate, ut exoriantur, divina instituit providentia. Itaque hoc est Dei iudicium, ut qui per omnem vexationem, velut in agone, transierit et inventus fuerit inculpatus, is donetur vita aeterna. Nam qui in bonis propria voluntate profecerunt, ab iis qui sua quoque voluntate in mala tractatione perseverant, tentantur, exagitantur, odia, convicia, insidias, verbera, fraudes, calumnias, vim patiuntur, afficiuntur contumeliis, cunctaque illa perferunt, per quae justa videtur esse ira et ultio.

XXX. Magister vero sciens, quod qui haec injuste faciunt, ex prioribus peccatis rei sunt, quodque per fontes spiritus malitiae ista efficit, hominum, quatenus homines sunt, etsi propter peccata facti fuerint malitiae instrumenta, misereri suasis suis, tamquam misericordiae cultoribus, utque quantum in se est, injuria affecti injuriam facientes a damnatione absolvant; quo velut sobrii ebriis succurrant, per orationes, jejunia, benedictiones, non resistendo, non vindicando, ne eos cogant amplius peccare. Cum enim aliquis omnino ad patiendum condemnatus est, non est aequum, ut illi irascatur per quem patitur, secum reputans, quod etsi ille non afflixisset eum, tamen quia omnino affligi debet, per alium pati sibi contineret. Cur ergo indignor adversus auctorem, qui plane ad perperessionem sum destinatus? Sed et adhuc, si eadem cum improbis praetextu ultionis faciamus, praeterquam quod primi non sumus, secundi idem facimus ac mali, nos qui boni dicimur. Et quemadmodum aiebam, indignari non oportet, cum scias a malis bonos per Dei providentiam castigari. Qui ergo ultores aegre ferunt, tamquam qui a Deo missos contumelia afficiant, delinquant, qui vero in pretio habent, et contrarie sentiunt erga eos, qui ipsis injuriam inferre putantur, in Deum qui ita statuit pii sunt.

XXXI. Et ego ad haec dixi: itaque qui faciunt injuriam, rei non sunt,

XXIX. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀληθείας προφήτης ἔφη· Τὰ ἀγαθὰ ἐλθεῖν δεῖ, μακάριος δὲ, φησί, δι' οὗ ἔρχεται· ὁμοίως καὶ τὰ κακὰ ἀνάγκη ἐλθεῖν, εἰ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. εἰ δὲ διὰ κακῶν κακὰ ἔρχεται, καὶ διὰ ἀγαθῶν ἀγαθὰ φέρεται, προσεῖναι δεῖ ἑκάστῳ τὸ ἴδιον, τὸ ἀγαθὸν εἶναι ἢ κακόν, καὶ ἐξ ὧν προέπραξεν, διὰ τοῦ ἐλθεῖν τὰ δεύτερα ἀγαθὰ ἢ κακὰ, ἃ τινὰ ἴδια αὐτοῦ τῆς αἰρέσεως ὄντα ὑπὸ τῆς τῷ Θεῷ προνοίας διελθεῖν φρονόμηται. ἐπὶ ἢ κρίσις αὐτῇ Θεῷ, ὥσπερ ἐπ' ἀγῶτος τὸν διὰ πάσης κακουχίας διηληλυθότα καὶ ἄμεμπτον εὑρεθέντα, ἐκείνον ζωῆς αἰωνίου καταξιῶσθαι. οἱ γὰρ ἐν ἀγαθοῖς ἰδίᾳ βουλῇ προκόψαντες ὑπὸ τῶν ἰδίᾳ βουλῇ ἐν κακουχίᾳ παραμεινάντων πειράζονται, διωκόμενοι, μισούμενοι, λοιδορούμενοι, ἐπιβουλευόμενοι, τυπτόμενοι, πλεονεκτούμενοι, διαβαλλόμενοι, ἄγγραυνόμενοι, ἐπηρεαζόμενοι, πάντα ἐκεῖνα πάσχοντες, δι' ὧν εὐλόγως δοκεῖ τὸ ὀργίζεσθαι γίνεσθαι καὶ πρὸς ἄμνησαν ὁρμᾶν.

XXX. Ὁ δὲ διδάσκαλος εἰδὼς, ὅτι οἱ ταῦτα ἀδίκως ποιοῦντες ἐκ προτέρων ἁμαρτημάτων κατὰδικοί εἰσιν, καὶ ὅτι διὰ κατὰδίκων τὸ τῆς κακίας πνεῦμα ταῦτα ἐνεργεῖ, τοὺς μὲν ἀνθρώπους, καθὰ ἄνθρωποι εἰσιν, καὶ δι' ἁμαρτίας ὄργανα γινόμενους κακίας, ἔλεειν συνεβούλευσεν, ὡς φιλανθρωπίαν ἀσκῶσιν, καὶ τὸ ὅσον ἐπ' αὐτοῖς ἔστιν, ἀδικουμένους καὶ ἀπολύειν τῆς καταδίκης τοὺς ἀδικούοντας, ἵνα ὥσπερ οἱ νήφοντες τοῖς μεθύουσιν βοηθῶσιν, εὐχαῖς, ἡστεταῖς, εὐλογίαις, μὴ ἀνθιστάμενοι, μὴ ἀμνησμένοι, ἵνα μὴ ἐπὶ τὸ πλεῖον αὐτοὺς ἁμαρτεῖν ἀναγκάσωσιν. τοῦ γὰρ παθεῖν πάντως κεκριμένον τιτὶ, οὐκ εὐλογον ἀγανατεῖν ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ παθεῖν γίνεται, λογισάμενον, ὅτι εἰ καὶ ἐκεῖνος οὐκ ἐκακούχησεν αὐτόν, διὰ τὸ πάντως κακουχηθῆναι μέλλειν δι' ἑτέρου τὸ παθεῖν ἦν. τί οὖν ἀγανακτῶ τῷ διαθεμένῳ, ἐμοῦ πάντως παθεῖν κεκριμένου; ἀλλ' ἔτι μὴν εἰ τὰ αὐτὰ τοῖς κακοῖς προφάσει ἀμύνης ποιῶμεν, παρὰ τὸ πρῶτοι, δεύτεροι τὸ αὐτὸ τοῖς κακοῖς οἱ ἀγαθοὶ πράσσομεν. καὶ ὡς ἔφη, οὐ χρηὶ ἀγανατεῖν, ὡς εἰδότα ὅτι Θεοῦ προνοίᾳ οἱ κακοὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμωροῦσιν. οἱ οὖν τοῖς τιμωροῦσιν χαλεπαίνοντες ὡς τοὺς ἀποστόλους Θεοῦ ὑβρίζοντες ἁμαρτάνουσιν, τιμῶντες δὲ καὶ τὰ ἐναντία τοῖς ἀδικεῖν νομιζομένοις διατιθέμενοι αὐτοὺς εἰς τὸν Θεὸν τὸν ἔτω βελευσάμενον εὐσεβεῖσιν.

XXXI. Καὶ γὰρ πρὸς ταῦτα ἀπεκρινάμην· οὐκοῦν οἱ ἀδίκωντες

quoniam Dei iudicio injuria justos afficiunt. Respondit Petrus: valde peccant, quippe qui se ad peccandum dedant. Unde sciens Deus ex omnibus eos punire deligit, qui de prioribus peccatis juste agunt poenitentiam, ut justis quidem per has poenas dimittantur quae ante poenitentiam fecerunt mala. Impiis vero qui castigant et vexare cupiunt, nec poenitentiam volunt agere, ad implenda delicta permittitur justos castigare et affligere. Nam absque Dei voluntate neque passer in laqueum incidere potest. Sic justorum etiam capilli Deo numerati sunt.

XXXII. Ille autem justus est, qui propter rectam rationem pugnat cum natura. Verbi gratia: cunctis a natura insitum est, diligentes diligere: justus conatur etiam diligere inimicos et conviciantibus benedicere, ac praeterea orare pro hostibus, injuriam inferentes miserari. Quocirca se priorem injuria affici patitur, item maledicentibus benedicit, verberantibus condonat, cedit persequentibus, salutatur eos qui non salutant, cum non habentibus communicat quae habet, irascentem flectit, inimicum conciliat, contumacem hortatur, incredulum instituit, lugentem consolatur, exagitatus sustinet, ingratus acceptus non indigne fert, propensus est ad diligendum proximum tamquam se, paupertatem non timet, verum sua non habentibus dividens fit pauper. Sed nec peccantem ulciscitur. Qui enim proximum velut se diligit, quemadmodum ipse, cum peccavit, scit nolle in se animadverti, ita nec peccatores castigat, et sicut vult demulceri, benedici, honorari, omniumque delictorum veniam accipere, hoc ipse proximo facit, quem velut se amat. Uno verbo, quod sibi cupit, cupit et proximo. Haec enim est Dei ac prophetarum lex, haec veritatis doctrina. Itaque caritas erga omnem hominem perfecta pars est mascula humanitatis. At misericordia pars est illius feminea. Quae est, esurientem alere, potum sitienti dare, nudum vestire, visitare languentem, hospitem recipere, carcere conclusum pro viribus invisere et juvare, omnino denique calamitosi misereri.

XXXIII. Ego vero audito hoc dixi: haec quidem facere possumus,

οὐκ εἰσὶν αἱτοιοι, ὅτι κρίσει Θεὸς ἀδικῶσιν τὰς δικαίας. καὶ ὁ Πέτρος
ἔφη· καὶ πάνυ ἁμαρτάνουσιν, πρὸς γὰρ τὸ ἁμαρτάνειν ἑαυτοὺς ἀπο-
δεδωκότες. ὅθεν εἰδὼς ἀπάντων ἐκλέγεται τιμωρεῖν τὰς ἐπὶ τοῖς
προτέροις ἁμαρτήμασιν μεταμεληθéntας δικαίως, ἵνα τοῖς μὲν δι-
καίοις διὰ τῆς τοιαύτης τιμωρίας τὰ πρὸ τῆς μετανοίας πραχθέντα 5
ἀφεθῇ κακὰ. τοῖς δὲ τιμωρῶσιν ἀσεβέσιν κακῶς ἐπιθυμῶσιν καὶ
μετανοεῖν μὴ θέλουσιν εἰς ἀναπλήρωσιν ἰδίας κολάσεως δικαίως κα-
κεῖν συνεχωρήθη, ἄνευ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ βουλῆς ἐδὲ στρεφὸς ἐν
παγίδι ἐμπεσεῖν ἔχει· ἔτως δικαίων καὶ αἱ τριῖνες τῷ Θεῷ ἐνα-
ρίθμοι εἰσιν. 10

XXXII. Δίκαιος δὲ ἐστὶν ἐκεῖνος, ὁ τῷ εὐλόγῳ ἔνεκα τῇ φύσει
μαχόμενος. οἷον· πᾶσιν πρόσεστιν ἐκ φύσεως φιλεῖντας φιλεῖν, δί-
καιος πειρᾶται καὶ ἐχθρὸς ἀγαπᾶν καὶ λοιδορῶντας εὐλογεῖν, ἔτι
μὴν καὶ ὑπὲρ ἐχθρῶν εὐχεσθαι, ἀδικῶντας ἔλεειν. διὸ καὶ προ-
αδικεῖσθαι ἀπέχεται, καὶ ὁμῶς καταρωμένους εὐλογεῖ, τύπτουσιν συγ- 15
χωρεῖ, διώκεισιν ὑποχωρεῖ, μὴ ἀσπαζόμενους ἀσπάζεται, τοῖς ἐκ ἔχουσιν
ὧν ἔχει κοινωνεῖ, ὀργιζόμενον πείθει, τὸν ἐχθρὸν διαλλάσσει, τὸν
ἀπειθῇ παρακαλεῖ, τὸν ἄπιστον κατηχεῖ, τὸν πενθοῦντα παραμυθεῖ-
ται, ἐπηρεαζόμενος στέγει, ἀχαριστέμενος ἐκ ἀγαπακτεῖ. εἰς δὲ τὸ
ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀποδεδωκὼς πενίαν ἐ πεφόβηται, 20
ἀλλὰ τὰ ἑαυτῷ μερίζων τοῖς ἐκ ἔχουσιν πένης γίνεται. ἀλλ' ἐδὲ
μὴν ἁμαρτάνοντα τιμωρεῖ. ὁ γὰρ τὸν πλησίον ἀγαπῶν ὡς ἑαυτὸν,
ὡς αὐτὸς ἁμαρτήσας οἶδεν τιμωρηθῆναι μὴ θέλειν, ἔτως ἐδὲ τὰς
ἁμαρτάνοντας τιμωρεῖ. καὶ ὡς θέλει κολακεύεσθαι καὶ εὐλογεῖσθαι
καὶ τιμᾶσθαι καὶ πάντα ἁμαρτήματα αὐτῷ συγχωρεῖσθαι, τῷτο αὐ- 25
τὸς τῷ πλησίον ποιεῖ, ὡς ἑαυτὸν ἐκεῖνον ἀγαπῶν. ἐνὶ λόγῳ, ὁ
θέλει ἑαυτῷ, θέλει καὶ τῷ πλησίον. ἔτος γὰρ ἐστὶν Θεὸς νόμος
καὶ προφητῶν, αὕτη τῆς ἀληθείας ἡ διδασκαλία. καὶ ταῦτα μὲν
ἀγάπη ἡ πρὸς πάντα ἄνθρωπον τελεία τὸ ἄρῃεν μέρος ἐστὶν ἕσα
τῆς φιλανθρωπίας, τὸ δὲ ἔλεειν τὸ θῆλυ μέρος ἐστὶν αὐτῆς. 30
ὅπερ ἐστὶν πεινῶντα θρέψαι καὶ ποτὸν διειψῶντι παρασχεῖν καὶ
γυμνὸν ἐνδύσαι καὶ νοσῶντα ἐπισκέψασθαι καὶ ξένον δεῦξασθαι, τῷ
ἐν εἰρκτῇ κατὰ τὸ δυνατόν ἐπιφαινόμενον βοθηεῖν, ἀπαξιαπλῶς τὸν
ἐν συμφοραῖς ἔλεῃσαι.

XXXIII. Ἐγὼ δὲ ἀκέσας ἔφην· ταῦτα μὲν δυνατόν· πράττειν, 33

at inimicis benefacere omnesque eorum injurias tolerare, ut insit in humana natura, impossibile puto. Tum Petrus respondit: recte locutus es. Cum enim humanitas causa sit immortalitatis, multo constat. Dixi ego: quo modo igitur mente potest concipi? Respondit Petrus: humanitas, dilecte Clemens, acquiri potest, si quis plene sibi persuadeat, inimicos, dum quos oderunt vexant ad tempus, aeterni supplicii liberationem illis producere: sicque li etiam ut benefici admodum diligentur. Porro via humanitatem accipiendi, amice Clemens, unica est, nimirum timor Dei. Nam qui timet Deum, non quidem potest principio diligere proximum tantquam se: ad hoc jubenti non accedit anima: at timore erga Deum amantium opera potest peragere, sicque postea, ubi opera dilectionis fecerit, caritas velut sponsa timori velut sponso adjungitur: atque ita humanitatis gignens cogitationes, immortalem reddit possessorem, velut imaginem Deo similem, cujusque natura nequeat a corruptione ludibrio haberi. Caeterum postquam humanitatis doctrinam nobis exposuit, vespera succedente, ad somnum nos contulimus.

Homilia Decimatertia.

I. Exorto autem mane ingressus Petrus ait: Clemens cum matre sua Matthidia et mea uxore simul in curru considereant. Statimque ita factum est. Cumque per viam quae Balanaeas ducit pergeremus, interrogavit me mater, quo modo pater ageret. Respondi: ad requirendum te ac geminos fratres meos Faustinum et Faustinianum profectus, non amplius comparuit: puto autem eum a longo tempore obiisse, vel incidentem in naufragium, vel in via circumventum, vel e dolore tabem passum. At illa audiens lacrymis obortis suspiravit prae tristitia, verum ob meritum gaudens de moerore ex commemoratione orto paululum. Itaque venimus Balanaeas. Sequenti vero die Paltum profecti inde Gabalaeam, alisque die Laodiceam devenimus. Et ecce occurrunt nobis Nicetas et Aquila, et osculati ducunt ad nos. Iam autem videns pulcram magnamque civitatem. Quot dies commorari. Nam fere semper ducendos quos quaerimus. Tum Nicetas

ἐχθρας δὲ εὐεργετεῖν, πᾶσαν αὐτῶν ὑποφέροντα ἐπήρεια, ἐκ οἷμαι
 δυνατὸν ἀνθρωπείᾳ προσεῖναι φύσει. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο·
 ὀρθῶς ἔφη· ἀθανασίας γὰρ αἰτία ἔσα ἡ φιλανθρωπία πολλοῦ
 δίδοται. καὶ ὡς ἔφη· πῶς οὖν σύνεστιν ἐν τῷ λαβεῖν; καὶ ὁ Πέτρος
 ἀπεκρίνατο· ταύτην, ὃ φίλε Κλήμης, λαβεῖν ἔστιν, ἐὰν πληροφορηθῇ
 τις, ὅτι οἱ ἐχθροὶ πρὸς καιρὸν κακῶντες, εἰς μισῶσιν, αἰωνίᾳ κο-
 λάσεως ἀπαλλαγῇς αὐτοῖς αἵτιοι γίνονται· προσέτι δὲ αὐτοὺς ὡς
 εὐεργέτας σφόδρα ἀγαπήσασιν. ἡ δὲ ὁδὸς τοῦ ταύτην λαβεῖν, ὃ
 φίλε Κλήμης, μία τίς ἔστιν, ἥπερ ἔστιν φόβος Θεοῦ. ὁ γὰρ Θεὸς
 φοβούμενος τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾶν μὲν καταρχὰς οὐ δύνα- 10
 ται· ἐπὶ τὸ τοιοῦτο κελεύσαντι οὐ προσέρχεται τῇ ψυχῇ· τῷ μὲντοι
 πρὸς Θεὸν φόβῳ τὰ ἀγαπώντων ποιεῖν δύναται, καὶ εἰθ' οὕτως
 πράττει τὰ ἀγάπης τὸ ἀγαπᾶν ὡς νύμφη οὕσα προσφέρεται ὡς
 νυμφίῳ τῷ φόβῳ. καὶ οὕτως τοὺς φιλανθρώπους τίκτουςα λογισμὸς
 ἀθάνατον τίθῃσιν τὸν κεκτημένον, ὡς εἰκόνα Θεοῦ ὁμοίαν, ὑπὸ 15
 φθορᾶς ὑβρισθῆναι μὴ δυναμένην τὴν αὐτοῦ φύσιν. ὁμῶς τὸν τῆς
 φιλανθρωπίας ἐκθεμένου ἡμῖν λόγον, ἐσπέρας ἐπικαταλαβούσης, εἰς
 ὕπνον ἐτρέπηνεν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΓ'.

Ι. Ὁρθρον δὲ γερομένου εἰσιὼν ὁ Πέτρος ἔφη· ὁ μὲν
 Κλήμης μετὰ τῆς αὐτοῦ μητρὸς Ματτιδίας καὶ τῆς ἐμῆς γυναικὸς 10
 ἅμα ἐπὶ τοῦ ὀχήματος καθεζέσθωσαν. καὶ ὁμῶς οὕτως ἐγένετο.
 ἀρμώτων δὲ ἡμῶν τὴν ἐπὶ Βαλανίας ὁδὸν ἐπύθετό μου ἡ μήτηρ,
 πῶς ὁ πατήρ διάγει. καὶ ὡς ἔφη· ἐπὶ τὴν ζήτησίν σου καὶ τῶν
 διδύμων ἀδελφῶν μου Φανυστίου τε καὶ Φανυστιανοῦ ἐκβὰς ἀνυ-
 ρετός ἐστιν. οἶμαι δὲ ἐκ τοῦ πλείστου τελευτῆσαι αὐτόν, ἡ γὰρ 15
 φραγὶς περιπεσόντα, ἡ ἐν ὁδῷ σφαλέντα, ἡ ὑπὸ λύπης μαρανθέντα.
 ἡ δὲ ἀκούσασα καὶ ἐπίδακρυς γενομένη ἐστέναιξεν λυπηθεῖσα, τῇ
 δὲ πρὸς ἐμὲ εὐρέσει χαίρουσα τὴν ἐκ τῆς ὑπομνήσεως λύπην μετρίως
 ἀπήμβλυνεν. ὁμῶς οὖν κατηγνήσαμεν εἰς Βαλανίας. τῇ δὲ ἐπίσση
 ἡμέρᾳ εἰς Πάλτον ἤλθομεν, κακεῖθεν εἰς Γάβαλαν· τῇ δὲ ἐτέρᾳ 20
 κατηγνήσαμεν εἰς Αἰαδίκειαν. καὶ ἰδοὺ ἀπὸ τῶν θυρῶν Νικήτης
 καὶ Ἀκύλας ἀπῆλθον ἡμῖν, καὶ καταφιλήσαντες ἦγον ἐπὶ τὴν ξενίαν.

nam esset peregrina ignotaque ea mulier. Et ego respondi: mater mea est, quam agnoscere donavit mihi Deus, per dominum meum Petrum.

II. Haec cum ego dixissem, cuncta eis Petrus summatim exposuit: quod postquam illi praecessissent, ego Clemens genus meum ipsi enarra- verim, et matris cum geminis suis filiis praetextu ficto somnii profectorem, praeterea patris ad quaerendam matrem iter, deinde quo modo ipse Petrus ubi haec audiisset, insulam ingressus mulierem invenerit, quam mendicare videns, et causam mendicationis postulans, agnoverit illius genus, educa- tionem, fictum somnium, liberorum nomina, meum scilicet qui relictus fueram apud patrem, et geminorum natorum qui cum ea iter susceperant, denique suspicionem de horum obitu in mari.

III. His ergo summatim a Petro relatis Nicetas et Aquila stupefacti dixerunt: here ac domine omnium, verumne est hoc, an est somnium? Tum Petrus ait: nisi dormimus, verum est. At illi paullulum remorati et cogitabundi dixerunt: nos sumus Faustinus et Faustinianus, et ab initio, cum narrare coepisti, alter alterum inspicientes, plurimum circa nos con- siderabamus, num ad nos pertinerent quae dicebantur, reputantes multa similia accidere in vita hominum, quocirca tacuimus, licet cor nostrum palpitaret. Intuiti autem in fine sermonis, dicta pertinere ad nos, tunc nos declaravimus. Et postquam hoc dixissent, lacrymantes ad matrem accedebant, eamque dormientem nacti protinus complecti volebant. Petrus vero prohibuit, dicens: sinite me, adducam vos et exhibebo matri, ne forte multo et subito gaudio in animi stuporem incidat, ut pote quae etiam dormiat, spiritumque somno habeat occupatum.

IV. Igitur ubi somnum ad satietatem cepit ac experrecta est mater, Petrus adductis illis coepit ad eam dicere: scire te volo, mulier, religioni

ὁ δὲ Πέτρος καλὴν καὶ μεγάλην πόλιν ἰδὼν· ἄξιον, ἔφη, ἐνταῦθα ἡμερῶν ἐπιμεῖναι. ὥς γὰρ ἐπίπαν τὸ πλῆθος δυνατώτερόν ἐστιν τίκειν τοὺς ζητουμένους. ὁ μὲν οὖν Νικήτης καὶ Ἀκύλας ἐπυνθάροντό μου, τίς εἴη αὕτη ἡ ξένη γυνή. καὶ γὰρ ἔφη· ἐμὴ μήτηρ, ἣν ἐπιγινώσκαι μοι ὁ Θεὸς διὰ Πέτρου τοῦ κυρίου μου ἰδωρή- 5 σατο.

II. Ταῦτά μου εἰπόντος, ὁ Πέτρος πάντα αὐτοῖς ἐπὶ κεφαλαιῶν ἐξέθετο, ὥς ἅμα αὐτοὺς προοδεῦσαι ἐγὼ Κλήμης τὸ ἐμὸν γένος αὐτῷ ἐξεθέμην, καὶ τῆς μητρὸς τὴν ἐκ τῆς τοῦ ὀνειρε πλαστῆς καὶ προφάσεως μετὰ τῶν διδύμων αὐτῆς τέκνων γενομένην ἀποδη- 10 μίαν, ἔτι τε καὶ τοῦ πατρὸς τὴν ἐπὶ ζήτησιν αὐτῆς ἀποδημίαν· ἔπειτα καὶ ὥς αὐτὸς Πέτρος μετὰ τὸ ἀκοῦσαι ταῦτα εἰσελθὼν εἰς τὴν νῆσον καὶ τῇ γυναικὶ συντυχὼν καὶ προσαιτουῦσαν ἰδὼν καὶ τοῦ προσαιτεῖν τὴν αἰτίαν πυνθόμενος, ἔγνω αὐτῆς γένος, ἀναστροφὴν, τὸν πλαστὸν ὄνειρον, καὶ τῶν τέκνων τὰ ὀνόματα, ἐμοῦ τε τοῦ 15 καταλειφθέντος παρὰ τῷ πατρὶ καὶ τῶν αὐτῇ συμπορευθέντων διδύμων τέκνων, καὶ οὓς ἐν βυθῷ ὑπενοεῖτο τεθνηκέναι.

III. Τούτων οὖν κεφαλαιωδῶς ῥηθέντων ὑπὸ Πέτρου, ὁ Νικήτης καὶ ὁ Ἀκύλας ἐκπλαγέντες ἔλεγον· ἄρά γε, δέσποτα καὶ κύριε τῶν ἀπάντων, τοῦτο ἀληθὲς ἡ ὄνειρός ἐστιν; καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· 20 εἰ μὴ κοιμώμεθα, ἀληθὲς τυγχάνει. οἱ δὲ βραχὺ μείναντες καὶ σύννοιοι γενόμενοι ἔφασαν· ἡμεῖς ἐσμεν Φανυστίνοιο καὶ Φανυστινιανός, καὶ ἀπαρχῆς σου διαλεγόμενον ἀλλήλοις ἐμβλέποντες πολλὰ περὶ ἑαυτῶν κατεστοχαζόμεθα, μὴ ἄρα οὐχ ἡμῖν διαφέρει τὰ λεγόμενα, λογιζόμενοι ὅτι πολλὰ παρόμοια γίνεται ἐν τῷ βίῳ· διὸ ἐσιωπῶμεν 25 παλλόμενοι τὰς καρδίας. πρὸς δὲ τὸ τέλος τοῦ λεγομένου ἀποβλέψαντες, ὅτι ἡμῖν διαφέρει τὰ λεγόμενα, τότε αὐτοὺς ὁμολογήσαμεν. καὶ τοῦτο εἰπόντες μετὰ δακρύων ἐπεισῆλθον τῇ μητρὶ, καὶ κοιμωμένην εὐρόντες ἤδη περιπλέκεσθαι ἐβούλοντο. ὁ δὲ Πέτρος ἐκώλυεν αὐτοὺς εἰπὼν· εἰσατέ με, προσαγάγω ὑμᾶς παραστήσαι τῇ μητρὶ, 30 μὴ πως ὑπὸ τῆς πολλῆς αἰφνιδίου χαρᾶς εἰς ἔκστασιν ἔλθοι φρενῶν, ἅτε δὴ κοιμωμένη καὶ τὸ πνεῦμα ὑπὸ τοῦ ὕπνου ἀπησχολημένον ἔχουσα.

IV. Ὅμως ἐπεὶ κόρον ἔσχεν ὕπνου, διεγερθείσῃ τῇ μητρὶ ὁ Πέτρος ἤρξατο προσαγαγὼν λέγειν· γινώσκεις σε θελω, γύναι, τῆς 35

nostrae observantiam. Nos unum colimus Deum, qui fecit quem cernis mundum: illius et legem servamus, quae in primis continet, ipsum solum colendum esse, sanctificandum nomen ejus, parentes honorandos, colendam temperantiam, et vivendum bene. Ad haec non vivimus indifferenter, nec e Gentilium mensa cibum sumimus, neque cum iis possumus comedere, quod impuram vitam agant. Verum cum eis persuaserimus sentire ac facere ea quae ad veritatem spectant, et baptizaverimus eos inter beata quadam nominis invocatione, tunc una cum eis vescimur. Alioquin etiam si pater sit, aut mater, aut uxor, aut proles, aut frater, aut quisvis alius naturali amore carus, nusquam audemus ac possumus cum ipso cibum sumere. Hoc quippe religionis causa praecipue facimus. Ne ergo tibi injuriosum videatur, si tecum filius cibum non capiat, usque quo eadem cum illo sentias et agas.

V. Quibus illa auditis: Et quid, inquit, vetat hodie me baptizari? quae prius quam te viderem, illos quos vocant Deos aversata sim, per hanc ratiocinationem, quia mihi multa fere quotidie ipsis immolanti, in adversis rebus non adfuerunt. De adulterio autem quid verbis opus est? cum neque quando dives eram, deliciae me in hoc deceperint, neque subsequuta paupertas potuerit ad eo veniendum cogere, quod pudicitiam meam velut maximum decus capesserem, cujus gratia in tantam calamitatem deveni. Sed nec te arbitror, Domine mi Petre, ignorare, majorem cupiditatem ex laeta fortuna oriri. Unde ego quae in secundis rebus temperate vixi, in afflictione me voluptatibus non tradam. Neque vero nunc animum meum existimes aegritudine esse liberum, qui nonnihil consolationis per Clementis agnitionem nactus fuerit. Succedens namque tristitia ex duorum liberorum interitu nata etiam hoc aliquantum gaudium obscurat. Etenim non tam circa eos dolemus, quod in mari obierint, quam quod extra divinae religionis castra mortui, perierint corpore et anima. Pater autem eorum meusque vir, quemadmodum per Clementem comperi, ad quaerendum me ac liberos progressus, tot annis non comparet: prorsus vero interiit. Etenim infelix ob continentiam diligebat me, et erat amans liberorum. Quare cunctis nobis, a se super omnia dilectis, orbatus senex prae maximo dolore occubuit.

VI. Matrem vero haec locutam liberi audientes, non amplius se-

ἡμετέρας θρησκείας τὴν πολιτείαν. ἡμεῖς ἔνα Θεὸν σέβουμεν, τὸν πεποιηκότα ὃν ὁρᾷς κόσμον, καὶ τοῦτον φυλάσσομεν τὸν νόμον, περιέχοντα ἐν πρώτοις, αὐτὸν σέβειν μόνον καὶ τὸ αὐτῷ ἀγιάζειν ὄνομα, τιμᾶν τε γονεῖς, καὶ σωφρονεῖν, βίῃν τε ἡδέως. πρὸς τέτοις δὲ ἀδιαφόρως μὴ βιάσντες τραπέζης ἐθνῶν ἐκ ἀπολαύμεν, ἅτε δὴ ἐδὲ 5 συνεσιᾶσθαι αὐτοῖς δυνάμεσθαι, διὰ τὸ ἀκαθάρτως αὐτοὺς βιοῦν. πλὴν ὁπόταν αὐτὲς πείσωμεν τὰ τῆς ἀληθείας φρονεῖν τε καὶ ποιεῖν, βαπτίσαντες αὐτὰς τρισμακαρίᾳ τινὶ ἐπονομασίᾳ, τότε αὐτοῖς συνα- λζόμεθα. ἐπεὶ ἐδ' ἂν πατήρ ἢ μήτηρ τυγχάνῃ, ἢ γυνή, ἢ τέκνον, ἢ ἀδελφός, ἢ ἄλλος τις ἐκ φύσεως στοργὴν ἔχων, συνεσιᾶσθαι αὐτῷ 10 τοιμᾶν δυνάμεθα. θρησκεία γὰρ διαφερόντως τῷτο ποιεῖμεν. μὴ ἔν ὕβρις ἡγήσῃ τὸ μὴ συνεσιᾶσθαι σοι τὸν υἱόν, μέχρις ἂν τὰ αὐτὰ φρονῇς καὶ ποιῇς.

V. Ἡ δὲ ἀκέσασα ἔφη· τί ἐν κωλύει με σήμερον βαπτισθῆ- ναι; ἢ τις πρὸ τῆ σε ἰδεῖν τὴς λεγομένης θεᾶς ἀπεστράφην, λογισμῷ 15 τέτῳ, ὅτι πολλὰ σχεδὸν καθ' ἡμέραν θυέσῃ αὐτοῖς ἐν ταῖς ἀνάγκαις ἐ παρεστάθησάν μοι. περὶ δὲ μοιχείας τι δεῖ καὶ λέγειν; ὁπότε ἐδ' ὅτε ἐπλήσαν, τρυφή με τῷτο ἡπάτησεν, ἐδ' ἢ μετὰ ταύτην πενία ἐπὶ τῷτο ἐλθεῖν ἀναγκάσαι δεδύνηται, ἀντιποιεμένην με τῆς σωφροσύνης ὡς μεγίστη κάλλας, ἥς ἕνεκα εἰς τοσαύτην ἤλθον 20 περιστάσιν. ἀλλ' ἐδ' οἴμαι σε, κύριέ με Πέτρε, ἀγνοεῖν, ὅτι ἢ πλείων ἐπιθυμία ἐξ εὐθυμιῶν γίνεται. ὅθεν ἐγὼ ἐν εὐθυμίᾳ σωφρονήσασα, ἐν δυσθυμίᾳ πρὸς ἡδονὰς ἐμαντήν ἐκ ἀποδίδωμι. ἀλλὰ μηδὲ νῦν με κακῆς ἀπηλλάχθαι νομίσῃς τὴν ψυχὴν, τὴν ποσῶς παραμυθίας τυχεῖσαν διὰ τὴν Κλήμεντος ἐπίγνωσιν. ἀντεισερχομένη 25 γὰρ ἢ ἐκ τῶν δύο τέκνων με ἀθυμία καὶ τὴν ποσῶς ἀμανροῖ χαράν. παρακαλέσομαι γὰρ περὶ αὐτῶν ὅτι ἐν θαλάσῃ διεφώνησαν, ἀλλ' ἐχ' ὅτι πρὸς τέτοις ἐκτὸς τειχῶν θρησκείας Θεῷ φθαρέντες τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς ἀπώλοντο. ὁ δὲ τέτων πατήρ, ἐμὸς δὲ σύμβιος, ὡς παρὰ Κλήμεντος ἔμαθον, ἐπὶ τε τὴν ἐμὴν καὶ τὴν τῶν 30 υἱῶν ζήτησιν ἐκβάς, τοσούτοις ἔτεσιν ἀφανής ἐστιν· πάντως δὲ ἐτελεύτησεν. καὶ γὰρ ὁ ταλαίπωρος ὑπὸ σωφροσύνης με ἀγαπῶν φιλότεκνος ἦν. ὅθεν πάντων ἡμῶν ὑπὲρ πάντα αὐτῷ ἡγαπημένων στερηθεὶς ὁ γέρον ὑπὸ μεγίστης ἀθυμίας διεφώνησεν.

VI. Τῆς μητρὸς ταῦτα λεγέσης, κατὰ τὴν Πέτρε παραινεσιν, 35

cundum Petri admonitionem se continere potuerunt: sed surgentes complexi sunt eam, et cum multis lacrymis osculati. At illa dixit: Quid hoc sibi vult? Respondit Petrus: Advoca fortiter, o femina, animum tuum, ut natis tuis fruaris. Isti enim sunt Faustinus et Faustinianus filii tui, quos in profundo periisse dicebas. Quo modo autem vivant, apud te in illa horribili nocte mortui, et quo modo nunc alius ipsorum Nicetas et alius Aquila nominetur, ipsi tibi exponere poterunt; et una tecum etiam nos audiemus. Ubi haec Petrus dixit, mater, vehementer gavis, deliquo propemodum exanimata est. Postquam vero illam refocillavimus, sedit, atque in semetipsam regressa ait: Obsecro vos, dulcissimi filii, dicite nobis, quae acciderint vobis post illam perniciosam et crudelem noctem.

VII. Tum Nicetas, qui et nunc Faustinus, coepit dicere: In illa ipsa nocte, cum navis, quemadmodum nosti, fuisset resoluta, viri quidam, qui in mari latrocinari non verentur, ceperunt nos, et naviculae imposuerunt, et remigando aliquando ad terram deferebant, aliquando et cibos accersebant, sicque Caesaream Stratonis perduxerunt: ibique nos in lacrymas effusos fame, metu, verberibus affligentes, ne quid temere contra suam sententiam loqueremur, immutatis etiam nostris nominibus, vendiderunt. Porro mulier quaedam apud Judaeos proselyta, honesta admodum, Justa nomine, cum nos emisset, habuit loco filiorum, atque omnibus Graecis disciplinis studiose erudit. Nos vero per aetatem prudentes facti, et religionem amavimus, et litteris gnaviter operam dedimus, ut cum reliquis gentibus disputantes, eas de errore possemus arguere. Sed et perdidicimus philosophorum decreta, maxime quae a pietate in Deum alienissima sunt, Epicuri, inquam, et Pyrrhonis, quo magis possemus confutare.

VIII. Caeterum una cum Simone quodam mago educati, ratione amicitiae in fraudem fere inducti fuimus. Fertur enim quaedam de aliquo homine fama, qui ubi apparuerit, universa piorum multitudo in regno vivet perpetuo ac citra molestiam. Sed haec tibi, mater, in tempore diligentius exponentur. Nos interim, cum paene jam deciperemur a Simone, quidam collega domini nostri Petri, Zacchaeus nomine, accedens monuit ne falleremur a Mago, et Petro advenienti nos obtulit, ut ab ipso perfecte quae spectant ad cultum Dei doceremur. Quare etiam te oramus,

ἀκόντες ἐκέτι στέγειν ἐδύνατο οἱ παῖδες, ἀλλ' ἐγερόθentes περιεπλή-
κοτο αὐτῇ, πολλὰ δακρύνοντες καὶ καταφιλῶντες. ἡ δὲ ἔφη· τί
θίλει τῷτο εἶναι; καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· παρῴστησον, ὦ γύναι,
γενναίως τὸν νῦν σε, ὅπως τῶν σῶν ἀπολαύσης τέκνων. ἔτοι γάρ
εἰσιν Φανστίνοσ καὶ Φανστιμανὸς, οἱ υἱοί σε, ἃς ἐν βυθῷ τεθνάναι 5
ἔλεγες. πῶς δὲ ζῶσιν, ἐπὶ σε θανόντες ἐν τῇ χαλεπωτάτῃ ἐκείνῃ
νυκτί, καὶ πῶς νῦν ὁ μὲν αὐτῶν Νικήτης λέγεται, ὁ δὲ Ἀκύλας, αὐτοί
σοι εἰπεῖν δυνήσονται, σὺν σοι γὰρ ἡμεῖς μαθεῖν ἔχομεν. ταῦτα
τῷ Πέτρῳ εἰπόντος, ἡ μήτηρ χαρεῖσα σφόδρα ὑπ' ἐκλύσεως ὀλίγῃ
διεφώρει. ὅτε δὲ αὐτὴν ἀνεκτεσάμεθα, ἐκαθέσθη, καὶ ἑαυτῆς γενο- 10
μένη ἔφη· παρακαλῶ, τέκνα με ποθεινά, εἶπατε ἡμῖν τὰ μετὰ τὴν
χαλεπὴν ἐκείνην νύκτα συμβάντα ὑμῖν.

VII. Καὶ ὁ Νικήτης, τῷ λοιπῷ Φανστίνοσ, ἤρξατο λέγειν.
τῆς αὐτῆς ἐκείνης νυκτὸς τὰ πλοῖς, ὡς οἴσθαι, διαλυομένοι, ἡμᾶς
ἄνδρες τινὲς ἐν τῷ βυθῷ ληστεύειν μὴ φοβέμενοι ἀνείλαντο, καὶ ἐν 15
σάφῃ θέντες καὶ κώπαις ἐλαύνοντες ὅτε μὲν παρὰ γῆν ἔφερον,
ὅτε δὲ καὶ τροφὰς μεταπεμπόμενοι εἰς τὴν Στράτωνος ἦγον Καί-
σρειαν· κἀκεῖ δακρύνοντα ἡμᾶς λιμῷ, φόβῳ τε καὶ πληγαῖς, ὅπως
μὴ τι προπετὲς λαλήσωμεν τῶν αὐτοῖς μὴ δοκύντων, ἔτι δὲ καὶ τὰ
ὀνόματα ἡμῶν ἀλλάξαντες, πωλῆσαι ἠδυνήθησαν. γυνὴ δὲ τις Ἰε- 20
δαίοις προσήλυτος, ἀξιόλογος πάνν, ὀνόματι Ἰῦστα, ὠνησαμένη ἡμᾶς
εἰς τέκνων ἐφύλαττεν τόπον, καὶ πάσῃ ἐλληνικῇ παιδείᾳ μετὰ σπς-
δῆς ἐξεπαίδευσεν. ἡμεῖς δὲ ἐφ' ἡλικίας ἔμφρονες γενόμενοι καὶ τὴν
θρησκείαν ἠγαπήσαμεν, καὶ τὰ τῆς παιδείας ἐφιλοπονήσαμεν, ὅπως
πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη διαλεγόμενοι ἐλέγχειν αὐτὰ περὶ πλάνης δυνώ- 25
μεθα. ἀλλὰ καὶ τὰ φιλοσόφων ἠκριβώσαμεν, ἐξαιρέτως δὲ τὰ ἀθεώ-
τατα, λέγω δὴ τὰ Ἐπικύρου καὶ Πύρρονος, ἵνα μᾶλλον ἀνασκευάζειν
δυνώμεθα.

VIII. Σίμωνι δὲ τιτι μάγῳ σχεδὸν σύντροφοι γενόμενοι, φιλίας
ὁδῷ ἀπατηθῆναι ἐκινδυνεύσαμεν. ἔστιν δὲ τις περὶ ἀνθρώπου τινὸς 30
λόγος, ὃ φαίνεται ἐν βασιλείᾳ τῶν θεοσεβησάντων ὄχλος ἀθανάτως
καὶ ἀλύπως βιωῶσαι ἔχει· ὅμως ταῦτα μὲν σοι, μήτερ, ἐπὶ καιροῦ
ἀκριβέστερον ἐκτελήσεται. πλὴν μέλλουσιν ἡμῖν ἀπατᾶσθαι ὑπὸ τῷ
Σίμωνος ἐταῖρός τις τῷ κυρίῳ ἡμῶν Πέτρῳ, Ζακχαῖος λεγόμενος,
προσηκόμενος ἐνεθέτησεν μὴ ἀπατηθῆναι τῷ μάγῳ, ἐπελθόντι δὲ 35

mater, ut quae nos consecuti sumus bona, illa et tu percipias, quo possimus cibum et mensam habere communem. Ea igitur causa fuit, o genitrix, propter quam existimasti nos obiisse, quod in ea difficillima nocte a piratis in pelago rapti sumus, tuque nos periisse credidisti.

IX. Postquam haec dixisset Faustinus, mater nostra procidit ad pedes Petri, rogans et obsecrans, ut et ipsam et hospitam suam evocatam sine mora baptizaret, uti ne una, inquit, dies excludatur, ex quo natos meos recepi, in qua cum iis non sumpserim cibum. Cumque nos eadem quae mater comprecaremur, Petrus ait: Quid putatis, me immisericordem esse solum, quod nolim vos matris convivio sociari, hodie illam baptizans? Sed necesse est eam vel una die ante baptismum jejuna: et hoc, quia omnino quemdam pro se locuta est sermonem, quem ego idoneum fidei illius interpretem habeo: alioqui multis ipsam diebus oportebat paganismo exui.

X. Et ego: Dic nobis, inquam, qualem protulerit sermonem, qui fidem illius patefecerit. Respondit Petrus: Ille sermo est, quo rogavit ut et hospita benefica simul baptizaretur cum ipsa. Non autem rogaret, ut illi quam diligit praestaretur haec gratia, nisi prius erga baptismum tamquam erga magnum munus esset affecta. Unde ego reprehendo plurimos, qui cum baptizati fuerint, et credere se dicant, nihil tamen dignum fide agant, neque eos quos diligunt (uxores, inquam, vel filios, vel amicos) ad hoc hortentur. Nam si crederent, vitam aeternam cum bonis operibus a Deo donari, absque dilatione, quos diligenter, ad baptismum suscipiendum exhortarentur. Sed dicet vestrum quis: Diligunt eos, ac de iis sunt solliciti. Id stultum est. Quando denique eos aegrotare vident, aut in mortis viam abduci, aut quaedam alia molesta sustinere, gemunt atque miserantur. Ita si credidissent, ignem aeternum manere eos qui Deum non colunt, non cessarent monere vel tamquam de infidelibus dolere, dum eos cernunt incredulos, certi futurae illorum poenae. Nunc ergo hospitam accersitam interrogabo, num legem nostram velit amplecti, et prout consequens fuerit agemus.

τῷ Πέτρῳ προσήγαγεν, ὅπως ἡμᾶς πληροφορήσας πείσῃ περὶ τῶν
τῇ θεοσεβείᾳ διαφερόντων. διὸ καὶ σε, μήτερ, εὐχόμεθα, ἵνα ὧν
ἡμεῖς κατηξιώθημεν ἀγαθῶν, τέτων καὶ σὺ μεταλάβῃς, ὅπως κοινῇ
ἀλῶν καὶ τραπέζῃς μεταλαβεῖν δυνηθῶμεν. αὕτη ἔν ἐστιν ἡ αἰτία,
τεκῆσα, δι' ἣν ἐνόμιζες ἡμᾶς τεθνάναι, τῷ ἐκείνῃ τῇ χαλεπωτάτῃ 5
τυκτὶ ὑπὸ πειρατῶν ἀρθῆναι ἐν πελάγει, σὲ δὲ νομίζειν ἡμᾶς ἀπολωλέναι.

ΙΧ. Ταῦτα τῷ Φανασίνῃ εἰπόντος ἡ μήτηρ ἡμῶν προσέπεισεν
τῷ Πέτρῳ, δεομένη καὶ ἀξιῶσα, ὅπως αὐτὴν τε καὶ τὴν ξενοδόχον
αὐτῆς μεταπεμψάμενος ἐξαυτῆς βαπτίσῃ, ἵνα, φησί, μηδεμίᾳ τις
ἡμέρᾳ ἄμοιρος γένηται, ἀφ' ἧς τὰ ἐμμαντῆς ἀπέλαβον τέκνα, ἐν ᾗ 10
μὴ συνεστιαθεῖν αὐτοῖς. ταυτὰ ἔν καὶ ἡμῶν τῇ μητρὶ συμπαρα-
καλεσάτων; ὁ Πέτρος ἔφη· τί νομίζετε, ἐγὼ μόνος ἄσπλαγχνός
εἰμι, ὅτι μὴ βέλομαι ὑμᾶς συνεστιαθῆναι τῇ μητρὶ, βαπτίσας αὐ-
τὴν σήμερον; ἀλλὰ κἂν μίαν ἡμέραν πρὸ τῷ βαπτισθῆναι νηστεύσαι
αὐτὴν δεῖ. καὶ ταῦτα ἐπεὶ ἀπλῶς τινα ὑπὲρ ἐαυτῆς ἐφθέγγετο 15
λόγον, ὃν ἐγὼ τῆς πίστεως αὐτῆς ἱκανὸν ἐρμηνεῖα συνείδον· ἐπεὶ
πολλῶν ἡμερῶν αὐτὴν ἀφελληνισθῆναι ἵδει.

Χ. Καγὼ ἔφην· εἰπὲ ἡμῖν τίνα ἐφθέγγετο λόγον, ᾧ τὴν πίσιν
αὐτῆς ἐξέφηνεν. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἡ ἀξίωσις αὐτῆς τῷ συμ-
βαπτισθῆναι αὐτῇ τὴν ξενοδόχον εὐεργέτιν. ἐκ αὐτῶν δὲ τῷτο τῇ ὑπ' 20
αὐτῆς ποθεμένη δοθῆναι παρεκάλει, εἰ μὴ πρότερον αὐτὴ διετέθη
ὡς ἐπὶ μεγάλη τῇ τῷ βαπτίσματος δωρεᾷ. ὅθεν ἐγὼ πολλῶν κα-
ταγινώσκω, ὅπότ' αὐτὴν βαπτισθέντες καὶ πιστεύειν λέγοντες μηδὲν
ἄξιον πίστεως ποιῶσι, μηδ' εἰς ἀγαπῶσιν, λέγω δὲ γυναῖκας αὐτῶν
ἢ νύες ἢ φίλες, πρὸς τῷτο προτρέπονται. εἰ γὰρ πεπιστεύκασι 25
ζῶν αἰώνιον σὺν ἔργοις καλοῖς δωρεῖσθαι τὸν Θεόν, ἀνυπερθέτως
εἰς ἡγάπων προετρέποντο βαπτισθῆναι. ἀλλ' ἐρεῖ τις ὑμῶν· ἀγα-
πῶσιν αὐτὲς καὶ φροντίζουσιν αὐτῶν. τῷτο εὐηθές ἐστιν. ἐπεὶ τί
δή ποτε νοσῶντας ὀρῶντες, ἢ ἀπαγομένους τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἢ ἄλλα
τινὰ χαλεπὰ πάσχοντας, ὀδύρονται καὶ ἐλεῶσιν; ἔτως εἰ πεπιστεύ- 30
καισαν αἰώνιον πῦρ μένειν τὲς τὸν Θεὸν μὴ σέβοντας, ἐκ αὐτῶν ἐπαύ-
σαντο νεθετῶντες, ἢ καὶ ἀπειθῶντας ὀρῶντες, ὡς περὶ ἀπίστων
ὀδυνώμενοι, τὴν κατ' αὐτῶν κόλασιν πεπληροφορημένοι. καὶ τὰ
νῦν τὴν ξενοδόχον πέμψας ἀνακρινῶ, εἰ τὸν νόμον τὸν δι' ἡμῶν
ἀγαπᾷν αἰρεῖται· καὶ ἔτως ἀκολέθως αὐτὴ δεῖ πράξομεν. 35

XI. At vestra mater, quoniam ut decet fidelem, in baptismum animata est, vel uno die ante baptismum jejuset. Illa vero jurabat dicens: Duobus superioribus diebus, dum narro mulieri recognitionis eventum, prae multo gaudio cibum capere nequivi; nisi quod hesterna die paulum aquae sumpsit. Juramento autem testimonium praeiuit uxor Petri dicens: Vere nihil gustavit. Et Aquila, magis vero deinceps Faustinus ait: Nihil ergo obstat, quin baptizetur. Tum Petrus subridens respondit: Sed non est hoc jejunium baptismi, quod non propter illum susceptum est. Et Faustinus excepit: Sed forte volens Deus matrem nostram nec una die, agnitis nobis, separari a consortio mensae nostrae, praeordinavit hoc jejunium. Sicut enim pudicitiam servavit in ignorantia, faciens quod veritatem decet, ita et nunc Deus forsitan providit, eam ante unum diem in ignorantia jejuna pro vero baptismo, ut a primo die agnitionis nostrae nobiscum posset salem seu cibum capere.

XII. Tum Petrus: Non nos, inquit, vincat malitia, praetextum nacta Providentiam et matris affectum: sed magis vos, et ego vobiscum hodie in jejuniis permaneamus; et cras baptizabitur. Neque enim hodiernae diei hora ad baptismum apta est. Itaque sic fieri omnes consensimus.

XIII. Hac ergo vespera cuncti fructi sumus Petri doctrina, qui nobis ostendit per occasionem matris, quo modo pudicitiae fines sint boni, fines vero moechiae exitiales, et ita natura comparati, ut toti generi perniciem inferant, etiamsi non statim, tamen licet tarde. In tantum autem, inquit, pudicitia Deo placet, ut etiam his qui in errore sunt positi, nonnihil gratiae pro illa in praesenti conferat vita. Nam futura beatitudo illis solum retribuitur, qui baptizati sunt propter spem in eum, quique pudicitiam et justitiam servant. Quemadmodum vidistis quae matri vestrae contigerunt, bona, inquam, quae in fine obtinuit. Forte enim si adulterasset, e medio fuisset sublata. Quocirca pudicam miseratus Deus necem ei imminentem avertit, et ablatis liberos reddidit.

XIV. Verum fortasse dicet aliquis: Quanti ob pudicitiam perire?

XI. Ἡ δὲ μήτηρ ὑμῶν ἐπειδὴ πιστῶς διαίκεται περὶ τοῦ βαπτίσματος, καὶ μίαν πρὸ τοῦ βαπτίσματος νηστευσάτω ἡμέραν· ἡ δὲ ὠμνεν δύο τῶν διελθουσῶν ἡμερῶν, τῇ γυναικὶ τὰ κατὰ τὸν ἀναγνωρισμὸν διηγαμένη, ὑπὸ τῆς πολλῆς χαρᾶς τροφῆς μεταλαβεῖν ἐκ ἡδυνήθην, ἣ ἐχθὲς μόνον βραχέος ὕδατος. ἐμαρτύρησέ τε τῷ ὄρκῳ ἡ γυνὴ Πέτρος λέγασα· ἀληθῶς ἐκ ἐγύσατο. καὶ ὁ Ἀκύλας, μᾶλλον δὲ τοῦ λοιποῦ Φανστινός, ἔφη· ἡμεῖς ἐδὲν κολλοῦμεν αὐτὴν βαπτισθῆναι. καὶ ὁ Πέτρος γελάσας ἀπεκρίνατο· ἀλλ' ἐκ ἔστι τῆς νηστείας βαπτίσματος, ἣ μὴ δι' αὐτὸ γέγονεν. καὶ ὁ Φανστινός ἀπεκρίνατο· ἴσως οὖν ὁ Θεὸς βουλόμενος ἡμῶν τὴν μητέρα μηδεμίαν ἡμέραν τῆς ἡμῶν ἐπιγνώσεως χωρίσαι τῆς τραπέζης, προφρονόμησεν τὴν νηστείαν. ὥς γὰρ ἐσωφρόνησεν ἐν ἀγνοίᾳ, τὸ πρέπον τῆς ἀληθείας ποιήσασα, οὕτως καὶ νῦν ὁ Θεὸς ἴσως ὤκονόμησεν πρὸ μᾶς νηστεῦσαι αὐτὴν ἐν ἀγνοίᾳ ὑπὲρ τοῦ ἀληθοῦς βαπτίσματος, ἵνα ἀπὸ πρώτης ἡμέρας τοῦ γνωρίσαι ἡμᾶς σὺν ἡμῖν ἁλῶν μετα- λαβεῖν δυνηθῇ.

XII. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· μὴ ἡμᾶς νικάτω ἡ κακία, πρόφασιν εὐροῦσα τὴν πρόνοιαν καὶ τεκούσης στοργήν· ἀλλὰ μᾶλλον ὑμεῖς ἀγῶ σὺν ὑμῖν τὴν σήμερον διαμείνωμεν, καὶ αὐριοι βαπτισθήσεται. ἐδὲ γὰρ ἡ ὥρα τῆς σήμερον ἡμέρας ἐπιτηδεῖός ἐστιν εἰς βάπτισμα. καὶ ὁμῶς οὕτως γενέσθαι οἱ πάντες συνευδοκήσαμεν.

XIII. Αὐτῆς οὖν ἐσπέρας τῆς Πέτρου οἱ πάντες διδασκαλίας ἀπηλαύομεν, δεικνύντος ἡμῖν ἐκ τῆς κατὰ τὴν μητέρα προφάσεως, τίνι λόγῳ τὰ τέλη τῆς σωφροσύνης καλὰ, τὰ δὲ τῆς μοιχείας χαλεπὰ ὄντα ὅλῳ γένει ὀλεθρον ποιεῖν φύσιν ἔχει, καὶ μὴ ταχέως, ἀλλ' οὖν γε καὶ βραδέως. ἐπὶ τοσοῦτον δέ, φησὶν, τὰ τῆς σωφροσύνης ἀρέσκει τῷ Θεῷ, ὅτι καὶ τοῖς ἐν πλάνῃ οὖσιν βραχεῖάν τινα ὑπὲρ αὐτῆς ἐν τῷ νῦν βίῳ ἀπονέμει χάριν (ἡ γὰρ ἐκεί σωτηρία μόνοις τοῖς διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα βαπτισθεῖσιν καὶ σωφρόνως δικαιωπραγοῦσιν ἀποδίδεται). ὥσπερ ἐγνώκατε ἐπὶ τῆς ὑμετέρας μητρὸς γερόμενα, λέγω δὴ τὰ ἐπὶ τέλει καλὰ. ἴσως δὲ εἰ ἐμοιχῆσατο, ἀνήρητο ἄν. διὸ σωφρονήσασαν ἐλεήσας ὁ Θεὸς τὸν κατ' αὐτῆς ἀπέστρεψεν φόνον, καὶ τὰ ἀφαιρεθέντα τέκνα ἀπέδωκεν.

XIV. Ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως· πόσοι διὰ σωφροσύνην ἀπόλοντο; 55

Dico: Quia non senserunt. Certe enim oportet ut, quae sentit aliquem vel amasium vel amatorem, fugiat statim commisionem cum eo, tamquam ignis flammam, vel canem rabidum. Quemadmodum fecit quae vos peperit, revera pudicitiae bonum diligens. Propter quod servata vobiscum regni sempiterni accepit cognitionem. Mulier quae pudice cupit vivere, scire debet, sibi a malitia invideri, multosque se amoris causa habere insidiatores. Uno autem pudicitiae affectu casta permanens, sumpta de omnibus victoria salutem consequetur. Etenim licet quis cunctas excoluerit virtutes, ob unicum adulterii peccatum dabit poenas, inquit Propheta.

XV. Mulier pudica, Dei voluntatem faciens, primae suae creationis praeclara est commemoratio: quia Deus qui unus est, homini uni unam creavit mulierem. Adhuc vere amplius manet pudica, si creationis non obliviscatur, futurum supplicium praevideat, nec ignoret aeternorum bonorum amissionem. Pudica mulier, iis delectata qui volunt salvi fieri, est pium exemplum cultoribus divinitatis: ut pote bonae vitae lex. Quae cupit pudice agere, occasiones maledicti amputat: si vero non data occasione tamquam ab inimico male audit, a Deo benedicatur ac vindicatur. Pudica Deum desiderat, Deum diligit, Deum oblectat, Deo gloriam defert; hominibus occasionem obloquendi non praebet. Mulier pudica excellenti dignitate replet Ecclesiam atque bono odore: et praeterea magistrorum laus est, adiutrixque pudicitiam colentibus.

XVI. Pudica mulier tamquam sponso Filio Dei ornatur, vestita sacro lumine. Ipsi autem decus in anima est, honesta vita. Unguentum vero olet, bonam famam. Praeclare amicta est, pudorem induta; atque pretiosis margaritis redimita, castificis sermonibus. Candida autem est, ut animo illustrata. In optimum intuetur speculum, quae in Deum aspicit. Pulcro ornatu utitur, timore erga Deum animam instituens. Egregia mulier, non quae auro irretita est, sed quae a temporariis cupiditatibus soluta. Pudica mulier a magno Rege desideratur, desponsatur, custoditur, diligitur. Pudica non praebet occasiones ut appetatur, nisi viro suo. Pudica, ab alio cupita, dolet. Pudica marito defert sincerum ac suavem amorem, blanditur, placet, servit; in omnibus ei obsequitur, nisi quando inobsequens foret Deo. Nam quae Deo credit ac obtemperat, absque custodibus et animo casta et corpore pura est.

φημί ἀναισθησίας αἰτία, χρηὴ γὰρ τὴν αἰσθανομένην ἢ ἐρωμένου
 τινὸς ἢ ἐραστῆ, παρ' αὐτὸ φυγεῖν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιμιξέως, ὡς πῦρ
 φλέγον ἢ λυσσῶντα κύνα. ὅνπερ τρόπον ἐποίησεν ἡ ὑμᾶς τεκῆσα, τὸ
 τῆς σωφροσύνης ὅπως ἀγαπήσασα καλόν. δι' ὃ φυλαχθεῖσα σὺν
 ἡμῖν αἰωνίᾳ βασιλείᾳς ἔλαβεν τὴν ἐπίγνωσιν. ἡ σωφρονεῖν βελομένη
 γυνὴ εἰδέναι ὀφείλει, ὅτι φθονεμένη ὑπὸ κακίας προφάσει ἔρωτος
 πολλὰς ἔχει τὰς ἐπιβέβας. μὲν δὲ τῇ πρὸς τὸ σωφρονεῖν ἐνστάσει
 σεμνὴ μείναςα τὴν ὑπὸ πάντων νίκην λαβῶσα σωθῆναι ἔχει. καὶ
 γὰρ εἰ πάντα καλὰ διαπραΰξαιτό τις, μὲν τῇ πρὸς τὸ μοιχῆσασθαι
 ἁμαρτία κολασθῆναι δεῖ, ὃ προφήτης ἔφη. 10

XV. Ἡ σωφρων γυνὴ τὸ τῷ Θεῷ θέλημα ποιεῖσα τῆς αὐτῆς
 πρώτης κτίσεως ἀγαθῇ ὑπόμνησις γίνεται. ὅτι εἰς ὧν ὁ Θεὸς ἐνὶ
 ἀνθρώπῳ μίαν ἔκτισε γυναῖκα. ἔτι δὲ μᾶλλον σωφρων μένει, ἐὰν
 τῆς κτίσεως μὴ λανθάνῃ, καὶ τὴν κόλασιν προβλέπῃ, καὶ τῶν αἰωνίων
 ἀγαθῶν τὴν ζημίαν μὴ ἄγνοῇ. ἡ σωφρων γυνὴ ἐπὶ τοῖς σώζεσθαι
 θέλουσιν ἡδομένη, παράδειγμα εὐσεβὲς τοῖς θεοσεβῶσιν τυγχάνει· ἀγα-
 θοῦ γὰρ βίη νόμος ἐστίν. ἡ σωφρονεῖν θέλῃσα τὰς προφάσεις τῆς
 λοιδορίας ἐκκόπτει, ἐὰν δὲ μὴ παρέχῃσα πρόφασιν λοιδορεῖται ὡς
 ὑπ' ἐχθρῶν, ὑπὸ Θεῷ εὐλογεῖται καὶ ἐκδικεῖται. ἡ σωφρων τὸν
 Θεὸν ποθεῖ, τὸν Θεὸν φιλεῖ, τὸν Θεὸν τέρπει, τὸν Θεὸν δοξάζει·
 ἀνθρώποις πρόφασιν πρὸς λοιδορίαν ἢ παρέχει. ἡ σωφρων γυνὴ
 τὴν ἐκκλησίαν ἀγαθῇ τιμῇ μυριζεῖ καὶ ἐπὶ σεμνότητι δοξάζει· ἔτι
 δὲ καὶ διδασκάλων ἑπαινὸς ἐστίν, καὶ συνεργὸς αὐτοῖς σωφρονοῦσι
 τυγχάνει. 15

XVI. Ἡ σωφρων γυνὴ ὡς νυμφίῳ νύμφῃ Θεῷ κοσμεῖται, ἐνδε-
 δυμένη τὸ σεμνὸν φῶς. ἔστιν δὲ αὐτῇ κάλλος ἐν τῇ ψυχῇ εὐνομία.
 μύρε δὲ πνέει τῆς ἀγαθῆς φήμης. καλὰ φορεῖ· ἡμψίεσται τὴν
 αἰδῶ. καὶ τιμὴς μαργαρίτας περιέκειται, τὰς σωφρονίζοντας λόγους.
 λευκὴ δὲ τυγχάνει, ὅτ' ἂν τὰς φρένας ἢ λελαμπρυνμένη. καλῶ ἐσό-
 πτρω ὀρεῖ, εἰς τὸν Θεὸν ἐμβλέπῃσα. καλῶ κόσμῳ χρηταί, τῷ πρὸς
 Θεὸν φόβῳ τὴν ψυχὴν νεθετεῖσα. καλὴ ἡ γυνὴ, ἐχ' ἡ χρυσῷ πεπεδημένη,
 ἀλλ' ἡ τῶν προσκαίρων ἐπιθυμιῶν λελυμένη. ἡ σωφρων γυνὴ με-
 γάλῳ βασιλεῖ περιπόθητός ἐστιν, αὐτῷ μεμνήσκειται, αὐτῷ τετῆρηται,
 ὑπὸ αὐτῷ ἡγάπηται. ἡ σωφρων εἰς τὸ θέλεισθαι προφάσεις οὐ
 παρέχει, ἢ τῷ αὐτῆς ἀνδρί. ἡ σωφρων ὑπὸ ἐτέρῃ θελομένη λυπεῖ- 35

XVII. Amens ergo est omnis maritus, qui uxorem suam a timore Dei separet. Quoniam quae non timet Deum, nec maritum metuit. Si Deum inaspectabilia cernentem nequaquam vereatur, quo modo illum qui ea non videt verebitur? An gratuito castitatem colet? Qua vero ratione casta erit, quae non convenit ad audiendos castificos sermones? Et quo pacto instruetur? Quo modo etiam temperanter se geret absque custodibus, si futurum Dei iudicium non edoceatur, neque sibi plene persuadet aeternum ob exiguam voluptatem supplicium? Quare contra invitam coge, ut ad doctrinam castitatis effectricem semper accedat, vel adulationibus vince.

XVIII. Multo autem melius erit, si manu eam ducens venias, quo ipse etiam pudicus fias; desiderabis enim fieri, ut cognoscas finem honesti ac venerandi matrimonii, neque pigebit, si cupis, esse, inquam, pater, tuos liberos diligere, et ab iis diligi. Qui mulierem pudicam habere vult, et ipse pudice vivit, ac debitum persolvit concubitu, cum ea vescitur, moratur, ad castificam doctrinam venit; non contristat, non temere litigat, se non facit odiosum, quae potest bona praestat, quando vero non habet, assentatione tristitiam supplet. Mulier pudica adulationem non exspectat, virum pro domino habet ac dominum vocat, eo paupere fert paupertatem, cum esuriente esurit, cum peregrinante peregrinatur, tristem consolatur, quamvis majorem habuerit dotem, tamquam nihil habens subjicitur. Maritus autem, licet pauperem uxorem duxerit, magnam dotem putet pudicitiam ipsius. Mulier pudica nimio non utitur cibo ac potu, ne cibus, pinguefacto corpore, pondere animam trahat ad cupiditates illicitas. Praeterea cum juvenibus nequaquam sola manet, ac senes reveretur; incompósitos risus removet; se soli Deo tradens non decipitur; honesta verba audiens delectatur, ea vero quae ad pudicitiam non tendunt repellit.

XIX. Testis est Deus: multa homicidia unum adulterium: et quod grave est, homicidiorum illius horror ac impietas non cernitur. Nam fuso sanguine corpus mortuum jacet, et calamitatis magnitudine omnes stupent.

ται. ἡ σώφρων τὸν ἄνδρα ἐνδιαθέτως φιλεῖ, καὶ καταφιλεῖ, καὶ κολακεύει, ἀρέσκει, δαλεύει, πρὸς πάντα αὐτῷ πείθεται, παρ' ἐκτὸς τῆ ἀπειθεῖν Θεῷ. ἡ γὰρ πειθομένη Θεῷ ἄνευ φυλάκων καὶ τῇ ψυχῇ σωφρονεῖ καὶ τὸ σῶμα καθαρεύει.

XVII. Ἀνόητος ἂν πᾶς ἄνθρωπος ὁ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα χωρίζων 5 φοβᾷ Θεῷ. ὅτι ἡ Θεὸν μὴ φοβημένη ἐδὲ τὸν ἄνδρα φοβεῖται. ἔαν' Θεὸν τὸν ἀόρατα βλέποντα μὴ φοβῇται, πρὸς τὸν μὴ ὁρώonta πῶς σωφρονήσῃ; πῶς δὲ σωφρονήσῃ ἡ μὴ συνερχομένη πρὸς τὰς σωφρονίζοντας ἀκέειν λόγους; πῶς δὲ καὶ νουθεσίας τύχοι; πῶς δὲ σωφρονήσῃ ἄνευ φυλάκων, ἔαν' τὴν ἐσομένην κρίσιν τῷ Θεῷ μὴ διδαχθῇ, 10 μὴδὲ τὴν ἐπὶ μικρᾷ ἡδονῇ αἰώνιον ζημίαν πληροφωρηθῇ; διὸ τὴν ἀντίον ἄκυσαν αὐτὴν πρὸς τὸν σωφρονίζοντα ἀεὶ εἰσερχεσθαι λόγον ἀνάγκασον, κολάκευσον.

XVIII. Πολὺ δὲ κραῖττον, εἰ χειραγωγήσας ἤξεις· ἵνα καὶ αὐτὸς σώφρων γένη· θελήσεις γὰρ σώφρων γενέσθαι, ἵνα γνώσῃ σεμνῷ 15 γάμος τὸ τέλος, καὶ ἐκ ὀκνήσεις, εἰ ἀγαπᾷς, λέγω δὴ πατὴρ γενέσθαι, ἴδια τέκνα φιλεῖν καὶ ὑπὸ ἰδίων φιλεῖσθαι τέκνων. ὁ σώφρονα γυναῖκα ἔχειν θέλων καὶ αὐτὸς σωφρονεῖ, τὴν ὀφειλομένην εὐνὴν ἀποδίδωσιν, ταύτῃ συνεστιᾶται, ταύτῃ σύνεστιν, σὺν αὐτῇ πρὸς τὸν σωφρονίζοντα ἔρχεται λόγον, ἐ λυπεῖ, ἐκ εἰκῇ μάχεται, ἑαυτὸν μισητὸν 20 ἐ ποιεῖ, ἃ δύναται καλὰ παρέχει, ὧν μὴ ἔχει, τῇ κολακείᾳ τὸ λυπὲν ἀποπληροῖ. ἡ σώφρων γυνὴ κολακευθῆναι ἐκ ἀναμένει, κύριον τὸν ἄνδρα γνωρίζει, πενομένου τὴν πενίαν φέρει, πεινωῶτι συμπεινᾷ, ἀποδημῶντι συναποδημεῖ, λυπόμενον παραμυθεῖται, καὶ προῖκα μείζονα ἔχῃ, ὥς μὴδὲν ἔχουσα ὑπόκειται. ὁ δὲ ἄνθρωπος καὶ πένητα ἔχῃ γυ- 25 ναῖκα, μεγάλην προῖκα ἡγείσθω αὐτῆς τὴν σωφροσύνην. ἡ σώφρων γυνὴ αὐταρκεῖα βρωμάτων καὶ ποτῶν χρῆται, ἵνα μὴ λιπανθέντος τῷ σώματος τῷ βάρει πρὸς ἐπιθυμίας ἀνόμους κατασπάσῃ τὴν ψυχὴν. ἀλλ' ἔτι μὴν σὺν νέοις ἐκ ἰδιάζει, καὶ τὰς γέροντας ὑποπτεύει, γέλωτας ἀτάκτους ἀπωθεῖται, Θεῷ μόνῃ ἑαυτὴν ἀποπέμψα ἐ σφάλλε- 30 ται, σεμνὸς λόγους ἀκέουσα ἡδεται, τὰς δὲ μὴ ἐπὶ σωφροσύνης λεγόμενες ἀπωθεῖται.

XIX. Μάρτυς Θεός, πολλοὶ φόνοι μία μοιχεία· καὶ τὸ δεινόν, ὅτι τῶν φόνων αὐτῆς τὸ φοβερόν καὶ ἀσεβὲς ἐ βλέπεται. ὅτι αἵματος χυθέντος νεκρὸν κεῖται σῶμα, καὶ τὸ τῆς συμφορᾶς δεινόν 35

At necesse animarum per adulterium, cum sint magis horribiles, qui tamen ab hominibus non videntur, aggressoribus occasionem indesitis impetus praebent. Cognosce homo, cujus spiritum habeas ad vivendum, et ne illum patiaris pollui. A solo adulterio polluitur Dei spiritus: atque ideo ille ad ignem trahit hominem qui polluit. Festinat enim contumeliosum tradere aeterno supplicio.

XX. Haec cum diceret Petrus, videretque bonam pudicamque Matthidiam flere prae gaudio, arbitratus dolere eam de toleratis casibus, ait: Confide mulier. Cum multi multa mala pertulerint propter adulterium; tu propter pudicitiam passa es, ideoque non interiisti. Sed et si obiisses, animae salutem fuisses consecuta. Patriam Romam pudicitiae ergo reliquisti: sed hac occasione invenisti veritatem, aeterni regni diadema. In mari periclitata es, at non mortua; verum licet mortua fuisses, ipsum tibi pelagus propter pudicitiam fuisset morienti baptismus ad animae salutem. Ad paucum tempus orbata es liberis, qui cum e legitimo essent semine, inventi sunt in meliori sorte. Fame pressa mendicasti cibum: sed stupro tuum corpus non foedasti. Corpus afflixisti: at servasti animam. Adulterum fugisti, ne mariti cubile maculares: verum qui fugam vidit Deus, propter pudicitiam locum viri supplebit. Ad tristitiam et solitudinem redacta, privata es ad breve tempus tum marito, tum liberis: sed hi omnes tibi relinquendi erant per mortis necessitatem: praestat autem, quod propter castitatem volens privata es, quam si invita postea periisses in peccatis.

XXI. Multo igitur melius est, priora molesta esse ac dura. Etenim quando adsunt, spe quod praeteribunt, non admodum contristant, immo potiorum expectatione gaudium praebent. Ante omnia autem scire te volo, quantum pudicitia Deo placeat. Mulier pudica est Dei electio, Dei beneplacitum, Dei gloria, Dei filia. Tot praerogativas habet pudicitia. Nisi lex esset, ut ne justus quidem absque baptismo ingrediatur in regnum Dei, forte qui errant in Gentibus, propter solam pudicitiam possent salvari. Quocirca vehementer anxius sum de iis qui in errore vivunt pudice, quod sine bona spe pudicitiam consecrati, ad baptismum recipiendum se gerant segniter. Quare salvi non fiunt; quia Dei decretum positum est, ne in ipsius regnum ingrediatur expers baptismi. Quae postquam protulit, et his plura, ad somnum conversi sumus.

πάντας ἐκπλήσσει. τῆς δὲ μοιχείας οἱ τῆς ψυχῆς φόνοι φοβερώ-
τεροι ὄντες, ἐπεὶ μὴ ἀνθρώποις βλέπονται, τοῖς τολμῶσιν ἄοκνον τὴν
ὀρμὴν παρέχουσιν. γινῶθι ἄνθρωπε, τίτος προὐν ἔχεις πρὸς τὸ ζῆν,
καὶ ἐ μὴ αὐτὴν μισανθῆναι θελήσης. ὑπὸ μοιχείας μόνῃς μαινέται
ἡ Θεὸς προή. καὶ διὰ τῆτο αὐτὴ τὸν μίαναντα εἰς πῦρ κατασπᾷ. 5
σπεύδει γὰρ τὸν ὕβριστὴν ἀωνίῳ παραδῆναι καλᾷσει.

XX. Ταῦτα λέγων ὁ Πέτρος, ἀγαθὴν καὶ σώφρονα Ματτιδίαν
ὑπὸ χαρᾶς δακρύουσαν ἰδὼν, ὡς ἐπὶ ὑποσχέσει τῶν γεγονότων λυπη-
θῆναι νομίσας, ἔφη· θάρσει γύναι· πολλῶν πολλὰ κακὰ παθόντων
διὰ μοιχείαν σὺ διὰ σωφροσύνην πέπονθας, καὶ διὰ τῆτο ἐκ ἐτε- 10
λέντησας. εἰ δὲ καὶ τεθνήκεις, σεσωσμένην ἂν εἶχες τὴν ψυχὴν.
πατρίδα Ῥώμην ἔλειπες διὰ σωφροσύνην· ἀλλὰ τῇ ταύτης προφάσει
ἀλήθειαν εὔρες, τὸ διάδημα τῆς αἰδῆς βασιλείας· ἐν βυθῷ κενινδύ-
νενκας, καὶ ἐκ ἐτελεύτησας, καὶ εἴτε τετελευτήκεις, αὐτός σοι ὁ
βυθὸς διὰ σωφροσύνην θνησκασὴν βάπτισμα ἐγένετο πρὸς ψυχῆς σω- 15
τηρίαν. τέκνων ἀπελείφθης πρὸς ὀλίγον, ἃ τινα γησῆας ὄντα σπο-
ρᾶς ἐν τοῖς κρεῖττοσιν εὐρεται. λιμώττεσα τροφᾶς προσήτησας,
ἀλλὰ πορνείᾳ σῶμα σὸν ἐκ ἐμίνας. σῶμα σὸν ἔβασάνισας, ἀλλὰ
τὴν ψυχὴν ἔσωσας. μοιχὸν ἔφυγες, ἵνα μὴ κοίτην ἀνδρὸς μισῇς·
ἀλλὰ διὰ τὴν σωφροσύνην ὁ τὴν φυγὴν εἰδὼς Θεὸς τὸν ἀνδρὸς 20
ἀποπληρώσει τόπον. λυπηθεῖσα καὶ μονωθεῖσα πρὸς ὀλίγον ἀνδρὸς
καὶ τέκνων ἀπελείφθης, ἀλλὰ τέτεις πάντας ἀπολείπειν εἶχες προ-
θεσμίᾳ θανάτου· κρεῖττον δὲ ὅτι διὰ σωφροσύνην ἐκῆσα ἀπελείφθης,
ἢ εἴπερ ἄκασα μετὰ χρόνον ἐφ' ἁμαρτίαις αὐταῖς ἀπωλλύε.

XXI. Πολλῷ ἐν ἄμεινον τὰ πρωτεῖα εἶναι θλιβερά. καὶ 25
γὰρ ὅτε πάρεστιν, ἐλπίδι τῇ παρελθεῖν ἐ πάντῃ λυπεῖ, προσδοκίᾳ τε
τοῦ κρεῖττονος καὶ χαίρειν παρέχει. πρὸ πάντων δὲ εἰδέναι σε
θέλω, πόσον τὸ σωφρονεῖν ἀρίσκει Θεῷ. ἡ σώφρων γυνὴ Θεοῦ
ἐλογη, Θεῷ εὐδοκία, Θεῷ δόξα, Θεῷ τέκνον. τοσοῦτον ἀγαθὸν
σωφροσύνη. εἰ μὴ ὅτι νόμος ἦν, μηδὲ δίκαιον ἀβάπτιστον εἰς 30
τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ εἰσελθεῖν, τάχα πε τῶν ἐθνῶν οἱ πεπλανη-
μένοι διὰ σωφροσύνην μόνον σωθῆναι ἐδύναντο. διὰ τῆτο λίαν
ἀθυμῶ περὶ τῶν ἐν πλάνῃ σωφρονούντων, ὅτι ἄνευ ἐλπίδος ἀγαθῆς
σωφρονεῖν ἐλόμενοι πρὸς τὸ βαπτισθῆναι ὀκηρῶς ἔχουσιν. διὸ ἐ
σώζονται· ὅτι δόγμα Θεῷ κεῖται, ἀβάπτιστον εἰς τὴν αὐτοῦ βασι- 35

Homilia Decimaquarta.

I. Multo autem maturius quam quotidie solebat, Petrus expectatus ad nos ingressus est, quos expergefecit, ac dixit: Faustinus et Faustinianus unaque Clemens cum suis me sequantur, ut venientes ad obiectum maris locum clam possimus eam baptizare. Itaque ubi fuimus in littore, inter saxa quaedam, quae tranquillum et mundum locum praebebant, baptizavit illam. Nos autem fratres mulierum gratia una cum fratre et aliis nonnullis secessimus et lavimus; ac profecti mulieres recepimus. Sicque in locum occultum progressi illic precati sumus. Postea Petrus mulieres ob multitudinem praemisit, jubens ut per alteram viam irent ad hospitium, solisque virorum nobis permisit matrem ac mulieres comitari. Venientes ergo ad diversorium et praestolantes adventum illius colloquebamur invicem. Post multas vero horas Petrus regressus panem in eucharistiam fregit, et cibo posito matri primum dedit, ac post eam nobis filiis ejus. Atque ita cum ea comedimus, Deumque laudibus prosecuti sumus.

II. Tum deinde Petrus, ingressum populum videns, cum sedisset, nosque jussisset assidere, enarravit primo ac docuit, qua ratione nobis post baptismum praemissis ipse tarde rediisset. Causam vero hanc dicebat: simul atque vos, inquit, discessistis, senex operarius advenit, curiose occultans se, nobisque prius observatis (sicut ipse postea fausus est), ut videret, quidnam ingressi locum obiectum ageremus, clam exiit et secutus est, atque in opportuno loco conveniens me ac salutans ait: jam diu te sequens et alloqui cupiens, verebar ne mihi tamquam curioso irascereris, nunc autem quae mihi videntur vera, si vis profero. Et ego respondi: dic nobis quod tibi videtur esse bonum, et laudabimus te, licet re vera quod dixeris, bonum non fuerit, quoniam prudenti consilio id quod tibi visum est bonum, volueris proloqui.

λείαν μὴ εἰσελθεῖν. ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος καὶ τούτων πλείονα, εἰς ὕπνον ἐτράπημεν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ'.

I. Ὁρθρῖαιτέρον δὲ πολλῶ τῷ καθ' ἡμέραν ὁ Πέτρος διυπνι-
σθεὶς εἰσῆει πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐξυπνίσας ἔφη· Φανυστίνος καὶ Φαν-
στινιανὸς ἅμα Κλήμεντι μετὰ τῶν οἰκείων ἀκολουθησάτωσάν μοι, 5
ὅπως ἐν σκεπινῶ τῆς θαλάσσης τόπῳ ἐλθόντες ἐν ἀκατασκόπῳ βα-
πτίσαι αὐτὴν δυνηθῶμεν. πλὴν ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν γενομένων ἡμῶν,
μεταξὺ πετρῶν τινων γαληνῆ καὶ καθαρῆ τόπῳ εὐπορησάντων ἐβά-
πτισεν αὐτήν. ἡμεῖς δὲ οἱ ἀδελφοί, τῶν γυναικῶν χάριν ἅμα ἀδελφῶ
καὶ ἄλλοις τισὶν ὑποχωρήσαντες καὶ λεσάμενοι, ἐλθόντες τὰς γυ- 10
ναῖκας παρελάβομεν. καὶ ἔτως ἐν κρυφαίῳ τόπῳ πορευθέντες εὐ-
χόμεθα. ἔπειτα ὁ Πέτρος τὰς γυναῖκας διὰ τὸν ὄχλον προέπεμψεν,
δι' ἄλλης ὁδῆ ἐπὶ τὴν ξενίαν ἐλθεῖν κελεύσας, ἀνδρῶν τε μόνοις
ἡμῖν συνεῖναι τῇ μητρὶ καὶ ταῖς αὐταῖς γυναιξὶν ἐπέτρεψεν. ἐλθόν-
τες ἔν εἰς τὴν ξενίαν καὶ ἀναμένοντες αὐτὸν ἐλθεῖν ἀλλήλοις διελε- 15
γόμεθα. μεθ' ἱκανὰς δὲ ὥρας ὁ Πέτρος ἐλθὼν, τὸν ἄρτον ἐπ'
εὐχαριστίᾳ κλάσας καὶ ἐπιθείς ἄλλας, τῇ μητρὶ πρῶτον ἐπέδωκεν,
μετ' αὐτὴν τοῖς νιόις αὐτῆς. καὶ ἔτως αὐτῇ συνεστιάθημεν καὶ
τὸν Θεὸν εὐλογήσαμεν.

II. Τότε λοιπὸν ὁ Πέτρος τὸν ὄχλον εἰσεληλυθότα ἰδὼν καὶ 20
καθεσθεὶς καὶ παρακαθεσθῆναι ἡμᾶς κελεύσας ὑψηγῆται τὰ πρῶτα
πείθων ἡμᾶς, τίνι λόγῳ προπέμψας ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος
καὶ αὐτὸς βραδύνας ἐπῆλθεν. τὴν δὲ αἰτίαν ἔλεγεν τοιαύτης.
ἅμα τῷ ὑμᾶς, φησὶν, ἀποστῆναι, γέρον συνεισῆει ἐργάτης, περιέργως
κλέπτων ἑαυτόν, καὶ προκατασκοπήσας ἡμᾶς, ὡς αὐτὸς ὕστερον ὁμολόγει, 25
πρὸς τὸ ἰδεῖν τί ἂν πράττοιμεν εἰς τὸν σκεπινὸν τόπον εἰσελθόν-
τες, λάθρα ἐκβὰς ἠκολούθησεν. ἐν εὐκαιρῳ τόπῳ προσελθὼν καὶ
προσαγορεύσας ἔφη· ἐκ πολλῆ σοι ἀκολοθεῖν καὶ συντυχεῖν θέλων
ἠδέμην, μήπως ὡς περιέργῳ μοι χαλεπαίνης· νῦν δὲ τὰ ἐμοὶ δοκῶντα
ἀληθῆ, εἰ βούλει, λέγω. καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· λέγε ἡμῖν ὅπερ σοι 30
δοκεῖ καλὸν εἶναι, καὶ ἀποδεξόμεθά σε, κἂν τῷ ὄντι μὴ καλὸν ᾖ
τὸ λεγόμενον, ἐπεὶ περ ἀγαθῇ προαιρέσει τὸ δοκῶν σοι καλὸν εἰπεῖν
ἠθέλησας.

III. Tum senex ita coepit dicere: In mari vos lavisse vidi, et post hoc ad secretum secessisse locum: accedens ergo, et observans de occulto, quid in secretum ingressi ageretur, cum orantes inspexissem, secessi: et vos miseratus operiri coepi, usquequo egressos alloquerer, ac docerem ne erretis. Quia neque Deus est, neque Providentia, sed Genesi omnia subjacent, sicut ego ex iis quae mihi acciderunt, manifestissime comperi, in disciplina matheseos jam pridem diligenter eruditus. Noli ergo errare, filii. Sive enim ores, sive non, quae Genesis tua continet, haec tibi accident necessario. Nam si preces possent aliquid, vel bona opera, ipse inter feliciores essem. Ac nunc, nisi te decipit haec pauperula mea vestis, dictis meis non diffidas. Quum olim in magna bonorum abundantia versarer, multa tum Diis immolabam, tum egenis largiebar: attamen dum oro ac pie vivo, fatum non potui effugere. Et ego dixi: Quatenus sunt, quae tibi contigerunt? Ille vero respondit: Non necesse est nunc dicere: forte in fine audies, quisnam ego cum essem, et ex quibus ortus, in quales incurrerim vitae calamitates. Sed nunc, omnia subjici Geniturae, volo tibi esse persuasissimum.

IV. Ego dixi: Si Genesi cuncta subsunt, hocque ita esse persuasum habes, tecum pugnancia cogitas et consulis. Etenim si contra Natale ne sentire quidem possumus, cur frustra laboras, id fieri consulendo, quod esse nequit? Quinetiam si Nativitas subsistit, noli in eo navare operam, ut persuadeas mihi, ne colam astrorum etiam Dominum, qui etsi velim non fieri aliquid, fieri tamen potest. Semper enim quod subest, ei quod praest ac ducit, pareat necesse habet. Certe venerari eos qui Dii putantur, Genesi dominante superfluum est. Neque enim praeter id quod fato placet, quidquam fit, neque ipsi quidpiam facere possunt, qui universali Genesi suae sint subjecti. Si Genesis existit, repugnat, id quod non est primum, imperare: aut subjectum esse non potest, quum ingentum, utpote ingentum, nihil habeat se antiquius.

V. Haec cum inter nos loqueremur, ingens adstitit hominum multitudo. Tuncque ad eos respiciens dixi: Ego cum genere meo accepi a maioribus cultum Dei, et praeceptum habeo ne ortui adhaeream, astrologicae inquam disciplinae: idcirco ad eam animum non applicui. Unde astrologiae quidam non sum peritus: quorum autem peritiam habeo, illa exponam. Quia Genesim ex ipsa Geneseos scientia confutare nequeo, volo alia ratione ostendere, per Dei providentiam res administrari, et

III. Καὶ ὁ γέρον τοῦ λέγειν ἤρξατο οὕτως· θαλάσση ὑμᾶς
 λελουμένους εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον ὑποχωρήσαντας ἰδὼν, προσελ-
 θὼν λάθρα κατεσκόπουν τὸ τί ἂν ἐν κρυφαίῳ εἰσιόντες πράττοιτε,
 καὶ ἐπειδὴ εὐχομένους εἶδον, ὑπεχώρησα· ἐλεήσας δὲ ὑμᾶς ἀνέμεινα,
 ὅπως ἐξιούσιν προσομιλήσας πείσω μὴ ἀπατᾶσθαι. οὔτε γὰρ Θεός
 ἐστίν, οὔτε πρόνοια, ἀλλὰ γενέσει τὰ πάντα ὑπόκειται, ὡς ἐγὼ ἐφ'
 οἷς πέπονθα πεπληροφόρημαι, ἐκ πολλοῦ ἀκριβῶν τὸ μάθημα. μὴ
 οὖν ἀπατῶ, τέκνον. εἴτε γὰρ εὐχῇ, εἴτε μὴ, τὰ ἐκ τῆς γενέσεως
 πάσχειν ἀνάγκη· εἰ γὰρ εὐχαί τι δύναται ἢ τὸ εὖ ποιεῖν,
 αὐτὸς ἂν ἐν τοῖς κρείττοσιν ἦμην. καὶ νῦν εἰ μὴ σε ἀπατᾶ ἡ
 πενιχρά μου αὕτη ἐσθῆς, οὐκ ἀπιστήσεις οἷς λέγω. ἐν πολλῇ βίον
 ποτὲ ὦν περιουσίᾳ, πολλὰ καὶ θεοῖς ἔθνον, καὶ δεομένοις παρεῖχον,
 καὶ ὅμως εὐχόμενός τε καὶ εὐσεβῶν τὴν πεπρωμένην ἐκφυγεῖν οὐκ
 ἠδυνήθην. καὶ γὰρ ἔφην· τίνα ἐστὶν ἃ πέπονθας; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο·
 οὐκ ἀνάγκη λέγειν νῦν, ἴσως ἐπὶ τέλει ἀκούσῃ, τίς τε ὦν ἐγὼ καὶ
 τίνων, ἐν ποίαις βίς περιστάσεσιν γέγονα. νῦν δὲ ὅτι γενέσει τὰ
 πάντα ὑπόκειται, πληροφορηθῆναί σε θέλω.

IV. Καὶ γὰρ ἔφην· εἰ γενέσει τὰ πάντα ὑπόκειται, καὶ τῆτο
 ἔως ἔχον πεπληροφόρησαι, σεαυτῷ ἐναντία τοῶν συμβελεύεις. εἰ
 μὲν παρὰ γένεσιν οὐ δυνατόν οὐδὲ τὸ φρονεῖν, τί ματαιοποιεῖς, συμ-
 βελεύων γενέσθαι ὃ γενέσθαι ἀδύνατόν ἐστιν; ἀλλ' ἔτι μὴν εἰ γένε-
 σις ὑφέστηκεν, μὴ σπεῦδε πείθειν ἐμὲ μὴ σέβειν τὸν καὶ τῶν ἄσρων
 δεσπότην, ὃ θέλοτος καὶ μὴ γενέσθαι τι, γενέσθαι δυνατόν. οὐκ
 γὰρ τὸ ὑποκείμενον τῷ ἡγεμένῳ πείθεσθαι ἀνάγκη· ἔχει. τὸ μέν-
 τοι τὰς νομιζόμενας θεὰς σέβειν, γενέσεως ἐπικρατέσης, περιττόν ἐστιν.
 οὔτε γὰρ παρὰ τὸ δοκᾶν τῇ πεπρωμένῃ τι γίνεται, ἕτε αὐτοί τι ποιεῖν
 δύναται, τῇ καθόλου αὐτῶν ὑποκείμενοι γενέσει. εἰ γένεσις ἐστίν,
 ἀντίκειται τὸ μὴ πρῶτον ἄρχειν, ἢ ὑποκεῖσθαι ὃ δύναται, τὸ ἀγένη-
 τον ὡς ἀγένητον ἑαυτοῦ πρεσβύτερον μηδὲν ἔχον.

V. Τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους λεγόντων ἡμῶν, πολὺς παρέστη
 ὄχλος. καὶ τότε ἐγὼ εἰς τὸν ὄχλον ἀποβλέπων ἔφην· ἐγὼ καὶ τὸ
 ἐμὸν φύλον ἐκ προγόνων Θεὸν σέβειν παρειληφὼς καὶ παράγγελμα
 ἔχων γενέσει μὴ προσανέχειν, λέγω δὴ τῷ τῆς ἀστρολογίας μαθήματι,
 διὰ τῆτο ὃ προσέσχον. ὅθεν ἀστρολογίας μὲν ἐκ εἰμὶ ἔμπειρος,
 ὦν δὲ εἰμι, ὑφηγήσομαι. ἐπειδὴ γένεσιν ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν

unumquemque secundum ea quae faciat, praemium vel poenas esse nacturum: sive nunc, sive posthac, nihil mea interest: nisi quod omnino unusquisque fructum eorum quae gesserit percipiet. Demonstratio autem, non esse Genesim, haec est. Ex adstantibus si quis oculis sit orbatus, aut mutilam habeat manum, vel pedem claudum, vel in corpore aliquid aliud, quod et redire ad integritatem non valeat, et sit supra omnem medicam artem: quem neque astrologi se profiteantur sanatuuros, quoniam ab omni saeculo nihil tale contigit: ego vero Deum precatus sanitatem praebuero, quandoquidem id nullatenus potuit per Genesim corrigi. Hoc ita facto, nonne errant qui in cunctorum opificem Deum maledicta et blasphemias conjiciunt? Respondit senex: Scilicet id est maledicta conferre, dicere Geniturae subijci universa? Excepi ego: Omnino est. Nam si omnes hominum errores et impietates et impudicitiae ex stellis oriuntur, stellae autem ad ex facienda a Deo constitutae sunt, quo cunctorum flagitiorum sint effectrices, omnium peccata ad eum referuntur, qui in astris posuerit Genesim.

VI. Et senex respondit: Admodum vere locutus es: sed omni tuae incomparabili probationi mea obstat conscientia. Ego enim, qui astrologus sum, et Romae primum habitavi, amicus factus cujusdam qui erat ex genere Caesaris, viri illius uxorisque ejus Genituram notam habui; cumque viderim, res, prout ferebat eorum Genesis, revera evenisse, sermone a te nequeo persuaderi. Habebat enim mulier talem constellationem, quae adulteras facit, et servos proprios amare, in peregrinatione et in aquis defungi: quod et ita factum est. Incidit namque in amorem servi sui, et opprobrium non ferens fugit cum ipso; ac peregre profecta, illique commista, periit in mari.

VII. Et ego respondi: Unde scis, quod illa fugiens, in alieno solo posita, servo nupserit, et post nuptias fuerit defuncta? Et senex: Certissime, inquit, scio, revera non quod nupserit servo, quandoquidem neque quod eum amaret, agnoveram: sed postquam profecta est, frater viri ejus mihi enarravit omnem illius amorem; quod ipse, qui honestus erat, ut pote frater, noluerit torum maculare, et quo modo volens, ac ipsum atque opprobrium verita illa infelix (neque enim imputandum ei est, quia eam Genesis facere illa et perpeti compulsi) finxerit somnium.

γένεσιν ἐπιστήμης ἀνασκευάζειν ἐ δύναμαι, βέλομαι ἄλλω τρόπῳ ἀπο-
 δεῖξαι, ὅτι κατὰ πρόνοιαν διοικεῖται τὰ πράγματα, καὶ ἕκαστος πρὸς
 ἃ πράττει, τιμῆς ἢ κολάσεως τεύχεται, εἴτε νῦν εἴτε αὐτίς, ἐθὲν
 μοι διαφέρει, πλὴν ὅτι πάντως ἀπολαύσει ἕκαστος ὧν ἐπραξεν. ἢ
 δὲ ἀποδείξεις τῷ μὴ εἶναι γένεσιν, ἔστιν αὕτη. τῶν παρεστώτων εἴ 5
 τις ὀφθαλμῶν ἐστέρηται, ἢ κυλλὴν ἔχει τὴν χεῖρα, ἢ χωλὸν τὸν πόδα,
 ἢ ἕτερόν τι περὶ σῶμα, ὃ ὑποστροφὴν πρὸς ἴασιν πάλιν ἐκ ἔχει,
 καὶ παντὸς ἱατρικῆ ἐπαγγέλματος ἐκτός ἐστιν· ὃν ἐδὲ ἀστρολόγοι
 ἰᾶσθαι ἐπαγγέλλονται, ὅτι μὴ ἀπὸ τῷ μακρῷ αἰῶνος τοιούτον τι γέ-
 γονεν· ἐγὼ δὲ Θεῷ δεηθεὶς τὴν ἴασιν παρασχῶ, ὅποτε ἐκ γενέσεως 10
 κατόρθωσιν τὸ τοιοῦτο ἐδέποτε λαβεῖν ἠδυνήθη. τάς ἔτις γενο-
 μένας ἐκ ἁμαρτάνουσιν οἱ τὸν πάντα δημιουργήσαντα Θεὸν βλασφη-
 μῶντες; καὶ ὁ γέρων ἀπεκρίνατο· βλασφημεῖν γάρ ἐστιν τὸ λέγειν
 γενέσει ὑποκείμενα τὰ πάντα; καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· καὶ πᾶν. εἰ
 γὰρ πᾶσαι αἱ τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίαι καὶ ἀσέβειαι καὶ ἀσελγειαί 15
 ἐξ ἀστέρων γίνονται, οἱ δὲ ἀστέρες ταῦτα ποιεῖν ὑπὸ Θεοῦ ἐτάγησαν,
 ἵνα πάντων χαλεπῶν ἀποτελεστικοὶ γένωνται, αἱ πάντων ἁμαρτίαι
 εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται, τὸν τὴν γένεσιν θέντα ἐν τοῖς ἀστροῖς.

VI. Καὶ ὁ γέρων ἀπεκρίνατο· ἀληθῶς μεγάλως ἔφης, ἀλλὰ
 πάσῃ σου τῇ ἀπαραβλήτῳ ἀποδείξει ἢ ἐμὴ ἐμποδίζει συνειδήσις. 20
 ἐγὼ γὰρ ἀστρολόγος ὢν, καὶ Ῥώμην πρῶτον οἰκήσας φιλωθεὶς τινα
 πρὸς γένους ὄντι Καίσαρος, αὐτῷ τε καὶ τῆς συμβίβης τὴν γένεσιν ἠπι-
 στάμην, καὶ ἱστορήσας ἀκολύθως τῇ γενέσει αὐτῶν τὰς πράξεις
 ἀποτελεσθεύσας ἔργῳ, σοὶ λόγῳ πείθεσθαι ἐ δύναμαι. ἦν γὰρ τῆς
 γενέσεως αὐτῆς τὸ διάθεμα, ποιᾶν μοιχάδας, ἰδίῳν δέλων ἐρώσας, 25
 καὶ ἐπὶ ξένης ἐν ὕδασι θνησκύσας. ὁ καὶ ἔτις γέγονεν. ἐρασθεῖσα
 γὰρ τῷ ἰδίῳ δέλῳ καὶ μὴ φέρεσα τὸν φόγον, φυγῶσα σὺν αὐτῷ, ἐν
 ἀλλοδαπῇ ὀρμήσασα καὶ κοινωνήσασα αὐτῷ, θαλάσῃ διεφθάρη.

VII. Καὶ γὰρ ἀπεκρινάμην· πῶς γινώσκεις ὅτι ἢ φυγῶσα ἐν
 ἀλλοδαπῇ γενομένη τὸν δέλον ἐγήμεν, καὶ γήμασα ἐτελεύτησεν; καὶ 30
 ὁ γέρων· ἀσφαλῶς οἶδα τάλῃθι, ἐκ ὅτι ἐγήμεν, ὅποτε ἐδὲ ὅτι ἦρα
 ἐγίνωσκον, ἀλλὰ μετὰ τὴν αὐτῆς ἀπαλλαγὴν ὁ ἀδελφὸς ὁ τῷ ἀν-
 δρὸς αὐτῆς ἐμοὶ διηγήσατο πάντα τὰ κατὰ τὸν αὐτῆς ἔρωτα, καὶ
 ὡς σεμνὸς ὢν, ἄτε δὴ ὁ ἀδελφὸς, ἐκ ἐβλήθη μιᾶναι κοίτῃν, καὶ
 πῶς βελομένη καὶ αἰδεμένη αὐτὸν καὶ τὸν φόγον ἢ τάλαινα (οὐκ 35

verumne an falsum, non habeo dicere. Alebat siquidem ipsam dixisse: Adstitit mihi quidam per visum, qui iussit me cum liberis sine mora urbe Roma egredi. At vir pro salute ejus filiorumque sollicitus confestim eos erudiendos Athenas misit cum matre et servis: habens vero tertium filium, qui erat junior, sibi eum retinuit, is enim qui responsa in somnis dederat, cum eo manere illum permiserat. Caeterum multo elapso tempore ab ea litteras non accepit; cumque saepe Athenas misisset, assumpto me qui ei omnium essem conjunctissimus ac fidissimus, ad quaerendam profectus est. Multos equidem cum ipso in peregrinatione labores alacriter tuli, memor quod in prisca sua felicitate me omnium habuisset socium, ac supra omnes amicos dilexisset. Itaque Roma solvimus, sicque in has Syriae partes devenimus; appulimus ad Seleuciam. Atque ita a navi egressis nobis ille non multos post dies prae animi dolore obiit, ego autem huc veniens, et me locans, victum ab eo tempore ad hunc usque diem manibus comparo.

VIII. His a sene dictis intellexi ex oratione ejus, senem quem obisse dixerat, ipsum esse patrem vestrum. Nolui ergo de vestris rebus cum eo sermonem conferre, donec communicassem vobiscum. Nisi quod ubi hospitium ejus didicissem, meumque indicassem, explorandi causa, hoc tantum percontatus sum, quod esset seni nomen? ille autem, *Faustus*, inquit; item quod nomen geminis filiis? ille vero respondit, *Faustinus et Faustinianus*; et quodnam tertio filio? at ille dixit, *Clemens*; denique quo nomine vocaretur eorum mater? et ait, *Matthidia*. Ego igitur ex miseratione collacrymans, dimissa turba, veni ad vos, ut post cibi communem perceptionem haec vobiscum communicarem. Porro ante cibum sumptum nolui narrare, ne forte victi dolore baptismi diem in luctu duceretis, quando etiam Angeli efferuntur laetitia. Haec Petrus cum diceret, omnes una cum matre lacrymis nos dedidimus. Quos ille lacrymantes videns ait: Nunc unusquisque vestrum, pro timore ergo Deum, fortiter quae memorata sunt ferat. Neque enim hodie vobis interiit pater, sed jam olim, sicut vos conjectura recte facta dixistis.

ἔστιν γὰρ αὐτὴν μέμψασθαι, ὅτι ἐκ γενέσεως ταῦτα ποιεῖν καὶ πᾶσχειν ἤναγκάζετο) ὄνειρον εἶτε ἀληθῆ εἶτε ψευδῇ ἐπλάσατο οὐκ ἔχω λέγειν· ἔλεγεν γὰρ αὐτὴν εἰρηκέναι, ὡς ὅτι ἐν ὁράματι ἐπιστάς τις ἐκέλευσέν μοι ἅμα τέκνοις ἐξαυτῆς τὴν Ῥωμαίων ἐκβῆναι πόλιν. ὁ δὲ ἀνὴρ σῶζεσθαι αὐτὴν σὺν τοῖς υἱοῖς σπεύδων ἀντίκα αὐτοὺς 5 παιδευθησομένους εἰς τὰς Ἀθήνας ἐξέπεμψεν σὺν τῇ μητρὶ καὶ δούλοις, τρίτον δὲ νεώτερον υἱὸν ἔχων ἔσχεν παρ' αὐτῶ, ὡς δὴ τοῦ χρηματίσαντος κατ' ὄναρ συνεῖναι αὐτὸν αὐτῶ ἐπιτρέψαντος. πολλὰ δὲ χρόνῳ διελθόντος ἐκ ἔλαβεν γράμματα παρ' αὐτῆς. αὐτὸς πολ- 10 λάκις πέμψας εἰς Ἀθήνας, ἐμὲ παραλαβὼν ὡς πάντων αὐτῶ γνη- σιώτερον ὄντα, ἐπὶ τὴν ζήτησιν ἐπορεύθη. πολλὰ μὲν ἔν αὐτῶ καὶ κατὰ τὴν ἀποδημίαν συνέκαμον προθύμως, μεμνημένος ὅτι τῆς πάλαι αὐτῇ εὐδαιμονίας κοινωνόν με πάντων εἶχεν, ὑπὲρ πάντας αὐτῇ με τὰς φίλας ἀγαπῶν. καὶ δὴ ἀπεπλεύσαμεν αὐτῆς Ῥώμης, καὶ ἔτως εἰς τὰ ἐνταῦθα τῆς Συρίας μέρη ἐγενόμεθα, εἰς Σελεύ- 15 κειαν παρεβάλομεν, καὶ ἔτως ἐκβάτων ἡμῶν τῷ πλοίῳ μετ' ἐ πολλὰς ἡμέρας ἀθυμῶν ἐτελεύτησεν. ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα ἐλθὼν, ἑαυτὸν ἀπο- δὲς τὰς διὰ τῶν χειρῶν ἔκτοτε μέχρι τῷ δεῦρο πορίζω τροφάς.

VIII. Ταῦτα τῷ γέροντος εἰπόντος σύνιοιδα, ὅτι ὃν ἔλεγεν τεθνάναι γέροντα, αὐτὸς ἦν, ἐξ ὧν ἔλεγεν, ὁ ὑμέτερος πατήρ. ἐκ 20 ἐβελήθη ἔν τὸ καθ' ὑμᾶς αὐτῶ συναντιβαλεῖν, μέχρις ἂν ὑμῖν προσαναθῶμαι. πλὴν τὰ κατὰ τὴν ξενίαν αὐτῷ καταμαθὼν καὶ τὴν ἐμὴν μηνύσας, ἀκριβεῖας ἔνεκα, τῷτο μόνον ἐπνυθόμην, τί ὄνομα τῷ γέροντι; ὁ δὲ ἔφη, Φαῦστος. τί δὲ τοῖς διδύμοις υἱοῖς; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, Φαυστῖνος καὶ Φαυστινιανός. τί δὲ τῷ τρίτῳ υἱῷ; ὁ 25 δὲ εἶπεν, Κλήμης. τί δὲ τῇ τέτῳν μητρὶ ὄνομα; ὁ δὲ ἔφη, Ματτιδία. ὑπὸ συμπαθείας ἔν ἐγὼ σύνθρακρος γενόμενος, ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἤλθον πρὸς ὑμᾶς, ἵνα μετὰ τὴν ἁλῶν κοινωνίαν ταῦτα προσ- ἀνάθωμαι ὑμῖν. πρὸ δὲ τῷ ἁλῶν μεταλαβεῖν εἰπεῖν ὑμῖν ἐκ ἐβε- 30 λήθη, μὴ πως ὑπὸ λύπης νικηθέντες ἐν τῇ τῷ βαπτίσματος ἡμέρᾳ πενθῶντες διατελέσητε, ὁπότε καὶ ἄγγελοι χαίρουν. ταῦτα τοῦ Πέτρου λέγοντος ἐδακρύομεν οἱ πάντες μετὰ τῆς μητρός. ὁ δὲ δακρύνοντας ἡμᾶς ἰδὼν ἔφη· νῦν ἕκαστος ὑμῶν φόβῳ τῷ πρὸς τὸν Θεὸν γενναίως φερέτω τὰ λεχθέντα. οὐ γὰρ δὴ σήμερον ὑμῖν ἐτε- 35 λεύτησεν ὁ πατήρ, ἀλλὰ καὶ ἐκπαλαι, ὡς ὑμεῖς στοχαζόμενοι εἰρήκατε.

IX. Ista Petro loquente mater ferre non valens clamavit et dixit: Hei mihi, o vir; tu nos diligens mori voluisti; nos vero vivimus, et lucem aspicimus, et capimus cibum. Nondum autem hoc uno ejulatu finito, ecce senex ingreditur, et simul atque clamoris causam sciscitari vellet respiciens ad uxorem: Hei, inquit, quidnam hoc est? Quam video? Accedens vero et diligentius aspiciens ac visus complexus est. Ambo autem prae gaudio repentino defecerunt exclamare nisi, et alter alteri loqui cupientes vocem non potuerunt emittere, nec continere inexpletam laetitiam. Verum non multo post mater quidem: Habeo te Fauste, omni modo mihi suavissimum. Et qua ratione vivis, de cujus morte paullo ante audivimus? Caeterum hi sunt filii nostri, Faustinus, Faustinianus, et Clemens. Quae cum dixisset, nos tres in ipsum incumbentes, eumque deosculati, formam illius obscure recolimus.

X. Haec videns Petrus ait: Tu es Faustus, hujus vir, ejusque liberorum pater? Ille vero: Ego sum, inquit. Et Petrus: Quare ergo tua mihi tamquam de alio enarrasti, labores referens et dolorem et exsequias? Tum Pater respondit: Cum sim ex genere Caesaris, cumque nollem deprehendi, de alio quodam narrationem effixi, ut ipse quis essem non intelligerer. Sciebam enim quod si fuissem recognitus, loci praesides eo audito, ut Caesari rem gratam facerent, me essent revocaturi, et vitae felicitate circumdaturi, cui renunciaveram. Qui enim me ob mortem carorum creditam ad maxima damnaveram, non poteram vitae deliciis indulgere.

XI. Et Petrus dixit: Haec quidem fecisti, quemadmodum placuit. Sed de Genitura mentiensne affirmabas, ad veluti verum dicens asserabas? Respondit pater: Non mentiar apud te. Tamquam vere sit Genesis, confirmabam. Non enim rudis sum in mysteriis hujus disciplinae: sed et mecum versatus est quidam Aegyptius, astrologorum praestantissimus, nomine Anubion, qui in peregrinationibus, ab initio mihi amicus effectus, uxoris meae ac liborum mortem indicavit. Dixit Petrus: Numquid re ipsa persuasum habes, Genesim non consistere? Pater respondit: necesse est ut omnia, quae mentem meam subeunt, tibi exponam, quo ad ea audiens possim discere tuas eorum refutationes. Sed enim animadverti

IX. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος, ἡ μήτηρ μὴ φέρουσα βοῶσα ἔφη· οἶμοι ἄνερ, ἡμᾶς ἀγαπῶν κρίσει ἐτελεύτησας, ἡμεῖς δὲ ζῶντες φῶς ὁρῶμεν, καὶ τροφῆς μεταλαμβάνομεν. οὐπω δὲ τῆς μιᾶς ταύτης ὁλολυγῆς παυσαμένης, ἰδοὺ ὁ γέρον ἐισῆει, καὶ ἅμα τῷ βούλεισθαι αὐτὸν τῆς κραυγῆς τὴν αἰτίαν πυνθάνεσθαι, εἰς τὴν γυναῖκα 5 ἐμβλέψας ἔφη· οἶμοι τί θέλει τοῦτο εἶναι; τίνα ὁρῶ; προσελθὼν δὲ καὶ ἀκριβέστερον ἐνιδὼν καὶ ὁραθεὶς περιεπλέκετο. οἱ δὲ ὑπὸ χαρᾶς αἰφνιδίᾳ διεφώνουν ἀμφοτέρω, καὶ λαλεῖν ἀλλήλοις βουλόμενοι, ἀφασίᾳ συσχεθέντες, καὶ τῆς ἀπλήστου χαρᾶς οὐκ ἐδύνατο κρατεῖν. πλὴν μετ' οὐ πολὺ ἡ μὲν μήτηρ· ἔχω σε Φαῦστε, τὸν 10 κατὰ πάντα μοι γλυκύτατον. πῶς ἄρα ζῆς, ὃν ὡς τεθνεῶτα μικρῷ τάχιον ἠκούσαμεν; πλὴν οὗτοί εἰσιν ἡμῶν υἱοὶ, Φανσιῆς, Φανσι-ναιὸς καὶ Κλήμης. ταῦτα εἰπούσης, ἡμεῖς οἱ τρεῖς προσπέσοντες αὐτῷ καὶ καταφιλοῦντες ἀμυνρῶς πῶς τὴν μορφὴν αὐτοῦ ἀνεφέρομεν. 15

X. Ταῦτα βλέπων ὁ Πέτρος ἔφη· σὺ εἰ Φαῦστος, ὁ ταύτης ἀνὴρ καὶ τῶν αὐτῆς παίδων πατήρ; ὁ δὲ ἔφη· ἐγὼ εἰμι. καὶ ὁ Πέτρος· πῶς οὖν μοι τὰ σεαυτοῦ ὡς περὶ ἄλλου διηγῆσω, πόρους εἰπὼν καὶ λύπην καὶ τάφον; καὶ ὁ πατὴρ ἀπεκρίνατο· πρὸς γένους 20 ὑπάρχων Καίσαρος, καὶ περιφωρὸς μὴ θείων γενέσθαι, ἐπ' ἄλλου τινὸς τὴν ἐξήγησιν ἀνετυπωσάμην, ἵνα αὐτὸς ὅστις εἰμὶ μὴ νοηθῶ. ἦδειν γὰρ ὅτι, εἰ ἀναγνώριμος γένωμαι, οἱ κατὰ τόπον ἡγούμενοι ἀκούσαντες, ἀνακαλέσαντες, Καίσαρι κεχαρισμένα ποιοῦντες, τὴν τῷ βίᾳ μοι εὐδαιμονίαν περιθήσουσιν, ὅπερ ἀπεταξάμην. οὐ γὰρ ἡδυνάμην, περὶ τῶν ἐμοὶ ἡγαπημένων τὰ μέγιστα ὡς περὶ θανόντων 25 κρίνας, πρὸς τὴν τῷ βίᾳ τρυφὴν ἑαυτὸν ἀποδιδόναι.

XI. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ταῦτα μὲν ἐποίησας ὡς ἐβουλεύσω. περὶ δὲ γενέσεως ἄρα ψευδόμενος δυσχυρίζου, ἢ ὡς ἀληθεύων ἐβεβαίου; καὶ ὁ πατὴρ ἔφη· οὐ ψεύσομαι πρὸς σε, ἀληθῶς ὡς οὔσης 30 γενέσεως ἐβεβαίουν. εἰμὶ γὰρ οὐκ ἀμύητος τοῦ θεωρήματος, πλὴν συνῆν μοί τις, ἀστρολόγων ἄριστος, ἀνὴρ Αἰγύπτιος, Ἀννουβίων ὀνόματι, ὃς τις ἐν ταῖς ἀποδημίαις κατ' ἀρχάς μοι φιλωθεὶς τὸν τῆς ἐμῆς συμβίου μετὰ τῶν τέκνων θάνατον ἐδήλου. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· οὐκοῦν ἔργῳ πέπεισαι, ὅτι ἐ συνέστηκεν τὰ κατὰ γένεσιν; καὶ ὁ πατὴρ ἀπεκρίνατο· ἀνάγκη με πάντα τὰ ὑποτρέχοντά μου εἰς τὸν 35

errare in multis astrologos, in multis etiam vere loqui. Suspisor igitur eos forte in iis quae explorata habent, vere dicere, in iis autem in quibus errant, id ignorantia pati, quare coniecto constare quidem disciplinam, illos autem per solam inscitiam falsa praedicare, eo quod non omnes possint de omnibus habere scientiam. Et Petrus dixit: cave ne cum verum proferunt, casu assequantur et non tamquam certo scientes dicant. Omnino enim necesse est, ex multis dictis evenire nonnulla. Tum senex ait: qua ergo ratione certitudo hac in re esse potest, an constet. genesis, nec ne?

XII. Cum igitur uterque taceret, ego dixi: quia mathematicas disciplinas penitus novi, dominus autem et pater non item, lubens, si ipse Annubion adesset, coram patre disputationem haberem. Ita quippe res palam venire posset, dum artis peritus adversus ejusdem artis hominem quaestionem agitare. Respondit pater: ubi ergo potest cum Annubione congressus et colloquium haberi? Et Petrus ait: Antiochiae: ibi enim audio esse Simonem magum, quem Annubion affectatus non deserit. Quando ergo illic fuerimus, si eos nanciscamur, disceptatio fieri poterit. Et postquam de multis disseruimus, propter recognitionem laeti et Deo gratias agentes, nocte superveniente ad somnum nos contulimus.

Homilia Decimaquinta.

I. Exorto autem mane pater cum matre nostra tribusque filiis ingressus in locum ubi erat Petrus, cum salutasset sedit, deinde nos quoque, illo jubente. Ac Petrus patrem intuitus ait: percipio te idem sentire quod uxor ac liberi, ut et hic cum eis convivas, et illic, post animae a corpore disjunctionem, simul cum eisdem sis felix ac omni molestia liber. An non enim te atque illos maxime contristaret, si una non essetis? Et pater, omnino sane. Tum Petrus: si ergo heic invicem separatos esse, molestia afficit, nonne, quando post mortem erit omnino necesse vos non esse simul, multo magis te contristabit, te quidem, qui vir sapiens es, ratione tuae opinionis disjungi a tuis, illos vero multo magis dolere, quod sciant

νοῦν ἐκτίθεσθαι σοι, ἵνα πρὸς αὐτὰ ἀκούων μαθηάνειν ἔχω τοὺς σε τούτων ἐλέγχους. ἀλλὰ καὶ πολλὰ πταίειν οἶδα τοὺς ἀστρολόγους, πολλὰ δὲ καὶ ἀληθεύειν. ὑποπτεύω οὖν μήπως ἃ μὲν ἀκριβοῦσιν, ἀληθεύουσιν, ἃ δὲ πταίουσιν, ἀμαθίᾳ πάσχουσιν, ὡς ὑπονοεῖν με, τὸ μὲν μάθημα συνεστάναι, αὐτοὺς δὲ δι' ἀμαθίαν ψεύδεσθαι μόνην, ⁵ διὰ τὸ μὴ πάντας περὶ πάντων ἀκριβοῦν δύνασθαι. καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἄπεχε, μή πως περὶ ὧν ἀληθεύουσιν, ἐπιτυγχάνουσιν, καὶ οὐχὶ ἀκριβοῦντες λέγουσιν. ἀνάγκη γὰρ πᾶσα ἐκ πολλῶν τῶν λεγόμενων ἀποβαίνειν τινά. καὶ ὁ γέρων ἔφη. πῶς οὖν ἔστιν περὶ τούτου πληροφορηθῆναι, τὸ εἶτε συνέστηκεν τὸ κατὰ τὴν γέ- ¹⁰ νειν, ἢ οὐ;

ΧΠ. Ἀμφοτέρων οὖν σιωπώτων ἔφη· ἐπειδὴ τὸ μάθημα ἀκριβῶς ἐπίσταμαι, ὁ δὲ κύριος καὶ ὁ πατήρ οὐχ οὕτως, ἤθελον, εἰ αὐτὸς Ἀννουβίων παρῆν, ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἐποιησάμην λόγον. ἔτω γὰρ ἂν τὸ πρᾶγμα εἰς φανερὸν ἔλθειν ἡδύνατο, τεχνίτου πρὸς ὁμό- ¹⁵ τεχον τὴν ζήτησιν ἐσχηκότες. καὶ ὁ πατήρ ἀπεκρίνατο· ποῦ οὖν δυνατὸν ἔστιν Ἀννουβίῳ συντεχεῖν; καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐκεῖ γὰρ μαθήσω Σίμωνα τὸν μάγον ὄντα, ᾧ Ἀννουβίων παρεπόμενος ἀχώριστός ἐστιν. ὡς ἂν οὖν ἐκεῖ γενώμεθα, εἰάν γε καταλάβωμεν αὐτοὺς, ἢ ζήτησις γενέσθαι δύναται. καὶ ὁμῶς πολλὰ ²⁰ διαλεχθέντες καὶ ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ χαρέντες καὶ Θεῷ εὐχαριστήσαντες, ἐσπέρας ἐπικαταλαβούσης εἰς ὕπνον ἐτράπημεν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΕ΄.

Ι. Ὁρθρον δὲ γενομένου ὁ πατήρ μετὰ τῆς μητρὸς ἡμῶν καὶ τῶν τριῶν νιῶν εἰσελθὼν, ἔνθα ὁ Πέτρος ἦν, προσαγορεύσας ἐκαθέσθη, ἔπειτα καὶ ἡμεῖς, αὐτοῦ κελεύσαντος. καὶ ὁ Πέτρος τῷ ¹⁵ πατρὶ προσεμβλέψας ἔφη· σπεύδω ὁμόφρονά σε γενέσθαι γυναικὶ καὶ τέκνοις, ὅπως αὐτοῖς καὶ ἐνταῦθα ὁμοδίαιτος ᾖς, καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος συνόψα ἄλυπον ἔσθαι. ἢ γὰρ οὐ τὰ μεγιστά σε λυπεῖ καὶ αὐτοὺς τὸ μὴ ἀλλήλοις συνεῖναι; καὶ ὁ πατήρ· καὶ πάνν γε. καὶ ὁ Πέτρος· εἰ οὖν ἐν- ³⁰ ταῦθα τὸ ἀλλήλων κεχωρίσθαι λυπεῖ, μετὰ θάνατον πάντως ὀφειλόμενον ὑμῖν μετ' ἀλλήλων μὴ εἶναι, πόσῳ γε μᾶλλον οὐ λυπήσει,

te alia sentientem aeternum supplicium ob veri dogmatis negationem manere?

II. Et pater dixit: at non ita est, o amice, ut apud inferos puniantur animae, quoniam anima simul atque a corpore discesserit, in aërem dissolvitur. Excepit Petrus: itaque usque dum hac de re tibi persuadeamus, responde mihi, nonne tibi videtur, te quidem qui futuras poenas non credis, nequaquam dolere, illos vero qui credunt, de te necessario angī? Tum pater: recte dicis. Petrus autem: et quare maximo de te moerore non eos liberabis, religioni assentiens, non pudore inquam, sed aequitate, de iis quae tibi a me dicuntur audiendo et iudicando, utrum ea ita habeant, nec ne. Ac si quidem ita est, ut dicimus, et hic una cum carissimis delectaberis et illic cum eisdem requiem consequeris. Quod si in sermonum disceptatione ostenderis, quae a nobis asseruntur, falsam esse fabulam, etiam sic praeclare facies, illos idem tecum sentientes accipiens, efficiesque ut desistant vana spe inniti, et liberabis falsis terroribus.

III. Et pater: multa mihi videris dicere rationi consentanea. Tum Petrus: effare ergo, inquit, quid te contineat, ne ad nostram venias fidem, ut circa illud incipiamus loqui. Multa quippe sunt quae retinent, fideles quidem occupationes mercaturae, rerum gerendarum, agriculturae, solitudinum et similia, incredulos vero, ex quibus tu quoque es, creditae opiniones, vel deos, qui re vera non sunt, existere, vel cuncta Genesi aut casui temerario subjacere, vel animas mortales esse, vel et doctrinam nostram esse falsam, nulla nimirum existente providentia.

IV. Ego vero cuncta per Dei providentiam gubernari affirmo ex iis quae tibi acciderunt, quod tot annos tu ac tui fuistis separati. Quia enim, si tecum mansissent, forte non audiissent sermonem verae religionis, provisa est peregrinatio cum matre, item naufragium et mortis suspicio et venditio, praeterea illos erudiri in graecis ac impiis dogmatibus, ut melius tamquam periti possent ea evertere, ad haec dilexisse pietatis doctrinam et mihi potuisse adunari, ad percipiendam praedicationem meam, sed et adhuc convenire fratrem Clementem, sicque agnosci matrem, et recuperata sanitate plene persuaderi de cultu divinitatis, nec multo post statim geminos filios, agnitos et agnoscentes, sequenti quoque die tibi occurrere, teque tuos recipere. Tantam igitur adeoque celerem

οὐ μὲν ἄνδρα σοφὸν ὄντα τῷ τῆς γνώμης λόγῳ σε τῶν σῶν κερ-
χωρίσθαι, αὐτοὺς δὲ πολὺ μᾶλλον ὀδυναῖσθαι τῷ εἰδέναι, ὅτι σε
ἄλλα φρονοῦντα αἰώνιος μένει κόλασις, ῥητοῦ δόγματος ἀποφάσει;

II. Καὶ ὁ πατὴρ ἔφη· ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ὃ φίλτατε, τὸ ἐν ᾧ οὗτος
ψυχὰς κολάζεσθαι, αὐτῆς ἅμα τῷ ἀποστεῖναι τοῦ σώματος εἰς ἄερα
λομένης. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· μέχρις οὗν ὅτε ἂν περὶ τούτου πεί-
σωμέν σε, ἀπόκριναί μοι, οὐ δοκεῖ σοι, σὲ μὲν ἀπιστοῦντα τὴν κό-
λασιν μὴ λυπεῖσθαι, ἐκείνους δὲ πεπεισμένους ἀνάγκην ἔχειν περὶ σὺ
ἀνισθῆναι; καὶ ὁ πατήρ· ἀκολούθως λέγεις. καὶ ὁ Πέτρος· διὰ
τί δὲ αὐτοὺς οὐκ ἀπαλλάξεις μεγίστης περὶ σοῦ λύπης, τῇ θρησκείᾳ
συνθέμενος, οὐ δυσωπία λέγω, ἀλλ' εὐγνωμοσύνη, περὶ τῶν λεγομένων
σοι ὑπ' ἐμοῦ ἀκούων, καὶ κρίνων εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, ἢ οὐ; καὶ
εἰ μὲν οὕτως ἔχει ὡς λέγομεν, καὶ ὥδε συναπολαύσεις τοῖς φιλάτοις,
καὶ σὺ συναναπαύσῃ, εἰ δὲ ἐν τῇ τῶν λόγων σκέψει δείξης τὰ ὑφ'
ἡμῶν λεγόμενα μῦθόν τινα ψευδῇ εἶναι, καὶ οὕτως καλῶς ποιήσεις,
αὐτοὺς ὁμογνώμονάς σοι εἰληφώς, καὶ τοῦ κεναιῆς ἐλπίσιν ἐπερεί-
δεσθαι παύσεις, καὶ ψευδῶν φόβων ἀπαλλάξεις.

III. Καὶ ὁ πατήρ· πολλὰ φαίη μοι εὐλογα λέγων. καὶ ὁ
Πέτρος ἔφη· τί οὗν ἔστιν τὸ κρατοῦν σε εἰς τὴν ἡμετέραν πίστιν
ἔλθειν, λέγε, ἵνα εἰς αὐτὸ λέγειν ἄρξώμεθα. πολλὰ γὰρ ἔστιν τὰ
κρατοῦντα· τοὺς μὲν πεπεισμένους ἀσχολῖαι ἀγορασμῶν, πράξεων,
γεωργιῶν, φροντίδων καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἀπιστοῦντας δὲ, ἀφ' ὧν εἰ καὶ
σὺ, ὑπολήψεις τοῦ νομίζειν, ἢ θεοὺς τοὺς οὐκ ὄντας εἶναι, ἢ τὸ
γενέσει τὰ πάντα ὑποκεῖσθαι, ἢ αὐτοματισμῷ, ἢ τὰς ψυχὰς θνητὰς,
ἢ καὶ τὸν ἡμέτερον λόγον ψευδῇ ὡς οὐκ οὔσης προνοίας.

IV. Ἐγὼ δὲ προνοία Θεοῦ τὰ πάντα διοικεῖσθαι ἐκ τῶν περὶ
σὲ γενομένων εἶναι λέγω, τοσούτοις ἔτι τὴν διάστασίν σου τε καὶ
τῶν σῶν γενέσθαι. ἐπεὶ γὰρ σὺν σοὶ ὄντες ἴσως τὸν τῆς θεοσεβείας
λόγον οὐκ ἂν ἐπήκασαν, ὥκονομήθη σὺν μητρὶ ἢ ἀποδημία καὶ
σανφράγιον καὶ θανάτου ὑπόνοια καὶ ἀπρασίαι· ἔτι τε καὶ ἐκπαι-
δεύθηναι αὐτοὺς τὰ Ἑλλήνων καὶ ἄθρα δόγματα, ἵνα μᾶλλον ὡς
εἰδότες ταῦτα ἀνασκευάζειν δυνατοὶ ᾖσιν· ἐπὶ τούτοις τὸ φιλεῖν
τὸν τῆς θεοσεβείας λόγον, καὶ ἐμοὶ ἐνωθῆναι δυνηθῆναι, πρὸς τὸ
συλλαβέσθαι μου τῷ κηρύγματι· ἀλλ' ἔτι μὴν συνελθεῖν καὶ τὸν
ἀδελφὸν Κλήμεντα, καὶ οὕτως τὴν μητέρα ἐπιγνωσθῆναι, καὶ ὑπὸ

cohaerentiam, undique concurrentem ad unam consilii metam, non puto absque providentia contigisse.

V. Et pater coepit dicere Petro: ne arbitreris, carissime Petre, me praedicatam a te doctrinam in mente non habere. Denique hac praeterita nocte, cum Clemens multis hortaretur me ad amplectendam veritatem quam praedicas, respondi, quid enim novi praecipere quis potest praeter id quod antiqui monuerunt? At ille postquam leniter risit, ait: magnum discrimen est, pater, inter religionis ac philosophiae sermones. Nam sermo veritatis ex prophetia demonstratur, philosophiae autem sermo, elegantiam exhibens orationis, ex conjecturis videtur afferre demonstrationes. Hisque dictis exempli gratia doctrinam de humanitate mihi exposuit, quam ei enarraveras, quae mihi profecto maxime iniqua videbatur. Et quo modo, dicam. Aequum aiebat esse, et ei qui maxillam tuam percutit, alteram quoque opponere, et ei qui aufert tuum pallium, tradere et marte, et cum eo qui ad unum milliare adigit, per duo proficisci, atque alia similia.

VI. Respondit Petrus: atqui hoc existimasti iniquum, quod acquisitum est. Ac si lubet audi. Et pater dixit: prorsus lubet. Tum Petrus: num tibi videtur, cum duo reges inimici sunt et divisas regiones tenent, si quispiam ex iis qui subjecti sunt alteri, in alterius regione deprehendatur, ideoque mereatur mortem, at colapho, non autem capite punitus poenam evadat, num videtur humanus, qui veniam dedit? Et pater ait, admodum. Dixit Petrus: quid vero, si is ipse etiam alicui proprium vel aliud quid auferat, et in furto comprehensus si duplum det, cum quadrupli sit debitor, insuperque mortis, qui nempe in adversarii finibus captus sit, nonne tibi videtur, humanum esse eum, qui duplum accepit et mortem illi remisit? Et pater ait: clarum est. Ac Petrus: quid vero, nonne oportet, ut qui in alterius regno versatur, idque pessimi hostis, vitam conservandi gratia omnibus aduleatur, et vi adigentibus magis cedat, non salutes salutet, inimicos sibi conciliet, cum irascentibus non contendat, sua omni potenti praebeat audacter, et faciat quaecumque sunt hujusmodi? Tum pater: cuncta potius merito sustinebit, si his vitam praefert.

θεραπείας τῆς θεότητος πληροφορηθῆναι, καὶ μετ' οὐ πολὺ εὐθὺ
τὰ δίδυμα τέκνα ἐπιγνωσθέντα καὶ ἐπιγόντα καὶ τῆς ἄλλης ἡμέρας
σοι συντυχεῖν, καὶ τοὺς σοὺς ἀπολαβεῖν. τοσαύτην οὖν ταχειαν
ἁρμονίαν πανταχόθεν συνδραμοῦσαν εἰς ἓνα γνώμης σκοπὸν οὐκ
οἶμαι ἀπρονόητον εἶναι.

5

V. Καὶ ὁ πατὴρ τῷ Πέτρῳ ἤρξατο λέγειν· μὴ νομίζε, φίλ-
τατέ μοι Πέτρε, ἐν ἐννοίᾳ μὴ ἔχειν περὶ τοῦ ὑπὸ σοῦ κηρυττομένου
λόγου. πέρας γοῦν ταύτης τῆς παρωχηκυίας νυκτὸς πολλὰ τοῦ Κλή-
μετος προτρεπομένου με τῇ ὑπὸ σοῦ κηρυττομένῃ ἀληθείᾳ, ἀπεκρι-
νάμην· τί γὰρ καινότερον ἐντέλλεσθαι δύναταί τις παρ' ὃ οἱ ἀρχαῖοι
παρήνευσαν; ὁ δὲ ἡρέμα γελάσας ἔφη· πολλὴ διαφορὰ, πάτερ, μεταξὺ
θεοσεβείας λόγων καὶ τῶν τῆς φιλοσοφίας. ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας
ἀποδείξειν ἔχει ἐκ προφητείας, ὁ δὲ τῆς φιλοσοφίας καλλιλογίας πα-
ρέχων ἐκ στοχασμῶν δοκεῖ παριστᾶν τὰς ἀποδείξεις. καὶ ὁμῶς
ταῦτα εἰπὼν δείγματος χάριν τὸν περὶ φιλανθρωπίας μοι ἐξέθετο
λόγον, ὃνπερ αὐτῷ ὑφηγήσω, ὃς ἀδικώτατός μοι μᾶλλον ἐφαίνετο.
καὶ τὸ πῶς ἐρῶ. δίκαιον ἔφασκεν εἶναι καὶ τῷ τύπτοντι αὐτοῦ
τὴν σιαγόνα παρατιθέναι καὶ τὴν ἐτέραν, καὶ τῷ αἵροντι αὐτοῦ τὸ
ἱμάτιον προσδιδόναι καὶ τὸ μαφόριον, ἀγγαρεύοντι δὲ μίλιον συναπέρ-
χεσθαι δύο, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

10

VI. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· ἀλλ' ἐνόμισας ἄδικον ὃ τι
δικαιώτατόν ἐστιν. εἴ σοι φίλον ἐστίν, ἄκουσον. καὶ ὁ πατὴρ ἔφη·
πάνν μοι φίλον. καὶ ὁ Πέτρος· οὐ δοκεῖ σοι, δύο ἐχθρῶν βασι-
λέων ὄντων καὶ διηρημένas τὰς χώρας ἐχόντων, εἴ τις ἐκ τῶν τοῦ
ἐνὸς ὑπηκόων ἐν τῇ τοῦ ἐτέρου χώρᾳ φωραθείη, καὶ διὰ τοῦτο
θάνατον ὀφείλων, εἰ ἂν ῥαπίσματι καὶ μὴ θανάτῳ τῆς τιμωρίας ἀπο-
λυθῇ, οὐ φαίνεται μὴν ὁ ἀπολύσας φιλάνθρωπος εἶναι; καὶ ὁ πα-
τὴρ ἔφη· καὶ πάνν. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· τί δὲ, εἰ καὶ ἰδιὸν τις
αὐτὸς οὗτος ἀφέληται, ἢ καὶ ἄλλο τι, ἐπὶ τούτῳ συλληφθεὶς εἰ ἂν
διπλάσιον δῶ, τετραπλάσιον ὀφείλων, καὶ τὸ θανεῖν, ὥς ἐν τοῖς τοῦ
ἐναντίου ἀλούς ὄροις, οὐ δοκεῖ σοι ὅτι ὁ λαβὼν τὸ διπλάσιον καὶ
θανάτου αὐτὸν ἀπολύσας φιλάνθρωπος τυγχάνει; καὶ ὁ πατὴρ ἔφη·
φαίνεται. καὶ ὁ Πέτρος· τί δὲ, οὐ χρὴ τὸν ἐν ἐτέρου βασιλείᾳ ὄντα,
καὶ ταῦτα πονηροῦ τις ἐχθροῦ, τοῦ ζῆν χάριν πάντας κολακεύειν,
καὶ ἀγγαρεύουσιν ἐπὶ πλεῖον ὑπέικειν, μὴ προσαγορεύοντας προσαγο- 35

VII. Et Petrus: nonne igitur ii quos dicebas affici injuria, ipsi sunt finium transgressores, in quantum versantur in regno alterius, et intantum defraudatores sunt, in quantum possident? Qui videntur facere injuriam, unicuique ex contraria parte tanta gratificantur, quanta eis permittunt habere. Haec quippe ad eos pertinent, qui praesentia elegerunt. Et adeo humani sunt, ut illis vitam donent. Atque exemplum ita quidem habet. Audi jam ipsam rem. Veritatis propheta adveniens docuit nos, quod omnium creator ac Deus duobus quibusdam duo regna distribuit, bono et malo, dans malo quidem regnum hujus mundi cum lege, ita ut habeat potestatem injuriosos puniendi, bono autem largitus futurum perpetuum saeculum. Unumquemque vero hominum liberum fecit, quique habeat potestatem se tradendi cui velit, aut praesenti malo, aut futuro bono. Ex quibus qui praesentia eligunt, potestatem habent ut divites sint, in deliciis ac voluptatibus vitam agant, et similia omnia pro viribus percipiant. Nam futurorum bonorum nullum possidebunt. Qui vero futurum regnum maluerunt accipere, iis non licet praesentes res, ut pote alieni regis, suas existimare, si excipias dumtaxat aquam et panem, ita tamen ut cum sudoribus ad vivendum comparentur (neque enim ultro licitum est mori), si etiam excipias unum vestimentum, non enim permittitur nudum consistere, propter cuncta perspicies caelum.

VIII. Si ergo accuratam hujus negotii rationem audire cupias, quos paulo ante dixisti injuria affici, ipsi potius nocent. Quoniam illi quidem qui elegerunt futura, usum rerum praesentium simul cum malis hominibus accipiunt, cum aliis percipientes, nempe ipsam vitam, lucem, panem, aquam, indumentum et alia quaedam hujusmodi. Qui vero a te putantur facere injuriam, in futuris bonis nulla ex parte cum aliis viris degent. Et pater ad haec respondit: nunc quando persuasisti mihi, eos qui injuriam faciunt, injuriam pati, eos autem qui injuria afficiuntur, potius injuriam facere, adhuc amplius tota res iniquissima mihi videtur, quoniam iis quidem qui videntur conferre injuriam, multa iis concedunt qui futura elegerunt, qui vero videntur injuriam sustinere, ipsi eam inferunt, quia hominibus,

ρεύειν, ἐχθροὺς διαλλάσσειν, ὀργιζομένοις μὴ φιλονεικεῖν, τὰ ἑαυτοῦ ἀδεῶς παντὶ αἰτοῦντι παρέχειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα; καὶ ὁ πατήρ· πάντα μᾶλλον ἐνλόγως ὑποσταίη, εἴπερ τούτων τὸ ζῆν προκρίνει.

VII. Καὶ ὁ Πέτρος· οὐκ οὖν οὓς ἀδικεῖσθαι ἔλεγες, αὐτοὶ παρορισταὶ τυγχάνουσιν, καθὰ ἐν ἐτέρου εἰσὶν βασιλείᾳ, καὶ τοσῶτον ⁵ πλεονέκται εἰσὶν, ὅσον κεκτημένοι ὦσιν; οἱ ἀδικεῖν νομιζόμενοι τοσαῦτα ἐκάστω τῷ ἐξ ἐναντίας ὄντι χαρίζονται, ὅσα ἂν αὐτοῖς ἔχουν συγχωρῶσιν. αὐτῶν γὰρ ἐστὶν ταῦτα τῶν τὰ παρόντα ἐλομένων. καὶ εἰς τοσοῦτον φιλάνθρωποι εἰσιν, ὥς τὸ ζῆν αὐτοῖς συγχωρεῖν. καὶ τὸ μὲν παράδειγμα οὕτως ἔχει· ἄκουε δὴ ἀντὶ τὸ πρᾶγμα. ¹⁰ ὁ τῆς ἀληθείας προφήτης παρὼν ἐδίδουξεν ἡμᾶς, ὅτι ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς καὶ Θεὸς δυσὶν τισιν ἀπένειμεν βασιλείας δύο, ἀγαθῷ τε καὶ πονηρῷ, δούς τῷ μὲν κακῷ τοῦ παρόντος κόσμου μετὰ νόμῳ τὴν βασιλείαν, ὥστ' ἂν ἔχουν ἐξουσίαν κολάζειν τοὺς ἀδικοῦντας· τῷ δὲ ἀγαθῷ τὸν ἐσόμενον αἰῶνα αἰῶνα. ἕκαστον δὲ τῶν ἀν- ¹⁵ θρώπων ἐλεύθερον ἐποίησεν ἔχειν τὴν ἐξουσίαν ἑαυτὸν ἀπονέμειν ὃ βούλεται, ἢ τῷ παρόντι κακῷ, ἢ τῷ μέλλοντι ἀγαθῷ. ὥν οἱ ἐλόμενοι τὰ παρόντα ἐξουσίαν ἔχουσιν πλουτεῖν, τρυφᾶν, ἡδεσθαι, καὶ πᾶν ὃ τι ἂν δύνωνται. τῶν γὰρ ἐσομένων ἀγαθῶν οὐδὲν ἔξεσιν. οἱ δὲ τὰ τῆς μελλούσης βασιλείας κρίναντες λαβεῖν τῶν ἐνταῦθα ²⁰ ὥς ἀλλοτρίου βασιλέως ἴδια ὄντα αὐτοῖς νομίζεσθαι οὐκ ἔξεστιν, ἢ ὕδατος μόνου καὶ ἄρτου καὶ τούτων μεθ' ἰδρώτων ποριζομένων πρὸς τὸ ζῆν (ἐπειδὴ ἐκοντὶ ἀποθανεῖν οὐκ ἔξεστιν), ἔτι δὲ καὶ περιβολαίου ἐνός, γυμνὸν γὰρ ἐστάναι οὐκ ἐφίεται, ἕνεκεν τοῦ παντὸς ὁρῶντος οὐρανοῦ. ²⁵

VIII. Εἰ μὲν οὖν τὸν ἀκριβῆ τοῦ πράγματος λόγον ἀκοῦσαι θέλῃς, οὓς μικρῷ τάχιον εἴρηκας ἀδικεῖσθαι, αὐτοὶ μᾶλλον ἀδικῶσιν. ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ τὰ ἐσόμενα ἐλόμενοι ἐν τοῖς παρούσιν σύμεισιν τοῖς κακοῖς, κατὰ πολλὰ τῶν ἴσων αὐτοῖς ἀπολαύοντες, αὐτοῦ τε τοῦ ζῆν, τοῦ φωτός, τοῦ ἄρτου, τοῦ ὕδατος, τοῦ ἱματίου καὶ ἄλλων ³⁰ τοιούτων τινῶν. οἱ δὲ ἀδικεῖν ὑπὸ σοῦ νομισθέντες τοῖς ἐσομένοις ἀγαθοῖς ἀνδράσιν οὐδὲν συνπαράχουσιν. καὶ ὁ πατήρ πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο· νῦν με ὅτε πέπεικας ὅτι οἱ ἀδικοῦντες αὐτοὶ ἀδικῶνται, οἱ δὲ ἀδικούμενοι μᾶλλον πλεονεκτοῦσιν; ἔτι μᾶλλον ἀδικώτατον ὅλον μοι φαίνεται τὸ πρᾶγμα, ὅτι οἱ μὲν δοκοῦντες ἀδικεῖν πολλὰ ³⁵

qui hic ipsis concessere, non praebent illic eadem, quibus illi ipsos donarunt. Et Petrus: neque hoc iniquum est, quandoquidem unusquisque potestate praeditus est anteposendi vel praesentia vel futura, sive parva sint, sive magna. Qui proprio iudicio et consilio deligit, non afficitur injuria, neque, inquam, licet parva praeferat, quando et magna prostabant. Nam ei proposita etiam erant quae exigua sunt. Et pater ait: Recte locutus es. Etenim dictum est a quodam inter Graecos sapiente: *Culpa diligentium est, Deus culpa caret.*

IX. Sed et adhuc hanc mihi enarra rationem. Memini Clementem mihi dicere, nos injurias et afflictiones ad peccatorum remissionem pati. Et Petrus: Recte ita habet. Nos enim qui futura maluimus, quae plura possidemus, seu vestes, seu cibos, seu potiones, seu alia quaecumque, peccata possidemus, quia nihil debemus habere, uti paullo ante sermone declaravi. Omnibus possessiones peccata sunt. Earum qualitercumque privatio ademptio est delictorum. Dixit pater: recte habet, quemadmodum divisisti duos fines duorum regum, ut quis quod vult eligat ex iis quae in alterutro sita sunt potestate. Quid vero, an in omnibus juste patimur? Et Petrus: Justissime. Quandoquidem enim eorum qui salvantur terminus est, sicut dixi, ut nemo aliquid habeat, multis autem multae suppetunt possessiones, quae aliter et peccata, ideo per eximiam Dei humanitatem afflictiones inducuntur iis qui non pure vivunt, ut propter aliquantam erga Deum caritatem per temporaria supplicia aeternis poenis liberentur.

X. Tum pater: quid enim, nonne multos impios videmus pauperes? An propterea et illi inter eos qui salutem consequuntur numerandi sunt? Et Petrus: Nequaquam omnino. Non enim probanda est pauperis inopia, si, quae non oportet, appetat. Itaque nonnulli voluntate divites opum sunt et tamquam facultatum cupidi puniuntur. Sed nec quod aliquis sit pauper, statim justus est. Potest quippe pauper esse pecunia, at eam cupere, aut id facere quod praecipue non oportebat. Nam vel idola colit, vel blasphematur, vel fornicatur, vel indifferenter vivit, perjurus, mendax, aut infidelis. Caeterum Magister noster fideles pauperes beatos praedicavit, eosque non velut aliquid largientes: neque enim habebant: sed quia, cum nihil peccarent, ob id solum, quod inopiae ergo eleemosynam non

τοῖς τὰ ἐσόμενα ἐλομένοις συγχωροῦσιν, οἱ δὲ δοκοῦντες ἀδικεῖσθαι αὐτοὶ ἀδικοῦσιν, ὅτι τὰ ὅμοια οὐ παρέχουσιν ἐκεῖ τοῖς ἐνταῦθα αὐτοῖς συγκεχωρηκόσιν, ἃ αὐτοὶ αὐτοῖς συνεχώρησαν. καὶ ὁ Πέτρος· οὐδὲ τοῦτο ἄδικον, διὰ τὸ ἐξουσίαν ἔχειν ἕκαστον τὰ παρόντα αἰρεῖσθαι ἢ τὰ μέλλοντα, εἴτε μικρὰ εἴη, εἴτε μεγάλα. ἰδίᾳ κρίσει 5 καὶ βουλῇ ὁ ἐλόμενος οὐκ ἀδικεῖται, λέγω δὴ οὐδ' ἂν τὰ μικρὰ ἔληται, ἐπεὶ προέκειτο τὰ μεγάλα. προέκειτο γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ μικρά. καὶ ὁ πατὴρ ἔφη· ὀρθῶς ἔφης, καὶ γὰρ εἴρηται· τινὶ Ἑλλήνων σοφῷ· αἰτία ἐλομένων, Θεὸς ἀναίτιος.

IX. Ἄλλ' ἔτι μὴν καὶ τοῦτόν μοι διέλθε τὸν λόγον. μέμνη- 10 μαι τὸν Κλήμεντα εἰπόντα μοι, ὅτι τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ πάθη εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν πάσχομεν. καὶ ὁ Πέτρος· ὀρθῶς ἔχει καὶ οὕτως. ἡμεῖς γὰρ οἱ ἐλόμενοι τὰ ἐσόμενα, ἃ κεκτήμεθα πλείονα, εἴτε ἐσθῆτα εἴτε βρώματα εἴτε ποτὰ εἴτε ἄλλα τινά, ἁμαρτίας κεκτήμεθα, διὰ τὸ δεῖν μηδὲν ἔχειν, ὡς μικρῷ τάχιον διεῖλον τὸν 15 λόγον, πᾶσι τὰ κτήματα ἁμαρτήματα. ἢ τούτων ὅπως ποτὲ σέ- ρησις ἁμαρτιῶν ἐστὶν ἀφαίρεσις. καὶ ὁ πατὴρ ἔφη· ἀκολουθῶς ἔχει, καθὼς δύο διεῖλες ὄρους τῶν δύο βασιλείων, τὰ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ὄντων αἰρεῖσθαι ὁ βούλεται. τί δὲ παντάπασιν εἰ δικαίως πάσχομεν; καὶ ὁ Πέτρος· δικαιοῦτατα. ἐπεὶ 20 γὰρ ὁ τῶν σωζομένων ὄρος ἐστίν, ὡς ἔφην, τὸ μηδενὶ μηδὲν ὑπάρχειν, ὑπάρχει δὲ πολλὰ πολλοῖς κτήματα, καὶ τὰ ἄλλως ἁμαρτήματα, τούτου χάριν ἐξ ὑπερβαλλούσης Θεοῦ φιλανθρωπίας ἐπάγεται τὰ πάθη τοῖς μὴ εἰλικρινῶς πολιτευομένοις, ἵνα διὰ τὸ τοσῶς φιλό- 25 θεον προσκαίροις τιμωρίαις ἀγωνίῳ σωθῶσιν κολάσων.

X. Καὶ ὁ πατὴρ· τί δὲ οὐ πολλοὺς ἀσεβεῖς ὀρώμεν πένητας; παρὰ τοῦτο καὶ οὗτοι τῶν σωζομένων εἰσίν; καὶ ὁ Πέτρος· οὐ πάντως. οὐ γὰρ ἀποδεκτὴ ἡ τοῦ πένητος πενία, εἰς ὀρέγηται ὧν οὐ χρεῖ. ὥστε τινὲς τῇ προαιρέσει πλουτοῦσιν χρήμασιν, καὶ ὡς πλεονεκτεῖν ἐπιθυμοῦντες τιμωροῦνται. ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ πένητι εἶναι 30 τίνα πάντως δίκαιός ἐστιν. δύναται γὰρ πτωχὸς μὲν τοῖς χρήμασιν εἶναι, ἐπιθυμεῖν δὲ ἢ καὶ πράττειν ὁ προηγουμένως οὐ χρεῖ. ἢ γὰρ εἰδῶλα σέβει, ἢ βλασφημεῖ, ἢ πορνεύει, ἢ ἀδιαφόρως ζῇ, ἢ ἐπιπορκῶν, ἢ ψευδόμενος, ἢ ἀπίστως βιούς. πλὴν ὁ διδάσκαλος ἡμῶν πιστοὺς πένητας ἐμακάρισεν, καὶ αὐτοὺς οὐχ ὡς παρεσχηκότας 35

faciebant, condemnari non poterant. Tum pater: vere prorsus secundum propositam quaestionem res videntur recte habere: quare statui totam ordine audire doctrinam.

XI. Et Petrus: itaque deinceps studenti tibi discere quae ad nostram religionem pertinent, debeo ordine exponere doctrinam, ab ipso incipiens Deo, et ostendens, ipsum solum dici debere Deum, alios vero nec dici nec existimari, hominem autem qui secus fecerit, perpetuo supplicio multandum, ut qui in ipsum universorum Dominum maxime impius exstiterit. Atque his dictis, cumque aliqua perpeffione infestatis, aegrotantibus, et daemoniis imposuisset manus, item precatus esset ac eos curasset, dimisit populum. Et postea ita ingressus, solito admodum cibo percepto, se somno dedit.

Homilia Decimasexta.

I. Mane vero egressus Petrus, cum venisset ad locum in quo disserere solebat, ingentem hominum multitudinem convenisse vidit. Et simul ac ipse jam esset locuturus, introivit quidam ex ejus Diaconis, dicens: Simon, qui ab Antiochia ipsa vespera venit, audiens te promississe de monarchia seu principatu unius verba esse facturum, paratus est una cum Athenodoro Epicureo tibi disserenti intervenire, ut palam impugnet omnia quaecumque pro monarchia a te quomodocumque proferentur verba. Haec dicente Diacono ecce ingressus est Simon cum Athenodoro aliisque nonnullis sodalibus: et ante quam Petrus aliquid proferret, ipse anticipans ait:

II. Comperi, te heri Fausto pollicitum esse, quod hodie habito sermone ordine esses ostensurus, et incipiendo ab ipso universorum Domino, eum solum dicendum esse, alios vero neque dicendos, neque existimandos, quoniam qui secus fecerit, perpetuo supplicio multabitur. Ante omnia autem vere prudentiam tuam demiratus sum, quod speraveris te posse in tuam sententiam adducere virum sapientem, ad haec senem. At quae vis non obtinebis, me potissimum praesente tuosque redarguente falsos sermones. Forte enim absente me deceptus fuisset sapiens senex, cum imperitus sit librorum qui Judaeis palam sunt traditi.

τι, ἐδ' ἐγὰρ εἶχον, ἀλλ' ὡς μηδὲν ἁμαρτάνοντας, καὶ ἐπὶ μόνῳ τῷ τὴν ἐλεημοσύνην μὴ ποιεῖν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν, καταδικασθῆναι ἐκ ἔχοντας. καὶ ὁ πατήρ· ἀληθῶς πάντῃ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ὀρθῶς ἔχειν τὰ πράγματα φαίνεται, διὸ καὶ προαιρέσεως ἐγενόμην τῇ τάξει παντὸς ἐπακῶσαι τῷ λόγῳ. 5

XI. Καὶ ὁ Πέτρος· ἐκὼν τῷ λοιπῷ σπεύδοντί σοι τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν θρησκείαν μαθεῖν, ὀφείλω τῇ τάξει τὸν λόγον ἐκθεῖναι ἀπ' αὐτῷ ἀρχόμενος τῷ Θεῷ, καὶ δεικνὺς ὅτι αὐτὸν μόνον δεῖ λέγειν Θεόν, ἐτέρας δὲ μήτε λέγειν μήτε νομίζειν, καὶ ὅτι ὁ παρὰ τῷτο ποιῶν αἰωνίως ἔχει κολασθῆναι, ὡς εἰς αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων 10 δεσπότην ἀσεβήσας τὰ μέγιστα. καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ τοῖς ὑπὸ παθῶν ὀχλημένοις καὶ νοσῶσι καὶ δαιμονιωσὶ τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς καὶ ἐνδύμενος καὶ ἰασάμενος ἀπέλυσε τὴν ὄχλην. καὶ εἰθ' οὕτως εἰσιὼν τῶν συνηγεστέρων ἄλλων μεταλαβὼν ὑπῡωσιν.

ΟΜΙΛΙΑ 15'.

I. Ὁρθρῃ δὲ ἐξιὼν ὁ Πέτρος καὶ ἐπιστὰς ἐπὶ τὸν συνήθη 15 τῷ διαλέγεσθαι τόπον ὄχλον πολλὸν συνεστῶτα εἶδεν. καὶ ἅμα τῷ μέλλειν διαλέγεσθαι αὐτὸν εἰσῆγει τις τῶν αὐτῷ διακόνων λέγων· Σίμων ἀπὸ Ἀντιοχείας ἐληλυθὼς ἐπ' αὐτῆς ἐσπέρας, μαθὼν ὑποσχόμενόν σε τὸν περὶ μοναρχίας ποιεῖσθαι λόγον, ἐτοιμός ἐστιν μετὰ γε Ἀθηνοδώρῃ τῷ Ἐπιμερείῃ διωλεγομένῳ σοι ἐπελθεῖν, πρὸς τὸ 20 ἀντιλέγειν δημοσίᾳ πᾶσιν τοῖς ὑπὸ σὺ ὁπώσποτε ὑπὲρ μοναρχίας λεγομένοις λόγοις. ταῦτα τῷ διακόνῳ λέγοντος, ἰδὼς αὐτὸς εἰσῆγει Σίμων μετὰ Ἀθηνοδώρῃ καὶ ἄλλων τινῶν τῶν ἐταίρων. καὶ πρὸ τῷ τι τὸν Πέτρον φθιγγασθαι αὐτὸς προλαβὼν ἔφη.

II. Ἐμαθον ὡς ὑπέσχεο ἐχθὲς τῷ Φαύστῳ, εἰς τὴν σήμερον 25 δεῖξαι τῇ τάξει τὸν λόγον ποιούμενος, καὶ ἀπ' αὐτῷ ἀρχόμενος τῷ τῶν ὅλων δεσπότη, ὅτι αὐτὸν μόνον δεῖ λέγειν, ἄλλες δὲ μήτε λέγειν μήτε νομίζειν, ὅτι ὁ παρὰ τῷτο ποιῶν αἰωνίως κολασθῆναι ἔχει. πρὸ πάντων δὲ ἀληθῶς καταπέπληγμαί σε τὴν πρόνοιαν, ὅτι ἡλπίσας εἰς τὴν σὴν βύλησιν μεταπεῖσαι ἄνδρα σοφόν, καὶ ταῦτα πρεσβύ- 30 την. ἀλλ' ἐκ ἐπιτεύξεω τῶν σὼν βαλευνμάτων, ταύτῃ μάλλον, παρόντος ἐμῆ, καὶ τὴν ψευδεῖς σε διελέγοντος λόγους. ἴσως γὰρ ἐμῷ

Et nunc multis verbis supersedebo, ut citius promissionem tuam confutem. Quocirca coram nobis Scripturarum peritis quod pollicitus es incipe dicere. Sin autem reprehensionem veritus coram nobis vis promissum omittere, etiam sic sufficiens erit probatio, quod fallas, quandoquidem coram hominibus Scripturas callentibus non ausus sis loqui. Et vero jam cur exspecto ut dicas, qui maximum habeo testem pollicitationis tuae adstantem senem? Et post haec verba patrem intuitus ait: Dic mihi, virorum praestantissime: nonne iste homo tibi pollicitus est ostensurum se hodie, unum Deum esse, nec alium dicendum aut habendum Deum, illum autem qui secus fecerit, tamquam peccatorem maximum perpetuo supplicio multandum esse? An enim non respondes mihi?

III. Respondit pater: Recte a me testimonium postulares, Simon, si antea Petrus negasset. Nunc autem non verebor dicere quae dicenda sunt. Arbitror te ira constrictum ac inflammatum velle disputationem suscipere: porro neque convenit te hoc facere, neque nos tali praebere aurem, quoniam id pugnam videre est, et non ad veritatem juvari. Atque nunc, ex Graeca eruditione sciens, quo modo gerere se debeant disceptantes, commonebo. Uterque vestrum dogma suum exponat, et alternis verba fiant. Quod si solus Petrus explicet suam sententiam, tu vero tuam reticeas, fieri potest, ut aliquis a te prolatus sermo et tuam et illius opinionem premat, atque ut uterque vestrum, licet revera sit illo sermone victus, non videatur tamen superatus, sed is solus, qui suam opinionem exposuit, ille vero, qui non exposuit, non videatur pariter esse superatus, immo superasse existimetur. Et Simon respondit: Faciam quemadmodum dicis: verum valde timeo, ne jam ipsius verbis occupatus non sis iudex veri studiosus.

IV. Et Pater respondit: ne me cogas temere ac indicta causa tibi assentiri, ut iudex videar veritatis amans. Quod si vera audire cupis, tua potius sententia praeoccupatus sum. Ac Simon: Quomodo es praeoccupatus, qui nescis quid sentiam? At pater: Facile est illud cognoscere: et quonam pacto, audi. Pollicitus es, a te falsi convictum iri Petrum, qui unum esse Deum asserat. Caeterum qui promittit se falsi redarguturum assertorem unius Dei, is, ut vera loquens, non idem affirmat. Si enim idem diceret cum eo, qui ementita loquitur, ipse quoque esset men-

μὴ παρόντος ἡπατήθη ἂν ὁ σοφὸς γέρων, ιδιώτης ὢν τῶν παρὰ Ἰουδαίοις δημοσίᾳ πεπιστευμένων βίβλων. καὶ τὸ νῦν τὰς πολλὰς ὑπερθήσομαι λόγους, ἵνα τῆς ὑποσχέσεώς σε τάχιον τὸν ἔλεγχον ποιήσωμαι. διὸ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν τῶν τὰς γραφὰς εἰδόντων, ὁ ὑπέσχεε λέγειν, ἄρξαι. εἰ δὲ τὸν ἔλεγχον αἰδόμενος ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν σὴν ὑπόσχεσιν 5 παραλιπεῖν θέλεις, αὐτάρκης καὶ ὕτως ἢ ἀποδείξεις ὅτι ψεύδῃ, καθ' ὅτι ἐπὶ τῶν τὰς γραφὰς εἰδόντων εἰπεῖν ἔκ ἐτόλμηςας. καὶ νῦν δὲ τί σε ἀναμένω λέγειν, μέγιστον ἔχων μάρτυρα τῆς ὑποσχέσεώς σε τὸν παρεστῶτα γέροντα; καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐμβλέψας τῷ πατρὶ ἔφη· εἰπέ μοι, ἀνδρῶν πάντων τιμιώτατε, ἔχι ὕτος ὁ ἀνὴρ ὑπέσχετό σοι 10 δεῖξαι σήμερον, ὅτι εἰς ἔστιν Θεὸς καὶ ἐ χρηΐ ἕτερόν τινα λέγειν ἢ νομίζειν Θεόν, ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ὡς τὰ μέγιστα ἀμαρτάνων, αἰωνίως κολασθῆναι ἔχει; ἢ γὰρ ἔκ ἀποκρίνῃ μοι;

III. Καὶ ὁ πατήρ ἔφη· καλῶς ἂν τὴν μαρτυρίαν παρ' ἐμῇ ἀπήγεις, Σίμων, εἰ πρότερον ἡρνεῖτο ὁ Πέτρος· νῦν δὲ ἔκ αἰδεσθῆ- 15 σομαι λέγειν ἃ δεῖ λέγειν. οἶμαί σε ὀργῇ πεπρησμένον διαλεχθῆναι θέλεις, ὅπερ ἀνοίκειόν σοι τῷτο ποιεῖν, καὶ ἡμῖν τοιοῦτον ὑπακύνειν, ὅτι μάχην ἔστιν ἱστορεῖν, καὶ ἐ πρὸς ἀλήθειαν ὠφελεῖσθαι. καὶ νῦν ἐξ ἑλληνικῆς παιδείας, ὡς χρηΐ τὰς ζητῶντας ποιεῖν, εἰδὼς ὑπομνήσω. ἐκάτερος ὑμῶν τὸ ἑαυτῷ δόγμα ἐκθέσθω, καὶ εἰς ἕτερον οἱ λόγοι 20 γενέσθωσαν. εἰ δὲ Πέτρος μόνος ἐκθῆται τὸ ἑαυτῷ φρόνημα, σὺ δὲ τὸ σὸν σιωπᾶς, ἐνδέχεται τινα λόγον ὑπὸ σῇ ῥηθέντα θλίβειν τὸ ἑαυτῷ καὶ τὸ σὸν φρόνημα, καὶ ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὑπὸ τῷ λόγῳ ἡττηθέντας μὴ φαίνεσθαι ἡττημένους, ἀλλὰ τὸν ἐκθέμενον τὸ φρό- νημα, τὸν δὲ μὴ ἐκθέμενον ὁμοίως ἡττημένον μὴ πρόδηλον εἶναι, ἀλλὰ 25 καὶ νενικηκέναι νομίζεσθαι. καὶ ὁ Σίμων ἀπεκρίνατο· ποιήσω ὡς λέγεις, ἀθθυμῶ δὲ μήπως ἤδη προειλημμένος αὐτῷ τοῖς λόγοις ἐ φι- λαλήθης ἔση κριτής.

IV. Καὶ ὁ πατήρ ἀπεκρίνατο· μή με βιάζε ἀκρίτως συν- θέσθαι σοι, ἵνα δόξω φιλαλήθης εἶναι κριτής, εἰ δὲ τάληθῃ ἀκῶσαι 30 θέλῃς, τῷ σῷ φρονήματι μᾶλλον προείλημμαι. καὶ ὁ Σίμων· πῶς προείληψαι, ἔκ εἰδὼς ὁ φρονῶ; καὶ ὁ πατήρ· τῷτο ῥαδίον ἔστιν εἰδέναι, καὶ πῶς ἄκωσον. ἐλέγχειν ὑπέσχε Πέτρον ἵνα Θεὸν λέγοντα εἶναι, ὅτι ψεύδεται, ὁ δὲ ἕνα λέγοντα ψεύσματος ἐλέγξαι ἐπαγγελλό- μενος, ὡς ἀληθεύων, τὸ αὐτὸ ἐ λέγει. εἰ γὰρ τῷ καταψευδομένῳ 35

dax: si vero contraria dicere se ostendit, tunc verus est. Non alia ergo ratione praedicatorum unius Dei esse mendacem pronuncias, nisi quia multos Deos esse censes. Atqui multos Deos esse ego quoque aio. Idem igitur, quod tu, ante disceptationem dico, et pro te potius sum occupatus. Quare non debes de me esse anxius, sed Petrus, quia adhuc contra atque ille sentio. Propterea post disputationem vestram spero, quod veri studiosus iudex, deposita anticipatione, praevalenti consensurus sim orationi. Haec cum pater dixisset, sensim clamor quidam laudationis a populo exortus est, quoniam ita pater esset locutus.

V. Porro Petrus dixit: ego, sicut controversiae arbiter pronunciavit, agere sum paratus: jamque absque ulla mora meam de Deo sententiam explicabo. Unum ego esse Deum assero, conditorem coeli et terrae omniumque iis contentorum. Ac alium neque dicere, neque existimare licet. Tum Simon: Ego autem aio, a Scripturis quae apud Iudaeos creduntur, dici multos Deos, nec de eo succensere Deum, quoniam ipse per Scripturas suas plures Deos prolocutus est.

VI. Statim ergo in prima legis voce illos similiter ac se praedicare dignoscitur. Ita scriptum est, quod, cum primo homini praeceptum fuisset a Deo, ut de cunctis arboribus paradisi comederet, non comederet tamen de arbore cognoscendi bonum et malum, serpens per mulierem, promittendo illis divinitatem, comedere persuasos fecit aspicere, sicque postquam aspexerunt, Deus istis dixit: *ecce Adam factus est quasi unus ex nobis*. Itaque serpens, quando dixit: *eritis sicut Dii*, quasi Dii exsistant, locutus apparet, eo magis quod Deus suum addiderit testimonium, iis verbis: *ecce Adam factus est quasi unus ex nobis*. Ita qui multos esse Deos asseruit serpens, mentitus non est. Praeterea per illud quod scriptum est: *Dii non detrahes, et principibus populi tui non maledices*, plures Deos significat, quibus nec maledici vult. Sed et alibi scriptum est: *si ausus est Deus alius ingredi, et accipere sibi gentem de media gente, sicut ego Dominus Deus*. Illud: *si ausus est Deus alius*, tamquam sint alii, dixit. Et alias: *Dii qui coelum et terram non fecerunt, pereant*: velut non perituri sint illi qui fecerunt. Et alio loco ait: *attende tibi, ne vadens servias Diis aliis, quos ignoraverunt patres tui*: tamquam alii Dii sint, quos sequi non debeant, loquitur. Et iterum: *Nomina Deorum aliorum non ascendent in tabia*

τὸ αὐτὸ λέγει, καὶ αὐτὸς ψεύδεται, εἰ δὲ τὰ ἐναντία λέγων ἀπο-
δείκνυσιν, τότε ἀληθεύει. ἐκ ἄλλως ἐν τὸν ἕνα Θεὸν εἶναι λέγοντα
ψεύστην λέγεις, εἰ μὴ τι ἂν ὅτι πολλὰς δοξάζεις θεὸς. Θεὸς δὲ
πολλὰς εἶναι καὶ γὰρ λέγω. τὸ αὐτὸ ἐν σοι πρὸ τῆς ζητήσεως λέγω.
σοὶ μᾶλλον προεὶλημμαι. καὶ κατὰ τὸτο ἀγωνιᾶν περὶ ἐμῆ ἐκ ὀφεί- 5
λεις, ἀλλὰ Πέτρος, ὅτι ἀκμὴν αὐτῷ τὰ ἐναντία φρονῶ. ὅπερ
μετὰ τὴν ὑμετέραν ζήτησιν ἐλπίζω φιλαλήθης ὧν κριτῆς, πρόληψιν
ἀποδυσάμενος, τῷ ἐπικρατῶντι συνθέσθαι λόγῳ. ταῦτα τῷ πατρὸς
εἰπόντος ἡρέμα βοή τις ἐπαίνας ἐκ τῶν ὄχλων ἐγένετο ἐπὶ τῷ ἕτως
τὸν πατέρα διαλεχθῆναι. 10

V. Καὶ ὁμῶς ὁ Πέτρος ἔφη· ἐγὼ, ὡς ὁ τῶν λόγων μεσίτης
εἶρηκεν, ποιῶν ἑτοιμός εἰμι, καὶ ἤδη ποτὲ πρὸ πάσης ἀναβολῆς
τὸ ἐμὸν περὶ Θεοῦ ἐκθήσομαι φρόνημα. καὶ γὰρ ἕνα Θεὸν εἶναι λέγω,
τὸν πεποιηκότα τὸν ἕρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα.
ἄλλον τε ἔτε λέγειν, ἔτε νομίζειν ἔξεστιν. καὶ ὁ Σίμων· ἐγὼ δὲ 15
φημι τὰς πεπιστευμένας γραφὰς παρὰ Ἰουδαίοις πολλὰς λέγειν θεὸς,
καὶ μὴ χαλεπαίνειν ἐπὶ τούτῳ τὸν Θεόν, τῷ αὐτὸν διὰ γραφῶν
αὐτῷ πολλὰς θεὸς εἰρηκεῖναι.

VI. Αὐτίκα γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ φωνῇ τῷ νόμῳ φαίνεται καὶ
ἐαυτῷ αὐτὸς ὁμοίως λέγων. ἕτως γέγραπται, ὡς ὅτι τῷ πρώτῳ 10
ἀνθρώπῳ, ἐντολὴν ἔχοντι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀπὸ παντὸς ξύλου τῷ ἐν
τῷ παραδείσῳ φαγεῖν, ἀπὸ δὲ τῷ ξύλῳ τῷ γινώσκειν καλὸν καὶ πο-
νηρὸν μὴ φαγεῖν, ὁ ὄφεις διὰ τῆς γυναικὸς ἐπὶ ὑποσχέσει τῷ γενέσθαι
αὐτὸς θεὸς φαγεῖν αὐτὸς πείσας, ἀναβλέψαι ἐποίησεν· καὶ εἰθ' 15
ἕτως ὁ Θεὸς ἀναβλέψαςιν αὐτοῖς ἔφη· ἰδὲ γέγονεν Ἀδὰμ, ὡς εἰς
ἡμῶν. ὁ μὲν ἐν ὄφει εἰπὼν· ἔσεσθε ὡς θεοί, ὡς ὄντων θεῶν εἰρη-
κῶς φαίνεται· ταύτῃ μᾶλλον ἢ καὶ Θεὸς ἐπεμαρτύρησεν εἰπὼν·
ἰδὲ γέγονεν Ἀδὰμ ὡς εἰς ἡμῶν. ἕτως ὁ τὸς πολλὰς εἰπὼν ὄφεις
εἶναι θεὸς ἐκ ἐψεύσατο. πάλιν τὸ γεγράφθαι· θεὸς ἐ κακολογή-
σεις καὶ ἄρχοντας τῷ λαῷ σε ἐ κακῶς ἐρεῖς, πολλὰς σημαίνει θεὸς, 20
ὅς ἐδὲ κακολογεῖσθαι θέλει. ἀλλὰ καὶ ἄλλοθι πε γέγραπται· εἰ ἐτόλμησεν
Θεὸς ἕτερος εἰσελθεῖν, καὶ λαβεῖν ἐαυτῷ ἔθνος ἐκ μέσας ἔθνους, ὡς ἐγὼ κύ-
ριος ὁ Θεός. τὸ εἰπεῖν, εἰ ἐτόλμησεν Θεὸς ἕτερος, ὡς ὄντων ἐτέρων εἰρη-
κεν. καὶ ἄλλοτε· Θεοὶ οἱ τὸν ἕρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθω-
σαν· ὡς τῶν μὴ πεποιηκότων ἀπόλλυσθαι μελλόντων. καὶ ἄλλῃ 25

tua. Hic quoque multos Deos dicit, quorum non vult proferri nomina. Rursumque scriptum est: *Dominus Deus tuus ipse est Deus Deorum.* Et adhuc: *quis similis tibi, Domine, in Diis?* Ac rursus: *Deus Deorum Dominus.* Iterumque: *Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat.* Unde miror, qua ratione tot Scripturarum vocibus multos esse Deos testantibus, tu affirmaveris non oportere nec dicere, nec esse existimare. De reliquo, si quid adversus clare dicta habes effari, coram omnibus eloquere.

VII. Respondit Petrus: breviter audi ad ea quae objecisti: eadem lex, quae saepe Deos nominat, ipsa iudaico populo ait: *en, Domini Dei tui est coelum coeli, et omnia quae in eis sunt*, dans comprehendere, quod licet Dii exsistant, sub eo sunt, id est, sub Deo Iudaeorum. Et iterum: *quia Dominus Deus tuus ipse est Deus in coelo sursum, et in terra deorsum, et non est alius praeter eum.* Et alibi Scriptura dicit Iudaeorum populo: *Dominus Deus tuus ipse est Deus Deorum*, ita ut quamvis Dii exsistant, sub Iudaeorum Deo sint. Et aliis verbis de eo ait Scriptura: *Deus magnus et verus, qui non accipit personam, neque sumet munera, facit iudicium pupillo et viduae.* Scriptura Deum Iudaeorum nuncupando magnum et verum et facientem iudicium, alios pusillos nec veros denotavit. Sed et altero quodam in loco Scriptura dicit: *Vivo ego, dicit Dominus, non est alius Deus praeter me. Ego primus, ego novissimus, praeter me non est Deus.* Ac rursum: *Dominum Deum tuum timebis, et illi soli servies.* Et adhuc: *audi Israël, Dominus Deus noster Dominus unus est.* Sicque multa testimonia cum iuramento consignant, Deum unum esse, et praeter illum non esse Deum. Unde miror, qua ratione cum tot loca testentur unum esse Deum, tu multos esse affirmes.

VIII. Et Simon: principio ea mihi tecum fuit conditio, ut ex Scripturis convincerem te mendacii, dicentem nequaquam vocari debere Deos. Quocirca multis Scripturarum vocibus ostendi, ab ipsis Scripturis divinis

πε λέγει· ἔπεχε σεαυτῷ, μὴ πορευθεὶς λατρεύσης θεοῖς ἑτέροις, οἷς ἐκ ἡδυσαν οἱ πατέρες σε, ὡς ὄντων θεῶν ἑτέρων, οἷς καὶ μὴ ἔξα-
 κολασθεῖν αὐτὸς λέγει. καὶ πάλιν· ὀνόματα θεῶν ἑτέρων ἐκ ἀνα-
 βήσεται ἐπὶ τῶν χειλέων σε. καὶ ἐνταῦθα πολλὰς θεὰς λέγει, ὧν
 τὰ ὀνόματα ὀνομάζεσθαι ἐ θέλει. καὶ πάλιν γέγραπται· Κύριος ⁵
 ὁ Θεός σε, ἕτος Θεός τῶν θεῶν. καὶ πάλιν· τίς ὁμοίός σοι,
 κύριε, ἐν θεοῖς; καὶ πάλιν· Θεὸς θεῶν κύριος. καὶ πάλιν· ὁ
 Θεὸς ἔστι ἐν συναγωγῇ θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ θεὰς διακρίνει. ὅθεν
 θαυμάζω πῶς τοσούτων φωνῶν ἐγγράφως μαρτυρεσῶν πολλὰς εἶναι
 θεὰς, σὺ διαβεβαίωσαι μὴ δεῖν μήτε λέγειν μήτε εἶναι νομίζειν. ¹⁰
 λοιπὸν πρὸς τὰ σαφῶς ῥηθέντα τί ἔχεις εἰπεῖν, ἐπὶ πάντων λέγε.

VII. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· συντομώτερον ἄκουε πρὸς ἃ εἰρηκας.
 αὐτὸς ὁ νόμος ὁ πολλάκις εἰπὼν θεὰς αὐτὸς τῷ Ἰσδαίῳ ὅλῳ
 λέγει· ἰδὲ κυρίε τῷ Θεῷ σε ὁ ἑρανός τῷ ἑρανό, καὶ πάντα ὅσα
 ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, συμπεριλαβὼν, ὅτι εἰ καὶ εἰσιν θεοὶ, ὑπ' αὐτόν ¹⁵
 εἰσιν, τετέστιν ὑπὸ τὸν Ἰσδαίων Θεόν. καὶ πάλιν· ὅτι κύριος ὁ
 Θεός σε, ἕτος Θεός ἐν τῷ ἑρανό ἄνω, καὶ ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ
 ἐκ ἐστὶν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ ἄλλη πε λέγει ἡ γραφή τῷ Ἰσδαίων
 ὅλῳ· Κύριος ὁ Θεός σε, ἕτος Θεός τῶν θεῶν, ὥσπερ ὅτι εἰ καὶ
 εἰσιν θεοὶ, ὑπὸ τὸν Ἰσδαίων Θεόν εἰσιν. καὶ ἄλλη πε περὶ αὐτοῦ ²⁰
 λέγει ἡ γραφή· ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ἀληθινός, ὃς ἐ λαμβάνει εἰς
 πρόσωπον, οὐδὲ μὴ λάβῃ δῶρον, ποιῶν κρίσιν ὁρφανῶ καὶ χήρᾳ.
 μέγαν δὲ καὶ ἀληθινόν καὶ κρίσιν ποιῶντα τὸν Ἰσδαίων ἡ γραφή
 εἰπῶσα Θεόν, τὰς ἄλλας μικρὰς καὶ ἐκ ἀληθινὸς ἐσήμανεν. ἀλλὰ
 καὶ ἄλλη πε λέγει ἡ γραφή· ζῶ ἐγὼ, λέγει κύριος, ἐκ ἐστὶν Θεός ²⁵
 ἕτερος πλὴν ἐμοῦ. ἐγὼ πρῶτος, ἐγὼ μετὰ ταῦτα, πλὴν ἐμοῦ Θεός
 ἐκ ἐστὶν. καὶ πάλιν· Κύριον τὸν Θεόν σε φοβηθήσῃ, καὶ αὐτῷ
 μόνῳ λατρεύσεις. καὶ πάλιν· ἄκουε Ἰσραὴλ, κύριος ὁ Θεός ἡμῶν
 κύριος εἷς ἐστὶν. καὶ ὁμῶς πολλὰι φωναὶ μεθ' ὅρκου ἐπισφραγίζε-
 σιν, ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ πλὴν αὐτοῦ ἐκ ἐστὶν Θεός. ὅθεν ³⁰
 θαυμάζω, πῶς τοσούτων μαρτυρεσῶν φωνῶν ἔνα εἶναι Θεόν, σὺ πολλὰς
 εἶναι λέγεις.

VIII. Καὶ ὁ Σίμων· ὁ λόγος τὴν ἀρχὴν ἦν μοι πρὸς σέ,
 ἀπὸ γραφῶν ἐλέγξαι σε, ὅτι ψεύδῃ, λέγων μὴ αὐτὰ δεῖν φθέγγεσθαι
 θεός. ὅθεν πολλὰς ἐγγράφους ἔδειξα φωνὰς, ὅτι αὐταὶ αἱ θείαι ³⁵

plures pronunciari Deos. Tum Petrus: ipsae, quae multos Deos pronuntiant, Scripturae, eadem adhortatae nos sunt his verbis: *Nomina Deorum aliorum non ascendent in labia tua*. Sic praeter id quod scriptum est, non locutus sum, Simon. Et Simon: audi ad hoc et tu Petre. Peccare mihi videris, qui Diis detrahis, cum Scriptura dicat: *(Diis) non detrahes, et principibus populi non maledices*. Ac Petrus: non pecco, Simon, consequenter Scripturis perditionem eorum praenotans: ita enim scriptum est: *Dii qui coelum et terram non fecerunt, pereant*, atque sic ille locutus est, non quasi quidam Dii fecerint ea, et non pereant, quemadmodum interpretatus es. Unus enim declaratur creator eo quod initio scriptum est: *in principio creavit Deus coelum et terram*. Nec dixit, *Dii*. Et alibi ait: *et opera manuum ejus annuntiat firmamentum*. Atque in alio loco scriptum est: *coeli ipsi peribunt, tu autem permanebis in aeternum*.

IX. Dixit Simon: Ad hoc quod ego multos esse Deos ostendi ex Scripturis, quas manifestas exhibui, tu itidem vel plura testimonia ex iisdem Scripturis attulisti, probans unum esse Deum, eumque Judaeorum. Et ad id quod dixi: *non oportet Diis maledicere*, subjunxisti, ut declares unum esse creatorem, quod *qui non crearunt, perire habent*. Cumque dixerim, nominandos esse Deos, quoniam et Scripturae eos nominant, etiam ad haec demonstrasti, non oportere eorum nomina proferre, eo quod eadem Scriptura dicat, nomina Deorum aliorum non esse pronuncianda. Quandoquidem ergo eadem Scripturae multos dicunt esse Deos, et alibi, unum solum esse, et aliquando, iis non maledicendum, ex hoc quid concludere debemus, nisi quod ipsae nos decipiunt Scripturae?

X. Petrus respondit: non decipiunt, sed redarguunt, ac in publicum proferunt malam erga Deum voluntatem in unoquoque instar serpentis latitantem. Multis enim ac variis typis similes jacent. Unusquisque ergo cerae consimilem habens voluntatem suam, dum scripturas perillustrat, cunctaque in illis invenit, qualem Deum esse vult, talem exprimit, immissa voluntate, quae (ut dixi) assimilatur cerae. Quia ergo quidquid vult aliquis de Deo sentire, in Scripturis offendit, ea gratia ille quidem multorum Deorum imagines ex iis effingit, at nos Dei veri speciem ex-

γραφαὶ πολλὰς φθέγγονται θεοὺς. καὶ ὁ Πέτρος· αὐταὶ αἱ πολλὰς φθεγγόμεναι θεοὺς γραφαὶ, αὐταὶ παρήνευσαν ἡμῖν εἰπεῖσαι· ὀνόματα θεῶν ἐτέρων ἐκ ἀναβήσεται ἐπὶ τῶν χειλέων σε. ἔτως ἐ παρὰ τὸ γεγραμμένον ἔφην, ὃ Σίμων. καὶ ὁ Σίμων· ἄκουσον πρὸς αὐτὸ καὶ σὺ, ὦ Πέτρε. ἁμαρτάνειν μοι δοκεῖς, ὅτι αὐτῶν καταλέγεις, 5 τῆς γραφῆς λεγέσης· οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντας τοῦ λαοῦ οὐ κακῶς ἐρεῖς. καὶ ὁ Πέτρος· οὐχ ἁμαρτάνω, Σίμων, ἀκολούθως ταῖς γραφαῖς τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν προσημαίνων· οὕτω γὰρ γέγραπται· θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν· καὶ τοῦτο εἰπὼν οὐχ ὡς ἐνίων πεποιηκότων, καὶ μὴ ἀπολλυμένων, ὡς 10 ἐρμήνευσας. δηλοῦται γὰρ εἰς ὁ πεποιηκὼς τῷ ἀπαρχῆς γεγράφθαι· ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ οὐκ εἶπεν· οἱ θεοί. καὶ ἄλλη που λέγει· ποιήσιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα. καὶ ἐν ἐτέρῳ γέγραπται· οἱ οὐρανοὶ αὐτοὶ ἀπολύ- 15 ται, σὺ δὲ διαμενεῖς εἰς τὸν αἰῶνα.

ΙΧ. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη· πρὸς τὸ ἐμὲ δεῖξαι πολλοὺς εἶναι θεοὺς ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἃς σαφεῖς παρέστησα, σὺ δὲ τὰς αὐτὰς ἢ καὶ πλείονας φωνὰς ἀπὸ τῶν αὐτῶν γραφῶν ἐνήτοχας, δεικνύων ὅτι εἰς ἐστὶν Θεός, καὶ οὗτος Ἰουδαῖον. καὶ πρὸς τὸ εἰπεῖν με, οὐ δεῖ κακολογεῖν θεοὺς, ἐπήγαγες πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι εἰς ἐστὶν ὁ πε- 10 ποιηκὼς, ὅτι οἱ μὴ πεποιηκότες ἀπολέσθαι ἔχουσιν. πρὸς δὲ τὸ εἰπεῖν με, ὅτι δεῖ θεοὺς λέγειν, καθ' ὃ καὶ αἱ γραφαὶ αὐτοὺς λέγε- σιν, καὶ πρὸς τούτοις ἔδειξας, ὅτι μὴ δεῖ αὐτῶν ὀνόματα φθέγγεσθαι, τῷ τὴν αὐτὴν γραφὴν εἰπεῖν, ὀνόματα θεῶν ἐτέρων μὴ φθέγγεσθαι. ἐπεὶ οὖν αὐταὶ αἱ γραφαὶ πολλοὺς λέγουσιν εἶναι θεοὺς, καὶ ἄλλοτε 15 εἶνα μόνον εἶναι, καὶ ὅτε μὲν μὴ κακολογεῖσθαι, ὅτε δὲ κακολογεῖσθαι, πρὸς τοῦτο τί δεῖ λογίσασθαι, ἢ ὅτι αὐταὶ ἡμᾶς αἱ γραφαὶ πλα- νῶσιν;

X. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· οὐ πλανῶσιν, ἀλλ' ἐλέγχουσιν, καὶ εἰς φανερόν ἄγουσιν τὴν ἐν ἐκάστῳ κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐνδομυχοῦσαν 20 ὥσπερ ὄφως κακὴν προαίρεσιν. πολλοῖς γὰρ καὶ διαφοροῖς τύποις εἰοικνῶαι πρόκεινται. ἕκαστος οὖν κηρῷ εἰοικνῶν τὴν αὐτοῦ προ- αἶρεσιν ἔχων, περιβλεψάμενος αὐτὰς καὶ πάντα εὐρὼν ἐν αὐταῖς, ὅποιον Θεὸν εἶναι λέγει, τὴν ὡς ἔφην κηρῷ εἰοικνῶν προαίρεσιν ἐπι- βαλὼν ἀπομάσσεται. ἐπεὶ οὖν ὁ τι ἂν βούλεται τις περὶ Θεοῦ 35

pressimus, ex nostra forma verum agnoscentes exemplar. Sed et nobis insita anima illius imagine ad immortalitatem induta est. Ejus parentem si relinquo, justo judicio ea quoque me relinquet, ipso facinore indicans injustum, et, ut quae veniat a justo, juste me deseret, sicque animam post punitionem perdam, deficiente auxilio ab ea orto. Si autem est alius Deus, primum aliam speciem induat, aliam formam, ut per corporis novam figuram novum agnoscam Deum. Sed et si figuris figuram mutet, numquid et animae substantiam? Quod si eam quoque mutaverit, non amplius ego sum, qui alius factus fui tum figura, tum substantia. Alios ergo creet, si alius est. Porro non est. Si enim esset, creasset utique. Cum ergo non creaverit, tamquam qui non existit, revera existentem relinquat. Nullus quippe est, nisi sola Simonis opinione. Ego alium Deum non recipio, praeter eum solum qui me condidit.

XI. Tum Simon: quia video te frequentius sermonem facere de Deo qui te creavit, discite a me quemadmodum in ipsum etiam impius sis. Apparet duos esse creatores, sicut ait Scriptura: *et dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem et ad similitudinem nostram. Faciamus* duos significat, aut plures, certe non unum.

XII. Et Petrus respondit: unus est, qui sapientiae suae dixit: *faciamus hominem*. Huic vero sapientiae, tamquam proprio spiritui, ipse semper congaudebat. Unita quidem est Deo, ut anima, ab eo autem extenditur, velut manus, universitatem producens. Propter hoc vero et unus homo conditus est, ab eo autem etiam sexus femineus processit. Cumque una sit genere, dualitatem facit. Nam per extensionem et contractionem unitas dualitas esse censetur. Itaque recte facio, deferendo omnem honorem uni Deo, tamquam parentibus. Dixit Simon: quid vero, et si Scripturae alios Deos aiunt, non admittes?

XIII. Petrus respondit: si Scripturae, si prophetae Deos dicunt, in tentationem audientium dicunt, ita quippe scriptum est: *si surrexerit apud te propheta, dans tibi signa et prodigia, et evenerit signum illud ac prodigium, dixerit vero tibi: eamus et colamus Deos alienos, quos nescierunt patres tui, non audietis Prophetam illum: in primis sint manus tuae ad lapidandum eum. Tentavit enim te avertere*

φρονεῖν, ἐν αὐταῖς εὐρίσκει, τούτου χάριν ὁ μὲν πολλῶν θεῶν εἰ-
 δέας ἀπομάσσεται ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἡμεῖς τὴν τοῦ ὄντος ἀπεμαξά-
 μεθα εἰδέαν, ἐκ τῆς ἡμετέρας μορφῆς τὸν ἀληθῆ ἐπιγινώσκτες τύπον.
 ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνδυσθὲν ἡμῶν ψυχὴ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα πρὸς ἀθανασίαν
 ἡμφίεσται. ταύτης τὸν γεννήτορα εἰς καταλίπω, δικαίᾳ κρίσει καὶ 5
 αὐτὴ με καταλιπεῖν ἔχει, αὐτῷ τολμήματι γνωρίσασα ἄδικον, καὶ
 ὡς ἀπὸ δικαίου δικαίως καταλείψει με· καὶ οὕτως τὴν ψυχὴν μετὰ
 κόλασιν, τῆς ἀπ' αὐτῆς ἀπολειφθεῖς βοηθείας, φθαρῆσομαι. εἰ
 δὲ ἔστιν ἕτερος, πρῶτον ἐνδυσάτω ἑτέραν εἰδέαν, ἑτέραν μορφὴν,
 διὰ τῆς τοῦ σώματος καινῆς μορφῆς τὸν καινὸν ἐπιγινῶν Θεόν. 10
 εἰ δὲ καὶ τὴν μορφὴν ἀλλάξῃ, μὴ τι καὶ τῆς ψυχῆς τὴν οὐσίαν;
 εἰ δὲ καὶ ἀλλάξῃ, οὐκ ἔτι ἐγὼ εἰμι, ἄλλος γεγόμενος καὶ μορφῇ καὶ
 οὐσίᾳ. ἄλλος οὖν πλατέτω, εἰ ἄλλος ἐστίν. οὐκ ἔστιν δέ. εἰ
 δὲ ἦν, ἔπλασεν ἄν. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἔπλασεν, ὡς οὐκ ὦν τὸν ὄντα
 τῷ ὄντι καταλιπέτω. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ἢ μόνῃ γνώμῃ Σίμωνος. 15
 ἐγὼ ἄλλον Θεὸν οὐ παραδέχομαι, πλὴν τὸν κτίσαντά με μόνον.

XI. Καὶ ὁ Σίμων· ἐπεὶ πυκνότερόν σε ὁρῶ τὸν λόγον ποι-
 ούμενον ὑπὲρ τοῦ πλάσαντός σε Θεοῦ, μάθε παρ' ἐμοῦ, πῶς καὶ
 εἰς αὐτὸν ἀσεβεῖς. οἱ πλάσαντες δύο φαίνονται, ὡς ἡ γραφὴ λέγει·
 καὶ εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν 10
 ἡμετέραν. τὸ ποιήσωμεν δύο σημαίνει, ἢ πλείονας, πλὴν οὐχ ἕνα.

XII. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· εἰς ἐστὶν ὁ τῇ αὐτοῦ σο-
 φία εἰπών· ποιήσωμεν ἄνθρωπον. ἡ δὲ σοφία ὥσπερ ἰδίῳ πνεύματι
 αὐτὸς αἰὲ συνέχαιρεν. ἦνωται μὲν ὡς ψυχὴ τῷ Θεῷ, ἐκτείνεται
 δὲ ἀπ' αὐτοῦ, ὡς χεὶρ, δημιουργοῦσα τὸ πᾶν. διὰ τοῦτο δὲ καὶ 15
 εἰς ἄνθρωπος ἐγένετο, ἀπ' αὐτοῦ δὲ προῆλθεν καὶ τὸ θῆλυ. καὶ
 μία οὖσα τῷ γένει δυάς ἐστίν. κατὰ γὰρ ἔκτασιν καὶ συστολὴν
 ἡ μονὰς δυὰς εἶναι νομίζεται. ὥστε ἐν Θεῷ, ὡς γονεῦσιν, ὁρθῶς
 ποιῶ τὴν πᾶσαν προσαναφέρων τιμὴν. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· τί δὲ
 εἰ καὶ αἱ γραφαὶ ἑτέρους θεοὺς λέγουσιν, οὐ παραδέξῃ; 20

XIII. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο· εἴτε αἱ γραφαὶ εἴτε προ-
 φῆται θεοὺς λέγουσιν, εἰς πειρασμὸν τῶν ἀκούοντων λέγουσιν. ἔτω
 γὰρ γέγραπται· εἰς ἀναστῆ ἐν σοὶ προφήτης, διδούς σοι σημεῖα καὶ
 τέρατα, καὶ ἔλθῃ τότε σημεῖον ἐκεῖνο καὶ τὸ τέρας, ἔρεϊ δέ σοι,
 πορευθέντες λατρεύσωμεν θεοῖς ἑτέροις, οἷς οὐκ ᾔδεισαν οἱ πατέρες 25

a Domino Deo tuo. Quod si dixeris in corde tuo: quo modo fecit signum hoc vel prodigium, cognoscens cognoscas, quia tentator tentavit, ut sciat an timeas Dominum Deum tuum. Et vero quia tentator tentavit, dictum est, aliter autem id post transmigrationem in Babylonem apparet. Neque enim qui cuncta novit Deus, sicut ex multis ostendi licet, tentavit, ut ipse sciret, qui praescit omnia. Si vero cupis, de ea re sermonem faciamus, et demonstrabo Deum praescium esse. Illum autem ignorare, cum falsum sit, id quoque ad tentationem scriptum ostenditur. Ita nos, o Simon, neque ab Scripturis, neque ab ullo alio scandalum pati possumus, nec ad multos Deos admittendos fraude inducimur, nec ulli sermoni assentimur contra Deum dicto.

XIV. Scimus enim ipsi quoque, Angelos a Scripturis vocatos esse Deos. Dico autem exempli gratia eum qui in rubo locutus est, et qui cum Jacobo luctatus est, item eum qui natus est Emmanuel, quique dictus fuit Deus fortis. Sed et Moyses Deus Pharaonis exstitit, revera tamen homo erat. Et praeterea idola gentium. Nobis autem unus est Deus, unus creaturarum auctor omniumque exornator, cujus Christus filius est, cui credentes ex Scripturis falsa agnoscimus. Atque adhuc ex patribus instructi de iis quae in Scripturis vera sunt, unum solum novimus creatorem coelorum et terrae, Deum Judaeorum omniumque qui eum voluerint colere. Hunc pia consideratione re vera majores praescripserunt ac tradiderunt nobis, ut sciamus, si quid contra Deum proferatur, mendacium esse. Sed et aliquid supra modum loquar: si hoc non se habet quemadmodum dixi, mihi et veritatis amatoribus contingat, ut in Dei creatoris nostri laudibus periculum subeamus.

XV. His auditis Simon ait: quandoquidem etiam signa ac prodigia danti prophetae, alium vero Deum praedicanti, dixisti non oportere credi, immo notum habere, illum mereri mortem, igitur et Magister tuus, qui signa et prodigia dedit, merito interfectus est. Et Petrus respondit: Dominus noster neque Deos esse praeter cunctorum opificem pronunciavit, neque se Deum esse praedicavit, sed eum qui ipsum dixerat Filium Dei constitutoris omnium, jure appellavit beatum. Respondit Simon: non

σου, οὐκ ἀκούσεσθε τοῦ προφήτου ἐκείνου· ἐν πρώτοις ἔστωσαν αἱ
χειρές σου λιθοβολῆσαι αὐτόν. ἐπείρασεν γάρ σε ἀποστῆναι ἀπὸ
κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. ἐὰν δὲ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· πῶς ἐποίησεν
τὸ σημεῖον ἐκεῖτο ἢ τὸ τέρας, γινώσκων γνώσῃ, ὅτι ὁ πειράζων
ἐπείραξεν, εἰδέναι, εἰ φοβῇ κύριον τὸν Θεόν σου. ὅτι δὲ ὁ πειράζων
ἐπείραξεν, εἴρητο, ἐτέρως δὲ μετὰ τὴν εἰς Βαβυλῶνα μετοικεσίαν
φαίνεται. οὐ γὰρ ἂν ὁ τὰ πάντα γινώσκων Θεὸς, ὡς ἐκ πολλῶν
ἐστιν δεῖξαι, ἐπείρασεν, ἵνα γνῶ αὐτὸς, ὁ τὰ πάντα προγινώσκων.
εἰ δὲ βούλῃ, περὶ τούτου λόγον ποιησώμεθα, καὶ δεῖξω προγινώσκοντα
τὸν Θεόν. τὸ δὲ ἄγνωεῖν αὐτόν ψεῦσμα ὄν, καὶ τοῦτο πρὸς πει-
ρασμὸν γραφὴν ἀποδεδεικται. οὕτως ἡμεῖς, ὦ Σίμων, οὔτε ἀπὸ
γραφῶν οὔτε ὑφ' ἐτέρου τινὸς σκανδαλισθῆναι δυνάμεθα· οὔτε
πολλοὺς θεοὺς ἀποδέξασθαι ἀπατώμεθα, οὐδὲ λόγῳ τινὶ κατὰ τοῦ
Θεοῦ λεγομένῳ συντιθέμεθα.

XIV. Ἴσμεν γὰρ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τῶν γραφῶν ἀγγέλους θεοὺς
λεχθέντας, λέγω δὲ ὡς ὁ ἐπὶ τῆς βάρβης λαλήσας, καὶ τῷ Ἰακώβ
παλαίσας· ἀλλὰ καὶ τὸν γεννώμενον Ἐμμανουὴλ καὶ τὸν λεγόμενον
Θεὸν ἰσχυρόν. ἀλλὰ μὴν καὶ Μωυσῆς θεὸς Φαραὼ ἐγενήθη, τῷ
δὲ ὄντι ἄνθρωπος ἦν. ἔτι δὲ καὶ τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν. ἡμῖν
δὲ εἰς Θεὸς, εἰς ὁ τὰς κτίσεις πεποιηκὼς καὶ διακοσμήσας τὰ πάντα·
οὐ καὶ ὁ Χριστὸς υἱός, ὃς πειθόμενοι ἀπὸ τῶν γραφῶν τὰ ψευδῆ
ἐπιγινώσκουμεν. ἔτι δὲ καὶ ἐκ πατέρων ἐφοδιαζόμενοι τῶν γραφῶν
τὰ ἀληθῆ ἵνα μόνον οἶδαμεν τὸν πεποιηκότα τοὺς τε οὐρανοὺς καὶ
τὴν γῆν, Θεὸν Ἰσθαίων καὶ πάντων τῶν σέβειν αὐτὸν αἰρουμένων.
τοῦτον καὶ θεοφιλεῖ λογισμῷ ἀληθὲς ὄν δογματίσαντες οἱ πατέρες
παρέδωσαν ἡμῖν, ἵνα εἰδῶμεν, ὅτι εἴ τι κατὰ τοῦ Θεοῦ λέγεται,
ψεῦδός ἐστιν. ἀλλὰ καὶ ὑπερβαλλόντως τι ἐρῶ· εἰ τοῦτο οὕτως
ὡς ἔφη· οὐκ ἔχει, ἐμοὶ γένοιτο καὶ τοῖς ἀληθῆς ἀγαπῶσιν, περὶ
εὐφροσύνης τοῦ πεποιηκότος ἡμᾶς Θεοῦ κινδυνεύειν.

XV. Ταῦτα ὁ Σίμων ἀκούσας ἔφη· ἐπεὶ καὶ τῷ τὰ ση-
μεῖα καὶ τέρατα διδόντι προφήτῃ, ἄλλον δὲ θεὸν λέγουσι φῆς μὴ
δεῖν πιστεύειν, μετὰ τοῦ εἰδέναι ὅτι καὶ θάνατον ὀφείλει, οὐκοῦν
καὶ ὁ διδάσκαλός σου σημεῖα καὶ τέρατα δεδωκὼς εὐλόγως ἀνῆρέθη.
καὶ ὁ Πέτρος ἀπεκρίθη· ὁ κύριος ἡμῶν οὔτε θεοὺς εἶναι ἐφθίγματο
παρὰ τὸν κτίσαντα τὰ πάντα, οὔτε αὐτὸν θεὸν εἶναι ἀνῆγόρευσε,

ergo tibi videtur eum, qui ex Deo est, Deum esse? Et Petrus dixit: quare ratione id esse possit, nobis effare. Hoc quippe nos tibi non possumus dicere, quoniam ab illo non audivimus.

XVI. Ad haec, Patris est, non fuisse genitum, filii vero, genitum esse. Genitum autem cum ingenito vel per se genito non confertur. Dixit Simon: nonne ob generationem idem est? Excepit Petrus: qui per omnia idem non est cum aliquo, non potest easdem omnes cum eo habere appellationes. Et Simon: hoc dicere non est probare. Tum Petrus: quare non intelligis, quod ille quidem per se genitus est, vel et ingenitus, hic vero, quia est genitus, idem dici nequit, neque si ejusdem substantiae genitus cum gignente. Sed et hoc disce: hominum corpora habent animas immortales, Dei spiritum indutas, quaeque a Deo profectae ejusdem quidem substantiae sunt, non sunt tamen Dii. Sin vero Dii sunt, hac ratione cunctorum hominum animae, mortuorum, vivorum, gignendorum, Dii erunt. Quod si amore contentionis erga me dixeris, eas quoque esse Deos, quid hoc jam magni erit Christo, dici Deum? Id enim habebit, quod omnes habent.

XVII. Nos Deum dicimus, cujus proprium in alio esse nequit. Velut enim qui infinitus est undique, propter hoc dicitur immensus, et omnino est necesse, eum immensum ideo vocari, quia non potest alius ut ipse esse infinitus, (sin autem aliquis hoc dixerit possibile, errat: nec enim duo undique infinita simul exsistere possunt, terminaretur enim alterum ab altero), itaque natura comparatum est, unum esse Ingenitum. Quod si in figura est, sic quoque unum est incomparabile. Quare et altissimus vocatur, quia omnium supremus, cuncta sibi subjecta habet.

XVIII. Et Simon: num nomen illius ineffabile est, *Deus*, quod omnes appellant: quoniam adeo et de nomine contendis, ne alii detur? Respondit Petrus: scio, hoc non esse illi nomen ineffabile, sed nomen quod ex convento hominum dicitur, quod si alteri dederis, etiam illud quod non effertur possis alteri tribuere, ratione voluntatis. Nomen, quod dicitur, indicto praegreditur. Hoc modo contumelia et in

νίον δὲ Θεοῦ τοῦ τὰ πάντα διακοσμήσαντος τὸν εἰπόντα αὐτὸν ἐν λόγῳ ἐμακάρισεν. καὶ ὁ Σίμων ἀπεκρίνατο· οὐ δοκεῖ σοι οὖν τὸν ἀπὸ Θεοῦ θεὸν εἶναι; καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· πῶς τοῦτο εἶναι δύναται, φράσον ἡμῖν. τοῦτο γὰρ ἡμεῖς εἰπεῖν σοι οὐ δυνάμεθα, ὅτι μὴ ἠκούσαμεν παρ' αὐτοῦ.

XVI. Πρὸς τούτοις δὲ, τοῦ πατρὸς τὸ μὴ γεγενῆσθαι ἔστιν, νιὸς δὲ τὸ γεγενῆσθαι· γεννητὸν δὲ ἀγεννητῷ ἢ καὶ αὐτογεννητῷ οὐ συγκρίνεται. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· εἰ καὶ τῇ γενέσει οὐ ταυτὸν ἔστιν; καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ὁ μὴ κατὰ πάντα τὸ αὐτὸ ὢν τιτι τὰς αὐτὰς αὐτῷ πάσας ἔχειν προσωπομίας οὐ δύναται. καὶ ὁ Σίμων τοῦτο λέγειν ἔστιν οὐκ ἀποδεικνύειν. καὶ ὁ Πέτρος· διὰ τί οὐ τοεῖς, ὅτι ὁ μὲν αὐτογέννητον τυγχάνει ἢ καὶ ἀγεννητον, τὸ δὲ γεννητὸν ὃν τὸ αὐτὸ λέγεσθαι οὐ δύναται, οὐδ' ἂν τῆς αὐτῆς ἐσίας ὁ γεγεννημένος τὸ γεγεννηκός. ἀλλὰ καὶ τοῦτο μάθε· τὰ ἀνθρώπων σώματα ψυχὰς ἔχει ἀθανάτους, τὴν τοῦ Θεοῦ προὐλήν ἡμῶν σμένας, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ προελθοῦσαι τῆς μὲν αὐτῆς οὐσίας εἰσὶ, θεοὶ δὲ οὐκ εἰσὶν. εἰ δὲ θεοὶ εἰσι, τούτῳ τῷ λόγῳ πάντων ἀνθρώπων, τῶν τε ἀποθανόντων καὶ ζώντων καὶ γεννηθησομένων αἱ ψυχαὶ τυγχάνουσιν. εἰ δὲ προσφιλονεικῶν μοι ἔρεῖς, καὶ αὐτὰς θεοὺς εἶναι, καὶ τί τοῦτο ἔτι μέγα καὶ Χριστῷ, τῷ Θεῷ λέγεσθαι; τὸτο γὰρ ἔχει, ὃ καὶ πάντες ἔχουσιν.

XVII. Ἡμεῖς Θεὸν λέγομεν, οὗ ἔστιν τὸ ἴδιον ἄλλῃ προσεῖναι μὴ δυνάμενον. ὥσπερ γὰρ ἄπειρος ὢν πανταχόθεν διὰ τῆτο λέγεται ἀπέραντος, καὶ ἀνάγκη πᾶσα, ἐτέρου μὴ δυναμένου ὡς αὐτὸς ἀπείρῳ εἶναι, τὸ καλεῖσθαι ἀπέραντος, (εἰ δέ τις λέγει δύνατον εἶναι ψεύδεται· δύο γὰρ πανταχόθεν ἄπειρα συνπαρχεῖν οὐ δύναται· περαιούται γὰρ τὸ ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἐτέρου), οὕτως φύσις ἔστιν, ἐν εἶναι τὸ ἀγεννητον. εἰ δὲ ἐν σχήματί ἔστιν, καὶ οὕτως ἐν ἔστιν τὸ ἀσύγκριτον. διὰ τοῦτο καὶ ὕψιστος λέγεται, ὅτι πάντων ἀνώτερος ὢν τὰ πάντα αὐτῷ ὑποκείμενα ἔχει.

XVIII. Καὶ ὁ Σίμων· μὴ γὰρ τοῦτό ἐστιν αὐτοῦ ἀπόρρητον ὄνομα, τὸ Θεός, ὅπερ πάντες λέγουσιν, ὅτι τοσοῦτον καὶ περὶ ὀνόματος δυσχυρίζη, ἵνα μὴ ἄλλῃ δοθῇ; καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἐπίσταμαι ὅτι τοῦτο οὐκ ἔστιν αὐτῷ τι ἀπόρρητον ὄνομα, ἀλλὰ τὸ κατὰ συνθήκην ἀνθρώπων λεγόμενον, ὅπερ εἰ ἐτέρῳ δώσεις, καὶ τὸ μὴ λεγόμε-

illud quod nondum prolatum est redundat, quemadmodum honor cogniti in adhuc incognitum refertur.

XIX. Et Simon dixit: scire velim, Petre, an vere credas hominis formam ad formam Dei esse effectam. Et Petrus: vere, o Simon, ita habere persuasum plane mihi est. Ac Simon: quo modo potest mors corpus solvere, maximo sigillo conformatum? Tum Petrus: Dei iusti est forma. Cum ergo coeperit inique agere, insita species fugit, sicque corpus dissolvitur, ut forma non amplius appareat, ne iusti Dei forma ab injusto corpore habeatur. Atqui solutio non fit circa sigillum, sed circa sigillatum corpus. Porro absque eo, qui signavit, signatum non solvitur. Sic citra iudicium neque mori licet. Et Simon: quae ergo fuit necessitas, Dei formam homini e terra excitato tradere? Ac Petrus: factum est propter humanitatem Dei Creatoris. Quandoquidem ratione substantiae cuncta praestantiora sunt humana carne, aether inquam, sol, luna, sidera, aër, aqua, ignis, uno verbo caetera omnia, quae ad ministerium hominis facta, licet substantia potiora, tamen lubenter sustinent ei qui substantia deterior est servire, propter Numinis formam. Nam sicut qui luteam imperatoris statuam honorant, honorem relatum habent in imperatorem, cujus lutum figuram repraesentat, sic universa creatura homini de terra orto laeta inservit, ad Dei honorem respiciens.

XX. Vide Simon, quali Deo ut simus ingrati persuadere cupis: et terra portat te, fortassis scire volens, quis similia ac tu sentire audeat. Primus enim ausus es, quod nullus in animum induxit: primus locutus es ea, quae primum audivimus. Primi ac soli nos super tanta tua impietate immensam Dei patientiam cognovimus, nec alterius cujuscumque, quam illius qui mundum creavit, in quem sustinuisti esse impius. Et terrae hiatus factus non est, atque ignis e coelo non est emissus nec in hominum conflagrationem exiit, et imber non est suspensus, ac multitudo ferarum non est e saltibus immissa, atque in nos ipsos propter unum peccatorem, ob spirituale adulterium, quod carnali peius est, non conversa est

μενον ἐτέρῳ προσάψεις, τῷ τῆς προαιρέσεως λόγῳ. τὸ λεγόμενον ὄνομα τοῦ μὴ λεγομένου πρόοδος ἐστίν. τούτῳ τῷ λόγῳ ἡ ὕβρις καὶ εἰς τὸ μήπω ῥηθὲν λογίζεται, ὃ λόγῳ ἡ πρὸς τὸ ἐγνωσμένον τιμὴ εἰς τὸ μήπω ἐγνωσμένον ἀναφέρεται.

XIX. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη· ἤθελον εἰδέναι Πέτρε, εἰ ἀληθῶς 5 πιστεύεις, ὅτι ἡ ἀνθρώπου μορφὴ πρὸς τὴν ἐκείνου μορφὴν διατε-
τύπωται. καὶ ὁ Πέτρος· ἀληθῶς, ὦ Σίμων, οὕτως ἔχειν πεπληρο-
φόρημαι. καὶ ὁ Σίμων· πῶς θάνατος τὸ σῶμα λύειν δύναται,
σφραγίδι μεγίστῃ διατετυπωμένον; καὶ ὁ Πέτρος· Θεοῦ δικαίη ἐστὶν 10 μορφή. ἐπὰν οὖν ἀδικεῖν ἄρξηται, ἡ ἐν αὐτῷ εἰδέα φεύγει, καὶ ἔτις
τὸ σῶμα λύεται, ἵνα ἡ μορφὴ ἀφανῆς γένηται, ὅπως μὴ δικαίη Θεῷ
μορφὴν ἄδικον ἔχη σῶμα. ἡ μέντοι λύσις οὐ περὶ τὴν σφραγίδα
γίνεται, ἀλλὰ περὶ τὸ σφραγισθὲν σῶμα. ἄνευ δὲ τοῦ σφραγίσαν-
τος τὸ σφραγισθὲν οὐ λύεται. οὕτως ἄνευ κρίσεως οὐδὲ τὸ ἀπο- 15
θανεῖν ἔξεστιν. καὶ ὁ Σίμων· τίς οὖν ἀνάγκη ἦν, τὴν τοιούτου 15
μορφὴν τῷ ἀπὸ γῆς ἐγερεθέντι δοῦναι ἀνθρώπῳ; καὶ ὁ Πέτρος· διὰ
τὴν τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ φιλανθρωπίαν γέγονεν, ἐπεὶ γὰρ τῷ
κατ' οὐσίαν λόγῳ πάντα κρείττονα τυγχάνει τῆς ἀνθρώπου σαρκός,
λέγω δὴ τὸν αἰθέρα, τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τοὺς ἀστέρας, τὸν ἀέρα,
τὸ ὕδωρ, τὸ πῦρ, ἐνὶ λόγῳ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ἃ τινα εἰς ὑπηρε- 20
σίαν ἀνθρώπου γεγόμενα καὶ κατ' οὐσίαν κρείττονα ὄντα ἡδέως
ὑπομένει δουλεύειν τῷ κατ' οὐσίαν χεῖρονι, διὰ τὴν τοῦ κρείττονος
μορφήν. ὥς γὰρ οἱ πῆλινον ἀνδριάνα βασιλέως τιμῶντες τὴν τιμὴν
ἀναφερομένην ἔχουσιν εἰς ἐκεῖνον, οὐπερ ὁ πηλὸς τὴν μορφὴν τυγχά-
νει ἔχων, οὕτως καὶ ἡ πᾶσα κτίσις τῷ ἀπὸ γῆς γενομένῳ ἀνθρώπῳ 25
χαίρουσα δαλεῦει, εἰς τὴν ἐκείνῃ ἀφορῶσα τιμὴν.

XX. Ἰδέ, οἶφ Θεῷ, Σίμων, ἀχαριστεῖν ἡμᾶς πεῖσαι θέλεις·
καὶ βασιτάζει σε ἡ γῆ, ἴσως δὲ ἰδεῖν βουλομένη, τίς σοι τὰ ὅμοια
φρονεῖν τολμήσοι. πρῶτος γὰρ ἐτόλμησας, ὃ μηδεὶς ἐτόλμησεν,
πρῶτος ἐφθέγξω, ἃ πρῶτως ἠκούσαμεν. πρῶτοι καὶ μόνοι ἡμεῖς 30
ἐπὶ τοιαύτῃ σου ἄσεβείᾳ τὴν ἀπειρον τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν ἰστο-
ρήσαμεν, καὶ οὐκ ἄλλου τινὸς, ἢ τοῦ κτίσαντος τὸν κόσμον, εἰς ὃν
ἀσεβεῖν ἐτόλμησας. καὶ χάσματα γῆς οὐκ ἐγενήθη, καὶ πῦρ ἀπ'
οὐρανοῦ οὐ κατεπέμφθη, καὶ εἰς ἐμπρησμόν ἀνδρῶν οὐκ ἐπεξῆλθεν,
καὶ ὑετὸς οὐκ ἐπεσχέθη, καὶ θηρῶν πλῆθος ἀπὸ δρυμῶν οὐκ 35

perniciosa Dei ira. An enim non est, qui tunc vindicabat peccata, coeli ac terrae conditor Deus? alioquin et nunc maximis appetitus conviciis maxime ulcisceretur. Sed contra, patiens est, ad poenitentiam vocat, qui consummantia tela ad impiorum exterminationem habet in thesauris reposita, quae, tamquam viventia animalia, tunc demittet, cum praesederit ad retribuendum hostibus suis iudicium. Quocirca timeamus justum Deum, cujus formam in honorem hominis corpus gerit.

XXI. Quae postquam Petrus dixit, respondit Simon: quandoquidem video te callide significare, ea quae in libris adversus creatorem scripta sunt, non esse vera, crastino die ex Magistri tui verbis ostendam, ab eo dici, creatorem non esse supremum Deum. Et Simon his dictis abiit. At Petrus adstanti plebi ait: Simon, quamvis in nullo alio circa Deum nos possit laedere, at certe vobis impedimento est, ne audiat sermone qui valent purgare animam. Haec Petro proferente ingens exortus est susurrus multitudinis, dicentis: Quae vero necessitas, sinendi eum huc ingredientem blasphemias contra Deum loqui? Et Petrus audiens dixit: Utinam non ultra Simonem protenderetur doctrina contra Deum, ad hominum tentationem illata. Erunt enim, sicut prolocutus est Dominus, pseudoapostoli, falsi prophetae, haereses, affectationes dominandi, quae, sicut conjicio, a Simone Deum blasphemante sumentes exordium, ad eadem cum Simone contra Deum proferenda cooperabuntur. Atque haec pronuncians cum lacrymis, manu advocavit multitudinem, quae cum accessisset, manus imposuit, et precatus est, sicque dimisit, monens convenire maturius. Ista inquam ac suspirans ingressus est, nec cibo sumpto ivit cubitum.

Homilia Decimaseptima.

I. Sequenti ergo die Petrus, cum Simone disceptaturus, maturius expectatus oravit. Simulque ac precem finivit, Zacchaeus ingressus est ac dixit: Simon extra sedet, cum quibusdam suis, circiter triginta, dis-

ἐπέμφθη, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἡμᾶς δι' ἓνα ἁμαρτάνοντα ὡς ἐπὶ μοι-
χειᾶς πνευματικῆς, τῆς κατὰ σάρκα χειρόνος ὑπαρχούσης, ἡ Θεοῦ ὀργὴ
ὀλέθριος οὐκ ἤρξατο. οὐ γάρ ἐστιν ὁ τότε ἐπεξεληθὼν τὰ ἁμαρ-
τήματα οὐρανοῦ καὶ γῆς κτίστης Θεός; ἐπεὶ καὶ νῦν τὰ μέγιστα
βλασφημούμενος τὰ μέγιστα ἐπεξήρχετο. ἀλλὰ τὸνναντίον μακρο- 5
θυμῇ, εἰς μετάνοιαν καλεῖ, συντελοῦντα βέλη πρὸς συντέλειαν τῶν
ἀσεβῶν ἐν τοῖς θησαυροῖς ἀποκείμενα ἔχων, ἃ τινα ἐπαφήσει ὡς
ζῶα ἔμψυχα, ὅταν ἀνταποδοῦναι κρίσιν τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ προκα-
θεσθῇ. διὸ φοβηθῶμεν Θεὸν δίκαιον, οὗ τὴν μορφὴν πρὸς τιμὴν
τοῦ ἀνθρώπου βαστάζει σῶμα. 10

XXI. Ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰπόντος ὁ Σίμων ἀπεκρίνατο·
ἐπειδὴ ὁρῶ σε σοφῶς αἰνισσόμενον ὅτι τὰ γεγραμμένα κατὰ τοῦ
δημιουργοῦ ποτε ἐν βίβλοις οὐκ ἀληθῇ τυγχάνει, αὐριον ἀπὸ τῶν
τοῦ διδασκάλου σου λόγων δεῖξω τὸ δημιουργὸν μὴ ἀνώτατον λέ-
γοντα εἶναι Θεόν. καὶ ὁ Σίμων ταῦτα εἰπὼν ἐξῆλθεν. ὁ δὲ 15
Πέτρος τοῖς παρευοῦσιν ὄχλοις ἔφη· ὁ Σίμων καὶ μηδὲν ἕτερον περὶ
Θεοῦ βλάψαι ἡμᾶς δυνήθη, ἀλλ' οὖν γε ἐμποδίζει ὑμῖν ἀκούειν τοὺς
τὴν ψυχὴν δυναμένους καθαίρειν λόγους. ταῦτα τοῦ Πέτρου εἰ-
πόντος πολὺς ψιθυρισμὸς ἐγένετο τῶν ὄχλων λεγόντων· τίς δὲ ἀνάγκη
εἶναι αὐτὸν ἐνταῦθα εἰσιόντα τὰς κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημίας λέγειν; 20
καὶ ὁ Πέτρος ἀκούσας ἔφη· γένοιτο μέχρι Σίμωντος ἀρκετὸν γενέσθαι
τὸν κατὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς πειρασμὸν ἀνθρώπων λόγον. ἔσονται γάρ,
ὡς ὁ κύριος εἶπεν, ψευδαπόστολοι, ψευδεῖς προφῆται, αἵρέσεις, φι-
λαρχίαι· αἱ τινες, ὡς στοχάζομαι, ἀπὸ τοῦ τὸν Θεὸν βλασφημοῦντος
Σίμωνος τὴν ἀρχὴν λαβοῦσαι εἰς τὸ τὰ αὐτὰ τῷ Σίμωνι κατὰ τοῦ 25
Θεοῦ λέγειν συνεργήσουσιν. καὶ ταῦτα εἰπὼν μετὰ δακρῶν, τῇ
χειρὶ προσεκαλεῖτο τοὺς ὄχλους, οἷς προσελθοῦσιν τὰς χεῖρας ἐπι-
τιθεῖς καὶ εὐχόμενος ἀπέλυνεν, λέγων ὀρθορραϊότερον συνέργεσθαι. ταῦτα
εἰπὼν καὶ στενάζων εἰσελθὼν, οὔτε τροφῆς μεταλαβὼν ὑπνώσεν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΖ'.

I. Τῆς μὲν οὖν ἄλλης ἡμέρας ὁ Πέτρος πρὸς Σίμονα ζητεῖν 30
μέλλων ὀρθορραϊότερον ἐξυπνισθεὶς ᾗξαστο, καὶ ἅμα τῷ παύσασθαι
ὁ Ζακχαῖος εἰσῆμι λέγων· Σίμων ἔξω καθίσταται, μετὰ ιδίῳ αὐτοῦ

serens. Et Petrus ait: sinatur loqui, donec multitudo conveniat, tuncque incipiamus quaestionem, ut sic, auditis quae ab eo dicta fuerint, ad ea aptantes nos, egressi disputemus. Atque eo modo factum est. Egressus igitur nec multo post reversus Zacchaeus Petro retulit sermones Simonis contra ipsum.

II. Dixit autem: accusat te, Petre, quasi malitiae ministrum, et magia multum valentem, ac hominum animas deterius idololatria fascinantem. Et quidem quod magus sis, hoc visus est afferre argumentum, dicendo: conscius mihi sum, me ne unius quidem verbi recordari ex iis quae cum eo disputaturus apud me perpendi. Nempe quando ipse deserit, et ego mentem applico, ut revocem in memoriam, quaenam sint quae cogitavi descendens ad colloquium cum eo, nec quidquam eorum, quae dicit audio. Quando ergo nihil ejusmodi cum ullo alio patior, quam cum illo solo, qua ratione non sum ab eo incantatus? Illud vero, quod, quae docet, pejora sint idololatria, clarum erit mentem habenti, postquam indicavero. Nulla enim alia utilitas est, quam ut anima omnis generis idolis libera reddatur. Nam speciem imaginata timore ligatur, et credens se aliquid boni pati, elanguet, et alienatur, seu a Daemone insanit, ac daemoniaco furore correpta multis sobria videtur.

III. Id vobis Petrus praestat, pollicendo sapientes facere. Praetextu siquidem unius Dei videtur quidem liberare vos multis anima carentibus idolis, quae non multum nocent cultoribus, quod ipsis oculis cernantur esse lapidea, vel aenea, vel aurea, vel ex alia quadam inanima materia. Quare cum anima sciat, id quod cernitur, nihil esse, non simili modo per spectabile a timore potest imaginationibus deludi. At fallaci doctrina decepta dum terribilem Deum respicit, ex iis quae natura habet excidit funditus. Atque haec dico, non quod idola colere suadeam, sed quia Petrus, dum videtur animas vestras eripere formidabilibus speciebus, mentem uniuscujusque vestrum formidabiliori idea reddit fanaticam, Deum in forma introducens, eumque summe justum, quam ideam sequitur terror, et animae cogitantis horror, valens etiam rectae rationis vigorem solvere. In hac quippe procella animus constitutus velut mare a vehementi vento infuscatur et splendorem perdit. Quocirca si ad utilitatem vestram advenit, ne dum videtur timores vestros ex inanimatis formis leniter ortos resolvere, in locum

τινων ὡς τριάκοντα διαλεγόμενος. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἐάσθω λα-
λεῖν, μέχρις ὅτε πλήθος γένηται, καὶ τότε ζητεῖν ἀρξώμεθα, ἵνα ὅπως
ἡμεῖς τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα ἀκούσαντες, πρὸς αὐτὰ ἀρμολογήσωμεν,
ἐξεληθόντες διαλεχθώμεν. καὶ δὴ οὕτως ἐγένετο. ἐκβὰς οὖν καὶ
μετ' οὐ πολὺ πάλιν εἰσελθὼν ὁ Ζακχαῖος ἀντίβαλλεν τῷ Πέτρῳ τὰς
ὑπὸ Σίμωνος κατὰ Πέτρου ῥηθέντας λόγους.

II. Ἐλεγεν δέ· αἰτιάται σε, Πέτρε, ὡς κακίας ὄντα ὑπηρέτην,
καὶ μαγεία πολὺν δυνάμενον, καὶ εἰδωλολατρείας χεῖρον τὰς τῶν ἀν-
θρώπων φαντασιοῦντα ψυχὰς. εἰς τὸ μὲν οὖν μάγον εἶναι σε
ταύτην ἐδόκει φέρειν ἀποδείξιν, λέγων· σύννοδα ἐμαντῶ, ὅτι ὧν κατ'
ἐμαντὸν σκέπτομαι, ἐλθὼν συζητεῖν αὐτῷ, οὐδ' ἔνα μνημονεύω λό-
γον. αὐτοῦ γὰρ διαλεγομένου, καμῶν τὸν νοῦν ἀσχολοῦντος εἰς τὸ
ἀναπολῆσαι, τίνα ἐστὶν ἃ ἐλογισάμην ἐλθὼν λέγειν πρὸς αὐτόν,
οὐδ' ὅτιοῦν ὧν λέγει ἐπακούω. ἐπεὶ οὖν ἐπ' ἄλλου τινὸς τοιούτο
τι οὐ πάσχω, ἢ ἐπ' αὐτοῦ μόνου, πῶς οὐχὶ μαγευόμενος ὑπ' αὐτοῦ
τυγχάνω; τὸ δὲ ὅτι ἃ ἂν διδάσκη, εἰδωλολατρείας χεῖρονά ἐστιν, τῷ
γε νοῦν ἔχοντι, ἐμοῦ μνηύσαντος σαφὲς ἐσται. οὐθὲν γὰρ ἔτερον
ὠφελήθηται ἐστίν, ἢ τὸ τὴν ψυχὴν εἰδώλων παντοδαπῶν ἐλευθέραν
γενέσθαι. φανταζομένη γὰρ εἰδος δεσμεῖται φόβῳ, καὶ φρονοῦσα
εὐπαθεῖν τι μαραίνεται καὶ ἀλλοιοῦνται ἢ δαιμονῶν, καὶ δαιμονῶσα
τοῖς πολλοῖς σωφρονεῖν δοκεῖ.

III. Τοῦτο ὑμῖν Πέτρος ὑποσχέσει τοῦ σωφρονίζειν παρέχει.
προφάσει γὰρ ἐνὸς Θεοῦ δοκεῖ μὲν ὑμᾶς πολλῶν ἀψύχων ἀπαλλάσ-
σειν εἰδώλων, ἃ οὐ πάντ' τοὺς σέβοντας ἀδικεῖ, τῷ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς
ὁρᾶσθαι λίθινα ὄντα ἢ χάλκεα ἢ χρύσεια ἢ καὶ ἐξ ἄλλης τινὸς
ἀψύχου ὕλης. διὸ τῷ εἶδέναι ὅτι τὸ βλεπόμενον οὐδὲν ἐστίν, οὐχ
ὁμοίως τῷ ὁρατῷ ὑπὸ φόβον φαντασιοῦσθαι δύναται ἡ ψυχὴ. πλάνῳ
δὲ διδασκαλίᾳ εἰς φοβερὸν Θεὸν ἀποβλέπουσα τῶν κατὰ φύσιν
ἐκβαθρεύεται. καὶ ταῦτα ἐγὼ λέγω, οὐχ ὅτι ὑμᾶς εἰδῶλα σέβειν
παραινῶ, ἀλλ' ὅτι Πέτρος φοβερῶν εἰδεῶν δοκῶν ἀπαλλάσσειν ὑμῶν
τὰς ψυχὰς, φοβερωτέρᾳ εἰδέᾳ τὸν ἕκαστον ὑμῶν ἐνθουσιᾶν ποιεῖ
νοῦν, Θεὸν ἐν μορφῇ εἰσηγούμενος, καὶ ταῦτα ἄκρως δίκαιον, ᾧ
ἔπεται τὸ φοβερὸν καὶ τῇ συννοούσῃ ψυχῇ τὸ φρικτῶδες, δυνάμενον
καὶ τῶν ὁρθῶν λογισμῶν ἐκλῦσαι τοὺς τόνους. ἐν γὰρ τοιούτῳ
καθεστὼς χεῖμωνι ὁ νοῦς ὡς βυθὸς ὑπ' ἀνέμου σφοδρῶ θολέται

eorum terribilem Dei formam inducat. An vero Deus habet formam? Quod si habet, in figura consistit. In figura autem consistens, quo modo non est circumscriptus? Et circumscriptus, in loco versatur. Caelorum in loco existens, minor est continente illum loco. Denique qui est aliquo minor, quo pacto maior est omnibus, aut praestantior, aut supremus? Atque haec quidem ita.

IV. Quod autem vere neque quae a Magistro suo dicta sunt credat, manifestum est. Nam contraria ei praedicat. Scilicet ille, sicut audio, cuidam dixit: *ne me dicas bonum, bonus enim unus est*. Bonum vero aiens, non amplius illum inquit, qui justus est, quemque Scripturae praedicant, qui *occidit, et vivere facit*, occidit quidem peccatores, vivere autem facit eos qui secundum ejus voluntatem agunt. Porro quod revera Creatorem non dixerit bonum, ei qui poterit considerare clarum erit. Cum enim Creator notus fuerit et Adamo qui ab eo formatus est, et Enocho qui ei placuit, et Noae qui ei justus esse apparuit, similiter et Abrahamo, Isaaco, Jacobo, sed et Mosi, ac populo, totique mundo, magister ipsius Petri, Jesus, veniens dixit: *nemo novit Patrem, nisi Filius, sicut nec Filium quis novit, nisi Pater, et quibus vult Filius revelare*. Si ergo qui advenit, ipse Filius erat, post suum adventum quibus voluit eum, qui cunctis incognitus erat, revelavit. Sicque omnibus ante eum ignotus erat Pater, proindeque non est ille omnibus cognitus.

V. Atque hoc dicens Jesus neque ipse secum consentit. Interdum enim aliis Scripturarum vocibus timendum ac justum commendat Deum, aiens: *nolite timere eum, qui occidit corpus, animae autem nihil potest facere, timete eum qui potest et corpus et animam in gehennam ignis mittere. Utique dico vobis, hunc timete*. Quod autem vere hunc timendum esse dixerit ut justum Deum, ad quem et injuria affectos ait clamare, parabolam ad eam rem proferens interpretationem subjungit, dicens: *si ergo judex iniquitatis ita fecit, quod saepissime rogaretur, quanto magis Pater faciet vindictam clamantium ad se die ac nocte? An quia patiens est erga illos, putatis quod non faciet? Dico vobis, faciet, et cito*. Caeterum qui vindicantem et remunerantem dicit Deum, justum eum natura confirmat, et non bonum. Praeterea

τὸ λαμπρόν. διὸ εἰ ἐπ' ὠφελείᾳ ὑμῶν προσέρχεται, μὴ ὑμῶν τὰς
 εἰς ἀφύχων μορφῶν ἡπίως γινομένους φόβους ἐκλύειν δοκῶν φοβεράν Θεῷ
 ἀπεισφερέτω μορφήν. μορφὴν δὲ ἔχει Θεός; εἰ δὲ ἔχη, ἐν σχή-
 ματί ἐστιν. ἐν σχήματι δὲ ὧν πῶς οὐ περιοριστός ἐστιν; περιορι-
 στος δὲ ὧν ἐν τόπῳ ἐστίν. ἐν τόπῳ δὲ ὧν ἦττων ἐστὶν τῷ πε- 5
 ριέχοντος αὐτὸν τόπῳ. ἦττων δὲ τινος ὧν πῶς πάντων ἐστὶν ἢ
 μείζων ἢ κρείττων ἢ ἀνώτατος; καὶ ταῦτα μὲν ἔτι.

IV. Ὅτι δὲ ἀληθῶς ἐδὲ τὰ ὑπὸ τῷ διδασκάλῳ αὐτῷ ῥηθέντα
 πιστεύει, φανερόν ἐστιν. τὰ γὰρ ἐναντία αὐτῷ κηρύσσει. ἐκείνους
 γὰρ εἰπόντος τινὲ, ὡς μανθάνω· μὴ με λέγε ἀγαθόν, ὁ γὰρ ἀγαθός 10
 εἰς ἐστίν· ἀγαθὸν δὲ εἰπὼν οὐκ ἔτι ἐκείνον λέγει τὸν δίκαιον, ὃν
 αἱ γραφαὶ κηρύσσουν, ὃς ἀποκτείνει καὶ ζωοποιεῖ, ἀποκτείνει μὲν
 τὰς ἁμαρτάνοντες, ζωοποιεῖ δὲ τὰς κατὰ γνώμην αὐτῷ βιῶντας. ὅτι
 δὲ ὧντος ὁ τὸν δημιουργὸν ἔλεγεν ἀγαθόν, τῷ διανοηθῆναι δυναμένῳ
 σαφές ἐστιν. τῷ γὰρ δημιουργῷ ἐγνωσμένους καὶ τῷ πλασθέντι Ἀδὰμ, 15
 καὶ τῷ εὐαρεστήσαντι αὐτῷ Ἐνὼχ, καὶ τῷ ὑπ' αὐτῷ δικαίῳ ὀρα-
 θέντι Νῶε, ὁμοίως καὶ τῷ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ἀλλὰ
 καὶ Μωυσῇ καὶ λαῷ καὶ ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ὁ διδάσκαλος αὐτῷ Πέτρῳ
 Ἰησοῦς ἐλθὼν ἔλεγεν· ἐδεῖς ἔγνων τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός, ὡς
 ἐδὲ τὸν υἱόν τις οἶδεν εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ οἷς ἂν βέληται ὁ υἱός 20
 ἀποκαλύπτει. εἰ ἔν αὐτὸς υἱός ἦν ὁ παρὼν, ἀπὸ τῆς αὐτῷ παρα-
 σίας οἷς ἐβέλετο τὸν πᾶσιν ἄγνωστον ἀπεκάλυπτεν. καὶ ἔτι τοῖς
 πρὸ αὐτοῦ πᾶσιν ἄγνωστος ἦν ὁ πατήρ, οὐχ οὕτως ὧν ὁ πᾶσιν
 ἐγνωσμένος.

V. Καὶ τῷτο εἰπὼν Ἰησοῦς ἐδὲ αὐτὸς ἑαυτῷ συμφωνεῖ. ἐνίστε 25
 γὰρ ἄλλαις φωναῖς τῶν ἀπὸ τῶν γραφῶν φοβερόν καὶ δίκαιον
 συνίστησι Θεὸν λέγων· μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῷ ἀποκτείνοντος τὸ σῶμα,
 τῇ δὲ ψυχῇ μὴ δυναμένῳ τι ποιῆσαι· φοβήθητε τὸν δυνάμενον καὶ
 σῶμα καὶ ψυχὴν εἰς τὴν γέενναν τῷ πυρὸς βαλεῖν. καὶ λέγω ὑμῖν,
 τῷτον φοβήθητε. ὅτι δὲ ὧντος τῷτον φοβηθῆναι ἔλεγεν ὡς δίκαιον 30
 Θεόν, πρὸς ὃν καὶ ἀδικημένους βοᾷν λέγει, παραβολὴν εἰς τῷτο εἰπὼν
 ἐπάγει τὴν ἐρμηνείαν λέγων· εἰ ἔν ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας ἐποίησεν
 ἔτι, διὰ τὸ ἐκάστοτε ἀξιωθῆναι, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατήρ ποιήσει
 τὴν ἐκδίκησιν τῶν βοῶντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός; ἢ διὰ τὸ
 μακροθυμεῖν αὐτὸν ἐπ' αὐτοῖς δοκαῖτε ὅτι ὁ ποιήσει; λέγω ὑμῖν, 35

confitetur Domino coeli et terrae. Quod si Dominus est coeli et terrae, admittitur esse Conditor. Aliquando bonum dicendo, aliquando justum, neque sic consonat. Tertium vero quid sapiens illius discipulus heri affirmabat, operationem visione potiore esse, ignarus, evidentiam posse esse humanam, certum vero esse apud omnes, visionem ad Divinitatem pertinere.

VI. Haec atque his paria, Petre, Simon extra stans dum multitudini edisserit, plures mihi videtur conturbare. Quocirca exi statim, et vi veritatis falsos ejus dissolve sermones. Quibus a Zacchaeo dictis, Petrus pro more precatus egressus est, cumque in eodem loco, in quo superiori die, constitisset, ac ex religionis consuetudine populum salutasset, ita coepit loqui: Dominus noster Jesus, utpote verus Propheta, (quemadmodum in tempore ea quoque de re demonstrationes afferam), circa ea quae ad veritatem spectant, breves fecit sententias, propter haec duo, primum, quia ad pios loquebatur, scientes ab eo per sententiam prolata credere. Neque enim nova erant ad eorum consuetudinem, quae dicebantur. Secundo autem, quia habens praefinitum praedicationis tempus probationibus non utebatur, ne in sermones omne illud tempus insumeret, sicque ei contingeret, ut dum occuparetur in interpretationibus paucorum verborum, quae cum labore animi possent intelligi, doctrinam veritatis non multum promoveret. Itaque de quibus volebat pronuntiabat, ut populo valenti intelligere, ex quibus nos etiam sumus, qui, quando (id quod raro accidit) ab eo dicta non percipiebamus, seorsum sciscitabamur, ne quid eorum quae dicebat nobis esset obscurum.

VII. Sciens ergo, nos cuncta ab eo prolata cognoscere, ac posse demonstrationes praebere, quando misit nos ad imperitas gentes, ut eos baptizarem in remissionem peccatorum, praecepit, ut prius doceremus illos: ex quibus mandatis hoc primum et magnum est, timere Dominum Deum, et ipsi soli servire. Illum vero Deum timere jussit, cujus Angeli, qui sunt minimorum apud nos fidelium, in coelo stant, semper contemplantes faciem Patris. Formam enim habet, propter primam et solam pulcritudinem; habet omnia membra, non propter usum: non enim ideo habet oculos, ut inde videat, quia cernit undique, corpore incompara-

ποιήσει, καὶ ἐν τάχει. ὁ δὲ ἐκδικῆντα καὶ ἀμειβόμενον λέγων Θεὸν δίκαιον αὐτὸν τῇ φύσει συνίστησιν, καὶ ἐκ ἀγαθόν. ἔτι δὲ καὶ ἐξομολογεῖται τῷ κυρίῳ ἑρανοῦ καὶ γῆς. εἰ δὲ κύριός ἐστιν ἑρανοῦ καὶ γῆς, ὁμολογεῖται δημοσεργός, δημοσεργός δὲ ὢν δίκαιός ἐστιν. ποτὲ μὲν ἀγαθὸν λέγων, ποτὲ δὲ δίκαιον, ἐδ' ἕτως συμφωνεῖ. τρίτον δὲ ὁ σοφὸς αὐτῷ μαθητῆς ἐχθὲς δισχυρίζετο, ἐνάργεια ὀπτασίας ἰκα-
νωτέραν εἶναι, ἐκ εἰδὼς ὅτι ἡ ἐνάργεια ἀνθρωπεΐα εἶναι δύναται, ἡ δὲ ὀπτασία θεότητος εἶναι ὁμολογεῖται.

VI. Ταῦτα καὶ τὰ τέτοις ὅμοια, Πέτρε, ὁ Σίμων τοῖς ὄχλοις ἔξω ἰστώσας καὶ διαλεγόμενος, ταράσσειν μοι δοκεῖ τὴς πλείονας. διὸ
ἔξαντῆς ἔξιθι, ἀληθείας δυνάμει τὰς αὐτῷ ψευδεῖς ἐκλύων λόγους. ταῦτα τῷ Ζακχαίᾳ εἰπόντος ὁ Πέτρος συνήθως ἐξάμενος ἐξήγει,
καὶ εἰς τὸν πρὸ μιᾶς τόπον στάς, καὶ τῷ τῆς θεοσεβείας ἔθου
προσαγορεύσας τὰς ὄχλους, τῷ λέγειν ἤρξατο ἕτως· ἀληθὴς ὢν προ-
φήτης ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, ὡς ἐπὶ καιρῷ καὶ περὶ τῆς πληροφο-
ρήσω, περὶ τῶν τῇ ἀληθείᾳ διαφερόντων συντόμως τὰς ἀποφάσεις
ἐποιεῖτο, διὰ δύο ταῦτα, ὅτι πρὸς θεοσεβεῖς ἐποιεῖτο τὸν λόγον,
εἰδὼτας τὰ ἀποφάσει ὑπ' αὐτῷ ἐκφερόμενα πιστεῦν· ἐδὲ γὰρ ἦν
ξένα τῆς αὐτῶν συνηθείας τὰ λεγόμενα. δεύτερον δὲ ὅτι προθεσμίας
ἔχων κηρῦξαι τῷ τῆς ἀποδείξεως ἐκ ἐχρήτο λόγῳ, ἵνα μὴ εἰς λόγους
τὸν πάντα τῆς προθεσμίας δαπανῶ χρόνον, καὶ ἕτως αὐτῷ συμβή-
σεται, εἰς ὀλίγων λόγων ἐπιλύσεις ἀσχολεμένων, τῶν ὑπὸ πόνης ψυχῆς
ροεῖσθαι δυναμένων, τὰς ἀληθείας διαφέροντας μὴ ἐπὶ πλείον εἰσφέ-
ρουν λόγους. ἐπειδὴ περὶ ὧν ἤθελεν ἀπεφαίνετο, ὡς λαῶ ροεῖν δυ-
ναμένῳ, ἀφ' ὧν ἐσμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ ὅποτε κατὰ τὸ σπάνιον ἐκ
ἐνοήσαμεν τῶν ὑπ' αὐτῷ ῥηθέντων, ἰδίᾳ ἐπυνθανόμεθα, μὴ ἡμῖν τι
τῶν ὑπ' αὐτῷ ῥηθέντων ἀνόητον ᾗ.

VII. Εἰδὼς ἔν ἡμᾶς εἰδὼτας πάντα τὰ ὑπ' αὐτῷ ῥηθέντα
καὶ τὰς ἀποδείξεις παρασχεῖν δυναμένους, εἰς τὰ ἀμαθῇ ἔθνη ἀπο-
στέλλων ἡμᾶς, βαπτίζειν αὐτοὺς εἰς ἄφρεσιν ἁμαρτιῶν, ἐνετείλατο
ἡμῖν πρότερον διδάξαι αὐτούς· ἀφ' ὧν ἐντολῶν αὕτη πρώτη καὶ με-
γάλη τυγχάνει, τὸ φοβηθῆναι κύριον τὸν Θεὸν καὶ αὐτῷ μόνῳ λα-
ρεύειν. Θεὸν δὲ φοβεῖσθαι ἐκεῖνον εἶπεν, ἡ οἱ ἄγγελοι οἱ τῶν ἐν
ἡμῖν ἐλαχίστων πιστῶν ἐν τῷ ἑρανοῦ ἐστήκασιν θεωρῶντες τὸ πρό-
σωπον τῷ πατρὸς διαπαντός. μορφήν γὰρ ἔχει, διὰ πρῶτον καὶ

biliter lucidior nostro visuali spiritu, et omni luce splendidior, adeo ut ei comparatum solis lumen pro tenebris reputetur. Sed nec ideo habet aures, ut audiat, quia omni ex parte audit, intelligit, movet, operatur, facit. Pulcerrimam autem formam habet propter hominem, quo mundi corde illum videre possint, ut pro iis quae passi sunt laetentur. Nam ad suam formam velut ad maximum sigillum hominem effinxit, ut omnibus imperaret ac dominaretur, et cuncta ei servirent. Quare arbitratus se esse omnia, sui que imaginem esse hominem (ille enim inaspectabilis, imago autem illius homo): qui eum vult colere, spectabilem ejus honorat imaginem, hoc est, hominem. Quod quisque ergo homini fecerit, sive bonum, sive malum, in Deum refertur. Quapropter et iudicium ejus, cunctis pro merito retribuens, ad unumquemque perveniet. Nam sui formam ulciscitur.

VIII. Sed dicet aliquis: si formam habet, et figuram habet et in loco est; in loco autem existens, et ab ipso contentus velut minor, quo modo super omnia magnus est? Qua vero ratione ubique esse potest, qui est in figura? Ad ista objicientem primo responderi debet: haec de eo sentire ac credere Scripturae suadent. Nos autem veras eas cognoscimus, quibus testimonium perhibuit Dominus noster Jesus Christus, propter cujus jussum necesse est ut vobis demonstremus ita habere. Ac primum de loco dicam. Et Dei locus est, quod non existit, Deus autem existens est, quod autem non existit, cum eo quod existit non comparatur. Quo modo enim locus ens esse potest? nisi si secundum spatium sit, velut coelum, terra, aqua, aër, et si aliquod aliud est corpus, quod illius repleat inane: quod ideo inane dicitur, quia nihil est. Hoc enim, *nihil*, nomen ei est magis proprium. Nam quod dicitur inane, instar est vasis quod nihil continet, praeter ipsum vas vacuum, si quidem vas sit. Omnino enim oportet, ut quod existit, in eo sit quod nihil est. Id autem quod non existit voco illud, quod a nonnullis locus appellatur, cum nihil sit. Et quo pacto nihilum cum ente confertur? nisi forte e contrario, ut ens quidem non sit, id autem quod non existit, locus dicatur. Sin vero etiam est aliquid, cum multa exempla ad probationem exire ex me festinent, uno solo uti volo, ut ostendam, non statim continens contento esse praestantius. Sol figura orbicularis est, et ab aëre totus am-

μόνον κάλλος· καὶ πάντα μέλη, ἃ διὰ χρῆσιν· ἃ γὰρ διὰ τῆτο
ὀφθαλμὸς ἔχει, ἵνα ἐκείθεν βλέπῃ· πανταχόθεν γὰρ ὁρᾷ, τῷ ἐν ἡμῖν
βλεπτικῷ πνεύματος ὑπαραβλήτως λαμπρότερος ὢν τὸ σῶμα, καὶ
παντὸς φωτὸς στιλπνότερος, ὡς πρὸς σύγκρισιν αὐτῷ τὸ ἥλιος φῶς
λογισθῆναι σκότος. ἀλλ' ἐδὲ διὰ τῆτο ὥτα ἔχει, ἵνα ἀκή, παν- 5
ταχόθεν γὰρ ἀκεί, νοεῖ, κινεῖ, ἐνεργεῖ, ποιεῖ. τὴν δὲ καλλίστην
μορφὴν ἔχει δι' ἄνθρωπον, ἵνα οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ αὐτὸν ἰδεῖν
δυνήθωσιν, ἵνα χαρῶσιν δι' αὐτὰ ταῦτα ὑπέμειναν. τῇ γὰρ αὐτῷ
μορφῇ ὡς ἐν μεγίστῃ σφραγίδι τὸν ἄνθρωπον διετυπώσατο, ὅπως
ἀπάντων ἄρχη καὶ κυριεύη, καὶ πάντα αὐτῷ δελεύῃ. διὸ κρίνας 10
εἶναι τὸ πᾶν αὐτὸν, καὶ τὴν αὐτῷ εἰκόνα τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸς
ἀόρατος, ἡ δὲ αὐτῷ εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸν σέβειν θεῶν
τὴν ὁρατὴν αὐτῷ τιμᾷ εἰκόνα, ὅπερ ἐστὶν ἄνθρωπος. ὁ τι ἂν ἐν
τις ποιήσῃ ἀνθρώπων, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακὸν, εἰς ἐκεῖνον ἀναφέ-
ρεται. διὸ καὶ ἡ ἐξ αὐτῷ κρίσις πᾶσιν κατ' ἀξίαν ἀποπέμψα 15
ἐκάστω προελεύσεται. τὴν γὰρ αὐτῷ μορφὴν ἐκδικεῖ.

VIII. Ἄλλ' ἐρεῖ τις· εἰ μορφὴν ἔχῃ, καὶ σχῆμα ἔχει καὶ ἐν τόπῳ
ἐστίν· ἐν τόπῳ δὲ ὢν καὶ ὑπ' αὐτῷ περιεχόμενος ὡς ἦττων, πῶς
ὑπὲρ πάντα ἐστὶν μέγας; πῶς δὲ καὶ πανταχῇ εἶναι δύναται, ἐν
σχῆματι ὢν; πρὸς τὸν ταῦτα λέγοντα πρῶτον ἐστὶν εἰπεῖν· τοιαῦτα 20
περὶ αὐτῷ αἱ γραφαὶ φρονεῖν πείθουσιν καὶ πιστεῦναι, ἡμεῖς δὲ ἀληθεῖς γι-
νώσκομεν τὰς μαρτυρουμένας ὑπὸ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ἃ
κατὰ κέλευσιν τὰς ἀποδείξεις ὑμῖν τῷ ἔτι ἔχειν ἀνάγκη παρέχειν.
πρῶτον δὲ περὶ τόπου ἐρῶ. καὶ Θεὸς τόπος ἐστὶν τὸ μὴ ὄν, Θεὸς
δὲ τὸ ὄν· τὸ δὲ μὴ ὄν τῷ ὄντι ἐ συγκρίνεται. πῶς γὰρ τόπος 25
ὢν εἶναι δύναται; ἐκτὸς εἰ μὴ δευτέρα χώρα εἴη, οἷον ἕρανός, γῆ,
ὔδωρ, ἀήρ, καὶ εἰ ἄλλο τί ἐστὶν σῶμα, ὃ ἂν καὶ αὐτῷ πληρῇ τὸ
κενόν, ὃ διὰ τῆτο κενὸν λέγεται, ὅτι ἐδὲν ἐστὶν. τῆτο γὰρ αὐτῷ,
τὸ ἐδὲν, οἰκειότερον ὄνομα. τὸ γὰρ λεγόμενον κενόν τί ποτ' ὡς
σκευὸς ἐστὶν ἐδὲν ἔχον, πληρὸν αὐτὸ τὸ σκευὸς κενόν, εἰ περ σκευὸς 30
ἐστὶν. ἀνάγκη γὰρ πᾶσα τὸ ὄν ἐν τῷ μηδὲν ὄντι εἶναι. τῆτο δὲ,
τὸ μὴ ὄν, λέγω ὃ ὑπὸ τινων τόπος λέγεται, ἐδὲν ὄν. ἐδὲν δὲ ὄν
τῷ ὄντι πῶς συγκρίνεται; ἐκτὸς εἰ μὴ ἐν τοῖς ἐναντίοις, ἵνα τὸ
μὲν ὄν μὴ ᾗ, τὸ δὲ μὴ ὄν τόπος λέγεται. εἰ δὲ καὶ ἐστὶν τι,
πολλῶν παραδειγμάτων σπενδόντων ἐξ ἑμῶ προελθεῖν εἰς ἀπόδειξιν 35

bitur, attamen hunc illustrat, calefacit, secat: et si ab eo abest, hic tenebris involvitur, et quaecunque hujus pars solis expers est, tamquam mortua frigescit, item ab illius ortu iterum illuminatur, atque ubi ab illo fatus fuerit, tunc majori ornatur decore. Et haec ille facit per sui communicationem, circumscriptam habens substantiam. Quid ergo adhuc impedit Deum, ut solis omniumque creatorem et dominum, quo minus in figura, forma et pulcritudine existens, participationem sui in infinitum extensam habeat?

IX. Unus est ergo Deus revera, qui in praestantissima forma praesidet, hisque est superiorum ac inferiorum cor, quod et a se velut a centro profundit vitalem et incorpoream virtutem, omnia cum astris ac regionibus coeli, aëris, aquae, terrae, ignis, et si quid aliud est, ostenditurque esse substantia infinita altitudine, interminata profunditate, immensa latitudine, ter in infinitum vivificam et providam protendens divinam naturam. Hoc igitur ex illo undique infinitum necessario est cor, habetque in figura eum, qui vere cuncta superat, qui ubicumque fuerit, velut in infinito medius est, universique terminus. Ab eo igitur incipientes extensiones ex immensis habent naturam. Quorum alter quidem, ab eo initium accipiens, ostenditur in altitudinem supra, alter vero in profunditatem infra, alter ad dextram, alter ad sinistram, alius ante, alius retro, in quos ipse respiciens tamquam in numerum undique aequalem sex temporis spatiis mundum perficit, cum ipse sit requies, futurumque immensum saeculum habeat imaginem, principiumque sit ac finis. In eum siquidem sex infinita desinunt, et ab eo infinitam capiunt extensionem.

X. Hoc est hebdomadis mysterium. Ipse enim est cunctorum requies, quemadmodum et imitantibus in exiguo magnum ejus opus se in quietem donat. Ipse est solus, quodammodo quidem comprehensibilis, extensiones suas habens in infinitum. Est enim comprehensibilis et incomprehensibilis, prope et longe, hic atque illic existens, ut qui solus sit. Et per infinitae undecumque mentis participationem, qua cunctorum animi respirant, vivere habent; et si separentur a corpore, atque in Deum amorem habere inveniantur,

ἐνὶ μόνῳ χρῆσασθαι θέλω, ἵνα δείξω, ὅτι ἔ πάντως τὸ περιέχον τῷ περιεχομένῳ κρείττον ἐστίν. ὁ ἥλιος σχῆμά ἐστιν περιφερὲς καὶ ὑπὸ αἴρος ὅλος περιέχεται, ἀλλὰ τῷτον ἐκλαμπρύνει, τῷτον θερμαίνει, τῷτον τέμνει, καὶ ἀπὸ αὐτῷ σκότῳ περιβάλλεται, καὶ ἔ ἂν αὐτῷ μέρους ἀπὸν γένηται, ὡς νεκρῶμενον ψύχεται, ὑπὸ δὲ τῆς αὐτῷ ἀνατολῆς πάλιν φωτίζεται, καὶ ὅπως ἂν αὐτῷ παραθάληται, καὶ κάλλει τῷ μειζονι κοσμεῖται. καὶ ταῦτα ποιεῖ τῇ αὐτῷ μετεσίᾳ, τὴν ἐσίαν περιορισμένην ἔχων. τί ἔν ἐτι κωλύει τὸν Θεόν, ὡς τότε καὶ πάντων δημιουργὸν καὶ δεσπότην ὄντα, αὐτὸν μὲν ἐν σχήματι καὶ μορφῇ καὶ κάλλει ὄντα, τὴν ἀπ' αὐτῷ μετεσίαν ἀπείρως ἐκτεταμένην ἔχειν;

IX. Εἰς ἔν ἐστιν ὁ ὄντως Θεός, ὃς ἐν κρείττονι μορφῇ προκαθεζέται, τῷ ἄνω τε καὶ κάτω δις ὑπάρχων καρδία, καὶ ἀπ' αὐτῷ ὥσπερ ἀπὸ κέντρου βρῦσσα τὴν ζωτικὴν καὶ ἀσώματον δύναμιν, τὰ πάντα σὺν τε ἄστροις καὶ νομοῖς ἑρᾶν, αἴρος, ὕδατος, γῆς, πυρός καὶ εἰ ἄλλο τί ἐστίν, δείκνυται ἐπὶ ἀπείρους εἰς ὕψος, ἀπείρατος εἰς βάθος, ἀμέτρητος εἰς πλάτος, τρεῖς ἐπ' ἄπειρον τὴν ἀπ' αὐτῷ ζωοποιὸν καὶ φρόνιμον ἐκτείνουσα φύσιν. τῷτο ἔν τὸ ἐξ αὐτῷ πανταχόθεν ἄπειρον ἀνάγκη εἶναι καρδίαν, ἔχον τὸν ὄντως ὑπὲρ πάντα ἐν σχήματι, ὃς ὅπως πότε ἂν ἦ, ὡς ἐν ἀπείρῳ μέσος ἐστίν, τῷ παντὸς ὑπάρχων ὅρος. ἀπ' αὐτῷ ἔν ἀρχόμεναι αἱ ἐκτάσεις ἐξ ἀπεράντων ἔχουσιν τὴν φύσιν. ὦν ὁ μὲν ἀπ' αὐτῷ λαβὼν τὴν ἀρχὴν δείκνυται εἰς ὕψος ἄνω, ὁ δὲ εἰς βάθος κάτω, ὁ δὲ ἐπὶ δεξιάν, ὁ δὲ ἐπὶ λαιάν, ὁ δὲ ἔμπροσθεν, ὁ δὲ ὀπισθεν, εἰς αὐτὸς ἀποβλέπων ὡς εἰς ἀριθμὸν πανταχόθεν ἴσον χρονικοῖς ἐξ διαστήμασιν συντελεῖ τὸν κόσμον, αὐτὸς ἀνάπαυσις ὦν καὶ τὸν ἐσόμενον ἄπειρον αἰῶνα εἰκόνα ἔχων, ἀρχὴ ὦν καὶ τελευτή. εἰς αὐτὸν γὰρ τὰ ἐξ ἄπειρα τελευτᾷ, καὶ ἀπ' αὐτῷ τὴν εἰς ἄπειρον ἔκτασιν λαμβάνει.

X. Τῷτο ἐστίν ἑβδομάδος μυστήριον. αὐτὸς γὰρ ἐστίν ἡ τῶν ὅλων ἀνάπαυσις, ὡς τοῖς ἐν μικρῷ μιμνήμενοις αὐτῷ τι μέγα αὐτὸν χαρίζεται εἰς ἀνάπαυσιν. αὐτὸς ἐστίν ὁ μόνος, πῇ μὲν καταληπτὸς, τὰς ἀπ' αὐτῷ ἐκτάσεις ἔχων εἰς ἄπειρον. ἔτος γὰρ καταληπτὸς ἐστίν καὶ ἀκατάληπτος, ἐγγὺς καὶ μακρὰν, ὥδε ὦν καὶ κεί, ὡς μόνος ὑπάρχων. καὶ διὰ τῷ πανταχόθεν ἀπείρου τοὺς τὴν μετεσίαν,

in illius feruntur sinum, sicut hiberno tempore vapores montium, a solis radiis tracti, ad eum feruntur perpetui. Quam ergo caritatem concipere possumus, si praeclaram illius formam mente intuemur! Aliter autem fieri nequit. Impossibile enim est, ut sit pulchritudo sine forma, utque aliquem ad sui dilectionem pertrahat, aut ut quis speret Deum videre carentem forma.

XI. Quidam vero alieni a veritate et malitiae socii praetextu laudationis Deum figurae expertem aiunt, ut forma et specie carens, nemini aspectabilis sit, ne exoptatus fiat. Mens quippe non intuita Dei speciem vacua illo est. Et qua ratione precetur aliquis, non habens ad quem confugiat, in quem innitatur? Nam renixum non habens, in inani funditus corrui. Nae, inquit, non oportet Deum timere, sed amare. Fateor. Verum id praestabit uniuscujusque boni operis bona conscientia. At bene operari, oritur ex timore. Sed, ait, timor percellit animam. Contra ego, non percellit, inquam, at expergeficit ac convertit. Forte vero recte diceretur non oportere Deum vereri, nisi nos homines multa alia metueremus: dico autem similium insidias, ad haec feras, serpentes, morbos, calamitates, Daemones aliaque infinita. Qui ergo a nobis postulat, ut non timeamus Deum, nos iis liberet, quo neque ea metuamus. Quod si non potest, quid impedit, quo minus per unum erga justitiam timorem mille eripiamur terroribus, per brevem erga Deum fidem innumeras et nostras et aliorum perpeffiones transferamus, insuperque accipiamus bonorum mercedem, atque propter timorem cuncta conspicientis Dei, nihil mali agentes, etiam in hac vita degamus cum pace?

XII. Sic grata in verum Dominum servitus reliquos omnes in libertate constituit. Si ergo potest quis absque timore Dei non peccare, ne timeat. Licet enim caritate erga eum, quod ipsi displiceat, non facere. Etenim, ut timeatur, scriptum est, et ut diligatur praeceptum est, quo unusquisque pro temperie sua convenienti utatur remedio. Timere ergo illum est, quia est justus. Sive igitur veriti, sive diligentes, ne peccetis. Utinam autem timens aliquis illicitis cupiditatibus dominetur, aliena non desideret, humanitatem exerceat, temperans sit, juste agat. Video enim

ἡ πάντων ἀναπνεύσειν αἱ ψυχαί, τὸ ζῆν ἔχουσιν· καὶ χωρισθῶσιν
 τῷ σώματι, καὶ τὸν εἰς αὐτὸν εὐρεθῶσιν πόθον ἔχουσαι, εἰς τὸν
 αὐτῷ κόλπον φέρονται, ὡς ἐν χειμῶνι ὥρας οἱ ἄτμοι τῶν ὁρῶν
 ἀπὸ τῶν τῷ ἡλίῳ ἀκτίνων ἐλκόμενοι φέρονται πρὸς αὐτὸν ἀθάνα-
 τοι. οἷαν ἔν σορογῇ συλλαβεῖν δυνάμεθα, εἰὰν τὴν εὐμορφίαν αὐ- 5
 τοῦ τῷ νῷ κατοπτεύσωμεν! ἄλλως δὲ ἀμήχανον. ἀδύνατον γὰρ
 κάλλος ἄνευ μορφῆς εἶναι, καὶ πρὸς τὸν αὐτῷ ἔρωτα ἐπισπᾶσθαι
 τινα, ἣ καὶ δοκεῖν Θεὸν ὁρᾶν εἶδος ἐκ ἔχοντα.

XI. Τινὲς δὲ τῆς ἀληθείας ἀλλότριον ὄντες, καὶ τῇ κακίᾳ
 συμμαχῶντες, προφάσει δοξολογίας ἀσχημάτιστον αὐτὸν λέγουσιν, ἵνα 10
 ἄμορφος καὶ ἀνείδεος ὢν μηδεὶν ὁρατὸς ἦ, ὅπως μὴ περιπόθητος
 γένηται. νῦν γὰρ εἶδος ἐκ ὁρῶν Θεὸς κενός ἐστιν αὐτῷ. πῶς δὲ
 καὶ εὐχεταί τις, ἐκ ἔχων πρὸς τίνα καταφύγη, εἰς τίνα ἐρείσῃ; ἀν-
 τιτυπία γὰρ ἐκ ἔχων εἰς κενὸν ἐκβαθρεύεται. καὶ, φησὶν, ἢ χρὴ
 Θεὸν φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀγαπᾶν. φημὶ καὶ γὰρ. ἀλλὰ τῷτο παρεῖξι 15
 ἐκάστης εὐποιίας εὐσυνειδησία. ἡ δὲ εὐποιία ἐκ τῷ φοβεῖσθαι γί-
 νεται. ἀλλ' ὁ φόβος, φησὶν, ἐκπλήσσει τὴν ψυχὴν. ἀλλ' ἐγὼ φημι
 ὅτι ἐκ ἐκπλήσσει, ἀλλ' ἐξυπνίζει καὶ ἐπιστρέφει. ἴσως δὲ ὁρθῶς
 ἐλέγετο μὴ δεῖν Θεὸν φοβεῖσθαι, εἰ μὴ πολλὰ ἕτερα οἱ ἄνθρωποι
 ἐφοβέμεθα, λέγω δὲ τὰς ἐκ τῶν ὁμοίων ἐπιβλάς, ἔτι δὲ θηρία, 20
 ἔρπετά, νόστος, πάθη, δαίμονας καὶ ἄλλα μυρία. ὁ ἔν ἡμᾶς ἀξιῶν
 μὴ φοβεῖσθαι Θεόν, τέτων ἡμᾶς ἐνσάσθω, ἵνα μηδὲ ταῦτα φο-
 βώμεθα. εἰ δὲ ἔδύναται, τί ἡμῶν φθονεῖ, ἐν φόβῳ, τῷ πρὸς τὸ
 δίκαιον, μυρίων ἀπαλλαγῆναι φόβον, βραχείᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν πίστει
 μυρία πάθη καὶ ἐαυτῶν καὶ ἄλλων μετατιθέναι δυνατόν γενέσθαι, 25
 μετὰ τῷ καὶ ἀμοιβὴν ἀγαθῶν προσδέχεσθαι, καὶ αἰτία φόβου τῷ
 πάντα ὁρῶντος Θεῷ μηδὲν κακὸν πράσσοντας καὶ ἐν τῷ παρόντι
 ἐν εἰρήνῃ διατελεῖν.

XII. Οὕτως ἡ πρὸς τὸν ὄντως δεσπότην εὐγνώμων δειλία
 τὰς λοιπὰς πάντας ἐλευθέρους τίθησιν. εἰ μὲν ἔν τινι δυνατόν ἐστιν, 30
 ἄνευ τῷ φοβεῖσθαι τὸν Θεὸν μὴ ἁμαρτάνειν, μὴ φοβεῖσθω. ἔξεστιν
 γὰρ ἀγάπῃ τῇ πρὸς αὐτὸν ὁ αὐτῷ μὴ δοκῇ μὴ πράττειν. καὶ
 γὰρ φοβηθῆναι γέγραπται, καὶ ἀγαπᾶν παρήγγελλται· ἵνα πρὸς τὴν
 αὐτῷ ἐκαστος κρᾶσιν ἐπιτηδεῖω χρήσεται φαρμῆκον. φοβεῖσθαι
 ἔν αὐτὸν ἐστιν, ὅτι δίκαιός ἐστιν. εἴτε ἔν φοβέμενοι, εἴτε ἀγα- 35

nonnullos in timore ejus imperfectos plurima peccare. Itaque metuamus Deum, nec tantum quia justus est. Nam injuria affectorum misertus injuriam inferentes punit. Sicut igitur aqua exstinguit ignem, ita et timor cupiditatem malorum evertit. Qui timoris vacuitatem docet, neque ipse timet: qui vero non timet, neque judicium fore credit, cupiditates augeat, magus est, alios in iis quae ipse facit criminatur.

XIII. His auditis, Simon interrumpens ait: scio ad quem ista dicas: sed ne ego eadem ad te redarguendum loquens tempus impendam in quae nolim, ad nobis definita responde. Gloriatu es, ac dixisti, te abunde intelligere Magistri tui res, quoniam praesens vidisti ac audiisti eum evidenter, nec posse quempiam alium simile quid per spectrum aut visionem habere. Quod vero hoc falsum sit, ostendam. Qui clare audit aliquem, non omni ex parte persuadetur de dictis. Habet enim mens ejus cogitare, num ille mentiatur, ut pote homo, secundum quod apparet. At visio, simul ac contigit, fidem facit cernenti, quod Divinitas sit. Ad hoc mihi primum responde.

XIV. Et Petrus ait: aliud proposuisti dicere, et aliud locutus es. Proposuisti enim, quod possit aliquis audiens plus intelligere per visionem, quam per evidentiam, aggressus autem suadebas tutiorem esse eum qui in visione audit, illo qui audit per evidentiam. Denique ideo te potentio rem dicebas res Jesu cognoscere, quam ego, ut qui ipsius verba per visionem audiisses. Verum ego ad id quod primitus propositum est respondebo. Propheta, quia propheta est, primo certitudinem dans de iis quae clare dicit, tuto creditur, praecognitus verus esse, ac quemadmodum qui docetur cupit, inquisitus et interrogatus respondet. Qui vero visioni credit aut spectro et insomnio, incertus est. Ignorat enim cui credat. Nam potest esse aut malus Daemon, aut spiritus fallax, qui in verbis simulat esse quod non est. Sin autem quis velit percontari, quisnam sit qui apparuit, potest sibi, quidquid vult, dicere. Sicque tamquam malus, ubi coruscavit, mansitque quantum voluit, exstinguitur, nec permanet cum sciscitante ad interrogationem, quantum hic vult. Per insomnia vero qui videt, neque percunctari potest, de quibus lubet. Neque enim in propria potestate sita est cogitatio dormientis. Inde

πάντες, μὴ ἀμαρτάνετε. γένοιτο δὲ φοβούμενόν τινα ἡδονῶν ἀνό-
μων κρατεῖν δύνασθαι, ἀλλότρια μὴ ἐπιθυμεῖν, φιλανθρωπίαν ἀσκεῖν,
σωφρονεῖν, δικαιοπραγεῖν. ὁρῶ γάρ τινας ἀτελεῖς τῷ πρὸς αὐτὸν
φόβῳ πλεῖστα ἀμαρτάνοντας. φοβηθῶμεν ἔν τὸν Θεόν, μὴ μόνον
ὅτι δίκαιός ἐστιν. ἐλεῶν γὰρ τὰς ἡδικημένους τιμωρεῖ τὰς ἡδικηκό- 5
τας. ὡς ἔν ὕδωρ πῦρ σβέννυσιν, ἔτως καὶ φόβος τὴν τῶν κακῶν
ἐπιθυμίαν ἀναιρεῖ. ὁ ἀφοβίαν διδάσκων ἐδ' αὐτὸς φοβεῖται, ὁ δὲ
μὴ φοβόμενος ἐδὲ κρίσιν ἔσεσθαι πιστεύει, τὰς ἐπιθυμίας αὖξει, μα-
γεύει, ἄλλως ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει διαβάλλει.

XIII. Ταῦτα ὁ Σίμων ἀκέων ἐπικόπως ἔφη· οἶδα πρὸς τίνα 10
ταῦτα λέγεις, ἀλλ' ἵνα μὴ αὐτὸς τὰ αὐτὰ λέγων πρὸς τὸ ἐλέγχειν
σε δαπανῶ τὸν χρόνον εἰς ἃ μὴ θέλω, πρὸς τὰ ὀρισθέντα ἡμῖν ἀπό-
κριναι. ἐπηγγείλω, ἱκανῶς νενοηκέναι σε τὰ τῷ διδασκάλῳ σου
λέγων, διὰ τὸ παρόντα ἐναργεῖα ὁρᾶν καὶ ἀκείειν αὐτῷ, καὶ ἐτέρῳ
τινὶ μὴ δυνατόν εἶναι ὁράματι ἢ ὀπτασίᾳ ἔχειν τὸ ὅμοιον. ὅτι 15
δὲ τῷτο ψευδὸς ἐστιν, δείξω. ὁ ἐναργῶς ἀκέων τινὸς ἐ πάνν πλη-
ροφορεῖται ἐπὶ τοῖς λεγομένοις. ἔχει γὰρ ὁ νῦν αὐτῷ λογίσασθαι,
μὴ ἄρα ψεύδεται, ἄνθρωπος ὢν τὸ φαινόμενον. ἡ δὲ ὀπτασία ἅμα
τῷ ὀφθῆναι πίστιν παρέχει τῷ ὁρῶντι, ὅτι θεϊότης ἐστίν. πρὸς
τῷτό μοι πρῶτον ἀπόκριναι. 20

XIV. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· εἰς ἄλλο προτείνας εἰπεῖν, εἰς
ἕτερον ἀπεκρίν. προέτεινας γὰρ ὡς μᾶλλον δύνασθαι τίνα πλεῖον
νοεῖν παρ' ὀπτασίας ἀκρόντα, ἢ γὰρ παρὰ τῆς ἐναργείας, ἐπιβαλὼν
δὲ ἐπειθεῖς ἡμᾶς, ὅτι ἀσφαλέστερός ἐστιν ὁ ὑπ' ὀπτασίας ἀκέων τῷ
παρ' αὐτῆς ἐναργείας ἀκρόντος. πέρας γὺν διὰ τῷτο ἐμὲ ἱκανώτερον 25
ἐφασκες εἰδέναι τὰ τῷ Ἰησοῦ, ὡς ὑπ' ὀπτασίας αὐτῷ ἀκηκοὺς τὸν
λόγον. πλὴν ἐγὼ εἰς τὸ ἀπαρχῆς προταθὲν ἀποκριναίμην. ὁ προ-
φήτης, ὅτι προφήτης ἐστίν, πληροφορησας πρῶτον περὶ τῶν ἐναρ-
γῶς ὑπ' αὐτῷ λεγομένων, ἀσφαλῶς πιστεύεται, ἀληθὴς ὢν προεπιγνω-
σθεῖς, καὶ ὡς ὁ μανθάνων θέλει, ἐξετασθεῖς καὶ ἀνακριθεῖς ἀποκρι- 30
νεται. ὁ δὲ ὀπτασίᾳ πιστεύων ἢ ὁράματι καὶ ἐνυπνίῳ, ἐπισφαλὴς
ἐστιν. ἀγνοεῖ γὰρ τίτι πιστεύει. ἐνδέχεται γὰρ αὐτὸν ἢ δαίμονα
κακὸν εἶναι, ἢ πνεῦμα πλάνον, ἐν τῷ λέγειν ὑποκριτόμενον εἶναι ὃ
μὴ ἐστίν. εἰ ἄρα τις βουληθεῖ πυνθάνεσθαι τὸ τίς ἂν ὁ φανείς,
δύναται λέγειν ἑαυτῷ ὃ βέλεται. καὶ ἔτως ὡς πονηρὸς ἀστράψας, 35

igitur nos discendi avidi, multa in somnis de aliis quaerimus, vel non requirerentes audimus res ad nos nequaquam pertinentes, et e somno excitati dolemus, nos de iis quae scire avebamus neque audisse neque explorasse."

XV. Ac Simon: si dicas visiones non omnino vera praedicare, atamen visa et insomnia quae a Deo mittuntur, falsa non sunt in rebus quas vult proloqui. Petrus ait: recte dixisti, quod non falsa proferant quae a Deo mittuntur. Verum incertum est, an qui vidit, somnium a Deo missum conspexerit. Tum Simon: si justus sit ille qui vidit, verum intuitus est. Et Petrus: probe locutus es. Quis vero justus, si viso indigeat ad discenda quae discere oportet, et facienda quae fieri debent? Atque Simon: hoc mihi concede, quod solus justus verum visum possit cernere, et ad illud tibi respondeo. Mihi enim exploratum est, verum somnium ab impio non videri. Tum Petrus: hoc falsum est. Atque ea de re sine Scripturis et per Scripturas possum afferre demonstrationem, persuadere autem non polliceor. Nam qui in amorem pravae mulieris propendit, in alterius undique praeclarae dilectionem ad legitimum convictum non transfert animum. Et aliquando, qui sunt sibi conscii praestantioris feminae, occupati deteriorem diligunt. Tale quid tu quoque pateris ac ignoras. Dixit Simon: his sublati, loquere quae promisisti. Mihi namque videtur impossibile, ut impii homines a Deo somnia ullo modo cernant.

XVI. Et Petrus: Mei, inquit, sum memor, quod promiserim ostendere, et ea de re absque Scripturis ac per Scripturas demonstrationem exhibere. Et nunc loquentem audi. Novimus multos (si quidem aequo animo accipis, alioquin adstantes iudices habeo) idolorum cultores et adulteros ac omnino peccatores conspexisse visa atque vera somnia, nonnullos vero Daemonum visiones. Non enim dico a mortalium oculis videri posse incorpoream Patris aut Filii speciem, quia maximo lumine resplendet. Unde ab homine in carnem converso non cerni, non est invidentis Dei, sed indulgentis. Nam qui viderit, vivere non potest. Luminis quippe exsuperantia cernentis dissolvit carnem, praeterquam si

μείνας ὅσον θέλει, ἀποσβέννυνται, μὴ παραμείνας τῇ πνυθανομένῳ
εἰς ἀνάκρισιν ὅσον ἡθέλησεν. διὰ δὲ ἐνυπνίων ὁρῶν τις εἰδὲ πνυ-
θάνεσθαι δύναται περὶ ὧν βέλεται. ἔ γάρ ἰδίας ἐξουσίας ἐστὶν ὁ
λογισμὸς τῷ κοιμωμένῳ. ἔνθεν γὰρ πολλὰ ἡμεῖς οἱ παρεπιθymῆντες
μαθεῖν κατ' ὄναρ περὶ ἐτέρων πνυθανόμεθα, ἢ καὶ μὴ πνυθανόμε- 5
νοι περὶ τῶν μὴ διαφερόντων ἡμῖν ἀκούομεν, καὶ διυπνισθέντες ἀθυ-
μῶμεν, ὅτι περὶ ὧν ἐπιθυμῶμεν μαθεῖν, οὔτε ἠκούσαμεν, οὔτε ἐξη-
τάσαμεν.

XV. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη· εἰ φῆς τὰς ὀπτασίας μὴ πάντως
ἀληθεύειν, ἀλλ' ἔν γε τὰ ὁράματα καὶ τὰ ἐνύπνια θεόπεμπτα ὄντα 10
ἔ ψεύδεται, περὶ ὧν ἂν εἰπεῖν θέλῃ. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ὁρθῶς
ἔφης, ὅτι θεόπεμπτα ὄντα ἔ ψεύδεται. ἄθλον δὲ εἰ ὁ ἰδὼν θεό-
πεμπτον εἰώρακεν ὄνειρον. καὶ ὁ Σίμων· εἰ ἢ ὁ εἰωρακὸς δίκαιος,
ἀληθὲς εἰώρακεν. καὶ ὁ Πέτρος· ὁρθῶς ἔφης. τίς δὲ δίκαιος, εἰ
ὁράματος χρῆζῃ, ἵνα μάθῃ ἃ δεῖ μαθεῖν, καὶ ποιῇ ἃ δεῖ ποιεῖν; 15
καὶ ὁ Σίμων· τῷτό μοι δός, ὅτι μόνος ὁ δίκαιος ὄραμα ἀληθὲς
ἰδεῖν δύναται, καὶ ἀποκρίνομαί σοι εἰς αὐτό. ἐμοὶ γὰρ κέκριται,
ὅτι ἀσεβῆς ἀληθῇ ὄνειρον ἔχ ὁρᾷ. καὶ ὁ Πέτρος· τῷτο ψευδὸς
ἐστίν, καὶ περὶ τῆς ἀγράφως καὶ ἐγγράφως ἀποδείξαι δύναμαι,
πειῶσαι δὲ ἐκ ἐπαγγέλλομαι. ὁ γὰρ πρὸς ἔρωτα μοχθηρὰς νεύσας 20
γυναικὸς εἰς ἐτέρας κατὰ πάντα καλῆς πρὸς συμβίωσιν νόμιμον
τὸν ἑαυτὴ ἔ μετατίθησιν νῦν· ἐνίοτε καὶ ἑαυτοῖς συνειδότες τὴν
κρείττονα, προειλημμένοι ἀγαπῶσιν τὴν χεῖρονα. τοιοῦτόν τι καὶ
σύ πάσχων ἀγροεῖς. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· παρελόμενος ταῦτα, εἰς ἃ
ἐπηγγείλω λέγε. ἐμοὶ γὰρ ἀδύνατον εἶναι δοκεῖ ἀσεβεῖς ἀνθρώπους 25
ὑπὸ Θεοῦ ὧς δήποτε ὀνειροπολεῖσθαι τρόπῳ.

XVI. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· μέμνημαι ἑμαυτῷ, ὡς ἐπηγγειλάμην
δείξαι, καὶ ἀγράφως καὶ ἐγγράφως περὶ τῆς ἀπόδειξιν παρέχειν.
καὶ νῦν λέγοντος ἄκουε. ἴσμεν πολλὰς, εἴ γε εὐγνωμονεῖς (ἐπεὶ γε
τὰς παρεστῶτας κριτὰς ἔχω), εἰδῶλα σέβοντες καὶ μοιχεύοντας καὶ 30
κατὰ πάντα ἁμαρτάνοντας ὁράματα καὶ ἀληθεῖς ὄνειρους ὁρῶντας,
ἐνίοτε δὲ καὶ δαιμόνων ὀπτασίας. τὴν ἄσαρκον εἰδέαν ἔ λέγω δύ-
νασθαι πατρὸς ἢ υἱοῦ ἰδεῖν, διὰ τὸ μεγίστῳ φωτὶ καταυγάζεσθαι
τὰς θνητῶν ὀφθαλμούς. ὅθεν τὸ μὴ ὁρασθῆναι τῷ εἰς σάρκα τε-
τραμμένῳ ἀνθρώπῳ ἔ φθονῶντός ἐστιν Θεοῦ, ἀλλ' εἰδόντος. ὁ γὰρ 35

Dei ineffabili virtute caro vertatur in luminis naturam, quo possit lumen videre, aut luminis substantia in carnem mutetur, ut possit videri a carne. Nam Patrem intueri absque conversione, ad solum Filium pertinet. Ad justos autem non simili modo. In resurrectione enim mortuorum, quando corporibus mutati in lumen erunt Angelis aequales, tunc poterunt cernere. Denique et si Angelorum aliquis, ut videatur ab homine, missus fuerit, mutatur in carnem, ut per carnem cerni possit. Incorpoream siquidem virtutem non solum filii, sed nec Angeli nemo potest cernere. Sin vero nonnullus visionem conspexerit, mali Daemonis eam esse intelligat.

XVII. Caeterum et ab impiis visa et insomnia vera conspici, manifestum est, atque ex Scripturis possum demonstrare. Denique in lege scriptum est, quemadmodum impius Abimeleclus, cum justus Abrahami uxorem vitare cuperet, a Deo audierit in somno (sicut ait Scriptura), ne illam tangeret, quod cohabitaret cum viro. Sed et Pharaos, homo impius, somnium vidit de frumenti abundantia et sterilitate, cui cum Joseph explicaret, a Deo asseruit venisse somnium. Nabuchodonosor autem, idolorum cultor, quique jussit ut Dei cultores mitterentur in ignem, somnium vidit, quod omnium saeculorum longitudinem complectebatur. Nec dicat aliquis: at nullus impius visum per vigiliam cernit. Falsum est. Ipse certe Nabuchodonosor, qui jusserat tres viros in ignem mitti, cum in fornace quantum intueretur, ait: quantum video, velut Filium Dei. Et tamen qui visiones et spectacula et insomnia conspexerunt vera, impii erant. Sic non statim ex eo quod quis cernat visa et insomnia, omnino pius est. Nam pio in mente innata et pura scatet veritas, non quae per somnum affectatur, sed quae per intelligentiam bonis conceditur.

XVIII. Sic enim et mihi a Patre revelatus est Filius. Quare novi, quae sit revelationis vis, a me ipso edoctus. Nam simul ac Dominus interrogavit, quem eum dicerent, et ego alios aliud quid esse eum respondentes audivi, in cor meum ascendit, nec vero scio qua ratione dixerim: *tu es filius Dei vivi*. Ille autem beatum me praedicans indicavit mihi, eum qui revelaverat, Patrem esse, atque ex eo tempore didici, revelationem esse, quando absque praeceptore et visione ac somniis erudimur. Ac vere ita habet. Siquidem in corde, quod in nobis posuit Deus, uni-

ιδὼν ζῆν ἐ δύναται. ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τῆ φωτὸς τὴν τῆ ὀρῶντος ἐκλύει σάρκα, ἐκτὸς εἰ μὴ Θεὸς ἀπορρέῃτω δυνάμει ἡ σὰρξ εἰς φύσιν τραπῇ φωτὸς, ἵνα φῶς ἰδεῖν δυνηθῇ, ἢ ἡ τῆ φωτὸς ἐσία εἰς σάρκα τραπῇ, ἵνα ὑπὸ σαρκὸς ὁραθῇται δυνηθῇ. τὸ γὰρ ἀτρέπτως πατέρα ἰδεῖν νῦν μόνον ἐστίν. δικαίων δὲ οὐχ ὁμοίως· ἐν γὰρ τῇ ἀναστά- 5
σει τῶν νεκρῶν, ὅτ' ἂν τραπέντες εἰς φῶς τὰ σώματα ἰσάγγελοι γίνονται, τότε ἰδεῖν δυνησονται. πέρας γὰρ καὶ ἀγγέλων τις ἀνθρώπων ὀφθῆναι πεμφθῇ, τρέπεται εἰς σάρκα, ἵνα ὑπὸ σαρκὸς ὀφθῇται δυ-
νηθῇ. ἄσαρκον γὰρ δύναμιν, ἐ μόνον νῦν, ἐδ' ἀγγέλου τις δύνα-
ται. εἰ δὲ ἴδῃ τις ὀπτασίαν, κακῆ δαίμονος ταύτην εἶναι νοεῖται. 10

XVII. Πλὴν ὅτι καὶ ἀσεβεῖς ὀράματα καὶ ἐνύπνια ἀληθῇ βλέπωσιν, δηλόν ἐστιν, καὶ ἑγγράφως ἀποδείξαι δύναμαι. πέρας γοῦν ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὡς ὁ Ἀβιμελεχ ἀσεβῆς ὢν, τὴν τοῦ δικαίου Ἀβραὰμ γυναῖκα ἐπὶ κοινωνίᾳ μιᾶναι θελήσας, ἤκασεν παρὰ τοῦ Θεοῦ κατ' ὕπνον, ὡς ἡ γραφὴ λέγει, μὴ θιγῇν αὐτῆς, ὅτι 15
ἀνδρὶ συμφικηκυῖα ἐστίν. ἀλλὰ καὶ ὁ Φαραὼ, ἀσεβῆς ἀνὴρ, ἐώρα-
κεν ὄνειρον περὶ τε πυρῶν εὐφορίας καὶ ἀφορίας, ὃ ὁ Ἰωσήφ ἐπι-
λύων παρὰ Θεοῦ ἔφη τὸν ὄνειρον γεγενῆσθαι. Ναβουχοδοносор δὲ, ὁ εἰδωλα σέβων, καὶ τοὺς Θεὸν σέβοντας εἰς πῦρ κελεύσας βληθῆναι, ὄνειρον ὅλου μήκους αἰῶνος ὀρᾷ. καὶ μὴ λεγέτω τις· 20
ἀλλ' ὄραμα ἐγγρηγορῶς οὐδεὶς ἀσεβοῶν θεωρεῖ. ψεῦδός ἐστιν. αὐ-
τὸς γοῦν ὁ Ναβουχοδοносор τρεῖς ἄνδρας κελεύσας βληθῆναι εἰς
πῦρ, ἐνιδὼν τῇ καμίνῳ τέταρτον ἔφη· τὸν τέταρτον ὀρῶ ὡς
νῖον Θεοῦ. καὶ ὁμῶς ὀπτασίας τε καὶ ὀράματα καὶ ἐνύπνια ὀρῶν-
τες ἀληθῇ, ἀσεβεῖς ἦσαν. οὕτως οὐ πάντως ἐκ τοῦ ὀρᾶν τινα 25
ὀράματα καὶ ἐνύπνια καὶ ὀπτασίας πάντως εὐσεβῆς ἐστίν. τῷ
γὰρ εὐσεβεῖ ἐμφύτῳ καὶ καθαρῷ ἀναβλύζει τῷ νῷ τὸ ἀληθές, οὐκ
ὄνειρον σπουδαζόμενον, ἀλλὰ συνέσει ἀγαθοῖς διδόμενον.

XVIII. Οὕτως γὰρ καὶ μοὶ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀπεκαλύφθη ὁ
νῖος. διὸ οἶδα τίς δύναμις ἀποκαλύψεως, ἀπ' ἐαυτῆ μαθών. ἅμα 30
γὰρ τῷ τὸν κύριον εἰπεῖν, τίνα αὐτὸν λέγεις, καὶ ἄλλους ἄλλο τι
λέγοντας αὐτὸν ἀκηκοῦτος ἐμοῦ, ἐπὶ τῆς καρδίας ἀνέβη· οὐκ οἶδα
οὖν πῶς εἶπον· σὺ εἰ ὁ νῖος τοῦ ζῶντος Θεοῦ. τὸν δὲ μακα-
ρίσαντά με μηνῦσαί μοι, τὸν ἀποκαλύψαντα πατέρα εἶναι, ἐμὲ δὲ
ἐκτοτε μαθεῖν, ὅτι τὸ ἀδιδάκτως, ἄνευ ὀπτασίας καὶ ὀνείρων μα- 35

versa instar seminis inest veritas, tegitur verò ac revelatur manu Dei operantis ac singulorum meritum cognoscentis. Extrinsicus autem per visiones et insomnia aliquid declarari, apparet non esse revelationis, sed irae. Denique in lege scriptum est, Deum iratum Aaroni et Mariae dixisse: *si surrexerit propheta ex vobis, per visiones ac insomnia ei apparebo, non autem sic, quemadmodum Moysi famulo meo, quoniam in specie, non autem per insomnia loquar ad hunc, velut si quis loquatur ad amicum suum.* Cernis quo modo, quae ex ira, per visa sint et insomnia, quae vero ad amicum, os ad os, in specie, et non per aenigmata, visa et insomnia, sicut ad inimicum.

XIX. Itaque si tibi etiam Jesus noster in viso conspectus apparuit ac locutus est, tamquam adversario iratus, ideo per extrinsecas revelationes disseruit. An vero potest aliquis per visionem institui ad doctrinam? Quod si dicas posse, quare per annum integrum cum vigilantibus permanens collocutus est Dominus? Et quo pacto tibi hoc ipsum credamus, quod tibi apparuerit? Et quo modo tibi apparuerit, cum contraria illius doctrinae sentias? Sin vero ab illo per unam horam visitatus ac edoctus, factus es Apostolus, voces illius praedica, illius scita interpretare, illius Apostolos ama, mihi qui cum eo versatus sum ne bellum indicas. Nam contra me, firmam petram et Ecclesiae fundamentum, adversarius restitisti. Nisi esses adversarius, profecto de me detrahens, praedicationem meam probris non insectareris, ut, qui dico quae ipse adstans a Domino audivi, non credar, quasi scilicet condemnationem merear, quamvis laudari debeam. Aut si me reum dicis, Deum qui mihi Christum revelavit accusas, et in eum qui me propter revelationem beatum praedicavit inveheris. Sed si quidem vere cupis adminiculari veritati, primum a nobis disce, quae nos ab eo didicimus, et factus veritatis discipulus fias noster adjutor.

XX. His auditis Simon dixit: Absit ut ego vel illius, vel tuus sim discipulus. Neque enim ignoro, quae cognoscere oportet: ea vero tam-

θεῖν ἀποκάλυψις ἐστίν. καὶ ἀληθῶς οὕτως ἔχει. ἐν γὰρ τῇ ἐν
 ἡμῖν ἐκ Θεοῦ τεθείσῃ σπερματικῶς πᾶσα ἐνεστίν ἡ ἀλήθεια, Θεὸς
 δὲ χειρὶ σκέπεται καὶ ἀποκαλύπτεται, τοῦ ἐνεργοῦντος τὸ κατ' ἀξίαν
 ἐκάστου εἰδότης. τὸ δὲ ἔξωθεν δι' ὀπτασιῶν καὶ ἐνυπνίων δηλω-
 θῆναι τι ὅτι οὐκ ἐστίν ἀποκαλύψεως, ἀλλ' ὀργῆς, φαίνεται. ⁵
 γοῦν γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ ὅτι ὀργισθεὶς ὁ Θεὸς Ἀαρὼν καὶ Μα-
 ριάμ ἔφη· ἐὰν ἀναστῇ προφήτης ἐξ ὑμῶν, δι' ὁραμάτων καὶ ἐνυπνίων
 αὐτῷ γνωρισθῆσομαι, οὐχ οὕτως δὲ ὡς Μωυσῆ τῷ θεράποντί μου,
 ὅτι ἐν εἶδει καὶ οὐ διὰ ἐνυπνίων λαλήσω πρὸς αὐτόν, ὡς εἴ τις
 λαλήσει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον. ὁρᾷς πῶς τὰ τῆς ὀργῆς δι' ὁρα- ¹⁰
 μάτων καὶ ἐνυπνίων, τὰ δὲ πρὸς φίλον στόμα κατὰ στόμα, ἐν
 εἶδει, καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων καὶ ὁραμάτων καὶ ἐνυπνίων, ὡς πρὸς
 ἐχθρόν.

XIX. Εἰ μὲν οὖν καὶ σοὶ ὁ Ἰησοῦς ἡμῶν δι' ὁράματος ὀφθεῖς
 ἐγνώσθη καὶ ὠμίλησεν, ὡς ἀντικειμένῳ ὀργιζόμενος, διὸ δι' ὁραμάτων ¹⁵
 καὶ ἐνυπνίων ἢ καὶ δι' ἀποκαλύψεων ἔξωθεν οὐσῶν ἐλάλησεν. εἴ
 τις δὲ δι' ὀπτασίαν πρὸς διδασκαλίαν σοφισθῆναι δύναται; καὶ εἰ
 μὲν ἐρεῖς· δυνατόν ἐστιν, διὰ τί ὅλη ἐνιαυτῷ ἐρηγοροῦσιν παρα-
 μένων ὠμίλησεν ὁ διδάσκαλος; πῶς δὲ σοι καὶ πιστεύσομεν αὐτόν,
 κἂν ὅτι ὥφθη σοι; πῶς δὲ σοι καὶ ὥφθη, ὅποτε αὐτοῦ τὰ ἐναντία ²⁰
 τῇ διδασκαλίᾳ φρονεῖς; εἰ δὲ ὑπ' ἐκείνου μιᾶς ὥρας ὀφθεῖς καὶ
 μαθητευθεὶς ἀποστόλος ἐγένου, τὰς ἐκείνου φωνὰς κήρυσσε, τὰ
 ἐκείνου ἐρμήνευε, τοὺς ἐκείνου ἀποστόλους φίλει, ἐμοὶ τῷ συγγενο-
 μένῳ αὐτῷ μὴ μάχου. πρὸς γὰρ στερεὰν πέτραν ὄντα με, θεμέλιον
 ἐκκλησίας, ἐναντίος ἀνθέστηκάς μοι. εἰ μὴ ἀντικείμενος ἦς, οὐκ ²⁵
 ἂν με διαβάλλων τὸ δι' ἐμοῦ κήρυγμα ἐλοιδορεῖς, ἵνα ὁ παρὰ τοῦ
 κυρίου αὐτὸς παρὼν ἀκήκοα, λέγων μὴ πιστεύωμαι, δηλὸν ὅτι ὡς
 ἐμοῦ καταγνωσθέντος καὶ ἐμοῦ εὐδοκιοῦντος. ἢ εἰ κατεγνωσμένον
 με λέγεις, Θεοῦ τοῦ ἀποκαλύψαντός μοι τὸν Χριστὸν κατηγορεῖς,
 καὶ τοῦ ἐπὶ ἀποκαλύψει μακαρίσαντός με καταφέρεις. ἀλλ' ἐπεὶ ³⁰
 περ ἀληθῶς τῇ ἀληθείᾳ συνεργῆσαι θέλεις, μάθε πρῶτον παρ' ἡμῶν,
 ἃ ἡμεῖς παρ' ἐκείνου ἐμάθομεν, καὶ μαθητὴς ἀληθείας γεγωνὸς γένε
 ἡμῖν συνεργός.

XX. Ταῦτα ὁ Σίμων ἀκούσας ἔφη· ἀπείη μοι, εἴτε ἐκεῖνος,
 εἴτε σου γενέσθαι μαθητήν. οὐδὲ γὰρ ἀγνοῶ ἃ δεῖ γινώσκειν· ἃ ³⁵

quam disciturus interrogabam, ut agnoscerem, an posses ostendere visionem evidentia esse inefficaciorem. At tu quemadmodum voluisti locutus es, nec demonstrasti. Et nunc, veniens cras ad sermonem de Deo quem Creatorem affirmas, probabo illum non esse supremum ac bonum, tuum quoque Magistrum eadem mecum dixisse, te autem arguam non intellexisse. Atque post haec dicta exiit, nolens audire ad ea quae proposuerat.

Homilia Decimaoctava.

I. Mane autem, cum Petrus ad disputationem processisset, Simon anticipans dixit: heri discedens promisi tibi, me hodie rediturum, disceptaturum, ac ostensurum, quod mundi opifex non sit supremus Deus, sed hic alius sit, utpote solus bonus, et huc usque incognitus. Statim ergo, Creatorem eundem et Legislatorem esse dicis, nec ne? Si igitur Legislator est, justus est, si justus, non est bonus, bonus si non est, alium praedicavit Jesus dicendo: *ne me dicas bonum. Nam bonus unus est, Pater, qui in coelis habitat.* Porro non est consonum, ut Legislator justus sit ac bonus. Ait Petrus: primum dic nobis, in quibus actionibus bonum putes esse bonum, et in quibus justum esse justum, ut sic ad scopum verba destinemus. Et Simon: tu prius effare, quid arbitraris bonum, quid justum.

II. Tum Petrus: ne contentiosius disputans tempora insumam, dum juste postulo ut meis respondeas propositionibus, quemadmodum tibi videtur, ipse ad interrogata responsiones afferam. Ego aio bonum esse eum, qui largitor est, sicut video a Creatore fieri, qui praebet solem bonis et malis, atque imbrem justis ac iniquis. Et Simon dixit: hoc iniquissimum est, eadem justis atque injustis praebere. Ac Petrus: tu ergo deinceps nobis edissere, quo modo agens bonus esset. Simon: te oportet dicere. Petrus: ego dicam. Si nempe eadem praebens bonis ac justis et praeterea malis ac iniquis, secundum te nec justus est, tu eum, si bonis bona tribueret, malisque mala, justum merito praedicares. Quali ergo adhuc actione utendum ei esset, si non uteretur hac via, malis quidem dans temporalia, si forte convertantur, bonis vero sempiterna, modo

δὲ ὡς *μανθάνων ἐπυθόμην*, ἵνα εἰδῶ εἰ δύνασαι ὀπτασίαν ἐναργείας ἐναργεστέραν δεῖξαι. σὺ δὲ ὡς ἠθέλησας, εἶπες, οὐκ ἔδειξας. καὶ νῦν αὖριόν σοι εἰς τὸν περὶ Θεοῦ, οὗ δισχυρίζῃ δημιουργοῦ, ἐλθὼν καὶ διαλεχθεὶς δεῖξω μὴ αὐτὸν εἶναι ἀνώτατον ἀγαθόν, καὶ τὸν σὸν δὲ διδάσκαλον τὰ αὐτὰ μοι εἰρηκέναι, σὲ δὲ μὴ νενοηκέναι ⁵ ἐλέγξω. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξῆει, εἰς ᾧ προέτεινεν οὐ θελήσας ἀκοῦσαι.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΗ'.

I. Ὁρθρου δὲ, προελθόντος τοῦ Πέτρου εἰς τὸ διαλεχθῆναι, ὁ Σίμων προλαβὼν ἔφη· ἐχθὲς ἀπαλλασσόμενος εἰς τὴν σήμερον ὑπεσχόμην σοι ἐπανελθὼν καὶ συζητήσας δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ¹⁰ τὸν κόσμον δημιουργήσας ἀνώτατος Θεός, ἀλλ' ἕτερος, ὃς καὶ μόνος ἀγαθὸς ὢν καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο ἄγνωστός ἐστιν. αὐτίκα γοῦν τὸν δημιουργὸν αὐτὸν καὶ νομοθέτην φῆς εἶναι, ἢ οὐ; εἰ μὲν οὖν νομοθέτης ἐστίν, δίκαιος τυγχάνει, δίκαιος δὲ ὢν ἀγαθὸς οὐκ ἔστιν. εἰ δὲ οὐκ ἔστιν, ἕτερον ἐκῆρυσεν ὁ Ἰησοῦς τῷ λέγειν· μὴ με λέγε ¹⁵ ἀγαθόν· ὁ γὰρ ἀγαθὸς εἰς ἐστίν, ὁ πατήρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὐ συμφωνεῖ δὲ τῷ νομοθέτῃ δικαίῳ ὄντι καὶ ἀγαθῷ. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· πρῶτον ἡμῖν εἰπέ, ἐπὶ ποίαις πράξεσιν δοκεῖ σοι ὁ ἀγαθὸς εἶναι, ἐπὶ ποίαις δὲ καὶ ὁ δίκαιος, ἵνα οὕτως κατὰ σκοποῦ τοὺς λόγους πέμπωμεν. καὶ ὁ Σίμων· σὺ πρῶτον εἰπέ, τί ²⁰ σοι δοκεῖ τὸ ἀγαθόν, ἢ καὶ τὸ δίκαιον.

II. Καὶ ὁ Πέτρος· ἵνα μὴ ἐριστικώτερον διαλεγόμενος δαπανῶ τοὺς χρόνους, ἀπαιτῶν δικαίως τῶν ἐμῶν προτάσεών σε τὰς ἀποκρίσεις ποιῆσθαι, ὥς σοι δοκεῖ αὐτὸς ὢν ἐπυθόμην ποιήσομαι τὰς ἀποκρίσεις. ἐγὼ φημι ἀγαθὸν εἶναι τὸν παρεκτικόν, οἷον ὡς ²⁵ αὐτὸν ὁρῶ ποιοῦντα τὸν δημιουργόν, παρέχοντα τὸν ἥλιον ἀγαθοῖς καὶ κακοῖς, καὶ τὸν ὑέτον δικαίοις καὶ ἀδίκους. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· τοῦτο ἀδικώτατον, ὅτι τὰ αὐτὰ δικαίοις καὶ ἀδίκους παρέχει. καὶ ὁ Πέτρος· σὺ οὖν ἡμῖν τοῦ λοιποῦ λέγε, πῶς ποιωὶν ἀγαθὸς ἂν ᾔη. καὶ ὁ Σίμων· σὲ δεῖ λέγειν. καὶ ὁ Πέτρος· ἐγὼ λέξω. εἰ ³⁰ μὲν τὰ αὐτὰ παρέχων ἀγαθοῖς καὶ δικαίοις, εἴ τε κακοῖς καὶ ἀδικοῖς, κατὰ σὲ οὐδὲ δίκαιός ἐστιν, καὶ εἰ ἀγαθοῖς ἀγαθὰ παρείχεν,

perseverent. Sicque largiendo cunctis, praestantioribus autem gratiam faciendo, justitia ejus bona est, et eo magis magnanima, si peccatoribus quidem poenitentiam agentibus peccata condonat, bene operantibus autem etiam vitam aeternam definit. Judicans vero in fine, et pro merito singulis retribuens, justus existit. An itaque haec recte eo modo habeant, profutere.

III. Respondit Simon: semel dixi: omnis legislator, ad justitiam respiciens, justus est. Et Petrus: si boni est, non ferre legem, justi vero, ferre, ita etiam Creator bonus est ac justus. Bonus quidem, quoniam a temporibus Adami usque ad Mosem scriptam legem tulisse non cernitur, justus vero, quoniam a Mose usque ad hanc aetatem tulit, sicut scripta est. Tum Simon: ex tui Praeceptoris vocibus ostende, ejusdem esse, bonum esse ac justum. Mihi quippe videtur impossibile, ut Legislator, qui bonus sit, idem justus existat. Et Petrus: quod bonum ipsum quoque justum sit, audi: Doctor noster quaerenti Pharisaeo: *quid faciens vitam aeternam possidebo?* primum respondit: *ne me dicas bonum. Nam bonus unus est, Pater qui est in coelis:* et statim intulit haec verba: *si autem volueris vitam ingredi, serva mandata.* Illo autem aiente: *quae?* ad Legis mandata remisit. Non certe alium quemdam bonum significans ad justum remisisset eum praecepta. Aliud vero esse justum, et aliud bonum, etiam ipse confiteor. Sed ignoras ad eundem pertinere, bonum esse ac justum. Bonus enim est, dum poenitentibus nunc aequanimus est eorumque susceptor, justus autem est, quandoquidem judicans pro merito singulis retribuet.

IV. Et Simon: quo modo ergo, inquit, cum cognoscatur Creator, qui et Adamum formavit, et a justis sub Lege viventibus agnitus est, sicut etiam a justis et iniquis et a toto mundo, Magister tuus, qui post eos omnes venit, ait: *nemo novit Patrem, nisi filius, sicut nec filium quis novit, nisi Pater, et quibus voluerit filius revelare.* Ista autem non dixisset, si non annuntiasset quemdam Patrem in arcanis existentem, quem et altissimum Lex appellat, a quo neque bona neque mala audita

κακοῖς τε κακά, δίκαιον ἂν αὐτὸν εὐλόγως ἔλεγε. ποίᾳ οὖν ἔτι πράξει χρώμενος ἂν ᾔην, εἰ μὴ ταύτη χρῆται ὁδῷ, κακοῖς μὲν παρέχων τὰ πρόσκαιρα, ἐὰν ἄρα μεταβάλλωνται, ἀγαθοῖς δὲ αἰώνια, ἐὰν γε ἐμμένωσιν; καὶ οὕτως τῷ μὲν πᾶσιν παρέχειν, διαφόροις δὲ χαρίζεσθαι τὸ δίκαιον αὐτοῦ ἀγαθὸν ἐστίν, καὶ μακρόθυμον ταύτη μᾶλλον, εἰ 5 ἀμαρτωλοῖς μὲν μετανοοῦσιν χαρίζεται τὰ ἀμαρτήματα, εὖ πράξασιν δὲ καὶ ζωὴν αἰώνιον ὑπογράφει. κρίνων δὲ εἰς τέλος, καὶ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμων ἐκάστω δίκαιός ἐστιν. εἰ μὲν οὖν ταῦτα ὀρθῶς οὕτως ἔχη, ὁμολόγησον.

III. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη· ἅπαξ ἔφη· πᾶς νομοθέτης, εἰς τὸ 10 δίκαιον ἀφορῶν, δίκαιός ἐστιν. καὶ ὁ Πέτρος· εἰ ἀγαθοῦ ἐστίν μὴ θεῖναι νόμον, δικαίου δὲ τὸ θέσθαι, καὶ οὕτως ὁ δημιουργὸς ἀγαθός ἐστιν καὶ δίκαιος. ἀγαθὸς μὲν, ὅτι ἀπὸ τῶν χρόνων Ἀδὰμ μέχρι Μωυσέως ἐγγράφως οὐ φαίνεται τεθεικὼς τὸν νόμον· ἀπὸ δὲ Μωυσέως εἰς τοὺς δεῦρο χρόνους, ὡς γέγραπται, καὶ δίκαιός ἐστιν. 15 καὶ ὁ Σίμων· ἀπὸ τῶν τοῦ διδασκάλου σου φωνῶν δείξον, ὅτι τοῦ αὐτοῦ ἐστίν, ἀγαθὸν εἶναι καὶ δίκαιον. ἐμοὶ γὰρ ἀδύνατον φαίνεται, τὸν νομοθέτην ἀγαθὸν ὄντα τὸν αὐτὸν καὶ δίκαιον εἶναι. καὶ ὁ Πέτρος· ὅτι τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ καὶ δίκαιόν ἐστιν, ἐπάκουσον. αὐτὸς ὁ διδάσκαλος ἡμῶν τῷ εἰπόντι Φαρισαίῳ· τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον 20 κληρονομήσω; πρῶτον ἔφη· μή με λέγε ἀγαθόν· ὁ γὰρ ἀγαθὸς εἰς ἐστίν, ὁ πατὴρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· εὐθὺς ἐπάξας λέγει· εἰ δὲ θελήσεις τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, τήρησον τὰς ἐντολάς. τοῦ δὲ εἰπόντος, ποίας; ἐπὶ τὰς τοῦ νόμου ἐπεμψεν. οὐκ ἂν δὲ ἕτερόν τινα ἀγαθὸν σημαίων ἐπὶ τὰς δικαίου ἀνέπεμπεν ἐντολάς. ὅτι δὲ τὸ δί- 25 καιον ἄλλο ἐστίν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἕτερον, καὶ αὐτὸς ὁμολογῶ, ἀλλ' ὅτι τοῦ αὐτοῦ ἐστίν τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ δίκαιον, ἀγνοεῖς. ἀγαθὸς γὰρ ἐστίν μετανοοῦσι νῦν μακροθυμῶν καὶ ἀποδεχόμενος αὐτούς, δίκαιος δὲ ἐστίν, ὅτ' ἂν κρίνων τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστω ἀπονέμη.

IV. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη· πῶς οὖν ἐγνωσμένου τοῦ δημιουργοῦ, 30 τοῦ καὶ τὸν Ἀδὰμ πλάσαντος, καὶ τοῖς κατὰ νόμον δικαίοις ἐγνωσμένου, προσέτι δικαίοις καὶ ἀδίκτοις καὶ ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ὁ διδάσκαλός σου μετὰ πάντας ἐκείνους ἐληλυθὼς λέγει· οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός, ὡς οὐδὲ τὸν υἱόν τις οἶδεν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, καὶ οἷς ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύπτει; ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἔλεγεν, εἰ 35

est vox, (quemadmodum in Lamentationibus Jeremias testatur), qui secundum numerum filiorum Israel, quando ingressi sunt in Aegyptum septuaginta, et secundum terminos gentium eas circumscripsit septuaginta linguis, et filio suo, qui et Dominus vocatur et coelum ac terram constituit, Hebraeos partem dedit, eumque Deum Deorum esse definivit: Deorum autem dico, qui alias gentium acceperunt portiones. Leges igitur prodierunt ab omnibus dictis Diis ad suas portiones, quae sunt reliquae aliae gentes. Pari autem modo et a Filio cunctorum Domino apud Hebraeos posita lex processit. Hoc vero ita habere definitum est, ut si quis ad alicujus legem confugerit, ad illius partem pertineat, cujus recepit legem servare. Nemo cognovit altissimum in arcanis positum Patrem, sicut nec filium ejus, quod filius sit. Statim ergo tu, quae propria sunt ignoti altissimi, tribuens Filio, ignoras quod filius sit, qui est pater Jesu Christi apud vos dicti.

V. His a Simone prolatis Petrus ait ad eum: Potesne, quod ita credas, ipsum illum contestari, non quem nunc in arcanis praedicas, sed quem credis, nec confiteris? Alia enim pro aliis decernens nugas agis. Quocirca si contestaris a te credi quae loqueris, tibi respondebo. Sin vero perseveras disceptare mecum de iis quae non credis, per inane me cogis percutere. Et Simon dixit: a quodam ex discipulis tuis audiavi. Excepit Petrus: ne falsum testeris. Respondit Simon: ne mihi convicium facias, protervissime. Tum Petrus: usque quo protuleris eum qui dixit, mendax es. At Simon: Existima me haec finxisse vel ab alio audiisse, ad ea responde mihi. Nam si everti non potuerint, compererim esse veritatem. Et Petrus: si est humanum figmentum, non respondeo ad illud: sin autem hujusce rei opinione tamquam verae detineris, id ipsum mihi confitere, et habeo ego quoque aliquid quod de eo dicam. Simon: prorsus arbitror hoc ita habere. Tu si quid ad illa habes dicere, responde,

VI. Et Petrus ait: si hoc ita habet, maxime impius es. Nam si ad

μὴ πατέρα τινὰ ἐν ἀπορρήτοις ὄντα ἀνήγγελλεν, ὃν καὶ ὑψιστον ὁ νόμος λέγει, ἀφ' οὗ οὔτε ἀγαθὴ οὔτε κακὴ ἠκούσθη φωνή (ὡς ἐν τοῖς Θρήνοις καὶ Ἱερεμίας μαρτυρεῖ), ὅστις κατ' ἀριθμὸν τῶν νιῶν Ἰσραὴλ, οἱ εἰσῆλθον εἰς Αἴγυπτον, οἱ εἰσιν ἐβδομήκοντα, καὶ πρὸς τὰ ὅρια τῶν ἐθνῶν περιγράψας γλώσσαις ἐβδομήκοντα, τῷ αὐτοῦ⁵ νιῷ τῷ καὶ κυρίῳ λεγομένῳ, οὐρανὸν καὶ γῆν διακοσμήσαντι, τοὺς Ἑβραίους ἔδωκεν μερίδα, καὶ αὐτὸν Θεὸν θεῶν εἶναι διώρισεν, θεῶν δὴ λέγω, οἱ τινες τὰς ἄλλας τῶν ἐθνῶν εἰλήφασιν μερίδας. νόμοι οὖν προῆλθον ἀπὸ τε πάντων τῶν λεχθέντων θεῶν ταῖς αὐτῶν μερίσιν, ἃ τινὰ ἐστὶν τὰ λοιπὰ ἄλλα ἔθνη. ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ¹⁰ τοῦ νιοῦ τοῦ πάντων κυρίου ὁ παρὰ Ἑβραίοις κείμενος προῆλθε νόμος. τοῦτο δὲ οὕτως ἔχειν ὠρίσθη, ἵνα εἴ τις νόμῳ τινὸς προσφύγῃ, ἀπὸ τῆς ἐκείνου γένηται μερίδος, οὗ δὴ καὶ τὸν νόμον πρᾶττειν ἀνεδέξατο. οὐδεὶς ἔγνω τὸν ἐν ἀπορρήτοις ὑψιστον πατέρα ὄντα, ὡς οὐδὲ τὸν τούτου νιόν, ὅτι νιὸς ἐστίν. ἀντίκα γὰρ¹⁵ σὺ τὰ τοῦ ἀπορρήτου ὑψίστου ἴδια διδούς τῷ νιῷ οὐκ οἶδας ὅτι νιὸς ἐστίν, πατήρ ὑπάρχων τοῦ Ἰησοῦ τοῦ καθ' ἡμᾶς λεγομένου Χριστοῦ.

V. Ταῦτα τοῦ Σίμωνος εἰπόντος ὁ Πέτρος ἔφη πρὸς αὐτόν· δύνασαι αὐτὸν ἐκείνον διαμαρτύρασθαι, ὅτι οὕτως πιστεύεις, οὐχ¹⁰ ὃν νῦν ἐν ἀπορρήτοις λέγεις, ἀλλ' ὃν σὺ πιστεύων οὐχ ὁμολογεῖς; ἄλλα γὰρ ἀντ' ἄλλων ὀρίζων φλυαρεῖς. διὸ ἐὰν διαμαρτύρῃ ὅτι ἃ λαλεῖς ταῦτα πιστεύεις, ἀποκρίνομαί σοι. εἰ δὲ ἔστηκας συζητῶν ἐμοὶ ἃ μὴ πιστεύεις, κατὰ κενοῦ με παίειν ἀναγκάζεις. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· παρὰ τιος τῶν σῶν μαθητῶν ἀκήκοα. καὶ ὁ¹⁵ Πέτρος ἔφη· μὴ ψευδομαρτύρει. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· μὴ με λοιδορεῖ, προπετέστατε. καὶ ὁ Πέτρος· μέχρις ἂν εἴπῃς τὸν εἰπόντα, ψεύστης εἶ. καὶ ὁ Σίμων· νόμιζε ἐμὲ ταῦτα πλάσαι ἢ καὶ παρὰ ἄλλου ἀκηκοῖναι· πρὸς ταῦτα μοι ἀπόκριναι. ἐὰν γὰρ ἀνατραπῇσαι μὴ δυνηθῇ, ἔμαθον τοῦτο εἶναι τὴν ἀλήθειαν. καὶ ὁ³⁰ Πέτρος· εἰ ἀνθρώπινόν ἐστιν πλάσμα, οὐκ ἀποκρίνομαι εἰς αὐτό· εἰ δὲ ὑπονοίᾳ αὐτοῦ κεκράτησαι ὡς ἀληθοῦς, τοῦτο αὐτό μοι ὁμολόγησον, καὶ ἔχω τι καὶ αὐτὸς περὶ τούτου λέγειν. καὶ ὁ Σίμων· ἀπαξ μοι δοκεῖ τοῦτο ἔχειν. σὺ πρὸς ταῦτα ἔχῃς τι λέγειν, ἀπόκριναι.

VI. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· εἰ τοῦτο οὕτως ἔχῃ, τὰ μέγιστα³⁵

filium, coeli et terrae constitutorem, spectat revelare cui vult ipsius Patrem in absconditis positum, tu, sicut dixi, maxime es impius, qui revelas quibus ille nequaquam revelavit. Ac Simon: sed ille vult ut revelem. Atque Petrus: non intelligis, Simon, quae aio. Verum audi, et intellige. Quando dicit: quibus vult filius revelabit, eo significat, illum hominem non discere per doctrinam, sed per solam revelationem. Est autem revelatio, cum, quod in omnibus hominum cordibus arcane velatum positum est, absque voce per illius voluntatem revelatur. Sicque cognoscere accidit non discendo, sed intelligendo. Atqui intelligenti non licet, alteri hoc ostendere, quandoquidem nec ipse edoctus est, verum etiam non potest revelare, quia ipse non est filius, nisi si se dicat esse Filium. Tu autem non es stans filius. Nam si filius esses, omnino cognosceres hac dignos revelatione. Tu vero ignoras. Si enim scires, faceres quae faciunt qui sciunt.

VII. Dixit Simon: fateor, non intelligo quo modo dicas, faceres quae faciunt qui sciunt. Et Petrus: si non intellixisti, etiam non potes uniuscujusque scire mentem: et si ignoras, etiam non revelationis dignos cognoscis: ac si non cognoscis, non es filius. Filius autem novit: quare quibus vult, tamquam qui digni sint, revelat. Et Simon dixit: ne decipiaris, novi pignos, nec filius sum. Porro quid hoc sit, *quibus vult revelat*, non intellexi quemadmodum dicas: non intelligere autem dixi, non tamquam ipse nesciens, sed velut sciens quod adstantes non intellexerint, ut illud clarius efferas, quo percipiant, quibus de causis nos controversiam habeamus. Et Petrus: ego clarius hoc nequeo dicere, tu, ut qui illud perceperis, efferas. Et Simon: ego tua dicere necesse non habeo. Petrus: Videris mihi, Simon, illud non intelligere, nec velle confiteri, ne in ignorantia deprehendaris et arguaris quod non stans sis filius. Id enim obscure significas, cum tamen aperte dicere nolis: sicut ego quidem tua consilia ex iis quae innuis cognosco, qui sum veri prophetae discipulus, non propheta. Tu vero clare dicta non intelligens te filium dicere vis, resistens nobis. Et Simon: tollam omnem tuum praetextum: fateor, hoc non intellexi quidnam esset, *et quibus vult filius revelat*. Dic ergo illud evidentius.

ἀσεβεῖς. εἰ γὰρ υἱοῦ ἐστὶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆν διακοσμήσαντος τὸ ὃ βούλεται ἀποκαλύπτειν τὸν ἐν ἀπορρήτοις αὐτοῦ πατέρα, σὺ μέγιστα, ὡς ἔφην, ἀσεβεῖς ἀποκαλύπτων οἷς ἐκεῖνος ἐκ ἀπεκάλυψεν. καὶ ὁ Σίμων· ἀλλ' αὐτός με βέλεται ἀποκαλύπτειν. καὶ ὁ Πέτρος· ἐ νοεῖς ἃ λέγω, Σίμων. πλὴν ἀκέσας σύνης· τῷ εἰπεῖν, ⁵ οἷς ἂν βέλῃται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψει, ἐ διδασκαλίᾳ τιὰ τοιοῦτον μαθεῖν λέγει, ἀλλ' ἀποκαλύψει μόνον. ἀποκάλυψις ἐστὶν τὸ ἐν πάσαις καρδίαις ἀνθρώπων ἀπορρήτως κείμενον κεκαλυμμένον, ἄνευ φωνῆς ταῖς αὐτῆς βελαῖς ἀποκαλυπτόμενον. καὶ ὕτως γίνεται γινῶναι, ἐ διδαχθέντα, ἀλλὰ συνέντα. τῷ μέντοι συνέντι ἐκ ἔξεστιν, ἄλλω ¹⁰ τῷτο ἀποδειξαι, ἐπεὶ μὴδ' αὐτὸς ἐδιδάχθη, ὅτε ἀποκαλύψαι δύναται, ἐπεὶ μὴ αὐτός ἐστιν ὁ υἱός, ἐκτὸς εἰ μὴ ἑαυτὸν λέγει εἶναι τὸν υἱόν. σὺ δὲ ἐκ εἰ ὁ ἐστὼς υἱός. εἰ γὰρ υἱὸς ἦς, πάντως ἂν ἦδης τῆς τοιαύτης ἀποκαλύψεως τὰς ἀξίας. σὺ δὲ ἐκ οἴδας. εἰ γὰρ ἡπίστασο, τὰ τῶν ἐπισταμένων ἂν ἐποίεις. ¹⁵

VII. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη· ὁμολογῶ, ἐ συνῆκα πῶς λέγεις, τὰ τῶν ἐπισταμένων ἂν ἐποίεις. καὶ ὁ Πέτρος· εἰ ἐ συνῆκας, ἐδὲ τὸν ἐκάστε νῦν εἶδέναι δύνη, καὶ εἰ ἀγνοεῖς, ἐδὲ τὰς ἀξίας τῆς ἀποκαλύψεως ἐπίστασαι, εἰ δὲ ἐκ ἐπίστασαι, ἐκ εἰ υἱός· ὁ δὲ υἱὸς οἶδεν· διὸ οἷς βέλεται ὡς ἀξίοις ἔσιν ἀποκαλύπτει. καὶ ὁ Σίμων ²⁰ ἔφη· μὴ ἀπατῶ, οἶδα τὰς ἀξίας, καὶ υἱὸς ἐκ εἰμί. τῷτο μέντοι, τί ποτ' ἐστὶν, οἷς βέλεται ἀποκαλύπτει, ἐ συνῆκα ὡς λέγεις· τὸ δὲ μὴ συνιέναι ἐκ ὡς μὴ εἰδὼς εἶπον, ἀλλ' ὡς εἰδὼς ὅτι οἱ παρεστῶτες ἐ συνῆκαν, ἵνα αὐτὸ σαφέστερον εἴπῃς, ὅπως νοήσωσιν ὧν ἔνεκεν καὶ τὴν ζήτησιν ποιούμεθα. καὶ ὁ Πέτρος· ἐγὼ σαφέστερον ²⁵ αὐτὸ εἰπεῖν ἐ δύναμαι, σὺ αὐτὸς ὡς νοήσας φράσον. καὶ ὁ Σίμων· ἐγὼ τὰ σὰ ἐκ ἀνάγκην ἔχω λέγειν. καὶ ὁ Πέτρος· φαίη μοι, Σίμων, μὴ συνιείς αὐτὸ, καὶ ὁμολογεῖν μὴ θέλων, ἵνα μὴ ἐν ἀγνοίᾳ φωραθῇς ἐλεγχθῆς μὴ ὧν σὺ ὁ ἐστὼς υἱός. τῷτο γὰρ αἰνίσση, κἂν σαφῶς αὐτὸ εἰπεῖν μὴ θέλῃς· ὥστε ἐγὰ μὲν τὰς σὰς ³⁰ βελαὺς ἐξ ὧν αἰνίσση ἐπίσταμαι, προφήτε ἀληθῆς μαθητῆς ὧν, ἐ προφήτης. σὺ δὲ καὶ τὰ σαφῶς λεγόμενα μὴ συνιὼν υἱὸν ἑαυτὸν εἰπεῖν θέλεις, ἀνθεστῶς ἡμῖν. καὶ ὁ Σίμων· ἀρῶ σε πᾶσαν πρόσφασιν· ὁμολογῶ, αὐτὸ ἐ συνῆκα, τί ποτ' ἐστὶν, καὶ οἷς ἂν βέλῃται ὁ υἱὸς ἀποκαλύπτει. λέγε τοίνυν αὐτὸ σαφέστερον. ³⁵

VIII. Tum Petrus: quandoquidem, etsi fecte, hoc fassus es non intelligere, ad id quod te interrogo, mihi responde, ac disces. Dic mihi: ais Filium, quicumque sit, justum esse, vel non? Respondit Simon: iustissimum. Et Petrus: cum autem justus sit, cur non omnibus revelat, sed quibus vult? Ac Simon: quoniam qui justus est, iustis revelare vult. Petrus: nonne igitur necesse est ab eo cognosci mentem singulorum, ut revelet dignis? Simon: omnino necessarium est ita habere. Tum Petrus: Itaque ille solus merito revelare definitus est, qui solus uniuscujusque mentem novit, et non tu, qui ne ea quidem quae a nobis dicuntur potes intelligere.

IX. Id Petrum dicentem populus laudibus prosecutus est. At Simon in lapsu deprehensus, prae pudore erubuit, atque fricata fronte dixit: Jam me magum aiunt a Petro non tantum victum, sed et ratiocinationibus presum. Non autem licet quis ratiocinationibus prematur, abreptus veritatem in ipso victam habet. Neque enim infirmitas defendentis veritas est superantis. Attamen aio tibi, me omnes adstantes judicavisse dignos, qui in arcanis Patrem cognoscerent. Quare cum palam ipsis revelo, tu per invidiam mihi illos beneficio afficere cupienti succenses.

X. Dixit Petrus: quoniam ut praesenti multitudini gratum faceres, ita locutus es, ego dicam non grate, sed vere. Dic mihi, quo modo dignos esse cognoscis adstantes universos, quandoquidem tibi indicanti ne unus quidem praebuit assensum? Nam quod me contra te laudaverint, non est consentientium tibi, sed mihi, cui et laudem tamquam bene locuto tribuerunt. Verum quia Deus, ut pote justus, singulorum mentem dijudicat, quod tu dixisti verum esse, id noluit per sinistram dextris dari, qua ratione qui aliquid a fure accipit, et ipse reus est. Itaque eam ob causam quod a te afferebatur, noluit eos accipere, sed per filium, qui ad revelandum praestitutus est. Cui enim convenit Patrem revelare, praeterquam soli filio, quia is tali revelatione dignum cognoscit? Sic non est hoc docere aut doceri, sed ineffabili manu ei revelari, qui illud scire dignus sit.

XI. Et Simon: multum, inquit, conducit ad victoriam ei qui bellum gerit, propriis uti armis. Quod enim quis amat, etiam sincere potest

VIII. Καὶ ὁ Πέτρος· ἐπειδὴ καὶ σχήματι αὐτὸ ὁμολόγησας μὴ συνίεναι, πρὸς ὃ πυνθάνομαί σε, ἀποκριναί μοι, καὶ μαθήσῃ. λέγε μοι· φῆς τὸν υἱὸν δίκαιον εἶναι, ὅστις ποτ' ἔστιν, ἢ ᾖ; καὶ ὁ Σίμων ἔφη· δικαιοτάτον. καὶ ὁ Πέτρος· δίκαιος δὲ ὢν διὰ τί μὴ πᾶσιν ἀποκαλύπτει, ἀλλ' οἷς βύλεται; καὶ ὁ Σίμων· ὅτι δίκαιος ὢν τοῖς ἁγίοις ἀποκαλύπτειν βύλεται. καὶ ὁ Πέτρος· ἐκ ἔν ἀνάγκῃ αὐτὸν εἶδέναι τὸν ἐκάστω νῦν, ἵνα ἁγίοις ἀποκαλύπτῃ; καὶ ὁ Σίμων· ἀνάγκῃ πᾶσα ἔτως ἔχειν. καὶ ὁ Πέτρος· ἐκᾶν αὐτὸς μόνος εὐλόγως ἀποκαλύπτειν ὥρισθη, μόνος τὸν ἐκάστω νῦν εἰδὼς, καὶ ἐ σὺ ὁ μηδὲ τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα δυτάμενος συνιέναι. 10

IX. Τῷτο τῷ Πέτρῳ εἰπόντος ἀπὸ μὲν τῶν ὄχλων ἔπαινος ἐγένετο. ὁ δὲ Σίμων κατάφωρος γεγονώς, αἰδεσθεὶς ἡρυθρίασε, καὶ τὸ μέτωπον τρίψας ἔφη· ἀλλ' ἐμὲ μάγον λέγουν ὑπὸ Πέτρῳ νικώμενον, ἀλλὰ καὶ συλλογιζόμενον. ἐκ εἴ τις δὲ συλλογισθεῖη, συναρπασθεὶς τὴν ἐν αὐτῷ ἀλήθειαν νενικημένην ἔχει. ἐ γὰρ ἡ ἀσθένεια τῷ ἐκδικῆντος ἀλήθειά ἐστιν τῷ νικωμένῳ. πλήν φημί σοι, ὅτι ἐγὼ τὰς παρεστῶτας πάντας ἁγίους ἔκρινα γινῶναι τὸν ἐν ἀπορρήτοις πατέρα. διὸ δημοσίᾳ με αὐτοῖς ἀποκαλύπτοντος, σὺ αὐτὸς διὰ φθόνον ἐμοὶ τῷ εὐεργετεῖν αὐτὰς θέλοντι χαλεπαίνεις. 15

X. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἐπειδὴ ἀρεσκόντως τοῖς παρῶσιν ὄχλοις ἔτως ἔφης, ἐγὼ ἐρῶ ἐκ ἀρεσκόντως, ἀλλ' ἀληθῶς. λέγε μοι, πῶς ἁγίους ἐπίστασαι τὰς παρεστῶτας πάντας, ὅπε σοι ἐκφαίνονται ἐδ' εἰς συνέθετο; τὸ γὰρ ἐμοὶ ποιήσασθαι κατὰ σὲ τὸν ἔπαινον ἐκ ἔστιν συγκαταθεμένων σοὶ, ἀλλ' ἐμοὶ, ᾧ καὶ τὸν ἔπαινον ὡς ὀρθῶς εἰρηκότι ἀπένευμαν. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δίκαιος ὢν βραβεύει τὸν ἐκάστω νῦν, ὃ φῆς ἀληθὲς εἶναι, ἐκ αὐτοῦ ἐβελήθη διὰ τῆς ἀριστερεᾶς τοῖς δεξιοῖς τῷτο δοθῆναι, ᾧ λόγῳ ὁ παρὰ κλέπτει λαβὼν καὶ αὐτὸς ὑπεύθυνός ἐστιν. ὥστε τέτα ἔνεκεν τὸ ὑπὸ σὲ φερόμενον ἐκ ἡθέλησεν αὐτὰς λαβεῖν, ἀλλὰ διὰ τῷ εἰς τὸ ἀποκαλύπτειν ὥρισμένῳ νῦν. τίτι γὰρ εὐλόγόν ἐστιν ἀποκαλύπτειν τὸν πατέρα, ἢ υἱῷ μόνῳ, διὰ τὸ εἰδέναι τῆς τοιαύτης ἀποκαλύψεως τὸν ἁγίον; ἔτως ἐκ ἔστιν τῷτο διδάξαι ἢ διδαχθῆναι, ἀλλ' ἀφράστῳ χειρὶ ἀποκαλυφθῆναι τῷ τῷτο εἰδέναι ἁγίῳ. 20

XI. Καὶ ὁ Σίμων ἔφη· πολὺ συμβάλλεται πρὸς νίκην τῷ πολεμῶντι τὸ ἰδίῳις χρήσασθαι ὅπλοις. ὁ γὰρ φιλεῖ τις, καὶ 25

defendere: sincere autem defensum non vulgarem vim habet. Ideo deinceps quod vere sentio exponam. Aio quamdam in arcanis virtutem esse, cunctis ignotam, ipsi quoque mundi opifici, sicut et ipse Jesus dixit, nesciens quid loqueretur. Interdum enim ex multiloquio aliquis scopum veritatis attingit, ignorans quid dicat. Intelligo autem et de illo, quod pronuntiavit: *nemo novit Patrem*. Et Petrus: ne amplius profitearis, te illius doctrinam cognoscere. Et Simon: ejus doctrinam non profiteor me credere, at de iis, in quae casu incidit, edissero tibi. Tum Petrus: ne dem tibi praetextum ad fugam, quaestionem tecum habebo sicut vis. Verumtamen omnes testor, quod neque illum, quem nunc dixisti, sermonem credas. Novi namque tuam sententiam. Et ne me arbitreris falsum dicere, significabo tibi tua, ut scias te cum sciente disceptare.

XII. Nos, o Simon, ex magna virtute, quae et domina vocatur, non dicimus missos fuisse duos Angelos, unum quidem ad creandum mundum, alium vero ad ferendam Legem, neque quod uterque veniens eorum, quae fecit, se supremum auctorem praedicaverit, neque quod stans sit staturus ut adversarius. Audi quo modo hac etiam in re incredulus sis. Virtus, quam in arcanis ais esse, ignorantiae plena est. Nam ingratum animum ab ipsa missorum Angelorum non praescivit. Ac Simon, Petro haec dicente, vehementer iratus loquentem interruptit dixitque: quid blateras, temerarie omniumque protervissime, et coram populo stulte ac temere patefacis arcana? Et Petrus: cur invides adstantibus auditoribus hoc beneficium? Simon: non igitur confiteris, hujusmodi agnitionem beneficium esse? Petrus: fateor. Nam mendacium cognitum eo beneficio afficit, ut in illud per ignorantiam non incidamus. Simon: Videris mihi non posse respondere ad ea quae tibi proposui. Aio autem, quod et Magister tuus quemdam dicit esse in arcanis Patrem.

XIII. Et Petrus dixit: respondebo ad id quod vis, de illo: *nemo novit Patrem, nisi filius, neque filium quis novit, nisi Pater, et quibus voluerit filius revelare*. Primo quidem miror, qua ratione, cum hoc dictum innumeros habeat sensus, tu periculosiorem elegeris partem, aiens prolatum fuisse in ignorantiam Creatoris omniumque sub eo positorum. Rnimvero primum potest testimonium dictum esse in omnes Judaeos, qui patrem Christi putabant Davidem esse, atque

γνησίως ἐκδικεῖν δύναται, γνησίως δὲ ἐκδικέμενον ἢ τὴν τυχεύσαν ἰσχὺν ἔχει. διὸ τῷ λοιπῷ ὕπερ ὄντως φρονῶ ἐκθήσομαι. φημί τινα δύναμιν ἐν ἀπορρήτοις εἶναι ἄγνωστον πᾶσι, καὶ αὐτῷ τῷ δημιουργῷ, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς εἴρηκεν, ἢ ἐπιστάμενος ὁ ἐφθέγγετο. ἐκ πολυλαλιᾶς γὰρ ἐνίοτε εὐστοχεῖ τις πρὸς τὸ ἀληθές, ἢ ἐκ εἰδῶς ὁ λέγει. λέγω δὲ καὶ περὶ τέττα, ἢ εἴρηκεν ἑδεῖς ἔγνω τὸν πατέρα. καὶ ὁ Πέτρος· σὺ τὰ ἐκείνῃς εἰδέναι μηκέτι ἐπαγγέλλῃς. καὶ ὁ Σίμων· τὰ ἐκείνῃς ἢ ἐπαγγέλλομαι πιστεύειν, εἰς δὲ τὰ ἐπιτετευγμένα αὐτῷ διαλέγομαί σοι. καὶ ὁ Πέτρος· ἵνα μὴ σοι δῶ πρόφασιν εἰς φυγὴν, ζητήσω σοι ὡς θέλεις. πλὴν μαρτύρομαι πάντας ὅτι ἑδὲ ὃν νῦν ἔφης λόγον, ἢ πιστεύεις. οἶδα γὰρ ἃ φρονεῖς. καὶ ἵνα μὴ με δόξης ψεύδεσθαι, ἀνοιξομαί σοι τὰ σά, ἵνα εἰδῇς ὅτι πρὸς εἰδότα διαλέγη.

XII. Ἡμεῖς, ὦ Σίμων, ἐκ τῆς μεγάλης δυνάμεως, ἔτι τε καὶ τῆς κυρίας λεγομένης, ἢ λέγομεν δύο ἀπεσταλῆται ἀγγέλους, τὸν μὲν ἐπὶ τῷ κτίσῃ κόσμῳ, τὸν δὲ ἐπὶ τῷ θεῷ τὸν νόμον· ἑδὲ ὅτι ἑαυτὸν ἕκαστος ἐλθὼν, ἐφ' οἷς ἐποίησεν αὐτὸς, ὡς αὐθέντην αὐτὸς ἡγγεῖλεν· ἑδὲ ὁ ἐστὼς στησόμενος ἀντικείμενος. μάθε, πῶς ἀπιστεῖς, καὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. ἦν φῆς δύναμιν ἐν ἀπορρήτοις εἶναι, ἀγνοίας γέμει. τὴν γὰρ ἀγνωμοσύνην τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀποσταλέτων ἀγγέλων ἢ προσγίνωσκεν. καὶ ὁ Σίμων τῷ Πέτρῳ ταῦτα λέγοντός μεγάλως ὀργισθεὶς ἐπέκοψεν λέγοντα, εἰπὼν· τί φλυαρεῖς, τολμηρὲ καὶ πάντων προπετέστατε, ἐπ' ὅλῳ ἀμαθῶς ἐκφαίνων ἀτεχνῶς τὰ ἀπορρήτα; καὶ ὁ Πέτρος· τί φθονεῖς εὐεργετεῖσθαι τὰς παρόντας ἀκροατάς; καὶ ὁ Σίμων· ἐκ ἧν ὁμολογεῖς τὴν τοιαύτην ἐπίγνωσιν εὐεργεσίαν εἶναι; καὶ ὁ Πέτρος· ὁμολογῶ. τὸ γὰρ ψεύδος γνωσθὲν εὐεργετεῖ, ἀγνοίας αἰτία μὴ περιπσεῖν αὐτῷ. καὶ ὁ Σίμων· φαίγη μοι μὴ δύναμενος εἰπεῖν εἰς ἃ προέτεινά σοι. λέγω δὴ ὅτι καὶ ὁ διδάσκαλός σε ἐν ἀπορρήτοις τινὰ λέγει εἶναι πατέρα.

XIII. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἀποκρινῆμαι εἰς ὃ θέλεις, περὶ τῆς ἑδεῖς ἔγνω τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός, ἑδὲ τὸν υἱὸν τις οἶδεν, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ οἷς ἂν βέλῃται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. πρῶτον μὲν θαυμάζω, πῶς τῷ λόγῳ τέττα κυρίας ἔχοντος ἐκδοχὰς σὺ τὸ ἐπικινδυνότερον ἐξελέξω μέρος, πρὸς ἀγνωσίαν τῷ δημιουργῷ καὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ πάντων φήσας εἰρησθαι τὸν λόγον. πρῶτον μὲν γὰρ δύναται

Christum ejus filium, quique filium Dei non cognoverant. Quare apte dictum est: *nemo novit Patrem*, quia pro Deo omnes Davidem aiebant; et quod subjungit, *sicut nec filium quis novit*, dictum est, quia eum filium esse nesciverunt, et quod ait: *quibus voluerit filius revelare*, recte habet, qui enim ab initio est filius, solus destinatus est, ut quibus cupit revelet. Et sic non potest Adamus, primus creatus homo, illum ignorasse, neque Enoch, qui placuit, nesciisse, nec Noe, justus, non agnovisse, nec Abrahamus, amicus, non intellexisse, nec Isaacus non percepisse, neque Jacobus, qui luctatus est, non credidisse, denique non potest fieri, quin cunctis in populo dignis ille fuerit revelatus.

XIV. Sin vero, sicut ais, Deus nunc revelandus est cunctis, ut cognoscatur, per Jesum, quo modo non iniquissimum dicis, illos quidem non cognovisse, qui mundi fuerunt septem columnina, quique justissimo Deo accepti esse potuerunt, et vero nunc tot impios ex gentibus omnino cognoscere. Illi, cunctis hominibus praestantiores, digni habiti non sunt qui cognoscerent? Et quo modo id bonum est, quod non est justum? nisi si eum bonum appellare volueris, non qui juste operantes beneficiis afficit, sed qui amat iniquos, quamvis non credant, adeo, ut iis et abscondita revelet, quae justis noluerit revelare. Nam hujusmodi res nec justo competit, sed piorum osori. Num tu, Simon, es Stans, qui ista sic nondum dicta proferre audes?

XV. Et Simon super eo indignatus ait: tuum Magistrum reprehende, dicentem: *confiteor tibi, Domine coeli et terrae, quia quae erant occulta sapientibus, revelasti ea parvulis lactentibus*. Ac Petrus: Sic quidem, inquit, non prolata sunt ea verba. Dicam tamen prius, quasi ita prolatum sit, ut tibi visum fuit. Dominus noster, tametsi dixisset: *quae erant occulta sapientibus, ea parvulis revelavit Pater*, neque sic alium Deum et Patrem praeter mundi Creatorem credebatur significare. Possunt enim ipsius Creatoris arcana esse, quae significat, cum etiam Esaias dicat: *Aperiam os meum in Parabolis, et eructabo abscondita a constitutione mundi*. Jam prophetam confiteris, qui occulta non ignorabat, quae Jesus a sapientibus abscondita esse affirmat, revelata vero parvulis? Quo pacto autem Creator ignoravit, cum propheta ipsius Esaias

ὁ λόγος εἰρησθαι πρὸς πάντας Ἰουδαίους, τὸς πατέρας νομίζοντας εἶναι Χριστὴ τὸν Δαβὶδ, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Χριστὸν υἱὸν ὄντα, καὶ υἱὸν Θεοῦ μὴ ἐγνωκέναι. διὸ καὶ οἰκείως εἴρηται· ἐδίδες ἔγνω τὸν πατέρα, ἐπεὶ ἀντὶ τοῦ Θεοῦ τὸν Δαβὶδ πάντες ἔλεγον, τὸ δὲ ἐπά- 5 ξαντα εἰπεῖν, ὡς ἐδὲ τὸν υἱὸν τις οἶδεν, ἐπεὶ αὐτὸν υἱὸν ὄντα ἐκ ἡδυσαν, καὶ τὸ εἰπεῖν, οἷς ἂν βέληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύναι, ὁρθῶς εἴρηται, ὁ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς ὢν υἱὸς μόνος ὠρίσθη, ἵνα οἷς βύλεται ἀποκαλύψῃ. καὶ ἔτι δὲ δύναται Ἀδὰμ ὁ πρωτόπλαστος αὐτὸν μὴ ἀγνοεῖν, ἐδὲ Ἐνὼχ ὁ εὐαρεστήσας μὴ εἰδέναι, ἔτε Νῶε ὁ δίκαιος μὴ ἐπίστασθαι, ἔτε Ἀβραὰμ ὁ φίλος μὴ συνίναί, ἐκ Ἰσαὰκ μὴ 10 γενοικέναι, ἐκ Ἰακώβ ὁ παλαίστας μὴ πεπιστευκέναι, καὶ πᾶσιν τοῖς ἐν τῷ λαῷ ἀξίοις μὴ ἀποκεκαλύφθαι.

XIV. Εἰ δὲ, ὡς φῆς, ἔσται διὰ τὸ εἰδέναι διὰ τοῦ Ἰησοῦ νῦν πᾶσιν ἀποκαλύπτεσθαι, πῶς ἐκ ἀδικώτατον λέγεις, ἐκείνους μὴ ἐγνωκέναι, ἐπὶ τὰς στυλὰς ὑπάρξαντας κόσμῳ, καὶ δικαιοτάτῳ Θεῷ 15 εὐαρεστῆσαι δυναμένους, καὶ τοσάυτες δὲ νῦν ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἀσεβεῖς ὄντας κατὰ πάντα γινῶναι; ἔτοι παντὸς κρείττονας γινῶναι ἐ κατη- ξιώθησαν; καὶ πῶς ἐστι τῷτο ἀγαθόν, ὃ μὴ δίκαιόν ἐστιν; ἐκτός ἐι μὴ ἀγαθὸν θέλῃς λέγειν ἐ τὸν εὐεργετήντα τὴς δικαιοπραγήσαν- 20 τας, ἀλλὰ τὸν ἀγαπῶντα καὶ μὴ πιστεύουσιν, οἷς καὶ τὰ ἀπόρρητα ἀποκαλύπτειν, ἃ δικαίοις ἀποκαλύναι ἐκ ἡθέλησεν. τὸ γὰρ τοῦτον ἔτε ἀγαθῷ, ἔτε δικαίῳ προσήκει, ἀλλὰ τῷ εὐσεβεῖς μεμισηκότι. μὴ τι σὺ εἰ, Σίμων, ὁ ἐστὼς ὁ ταῦτα ἔτι μὴ ποτε ῥηθέντα εἰπεῖν ἀποθρασυνόμενος;

XV. Καὶ ὁ Σίμων ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτήσας ἔφη· τὸν σὸν δι- 25 δάσκαλον αἰτιῶ εἰπόντα· ἐξομολογῆμαί σοι κύριε τὸ ἐρατὸν καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἅπερ ἦν κρυπτὰ σοφοῖς, ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις θη- λάξιαις. καὶ ὁ Πέτρος· ἔγω μὲν, ἔφη, ὁ λόγος ἐκ ἐλέχθη· ἐρῶ δὲ πρῶτον, ὡς ἔτι εἰρημένον ὥσπερ σοι ἔδοξεν. ὁ κύριος ἡμῶν, εἶπερ καὶ εἰρήκει, ἃ τινα ἦν κρυπτὰ σοφοῖς, ταῦτα νηπίοις ἀπε- 30 κάλυψεν ὁ πατήρ, ἐδ' ἔτι ἄλλον Θεὸν καὶ πατέρα σημαίνειν ἐνο- μίζετο παρὰ τὸν κτίσαντα τὸν κόσμον. ἐνδέχεται γὰρ αὐτῷ εἶναι τῷ δεισιργῷ τὰ κρυπτὰ ἃ ἔλεγεν, τῷ καὶ τὸν Ἡσαΐαν εἰπεῖν· ἀνοίξω τὸ στόμα μου ἐν παραβολαῖς, καὶ ἐξερεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ κα- 35 ταβολῆς κόσμου. νῦν προφήτην ὁμολογεῖς, ὃς τὰ κεκρυμμένα ἐκ

non ignoraverit? Porro Jesus noster revera non dixit: *quae erant abscondita*, sed, ut videtur, asperius locutus est, dixit enim: *abscondisti haec a sapientibus, et revelasti ea parvulis lactentibus*. Dicit: *abscondisti*, quasi aliquando ea cognita fuerint illis. Nam apud eos reposta erat clavis regni coelorum, hoc est, arcanorum notitia.

XVI. Neque objicias: impius existit circa sapientes, occultans ea ab illis. Absit suspicari hoc. Non enim impius existit: sed postquam absconderunt cognitionem regni, et neque ipsi ingressi sunt, neque volentibus intrare concesserunt, eam ob causam juste, quemadmodum ipsi vias absconderunt a volentibus, ita et ab ipsis abscondita sunt arcana, ut quemadmodum fecerunt, similiter et illis fieret, et qua mensura mensi sunt, aequali iis mensuraretur. Nam digno cognoscendi debetur id, quod nescit: ab indigno autem, licet videatur habere, aufertur, quamvis in aliis sit sapiens, et dignis datur, tametsi tempore quo discunt parvuli sint.

XVII. Quod si aliquis dicat: nihil erat Israëlitis occultum, quia scriptum est: *nihil te latuit Israël*. Non enim dicas, Jacob, *abscondita est via a me*, intelligere debet quis, quae ad regnum pertinent abscondita fuisse ab illis, at viam quae inducit in regnum, quae est ratio bene vivendi, non fuisse absconditam. Ideo etenim ait: *non enim dicas, abscondita est a me via*. Via autem bonae vitae ratio est, ut etiam ex his Moysis verbis colligitur: *ecce posui ante faciem tuam viam vitae et viam mortis*. Et Magister concordi voce dixit: *intrate per angustam et arctam riam, per quam in vitam ingrediemini*. Et alibi, interrogante quodam: *quid faciens vitam aeternam possidebo?* legis mandata ostendit.

XVIII. Ex eo autem, quod Esaias in persona Dei dicit: *Israël autem me non cognovit, et populus me non intellexit*, non ideo Esaias alium, praeter cognitum Creatorem, significavit Deum, sed cognitum ignotum dixit alia occulta significatione, quia populus, justam cogniti Dei dispositionem ignorans, peccaverat, nec se a bono Deo judicandum censuerat. Propterea postquam dixit: *Israël autem me non cognovit, et populus me non intellexit*, subjungit: *vae genti peccatrici, populo*

ἡγνόμεναι, ἃ τινα ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ σοφῶν κεκρύφθαι λέγει, νηπίοις δὲ ἀποκεκαλύφθαι; πῶς δὲ ὁ δημιοργὸς ἡγνόμεναι, τῷ προφήτῃ αὐτῷ μὴ ἀγνοῦντος Ἡσαΐαι; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἡμῶν τῷ ὅτι ἐκ εἰπεν, ἃ τινα ἦν κρυπτά, ἀλλὰ τὸ δοκῆν τραχύτερον εἶρηκεν, εἶπεν γάρ· ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις θηλάζουσιν. τὸ δὲ εἰπεῖν, ἀπέκρυψας, ὥς ποτε ἔγνωσμένων αὐτοῖς. παρ' αὐτοῖς γὰρ ἡ κλειὺς τῆς βασιλείας τῶν ἑραυῶν ἀπέκειτο, τετέστιν ἡ γνώσις τῶν ἀπορρήτων.

XVI. Καὶ μὴ λέγε, ἡσέβησεν εἰς τὰς σοφὰς κρύψας αὐτὰ ἀπ' αὐτῶν. μὴ γένοιτο τῷτο ὑπολαβεῖν. ἐ γὰρ ἡσέβησεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπέκρυβον τὴν γνώσιν τῆς βασιλείας, καὶ ἔτε αὐτοὶ εἰσῆλθον, ἔτε τοῖς βελομένοις εἰσελθεῖν παρέσχον, τότε ἔνεκεν κατὰ τὸ δίκαιον, ὡς ἀπέκρυψαν αὐτοὶ τὰς ὁδοὺς ἀπὸ τῶν θελούντων, ἔτω καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀπεκρύβῃ τὰ ἀπορήτα, ἵνα, ὡς ἐποίησαν, ὁμοίως καὶ αὐτοῖς γένηται, καὶ ὅ μὲτρον ἐμέτρησαν, μετρηθῇ αὐτοῖς τῷ ἴσῳ. τῷ γὰρ ἀξίῳ τῷ γινῶναι, ὃ μὴ οἶδεν, ὀφείλεται, τῷ δὲ μὴ ἀξίῳ, κἂν δοκῇ ἔχειν, ἀφαιρεῖται, κἂν ἐν τοῖς ἄλλοις ἢ σοφός, καὶ δίδοται τοῖς ἀξίοις, κἂν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς μαθητείας ὧσιν νήπιοι.

XVII. Εἰ δέ τις ἑρεῖ· ἐδὲν ἦν ἀπόκρυφον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, διὰ τὸ γεγράφθαι· ἐδὲν σε ἔλαθεν Ἰσραὴλ· μὴ γὰρ εἴπῃς, Ἰακώβ, ἀπεκρύβῃ ἡ ὁδὸς ἀπ' ἐμῷ· συνιέναι ὀφείλει τις ὅτι τὰ διαφέροντα τῇ βασιλείᾳ ἀπεκρύπτο ἀπ' αὐτῶν, ἡ δὲ εἰς τὴν βασιλείαν εἰσφέρουσα ὁδὸς, ἣ τις ἐστὶν πολιτεία, ἐκ ἀπεκρύπτο. διὰ τῷτο γὰρ καὶ λέγει· μὴ γὰρ εἴπῃς ὅτι ἀπεκρύβῃ ἀπ' ἐμῷ ἡ ὁδός. ὁδὸς δὲ ἡ πολιτεία ἐστίν, τῷ καὶ τὸν Μωυσῆν λέγειν· ἰδὲ τέθεικα πρὸ προσώπου σε τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ τὴν ὁδὸν τῷ θανάτῳ. καὶ ὁ διδάσκαλος συμφώνως εἶπεν· εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ, δι' ἧς εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν ζωὴν. καὶ ἄλλαχῶ περ, ἐρωτήσαντός τινος· τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; τὰς τῷ νόμῳ ἐντολὰς ὑπέδειξεν.

XVIII. Ἐκ δὲ τῷ εἰπεῖν τὸν Ἡσαΐαν ἐκ προσώπου τῷ Θεῷ· Ἰσραὴλ δέ με ἐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαὸς με ἐ συνῆκεν, ἐ παρὰ τῷτο καὶ ὁ Ἡσαΐας ἄλλον παρὰ τὸν ἐγνωσμένον δημιοργὸν ἡγίσσετο Θεόν, ἀλλὰ τὸν ἐγνωσμένον ἄγνωστον ἔλεγεν ἐτέρῳ αἰνίγματι, ὡς τὴν διὰ θεοῖν τὴν δικαίαν τῷ ἐγνωσμένῳ Θεῷ ὁ λαὸς ἀγνοῶν ἡμάρτανεν, καὶ ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ Θεῷ κριθήσεσθαι ἐκ ὑπελάμβανεν. διὰ τῷτο μετὰ

pleno peccatis. Nam ob ignorationem justitiae divinae, ut siebam, non timentes, pleni facti sunt peccatis, bonum dumtaxat, ut peccata eorum non vindicaturum, Deum arbitrati esse.

XIX. Et nonnulli quidem ita peccaverunt ex opinione, non fore iudicium, propter Dei bonitatem. Alii vero contra. Nam Scripturarum adversus Deum voces iniquas et falsas rati veras esse, veram ipsius divinitatem ac virtutem nescierunt. Quapropter, quasi ipse ignoret, et caedibus gaudeat, et sacrificiorum donis pravos dimittat, praeterea et decipiat et mentiatur, cunctaque iniqua faciat, ipsi ut Deum imitati, peccando pie agere crediderunt. Quare immutabiles ad melius exstiterunt, et admoniti non conversi sunt. Nihil enim verebantur, quasi per haec opera Deo essent similes.

XX. Caeterum ad eos, qui Deum talem putant, merito quis asserat dictum fuisse: *nemo novit Patrem, nisi filius, sicut nec filium quis novit, nisi Pater*. Et iure. Nam si cognovissent, numquam libris, revera ad tentationem scriptis contra Deum, credentes peccassent. Sed et alio quodam in loco ait, volens apertius eis ostendere causam cur errarent: *ideo erratis, nescientes vera Scripturarum, propter quod ignoratis et virtutem Dei*. Quocirca oportet ut omnis homo, qui salvus esse desiderat, fiat (quemadmodum dixit Magister) iudex librorum ad tentationem scriptorum. Ita enim locutus est: *estote probi trapezitae*. Opus autem est trapezitis, quia probis adulterina permista sunt.

XXI. His a Petro dictis, Simon se perculsum sermone de Scripturis simulans, tamquam attonitus dixit: absit a me et ab amicis meis, tuos audire sermones. Et quamdiu quidem nesciebam te ista de Scripturis sentire, sustinebam et colloquebar, nunc autem abscedo. Oportuerat sane principio me recessisse, quoniam audivi te dicentem: ego contra mundi Conditorem nihil cuilibet loquenti credo, nec Angelis, nec Prophetis, non Scripturis, non sacerdotibus, non doctoribus, non ulli alteri, quamvis signa quis edat et prodigia, quamvis in aëre insigniter fulgeat, vel per visa aut per insomnia revelet. Quis ergo te potest a

τὸ εἰπεῖν· Ἰσραὴλ δέ με ἐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαὸς με ἐ συνῆκεν, ἐπα-
γαγὼν λέγει· εἰ καὶ ἔθνος ἀμαρτωλὸν, λαὸς πλήρης ἀμαρτιῶν. τῇ γὰρ
πρὸς τὸ δίκαιον αὐτῷ ἀγνωσίᾳ, ὡς ἔφην, μὴ φοβούμενοι πλήρεις ἐγέ-
νοντο ἀμαρτιῶν, μόνον ἀγαθὸν, ὡς μὴ ἐπεξερχόμενον αὐτῶν τὰς
ἀμαρτίας, εἶναι ὑπειληφότες. 5

XIX. Καὶ τινες μὲν ἔτως ἡμάρτανον, ἐκ τῆς διὰ τὸ ἀγαθὸν
ἀκρίτε ὑπολήψεως. ἕτεροι δὲ ἐκ τῶν ἐναντιῶν. τὰς γὰρ κατὰ
τῷ Θεῷ τῶν γραφῶν φωνὰς, ἀδίκους ἔσας καὶ ψευδεῖς, ἀληθεῖς ὑπο-
λαμβάνοντες, τὴν ὅντως αὐτῷ θεϊότητα καὶ δύναμιν ἐκ ἡδυσαν.
διόπερ ὡς ἀγνωστὸς αὐτῷ καὶ φόνοις χαίροντος καὶ θυσιῶν δώροις 10
τὸς πονηρὸς ἀφιέντος, ἔτι δὲ καὶ ἀπατῶντος καὶ ψευδομένη καὶ
πάντα ἄδικοι ποιῶντος, αὐτοὶ ὡς ὅμοια Θεῷ ποιήσαντες, ἀμαρτά-
νοτες, ἰσχυρίζοντο εὐσεβεῖν. δι' ὃ καὶ ἀμετάθετοι εἰς τὸ κρεῖττον
ἦσαν, καὶ νεθετέμενοι ἐκ ἐπεστρέφοντο. ἐ γὰρ ἐφοβῆντο, ὡς τῷ
Θεῷ διὰ τῶν τοιούτων πράξεων ἐξομοιούμενοι. 15

XX. Πρὸς δὲ τὰς τοιούτων αὐτὸν νομίζοντας εἶναι εὐλόγως
ἂν τις λέγοι εἰρησθαι· ἐδίδει ἔγνω τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός, ὡς
ἐδὲ τὸν υἱόν τις οἶδεν, εἰ μὴ ὁ πατήρ. καὶ εἰκότως. εἰ γὰρ
ἠπίσταντο, ἐκ ἂν ταῖς ὅντως πρὸς πειρασμὸν κατὰ τῷ Θεῷ γρα-
φείσαις βίβλοις πιστεύοντες ἡμάρτανον. ἀλλὰ καὶ ἀλλαχῇ πε λέγει, 20
θέλων σαφέστερον αὐτοῖς τὴν αἰτίαν τῆς πλάνης αὐτῶν ὑποδείξαι·
διὰ τῷτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰ ἀληθῆ τῶν γραφῶν, ἐ εἶνεκεν
ἀγνωεῖτε καὶ τὴν δύναμιν τῷ Θεῷ. διὸ δεῖ πάντα ἄνθρωπον σω-
θῆναι θέλοντα γενέσθαι, ὡς ὁ διδάσκαλος εἶπεν, κριτὴν τῶν πρὸς
πειρασμὸν γραφειῶν βίβλων. ἔτως γὰρ εἶπεν· γίνεσθε τραπεζῖται δόκι- 25
μοι. τραπεζιτῶν δὲ χρεῖα, ὅτι τοῖς δοκίμοις καὶ τὰ κίβδηλα ἀναμεμιγμένα.

XXI. Ταῦτα τῷ Πέτρῳ εἰπόντος, ὁ Σίμων ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσιν
περὶ τῶν γραφῶν προσποιησάμενος ἐκπεπληχθαι, ὡς πτοηθεὶς ἔφη·
ἀπεῖμ μοι καὶ τοῖς ἐμὲ φιλεῖσιν, τῶν σῶν ἐπακέειν λόγων. καὶ
μέχρι μὲν ὅτε ἐκ ἡδύν σε ταῦτα περὶ τῶν γραφῶν φρονῶντα, ἦναι 30
χόμεν καὶ διαλεγόμεν, νῦν δὲ ἀφίσταμαι. ἔδει μέντοι τὴν ἀρχὴν
ὑποχωρησαί με, ὅτι ἤκουσά σε λέγοντος· ἐγὼ κατὰ τῷ κτίσαντος
τὸν κόσμον ἐδὲν ἐδενὶ πιστεύω λέγοντι, ἔτε ἀγγέλοις, ἔτε προφη-
ταις, ἐ γραφαῖς, ἐχ ἱερεῦσιν, ἐ διδασκάλοις, ἐκ ἄλλῃ ἐδενὶ, καὶ
σημεῖά τις καὶ τέρατα ποιῇ, καὶ ἐν ἀέρι ἐπιφανῶς ἀστράπτει, ἥ δὲ 35

sententia deducere, seu bene seu male, ut aliud quid sentias praeter quae visa sunt tibi, qui adeo enixe ac immote in tuo iudicio permanes.

XXII. Et Petrus ad Simonem haec loquentem ac egressurum ait: adhuc audi a me hoc, et vade quo cupis. Simone vero converso ac remanente Petrus: Novi, inquit, quo modo tunc audiens perculsus sis, quia dixi: quicumque contra Deum mundi Creatorem quodlibet locutus fuerit, non credo. Nunc audi insuper majus aliquid: si revera qui mundum creavit Deus eo animo esset, quo Scripturae denotant, quin adeo, si incomparabiliter esset malus, ut nec Scripturae dicere valuerunt, neque alius quis vel cogitare potest, pari ego modo non desisterem eum solum colere, illiusque voluntatem servare. Scire enim te volo ac persuasum habere, eum qui in auctorem suum caritatem non habet, neque in alium posse umquam habere. Quod si erga alium habuerit, contra naturam habens, ignorat se a Malo habere amorem qui iniquorum est, sed nec poterit illum firmiter custodire. Atque si est aliquis alius super Creatorem, amplectetur me, ut bonus, eo magis quia meum diligo patrem, te vero non recipiet, qui sciat, quod naturalem tuum auctorem, non enim dico patrem, dereliqueris, per spem majorem non sollicitus aequi et juris. Ita si et eo potiozem invenias, scit se quoque a te deserendum, eo facilius quod tuus non sit pater, quandoquidem et verum tuum patrem dereliqueris.

XXIII. Sed dices: novit non esse alium supra se, ideoque se non posse deseri. Gratiam ergo debet non-existentiae alterius: certe novit te animum gerere paratum ad perfidiam. Sin vero gnarus te esse ingratum, recipit tamen, me autem gratum cognoscens, non admittit, irrationabilis est secundum tuam rationem, qui recta ratione non utatur. Sic non advertis, Simon, te esse malitiae ministrum. Et Simon respondit: unde ergo malum ortum sit, nobis effare. Et Petrus: quandoquidem, inquit, hodie prior egredi voluisti, et dixisti quod deinceps me ut blasphemum non sis auditurus, cras, siquidem volueris discere, venienti enarrabo, sinamque ut me pro libitu interroges, absque contentione. Simon ait: faciam sicut mihi videbitur. Et hoc dicens profectus est. Porro eorum, qui cum eo ingressi fuerant, nemo una egressus est: sed Petri pedibus accidentes rogabant,

όραμάτων ἢ δι' ἐνυπνίων ἀποκαλύπτῃ. τίς οὖν σε μεταπεῖσαι δύ-
ναιται, εἴτε καλῶς εἴτε κακῶς, ἕτερόν τι φρονεῖν παρὰ τὰ δόξαντά
σοι, ἰσχυρῶς ἔτως καὶ ἀκινήτως τῇ σεαυτῇ γνώσει ἐνδιαμένοντα.

XXII. Καὶ ὁ Πέτρος ταῦτα εἰπόντι τῷ Σίμωνι, ἐκβαίνειν
μέλλοντι, ἔφη· ἔτι τυτό με ἄκουσον, καὶ πορεύεσθ ὅπερ θέλεις. τῷ δὲ 5
Σίμωνος ἐπιστραφέντος καὶ ἐπιμείναντος ὁ Πέτρος ἔφη· οἶδα πῶς
τότε ἀκούων κατεπλήγης, ὅτι εἶπον· ὅστις ποτ' ἂν ἦ κατὰ τοῦ
τὸν κόσμον κτίσαντος Θεοῦ λέγων ὅτι οὗν, οὐ πιστεύω. τοῦ δὲ
ἐπὶ τούτου μείζον νῦν ἄκουσον. ἐὰν τῷ ᾧ ὅτι ὁ τὸν κόσμον
κτίσας Θεὸς τὴν γνώμην τοιοῦτος ᾧν τυγχάνῃ, ὅποῖον αἱ γρα- 10
φαὶ καταλέγουσιν, καὶ εἰ ἄλλως πως ἀπαραβλήτως κακός ἐστιν, ὥς
ἔτε αἱ γραφαὶ εἰπεῖν ἰσχυσαν, ἔτε ἄλλος τις κἂν ἐννοῆσαι δυ-
νατός ἐστιν, ὁμοίως ἐγὼ ἐκ ἀποστήσομαι τὸν αὐτὸν μόνον σέβειν,
καὶ τὸ αὐτῷ βέλημα ποιεῖν. εἰδέναι γάρ σε θέλω καὶ πεπεισθαι,
ὅτι ὁ εἰς τὸν αὐτῷ ποιητὴν ἐκ ἔχων στοργὴν ἐδ' εἰς ἕτερον ἔχειν 15
ποτὲ δύναται. εἰ δὲ ἔχῃ πρὸς ἕτερον, παρὰ φύσιν ἔχων, ἐκ πο-
νηροῦ τὸν τῶν ἀδίκων ἔρωτα ἔχων ἀγνοεῖ, ὥς μὴδ' ἐκείνον βεβαίως
φυλάξαι δυνάμενος. καὶ εἰ ἄρα ἐστίν τις ἕτερος ὑπὲρ τὸν δη-
μιουργόν, ἀποδεξεται με ὥς ἀγαθὸς ταύτῃ μᾶλλον, ὅτι τὸν ἐμὸν
ἀγαπῶ πατέρα, σὲ δὲ ἐκ ἀποδεξεται εἰδὼς, ὅτι τὸν φύσει σε ποι- 20
ητὴν, οὐ γὰρ λέγω πατέρα, κατέλιπες ἐπ' ἐλπίδι μαῖζονι, οὐ φρον-
τίσας τοῦ εὐλόγου. οὕτως εἰ καὶ αὐτοῦ κρείττονα εὐρήσης, οἶδεν
ὅτι καὶ αὐτὸν καταλείψεις ποτέ, καὶ μᾶλλον ὅτι μὴ γέγονέν σου
πατήρ, ὅποτε καὶ τὸν ὄντως σε πατέρα κατέλιπες.

XXIII. Ἀλλ' ἐρεῖς· οἶδεν ὅτι οὐκ ἔστιν ἕτερος ὑπὲρ αὐτόν, 25
καὶ διὰ τοῦτο καταλειφθῆναι οὐ δύναται. χάρις οὖν τῷ μὴ εἶναι
τὰ δὲ τῆς γνώμης οἶδεν ἔτοιμα πρὸς ἀγνωμοσύνην. εἰ δὲ εἰδὼς
ἀγνώμονά σε ἀποδέχεται, ἐμὲ δὲ εὐγνώμονα ἐπιστάμενος οὐ προσίσταται,
ἀλόγιστός ἐστι κατὰ τὸν σὸν λόγον, τῷ εὐλόγῳ μὴ κεχρημένος. ἔτω
πονηρίας, ὦ Σίμων, ὑπουργὸς ἂν ἀγνοεῖς. καὶ ὁ Σίμων ἀπεκρί- 30
νατο· πόθεν οὖν τὸ πονηρὸν πέφυκας, εἰπὲς ἡμῖν. καὶ ὁ Πέτρος·
ἐπειδὴ σήμερον, ἔφη, ἐκβαίνειν ἔφθασας, καὶ ἔφης τοῦ λοιποῦ ὥς
βλασφῆμον μὴ ἀκούειν ἐμοῦ, αὐριον, εἶγε θέλῃς μαθεῖν, ἐλθόντι
διηγῆσθαι, καὶ ὥς θέλεις ἐξετασθῆναι με συγχωρήσω ἄνευ φιλονει-
κίας. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· ὥς ἂν μοι δόξῃ ποιήσω. καὶ τοῦτο 35

ut quia a Simone abrepti fuerant, veniam consequerentur, ac poenitentes reciperentur. Petrus vero et hos poenitentia ductos, et reliquam populi multitudinem admittens, manus imposuit, precatus est et sanavit eorum aegros, sicque dimittens denunciavit illis, ut ad mane festinarent. Quo dicto cum familiaribus ingressus est, et solita ad instantem quietem fecit, vespera adveniente.

Homilia Decimanona.

I. Sequenti vero die maturius procedens Petrus, ac videns Simonem cum aliis pluribus ipsum expectare, postquam salutasset populum, coepit disserere. Simul vero ac incepit, Simon interrumpens ait: omisis his tuis longis praefationibus ad propositum interroganti mihi responde. Quoniam intelligo (sicut ex iis quae ab initio audiui habeo compertum) quod nihil aliud tibi propositum sit, quam omni machina ostendere, Creatorem esse unum inculpatum Deum, tantoque flagres desiderio sententiam confirmandi, ut et quaedam scripturarum capitula, quae aperte illum accusant, falsa dicere audeas, ea de causa institui hodie probare, impossibile esse ut omnium Conditor sit inculpatus. Probationem vero inchoare possum jam, siquidem ad id, quod sciscitabor a te, mihi respondeas.

II. Ais aliquem malitiae principem esse, nec ne? Nam si dixeris, non esse, ex multis, iisque a Magistro tuo prolatis, habeo ostendere, quod sit. Si vero aequo animo confessus fueris esse malum, consequenter sermonem faciam. Et Petrus: fieri nequit, ut vocem Magistri mei denegem, quare fateor malum esse, quia saepe illum exsistere testatus est qui cuncta vere praedicavit Magister. Statim itaque confitetur, per quadraginta dies collocutum tentavisse ipsum. Et alibi novi eum dixisse: *si Satanas Satanam ejiciat, adversus se divisus est; quo modo ergo steterit regnum?* Et quod viderit Satanam sicut fulgur cadentem de coelo, declaravit. Atque alibi ait: *qui vero malum semen seminat, est Diabolus.* Et iterum: *nolite dare occasionem malo.* Quin etiam consilium dedit his verbis: *sit vestrum, est, est, ac non, non, quod autem his*

εἰπὼν ἐπορεύθη. τῶν δὲ συνεισελθόντων αὐτῷ οὐδεὶς συνεξῆλθεν, ἀλλὰ τοῖς ποσὶν προσπασόντες Πέτρον ἤξιουν, ἐπὶ τῷ συνηρασθαι τῷ Σίμωνι συγγνώμης τυγχάνειν, καὶ ἀποδεχθῆναι μετανοῦντας. ὁ δὲ Πέτρος προσιέμενος αὐτούς τε τοὺς μεταμελομένους καὶ τοὺς ἄλλους ὅχλους, ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας εὐχόμενος, καὶ ἰώμενος αὐτῶν τοὺς πάσχοντας, καὶ οὕτως ἀπολύων παρήγγελλεν αὐτοῖς, περὶ τὸν ὀρθρον ταχύνειν. καὶ τοῦτο εἰπὼν καὶ εἰσελθὼν μετὰ τῶν συνή-
θων τὰ εἰωθότα πρὸς τὴν ἐπείγουσαν ἡσυχίαν ἐποίησεν, καταλα-
βούσης ἑσπέρας.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΘ'.

Ι. Τῆς δὲ ἄλλης ἡμέρας ὀρθριαίτερον προελθὼν ὁ Πέτρος, καὶ ἰδὼν τὸν Σίμονα σὺν ἄλλοις πολλοῖς ἀναμένοντα αὐτὸν, προσαγο-
ρεύσας τὸ πλῆθος ἤρξατο διαλέγεσθαι. ἅμα δὲ τῷ ἄρξασθαι ὁ
Σίμων ἐκκόψας ἔφη· τὰ μακρὰ σου ταῦτα παρεῖς προοίμια εἰς
τὸ προκείμενον πυνθανομένῳ μοι ἀποκρίναι. ἐπειδὴ συννοῶ σε, ὡς
ἀπ' ὧν ἀπ' ἀρχῆς ἐπακηκοὼς ἐπίσταμαι, ὅτι μηθὲν ἕτερόν σοι
πρόκειται, ἢ πάση μηχανῇ τὸν δημιουργὸν αὐτὸν δεῖξαι μόνον ἅμαμ-
πτον εἶναι Θεόν, καὶ τοσοῦτον προαίρεσιν πόθον ἔχοντα δισχυ-
ριζεσθαι, ὡς καὶ ἐνίας τῶν γραφῶν περικοπὰς σαφῶς καταλεγούσας
αὐτοῦ τολμᾷν ψευδεῖς λέγειν· οὐ εἵνεκεν προήρημαι σήμερον ἀπο-
δεῖξαι, ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὸν πάντων δημιουργὸν ὄντα ἅμεμπτον
εἶναι. τῆς δὲ ἀποδείξεως ἤδη ἄρξασθαι δύναμαι, εἴαν γε πρὸς ὃ
πυνθάνομαί σου ἀποκρίνη μοι.

ΙΙ. Φῆς τίνα κακίας ἡγεμόνα εἶναι, ἢ οὐ; εἰάν γάρ εἴπης μὴ
εἶναι, ἐκ πολλῶν καὶ τῶν τοῦ διδασκάλου σου ἀποδείξαι ἔχω, ὅτι
ἐστιν· εἰ δὲ εὐγνωμοτῶν ὁμολογήσης εἶναι τὸν πονηρὸν, ἐπομένως
ποιήσω τὸν λόγον. καὶ ὁ Πέτρος· ἀδύνατόν ἐστιν μοι φωνῇ τῇ
ἐμοῦ ἀρνήσασθαι διδασκάλον, διὸ καὶ ὁμολογῶ εἶναι τὸν πονηρὸν,
ὅτι πολλάκις αὐτὸν ὑπάρχειν ὁ πάντα ἀληθεύσας εἴρηκεν διδάσκα-
λος. αὐτίκα γοῦν ὁμολογεῖ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας διαλεχθέντα
πεπειρακέναι αὐτόν. καὶ ἄλλη πού οἶδα αὐτὸν εἰρηκότα· εἰ ὁ
σαταναῖς τὸν σαταναῖν ἐκβάλλη, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη, πῶς οὖν αὐτοῦ
στήκη ἢ βασιλεία; καὶ ὅτι ἐώρακεν τὸν πονηρὸν ὡς ἀστραπὴν πε-
σόντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐδήλωσεν. καὶ ἄλλοθι ἔφη· ὁ δὲ τὸ κακὸν

abundantius est, a malo est. Sed et in oratione quam tradidit, dictum habemus: *libera nos a malo.* Et alio quodam in loco infit: *denunciavit impiis, discedite in tenebras exteriores, quas paravit Pater Diabolo et angelis ejus.* Ac ne in longum producam orationem, saepius scio Magistrum meum docuisse esse Diabolum. Quocirca ego quoque fateor illum existere. De caetero, si quid habes consequenter dicendum, sicut promisisti, eloquere.

III. Et Simon: quoniam igitur aequo animo confessus es Malum existere, ex Scripturis, dic etiam quo modo factus sit, si factus est, et a quo, et quare. Ac Petrus: ignosce mihi, Simon, non audeo dicere quod scriptum non est. Vel si tu scriptum affirmas, ostende. Sin vero, quatenus non legitur, etiam tu id non potes ostendere, cur de rebus non scriptis pronunciandi subimus periculum? An enim non credimus iudicium fore, nisi dumtaxat de iis quae operamur, non vero de iis quae credentes loquimur, ac ideo audacius de Deo disserimus? At Simon, animadvertens Petrum adversus vesaniam suam dixisse, ait: me sine periclitari, tu vero, quam ais blasphemiam, praetextum ad secessum ne accipias. Intelligo enim, vis subtrahere te, quo effugias reprehensionem coram populo, interdum quidem, tamquam verearis audire blasphemiam, interdum vero, quia non scriptum est, quo modo et a quo et quare factus sit malus, quoniam non oportet audere plus dicere, quam Scripturae: quocirca velut religiosus dumtaxat asseris eum existere. Porro haec commentus te ipsum decipis, nesciens quia si blasphemia est, de Malo diligenter inquirere, culpa circa me accusatorem est, non circa te defensorem Dei. Ac si scriptum non est, quod quaeritur, ideoque recusas quaerere, sunt quaedam idoneae viae, quae possunt non minus quam scripturae, quaesita demonstrare. Statim ergo, nonne necesse est, malum, quem et tu fateris existere, aut factum esse aut infectum?

IV. Et Petrus respondit: necesse est. Ac Simon: igitur si factus est, ab ipso cunctorum creatore factus est Deo, vel tamquam animal genitus, vel secundum substantiam prolatus, vel extra per temperationem

σπίρμα σπείρας ἐστὶν ὁ διάβολος. καὶ πάλιν· μὴ δοτε πρόφασιν τῷ πονηρῷ. ἀλλὰ καὶ συμβουλευόντων εἴρηκεν· ἔστω ὑμῶν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὐ, οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν. ἀλλὰ καὶ ἐν ἧ παρεδωκεν εὐχῇ ἔχομεν εἰρημένον· ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. καὶ ἄλλη που εἶπε· ὑπέσχετο τοῖς ἀσεβέσιν, ὑπάγετε 5 εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὃ ἡτοίμασεν ὁ πατήρ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. καὶ ἵνα μὴ εἰς πολὺν μακρύνω τὸν λόγον, πολλάκις οἶδα τὸν διδάσκαλόν μου εἰπόντα εἶναι τὸν πονηρόν. διὸ καὶ γὰρ σύμφημι αὐτὸν ὑπάρχειν. λοιπὸν εἴ τι ἔχεις ἐπομένως λέγειν, ὡς ὑπέσχου, λέγε. 10

III. Καὶ ὁ Σίμων· ἐπεὶ οὖν εὐγνωμονήσας ὁμολόγησας εἶναι τὸν πονηρόν, ἀπὸ γραφῶν, καὶ λέγε τὸ πῶς γέγονεν, εἴπερ γέγονεν, καὶ ὑπὸ τίνος, καὶ διὰ τί. καὶ ὁ Πέτρος· σύγγνωθί μοι, Σίμων, μὴ τολμῶντι εἰπεῖν ὃ μὴ γέγραπται. εἰ σὺ φῆς γεγραφθαι, δεῖξον. εἰ δὲ, καθὰ μὴ γέγραπται, οὐδὲ σὺ δεῖξαι δύνη, διὰ τί περὶ τῶν 15 μὴ γραφέντων ἀποφαινόμενοι κινδυνεύομεν; ἢ γὰρ οὐ πεπιστευκάμεν κριθῆσεσθαι, ἢ μόνον περὶ ὧν ποιοῦμεν, ἀλλ' ἐχὶ καὶ περὶ ὧν πιστεύοντες λαλοῦμεν, καὶ διὰ τοῦτο τολμηρότερον περὶ Θεοῦ διαλεγόμεθα; ὁ δὲ Σίμων, συνεῖς ὅτι πρὸς τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ εἴρηκεν, ἔφη· ἐμὲ ἔα κινδυνεύειν, σὺ δὲ ἦν φῆς βλασφημίαν, πρόφασιν 20 πρὸς ὑποχώρησιν μὴ λάμβανε. συννοῶ γὰρ σε βουλόμενον ὑποστellaσθαι, ὅπως τὸν ἐπὶ τῶν ὅχλων ἔλεγχον ἐκφύγῃς, ὅτε μὲν ὡς δεδιὼς βλασφημίας ἀκοῦσαι, ὅτε δὲ ἐπεὶ μὴ γέγραπται πῶς καὶ ὑπὸ τίνος καὶ διὰ τί γέγονεν ὁ πονηρός, ὅτι μὴ χρὴ πλεῖον τῆς γραφῆς τολμᾶν λέγειν· διὸ καὶ ὡς εὐλαβῆς τοῦτο μόνον βεβαιοῖς, ὅτι ἐστίν. 25 ταῦτα δὲ μηχανώμενος σεαυτὸν ἀπατᾷς, οὐκ εἰδὼς ὅτι εἰ βλασφημία ἐστὶν περὶ πονηροῦ ἀκριβοῦν, ἢ αἰτία περὶ ἐμὲ τὸν κατήγορον τυγχάνει, οὐ περὶ σέ τὸν συνηγοροῦντα τῷ Θεῷ. καὶ εἰ ἄγραφόν ἐστίν τὸ ζητούμενον, καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖν θέλεις, εἰσὶν τινες ὁδοὶ ἱκαναί, δυνάμεται οὐχ ἥττον γραφῶν δεῖξαι τὰ ζητούμενα. αὐτίκα 30 γοῦν οὐκ ἀνάγκη τὸν πονηρόν, ὃν καὶ σὺ φῆς ὑπάρχειν, ἢ γενητὸν εἶναι ἢ ἀγένητον;

IV. Καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἀνάγκη. καὶ ὁ Σίμων· οὐκοῦν εἰ γενητός ἐστιν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ τὰ πάντα πεποιηκότος γέγονεν Θεοῦ, ἢ ὡς ζῶον γενηθεὶς, ἢ οὐσιωδῶς προβληθεὶς, καὶ ἔξω τῇ κράσει 35

effectus, vel extra Deum erat materia animata aut inanima, unde factus est, vel per ipsum Deum, vel a seipso, vel ex non exstantibus contigit, vel est de numero relativorum, vel semper fuit. Omni ergo via, ut puto, hic divisa ad illius inventionem, necessario per unam quamdam earum progredientibus obvius erit. Singulas igitur oportet percurrere, quaerendo ortum, et auctore invento, culpa obnoxium esse eum intelligere. Nonne? quo modo tibi videtur?

V. Et Petrus: mihi videtur, quod licet a Deo factus appareat, non tamen ideo culpandus sit Conditor, nam forte utilitas illius maxime omnium reperitur necessaria: sin vero infectus ostendatur, velut semper existens, neque in hoc Creator accusandus vel non omnium est optimus, si potestati principium non habenti finem imponere nequit, quia eam non habet naturam: aut si potest, non eum perimit, quoniam iniquum iudicat, initium non habenti finem imponere, item ei qui natura malus est non parcere, quod aliud esse non possit, quamquam esse cupiat. Si vero bonum eum volens facere non potuerit, sic quoque bonus est, quia vult, nec potest tamen; et in quo potestate caret, omnium est potentissimus, quoniam alteri posse non competit. Quod si alius quis potentiam habet, et non emendat, in eo quod potentia praeditus non corrigit, malus esse intelligitur, non coercens eum, quasi ejus operibus delectetur. Sin autem nec ille potest, melior est, qui cum ea potestate destitutus sit, tamen pro viribus nos beneficiis afficere non negligit.

VI. Et Simon: quando de singulis quae proposui locutus fueris, tibi malitiae auctorem declarabo; tum et ad quae dixisti respondebo tibi, quemque ais Deum inculpatum, culpa subiacere ostendam. Ac Petrus: Quoniam ex iis quae ab initio loqueris, animadverto te nihil aliud conari, quam uti Deum, tamquam malitiae principem, culpa subicias, statui, per omnes quas volueris vias te comitando manifestare, Deum extra omnem culpam esse. Dixit Simon: ista profers, velut amans Deum quem arbitraris, sed verax non es. Et Petrus: tu vero profers, sicut malus, odie prosequens Deum quem ignoras, blasphemias dimittens voces. Simon: memor esto, quod me malitiae principi comparaveris. Petrus: fateor, falsus sum, comparans te malo. Coactus enim fui, quoniam non inveni tuum aequalem, aut pejorem quam tu. Eam ob causam te malo comparavi. Quandoquidem etiam malitiae principi multo pejor es. Nam malum nemo osten-

συμβεβηκώς, [ἧ] ἐκτὸς ἦν αὐτοῦ ἢ ὕλη ἔμψυχος ἢ ἄψυχος, ὅθεν γέγονεν, ἧ δὲ αὐτοῦ Θεοῦ, ἧ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἧ καὶ ἐξ οὐκ ὄντων [συμ] βέβηκεν, τῶν πρὸς τί ἐστιν, ἧ αἰεὶ ἦν. πάσης οὖν ὁδοῦ, ὡς οἶμαι, ἐνταῦθα διηρημένης πρὸς τὴν εὐρεσιν αὐτοῦ, ἀνάγκη μὶα τινι αὐτῶν ὁδεύουσιν εὐρετὸν αὐτὸν εἶναι· ἐκάστην οὖν ὁδεῦσαι δεῖ ζητοῦντα ⁵ γένησιν, καὶ εὐρόντα τὸν αἴτιον ὑπὸ μέμψιν αὐτὸν εἶναι νοεῖν. ἧ γὰρ πῶς δοκεῖ;

V. Καὶ ὁ Πέτρος· ἐμοὶ δοκεῖ, εἶναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φανῇ γεγονώς, μήπω δεῖν τὸν ποιήσαντα ὑπὸ μέμψιν εἶναι, μήπως τὸ χρέσιμον αὐτοῦ πάντων ἀταγκαιότερον εὐρεθείη· εἰ δὲ καὶ μὴ γεγονώς ¹⁰ ἀποδειχθείη, ὡς αἰεὶ ὦν, οὐδ' ἐν τούτῳ ὁ δημιουργὸς μεμπτὸς ἢ μὴ τῶν ὄλων ἐστὶν ὁ κρείττων, εἰ καὶ ἀνάγκῃ ἀρχῇ τέλος [ἐπὶ] θείναι διὰ τὸ μὴ γήσιν ἔχειν οὐ δεδύ [νητ]αι, ἢ δυνατὸς ὦν οὐκ ἀναρρεῖ αὐ [τόν], ἄδικον κρίνας ἀρχὴν μὴ εἰληφότι τέλος ἐπιθεῖναι, καὶ κακῶ πεφνκότι συγγνώμην, διὰ τὸ ἄλλο τι γενέσθαι μὴ δύνασθαι, καὶ εἰ ¹⁵ τοῦ γενέσθαι τὸ ἐπιθυμεῖν ἔχοι. εἰ δὲ ἀγαθὸν ποιῆσαι θέλων μὴ δύναίτο, καὶ οὕτως ἀγαθὸς ἐστιν, ὅτι θίλει μὲν, οὐ δύναται δέ· καὶ ἐν ᾧ ἀδυνατεῖ πάντων ἐστὶ δυνατώτατος, ὅτι μὴ ἐτέρῳ τὸ δυνατὸν καταλείπεται. εἰ δὲ ἐστὶν τις ἕτερος δυνατὸς, καὶ μὴ κατορθῶν, ἐν ᾧ δυνατὸς ὦν μὴ κατορθοῖ, πονηρὸς ὦν ὁμολόγηται, ²⁰ μὴ παύων αὐτὸν, ὡς τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γινομένοις ἡδόμενος. εἰ δὲ οὐδ' αὐτὸς δύναται, κρείττων ὁ πρὸς τὸ ἀδυνατεῖν κατὰ τὸ δυνατὸν ἡμᾶς εὐεργετεῖν οὐκ ὀκνῶν.

VI. Καὶ ὁ Σίμων· ὅτ' ἂν εἰς ἕκαστον ὦν προέτεινα διαλεχθῆς, σοὶ τῆς κακίας τὸν αἴτιον δείξω. τότε σοὶ καὶ πρὸς ᾧ εἴρηκας ²⁵ ἀποκρινοῦμαι, καὶ ὃν φῆς Θεὸν ἄμεμπτον, ὑπὸ μέμψιν εἶναι ἀποδείξω. καὶ ὁ Πέτρος· ἐπειδὴ ἀφ' ὧν ἀπ' ἀρχῆς φθέρῃ συνηθῶ σε μηδὲν ἕτερον σπουδάζοντα, ἧ ὡς κακίας ἡγεμόνα τὸν Θεὸν ὑποβάλλειν μέμψει, προήρημαι πάσαις αἰς βούλῃ ὁδοῖς συνοδεύων δείξαι Θεὸν πάσης μέμψεως ἐκτὸς ὄντα. καὶ ὁ Σίμων ἔφη· ταῦτα ὡς ³⁰ ἀγαπῶν Θεὸν ὃν νερόμικας λέγεις, ἀλλ' οὐκ ἀληθεύεις. καὶ ὁ Πέτρος· σὺ δὲ ὡς κακὸς μισῶν Θεὸν, ὃν ἡγνόησας, βλασφήμους ἀφείς φωνάς. καὶ ὁ Σίμων· μνημόνευε ὅτι με κακίας ἡγεμόνι παρείκασας. καὶ ὁ Πέτρος· ὁμολογῶ ἐψευσάμην παρεικάσας σε τῷ πονηρῷ, ἡναγκάσθην γὰρ ἐπὶ τῷ μὴ εὐρεῖν τὸν σὸν ἴσον ἢ καὶ ³⁵

dere potest Deo obloqui: te vero confidenter detrahere cuncti, quotquot adsumus, videmus. Ac Simon: qui veritatem anquiri, nulli ullo modo debet gratificari aliquid praeter id quod est. Alioqui cur et principio anquiri? Quid vero, nonne ego quoque possum, omisso rerum diligenti examine, in laudes Dei, quem ignoro, omne meum tempus impendere?

VII. Tum Petrus: non adeo beatus es, ut eum laudibus ac hymnis offeras, sed nec hoc bonum facere potes. Nam eo plenus esses. Sic enim qui mentiri nescit noster Doctor praedicavit: *ex abundantia cordis os loquitur*. Unde tu abundans mala voluntate propter ignorantiam, detrahis de solo bono Deo, necdum pro merito eorum quae effutiisti pateris. Profecto iudicium fore non credis. Forte et neque Deum putas existere. Unde tantam ejus non capessens patientiam, te magis ac magis ad vecordiam extendis. Et Simon: ne speres quod me timore dimoturus sis, ne a te quaeram exemplorum veritatem. Ego enim adeo veritatis sum appetens, ut ejus causa non pigeat me etiam periculum suscipere. Porro ad ea quae primitus a me tibi sunt proposita, siquidem habes dicere, jam dicito.

VIII. Et Petrus: quoniam nos cogis, ut audeamus divinas artes diligenter inquirentes exponere, idque nos homines, qui nec similitum artes valemus exacte cognoscere, adstantium certe causa, pro maxime pio silentio, de quibus cupis disseram. Fateor tecum, quemdam esse malitiae principem, cujus ortum Scriptura neque vero, neque falso ausa est indicare. Caeterum una multis quaeramus modis, quo pacto factus sit, si factus est, et eorum quae videbuntur, quod honestius erit ac religiosius, eligamus: quandoquidem jure hoc firmiter sumitur, id quidem decere Deo tribuere quod laudabilius est, eo magis, quum cunctis suspicionibus purgatis alia idonea minusque periculosa in promptu sit opinio. Verum jam tibi ante disceptationem profiteor, quod omnes investigationis viae inculpatum cum solum possunt ostendere Deum.

IX. Itaque, ut dixisti, malus, si factus est, aut ut animal genitus est,

χείρονα. τούτου ἕνεκα τῷ πονηρῷ σε παρείκασα· [ἐπεὶ γὰρ] ἀρ καὶ τοῦ τῆς κακίας ἡγεμόνος πολλῶ πονηρότερος τυγχάνεις. τὸν γὰρ πονηρὸν οὐδεὶς κατειπὸντα Θεοῦ δεῖξαι δύναται, σὲ δὲ τολμηρῶς καταλέγοντα οἱ πάντες παρόντες ἰστοροῦμεν. καὶ ὁ Σίμων· ὁ ἀληθιαν ζητῶν οὐδὲν οὐδενὶ ὀφείλει παρὰ τὸ ὄν χαρίζεσθαι. ἐπεὶ 5 τί καὶ τὴν ἀρχὴν ζητεῖ; τί δὲ καὶ ἐγὼ οὐ δύναμαι, παρεῖς ἀκριβοῦν τὰ πράγματα, εἰς ἐγκώμιον οὐ μὴ ἐπίσταμαι Θεοῦ τὸν πάντα μου δαπανᾶν χρόνον;

VII. Καὶ ὁ Πέτρος· οὔτε τοσοῦτον εἰ μακάριος αὐτὸν ὑμνεῖν, οὔτε μὴν τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ποιῆσαι δύνασαι· αὐτοῦ γὰρ πλήρης ἂν 10 ἦς. οὕτω γὰρ ὁ ἀψευδὴς ἡμῶν εἶπε διδάσκαλος· ἐκ περισσεύματος καρδίας στόμα λαλεῖ. ὅθεν σὺ περισσευόμενος προαιρέσει κακῇ, ἀγνοίας αἰτία, καταλέγεις τοῦ μόνου ἀγαθοῦ Θεοῦ, καὶ μήπω κατ' ἀξίαν πάσχων ὧν ἐτόλμησας λέγειν. ἡ [κρί] σιν οἷη μὴ ἔσεσθαι. τάχα δὲ μηδ' [ἐ καὶ] εἶναι Θεὸν νομίζεις. ὅθεν τῆς τοσαύτης αὐτῷ 15 μακροθυμίας οὐκ ἀντιλαμβάνόμενος ἐπὶ πλεῖον πρὸς ἀπόνοιαν αὐτὸν ἐκτείνεις. καὶ ὁ Σίμων· μὴ ἔλιπε φόβω δυσωπήσειν με, μὴ ζητεῖν σοι τῶν παραδειγμάτων τὰ ἀληθῆ. ἐγὼ γὰρ τοσοῦτον ἀληθείας ὀρέγομαι, ὥς αὐτῆς ἕνεκα μὴ ὀκνησαί με καὶ τὸ κινδυνεύειν ἀναδέχεσθαι. πλὴν πρὸς τὰ ἀπαρχὴς σοι ὑπ' ἐμοῦ προταθέντα, 20 εἶγε εἰπεῖν ἔχεις, ἥδη λέγε.

VIII. Καὶ ὁ Πέτρος· ἐπειδὴ τολμᾶν ἡμᾶς ἀναγκάζεις, τὰς τοῦ Θεοῦ τέχνας ἀκριβῶς ἐφευρόντας λέγειν, καὶ ταῦτα ἀνθρώπους τοὺς μηδὲ τῶν ὁμοίων τὰς τέχνας ἀκριβῶσαι δυναμένους, διὰ τοῦν τοὺς παρεστῶτας, ἀντὶ τῆς εὐσεβεστάτης σιγῆς, περὶ ὧν θέλεις 25 διαλεχθῆσομαι. συνομολογῶ σοι εἶναί τινα κακίας ἡγεμόνα, [οὐ] τὴν γένεσιν γραφὴ οὔτε ἀληθὲς, οὔτε ψευδὲς εἰπεῖν ἐτόλμησεν. πλὴν συνδιαπορήσωμεν πολλαχῶς τὸ πῶς γέγονεν, εἴπερ γέγονεν, καὶ τῶν δοκούντων τὸ εὐφημότερον ἐλώμεθα, ἐπεὶ ἐκ τῶν εἰκότων λαμβάνεται τοῦτο βεβαίως, ὃ μὲν ὅτι Θεῷ τὸ εὐφημώτερον δοῦναι πρέ- 30 πει, ταύτῃ μᾶλλον, πασῶν ὑπονοιῶν καθαρθεῖσων, καὶ ἄλλης ἰκανῆς καὶ ἀκινδυνότερας παρακειμένης ὑποψίας. πλὴν ἥδη σοι πρὸ τῆς ζητήσεως ὑπισχνοῦμαι, ὅτι πᾶσα ὁδὸς ζητήσεως ἄμεμπτον αὐτὸν μόνον δύναται δεῖξαι τὸν Θεόν.

IX. Πλὴν, ὥς ἔφης, ὁ πονηρὸς εἰ γενητός ἐστιν, ἢ ὥς ζῶν 35

aut secundum substantiam ab ipso est prolatus, aut extra temperatus fuit, aut per temperationem contigit ipsius voluntas, aut sine temperatione et Dei consilio accidit fieri ex non exstantibus, aut a Deo, aut nullo penitus modo factus est, aut extra Deum erat materia animata vel inanima, unde ortum habet, aut seipsum creavit, aut a Deo factus est, aut de relativorum est numero, aut semper fuit: nam eum non esse, dicere non possumus, quia in eo quod existat consensimus. Et Simon: bene cunctas ejus vias divisisti et summam ejus. Superest ut ego divisionem perpendens ostendam tibi Creatorem culpae affinem esse. Tuum vero est demonstrare, sicut professus es, eum omni culpa carere. Miror autem si poteris. Primum equidem malus, si a Deo ut animal genitus est, consequenter ejusdem malitiae est cum prolatore. Et Petrus: non necessario. Cernimus enim multos homines, qui etsi boni, malos tamen genuerunt, alios vero, qui mali sunt, et bonos susceperunt, alios autem qui mali bonos simul ac malos producunt, alios denique, qui cum boni sint, et malos et bonos procrearunt. Statim ergo primus creatus homo genuit iniquum Cainum et justum Abelem. Ad haec dixit Simon: Stolide facis, dum de Deo disserens humana adhibes exempla. Et Petrus: tu igitur nobis de Deo loquere, humanis nec utere exemplis, ita tamen ut quae dicis possint intelligi: sed nequaquam poteris.

X. Jam ergo, quid principio dixisti? Si ex Deo malus genitus est, ejusdem cum eo existens substantiae, etiam Deus malus est. Cumque ostenderim per illud quod ipse tradidisti exemplum, ex bonis malos oriri atque ex malis bonos, non admisisti, humanum proloquutus exemplum esse. Unde et nunc neque ego Deum genitum esse recipio, quia gignere hominum est, non Dei. Sed nec bonus vel malus, justus vel injustus esse potest Deus, neque etiam prudens, aut animal, aut quaecumque alia possunt inesse hominibus, nam ista hominum sunt. Et si non oportet inter quaerendum de Deo, dare ei quae hominibus insunt bona, nihil restat intelligere aut loqui, nisi solum quaerenda ipsius voluntas, quam ipse nobis permisit considerare, ut, quando judicabimur, inexcusabiles simus in iis quae cognoscentes non servavimus.

γεγένηται, ἢ οὐσιωδῶς ὑπὸ αὐτοῦ προβέβληται, ἢ ἔξω κίεραται, ἢ τῇ
κράσει συμβέβηκεν αὐτοῦ ἢ προαίρεσις, ἢ ἄνευ κράσεως καὶ Θεοῦ
βουλῆς συνέβη γενέσθαι ἐξ οὐκ ὄντων, ἢ ὑπὸ Θεοῦ, [ἦ] μηδαμοῦ
μηδαμῶς γέγονεν, ἢ ἐκτὸς ἦν Θεοῦ ἢ ὕλη ἔμψυχος οὕσα ἢ ἄψυχος
ὄθεν γέγονεν, ἢ ἑαυτὸν δημιουργήσας, ἢ ὑπὸ Θεοῦ γεγονώς, ἢ τῶν
πρὸς τί ἐστιν, ἢ αἰεὶ ἦν, εἰπεῖν γὰρ αὐτὸν μὴ εἶναι οὐ δυνάμεθα,
συνωμολογήσαμεν γὰρ αὐτὸν ὑπάρχειν. καὶ ὁ Σίμων· καλῶς πάσας
αὐτοῦ τὰς ὁδοὺς διεῖλες, τὸ κεφάλαιον αὐτοῦ. λοιπὸν ἐμὸν ἐστὶ
τὴν διαιρέσειν ἀνακρίναντα δεῖξαί σοι τὸν δημιουργὸν ὑπὸ μέμψιν
ὄντα. σοὺ δὲ ἔργον ἀποδείξαι αὐτόν, ὡς ὑπέσχησαι, πάσης μέμψεως
ἐκτὸς ὄντα. θαυμάζω δὲ εἰ δυνήσῃ. πρῶτον μὲν γὰρ ὁ πονηρὸς,
εἰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ζῶον γεγένηται, ἀκολούθως τῆς αὐτῆς τοῦ προ-
βάλλοντος κακίας τυγχάνει. καὶ [ὁ Πέτ] ρος· οὐ πάντως. ὁρῶμεν
γὰρ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀγαθοὺς ὄντας, καὶ [κακ] οὺς γεννή-
σαντας, ἄλλες δὲ [κα] κοὺς ὑπάρχοντας, καὶ ἀγαθοὺς ἐσχηκότας,
ἑτέροους δὲ κακοὺς ὄντας, καὶ ἀγαθοὺς προβάλλοντας, ἄλλες δὲ
ἀγαθοὺς ὑπάρχοντας, καὶ κακοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς τεκνώσαντας. ἀντίκα
ροῦν ὁ πρῶτος δημιουργηθεὶς ἄνθρωπος ἐγέννησεν τὸν ἄδικον Κάιν
καὶ τὸν δίκαιον Ἀβελ. πρὸς ταῦτα ὁ Σίμων ἔφη· ἀνοήτως ποιεῖς περὶ
Θεοῦ διαλεγόμενος ἀνθρωπίνοις χρώμενος παραδείγμασιν. καὶ ὁ Πέτρος·
σὺν οὖν ἡμῖν λέγε περὶ Θεοῦ, ἀνθρωπίνοις μὴ χρώμενος παραδείγμασιν,
μετὰ τῷ μέντοι νοηθῆναι δύνασθαι τὰ λεγόμενα· ἀλλ' ἐ δυνήσῃ.

X. Αὐτίκα γὰρ τί τὴν ἀρχὴν ἔλεγε; εἰ ἐκ Θεοῦ ὁ πονηρὸς
γεγένηται, τῆς αὐτῆς αὐτῷ ὧν ἐσίας, καὶ πονηρὸς ἐστίν. ἐμὲ δὲ
δείξαντος ἐ [ξ ἡ] περ αὐτὸς ἔδωκε παραδεῖγματο [ς], ὅτι ἐξ ἀγα-
θῶν κακοὶ γίνονται καὶ ἐκ κακῶν ἀγαθοὶ, ἐ παρεδέξω, ἀνθρώπινον
φῆσας εἶναι τὸ παράδειγμα. ὅθεν καὶ νῦν ἐγὼ ἐδὲ τὸ γεγενῆσθαι
Θεὸν παραδέχομαι, ὅτι τὸ γενναῖον ἀνθρώπων ἐστίν, ἐ Θεῷ. ἀλλ'
ἔτε ἀγαθὸς ἢ κακὸς, ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος εἶναι δύναται ὁ Θεός, ἔτε
μὴν φρόνιμος ἢ ζῶον ἢ ὅσα ἄλλα ἀνθρώποις προσεῖναι δύναται·
ἀνθρώπων γὰρ τὰ τοιαῦτα. καὶ εἰ μὴ χορὴ ζητῶντας περὶ Θεοῦ
διδόναι αὐτῷ τὰ ἀνθρώποις προσόντα καλὰ, ἐδέν ἐστιν τῷ λοιπῷ
νοεῖν ἢ λέγειν, ἢ τῷ μόνον ζητεῖν, τὸ τῆς προαιρέσεως αὐτῷ, ἦν
αὐτὸς συνεχώρησεν ἡμῖν νοεῖν, ὅπως κριτόμενοι ἀναπολόγητοι ὦμεν
περὶ ὧν γρόντες ἐκ ἐφυλάξαμεν.

XI. Et Simon audiens dixit: non extorquebis a me, ut de substantia ejus silens, de sola ejus inquiram voluntate. Datur enim et de illius substantia intelligere ac loqui, ex bonis, inquam, quae hominibus insunt. Exempli gratia, homini inest vivere ac mori: sed Deo non mori, at vivere, et vivere in perpetuum. Adhuc insitum est hominibus, bonos esse et malos: Deo esse incomparabiliter bonum. Et ne multum sermonem protraham: eorum quae habent homines, praestantiora in aeternum possidet Deus. Ait Petrus: dic mihi, Simon, adest hominibus, gignere malos et bonos, ac facere mala et bona? Simon respondit: adest. Excepit Petrus: Quoniam ita affirmasti, eorum quae habent homines, praestantiora oportet Deo tribuere: cum ab hominibus gignantur mali et boni, Deus solos bonos potest gignere: praeterea cum hominis faciant mala et bona, ipse solus bona facere oblectamento habet. Atque ita, an non, ex iis, quae homines obtinent, bonis, aequum est ei largiri potiora? Sicque omnium bonorum solus est auctor.

XII. Et Simon: igitur si Deus solorum bonorum auctor est, quid deinde intelligere debemus, nisi quod malum alia quaedam genuerit potestas, aut forte ingenitum sit. Et Petrus: neque alia virtus genuit malum, neque malitia ingenita est, quemadmodum ad finem ostendam. Nunc enim propositum est mihi, demonstrare, ut initio promisi, Deum omni modo esse inculpabilem. Concessimus ergo, Deum ex iis quae insunt hominibus, praestantiora citra comparisonem habere. Ex quo fit, ut productor sit quatuor substantiarum, calidi et frigidi, humidi et sicci. Ita autem comparatum est, ut ea, cum sint prima simplicia et misturae expertia, ad neutrum habeant appetentiam, prolata vero a Deo atque extra temperata exstiterint animal, voluntatem habens perdendi malos. Sicque, cunctis ex eo genitis, malus neque aliunde est, nec ab ipso omnium creatore Deo malitiam desumpsit (apud quem existere impossibile est), quia substantiae neutrae existentes exacte ac distincte ab eo productae sunt, iisque extra temperatis ab ipsius arte voluntarie contigit desiderium pessumdandi improbos; bonos autem quae accidit malitia perdere non potest, neque si vellet. Nam legitime contra peccatores habet potestatem. Ignorans igitur singulorum mores Diabolus facit adversum illos experientiam, et convictos punit. Tum Simon dixit: Qui ergo potest com-

XI. Καὶ ὁ Σίμων ἀκέσας ἔφη· ἔδυσωπήσεις με, περὶ τῆς ἐσίας αὐτῷ σιωπήσαντα περὶ τῆς προαιρέσεως αὐτῷ ζητεῖν μόνης. ἔστιν γὰρ περὶ τῆς ἐσίας αὐτῷ καὶ νοεῖν καὶ λέγειν, λέγω δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων προσόντων καλῶν. οἷον πρόσσεστιν ἀνθρώπῳ τὸ ζῆν καὶ τὸ τεθνάναι, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἔδυσωπῆσαι, ἀλλὰ τὸ ζῆν, 5 καὶ τὸ ζῆν αἰωνίως. ἔτι μὴν πρόσσεστιν ἀνθρώποις τὸ κακοῖς εἶναι καὶ ἀγαθοῖς, τῷ δὲ Θεῷ τὸ ἀσυγκρίτως ἀγαθῷ εἶναι. καὶ ἵνα μὴ εἰς πολὺ μακύνω τὸν λόγον, τῶν προσόντων ἀνθρώποις τὰ κρείττονα αἰωνίως πρόσσεστιν τῷ Θεῷ. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· λέγε μοι, Σίμων, πρόσσεστιν ἀνθρώποις γενεᾶν κακούς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ 10 ποιεῖν κακὰ καὶ ἀγαθὰ; καὶ ὁ Σίμων ἔφη· πρόσσεστιν. καὶ ὁ Πέτρος ἔφη· ἐπεὶ ἔτις ἔφης, τῶν ἀνθρώποις προσόντων τὰ κρείττονα ἀπονέμειν δεῖ τῷ Θεῷ· ἀνθρώπων γενώντων κακὰ καὶ ἀγαθὰ, ὁ Θεὸς ἀγαθὰς μόνους γενεῆσαι δύναται, ἔτι τε τῶν ἀνθρώπων [ποιῶν] των κακὰ καὶ ἀγαθὰ, αὐτὸς μόνος ἀγαθὰ ποιῶν τέρεται. 15 ἔτις κ [ερ], ἡ ε, διὰ τῶν ἀνθρώπων προσόντων καλ [ῶν] εὐλογόν ἔστιν ἀπονέμειν αὐτῷ τὰ κρείττονα; καὶ ἔτις πάντων καλῶν μόνος ἔστιν αἴτιος.

XII. Καὶ ὁ Σίμων· ἔκῃν εἰ ὁ Θεὸς μόνων τῶν καλῶν αἴτιος ἔστιν, τῷ λοιπῷ τί ἔστιν νοεῖν, ἢ ὅτι τὸν πονηρὸν ἑτέρα τις ἐγέν- 10 θησεν ἀρχή, ἢ ἂρ' ἀγέννητόν ἐστιν. καὶ ὁ Πέτρος· ἔτε ἑτέρα τις νύναμις ἐγέννησεν τὸν πονηρὸν, ἔτε ἀγέννητόν ἐστιν τὸ κακόν, ὡς ἐπὶ τέλει δεῖξω· νῦν γὰρ ἀποδείξαι μοι πρόκειται, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ὑπεσχόμην, ὅτι κατὰ πάντα τρόπον ὁ Θεὸς ἄμεμπτός ἐστιν. δεδοκάμεν ἔν ὅτι ὁ Θεὸς τῶν ἀνθρώποις προσόντων τὰ κρείττονα ἀσυγκρίτως 15 ἔχει. διὸ καὶ ἐνδέχεται αὐτὸν προβολέα γενέσθαι τῶν τεσσάρων ἐσιῶν, θερμοῦ τε καὶ ψυχροῦ, ὑγροῦ τε καὶ ξηροῦ. [ἐγ] υ μὲν ὡς πρῶτα ἀπλᾶ καὶ ἀμιγῇ [ὄντ] α πρὸς οὐθὲν ἕτερον ἔχειν τὴν ὄρε [ξι] ν, προβληθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ [κ] αὶ ἔξω κραθέντα γενέσθαι ζῶν, προαίρεσιν ἔχον ὀλοθρεῦσαι κακούς. καὶ οὕτως ἐξ αὐτοῦ πάντων 30 γεγεννημένων, ὁ πονηρὸς οὔτε ἄλλοθέν ἐστιν, οὔτε ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πάντα πεποιηκότος Θεοῦ τὴν κακίαν εἴληφεν, παρ' ᾧ ὑπάρχειν ἀδύνατόν ἐστιν, ὅτι αἱ μὲν οὐσίαι ὡς ἕτεραι οὔσαι, πεφιλοκρινημέναι ἐξ αὐτοῦ προβέβληται, καὶ ἔξω αὐταῖς κραθείσαις ὑπὸ τῆς αὐτοῦ τέχνης βουλήσει συμβέβηκεν ἢ πρὸς τὸν τῶν κακῶν ὄλεθρον ἐπι- 35

miscere elementa, et temperationem facere ad quas vult esse voluntates, cur non bonorum appetentem fecit uniuscujusque temperiem?

XIII. Et Petrus: nunc nobis sermo propositus est, quo modo factus fuerit malus, si quidem ortum habuit, et a quo: illud vero utrum citra culpam, exponam, postquam finiero mihi nunc propositum sermonem. Quum quo modo et cur factus sit ostendero, etiam quod inculpatus sit Creator plene certum dabo. Verum diximus prolatas a Deo fuisse quatuor substantias. Atque ita ex consilio coagmentantis contigit ut voluit malorum electio. Si enim praeter illius voluntatem, aut ex alia quapiam substantia vel et causa evenisset, non utique Deo firmum fuisset mistum, atque metuendum, ne forte accideret, ut eo nolente principes semper malitiae adversarentur ipsius consiliis. Sed haec ita habere nequeunt. Nullum quippe animal et praeterea principale ex accidenti fieri potest. Necesse enim est, ut omne quod fit, ab aliquo fiat.

XIV. Ac Simon: quid vero, si materia, ipsi tempore et potestate aequalis, profert ei, ut quae sit inimica, principes decretis illius obistentes? Et Petrus: si materia aeterna est, neque ulli est inimica, quod enim semper existit, etiam perpessionis expers est, expers autem perpessionis beatum est, beatum vero existens inimicitiarum capax esse nequit, quum propter aeternam creationem non vereatur quoquam privari. Quo modo autem non potius diligit Creatorem materia, cum *

θυμία· ἀγαθούς δὲ ἢ συμβεβηκυῖα κακία ὀλοθρεῦσαι οὐ δύναται, οὐδ' εἰ βουληθεῖη, τόμῳ γὰρ κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων ἔχει ἐξουσίαν. ἀγνοῶν οὖν τὰ ἕκαστα τῶν τρόπων τὴν κατ' αὐτῶν λαμβά [νει ἐμ] 5 πειρίαν, καὶ διελέγξας τιμωρ [εἰ. καὶ ὁ Σί] μων ἔφη· δυνατὸς οὖν ὑπάρχ [ων συγ] κιστῶν τὰ στοιχεῖα, καὶ ποιεῖν κρᾶ [σιτ] πρὸς ᾧς βούλεται γενέσθαι προ [αιρε] σεις, διὰ τί μὴ ἀγαθῶν προαιρ [ετικὴν] 5 ἱκοίει τὴν ἑκάστου κρᾶσιν;

XIII. Καὶ ὁ Πέτρος· νῦν ἡμῖν ὁ λόγος πρόκειται, πῶς ἐγένετο ὁ πονηρὸς, εἴπερ γέγονεν, καὶ ὑπὸ τίνος· τὸ δὲ εἰ ἀμέμπτως, ὁπόταν διεξιῶ τὸν νῦν ἡμῖν προκειμένον λόγον· πότε τὸ πῶς καὶ 10 διὰ τί ἐγένετο δεῖξω, καὶ ὅτι ἄμεμπτος ὁ πεποιηκὼς πληροφορήσω. πλὴν ἔφραμεν ὑπὸ Θεοῦ προβεβλησθαι τέσσαρας οὐσίας. καὶ οὕτως βουλῇ τοῦ συγκρίναντος συμβέβηκεν ὡς ἠθέλησεν ἢ τῶν κακῶν προ- αἵρεσις. εἰ γὰρ παρὰ τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς ἐξουσίας ἢ καὶ προφάσεως [συμβε] βήκει, οὐκ ἦν ἂν τῷ Θεῷ τὸ τῆς [κράσε] ως 15 βέβαιον· μήπως αὐτοῦ μὴ βουλομένου ἡγεμόνες αἰεὶ κακίας συμβῇ [σων]- ται προσπολεμοῦντες αὐτοῦ τοῖς [βουλ] ἡμασιν. ἀλλὰ ταῦτα οὕτως ἔχουν ἀδύνατον. οὐδὲν γὰρ ζῶν καὶ ταῦτα ἡγεμονικὸν ἐκ συμβεβη- κότες γενέσθαι δύναται· ἀνάγκη γὰρ πᾶν τὸ γινόμενον ὑπὸ τίνος 20 γίνεσθαι.

XIV. Καὶ ὁ Σίμων· τί δὲ εἰ ὕλη αὐτῷ σύγχρονος οὕσα καὶ ἰσοδύναμος ὡς ἐχθρὰ προβάλλει αὐτῷ ἡγεμόνας, ἐμποδιζοντας αὐτοῦ τοῖς βουλήμασιν. καὶ ὁ Πέτρος· εἰ αἰδιὸς ἐστὶν ἢ ὕλη, οὐδὲ ἐχθρὰ τινὸς ἐστὶν, τὸ γὰρ αἰεὶ ὄν καὶ ἀπαθὲς ἐστὶν, ἀπαθὲς δὲ ὄν μα- 25 κάριον ἐστὶν, μακάριον δὲ ὄν ἐχθρας δεκτικὸν γενέσθαι οὐ δύναται, αἰδιῷ κτίσει στερηθῆναι τινος μὴ πεφοβημένη. πῶς δὲ οὐχὶ μᾶλλον ἀγαπᾷ τὸν δημιουργὸν ἢ ὕλη, ὅποτε *

De Clementinorum opere Joannis Baptistae Cotelerii judicium.

Inter multa apocrypha, quae Clementi Romano veteres tribuerunt, quorumque causa eum videtur primum historicorum ecclesiasticorum constituere Sozomenus ¹⁾, non incelebre istud est: excerpitur enim a Joanne Damasceno; nominatim vero memoratur in Synopsi Athanasiana, Chronico Alexandrino, Historia ecclesiastica Nicephori, Anastasii Presbyteri vel alterius Collectaneis et Niconis Pandecte inferius citando ad Hom. XII. 25. (293, 30.) atque in Epitomen per Metaphrastem redactum est. Conspicuum autem fuisse ab Epiphanio ²⁾, Anastasio Antiocheno ³⁾, Maximo ⁴⁾ et Cedreno ⁵⁾ colligitur; si cum Clementinis nostris ⁶⁾ citata eorum loca conferuntur. Quin etiam Clementina forte nominaverat Nicephorus CP. in Stichometria seu Canone scripturarum: et ubi nunc legitur, apud Scaligerum et Croium, *Κλημέντος λβ'*, in Criticis autem sacris tom. 8. *Κλημέντ. λβ'*, hoc est, Anastasio Bibliothecario interprete, *Clementis XXXII*, ibi primitus scriptum erat *Κλημέντια λβ'*, aut *Κλημέντια κβ'*. Etenim Synopsis dicta, quam Nicephorus sequitur, *Κλημέντια* habet. Si autem retineas *λβ'*, vel dices variam olim fuisse hujus operis, ut Recognitionum, divisionem, fretus auctoritate Francisci Turriani (qui illud nactus manuscriptum in epistola ad Hosium Cardinalem praeliminari *Defensionis pro Canonibus Apostolorum et Epistolis Pontificum* citat ex libro VIII. locum quem hic leges Homil. XVII. 15, et Defensionis lib. V. cap. ult. e libb. VI. et VIII. loca Homil. XI. 22 et Hom. XVI. 12, in *Explanationibus* vero ad Constit. Apost. lib. II. cap. 36 laudat e lib. VII. verba Homi-

1) Sozom. Hist. I, cap. 1.

2) Epiph. Haer. XXVI, 16.

3) Anast. Quaest. XX. pag. 242.

4) Max. Serm. LIII et LV.

5) Cedren. Compend. Hist. pagg. 170—173.

6) Clement. Hom. IV, 16. Hom. II, 32. Hom. IV, 4. Hom. XI, 8. 11. Hom. III, 38 et seq.

liae 12. cap. 29 et in iisdem Explanat. ad lib. 6. cap. 10 e libr. 8 locum Hom. XVIII. 4), vel dices, cum hocce volumine conjunctum fuisse alium ejusdem farinae librum, verbi gratia illum qui Petri et Apionis disputationes complectebatur.

Quod si malis corrigere $\alpha\beta'$, intelligere poteris viginti Homilias, Epistolam Petri ad Jacobum cum Contestatione, ac Epistolam Clementis ad eundem Jacobum. Poteris etiam Epistolam Petri separando a Contestatione credere omissam fuisse Epistolam Clementis. Certe ex Epiphanio ⁷⁾, Rufino ⁸⁾, Photio ⁹⁾ et Sylloge hac nostra constat, Clementi adscripta apocrypha de peregrinationibus, sermonibus, actibus et disputationibus Petri; deque recognitione Clementis ejusque parentum ac fratrum varie conscripta fuisse, interpolata, corrupta atque permista; et quibusdam libris praefigi solitam Epistolam Petri ad Jacobum, aliis Clementis ad eundem, aliis utramque; quum tamen idem opus sequeretur, incipiens ἐγὼ Κλήμης. Quo etiam fit, ut triginta duo Nicephoriani libri complexi forsitan fuerint libros decem recognitionum.

Et vero quae damus Clementina, licet nugis, licet erroribus scateant, a semichristiana philosophia et haeresi, praecipue ebionitica profectis, non sine fructu tamen legentur, tum propter elegantiam sermonis, tum multiplicis doctrinae causa, tum denique ad melius cognoscenda primarum haereseon dogmata. In multis autem similia sunt Clementina Recognitionibus: unde probabiliter existimatum Turriano, ea esse aliam editionem ἀναγνωρίσεων, de qua Rufinus in praefatione: quamquam auctor Synopseos Periodos Petri a Clementinis distinguit. Sed et interpolationem factam esse in Homiliis istis, idque non semel, conjicio ex his. 1) e simili sorte congenerum apocryphorum. 2) quod ea quae in Chronico Alexandrino et a Maximo proferuntur, non parum diversa sint: nec non quae a Damasceno interdum. 3) ex hac Eunomianorum corruptela: ἐν ἀρχῇ κτίσας ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισε καὶ τὸν υἱόν: quae Turrianus in praefatione Graeca ad Constitutiones Apostolicas adducit ex Ammonio. 4) quia locus e ms. bibliothecae Claromontanae relatus inter Testimonia Veterum, alium a nostro scriptorem magisque pium sapit, eum forte, cujus fragmentum *de Spiritu sancto* habes supra ad Recogn. I, 24. 5) denique Nicephorus dicit ¹⁰⁾, Κλημέντια esse τῇ ἐκκλησίᾳ εὐπαράδεκτα:

7) *Epiph.* Haer. XXX, 15.

8) *Rufin.* praefat. ad libb. Recognit. et lib. de adulter. libb. Origen.

9) *Phot.* codd. CXII. CXIII.

10) *Niceph.* Hist. eccl. lib. III, 48.

id vero laudis nequaquam tribuisset *Κλημεντίους*, nisi incidisset in ea repurgata. Idem iudicium fero de Scholiaste vetere, cujus mentio fit in Annotationibus V. C. Henrici Valesii ad Euseb. Hist. lib. III. cap. XXXVIII. Sed fortassis Nicephorus et Scholiastes ille viderant tantum Simeonis Metaphrastae Epitomen, aut aliam ei similem. Ceterum quod in Synopsi Athanasii Clementina referantur cum libris novi Testamenti quibus contradicitur, apud Nicephorum vero CP. cum apocryphis: ratio est lacuna manifesta Athanasiani codicis. Eam tu et ex contextu facile agnosces, et per Nicephorum ac Anastasium complebis.

Ὅμιλῳαι idem sunt atque *κηρύγματα* et *διαλέξεις*, colloquia, sermones, praedicationes, dissertationes, Epist. ad Jacobum cap. 2. Epitom. c. 145. Clementinorum I, 20.

Photii Bibl. 112. 113. (p. 90. Bekker).

Ἡ *Ἀνεγνώσθη Κλήμεντος τοῦ Ῥώμης τεύχη βιβλίων δύο, ὧν τὸ μὲν ἐπιγράφεται „διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος“, ἐν ᾧ καὶ οἱ τῶν συνοδικῶν κανόνων τῶ ἀθροίσματι τῶν ἀποστόλων κανόνες ἐπιγραφόμενοι περιέχονται· τὸ δὲ τὴν προσφώνησιν ὡς ἐν ἐπιστολῇ εἶδει πρὸς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον ποιεῖται, ἐν ᾧ αἱ τε λεγόμεναι τοῦ ἀποστόλου Πέτρον πρῶξεις καὶ αἱ πρὸς Σίμωνα τὸν μάγον διαλέξεις, καὶ ἔτι ὁ ἀναγνωρισμὸς Κλήμεντος καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, διὸ καὶ ἐν τισι τῶν βιβλίων ἡ ἐπιγραφὴ „Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου ἀναγνωρισμός“ ἐπιγράφεται. ἐν τισὶ δέ, ὡς ἔφημεν, ἐπιστολῇ προτάττεται ὡς πρὸς τὸν ἀδελφόθεον Ἰάκωβον, καὶ αὕτη δὲ οὐχ ἡ αὐτὴ, οὐδὲ ὡς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ προσώπου προενηνεγμένη, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τινων βιβλίων ὡς ἀπὸ Πέτρον τοῦ ἀποστόλου πρὸς Ἰάκωβον ἐπεσταλμένη, ἐφ' ἑτέρων δὲ ὡς ἀπὸ Κλήμεντος πρὸς Ἰάκωβον, ἄλλη καὶ ἄλλη, καθὼς προεῖπομεν. καὶ ἡ μὲν δηλοῖ Πέτρον τὰς οἰκείας συγγράψασθαι πράξεις καὶ πρὸς Ἰάκωβον αἰτησάμενον ταύτας ἀποστεῖλαι· ἡ δὲ διαλαμβάνει ὡς Κλήμης ταύτας κατὰ πρόσταγμα Πέτρον συγγράψαι, κἀκείνου πρὸς τὴν ἀγήρω μεταναστάντος ἀποστεῖλοι Κλήμης πρὸς Ἰάκωβον. ἔστιν οὖν εἰκασμὸς διαλαβεῖν ὡς δύο μὲν εἶησαν τῶν Πέτρον πράξεων ἐκδόσεις γεγεν-*

μέναι, τῷ δὲ χρόνῳ τῆς ἐτέρας διαῤῥύσεως ἐπεκράτησεν ἡ τοῦ Κλή-
μεντος· ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς βιβλίοις αὐτοῦ εἶδομεν, καίτοι οὐκ ὀλίγων
ὄντων, μετὰ τὰς διαφόρους ἐκείνας ἐπιστολάς καὶ ἐπιγραφὰς τὴν
αὐτὴν εὗρομεν ἀπαραλλάκτως πραγματεῖαν, ἀρχομένην „ἐγὼ Κλήμης“
καὶ τὰ ἐξῆς ἐνταττόμενα. μυρίων δὲ ἀτοπημάτων ἡ πραγματεία
γίμει αὕτη, καὶ τῆς εἰς τὸν νῦν βλασφημίας κατὰ τὴν Ἀρεῖαν δόξαν
ἐστὶν ἀνάπλεως. αἱ δὲ γε διαταγαὶ τρισὶ μόνοις δοκοῦσιν ἐνέχεσθαι,
κακοπλαστία, ἣν οὐ χαλεπὸν ἀποσκευάσασθαι, καὶ ὅτι κατὰ τοῦ
δευτερονομίου ὕβρεις τινὰς ἐπαφίησεν, αὐτὴ καὶ ῥᾶστον διαλύσασθαι,
καὶ ἔτι ἀρειανισμῷ, ὅπερ ἂν τις καὶ βιαίως διακρούσαιο. ἡ μέντοι
γε τῶν τοῦ Πέτρου πράξεων βίβλος τῷ τε λαμπρῷ καὶ τῇ σεμνότητι
καὶ ἔτι τῷ καθαρῷ καὶ συντόνῳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ τοῦ λόγου καὶ
πολυμαθείᾳ τοσοῦτον ἔχει πρὸς τὰς διαταγὰς τὸ παραλλάττον, ὥς
μηδὲ συγκρίσει τῇ κατὰ τοὺς λόγους πρὸς ἀλλήλας παραβάλλεσθαι
τὰς βίβλους.

Οὗτός ἐστιν ὁ Κλήμης περὶ οὗ φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐν
τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῇ „μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοι-
πῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς“. οὗτος καὶ
ἐπιστολὴν ἀξιόλογον πρὸς Κορινθίους γράφει, ἣτις παρὰ πολλοῖς
ἀποδοχῆς ἡξιώθη ὥς καὶ δημοσίᾳ ἀναγινώσκεσθαι. ἡ δὲ λεγομένη
δευτέρα πρὸς τοὺς αὐτοὺς ὡς νόθος ἀποδοκιμάζεται, ὥσπερ ὁ ἐπι-
γραφόμενος ἐπὶ ὀνόματι αὐτοῦ Πέτρου καὶ Ἀκπίωνος πολύστιχος
διάλογος. τοῦτόν φασιν οἱ μὲν δεύτερον μετὰ Πέτρον Ῥώμης
ἐπισκοπῆσαι, οἱ δὲ τέταρτον· Αἴνον γὰρ καὶ Ἀνάκλητον μεταξὺ
αὐτοῦ καὶ Πέτρου Ῥώμης ἐπισκόπους διαγεγονέναι· τελευτῆσαι δὲ
αὐτὸν τρίτῳ ἔτει Τραϊανοῦ.

Annotatio critica.

1. Codex Cotelerii haec exhibet in fronte: *Βίβλος ἔχουσα ὁμιλίας διαφόρους ἀπὸ φωνῆς τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, συγγραφῆσα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος, ἡ λεγομένη Κλημέντια, τουτέστιν Κλήμεντος συγγράμματα. περιέχει δὲ ἡ αὐτὴ βίβλος τὰδε· προλόγους τρεῖς, ὁμιλίας εἴκοσι.*

3, 10. *ὁ μόεθνοις*] *ὁμοειδνεῖς* Var. Lect. ap. Turrianum, pro epistolis pontificum IV, 1. V, 23. De hoc codice Turriani vide, quae Cotelierius supra commemoravit p. 414.

5, 13. *ἀσύμφωνα* dedi ex conjectura Cotelerii: *σύμφωνα* codex Cotelerii.

3, 18. *ἵνα*] *ἵνα γούν* Turr. Deinde Cotelierius post *ἡμῶν ἀδελφοῖς* commate distinxit, dum totum locum ita vertit: »quo igitur simili modo apud nos fiat nostris fratribus, ac illis Septuaginta«. Ego verba illa traxi ad membrum sequens.

3, 20. *ἵνα*, quod deest in textu Cotelerii, addidi cum Turriano.

3, 21. *ἐφοδιάζωσι*] *ἐφοδιάζειν ἐφοδιάζωσι* Cod., sed recte Cotelierius: »importunum illud *ἐφοδιάζειν* videtur in textum irrepsisse e margine, ubi notatum fuerat a non incurioso lectore, tanquam insigne verbum. cf. Hom. II, 38«.

3, 23. *προφήτης*] *ὁ προφήτης* Cod. Cot.: ego articulum omisi cum Turriano.

5, 10. *ἐρμηνεύειν* addidi cum Turriano.

5, 13. *τολμήσουσιν* Turr., *ποιήσουσιν* Cot.

7, 10. *μου*] malim *μοι*. — Alterum *μου* scripsi de conjectura: Cot. *μοι*.

7, 12. *γράφοντι*] melius *γράφοντες*.

7, 19. Scribendum, ut videtur, *οὐδ' ἂν τέκνον ἢ ἡ ἀδελφός*. In sequentibus excidit verbum, a quo pendeat infinitivus *μεταδοῦναι*.

7, 21. Lege *προσῆκον*.

7, 25. *μετ' ἐμαυτοῦ*] *μεθ' ἑαυτοῦ* Cot.

7, 28. *νοῆσαι* recte coniecit Cot.: *νομήσαι* Cod.

9, 2. *μου*] vid. quae supra adnotavi ad 7, 10.

9, 3. *εἰ καὶ*] legendum fortasse *ἢ καὶ*.

9, 8. *ψεύσομαι*] *ψεύσωμαι* Cot.

9, 14. *αὐταὶ*] *αὐτοὶ* Cot.

11, 1. *τῷ κυρίῳ*] »fratri dominici« versio latina Rufini.

11, 2. *Ἐβραίων*] om. Var. Lect. ap. Cotel.

11, 4. *εἰ*] *εἴ* Var. Lect. ap. Cot.

11, 5. *διὰ* Cotelierius non habet in textu, sed adnotans: »supple *διὰ* ex vita S. Clementis, prout habetur in Codice Regio 804. Ea vita ex illo

codice saepe a nobis citabitur, continet autem tum Clementinam Epitomen, impressa auctiorem, additis non paucis ex opere Clementinorum, sed innoxiiis, tum plurima ex epistola hac, tum Martyrium Clementis, quod edendum curavimus«. Etiam Rufini versio additum διὰ confirmat.

11, 7. *Θεμέλιος*] ita legendum cum eodem Macr. [Cod. Reg. 804] atque ex Rufino et Hom. XVII, 19: *Θέμενος* Codex. Cor.

11, 11. *ὁ καλὸς*] *ὡς καλὸς* Ruf.

11, 16. *πονηροῦ*] *πονηροῦ αἰῶνος* Cod. 804 et Ruf.

11, 17. *ἐσόμενον*] *ἐσομένου* (»futuri seculi») conj. Cot.

11, 18. *Leg. τῆς* *Ῥώμης*.

13, 7. *ὁ τῆς*] *ὁ τὸν* Epit. c. 145. Melius *ὁ τὰν τῆς*. Ceterum cf. 23, 26.

13, 8. cf. Hom. III, 66.

13, 10. *ἐπέχειν* dedi ex Epit. c. 145.: *ἀπείχειν* Cot.

13, 17. *πολυμαθοῦς*] *φιλομαθοῦς* Var. Lect. Turriani et Codicis Reg. 804. Cotelarii scriptura confirmatur loco simili Hom. III, 65. (123, 10. 15.)

13, 21. *εἰ* dedit Cotelarius ex Turriano pro epist. pontif. II, 14: duo Regii Codices habent *ἦ*.

13, 22. *εἰ*, quod deest in Codice Homiliarum, ex Cod. Reg. 804 addendum esse recte vidit Cotelarius.

13, 23. seq. cf. Hom. III, 61.

13, 27. *ἐπίστασαι*] *ἐπίσταμαι* Cot. Meam scripturam hausi ex Rufino, qui vertit: »certus esto«.

13, 29. seqq. cf. Hom. III, 64.

15, 1. *βραχὺ*] conjectaverit aliquis *βραχὺν*, cl. 53, 13.

15, 6. *βραχία* praebet Cod. Reg. 804: *βραχίας* Cod. Clementinorum, *βραχίως* conj. Cot. Legendum fortasse *βραχία os*.

15, 8. *ἀποσεισθαι* Cod. 804, *ἀποσεισθαι* Cod. Clementinorum constanter. De hac scripturae discrepantia Cotelarius consuli jubet Salmasium, Not. ad Inscriptionem Herodis p. 64 seq. — De sententia cf. Constit. Apost. II, 6. Can. Apost. 16.

15, 14. *καὶ*] Scribendum haud dubie, nisi forte totum aliquod membrum excidit, *οὐ δ'* vel *καὶ οὐ*. Rufini interpretatio haec est: »et te nemo occupet ab his studiis, per quae salus omnibus datur«.

15, 15. *ἀποσχολεῖτωσαν*] *ἀποσχολήτωσαν* Cod. Clem., *ἀσχολεῖτωσαν* Cod. 804. Conferas 27, 2.

15, 16. *καταλείπαντα*] *καταλείπαντι* Cod. 804.

15, 25. *αὐτός*] *αὐτοῖς* Cod. 804.

15, 26. *εὐσχολῶν* scripsi de conjectura Cotelarii: *εὐσχολῶν* Codd.

15, 33. Cf. Const. Apost. IV, 11. Epiph. Panar. p. 142. Hom. Clem. III, 68.

17, 11. *δώστε* Cod. Reg. 804, *δώστε* Cot.

17, 22. *εὐφροσύνης*] *συφροσύνης* Ruf. | *τοῖς ἀκμαίοις*] »juniores tamen viduas nuptiis copulate« Rufinus, quasi legerit *ταῖς ἀκμαίαις*.

17, 23. *ἀτέχνους*] »Cod. 804 et Turriani liber τέκνους: sed ἀτέκνους cum Rufino retinendum«. Cot.

17, 26. τῇ αὐτῇ] τῆς αὐτῆς Cot.

17, 27. ἀλῶν, quod est in Cod. 804, recte commendavit Cotelierius: Codex Clementinorum habet ἄλλων.

17, 32. cf. Hom. III, 69.

17, 33. ἐπιφαινόμενοι] Legebamus antea ἐπιφερόμενοι, sed propius inspecto MS. scriptum esse deprehendimus ἐπιφενόμενοι pro ἐπιφαινόμενοι, quod exhibet Codex 804, utque legi debere patet ex epistolae nostrae cap. 12, et ex Hom. XI, 4. XII, 32. CORNEL.

19, 3. seqq. cf. Hom. III, 67.

19, 7. Totum locum Rufinus ita interpretatur: »pondera, mensuras, stateras, pro locis quibusque acquissima custodite«, unde apparet, pro ῥοπῶν legisse eum τόπων, quod idem est in Cod. Reg. 804. Cotelierius non post σταθμία, sed post ῥοπῶν interpunxit: ego τὰ τῶν ῥοπῶν δίκαια in unum conjunxi.

19, 12. μόρου haud dubie mutandum in μόνον. In hoc tantum aëro, ait auctor epistolae, Deus se exhibet μακρόθυμον καὶ ἀγαθόν, in altero aëro exercebit δικαιοσύνην.

19, 18. ἀληθῶς] ἀληθοῦς Ruf., quod melius.

19, 25. seqq. cf. Const. Apost. II, 44. Hom. III, 67. | συνετῶς] »cum verecundiā« Ruf., quasi legerit σὺν αἰδοῖ.

19, 29. Expungendum τοὺς, nisi alia corruptela in reliquis latet.

21, 1. ἀμαρτάνουσιν] ἀμαρτάνωσι Cot.

21, 6. δῆλον] ἄδειλον (»impavidus«) Ruf., quod quin in textu ponerem, continere me vix potui.

21, 7. Post αὐτοὶ deest δοκιμάσετε vel quid simile. CORNEL. Et Rufinus quidem haec habet: »sicut ipsi probabitis fore Clementem hunc post me«.

21, 11. seqq. cf. Const. Ap. II, 57.

21, 19. ἀπόγεια] ἀπόγια Cod. Cotel. Vide, quae supra ad 15, 8 adnotata sunt.

21, 20. ταῖς — ὁμιλίαις dedi de conjectura: αἱ — ὁμιλίαι Cod. Cotel.

21, 24. ταρταρείαν] ταρταρέα Cot.

21, 25. μόνας] conjectaverim νεώς.

21, 34. ὁ Χριστός] τοῦ Χριστοῦ Ruf., mutata videlicet interpunctione.

21, 35. Excidit fortasse ὡς post σωτήρ.

23, 3. ὅτε] ὅττι Cot.

23, 5. ὅτε] ὅττι Cot. Ceterum hoc ὅτε μὲν vitiose videtur in textum irrepisse.

23, 9. προσέμενοι] προθέμενοι Var. Lect. ap. Cot.

23, 20. ἐπακρον] ἐπ' ἄκρον conj. Cot.

23, 26. seq. cf. Hom. III, 66.

23, 30. ἐν πάσαις συνόδοις συνέρχεσθαι recepi ex Var. Lect. ap. Cot.: καὶ πάσας συνόδους ἐρχεσθαι Cod. Clement., quae scriptura si genuina est, excidisse aliqua crediderim. Rufini versio haec exhibet: »propter quod satagite, ad omnem collectam et congregationem semper convenire«.

23, 31. Malim ἀπὸ τῆς τοῦ ταξιάρχου ἀσουλίας cl. Hom. III, 69.

25, 15. ὅπως — σὲ — διαπέμψαι] oratio sibi non constat: sed nihil audeo mutare. Melius omnia se habent in Epit. c. 147: ἀξιῶ σε ἐπὶ πάντων μου τῶν συμπαρόντων ἀδελφῶν, ὁπηνίκα τοῦ ἐνταῦθα μεταστῶ βίου, πάντα τῇ κυρίῳ Ἰακώβῳ ἐν ἐπιτομῇ ἀναγραφάμενον διαπέμψαι κτλ.

25, 17. ἐκ παίδων σου] ἐκ παιδός σου Cod. 804 et Epit. l. 1.

25, 19. τῇ τέλει recepi ex Cod. 804, quocum consentit Epit. l. 1.: τὰ τέλει Cod. Cot.

25, 24. πλάνον reposui de conjectura Cotelarii: πλάσιος Cod.

25, 30. Cod. 804 et Epit. c. 147 rectius ἐπιγράφας.

27, 6. πάντων] fortasse πάντως.

27, 7. οὐκ ὄντας] corrigendum fortasse οὐ τὰ ὄντα.

27, 30. 31. ὅτε — ὅτε] ὅτε — ὅτε Cod.

29, 1. Post ὅποτε δὲ exciderunt aliqua, quae uncis inclusa ex Epit. c. 3 supplevi. Rufini versio haec est: »et si quando quidem obtinebat hic sermo, quod immortalis esset anima, gratulabar; si quando vero arguebatur, quasi mortalis, cum tristitia discedebam: neutrum tamen in corde meo firmitudinem veritatis tenebatur. Legisse videtur: ὅποτε δὲ ὅτι [θνήσκῃ, ἡνιόμην· ἀλλ'] οὐδ' ὅποτερον τὸν ἐμὸν βεβαιῶσαι νοῦν ἠδύνατο.

29, 3. Sensum clarius expressit Rufinus: »sed hoc tantum intelligebam, quod sententiae ac definitiones rerum non pro natura sui ac veritate causarum, sed pro ingeniis defendentium falsae imaginarentur aut verae«. Locus simillimus 43, 21 seqq. Intellexi, ait Clemens, non id pro vero haberi ab hominibus, quod revera esset (ὡς ἔχει ἀληθείας), sed quod ingeniose ab aliquo defenderetur. Παρὰ hic idem significat, quod κατὰ, ut saepe. Conferas exempli gratia e Clementinis 17, 11. 43, 24. 49, 15. 395, 31.

29, 6. ἀποφέρονται] »hic quoque legendum est ἀποφαίνονται, ut Epit. c. 3«. COTEL. Conf. etiam 43, 24.

29, 14. προσήκειν] Epit. c. 4. melius προσήκει. | εἰς τὴν τότε] fortasse εἰς τὴν αὐτὰ. Cf. Epit. l. c.

29, 17. εἰ om. Epit. l. c.

29, 28. Nihil mutandum: ἡ responsionem indicat, ut saepe. Conferas, quae Trendelenburgius adnotavit ad Arist. de anim. I, 1, 11. p. 208.

29, 31. »Legendum τῇ λεγομένῃ νεκρομαντείᾳ: ars enim mortuos evocandi νεκρομαντεία dicitur: vid. Recogn. I, 5. (: per eam, quam necromantiam vocant)« DAVISIUS. »Sed et minus apte νεκρομαντεία vocari quaest magica ipsa evocatio, quomodo dixit Cicero Tusc. Q. I, 16: »»inde ea, quam meus amicus Appius νεκρομαντεία faciebat«. Stephanus legebat: »»inde ea, quae — νεκρομαντεῖα faciebat«. CLEMENS.

31, 8. καὶ mutandum in ταῦτ' vel ἐκεῖν': οὐ ἔνεκεν τὰ τοιαῦτα ἐτόλμας habet Epitome c. 5.

31, 9. Epit. c. 5 planius: ἐχθραίνειν γὰρ τὸ θεῖον λέγουσιν ἐπὶ τοῖς σκύλλουσι τὰς ψυχὰς μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐκείνων διάλυσιν.

31, 17. οἰγᾶν καὶ στέγειν Galland.: οἰγᾶν στέγειν, omisso καὶ, Cotel. Genuina scriptura esse videtur οἰγῇ στέγειν, quod exhibet Epit. c. 6.

31, 31. Locus haud dubie corruptus. Post σέψως Epitome c. 6 addit ἔνεκα. Sed maxime offendit τὸ: scribe saltem τοῦ.

33, 1. Dele τὰ, nam prorsus redundat. DAVIS. Epit. c. 7 haec habet: ἐὰν τὰ κατὰ γνώμην πράξωσιν.

33, 7. ἀπολαύσετε dedi ex Epit. l. c.: ἀπολαύσῃτε Cot. | κατὰ] leg. μετὰ.

33, 14. καὶ] ἐπεὶ καὶ Epit. l. c., quod praestat.

33, 23. Scripsi ὧδέ cum Davisio: ὁ δὲ Cotel.

33, 25. ἀποθνήσκομεν] ἀποθνήσκομεν Cot.

33, 26. πόντον] forte πόρτον, portum, nempe romanum; vide Mart. Ign. c. 6 et Epit. c. 78. CLERICUS.

33, 29. καὶ τοῦ dedi ex conjectura Davisii: μετὰ τοῦ Cotel.

33, 30. μὲν] legendum τὸν μὲν.

35, 6. ἀκάκως] malim ἀπλῶς, ut Rufinus et Epit. c. 9. Ceterum cf. 35, 11 ἀπανούργως.

35, 9. λεγομένων] lege γνομένων. DAVIS.

35, 16. πεύσεις] πνεύσει Cotel.

35, 17. Dele καὶ, quod versu insequenti perperam omissum hic irrepsit.

35, 18. ἔχει] leg. καὶ ἔχει vel καὶ ἔχον. Epit. c. 10: διὰ τὴν κώινωψ ἐγένετο ἐξ πόδας ἔχων καὶ πτερὰ φέροι.

35, 20. ἀποκρινάμενος] Fort. ἀποκρινούμενος.

35, 24. τῶν ἐξ ὑμῶν] Fort. leg. ἐξ ὑμῶν τῶν.

35, 25. Davisius legi vult εἰκόνας. ἱκαναῖς μαρτυρίαις λοιπὸν — ὑπεῖκειν κτλ. At nihil mutandum, cl. Epit. c. 10. Verba ἱκανὰς μαρτυρίας appositionis locum obtinent. »Produco vobis homines multos, testes locupletes, quum sint quasi εἰκόνες ἔμψυχοι.

35, 29. ἀποδείξεις] ἀπολύσεις legendum esse censet Clericus.

35, 31. τῶν] τὸν τῶν Var. Lect. in Epit. c. 10.

37, 2. προειδὼν dedi ex Epit. c. 11: προειδὼν Cotel. | ἐκ τῶν conj. Davis: ἐξ ὧν Cotel.

37, 4. Legendum sine dubio ἀπλῶς καὶ ἀπανούργως. Cf. Epit. c. 11.

37, 5. ὀντινασοῦν] ὀντινασοῦν Cotel.

37, 7. πρὸς τῷ recepi ex Epit. c. 11: πρὸς τὸ Cotel.

37, 11. εἰ καὶ] Scribendum εἰκῇ, ut habet Epit. l. c.

37, 13. τὸ λαλεῖν] τὸ καλῶς λαλεῖν Epit. l. c.

37, 17. τάδε scripsi cum Davisio: τὰ δὲ Cotel.

37, 18. ἰδίως scribendum esse recte vidit Davisius: εἰδῶς vulgo.

37, 21. τοῦ βίου vertit Cotelerius, quasi periinde esset ac τοῦ αἰῶνος, sententia postulante, sed sine exemplo, quod quidem sciam. CLERICUS.

37, 22. οἱ] οἱ Cot.

37, 24. φθόρον] restituendum esse φόνον, quod habent nonnulli codices Epit. c. 11, bene intellexerunt Davis. et Cler.

39, 5. διὰ, quod vulgo deest, addidi de conjectura. Rufini versio haec est: »quem utique, etiam si nihil veritatis adferret, pro ipso tamen benignitatis erga vos proposito, gratum acceptumque habere deberetis«.

39, 13. ὡς] ὅσον Cod. Reg. 804 (de quo conf. ad 11, 5). Recte.

39, 21. βίον] leg. χρόνον, ex Epit. c. 13. Vid. Hom. II, 28. DAVIS.

39, 33. δεκαπέντε] διὰ δεκαπέντε Cod. 804 et Epit. c. 14, haud improbante Cotelerio.

41, 5. οἱ δ' supplēvi ex Cod. 804, qui haec addit οἱ δ' ἐν τοῦ οἴκου. In Epitome c. 14 addita leguntur θεασάμενοι δὲ οἱ ἐν τοῦ οἴκου.

41, 6. ἰδεῖν] ἰδεῖν Cot.

41, 9. εἴσιθι] in MS. Clementinorum scriptum habetur ὡς εἰσοῖ, e quo formari potest ὡς εἰσεῖ, »ingredere igitur«, ut vertit Rufinus: εἴσει pro εἰσεσθι [imo potius εἰσεθι]: vel ὡς εἰση, »ut cognoscas«. COTEL.

41, 11. ἐξέφθνα] ἐξέφθνα Cot. Deinde leg. ὡς γλίχασθαι καὶ αὐτόν.

41, 17. ὄντως] leg. ὄντως cl. 65, 35, 83, 27.

41, 18. σὶ] σὶ Cot.

41, 21. Scripsi δανείσας cum Davisio, ut habet Epit. c. 15: vulgo ἰδάνεισας.

41, 34. Lege ἡ ἀθάνατος ἐστίν. καὶ εἰ αἰδώς οὐσα κτλ., ut habet Epit. c. 16. DAVIS.

41, 35. καὶ εἰ — sc. αἰδώς οὐσα ἔχει κριθῆναι. Propterea commate distinxī post εἰ.

43, 10. Reponendum videtur ἐς ἓνα οἶκον ἐλθόντα, τὸν κόσμον, τῶν ἐνδοθῶν κτλ., quam conjecturam ratam facit Epit. c. 17, ubi legitur εἰς ἓνα οἶκον ἐπεισελθόντα τὸν κόσμον κτλ. DAVIS.

43, 15. ἐν τὸς] conjectaverit aliquis ἐκτὸς.

43, 20. ἐνιδεῖν] ἐνιδεῖν Cot.

45, 7. Manifesta est hujus loci corruptela. Rufinus ita interpretatur: »unde jubente eo — librum — conscripsi, eumque ad te ipso jubente transmissi. Dicebat enim, mandatum se accepisse abs te, ut — transmitteret«. Unde crediderim corrigendum esse ἐποίησα et εἰπόντος. Si anacoluthia conceditur, inserendum saltem οὐ post καλῶσαντος.

45, 13. εἶ in textu posui de conjectura Davisii: ἡ Cot.

45, 15. μὴ δέ] μὴτε Cot.

45, 18. τς] γε Cot.

45, 22. Hoc τοσοῦτον expurgendum.

45, 23. ἡδυνήσῃ Cot., contra omnes grammaticae regulas. Praeterea vocem ἀδυναμαί nusquam invenias. Usus requirit σε ἀδυνατήσας vel ἂν ἀδυνατήσας.

45, 24. μέ σοι correxi auctore Davisio: μοι σὺ Cot. Ruf. vertit: »tibi meae.

47, 1. τυχεῖν] ἀτρυχεῖν (»perdere«) conj. Dav., ut evitetur tautologia. Fortasse verba illa loco suo movenda sunt, ut legatur versu insequenti διὰ τὸ τάχος καὶ μὴ βραδίως τυχεῖν.

47, 5. καὶ περὶ τῆς ἐμῆς] τῆς καὶ περὶ ἐμῆς Cotel.

47, 6. προφητείας] προφητίας Cot.

47, 8. οὐχ] οὐκ Cot.

47, 27. Ἀνείας scripsi ex consilio Clerici, cl. Act. Ap. IX, 3. 34: Ἐνέας Cot.

47, 29. Forte scribendum Ἰαμνηνοί, a Jamnia, ut iidem sint Jamneni,

qui Jamnitae 2 Macc. XII, 9. At lectio Epitomes Ἀμμηνοὶ exponi potest per civitatem nomine Amma, de qua Jos. XIX, 30. COTEL.

47, 34. πλοῦ] πλοῦς Cot.

49, 1. Corrige ἀσχολῆται.

49, 6. αὐτῆς] αὐτῆς Cot.

49, 10. Eccl. 3, 1.

51, 4. Post νομίσαντας excidisse aliqua videntur. Supple ἐνεδμενῶν-
νας (cl. 51, 15) vel simile aliquid.

51, 15. Post πιστεύσαντες additur in MS. 804 μὴ δεόμενοι τῆς θείας
διδασχῆς.

51, 18. ποτὲ] ποτὲ τὸ Cotel.

51, 22. Fortasse ἔτι ζητούντες, ut supra.

51, 28. Lege ἄλλον ἄλλος κρατεῖ ὡς ἀληθοῦς. DAVIS.

51, 29. Addidi εἰ post ἐν, ex conj. Cotel.

53, 5. τέθεικεν] τέθηκεν Cot.

53, 7. αὐτοῦ] αὐτοῦς Cod. Cot.

53, 8. ἐγένετο] ἐμένετο Cot.

53, 10. γεγεννημένον] γεγεννημένων Cot.

53, 21. ὅτι ὁ dedi de conjectura: οὖν Cod. Cotelarii.

53, 23. οὐ καλῶς] οὐ, quod deest in Codice Cot., addidi ex con-
jectura. Cotelarius conjectaverat κακῶς.

53, 31. δὲ] τε Cot.

55, 1. ποῦ τὸ reposui ex Epit. c. 23: τοῦτο Cot. Cf. etiam 93, 1.

55, 6. ὁ addidi de conj.

55, 9. ὅτι τοίνυν] ἐπεὶ τοίνυν Epit. c. 23, quod unice rectum.

Επεὶ protasin resumit.

55, 11. τὸ δικάσιμ εἶναι] τῷ δικάσιμ εἶναι Cod. Cot., τὸ δίκαιον
εἶναι Epit. c. 23. Notum est illud loquendi genus ex usu Peripateticorum,
de quo exposuerunt Trendelenburgius in Museo Rheno 1828, 4, 457 seqq.
(quae commentatio inscripta est: ὡς τὸ ἐν εἶναι, τὸ ἀγαθὸν εἶναι bei
Aristoteles; ein Beitrag zur arist. Begriffsbestimmung und zur griech. Syn-
taxe) et ad Arist. de anim. p. 471 seqq., deinde Waitz ad Arist. Org. 67,
b, 12. Vide infra Hom. 241, 32: θεῶν εἶναι. 355, 25: ἀπίστῳ εἶναι.

55, 14. Post ὅτι sine dubio excidit ἐν.

55, 18. τὸ ἄδικον] τὸ δίκαιον Cod. 804.

55, 34. ἀνθρώπων] MS. ανων, ut in eo solet per compendium scribi
nomen ἀνθρώπος. Non temere tamen hoc loco aliquis leget aut corriget
αἰωνίων. COTEL. Fortasse totum colon, transpositis verbis, sic legendum:
διὰ τοῦτο ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ προφηταὶ ἐπομένως, οἱ ὄντες υἱοὶ ἀνθρώπων.
ὡς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος τὴν γνῶσιν ἔχοντες, ἐπέρχονται. Veri prophetae
prophetis falsis semper succedunt (ἐπομένως ἐπέρχονται) secundum regulam
syzygiarum. Atque illi quidem etiam aliis locis appellantur υἱοὶ ἀνθρώπων,
hi γεννητοὶ γυναικῶν, cf. Hom. II, 17 (57, 21. 22) III, 22 seqq. 26 (97, 21).

57, 12. Notus est lusus in nomine Deucalionis, apud Theoph. ad Au-
tol. III, p. 129, quasi Noë hominibus sui temporis dixerit δεῦτε, καλεῖ ἑμᾶς
ὁ θεὸς εἰς μετανοίαν. COTEL.

57, 18. Aaron et postea Moyses.

57, 19. Haec pertinent ad Joannem Baptistam, dictum Eliam, Matth. XI, 14. XVII, 12. 13. Luc. I, 17. CORNEL.

57, 21. 22. Cf. Matth. XI, 11. Credner, Beiträge I, 286. 305.

57, 23. Licet supra 57, 17. recte dicatur τῇ τέξει πρώτος, ea tamen vox huc non convenit omnino: legendum ταύτῃ τῇ τάξει DAVIS. Recte.

57, 27. Cf. Baur, Paulus p. 219.

59, 5. ἀπατεῶν] ἀπαταίων Cod. Cod.

59, 8. Cf. Matth. XV, 22. Marc. VII, 25.

59, 12. χρησθαι] χρᾶσθαι Cot. Cf. tamen Lob. Phryn. p. 61.

59, 15. Post συμμεταλαμβάνειν deest δεομένη, ob sequentis vocis ὁμοιο-
τιλέντων. DAVIS.

59, 19. θεραπεύειν] μὴ θεραπεύων scribendum esse conj. DAV. Aut etiam verba ἐθρικὴν μείναςαν mutanda sunt in τοῦτο μὴ ποιήσας.

59, 23. αὐτῇ] αὕτη Cot.

59, 28. ἐκμεμαθήκασιν] ἐκμαθήκασιν Cot.

59, 29. βέλοιο] βέλαιο Cot.

61, 5. κατὰ] μετὰ Cot. Cf. tamen 69, 35. 103, 7. 113, 12. 195, 23.
293, 21.

61, 8. Γετθῶν] Γιτθῶν Epit. c. 25, Γητθῶν Var. Lect. in Epit.

61, 10. θέλει dedi ex Epit. c. 25: θέλειν Cot.

61, 12. ἐστῶτα] cf. Baurii Gnosin p. 304 seqq. 308.

61, 14. ὥστε inserui ex Epit. l. c.: Cot. om.

61, 15. οὗτος Epit. l. c.: οὗ Cot.

61, 21. προκαλύμματι DAVIS., προκαταλήμματι Codex. Ceterum πρό-
λημα eodem sensu occurrit infra 211, 19.

61, 30. ἵνα μηδὲ τοῦτο κτλ.] simili modo corona, quae Simonis Magi dicebatur, imperfectam referebat rotunditatem, ad modum lunae in cornua coeuntis. Cot.

61, 32. τῆς σελήνης] Legatur ἡ σελήνη, quod postulat orationis series. DAVIS. Recte.

63, 2. τς] fortasse τις.

63, 12. λύονσαν] lege φέονσαν, »quae de illo apud multos suspicio-
nem crearet.« DAVIS. Rufini versio (Recogn. II, 11.) haec est: »verum
Dositheus, ubi sibi derogari sensit a Simone, verens, ne opinio sua obscura-
retur apud homines, qui eum putabant, ipsum esse Stantem.« Cum hac inter-
pretatione constare potest lectio vulgata, modo αὐτοῦ τὴν mutetur in τὴν αὐτοῦ.
Eodem sensu προσεκλύειν legitur 83, 14. ἐκλύειν 365, 11. Quid ὑπόνοια
significet, intelligitur ex v. 20.

63, 26. παμμήτορα scripsi cum DAVISIO: παμμητέρα vulgo.

63, 27. Alludit noster ad eorum sententiam, qui non Helenam, sed
ejus duntaxat imaginem Trojae fuisse statuerunt, cum Graeci Barbarique sibi
mutuas ejus causa clades facerent. Vid. Plat. de Rep. IX. [586, C.: ὥσπερ
τὸ τῆς Ἑλήνης εἰδωλὸν ὑπὸ τῶν ἐν Τροίᾳ Σησιχορός φησι γενέσθαι περι-
μάχτην ἀγνοίᾳ τοῦ ἀληθοῦς] Sext. Emp. adv. Math. VII, 180. 255. et

Barnesium ad Eurip. Hel. v. 33. DAVIS. Adde Schol. ad Lycophr. v. 113. et interpr. ad Herod. II, 112 seqq.

63, 33. *πολημανής* dedi ex Epit. c. 27: *πολυμανεις* Cot.

63, 34. *ἀπατῶν*] legendum fort. *ἀπατᾶν*.

63, 35. *ὡς φίλος*] *ὦν φίλος* scribendum esse conjectaverim ex Epit. c. 27: *ὡς αὐτὸς ἔτι φίλοις οὖσιν ἡμῖν οἷα φίλος ἐξέφανεν*.

65, 1. *ἐξίφηνεν*] *ἐξίφανεν* Cot.

65, 4. Fortasse leg. *πλάσαι*.

65, 8. *συμπιεῖν*] *συμπῖν* Cod. Cot.

65, 9. *αὐτὸν* Cotelierius in versione falso refert ad Simonem, quum referendum sit ad aërem. Quare frustra conjicit, scribendum esse infra *πῆξαντα* pro *πῆξαν*.

65, 25. Epit. c. 29: *πρῶτον μὲν ναὸν καὶ ἀνδριάντας ἡμῶν κατασκευασθῆναι*.

65, 29. *μείζονα* add. ex Epit. c. 29: Cod. Cot. om. | *ἐπέσχετο*] *ὑπέχετο* Cot.

65, 34. *τε*] *σε* Cod. 804.

67, 16. *κελευσθέν*] *κελευθέν* Cot.

67, 33. *αἱ παρθορίαι*] inter spiritus paredros animae mortuorum ponebantur. Praeter Recogn. II, 13. III, 44 testem damus Justinum Apol. II. p. 65. COTEL.

69, 2. Cotelierius conferri jubet Tert. de anim. c. 57. Porph. de abst. II, 47. Serv. ad Aeneid. IV, 386.

69, 9. *ῥή*] addidi ex Epit. c. 32.

69, 11. Post *ἔδρασας* excidit aliquid. In Epit. c. 32 additum legitur: *οὐ θαῦμα*.

69, 16. Legitur hoc caput apud Anastasium Sinaitam, Cedrenum et Nicephorum, iisdem paene verbis. Apposuit locos Schliemannus Clement. p. 339.

69, 24. *αὐτοὶ παρόντες*] hanc constructionem non admittit lingua graeca, nam scribi debuit *αὐτοὺς παρόντας*. Sed facilius est emendandi ratio: prorsus enim legendum *αὐτόθι παρόντες*. DAVIS. Sed potest etiam lectio Cod. Reg. ferri, est enim ordo verborum *πολλοὶ αὐτοὶ παρόντες ἐμαρτύρουν τὰ τοιαῦτα* (nempe *ἐαυτοὺς*) *ἰστορημένοι*. CLERICUS.

69, 28. *ὡς ἔφαμεν*] cf. cap. 15 seqq.

71, 15. *ὦν* non pendet a *παροστήκατε*, ut perperam vertit Cot., sed ab *οἱ πλείστοι*, et referri debet ad *ὑμεῖς*, quod latet in *ἡμῶσατε*.

71, 16. *οἱ δὲ δαιμόνων*] *δὲ* om. Cod. Cod.

71, 21. In Recognitionibus suis Rufinus vel aliter legit, vel prave interpretatus est. »Differt,« inquit, »Simon certaminis diem in undecimam mensis praesentis, quae est post septem dies« (I, 20). Loci porro obscuri ac difficilis hic queat esse sensus: »hodiernus enim dies sabbatum ipsius Simonis est, quod singulis quibusque undecim diebus recurrit.« Sed de isto Sabbato Simoniano legisse me memoria non teneo. COTEL.

71, 23. *ἐπεὶ τελείως θέλεις*] *ἐπὶ τέλει*, *ὡς θέλεις* conj. DAVIS, *ἐπιτέλει*, *ὡς θέλεις* conj. Clericus.

- 71, 32. *προσπίπτον* scripsi cum Davisio: *προπίπτον* Cod. Cot.
 71, 33. *ἀποσεύεσθαι*] *ἀποσεύεσθαι* Cod. Cot. Vid. ad 15, 8.
 73, 1. *ἰδίως οἰόντι* Cod., *ἰδίως οἶόν τε* conj. Cotel., *ἰδίῳ σοι ὄντι*
 Davisius, quem ego secutus sum.
 73, 4. *ἀθεωτάτῃ*] *ἀθεωτάτῳ* Cod.
 73, 16. *τοῦ νόμου*] legendum *τοῦ μόνου*, ut recte vidit Davisius, cl.
 75, 9. 77, 28. 85, 20.
 73, 20. *τοῦ θεοῦ*] *τὸν θεόν* Cod. Cot.
 73, 24. *δυσσυνειδήτως*] *δυσσυνηθείτως* Cod.
 73, 29. *ἐπεὶ πτόραντες*] *ἐπιπτόραντες* Cod. Cod.
 75, 1. *τὴν*] *ταῖς* Cotel.
 75, 23. *προκειμένα*] leg. *προκειμένα*, cl. 73, 26. 29. 75, 8. | Post
πῶς crediderim aliquid excidisse, velut *ἵνα μάθω*.
 75, 20. *ὑπὸ θεῶ ῥήμασιν*] *ὑπὸ σοι ῥηθιῶσιν* legendum existimat Davis.
 79, 1. Fort. leg. *ἀσφαλές*.
 79, 17. *εἰ* dedi auctore Davisio: *σὺ* Cod.
 79, 19. Malim *διὰ τὸ ἐπειγόν τῆς ὥρας πρὸς τὴν ἐσπέραν*, sede prae-
 positionum mutata. Davis.
 79, 21. *οὐχ*] *οὐκ* Cod.
 81, 7. *γίνεσθε τραπ. δοκ.*] Cf. Hom. III, 50. XVIII, 20 Epiph.
 Haer. 44, 2. et quae adnotavimus ad Constit. Ap. II, 36. COTEL. Adde,
 quae praebent Credner, Beiträge I, 295. 327. Heinichen Euseb. Hist. Eccl.
 Tom. III. Excurs. IX. p. 389.
 81, 9. *δὲ*] *τε* Cod. | *πλανωμένοις*] *πλανομένοις* Cod.
 81, 10. *ἐξέφηνε*] *ἐξέφανε* Cod.
 81, 11. Cf. Marc. XII, 24. XXII, 29.
 81, 18. Melius *συνήν*.
 83, 34. *ὀνείρω* scripsi cum Davisio: *ὃν εἶρω* Cod. | *πλουσιώς*] *πλου-*
σίῳ Cod.
 85, 1. *λαμβάνειν*] *λαμβάνει* Cod. Cot.
 85, 3. *αὐτὸ* Cotelarius mutari vult in *αὐτὸν* vel *αὐτοὶ*. Frustra. Cf.
 87, 19.
 85, 15. Lege *προσφέρειν*: scilicet repetendum *ἐπιθυμεῖ*. DAVISIUS, cujus
 ego auctoritatem secutus sum. Cotelarius ex Codice suo exhibet *προσφέρων*.
 85, 23. *ἥδη ποτὶ* Davisius, *οὐδέποτε* Cod. Neque mihi displiceret, si
 quis scribere vellet *εἰδήποτε*.
 85, 23. *εἰς αὐτὸν*] *εἰς αὐτὸν* Cod.
 85, 25. *κολασθεῖσαν*] Davisius scribi jubet, quod ratio grammatica
 requirit, *κολασθῆναι*. Mea vero sententia magis eo inclinatur, ut credam, ex-
 cidisse aliquid post *κολασθεῖσαν*, velut *ἐπιστρέψαι*, cl. 85, 28. 261, 5.
 85, 28. *ἡ τῆς εὐσεβείας ὑπερβολῇ*] *τῇ τῆς εὐσ. ὑπερβολῇ* conj.
 Davisius, neque injuria.
 85, 30. *συγγνώμης*] *συγγνώμη* (»pro peccati venia«) conj. Davisius.
 Legendum potius foret *ἀντι* vel *ἐπὶ* *συγγνώμης*, nisi totus locus corruptelae
 manifestus esset.
 85, 33. *πέμπτον*] Cotelarius vertit, quasi legi voluerit *πλεῖστον*.

- 87, 2. *τελευτᾶν*] *τελευτῶν* Cot.
- 87, 7. *πάντας*] *malim πάντα*.
- 87, 11. *ὃ* addidi ex conjectura Davisii.
- 87, 21. *συνενθυμείτω*] *συνενθυμήτω* Cotel.
- 87, 22. *ἐγκύψει*] *ἐγκύψει* Cot.
- 87, 29. *ὁμῶς*] *ὅμως* Cot.
- 89, 13. Davisius recte legi vult *πρόῳρῶσιν*.
- 89, 19. *μὴ* scripsi auctore Davisio: *καὶ* Cod. Cot.
- 89, 21. *ῥητὰ*] *ἄρρητα* Cod., quod in *ῥητὰ* mutandum esse, ut logica ratio requirit, recte vidit Davisius. Sic infra c. 26. (97, 53.): *ῥητὰ προφητεύει, σαφῆ λέγει*.
- 89, 25. *λανθάνων*] *λανθάνοντα* conj. Cotel., quod idem in versione expressit.
- 89, 30. *ἐνθουσιῶντων*] *ἐνθουσιούντων* Cot. | *πνεύματος*] scribendum crediderim *πνευμάτων*. Philosophi malos Daemonas sanguinis et nidoris pabulo gaudere statuebant. Infra cap. 39: *τὸ ἐπὶ κνίσσῃ σαρκῶν ἡσθῆναι οὐκ ἀγαθόν*. Vid. Porph. de abst. II, 42. Tert. Apol. c. 22. 23. DAVIS.
- 91, 1. *ὅτε* Davisius, *ὅτι* *τε* Cod.
- 91, 9. *προέλεγον* Davisius, *προέλεγεν* Cod.
- 91, 10. Matth. XXIV.
- 91, 15. *ἰδεῖν*] *εἶδειν* Cod.
- 91, 19. *ἵνα* dedi cum Davisio, *ἵνα* Cod. Auctor diabolum significat: cf. Hom. VII, 3.
- 91, 22. *αὕτη*] *αἴτη* Cot.
- 91, 29. *τῷ*] *τῷ* Cod. Falso. Cf. 95, 1.
- 93, 4. *Lege* *ἔχει*.
- 93, 6. *ἀγνοίας*] *ἀγνοία* Cod. Cot. De re cf. 79, 23. | *διὰ τοῦς ἀναξίους*] cf. 73, 19.
- 93, 8. Deut. 32, 7.
- 93, 11. Matth. 23, 2.
- 93, 16. Luc. 11, 52. Matth. 23, 13. Credner, Beitr. I, 317. | *κρατοῦσι μὲν*] *κρατοῦμεν* Cod. Cot.
- 93, 18. *τῆς καθέδρας ἐγεῖρε*] Explanavit hunc locum et a Schliemanno vindicavit Baurius Annal. Theol. Tubing. 1844, p. 555.
- 93, 22. Legendum, si quid video, *ἐμπροθέσμως*. At deest aliquid. *Ὁ νῦν ἐμπροθέσμως παρελθὼς νόμῳ τὴν βασιλείαν* est diabolus cl. Hom. XV, 7. — Etiam Neander, ut postea cognovi, hunc locum sic explicat, gnost. Syst. p. 411. Post *βασιλείαν* excidisse putat *τὴν μάχην ἐποιεῖτο*, quod idem in versu insequenti legitur.
- 93, 28. Matth. 5, 23.
- 93, 34. *ἐφ' ὅρα*] *ἐπόρα* Cot.
- 95, 2. *Lege* *ἐνσβεῖ*.
- 95, 7. *καὶ* post *γῆ* deest in Codice Cotelarii.
- 95, 11. Legendum haud dubie *αὐτό*.
- 95, 17. *τούτῳ*] *τοῦτο* Cotel.
- 95, 18. Sensus exigit, ut Davisius recte adnotat, *ὡς οὐσίας μετρούσας*.

95, 22. *πρωτεύει*] leg. *προφητεύει* cum Davisio et Neandro (gnost. Syst. p. 388), coll. 97, 22. 32. 34.

95, 27. Lege *τῷ νῦν κόσμῳ*. DAVIS.

95, 32. *τὸ βραδύ*, quod deest in Codice Cotelarii, addidi cum Davisio. Cotelarius proposuerat: *τῷ ταχεῖ τὸ βραδύ*, *τῷ μαιζονε τὸ ἥττον ὑπαλλ.* κτλ.

97, 3. *τίκτει*] *τίκτει* Cot.

97, 4. *τὰ* post *λέγειν* delendum.

97, 11. *πῆσι* scripsi ex Cotelarii conjectura, cl. Gen. IV, 1: Codex *πῆσι*.

97, 12. *πρὸς αὐτὴν*] facile erat corrigere *Ἀβέλ*. Sed nos in istis Apocryphis aegre quidquam mutamus. Quis enim scit, an non alludatur ad aliquam fabulam de uxore Abelis, aut alia muliere? COTEL.

97, 15. *αὐτῇ* Davisius, *αὐτῇ* Cotel.

97, 25. *ἀψευστεῖ*] Suspicor legendum *ἀψευδῆ*. COTEL. Nequaquam: *ἀψευστεῖ* derivatur a verbo *ἀψευστεῖν*.

97, 26. *ὑπεσχνοόμενος*] *ὑπεσχνομένους* Cod. | *λέγων* Davisius, *λέγειν* Cod.

97, 35. *ὑποσχεῖται*] Scribe *ὑπεσχεῖται* DAVIS. Sed et *ὑπόσχεται* licet legere. CLEVICUS.

99, 1. *ἄρσην*] *ἄρσεν* Cotel.

99, 8. Cotelarius haec vertit, quasi legi voluerit *πῶς ὁ*.

99, 12. *λαβὼν* Davisius, *λαβεῖν* Cod.

99, 23. Dele *τοῦτον*.

99, 33. Davisius vocem *διάκρσις* verti vult per »excellentiam« vel »eminentiam,« cl. 1 Cor. IV, 7.

101, 1. Leg. *ἐτοίμως*, ut habet Epit. c. 35.

101, 5. Conf. Matth. 10, 12. Marc. 6, 11. Luc. 10, 5.

101, 14. Cf. Hes. Opp. et D. 291 seqq.

101, 17. *εὐχόμεθα* scripsi, ut est in Epit. l. c.: *εὐχώμεθα* Cotel.

101, 19. *ὑποσταίη*] *ὑπαστείη* Cot.

101, 22. *ἐνδικῶν* Davisius, *ἐνδικεῖν* Cod. Cot.

101, 26. Leg. *ἔχηται*

101, 30. Fortasse scribendum *πρώτως*.

101, 33. *ὁμῶς*] *ὅμως* Cot.

103, 2. *ἐν ἀνύδροις*] lege *ἐνύδροις*, »aquatilibus habitationem constituens.« Absurda est Cotelarii versio. DAVIS. Voluit Cotelarius in locis siccis seu aqua non tectis datam esse terrestribus animalibus habitationem. CLEVICUS.

103, 11. Scribe *τὰ ἐν ὕδασι*. DAVIS.

103, 29. *ἀποταλούμενα* Cotel. in margine, *ἀποταλουμένη* Cod.

103, 30. *συνίδη*] *συνιδῆ* Cot.

103, 35. *βρῦοσιν*] *βρύωσιν* Cot.

105, 4. *βασιλεῖς*] lege *βασιλείας*. CLEVICUS.

105, 13. *ἐννοοῦ*] *ἐννοῦ* Cot.

105, 25. Post *δυναμένην* in Epit. c. 36 additum legitur *πρόνοιαν*. Ego *δύναμιν* excidisse puto.

- 105, 27. ἀγράφως] fortasse leg. ἄγραφος.
- 105, 52. τυφλὸς κτίζεται] Meminit Philastrius haereticorum quorundam, qui Adamum et Evam dicebant caecos fuisse, antequam gustassent de arbore, posteaque aperuisse oculos, et vidisse nuditatem suam. Cotel.
- 105, 35. Gen. 18, 21.
- 107, 2. αὐτὸν] αὐτὸν Cotel.
- 107, 3. τὸ] legendum τῷ, quod hic et in sequentibus exhibet Epit. c. 35.
- 107, 4. Gen. 3, 22.
- 107, 5. ζήσῃται] ζήσεται Cot. | τὸ] leg. τῷ, ut supra. | τὸ] leg. τῷ.
- 107, 6. ζήσῃται] ζήσεται Cot. | τὸ] leg. τῷ, ut supra.
- 107, 7. Gen. 6, 6.
- 107, 8. ἧ dedi cum Davisio: idem Cotelarius expressit in versione: ἧ Cod. Clem. et Epit.
- 107, 10. μεταμελομένην, quod pendet a voce σκέψις, reposui cum Davisio: μεταμελημένην Cod., μεταμελονμένην Epit.
- 107, 11. Gen. 8, 21.
- 107, 12. Gen. 22, 2.
- 107, 14. ὁμῶς] ὁμῶς Cot. | Post γραφῶν Epit. c. 38 addit κακῶς ἐκλαμβάνων.
- 107, 19. λήματι Davisius, λείμματι Cod. Cot., θελήματι Epit. | προσετίθη] προσέθη Epit.
- 107, 20. μὴ, quod deest in Codice Homiliarum, addidi ex Epit. c. 38.
- 107, 25. ὑπέβαλεν] ὑπέλαβεν Epit.
- 107, 35. θίλων recepi ex Var. Lect. Epitomes: θέλειν Cod. Clem.
- 109, 12. Gen. 2, 17.
- 109, 17. ἀπατήσονται scripsi auctore Davisio, ἀπατήσαντα Epit. c. 40, ἀπατᾶν Cod. Hom.
- 109, 19. ἐπιτέθεικεν sumsi ex Epit. l. c.: Cod. Hom. om.
- 109, 25. χρησαμένον] χρησάμενος conj. Davis.
- 109, 26. εἰ ejiciendum esse putat Cotel. Fortasse scribendum: καὶ τὸ ἐπείραξεν κτλ. De re cf. Gen. 22, 1.
- 109, 29. ἄγνοιαν] ἀγνοίας Cotel.
- 109, 32. Gen. 15, 13.
- 111, 16. ἀπ' ἀρχῆς] ἀπαρχὰς haud male conj. Neander gnost. Syst. p. 382.
- 111, 19. δυνατόν Davisius, ἐδύνατο Cod. Neander gnost. Syst. p. 398 Codicis scripturam retinet, dum post γέγραπται addit ἐπί. | γέγραπται] Cf. Psalm. 17.
- 111, 21. ὦ] ὁ Cotel.
- 111, 33. Deut. 34, 5.
- 113, 5. οὕτως] malim οὕτως.
- 113, 17. Gen. 49, 10.
- 113, 21. Locus marcus. Suppleri potest hoc modo: δυνήθη, δυνήσε-

- ται οὗτος διὰ τὴν περικοπήν κτλ. COTEL. Locus non mancus, sed ita sanandus: νοῆσαι, δυννηθῇ οὗτος τῇ περικοπῇ ἐκ τῶν κτλ. DAVIS.
- 113, 31. γίνεσθε] v. ad 81, 7.
- 113, 33. τῷ] τὸ Cotel.
- 113, 35. Matth. 23, 2.
- 115, 2. Matth. 5, 17.
- 115, 4. Matth. 24, 35. 5, 18.
- 115, 9. Matth. 15, 13.
- 115, 11. Joh. 10, 9.
- 115, 13. Matth. 11, 28.
- 115, 15. Joh. 10, 27.
- 115, 16. Matth. 7, 7.
- 115, 19. Matth. 17, 4. | 115, 22. Matth. 13, 17. Luc. 10, 24.
- 115, 24. εἰδον] ἴδον Cot.
- 115, 25. Joh. 5, 46. Act. 3, 22.
- 115, 33. Matth. 22, 23. 19, 8. 4. | 117, 2. Matth. 5, 37.
- 117, 4. ἀπέθανον] ἀπέθανεν Cotel. Locus citatus est Matth. 22, 32.
- 117, 7. Matth. 6, 8. 32.
- 117, 10. Matth. 6, 6. | εἰπε] εἰπὼν Cotel.
- 117, 13. Luc. 11, 11. Matth. 7, 9.
- 117, 17. Matth. 5, 35.
- 117, 20. Matth. 9, 13. 12, 7.
- 117, 23. Matth. 9, 13.
- 117, 24. Luc. 6, 36. Matth. 5, 45. Credner, Beitr. I, 309.
- 117, 27. Marc. 12, 29.
- 117, 30. τῇν] τὸν Cotel.
- 119, 14. μου] leg. με.
- 119, 22. βουλῇ scripsi cum Davisio: βουλῇ Cotel.
- 119, 23. Matth. 24, 45. Luc. 12, 42.
- 119, 32. Matth. 25, 26. Luc. 19, 22.
- 121, 5. τὸ δὲ] Legendum τῷ δὲ.
- 121, 6. αἰτίαι] αἰτίαν Var. Lect. ap. Turrian. pro Epist. Pontif. 5, 9.
- 121, 13. γεγένηται] leg. γένηται.
- 121, 28. Matth. 24, 45. Luc. 12, 42.
- 121, 32. ὡς γὰρ] τῷ γὰρ conj. Davis.
- 121, 35. ἀδικουμένοις] διακηδόμενος conj. Davis., ἀνωμένοις vel ἀδικῶν νέων conj. Clericus. Ego scribendum putaverim ἀδικούμενος.
- 123, 12. Matth. 25, 21. | καὶ ὥσπερ] leg. καὶ μὴ ὥσπερ.
- 123, 14. καταστῆναι] Davisius legi vult κατασταθῆναι.
- 123, 24. αὐτῶν] αὐτῷ Cod., quod Cotelarius mutari voluerat in αὐτόν. Verum vidit Davis.
- 123, 25. ἀπειθεῖ] ἀπειθῇ Cotel.
- 123, 27. οἰκοδομημένην] οἰκοδομημένην Cotel.
- 125, 14. Lege παρέξτε. DAVIS.
- 125, 20. ποιῆτε] ποιεῖτε Cotel.

125, 29. Cotelierius legi vult *φέρεισθαι* et *ἀναφέρεισθαι*, atque hanc scripturam in versione latina secutus est. Rectius Davisius proposuit *φέρεται* et *ἀναφέρεται* (sc. ἡ τιμή) cl. 123, 22. 23, ubi idem legitur iisdem paene verbis. Praeterea cum Clerico scribendum *προφάσει τῆς* (sc. τιμῆς) *πρὸς αὐτόν*. Vertendum itaque: »scientes, quod sub specie honoris in ipsum (episcopum) collati fertur (honor ille) in Christum et a Christo ad Deum refertur.«

125, 32. *νομίζωνται*] *νομίζονται* Cod. Nostram scripturam confirmat Turrianus l. c.

127, 1. Fortasse legendum *μόνοις*.

127, 6. *ὑποστραίη*] *ὑποστέη* Cod.

127, 7. Luc. 10, 7.

129, 6. *ἅμα Νικήτη καὶ Ἀνύλα εἰς Τύρον τῆς Φοινίκης ἐπορευόμεθα* Cod. Reg. 804.

129, 14. *δίδμεν*] *δίδειμεν* Cotel.

129, 17. *πυνθανόμεθα*] *πυνθανώμεθα* Cod.

129, 19. *πᾶσι γὰρ τοῖς ὑπεραντίοις*] malim *via* omnibus enim contrariis. COTEL.

131, 1. *ἔχει*] *ἔχειν* Cod.

131, 4. Excerptunt haec Anastasius Sinaita, Cedrenus et Nicephorus. Quorum locos apposuit et discrepantiam orationis enotavit Schliemannus Clem. p. 340. Vide supra 69, 16. annot.

131, 6. Recepi *αὐτός* ex Cod. Reg. 804 et Epit. c. 45, *αὐτὰς* exhibet Cod. Hom., omittunt vocem Anastasius, Cedrenus et Nicephorus.

131, 10. *πρὸς τὸ* Cod. Cot.

131, 28. *ὄντα* Davisius cl. 145, 18, *ὄν* Cod. Cot. | *Διοπολίτην*] *Διοπολίτην* Cod.

131, 29. *Ἐπικούρω* Cod., quod in *Ἐπικουρίῳ* vel *Ἐπικούρου* mutandum esse recte vidit Cotelierius.

133, 2. *ἐλευθεροπρασίας* Cod. Reg. 804.

133, 3. Repone *πᾶσαν ἐλληνικὴν παιδείαν*, quod habet Epit. c. 46. DAVIS.

133, 8. *ἔθῃ*] *ἔθνη* Cod. Reg. 804.

133, 26. *ἡσυχώτερον*] *ἡσυχότερον* Cod.

135, 1. *παμμυῖσων φύλλων* Codex. Forte reponendum *παμμύκτων φύλλων*, nam postea *παντοίων δένδρων* meminit. DAVIS. Crediderim legi posse *παμμύκτων φύλλων*, ut significetur arbores per omnes menses foliis abundantes, etiam media aestate. CLEAICUS. Praeterea conjectaverit aliquis *παμμερίων*. Sed maxime placet, quod proposuit Lobeckius Aglaoph. p. 107, *παμπλούσιον φύλλων*.

135, 2. *βραχὺ τῆς*] *βραχὺ τῇ* Cod. *βραχὺ τι* conj. Cotel.

135, 11. *ἀληθεῖ*] *ἀληθές* Cod.

135, 14. *τύχῃ* omittit Joh. Damascenus, qui totum caput repetiit in Eclogis: atque delendam eam vocem censet Davis.

135, 15. *δείκνυται*] *δείκνυται* Cod. Cot. Deinde pro *πάτριον* Joh. Dam. exhibet *πατρῷον*.

- 135, 20. αἰδῆται] αἰδᾶται Cot.
- 135, 23. τὴν λεγομένην γένεσιν] Cf. 323, 6. 8. 18 seqq. Γένεσις significat in libro nostro astrologicum coeli statum sive constellationem, in qua quis natus est, τὸ τῆς γενέσεως διάγραμμα 325, 25. Astrologia est τῆς γενέσεως ἐπιστήμη 323, 33. 35.
- 135, 24. τις — δύναται dedi auctore Davisio, τι — δύνασθαι Codex. Epitome habet c. 49: καὶ παρ' αὐτὴν οὔτε πάσχειν τινὰ δυνατόν εἶναι φασιν οὔτε ποιεῖν.
- 135, 26. οὔτε ποιεῖν, quod deest in Cod. Hom., addidi ex Epit. c. 49.
- 135, 35. δύνανται Cod. Reg. 804, δύναται Cod. Hom.
- 137, 6. μετὰ τὴν μετάνοιαν] μὴ μετανοοῦντι Cod. Reg. 804 et Epit. c. 50, quod unice convenit loci sententiae.
- 137, 7. ἐπεξιόντα Cod. Reg. 804, ἐπαξιόντα Cod. Hom.
- 137, 15. παντοπαθεῖς] πανταπαθεῖς Cotel.
- 137, 19. Ἑρακλέους] Ἑρακλέως Cot.
- 137, 20. ὦν] οὗς (sc. ἐρωτας) conj. Davis.
- 137, 23. τῇ] ἅμα τῇ Cod. Reg. 804.
- 137, 26. τῶν ὑπογραμμῶν Cod. Reg. 804.
- 137, 32. ἀδελφογαμεῖν habet Epit. c. 51. Ego conjectaverim nostro loco scribendum esse ἀδελφοκοιτεῖν, ex analogia vocis ἀρρόνοκοιτεῖν.
- 137, 33. Δωδώνην] Leg. Δωίνην. Haec vox haud raro (v. Jacobii Lex. Myth. p. 260), illa nunquam Venerem significat. Eandem conjecturam proposuisse video Valckenarum Diatr. in Eurip. p. 163 edit. Lips. Infra Hom. V, 13 (153, 22) eodem iterum mendo legitur Κύνρις, ἣν καὶ Δωδώνην λέγουσιν, ubi vide quae adnotavit Clericus. Etiam Epitome c. 51 habet Δωδώνην.
- 139, 1. θεός] Fort. θεῖος.
- 139, 5. ὦν Cod. Reg. 804, ὦ Cod. Cot.
- 139, 16. οὐδέ] οὔτε Cot.
- 139, 17. νοῆται] νοεῖται Cod. Cot.
- 139, 22. ἀρκεῖσθαι] ἀσκεῖσθαι Varia Lectio ap. Joh. Damasc., quam lectioni vulgatae merito praeferat Cotelierius in marg.
- 139, 29. Dele τοῖς.
- 139, 31. τοῦ] τῷ Cod.
- 139, 32. οὗτος Davisius, οὔτως Cod.
- 141, 5. Inde a verbis γυλοῖον δὲ Clemens suo nomine refutat eam sententiam, quam antea exposuerat.
- 141, 8. Post περιγραφαὶ Var. Lectio apud Cotel. addit οἰκων καταλύσεις, μαγισαί, δούλοι, ἀπορίαι.
- 141, 27. ἐπὶ τοῦτῳ] ἐπὶ τοῦτο Var. Lect. ap. Cotel.
- 141, 28. ἐπὶ τούτῳ Davisius, ἐπὶ τούτων Cod. Hom.
- 141, 30. ἀγίῳ] ἀγαθῷ Epit. c. 51.
- 145, 21. Davisius legi vult ἀγνοῶ. At oratio est ἀνακόλουθος, quum verbo προιδῶν (v. 27) resumatur participium ἀγνοῶν. Alioquin scribendum esset ἡγνόουν.
- 145, 23. προσέμενον Davisius, προσέμενον Cod. Cot.

145, 27. τῷ Davisius, τοῦ vulgo.

147, 1. ἐρᾶν] ἐρῶν Cod.

147, 26. ἀπειθήσαντες Clericus, ἀπειθήσαντες Cotel.

149, 4. μοιχείᾳ] leg. μαγείᾳ cum Davisio, cl. capp. 7 et 8.

149, 8. ἐπιτυχῶν] leg. ἐπιτύχοις.

149, 25. Addendum εἰ post δὲ.

149, 28. πείθειν] πείσσειν Cot.

149, 32. ἔτε] ἐπὶ conj. Dav.

149, 35. εὐκαιρος] εὐκαίρους recte conj. Cotel.

151, 1. ἐμαντοῦ] ἐαντοῦ Cot.

151, 8. χάριν] leg. χαίριν.

151, 9. φιλοσοφία] φιλοσοφίαν Cod.

151, 26. Leg. ἀνέψχθωσαν.

151, 31. παίζονται] παίσονται Cot.

153, 1. τεκνοποιῖαν ἐνοήθη, τὴν αὐτοῦ legendum censet Davis.

153, 3. ἡπίστατο] ἐπίστατο Cot. Ceterum totus locus corruptus est. Davisius eum sic vult restitui ἡπίστατο ἀχθομένοις, μεταμορφούτο κτλ., quod interpretatur apud eos vero, quos hocce beneficium molestē ferre novit, formam mutavit. Cotelarii versio, quam ego retinui, constare cum graecis verbis nullo modo potest. Quae sit loci sententia, apparet ex v. 13.

153, 14. Retinui Cotelarii textum et versionem, etsi ille. corruptelae manifestus, haec perversa et ne graecis quidem verbis consentanea sit. At ego nihil video medelae ex conjectura. Haud enim acquiescere possum in ea emendatione, quam Davisius proposuit, dum scribi jubet κατὰ τ. π. μοιχοῖς ἐοικώς, οὐ γινόμενος, quod vertit ut multi consent, moechis similia, non revera tamen moechus factus. Malim scribere μοιχοὺς τὸ εἶδος οὐ γινόμενος.

153, 17. κόκκυγος] κόκκυτος Cod. | Ἰλίδῃα Codex Cotelarii: vulgo scribi constat *Εἰλειθία* vel *Ἑλειθία*: cf. Piad. Pyth. 3, 9. (15), Ol. 6, 42 (71), Jacobs Anthol. Pal. p. 156.

153, 21. γενομένη Cotel. et Davisius, γενομένης Codex. Cotelarius adnotat: non repugnabo, si quis intelligere voluerit exsectionem, quam fecisse, non quam passus esse dicitur Saturnus. Utrumque enim tradunt fabulae, Saturnum et genitalia patri Urano ceu Coelo abscondisse, et genitalibus privatum fuisse per Jovem filium. Schol. Apoll. Rhod. IV, 985: *Δίμαιος δὲ ἐκ τοῦ ὀρεπάνου, ὃ ἐξέτεμεν τοῦ Ὀυρανοῦ τὰ αἰδοῖα ὁ Κρόνος, ἣ ὁ Ζεὺς τὰ τοῦ Κρόνου.*

Ibid. ἐκτομῆς (ἐξ ἧς *Ἐρως καὶ Κύπρις*) ἣν scribi vult Davisius. Recte. Idem verba ἐξ Ὀυρανοῦ mutanda esse putat in ἐκ Κρόνου. Licet enim, ait, ex demessis Coeli virilibus et in mare projectis orta ferretur Venus, quemadmodum docet Noster Hom. VI, 2 (ἐκ τῆς ἀποτομῆς τοῦ Ὀυρανοῦ — ἣ Ἀφροδίτῃ ἐγένετο), ea tamen Jovis non soror, sed amita censeretur, nisi scriberetur ἐκ Κρόνου. Confirmat hanc scripturam auctor Recogn. X, 20: »Jupiter desecta Saturni genitalia in mare projecit«. — Mirari aliquis possit, Cypriam loco nostro venditari pro filia Aphrodites: at idem legitur Recogn. l. c.: » — Aphroditē, quam apud nos Venerem appellant, ex cujus con-

cubitu, quae erat utique soror, hunc ipsum Jovem ferunt genuisse Cyprin, ex qua ajunt et Cupidinem natum.

153, 22. Nemo unquam Venerem Dodonen vocavit, sed multi Diones filiam dixerunt. Itaque legerim Διώνης sc. θυγατέρα. CLERICUS. Cf. quae dixi ad 137, 33.

153, 25. Ἀσκληπιού] Ἀσωπού conj. Cotel. Vulgo enim Aeginae pater Asopus, non Aesculapius perhibetur.

153, 26. Ἀμαθεία scripsi ex conj. Cotelarii: Codex Ἀμαθαίς. At ex quibus fontibus sua hauserit auctor Homiliarum, nescire me fateor. Magis etiam mireris ea, quae tradit auctor Recogn. X, 22: »Mantheam Phooi (stuprat) mutatus in ursum, ex qua nascitur Arctosa.

153, 28. ἀνέπη Codex, ἀνέπη conjecit Davisius. Perseus enim, ait, alatus fuisse fingitur. At quid id hoc loco sibi velit, haud prorsus intelligo. Legendum fortasse Περσεύς. καὶ ἐπὶ Καλλιστοῖ κτλ. — Deinde Καλλιστοῖ ego scripsi, quum Cotel. habeat Καλλιστῶ.

153, 32. Recte Cotelarius Ἐρσαίου mutari vult in Αἶτνη (cf. Recogn. X, 22: »Thaliā Aetnam Nympham, mutatus in vulturem, ex qua nascuntur apud Siciliam Paliscia), et πόλαι σοφοὶ in Παλικοί. Conferas, quae deducunt Servius et Heynius ad Virg. Aen. IX, 584.

153, 33. Εἶμα] leg. Ἰμαλία, cl. Diod. Sic. V, 55: ὅτε δὲ Ζεὺς λέγεται ἐρασθῆναι μίαν τῶν Νημφῶν, Ἰμαλίας ὀνομαζομένης, καὶ τρεῖς ἐξ αὐτῆς τεκνῶσαι παῖδας, Σπαρταῖον (al. Παρταῖον), Κρόνιον, Κῦτον.

153, 34. Καὶ Ὀσπίαν] leg. Κασσιόπειαν vel Κασσιόπειαν, auctore Cotelario. Deinde pro Ἀγχίνοος suspicari aliquis possit Ἀτύνιος, cl. Schol. Apollon. A. 2, 178. Salmas. ad Solin. p. 121.

153, 35. ἐξέφυ· Νημέσι conj. Cot.: ἐξέφυνας· μεσίτη Codex. De re cf., quae adnotaverunt Heynius ad Apollod. Bibl. 3, 10, 7 et Spanhemius ad Callim. H. in Dian. 232.

155, 1. νομισθεῖσθ] ὀνομασθείσθ mavult Valckenarus Diatr. in Eurip. reliq. p. 68. Ed. Lips.

155, 3. ἐξέφηνεν] leg. ἐξέφυσεν. | Λαμία] Λαμίη Cod.

155, 6. αὐτὸς] Fort. αὐθις.

155, 7. Verba καὶ τῇ κτλ. ad sequentem periodum trahere voluerat Cotelarius: at scribendum auctore Davisio καὶ τὴν (sc. Περσεφόνην) γυναῖκα — νομισθεῖσαν.

155, 13. ἄπειρον Cotel. in marg., ἄπορον Cod.

155, 19. τυμναῖο παῖρον, ποτυναῖως Codex. Τυμναῖο fort. mutandum in θυμβραῖον vel Ἀτυμνίον. Etiam in voce Λαόνιδος mendum latet.

155, 20. Ὀρμεναίου] Ὀρμαινίου Cod.

155, 24. Ἐρυστέως Cod.

155, 32. θεοὶ] θεοὺς Cod.

155, 9. Ἀρχάδα] Ἀρχα Cod.

Ibid. τὴν conj. Cotel., τῇ Cod. Illud unice rectum: cf. Arat. Phaen. 96 ff. Ovid. Met. 4, 149. Eratosth. Katast. 9.

155, 18. Verba τῇ Λαυδαίμονι, quae scibli ejusdam manum redolent, expungenda esse censeo cum Davisio: ἡ ἐπὶ ὀνομασίᾳ πόλιν haud dubie

significat Platonis Rempublicam, in qua Socrates disputationi praeest. Ita saepe legitur apud Aristotelem ὁ Σωκράτης ἐν τῇ πολιτείᾳ, cf. Polit. II, 1, 2 (ὥσπερ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, ἐκτὶ γὰρ ὁ Σωκράτης φησὶ δειν κοινὰ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας εἶναι). II, 2, 14. II, 3, 1 (ἐν τῇ πολιτείᾳ διώρειν ὁ Σωκράτης περὶ γυναικῶν κοινωνίας). IV, 5, 12. V, 10, 1. VIII, 7, 8. Stahr. Minus bene suspicatur Clericus excidisse aliqua, atque totum locum sic esse restituendum: ὥσπερ Ἀποῦργος ἐν τῇ Λακεδαιμονίᾳ τὰς παρ-
θένους γυμναίε, ὡσαύτως κοινὰς προτίθησι τὰς γυναῖκας.

157, 21. ἀποσεισθαι] ἀποσεισθαι Cod.

157, 22. ἐπὶ τῷ μισθῷ τοῦ Davisius, ἐπὶ τε μισθῷ τὸ Cod.

157, 25. εἶναι] ἰέναι conj. Cot.

157, 26. ἵνα ᾧ] leg. ὅτι ᾧ.

157, 30. Cotelarius comparari jubet Theoph. ad Autol. III, p. 122.

157, 33. μυστηρίοις] leg. fort. μύσταίς, et antea Δήμητρος.

159, 3. ἤρῳσιν Davisius, ἐρῳσιν Cotel.

159, 10. ὁστέρια Cod.

159, 15. ἐπιθεις Cotel. in marg., ἐπὶ τῆς Cod.

159, 24. ἐπαναφορά conj. Clericus.

159, 30. ἀπαλλάσσονται Cot.

161, 1. ἐμὶ γυννυτο] ἐμὶ γυννυτο Cot.

161, 8. ἐαυτοῖς] leg. αὐτοῖς, sc. τοῖς ἐρωμένοις. Cur, inquit, Di mulieribus a se adamatis, quas inter astra retulerunt, non id quoque largiti sunt, ut eorum posteros (ἐκγόνοις) a poenis infernis liberarent.

161, 14. Post καὶ Ποσειδῶνος Lobeckius Aglaoph. p. 576 excidisse censet ἐν Τήνῳ.

Ibid. ἐν Ἀστροῖς] Hom. VI, 21: ἐν Πάτραις. Et τὸ ἰσρὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Πάτραις memorat Pausanias in Achaicis. Ad lectionem Ἀστροῖς proprius accedit Ἀγροῖς. Τὰ Ἀγρα autem seu αἱ Ἀγρας oppidum est inter Euphratem ac Tigrim. Legi quoque posset Πατάρους, ob Apollinem Patareum. Sed Ἀγροῖς certa lectio est, quia Hom. VI, 21. Sol jacere dicitur in Mesopotamia, hoc est inter duos memoratos fluvios. COTEL. Ἀγροῖς probat Lobeck l. c.

Ibid. ἐν Καρκοῖς] ad oram Codicis nostri posita est manu recentiori emendatio his verbis ὡς οἶμαι καρμίνους. Ego tamen legerim Κάρραις, ex Hom. VI, 21 ubi habetur ἐν Κάρραις. Certe ad Carras Deus Lunus colebatur, testantibus Herodiano et Spartiano, Luna testante Ammiano. Κάρραις autem Theodoretō H. E. III, 21 et Sozomeno VI, 33 sunt Κάρραι. COTEL. Assentitur Lobeck l. l.

161, 20. ἐπεκράτουν] ἀπεκράτουν Cotel.

161, 27. Lege ὑποστῆς.

161, 32. προεκπεφυκώς] προεφυκώς Cotel.

161, 33. το] τὸ μὴ Codex Cot.

163, 4. προπαιδεύειν] προπαιδεύειν Cotel.

163, 20. Turbatus est ordo verborum et sic constituendus: θέλοντι δὲ σοὶ καὶ σπουδάζοντι σωφρονεῖν βοηθεῖ θεὸς καὶ φλεγμαινούση ψυχὴ τὴν

ἴασιν παρασχοίη. DAVIS. Ego textum vulgatum posse retineri existimo, dummodo scribatur *φλεγμαινούσης ψυχῆς*.

163. 21. *φλεγμαινούση*] *φλεγμαινούση* Cotel.

163. 23. *ταύτην*] Davisius legi vult *ταύτη* (sc. *γυναικί*).

165. 6. *λέγειν*] *λέγει* Cotel.

165. 14. *ἔχειν*] Davisius mavult *ἔχει*.

165. 25. *οὗτος*] *οὕτως* Cod.

167. 2. *καμάτων*] Lege *διὰ καμάτων*. DAVIS. Sed ut verbis emendi, vendendi conjungitur genitivus, omissa praepositione, ita hic potest ejusmodi ellipsis esse post verbum *μανθάνειν*. CLERICUS. Cf. 179, 26.

167. 5. Cum Davisio scripsi *Κρίος* cl. Hes. Theog. 134. 375. Cotelarius exhibet *Κριός*.

167. 6. *Θεά*] leg. *Θεία*, cl. Hes. Theog. 135. 371. Apollod. 1, 2, 4.

167. 12. Lege *τὴν βασιλείαν*.

167. 15. Lege *λίθον ἀντιδῶκε*, cl. Recogn. X, 19. Certe aliquid deesse monstrat ipsa *τοῦ ἀντιδιδόναι* potestas. Huic tamen emendationi repugnare *τρίτον τὸν Δία* (quod sequitur) non inficias eo. Quare ibi scripserim *τρίτον τὸν Δίθον*. DAVIS.

167. 16. *ἔξέωσεν*] *ἔψωσεν* Cotel. cf. v. 25.

169. 5. *ἀτάκτων*] leg. *ἀτάκτως*, auctore Davisio.

169. 10. *γένεσθε* scripsi cl. Iliad. VII, 99: *γένεσθε* Cotel.

169. 14. v. Hes. Theog. 116.

169. 16. *Ὀρφεὺς*] cf. Lobeck, Aglaoph. p. 475 seqq. Brandis, Hist. philos. graec. rom. I, 60. 67.

169. 21. *κράσει* ἄλλοτε ἄλλας, deleta praepositione, legi vult Davis.

169. 26. *ἐξ ἀκουστοῦ*] *ἐξ ἐκάστον* scribit Davisius probante Lobeckio Aglaoph. p. 475. Quod Cotelarius vertit »mirum in modum«, nescio unde hanc interpretationem hauserit.

169. 31. *συνελήφθη*] *συνειλήθη* mavult Lobeck l. l. p. 475.

Ibid. *κίτος* Cotel., *τεκτός* Codex.

169. 32. *παρειληφότος*] *κατειληφότος* recte scribit Lobeck l. l.

171. 14. *λαμπυρίδων*] Cotelarius affert Plin. H. N. 18, 26: *lucen-tes* vespere per arva cicindelae. Ita appellant rustici stellantes volatus, Graeci vero *lampyridas*, incredibili benignitate naturae.

171. 19. *κραμαίου* Codex, *κραμείου* pro *περαμείου* Cotel. in marg., *ἀκραίου* ex conjectura scribit Lobeck l. l. p. 479, *Ἡρακλαίου* conj. Hermannus ap. Lob. In collectione sua fragmentorum Orphicorum Hermannus hoc fragmentum praetermisit. Deinde post *σχισθέντος* Lobeck addit *ὑπέκ*.

171. 25. *τάς* dedi ex conjectura Cotelarii: *τῆς* Codex. Ceterum tota periodus haud sana. Sensus flagitat, ut legatur *τὴν — γόνιμον ὑποληφθεῖσαν ὕλην — ἢ θερμοῦτης εἰς τὰς π. δ. οὐσίας*.

173. 3. Intelligentiam aeri primus assignavit Diogenes Apolloniates. *Καί μοι δοκέει*, ait apud Simplic. in Phys. fol. 33, *τὸ τὴν νόησιν ἔχον εἶναι ὁ αἶθρ καλεόμενος*. Plura dabunt Brandis, hist. phil. graec.-rom. I, 280. Panzerbieter, de Diog. Apoll., Fragm. IV—VI.

173. 6. *ἀνιμάται* Davisius, cl. Epiph. Haer. 56, 2: *ὃν ἰμῶ τι* Codex.

- 173, 9. διὰ τὸ πάλισσθαι] cf. Lobeck Agl. p. 559 seqq.
- 173, 25. δειττον] διέττον conj. Davis., διήκον conjectare possint alii.
- 173, 28. γῆν] γῆν Codex. Praeterea Δήμητραν exhibet exemplar Cotelarii, quemadmodum Δήμητρας exhibuerat 157, 33.
- 173, 35. διηγουμένη] Lege διακινουμένη, coll. 173, 12. 221, 8.
- 175, 3. ἄφρονας δειξίσεις] ἄρδοντας μίξεις conj. Cotel. in marg. Egregie.
- 175, 18. ὑπ'] leg. fort. ἐπ'.
- 175, 22. ἦτις] ὅς ἦτις Codex, ὅστις legi vult Davis.
- 175, 23. ὀλκωτάτη Cotel. Comparativus ὀλκότερος occurrit 223, 19.
- 175, 23. ὡς περ] leg. ὅπερ vel ὅσπερ.
- 175, 30. Leg. καὶ καθ' ἑαυτὰ τέκντας ἑκαστον.
- 177, 3. Cotelarii versionem non satis capio. Legendum videtur οὐ-
ράνιοι τῶν Μοιρῶν περιστηρίγματα, »duodecim coelestes (sive Dii) sunt Par-
carum fulcimenta«. Astrologos enim ex Zodiaci signis fata nascentium prae-
dixisse nemini latet. Vide Achill. Tat. Isag. ad Arat. Phaen. c. 23. p. 145.
Davis. Recte.
- 177, 6. περινοηθεῖς] scribe παραληφθεῖς cum Davisio, vel, quod
ego praetulerim, παραπλασθεῖς vel simile aliquid.
- 177, 9. Cotelarius legi vult καὶ ἀκμή, ἦτις ἐρᾷ ἐπιθυμίαν, quod
etiam vertendo expressit. At ea scriptura neque graeca est, neque Cotelarii
versio ex ea efficitur. Quare Davisius locum corruptissimum ita restitu-
endum esse putavit ἔστι δ' αὐτὸς κατ' ἀκμήν, ἦτις ἐὰν ἐπιθυμῇ ἔχῃεν Πολυ-
ξίην, quod interpretatur: »est vero ipse in aetatis flore, quo tempore si
quis ducere cupiat Polyxenam«. Parum apte. Meo quidem iudicio sic scri-
bendum: ἔτι (non ἔστι) δ' αὐτὸς κατ' ἀκμήν ἦβης, ἔχῃεν ἐπιθυμῶν Πολυξί-
νην, — ἀναιρεῖται, (vel etiam κατ' ἀκμήν ἡλικίας ἐπιθυμῶν Πολυξίνην:
nam verbum ἐπιθυμῶν a scriptoribus aetatis inferioris cum accusativo con-
iungi notum est, cf. e. g. 373, 2.)
- 177, 23. ῥεθυμία] leg. ἐπιθυμία. Non enim Junonem socordem,
sed ejus potiundi cupidam fecit τῶν Ἑσπερίδων μῆλον. Davis.
- 177, 24. ἐπίσταται Davisius, ἐπίσταται Cotel.
- 177, 29. ὅς] ὁ Cot.
- 177, 35. Malim ἀρπύσειεν.
- 179, 9. Sensus postulare videtur ἀψευδῶς πεπραγμένα, »vere factas.
Davis. Nequaquam. Recte sibi opponuntur τὰ ἀληθῆ τῶν θεῶν ἀμαρτή-
ματα (v. 6.) et τὰ ἐπὶ τῶν θεῶν ψευδῶς εἶνε οὐκ ἀληθῶς πεπραγμένα.
- 179, 19. μίξεις] Davis, recte conj. πράξεις.
- 179, 21. αἰδῶνται] αἰδοῦνται Cot.
- 179, 25. ὑχήματα] Legendum esse σχήματα, ut ex voce περιβαλλῶν
apparet, recte vidit Davis.
- 179, 28. μὴ deest in Codice Cotelarii. Fortasse legendum ἐξὸν ἀμochaί.
- 179, 29. Fort. αὐτά.
- 179, 31. ὑπὸ om. Cod. Cot.
- 179, 32. ἐτολμήθησαν] ἐτόλμασαν Cod. Cot. Aliam praeterea

emendandi rationem proponit Davisius, qui scribi vult *μοχθηρῶν ἀνδρῶν* — *ἐκείναι τόλμαι ἦσαν αἱ ὕβρεις*.

179, 35. Notum est Anaxagorae πάντα διεκόσμησε νοῦς ap. Simpl. Phys. fol. 33, b. Schaubach, Anax. fragm. fr. VIII. De Stoicis cf. Diog. Laert. VII, 134. 137.

181, 3. διασκευασθεῖσθαι Cotel., δεδημιουργεῖσθαι id.

181, 4. δι] μὲν Cod. Cot.

181, 24. σῆμα] σχῆμα Cod.

181, 27. θείοις Davisius, θεοῖς Cot. Cf. c. 2: οὐ πατέρος ἀδελφοῦς ἐκόλασεν.

181, 29. De Πάτραις cf. quae adnotata sunt ad 161, 15.

183, 5. cf. Hom. XI, 6.

183, 10. τὸ δέ] malim ὃ δέ. | ἰδέ] εἶδε Cotel.

183, 11. συνεσχηματισμένον] an συνεῖναι σχηματισμένον? COTEL.

183, 12. ἀναγράφαντες] χῆνα γράψαντες cl. 155, 1. scribi vult Valckenarus, Diatr. in Eurip. reliq. p. 68 Ed. Lips. Is vir doctissimus totum locum sic restituit: τὸν δι' αὐτῶν ὄντα πατέρα θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, ὃν οἱ πολλοὶ Δία λέγουσιν, Ἀθῆα συνεσχηματισμένον χῆνα γράψαντες ἐν πίνακι θεμεσίᾳ ἀνατιθέασιν.

183, 12. ὄν] leg. ὃ. De re cf. Mülleri Archaeol. §. 128, 1. 351, 4.

183, 20. Θεός] Θεόν Cod. Cot.

183, 31. τ ε] τὸ Cotel.

185, 1. συνήγαγεν] συνήγαμεν Cotel.

185, 4. ἔρως] secundum Parmenidem et Empedoclem. Cf. Karsten, Parmenid. reliq. v. 131. Emped. reliq. p. 346 seqq. Arist. Metaph. I, 4, 1.

185, 20. συνεξελήλθῃσαν Cotel.

187, 4. συμβ. ἀνθρώποις] συμβ. ἀνθρώπων Cotelarii Codex, συμβ. ἀνθρώποις conj. Cotel., vocem ἀνθρώπων delendam esse censet Davis. Fort. leg. συμβ. παθῶν.

187, 5. ἀποβησόμενα scripsi cum Davisio, ἀποσώμενα Codex. Cotelarius conjectaverat ἐπεσόμενα vel ἀποσωζόμενα.

187, 14. Fort. εἰστιάσεν, ut habet Epit. c. 54.

187, 21. δεξιῷ τε καὶ εὐωνύμῳ Davisius, δεξιὸν τε καὶ εὐωνύμων Cod. Cotelarii. Cf. v. 26. 28. 193, 30. 337, 13. et quae conguessit Schliemannus Clement. p. 141.

187, 22. μὴ ἔχειν] μὴ addidi de conjectura Cotelarii.

189, 1. αἰτεῖν conj. Cotel., ἔστιν Cod.

189, 3. ἀπολύεσθαι] vox λῦμα postulare videtur ἀπολύεσθαι. Cot. Deinde ὅσοι, quod habet Cotelarius, mutavi in ὅσ' οἱ. Cotelarius conjectaverat ὅτα.

189, 8. βουλευέσθω] Davisius recte corrigit βουλέσθω.

189, 16. ἔπειτα] fort. leg. καὶ ἐπὶ. Vulgatam saltem scripturam haud artem esse facile apparet.

191, 14. πολλῶ] πολλῶν Cod.

191, 16. Aut addendum post *ἰδοῦν* auctore Davisio *ἐπὶ* vel *περὶ*, aut scribendum *τοῖς* — *παρὰπτοντας*.

191, 20. Leg. *πανταλῶς*.

193, 7. *καταπλήξῃ* *τίως* *νομοθεῖναι* *θεός* Cod. 804., *καταπλήξῃ καὶ θεός ἀντικρυς παρ' ὑμῖν νομισθῇ* Epit. c. 57. Reponendum nostro loco *καταπλήξῃται* *ὡς* *κτλ.*, aut secundum Cod. Reg. 804 rescribendum *καταπλήξῃται*, *ὡς* *νομισθῇναι* *θεός*. Et huic quidem emendationi favet Epitome. DAVIS. ¹ *ὡς ὑπὲρ* dedi de conj. Cotelerii, *ὥςπερ* Cod.

193, 9. *αὐτῶν*] Davis. corrigit *αὐτῶν*. Recte.

193, 12. *περίθρησθί*] *περίθρησθί* Cotel.

193, 14. *ἐτέρως*] legendum aut *μη' ἐτέρως*, aut, quod praestat, *ἐτοίμως*. Epit. c. 58. habet *προθύμως*. Cotelerii versio ferri non potest.

193, 17. *τοῦ συντόμου*] *συντόμως* Cod. 804.

193, 23. *ἐταίρων*] *ἐτίρων* Cod.

193, 26. *πιστεύετε* Davisius, *πιστεύεται* Cod. Cot.

193, 28. *ἀμαρτάνουσι* Davis., *ἀμαρτανόσας* Cod. Cot.

193, 33. *ἔπεται* Davisius, *ἔπειτα* Cotel.

195, 7. *συνεθίσας*] *συνετίσας* mavult Cotel.

195, 8. Epitome c. 58 habet *Βύβλον*, atque ita vulgo scriptum legitur. Occurrere tamen etiam scripturam *Βίβλον*, adnotat Cotelarius.

195, 21. *Μαρωίνου* Epit. c. 59.

195, 30. Fort. leg. *πάντων*.

195, 32. Malim *τῇ ὀξείᾳ φιλανθρωπίᾳ*.

197, 9. *ἐμοὶ τὰ*] *τὰ ἐμοὶ* Cotel.

197, 24. Matth. 8, 11. Luc. 13, 29.

197, 27. Matth. 20, 16.

197, 28. *ἐπεὶ δὲ*] *ἐπειδὴ* Cotel. | *τὸ*] leg. fort. *τοῦτο*.

197, 31. *μετὰ τὸ* Epit. c. 62., *μετὰ τοῦ* Cod. Homiliarum.

197, 35. *τῶ*] malim *τὸ*. Cf. 199, 4.

199, 1. Exod. 33, 9.

199, 10. *Μουῦσῃν*] nihil mutandum. Cf. Lob. Phryn. p. 156. Habemus in Clementinis etiam Dativum *Μωυσοῦ* 363, 18. 379, 8.

199, 11. *ὑπὸ*] Davisius corrigit *ἀπὸ*. Recte: cf. v. 10. 23.

199, 16. Matth. 11, 25.

199, 29. Matth. 7, 21.

199, 31. *εἴ τις* Clericus, *ἢ τις* Cotel.

199, 33. Matth. 13, 52.

201, 4. *τόπον* Epit. c. 62., *τόν* Codex Hom.

201, 6. *ὑψηλῆς*] *ὑψηλῆς* Cotel.

201, 15. *Θεὸν*] *Θεοῦ* Cod.

201, 34. *μήθ' ὑπὸ πολέμιων* Davis., *μήτε πολέμων* Cod. Fortasse emendandum *μήτε πολέμοις*.

203, 10. Locus multifariam corruptus. Dativus *ἐαυτοῖς* offendit contra leges linguae graecae, et quid *ἰᾶσθαι* sibi velit, difficile est intellectu; denique *περιβλέπεσθαι* non idem significat, quod *despicere*. Conjectaverim esse scribendum *ἀδελφῶς τὸν τιμωρεῖσθαι δυνάμενον παραβλέπωνται θεόν*.

- 303, 28. Leg. αἰτία.
- 305, 3. τῆς] τήν Cotel.
- 305, 8. ὁ conj. Cot., ὃν Cod.
- 305, 27. ἔχοντες] ἔχοντες Cod.
- 305, 51. ἐπὶ ὠμῶν] ἐπὶ ὠμῶν Cotel. Idem post ἐπὶ ὠμῶν. puncto minori distinxit, quod ego delevi.
- 305, 52. οἱ δ'] οἱ δ' Cotel.
- 307, 5. αὐτῆς] αὐτοῖς Cotel.
- 307, 8. ἀπεργάζετο] ἀπεργάζετο Cotel.
- 307, 52. γενόμενος] γενόμενον Cotel.
- 307, 35. φεύξεσθε] φεύξεσθε Cotel.
- 309, 22 seqq. cf. Matth. IV. Luc. IV.
- 309, 24. τῇ] τοῦ Cotel.
- 309, 25. οὖν] ἄν Cotel.
- 309, 31. αὐτόν] ἐαυτόν Cotel.
- 309, 34. Fort. leg. ἐρε τι. Deinde Cotelerius non recte vertit »oppigno. ravite et »ab ipso traditorum.« Vertere debebat: »oppignoravisset et »ipsi traditorum.«
- 211, 10. cf. Matth. XXII.
- 211, 18. εἰ βούλεσθε Cotel. in marg., ἐβούλεσθε Cod.
- 211, 23. ἀπολαύετε dedi ex Epit. c. 64: ἀπολαύετε Cot.
- 213, 2. βεβαίαις ἐλπίδος πιστεύειν, ἅμα τοῖς Cotel.
- 213, 6. ἐταίροις] ἐτέροις Cotel.
- 213, 12. μείζων] μεῖζον Cotel.
- 213, 16. ἀποδράμῃ] legendum ὑποδράμῃ, auctore Davisio.
- 213, 26. τῇ] fort. leg. τοῦ.
- 213, 27. τρία καὶ] ex margine Codicis et ex Gen. IX, 28 patet scribendum esse τριακόσια καὶ πενήκοντα. COTEL.
- 213, 32. πειθοῖ] πειθῶ Cotel.
- 215, 1. Leg. Μεσραιμ, cl. Recogn. IV, 27: »ex quibus unus Cham nomine, quidam ex filiis suis, qui Mesraim appellabatur.« Chron. Alex. p. 62. Rad.: οὗτος Μεσραιμ ὁ Ἀιγύπτιος — οἰκῆτωρ γίνεται Βάντρων.
- 215, 5 seqq. Cf. Recogn. IV, 27: hunc gentes, quae tunc erant, Zoroastrem appellaverunt, admirantes primum magicae artis auctores. Hic ergo astris multum ac frequenter intentus et volens apud homines videri Deus, velut scintillas quasdam ex stellis producere et hominibus ostentare coepit, quo rudes atque ignari in stuporem miraculi traherentur; cupiensque augere de se huiusmodi opinionem saepius ista moliebatur, usque quo ab ipso Daemone, quem importunius frequentabat, igni succensus concremaretur.
- 215, 7. ὠροσκοποῦντα] immo potius ὠρονομοῦντα.
- 215, 9. τοῦ βιαζομένου Cotelerius vertit »illius, quod adigebatur,« hoc est, τοῦ πρὸς. Rectius: »illius, qui adegerat.«
- 215, 10. προσέχευε πῦρ] Vid. c. 6. Ignem regni Zoroastreum commemorant Chron. Alex. p. 88., Rad. Mich. Glycas Annal. II. p. 129. Georg. Cedren. Comp. Hist. p. 13. et Suidas voc. Ζωροάστρης. Atque hinc videtur originem sumpsisse mos ferendi ignem ante Persarum reges. COTEL.

215, 13. Antinoum Hadriani respicere videtur auctor Homiliarum.

215, 14. διὰ τὴν κτλ.] cf. Recogn. IV, 28: »hinc enim et nomen post mortem ejus Zoroaster, hoc est vivum sidus, appellatum est ab his, qui post unam generationem graecae linguae loquela fuerant repleti.« Ad quem locum plura dedit Clericus. Cf. praeterea Diog. Laert. Prooem. §. 8: Δίνων ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν ιστοριῶν μεθισχυμένον φησι τὸν Ζωροάστην ἀστροθύτην εἶναι. φησι δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ἑρμόδωρος, ubi vide, quae adnotaverunt Mer. Casaubonus et Menagius.

215, 20. Mos quippe erat, isque testatissimus, ut sacro fulminis igne icti non cremarentur, sed quo loco extincti fuerant, eodem terra conderentur: locum autem sacrum censebant, templum vocabant, et aris, sacrificiis ceteroque cultu dignabantur. Ad vocem θεορῆις vide nos supra in Recogn. IV, 28. COTEL.

215, 25. πολλῶ] πολλῶν Cod.

215, 35. Φθαί] Legat, qui voluerit, Φθαίς, ex Suida. CLERICUS.

217, 12. Fort. leg. τῆς πλάνης.

217, 16. Conjectaverim παραδοθεῖσαν καὶ φηλαχθείσαν θρησκείαν, cl. Recogn. IV, 14.

217, 19. Leg. μόνον.

217, 25. τὰ ἀληθῆ] Cotelierius haec male vertit: »vera non quod Deus condemnat.« Eodem modo τὰ ἀληθῆ (= ἀληθῶς) usurpatur 257, 8. 269, 11. 325, 31.

217, 28. εἰσκρίνονται] εἰσκρίνεται Cotel.

217, 29. ἀνακρίνανται] ἀνακρίνεται Cotel.

219, 3. συμπαθείσης Davisius cl. 223, 4., συμπαθείσης Cod., συμπαγείσης conjectaverat Cotelierius.

219, 5. τὸ δέ] τοῦ δέ scribit Schliemannus Clem. p. 166. 569. Recte. Cf. 133, 27.

219, 8. καὶ, quod deest in Codice Cotelierii, addidi de conjectura: Davisius legi vult πνεύματα ὄντα δεῖσθαι.

219, 31. Fort. legendum βούλονται.

221, 1. αὐτοὺς] Cod. habet τοὺς sine accentu.

221, 7. αἰτίαι] ἡ διὰ conj. Neander gnost. Syst. p. 418. Vocem αἰτίαι explicavit Crednerus in commentatione sua de Essenis et Ebionaeis (Winer, Zeitschr. für wiss. Theol. 1829.) p. 282.

221, 13. ὅτι] leg. ὅλως. Deinde dele ἡ.

221, 16. καθίστασιν] καθιστάσαν Cotel.

221, 22. ὁμῶς] ὅμως Col. Fort. leg. οὕτως.

221, 32. φοβοῦσιν] Cotelierius in versione vehementer labitur. Ceterum graeca quoque haud sana sunt. Fortasse verba εἶσιν δὲ mutanda sunt in ἄλλους δέ, cui emendationi fidem facit Recognitionum liber, cujus paraphrasis haec est: valis etiam Daemones in visu per diversas imagines apparentes interdum minas intendunt, interdum sanitates pollicentur (IV, 19). Cf. praeterea 223, 2.

221, 34. τὸ δαίμονες] τοῦ δαίμονος Cod.

223, 11. πέσας] πέσεις Cod.

- 223, 12. ὕπαρ συναντήσαντες scripsi ex conj. Cotelerii, ὑπερσυναντήσαν-
τες Cod.
- 223, 14. παρούσι conj. Cot., παρία Cod. Porro τὰ post ψυχῆς melius
abesset.
- 225, 27. Leg. ἀλήθειαν.
- 225, 28. τς] fort. leg. τς.
- 225, 1. Dele τὰ. | ἰαθῆναι] ἰασθῆναι Cotel.
- ib. μαρτυρὰ ὄντα καὶ εἰδῶτα ad daemonas referendum est, de quibus
saepe, quasi τὰ δαιμόνια praecesserit, neutro genere loquitur auctor homi-
liarum. Cf. e. g. 219, 15. 227, 11. 18.
- 225, 12. ἦ addidi auctore Davisio.
- 225, 13. Post ἀποτυχίας Cotelarius perperam puncto majori distinxerat.
Verum restituit Davisius. | εὐρήκατε] εὐρήκητε Cotel.
- 225, 25. οὐκ εἰ Davisius, οὐχὶ Cotel.
- 225, 29. καλῶς, quod deest in Cod. Homiliarum, addit Cod. Reg. 804,
μεταμνησθέντες καὶ κατὰ τὸ ἀρέσκον αὐτῶ βιωσάντες habet Epit. c. 66.
- 225, 50. τῶν addunt Cod. Reg. 804 et Epit. c. 66.
- 225, 53. παραδοθεῖσαν ἐντολὴν Cod. Reg. 804.
- 225, 54. πείραν Davisius, πείρη Cotel.
- 227, 1. βασιλεύοντες] βασιλεύοντες, pro βασιλευῶντες vel βασι-
λέοντες Cod. Reg. 804, ἀπολαύοντες Epit. l. l. COTEL.
- 227, 7. ἐνιδόντων] fort. leg. ἐπόντων: sola praesentia propellun-
tura vertunt Recogn. IV, 32.
- 227, 9. ἀναθεμένον] Leg. fort. ἐπιθεμένον.
- 227, 16. ὑμᾶς] ὑμεῖς Cotel.
- 227, 21. Matth. 8, 9.
- 227, 27. Post καρδίας Cotelarius inserendum putat τοῦ vel θεοῦ. Cf.
c. g. 265, 27. Fortasse τῶν ὅλων mutandum in τὸν θεοῦ.
- 227, 53. κἄν] καὶ Cod.
- 227, 54. Luc. 10, 20.
- 229, 1. θεῖον ἄγιον] leg. fort. θεοῦ ἄγιον vel θεοῦ ὀνόματι
- 229, 14. ἐκδῶ] ἐκδῶη Cot.
- 229, 18. Scripsi τῶ: Cot. τό.
- 229, 22. προσήεσαν] προσέεσαν Cot.
- 229, 24. Leg. fort. hic et infra v. 26. ὀρθοκρίνον, quod usus flagitat.
- 229, 27. εἰς ἡμέ] εἰσῆμι Cotel. | ὑδροχόιον Cotel.
- 331, 2. βουληθέντι dedi ex conj. Cotelerii: βούλεσθαι Cod.
- 331, 11. ἐκβεβηκῶς Cotel. in textu.
- 331, 12. τῆς εὐθείας Davisius, τὴν εὐθείαν Cotel.
- 331, 32. πρὸς τὸ] πρὸς τῶ Codex.
- 335, 2. ἀπ' Davisius, ἐπ' Cod.
- 335, 6. Matth. 4, 10.
- 335, 9. Fort. addendum ἐπ' post μῆ.
- 335, 12. φοβεῖσθε Cotel.
- 335, 15. προσεῖρε Codex.
- 335, 18. εὐκρίνα scripsi ex conj. Cotelerii: εὐκρίνα Cod. Porro ἐκ

addidi de conjectura, quum nullum aliud remedium invenire potuissem. Cotelierius emendat τῇ ψυχῇ.

233, 32. Leg. οὐδέ μὴν et ἡ γὰρ.

233, 34. ὀντινοῦν Davisius, ὅτε οὖν Cod.

235, 14. Recogn. 5, 15: »Qui ergo furari possunt, qui ab hominibus custodiri, qui conflari et appendi et malleis caedi, isti hominibus sensum habentibus Dii debent videri?« Quasi Rufinus praeter φροφρούμενοι legit σφροφρούμενοι. COTEL.

235, 17. ἐκτός ἐι μὴ] ἐι μὴ ἐκτός Cod. Nisi vocibus transpositis legas ἐκτός ἐι μὴ [ut infra v. 24], omnino rescipserim ἐι μὴ εἰπός. Tempa fuisse mortuorum sepulcra, ex Clementis Protreptico docet Euseb. Praep. Ev. II, 6. Cyrill. in Jul. X. p. 341. Theodoret. Therapeut. VIII. p. 115. Sylb. DAVIS.

235, 20. Θεῶν scripsi de conjectura, mutata insuper interpunctione; Θεὸν Cotelierius, Θεοῦ conj. Davis. Cotelierius, quum totum locum perperam distinxisset, corrigere voluerat οὐκ αἰδέσθῃ. Debebat saltem scribere ἡδέσθῃ. At quae sit verborum conjunctio, recte explanavit Davisius, quem ego secutus sum.

235, 22. πρὸς τῆς] πρὸς τὴν τῆς Cod.

235, 30. ἀστραπὴν] fort. ἄστρα, γῆν ex Recogn. 5, 16. COTEL.

235, 31. μὴ δέ] μὴ δεῖν conj. Davis.

237, 7. Participium εἰδώς arcte connectendum est cum enunciatione antecedenti, cum qua grammatica cohaeret.

237, 8. τῶν ὄν Cot. Porro scribendum, transposita virgula, ἐν γὰρ, μόνον ἵνα.

237, 9. ἀμάρτητε] ἀμάρτη Cod. | γίνεσθαι] γίνηται Cotel.

237, 14. ἀπ' αὐτοῦ] ἀπ', quod deest in Cod., addidi cum Cotelierio.

237, 15. μὴ] ἵνα Cod., ἵνα μὴ conj. Cotel.

237, 17. Fort. scrib. γνώσεως ἐνεδρεύει ἀλλήλης, τὰ μὲν κτλ. Cl. Recogn. 5, 18: »occasione alterius scientiae.«

237, 18. καὶ post νομιζέειν addidi de conjectura, ut oratio possit constare. Deinde Cotelierius scribit βεβαλύνεσθαι (sic).

237, 24. καὶ — πράσσει Damascenus (Mscr. cap. περὶ μισσομαθῶν), qui hoc caput et sequens excerpit: καὶ — πράσσει Cod. Hom..

237, 30. ἐπίνουσα] »calliditas« Recogn. 5, 18. Fort. leg. ἀγχίνοια.

237, 32. ἵνα] fort. leg. εἰ.

237, 33. αὐτῷ] αὐτοῦ conj. Davis. | ἐπικουρηθῆσεω] ἐπικουρηγηθεισῶν conj. Davis. Frustra.

237, 34. ὅτε] fort. leg. ἔτι vel ἐπὶ.

239, 1. τε] δέ scribit Schliemannus Clem. p. 136. 569.

ibid. τοῦτο] fort. leg. ἄλλο, cl. Recogn. 5, 19: »valiam — opinionem.«

239, 2. ὅ] οὐ Codex. Deinde commate distinguendum est non post λέγειν, sed post τοῦτο

239, 7. οὗτοι] αὐτοὶ Cotel., »isti« Recogn. l. c.

239, 9. ἐπαλεσιφθίντες] ἀπαλεσιφθίντες Cot. Fort. corrigendum ταύτη τῇ ὑπονοίᾳ.

239, 13. *ὡς εἰς*] fort. leg. *ὡσεῖ*.

239, 20. *ἐπ'* conj. Cotel., *ἀπ'* Codex.

239, 25. *τοῦτο*] τὸ *ὡς* Cod., deleri vult Davis. De sententia cf. Hom. XVI, 18.

239, 31. *αὐτοὺς*] αὐτοῦ Cod. Fortasse scribendum *αὐτοὺς αὐτό*.

239, 33. Plura conguessit de hac Aegyptiorum superstitione Cotelarius ad Recogn. V, 20.

239, 34. *ὄχετοὺς*] Rufinus: »cloacas.« Verti etiam potest »canales,« »rivos,« »aquas decurrentes ac semper fluentes,« juxta illud Caesarii Resp. ad Interrog. 19: *παρ' Ἑλλήσι κρῆναι καὶ κρόμμυα καὶ γαστροὺς πνεύματα μεμνηνότες ἐκθαλάσσονται*. COTEL.

241, 7. *φασίν*] φησιν Cot.

241, 13. *ἀποκρίνασθε*] ἀποκρίνασθε Cot.

241, 16. *καὶ*] leg. *καὶ οἱ*.

241, 17. *ὁμοίως*] fort. scribendum *ὁμῶν*.

241, 19. *ἐτε*] fort. leg. *τιτές*.

241, 21. *αὐτὰ*] αὐτὰς Cot.

241, 24. *ὡς*] ὥστε Galland., om. Cod. Cotel.

241, 27. *ὕμεις*] ὑμᾶς Cod.

241, 32. *τῷ*] τῷ Cot. Fort. scrib. *τό*. Sequentia apud Cotelarium sic leguntur: *δοῦναί ποτε ἴσταν. ἴδιον δὲ θεοῦ*.

241, 34. Haec sic emendat Davisius conjectura elegantissima: *κρεῖττόν ἐστι μὲν δυνάμει τὸ ποιοῦν τοῦ ποιητοῦ*.

243, 10. Fort. leg. *ἔλθε ἡγεῖν σοῦν*.

243, 12. *εἰδωμεν* Cotel.

243, 27. *ὑπονοίας*] ἀπονοίας conj. Davis.

243, 29. *καὶ*] leg. *τί καὶ*, »cur etiam.« | *αἰωνίων*] leg. *ἀνθρώπων*, auctore Cotelario, coll. iia, quae adnotata sunt ad 55, 34.

245, 5. *πολεμίον* Cot. in marg., *πολέμων* Cod.

245, 9. *αὐτοὺς*] ἐαυτοὺς Cotel.

245, 25. *μῆ*] leg. *ἦ*.

245, 27. *παρέχονται*; τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς γῆς τοῖς πόνοις κτλ. conjecit et versione expressit Cotelarius, *παρέχονται, ὃν τρόπον ἡ γῆ; τοῖς πόνοις κτλ.* conj. Davisius. Locus mendosus vix de conjectura restituendus est. Ego quidem proposuerim *παρέχονται, οἷς αὐτοῖς τῆς γῆς τοὺς πόρους* (vel πόρους) κτλ.

247, 3. Fort. leg. *ὑποχειρὺς πεποιήκατε*, ut accusativus *ἐαυτοὺς* habeat, unde pendeat. Aut etiam corrigendum *καθ' ἐαυτοὺς*.

247, 12. *ἰδροχοῖω* Cotel.

247, 22. *ἡμᾶς*] ὑμᾶς Cot. | *ἐξῆς*] ἐξέτε Cot. | *ὑδροχόων* Cot.

247, 26. *πολλοῦ* conj. Dav., cl. 231, 17. 365, 15. et Credner, Beitr. I, 323.

247, 30. *γῆ*] γῆ Cot.

249, 9. *ὑπομένετε*] leg. *ὑπομενεῖτε*.

249, 11. *ὀργήν*, quod deest in Cod., addidi auctore Cotelario. | *χερσενούση*] *χερσενούση* Cotel.

249, 13. Haud male Davisius corrigit ὑπὸ πείων κακῶν, ut infra legitur 255, 23.

246, 16. κατὰ conj. Cot., κατὰ Cod.

249, 20. Fort. leg. εἰκόνας.

249, 29. ἐπιφαινόμενον scripsi cl. Hom. XII, 32 (504, 33): Cotelarius exhibet ἐπιφαινόμενοι.

249, 35. Addendum ἔστε post μορφήν.

251, 4. ἄ] ὁ Cotel.

251, 5. φονεύετε] φονεῖσθε Cot. | ἴστε] ἔστιν conj. Davis.

251, 12. Davisius rescribendum putat πλὴν εἰ καὶ οὕτως θάλετε αὐτὸν ποιῆσαι, verumtamen si sic vultis eum facere. Mea quidem sententia delendum εἰ post πλὴν.

251, 19. ἐνδομυχῶν] ἐνδομοιχῶν Cod. Eadem lectionis discrepantia habetur 261, 26. 349, 30.

251, 32. ὄντως] ὄντες Cot.

251, 33. πρὸς ταῖς εὐχαῖς] Cotelarius haec falso interpretatur. Sed scribendum, si quid video, προσιόντες εὐχαῖς.

253, 2. ἀνάγκη] ἀνάγκης Cotel.

253, 18. ἐπαγγέλλωνται] ἐπαγγέλλονται Cot. Porro particulam δέ, etsi in apodosi haud inusitatam, hoc loco suspicor esse delendam.

253, 23. λέγει] leg. θίλει.

253, 25. εἰ] ἢ Cot.

253, 26. ἐπιτομήνους per me licet sensu activo sumere ac vertere: »nisi naturaliter injuria afficeretur, qui ad sensu destituta attonitus stupescit. CORNEL. Recte: nam alias non intelligitur, quid sibi velit προσιπῶς ἡθάρτο. Cf. 255, 5.

253, 27. ἦψατε] legendum saltem ἦψασθε, ut constare possit versio Cotelarii. At totus locus corruptela quadam laborare videtur, cui ego quidem, cum Rufinus hoc colon silentio praetermittat, de conjectura haud scio quomodo medendum sit.

255, 1. ὡς μετίζον] τῷ εἰς μεζονα conj. Davisius, τῷ μεζον scribit Schliemannus Clement. p. 250. 569.

255, 8. ἐπὶ] ἐπε conj. Cotel.

255, 9. Cotelario post διὸ οὕτως deesse videtur εὐφρανός. Forte tamen scripsit noster διὸ οὕτως νέφη τοὺς ὑετοὺς παρέχει. Ego sane, quid sibi velint τέλειοι ὑετοί, non capio. Davis.

255, 11. πρᾶξιν] ἔξιν conj. Davisius. Ego malim κρᾶσιν, quod proprius accedit ad lectionem vulgatam, et fidem accipit ex Rufini interpretatione hac: »aëris temperies temeratura.

255, 26. τῆς — φίλος Davisius, τῆς — φίλη Cod.

255, 28. Fort. scribendum ἐχθρά, vel addendum ἢ post Θεῶ.

255, 32. Matth. 5, 45.

257, 4. ἴσως εἰς] εἰς, quod deest in Codice Cotelarii, addidi cum Davisio.

Ibid. ἄλλοτε] ἄλλοτε conj. Cot., improbante Davisio. Post ἄλλοτε Davisius addi vult ἦ.

- 257, 24. εἰς αἰε conj. Cot., εἴσασι Codex, ἴσασι Codicis margo. Pro-
posuerim καὶ οὕτως εἰς ἄλσῃ καὶ κτλ.
- 257, 27. γίνεσθε] γίνεσθε Cotel.
- 257, 34. ὑμῶν] αὐτῶν Cot.
- 259, 14. ἐνθουσιασμοῦ Davisius, ἐνθουσιασμῶ Cod.
- 259, 16. αὐτῇ] Fort. leg. αὐτά.
- 259, 32. Egrege haec, uno vocabulo transposito, emendat Davisius.
Scribit enim μὴ πράξας δι' Ἰουδαίους Ἑλλήν· ὁ γὰρ πιστεύων κτλ.
- 259, 34. Matth. 17, 20.
- 261, 6. παρὰ στήθῃ] παραστήσει Cot.
- 261, 9. ἀπολαύοντες scripsi auctore Davisio, ἀπολαβόντες Cod. Da-
visius insuper exemplis comprobavit, vocem ἀπολαύειν conjungi posse cum
casu accusativo, atque haud raro sumi in malam partem. Cf. e. g. 325, 4.
Idem mendum occurrit 337, 29.
- 261, 18. ἡμῖν] ὑμῖν Cot.
- 261, 26. ἐνδομυχῶν] ἐνδομοιχῶν Cod.
- 261, 27. θέλει] θέλει Cot.
- 261, 34. συνοῦσαν] »non continuo pacem mundo in erroribus po-
sito dedit» Recogn. VI, 4. Unde conjectaverim esse scribendum συνοῦσα.
261, 35. Post παραθεῖς deest aliquid: supple ἀλήθειαν vel similem
aliquam vocem. Cf. Recogn. VI, 4: »sed ignorantiae ejus ruinis scientiam
veritatis opposuit». Deinde ego post πλάνης commate distinxī, non, ut Co-
telerius, post ἠφ' ἑαυτον.
- 263, 1. Matth. 10, 34.
- 263, 20. Luc. 23, 54.
- 265, 1. Proferuntur haec a Turriano, pro Epist. Pontif. Lib. V.
cap. ult., cum quibusdam sed nullius momenti varietatibus. Correc.
- 265, 5. Gen. 1, 1.
- 265, 16. ἐμβαθῇ Codex, quod mutandum vel in ἐμβαθεῇ cum Co-
telerio, vel in ἐμβαθεῇ.
- 265, 20. θαλάσσης] πάσης Cod. Emendatio Cotelerii confirmatur
loco parallelo Recogn. VI, 7.
- 265, 28. παντοῦ Davisius, αὐτὸ Cod. Ferri tamen potest haec Codicis
scriptura, si γένος eodem sensu sumitur, quo habetur 263, 30.
- 265, 34. ἐάν] καὶ scribit Schliemannus Clem. p. 226. 569.
- 267, 7. αἰτίᾳ φόβου] αἰτίᾳ φόβῳ Cod. Haec verba non sunt in
Codice Turriani, neque agnoscuntur a Rufino: quare ea Davisius esse pu-
tat a mala manu.
- 267, 8. καταλλάσσει] ἀποτέμνη Turr., »amputatur» Rufinus.
- 267, 10. Joh. 3, 5. Cf., quae adnotavi Mont. p. 184. Nachap. Zeit-
alter I, 218 seq., et quae dedit Zeller Annal. Theol. Tubing. 1845. p. 613.
- 267, 13. ὃ addidi de conjectura. Cotelerius, quum Rufinus hoc colon
sic interpretetur »et agnoscit eos, qui baptizantur», deesse aliquid putavit.
Davisius vero, transposita particula copulante, locum ita vult restitui καὶ
τοὺς βαπτ. ἐπὶ τῇ τρ. ἐπον. ῥύεται καὶ τῆς ἐσ. κολ.
- 267, 15. ὡς Davisius, ὅτ' Cod.

- 267, 23. ἀδίκῃ δ' deest in Cod., »injusto vero« Ruf. Rec. VI, 9.
 267, 35. ὡς οἱ κἀνθ' αὐτοὶ] Arist. Hist. Anim. V, 19. 552, a, 17:
 οἱ δὲ κἀνθ' αὐτοὶ ἦν κυλίσσει κόπρον, ἐν ταύτῃ φωλεῦντοί τε τὸν χειμῶνα.
 269, 1. Fort. leg. τῷ λογικοὶ εἶναι.
 269, 6. ὑμῖν] *exspectabas ἡμῖν*.
 269, 7. ἀφωρισμένοι] id significat nomen Φαρισαῖος. Cot. Cf.
 Credner, Beitr. I, 315.
 269, 12. Matth. 23, 2.
 269, 14. Matth. 23, 25.
 269, 23. ἀνθρώπων] ἀνθρώπους Cot.
 269, 29. ἐθροσκεύετε] *θροσκεύετε* Cot.
 271, 6. ἄλλ' α] ἄλλο Cod., »non ita est, sed« Ruf. Rec. VI, 13.
 Ibid. εἰς] ἵνα Cod., ἵνα εἰ οἱ conj. Cot.
 271, 7. μηδὲ deest in Codice.
 Ibid. μὴ μοιχεύει] *μὴ deest in Cod.*
 271, 8. ἐνθυμηθῶμεν] ἐπιθυμηθῶμεν conj. Cot., quod non graecum est. Lectio vulgata recte se habet.
 271, 13. ἴσα] ὅσα Cod.
 271, 15. καθ' αὐτῶν] Fort. leg. καθ' αἰτούς.
 271, 17. δείξαντες] leg. δείξατας.
 271, 23. Matth. 12, 42.
 271, 26. Luc. 11, 32.
 271, 30. Post ἐθνῶν addendum fort. εἰ, vel καλῶς post *πεινηκότας*.
 273, 1. πρᾶττωσιν] *πράττουσιν* Cotel.
 273, 7. *προσαγωγὰς προσέφερεν*, hoc est, homines nonnullos ita convertit, ut in posterum divinae revelationi ex animo crederent et adhaererent. Davis.
 273, 18. Leg. ὑπηκόων.
 273, 23. μετὰ] Fort. μὴ μετὰ. Idem, ut nunc video, conjecit Schliemannus Clem. p. 535.
 Ibid. μαρτύρων] Cotelarius recte conj. μαρτυρίων.
 Ibid. *προσεληλυθότα* scripai ex conj. Cot., *προσεληλυθότες* Cod.
 273, 26. οὕν] leg. νῦν. Idem video proposuisse Schliemannum Clem. p. 90.
 273, 27. τς] δὲ Cod.
 273, 28. Matth. 7, 15.
 273, 35. κλάσας] *καλέσας* Cod.
 275, 5. τῇ τάξει Davisius, τὴν τάξιν Cod. Epit. c. 69 haec habet:
 ὑπὲρ τα τοῦ κοινοῦ καὶ συμφέροντος καὶ περὶ τῆς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν τάξεως.
 275, 18. *μὰνθ' ἀνόντας*] *λανθάνοντας* vel *λανθανόντως* conj. et versione expressit Cot. Praeterea addendum τα.
 275, 22. εἴπερ] εἰ deleri vult Davis.
 275, 23. τῷ Davisius, τὸ Cod.
 277, 3. νοεῖν] *ποιεῖν* Cod. Reg. 804, quod latinum fecit Rufinus.
 277, 5. ἀνάγκη τοῦ προάγειν conj. Cot., ἀνάγκη τοῦτο προάγειν Cod., ἀνάγκη τοῦ πράττειν τοῦτο Cod. Reg. 804. Epitome cap. 71 hunc locum sic exhibet: *ἔπειτα δέ, ὅτε ὡς ἐπιπολὺ ἡμερῶν δύο ἀνάγκη τοῦτο πράττειν*

ἡμᾶς ἀπολιμπανομένους σου. Fortasse nostro loco post τούτοις δὲ addendum ὅτι.

277, 11. ὁμῶς] ὁμως Cot.

277, 19. ποὺ] leg. ποι.

277, 20. προσαγέντα Cod. Reg. 804, προσαθέντα Cod Homiliarum.

277, 21. ὑποσταίης] ὑποστέης Cod.

Ibid. οἶσθα Cod. Reg. 804, ἦσθα Cod. Hom.

277, 22. ἐνιοι Cod. 804 et Epit. c. 72, ἐνίοις Cod. Hom.

277, 23. ταῖς ψυχαῖς Cod. c. et Epit. l. c., τὰς ψυχὰς Cod. Hom.

277, 27. τῆς διὰ τὸν Θεὸν σωζούσης ἀληθείας Cod. Reg. 804.

277, 31. ὅσπερ Davisius, ὅπερ Cod.

Ibid. οἷς ἂν μὴ Davisius, πᾶν Cod., ὡς — εἰ μὴ — Epit. c. 73.

Alioquin conjectaverit aliquis ὡς καὶ.

Ibid. ἀποστῆναι Epit. l. c., ἀποστῆν Cod.

277, 32. εἶναι Epit., εἰ Cod.

279, 1. λυπεῖν Cod. Reg. 804, λυποῦν Cod. Hom., λυπηῖσαι Epit. c. 73.

279, 2. ἀπολιπόντα cum Davisio recepi ex Epit. l. c., ἀπολιπών Cod.

279, 9. ὄψα Epit. 74, ὄψη Cot.

279, 10. τεχνιτῶν] τεχνικῶν Epit., quod videtur praefendum.

279, 13. πλήν ἢ] πλήν εἰ Cod. Reg. 804.

Ibid. συνέντα] συνέντα Epit.

279, 23. ἐργασίαν Cod. Reg. 804.

279, 29. ἦττον Epit. c. 75, ἦττον Cod. Reg. 804, ἦττον Cod. Hom.

281, 1. ἐπει] Rufinus haec ita interpretatur: «acquiescerem tibi, nisi

Dominus noster — passus esset, quasi legerit εἰ μὴ.

281, 2. Matth. 20, 28.

281, 5. νικῆσαι] νικήσιν Epit.

281, 8. σου] σοι Epit. c. 76, quod praestat, coll. 285, 29.

281, 9. γένος] γένους Cod. Reg. 804 et Epit. l. c. Recte. Cf. 133,

2. 285, 29. 325, 12. 329, 19.

281, 11. συγγενίδα] «nobilis adaeque familiae» Rufinus, quasi legisset συσσυγενίδα. COTEL.

281, 16. Ματθιδία Cod. Hom. et Cod. Reg. 804, Ματθιδία Recogn. et Epit.

281, 21. ἔχει] ἔχει Cod. Reg. 804.

281, 25. ἐπὶ τούτῳ Var. Lect. ap. Cot.

281, 28. Post μαθεῖν excidit fortasse γλιχόμενος, quod addit Epit.

281, 32. αὐτοὺς Ruf. Recogn. VII, 9., αὐταῖς Cod.

Ibid. μήτε] μηδὲ Cot.

283, 2. εἰδέν] ἰδέν Cod.

283, 3. ναυφράγιον Cod. Hom. hic et aliis locis, ναυάγιον Cod. Reg. 804 et Epit. Sed Hom. XV, 3 legitur ναυαγία.

283, 6. τόπον Cod. Reg. 804, τρόπος Cod. Hom.

283, 15. τούτου dedi ex Epit., τούτῳ Cod. Hom.

283, 16. ἀφ' ἧς] ἀφ' οὗ Epit.

283, 20. τὸν πονηρόν] τῷ πονηρῷ Cod. Reg. 804 et Epit. At cf. 225, 3. 9. 22.

283, 26. ὁ ρθραιτέρων] ὁ ρθρίτερον Cot. | Ἄραδον] insulam Aradum, urbi Antarado ex adverso sitam, memorant Hierod. VII, 98. Strab. XVI, 753. Casaub.

283, 31. ἡμᾶς] ὑμᾶς Cod. Reg. 804 et Epit. c. 80.

283, 33. ὁμῶς] ὕμῳς Cot.

285, 21. δῶσω] δῶ Cot.

285, 22. Videtur τὸν βίον esse interpretatio τοῦ ζῆν. Est autem ἀμφίβολον, quia quod Petrus intelligebat de mutatione vitae in melius, id Matthidia de commutatione vitae cum morte interpretabatur. Lege cap. 18. COTEL. Fallitur Cotelierius, quum τὸν βίον interpretationem esse censet τοῦ ζῆν, nam βίον ζῆν dicunt optimi scriptores. Licet igitur hae voces in Epit. c. 82 et infra c. 18 non exsint, omnino tamen sunt retinendae. DAVIS.

285, 25. εἰπεῖν] Fort. εἰποῦσα.

285, 29. δυνατόν] δυνατοῦ Epit.

285, 32. βουλομένη] βουλομένης Cod. | μήτε Epit., μὴ Cod.

287, 17. περιέπερον Cod. Reg. 804.

287, 18. ῥιπιδθεῖσα Cod. c. et Epit. c. 84.

287, 26. ἡύρισκον] εὐρισκον Epit. Vide de hoc augmento etsi rarissimo Lobeckium ad Phryn. p. 140.

287, 28. ὃ δὴ Epit.

287, 29. ὡς addidi auctore Cotelierio.

289, 7. εὐπορήσω Epit., εὐφορήσω Cotel.

289, 9. ἀν κωλύει] leg. τί σε κωλύει. Cf. e. g. 307, 14. Epit. habet σὺ μὴ κωλύῃς.

291, 21. ἤγειρεν] ἤγεν Epit. c. 90.

291, 31. ἀμαυρώς] ἀμαυρώσας Cod., ἀμυρῶς ἄν vel ἀμυρῶσαν conj. Cotel. Cf. 329, 24.

293, 19. οὐ γὰρ δὴ εἰ] εἰ addidi de conjectura, εἰ γὰρ δὴ Cod. Reg. 804, εἰ γὰρ Epit.

293, 21. θελήσας] θέλειν Cod. Hom., θέλετε Cod. Reg. 804, προθυμῆσθε Epit.

293, 27. ἐταίροις Epit., ἐτέροις Cod. Hom.

293, 29. ἡμῶν] Epit. addit ἐπὶ τὸ αὐτό.

293, 30. ἔφην ἐγώ] ab his verbis usque ad ista ποῖα δ' οὐκ ἦν [297, 33] proferuntur a Nicone Monacho Palaestino in Pandectae interpretationum divinatorum mandatorum Serm. 24 et 39, cum hoc titulo τὰ Κλημέτεια. Ornat Bibliothecam Regiam optimus liber. COTEL.

295, 11. κεινημένη Epit., κεινημένου Cod. Hom.

295, 17. εὐεργετεί] εὐεργετῇ Cotel.

295, 18. δὲ Epit., δὴ Cod. | δέσσει] δέσσει Epit., quod praestat.

297, 4. Matth. 5, 45.

297, 5. παρέχω etiam Epit.: nonnulli tamen Epitomes Codd. habent παρέχει, quod commendat Davisius.

297, 8. ποτὲ Epit. 95, τότε Cod. Hom.

297, 14. *πρόγνωσις* hoc loco non est »praenotio«, ut vertit Cotelierius, sed cognitio praeteritorum, *τῶν πρότερον γεγονότων γνῶσις*. CLERICUS ad Epit. c. 95. *Πρόγνωσις* significat (coll. 297, 32) scientiam absolutam, qualem habet verus propheta, qui est *ὁ πάντα πάντοτε εἰδώς*, coll. 49, 35. 89, 5.

297, 29. *νῦν* om. Cod. Reg. 804 et Epit.

299, 2. Matth. 18. Luc. 17.

299, 5. *εἶναι*, quod deest ap. Joh. Damascenum Parall. Sacr. I, 28, ubi nostra excerpta leguntur, deleri vult Davisius. Fortasse τὸ post *ἐκείτω* mutandum in *ὥς*, atque verba *ἐξ ὧν προέπραξεν* infra collocanda post *ἰλθεῖν*.

299, 6. *διὰ τοῦ*] *διὰ* τὸ scribit Neander gnost. Syst. p. 413. Idem post *αἰρέσεως* excidisse contendit *μή*.

299, 7. *διελθεῖν*] *προελεθεῖν*, quod rectius, Codex Joh. Damasceni, *δι' αὐτοῦ ἰλθεῖν* conj. Neander l. c.

Ibid. Davisius haec ita corrigit *ἐπεὶ οἷν κρίσις αὕτη θεοῦ*, quod interpretatur: »cum haec ita se habeant, Dei hoc iudicium«.

299, 11. *κακουχία*] *κακία* Cod. Reg. 804, quod rectius.

299, 14. *δοκεῖν τὸ ὀργιζέσθαι γίνεσθαι* Cod. Reg. 804.

299, 20. *ἀδικουμένοις ἀπολύειν* Cod. Reg. 804.

299, 24. *τινί*] *τινός* Cod. Reg. 804.

299, 28. *παρὰ τὸ πρῶτοι*] ex Cotelerii versione liquet, illum rescribendum statuuisse *παρὰ τὸ μὴ πρῶτοι*. Sed adjectione particulae negantis haud opus est. DAVIS.

299, 29. *πράσσομεν*] *πράσσωμεν* Cod. Hom., *πράσσοντες* Cod. Reg. 804.

299, 30. *εἰδότα*] *εἰδότας* Cod. Reg. 804.

301, 7. *ιδίας* Cod. Reg. 804, *τε διὰ* Cot. Hom.

301, 8. *ἐν παγίδι*] *ἐμπαγίδι* Cod. Reg. 804. | Cf. Luc. 12, 6. 7.

301, 12. Fort. addendum *εἰ* post *οἶον*. Cf. 271, 6.

301, 14. *προαδικεῖσθαι* Davisius, *προαδικεῖσθαι* Cod. Hom., *πρὸς ἀδικεῖσθαι* Cod. alter.

301, 17. *ὀργιζόμενος ποθεῖ* Cod. Reg. 804.

301, 22. *ἀμαρτάνοντας* Cod. idem.

301, 27. Matth. 7, 12.

301, 32. τῷ Davisius, τῶν Cod. Hom. Cf. 249, 28.

303, 4. *οὖν* conj. Cot., *οὐ* Cod.

303, 11. Leg. fortasse *ἡ ψυχὴ*.

303, 15. Leg. *θεῶ*, ut et Hom. 18, 19 (397, 12.), ubi idem mendum repetetur. DAVIS.

303, 22. *τὴν ἐπὶ*] *ἐπὶ τὴν* Cod. Reg. 804.

303, 26. *σφαλέντα*] *σφαγέντα* conj. Cotel. Bene: veruntamen et Epit. exhibet *σφαλέντα*.

303, 30. *Γάβαλα* Epit. et Recogn.

305, 3. *τίπτειν*] *τίπτει* Cod.

305, 9. *πλαστῆς*] *λαβῆς* conj. Davis. Mea quidem sententia *πλαστῆς* retinendum, sed expungendum καὶ insequens.

305, 14. *ἀνατροπὴν* Cot. in marg., *ἀνατροφήν* Cod.

- 305, 17. οὐς Var. Lect. ap. Cot., ὡς Cod. Hom.
- 305, 21. κοιμώμεθα etiam Epit., μαινόμεθα («insani sumus») Rufin. Recogn. VII, 28.
- 305, 22. σύννοι] σύννοος Cod., quam formam librariis deberi puto. Nam quae Lob. Phryn. p. 453 attulit hujus vitii exempla, ea sunt aetatis infimae.
- 307, 4. ἡδέως sanum esse nequit: Epit. c. 101 habet ἀνεπιλήπτως, Recogn. VII, 7: »pudicitiam justitiamque servandam«. Crediderim esse corrigendum ἀγίως.
- 307, 5. ἀδιαφύρως] διαφύρως Cod. Reg. 804.
- 307, 8. συναλιζόμεθα] συναλιζόμεθα Epit.
- 307, 9. οἶδ' ἄν Cod. Reg. 804 et Epit., οὐδαμοῦ Cod. Hom. | τεγ-
χάνη] Epit., τεγχάνει Cod. Hom.
- 307, 11. διαφερόντως] Fort. διαφέροντες.
- 307, 13. αὐτὰ Epit., αὐτῷ Cod. Hom.
- 307, 16. θνούση Epit., θνούσης Cod. Hom.
- 307, 18. τοῦτο] πρὸς τοῦτο Epit., quod in textu poni vult Davisius. Frustra. Cf. e. g. Xen. Anab. V, 7, 11: εἴ τις ἐξαπατηθῆναι οἶται ταῦτα.
- 307, 19. ἀντιποιομένην] ἀντιποιομένης Epit.
- 307, 26. ἀθυμία Epit., ἀπόλεια Cod. Hom., ἀπωλείας ἀθυμία conj. Cotel.
- 307, 27. παρακαλέσομαι Davisius, παρανιάζομεν conj. Cot., παραμυθίσ-
σμαι — ἐμαντήν Var. Lect. ap. Cot., παραινώσωμεν Cod. Hom. Epitome totum colon sic exhibet: λυποῖ γὰρ ἡμᾶς οὐ τοσοῦτον τὸ ἐν θαλ. τούτους παραπολλίσθαι, ὅσον τὸ — διαφθαρῆναι (c. 102).
- Ibid. ὅτι] οὐχ ὅτι proponit Cot., ad Epit. provocans.
- 307, 28. οὐχ, quod deest in Cod. Hom., addidi auctore Davisio.
- 307, 35. κατὰ τὴν Πέτρου παραινέσειν] haec verba post οὐκέτι, versu proximo, collocat Epitome. Recte.
- 309, 18. δακρύοντας] δάκνοντες conj. Davis., »affligentes nos fames« Ruf. in Recogn. Cotelarius deesse aliquid putat.
- 309, 27. λέγω δὴ Epit., λέγει δὲ Cod. Hom.
- 309, 30. Recogn. VII, 33: Fertur enim in religione nostra sermo de Propheta quodam, — —. Hunc ergo nos putabamus Simonem. Sed haec tibi, mater, opportunius exponuntur.
- 309, 31. ὅχλος] ὄχλον Cod. Hom.
- 309, 32. μήτε] μήτε Cot.
- 311, 5. τῷ] Fort. τὸ.
- 311, 11. συνεστιασθῆν Epit. c. 106, συνεστιασθῆν Cod. Hom.
- Ibid. ταῦτα] ταῦτα Cotel.
- 311, 13. συνεστιασθῆναι] συνεστιασθῆναι Cotel.
- 311, 18. ὅ Davisius, ὅ Cod.
- 311, 19. ἐξέφανεν Cotel.
- 311, 21. διετέθη] διετέθη Cotel.
- 311, 31. τοὺς] ἐπὶ τοὺς Var. Lect. ap. Cot.

- 311, 34. τὸν δὲ] om. Var. Lect. ap. Cotel.
- 313, 5. ἐμαρτύρησέ] μαρτυρήσει Cod. Hom. et Epit., ἐμαρτύρει nonnulli Codd. Epit.
- 313, 19. διαμείνωμεν] Epit. addit ἐν νηυσίῃ.
- 313, 28. ὅτι] Fort. ὥστε, vel ὅσον — ἀπονέμειν.
- 315, 2. τινός ἢ] ἢ addidi auctore Davisio.
- 315, 10. δεῖ] δεῖν conj. Cot.
- 315, 12. ἐνὶ Davisius, ἐν Cotel.
- 315, 26. Fort. legendum αὐτῆς κάλλος ἢ ἐν κτλ.
- 315, 31. Θεὸν alterum addidi ex conjectura Cotel.
- 317, 7. πρὸς τὸν μὴ ὀρῶντα πῶς σωφρονήσεις scripsi de conjectura, πῶς τὴν ἀόρατον προαὶ σωφρονήσεις Cod. Hom., πῶς τὸν ἀόρατον προῖκα σωφρ. conj. Cot. πρὸς τὸν ἄνδρα ὄρατὸν παρίσται σωφρονῆσαι; conj. Davis. Praeterea aliquis possit conjicere πῶς τῷ ἀνδρὶ ἀόρατος (vel ἀφύλακτος) οὖσα σωφρ.
- 317, 8. Lege πρὸς τὸ τοῖς. Davis.
- 317, 22. ἀποπληροῖ] malim ἀναπληροῖ.
- 317, 23. πενομένου Codex Turriani (cf. Turr. Const. Apost. p. 93), πενομένῳ Cod. Hom.
- 317, 28. τῷ βάρει] τὸ βάρος vel τὰ βάρη conj. Davis.
- 319, 1. τῆς δὲ μοιχείας] τῇ δὲ μοιχείᾳ conj. Dav.
- 319, 2. βλέπονται Davisius, βλέπεται Cod.
- 319, 24. ἢ addidi auctore Davisio.
- Ibid. ἀπωλλύου] ἀπολλύου Cot.
- 319, 29. τοσοῦτον ἀγαθὸν] τοσούτων ἀγαθῶν Cod. Fort. leg. τοσούτων ἀγαθῶν αἰτιον.
- 319, 30. Cf. 313, 27. 28.
- 321, 3. ὀρθραίτερον] ὀρθρίτερον Cot. Cf. tamen 285, 26.
- 339, 28. 31. 401, 10. Var. Lect.
- 321, 8. καὶ Epit. c. 110, om. Cod. Hom.
- 321, 14. αὐταῖς] Fort. ἄλλαις.
- 321, 24. περιέργως] περίεργος Epit.
- 321, 25. καὶ addidi ex Epit.
- 323, 4. εἶδον] ἴδον Cot.
- 323, 5. ἐξουῶσι] ἀξιούσι Cod. Hom.
- 323, 11. ἀπιστήσεις] ἀπιστήσης Cot.
- 323, 23. δυνατόν] Lectio sana, dummodo οὐ θέλοντος referatur ad ἐμέ. Cotelarius scribi vult ἀδύνατον, quod habet Epit.
- 323, 26. τὴ post πεπωμένῃ addidi ex Epit.
- 323, 28. ἢ addidi ex Cod. Reg. 804.
- Ibid. τὸ ἀγέννητον, quod deest in Cod. Hom., addidi ex Cod. Reg. 804.
- 323, 35. ἐπειδὴ] ἐπειδὴ γὰρ Cod. Reg. 804.
- 325, 1. οὐ addidit Davisius de conjectura. Atque habent particulam negativam nonnulli Codd. Epitomes.
- 325, 6. ἔχει addunt Epit. et Cod. Reg. 804.

325, 10. παρασχῶ] παρέξω Epit. Fortasse nostro loco scribendum παρασχῶσω.

325, 34. ὁ] καὶ Epit.

327, 7. δῆ] δὲ Cotel.

327, 14. ἀγαπῶν Epit., ἀγαπῶντα Cod. Hom.

327, 16. Fort. leg. παραβαλόντες.

329, 2. οἷμοι] οἴμοι Cod. Hom.

329, 6. οἷμοι] οἴμοι Cod. Hom.

329, 20. ἐπ' Epit. c. 119, εἰς Cod. Hom.

329, 21. ἀνετυπωσάμην Epit., ἀνατυπωσάμενος Cod. Hom.

329, 34. οὐ addit Epit.

329, 35. μοι] μοι Codd. nonnulli Epitomes.

331, 1. τοῦς] τοῖς Cod. Hom.

331, 2. σου τούτων ἐλέγχους] δὲ τούτου ἐλέγχου Cod. Hom. Epitome totum colon sic exhibet: ἵνα παρὰ σου πάλιν τάληθῇ μάθω καὶ βέβαια· πολλὰ πταίειν οἶδα κτλ. Unde Davisius nostra hunc in modum vult refingi: μανθάνειν ἔχω τοῖς δὴ σου ἐλέγχους τάληθῇ. καὶ πολλῶν πταίειν κτλ.

331, 7. ἄπεχε] ἔπεχε Var. Lect. in Epit.

331, 10. περὶ Epit., πρὸ Cotel.

331, 14. ἐποιήσάμην] ποιήσασθαι Epit. Fortasse supra legendum ἐθέλων.

331, 28. συνὼν ἐν εὐφροσύνῃ διαγῆς Epit. c. 122.

333, 1. λόγῳ σου] σου λόγῳ Epit.

333, 6. πείσωμεν] πείσομεν Cot.

333, 18. Ad sequentia Cotelarius appositus varias lectiones duorum codicum Regiae Bibliothecae 148 et 804, qui continent, ut ait, Vitam Clementis sive Clementinam Epitomen, sed vulgata longiorem ex Clementinorum laciniis. Ego non omnes repetivi, quum sint pleraeque non tam lectionis varietates, quam interpretamenta.

333, 19. σε] σε μὴ Var. Lect. ap. Cot.

333, 21. πράξεω] πράσεων conj. Davis. Frustra: πράξεις apud scriptores aetatis inferioris sunt munera officii.

333, 22. ἀπιστοῦντας Davisius, ἀπιστοῦσι Cod. Hom. Cotelarii duo Codices supra dicti haec sic exhibent: ἀπιστοῦσι δὲ πολλοί, ὡς καὶ οὐ ὑπολαμβάνεις. καὶ γὰρ ἡ Θεοῦς τοὺς οὐκ ὄντας εἶναι λέγεις ἢ κτλ.

333, 27. γενομένην Var. Lect. ap. Cot. et Epit., λεγομένων Cod. Hom.

333, 30. ναυφράγιον] ναυφραγίῳ Cod. Hom.

Ibid. ἀπρασίαι Cod. Hom., πράσεις vel πεπραῶσαι conj. Cotel., ἀφασίαι (»stupores«) conj. Dav. In duobus Cotelarii Codd. desunt haec καὶ ἀπρασίαι.

333, 31. καὶ] om. Var. Lect. ap. Cot.

333, 34. συλλαβίσθαι] συλλαμβάνεσθαι Var. Lect. ap. Cot. Cotelarius haec perperam interpretatur: συλλαμβάνεσθαι τινι significat »succurrere alicui«. Debebat vertere: »ad adjuvandam praedicationem meam«.

335, 2. τῇ ἄλλῃ ἡμέρᾳ Var. Lect. ap. Cot.

- 335, 8. *πέρας*] *τέρας* Cot.
 335, 9. *ἀληθεία*] *ἀληθείᾳ συνθέσθαι* Var. Lect. ap. Cot.
 335, 11. *μεταξὺ*] *μεταξὺ τῶν τῆς* Var. Lect. ap. Cot. et Epit. c. 125.
 335, 13. *ἐκ*] *τὴν ἐκ* Var. Lect. ap. Cot. et Epit.
 335, 14. *παριστᾶν*] *περιστᾶν* Cot.
 335, 16. *ὑφηγήσω*] Hom. XII, 25 seqq.
 335, 17. Luc. 6, 29. Matth. 5, 39.
 335, 19. *μαφόριον*] vid. Suicer thesaur. s. v., Credner Beiträge I, 308.
 335, 26. *ὀφείλων*] *ὀφειλῶς* Cod. Hom., *ὀφείλοι* Epit.
 335, 28. *ἰδιόν*] *ἰδιόν τι* Epit.
 335, 29. *ἄλλοτε*] *ἀλλότριον* Epit.
 335, 30. *τετραπλάσιον*] poena quadrupli in furto sancitur legibus plurimis. Cot.
 335, 33. *ἐν* addidi ex conjectura Cot. Cf. 337, 5.
 337, 2. *ἀδεῶς*] fort. *ἡδέως*.
 337, 3. *ὑποσταίη*] *ὑποστῆ* Cod., quam eandem formam exhibuit 127, 6. 277, 21. Cf. praeterea 101, 19. Var. Lect.
 337, 7. *χαρίζονται*] *χαρίζονται* Cod. Hom.
 337, 20. Locum mendosum Schliemannus Clem. p. 239 sic emendat: *τοῖς δὲ — — κρίνασι λαβεῖν, τὰ ἐντ. ὡς ἄλλ. βασ., ἴδια ὄντα αὐτοῖς — — ὕδωρ μόνον καὶ ἄφρον — — περιβόλαιον ἐν — —*. Ego malim: *οἱ δὲ — βασιλεῖς ἴδιοι ὄντες οὐδενὸς ἐξουσίαν ἔχουσιν, εἰ μὴ κτλ. vel οὐδὲν αὐτοῖς λογιζέσθαι ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐκτὸς κτλ.*
 337, 23. Schliemannus l. c. scribit *ἐκόντι*: at nihil mutandum cl. Lobeck Phryn. p. 5.
 337, 24. Fort. *πάντ' ἐφορῶντος*.
 337, 27. *οὐς*] *ὡς* Cod. Hom.
 337, 29. *κακοῖς*] Cotelerius reposuit *καλοῖς*. Sed sana est vulgata. Mendum suspicatus est vir doctissimus, quod *τοῖς κακοῖς* non masculinam, ut par erat, sed neutram potestatem tribuerit. Davis.
 Ibid. *ἀπολαύοντες* Davisius, *ἀπολαβόντες* Cod. Cf. 261, 9 annot.
 337, 31. Lege *ἐν τοῖς ἐσομένοις τοῖς ἀγ. ἀνδ.*, quemadmodum supra legebatur *ἐν τοῖς παροῦσι σύνεισιν τοῖς κακοῖς*.
 339, 3. *αὐτοῖ*] fort. *οὔτοι*.
 339, 6. *θῆ*] *δε* Cot.
 339, 9. *αἵτια ἐλ., θεὸς ἀναίτ.*] cf. Plat. de Rep. X. 617, E. Sententia illa quantopere a scriptoribus posterioris aetatis celebrata fuerit, docent Astius ad h. l. et Elmenhorst ad Arnob. contra gentes II, p. 60. Alia affert Cotelerius ad nostrum locum.
 339, 18. *δεῖλως*] *δειλῶς* Cot. Occurrit forma *εἰλάμην* (Lob. Phryn. p. 183), non autem, quantum sciam, aoristus activus *εἶλα*.
 Ibid. *τὰ*] sensus postulat *εἶναι*, «esse in cuiusvis potestates. Davis. Recte: malim tamen *ὄντος*.
 339, 20. *παντᾶ πᾶσιν*] *κατὰ πᾶσαν* Codex, quod monstrum quomodo

Cotelerius atque Davisius ferre potuerint, non satis possum mirari. Ego de conjectura scripsi παντάπασιν.

339, 21. τὸ] τοῦ Cod.

339, 22. ὑπάρχει] ὑπάρχει Cod.

339, 28. ὀρέγεται Var. Lect. ap. Cot., ὀρέγεται Cod.

339, 29. οἷστε] fort. ὥστε.

339, 35. Matth. 5, 3. Credner, Beitr. I, 307.

341, 1. ὡς μηδὲν ἁμαρτάνοντας] ὅτι μηδὲν ἁμαρτάνοντες Cod.

Ibid. καὶ] deest in Cod.

Ibid. τὴν ἐλεημοσύνην] τῆς ἐλεημοσύνης Cod.

341, 18. ἐπ' Davisius, ἀπ' Cod.

341, 20. διαλεγόμενον Epit., διαλεγόμενον Cod.

341, 27. λέγειν] θεὸν addit Epit. probante Davisio. Cf. 341, 9. 343, 12.

341, 29. πρόνοιαν] leg. ὑπόνοιαν, quod praebet Epit.

343, 6. ψευδῇ Davisius, ψευδῆς Cod. Hom., ψευδῇ τὰ ὑποσχημένα Epit. Cf. infra 347, 34.

343, 13. ἢ γὰρ οὐκ; ἀπόκριναί μοι conj. Davisius.

343, 16. πεπρησμένον Cotel. in marg., πεπρισμένον Cod., πεπλησμένον Epit., quod praefert Davisius.

343, 17. τοιοῦτον] τοιούτων Cod. Reg. 804.

345, 4. λέγω, σοὶ] λέγων σοι recte conj. Cotel.

345, 20. ὁμοίως] leg. ὁμοίον.

345, 25. Gen. 3, 22.

345, 26. Gen. 3, 5.

345, 27. ἦ Davisius, ἦ Cot.

345, 29. Exod. 22, 28.

345, 31. Deut. 4, 34.

345, 34. Jer. 10, 11.

345, 34. Verba οὐκ ἐποίησαν, ἀπολέσθωσαν· ὡς τῶν desunt in Cod. Hom. Addidit ea Cotelerius ex 349, 9.

347, 1. Deut. 13, 6.

347, 3. Jos. 23, 7 apud LXX.

347, 5. seqq. Deut. 10, 17. — Ps. 35, 10 et 85, 8. — Ps. 49, 1. — Ps. 81, 1.

347, 11. τὴ] fort. ὅτι vel εἴ τι. Cf. 403, 9. 407, 21.

347, 14. Deut. 10, 14.

347, 16. Deut. 4, 39.

347, 19. Deut. 10, 17.

347, 21. Ibid.

347, 25. seqq. Deut. 4, 39. — Deut. 6, 13. — Deut. 6, 4.

347, 34. αὐτὰ deleatur aut ejus loco reponatur πολλούς. Davis.

349, 2. Jos. 23, 7 apud LXX.

349, 6. Exod. 22, 28.

349, 9. Jer. 10, 11.

349, 11. Scripsi τῷ de conjectura: τὸ Cotel.

- 349, 12. Gen. 1, 1. — Ps. 18, 2. — Ps. 102, 26.
 349, 23. δεῖ] δεῖν Cod.
 349, 25. Cotelarius vertit, quasi legi voluerit αὶ αὐταί.
 349, 30. ἐνδομοιχοῦσαν Cod.
 351, 8. ἀπολειφθεῖς] ἀπολειφθείσης Cod.
 351, 10. ἐπιγνώ] legendum, si quid video, ἵνα — ἐπιγνώ.
 351, 12. Deesse videtur ταύτην post εἰ δὲ καί.
 351, 20. Gen. 1, 26.
 351, 23. Prov. 8, 30.
 351, 27. ἐκτασιν] ἐκτασιν Cod.
 351, 32. Deut. 13, 1.
 353, 6. μετὰ τὴν κτλ.] Tunc enim fuerunt pseudoprophetae in populo judaico. Cotel.
 353, 9. βούλη] Nihil mutandum: βούλη est conjunctivus. Cf. 405, 29. annot.
 353, 12. Post δυνάμειθα Schliemannus Clem. p. 149. 569. addit φέρειν, emendatione superflua.
 353, 24. τῶν] τὸν Cotel.
 355, 13. ὃν τὸ αὐτὸ Davisius, ὄντα αὐτὸν Cod.
 355, 19. μοι] μου Cotel.
 355, 20. τῷ] leg. τὸ.
 355, 25. ἀπείρω] ἀπείρου scribit Schliemannus Clem. p. 145. 569. Frustra. Cf. quae dixi ad 55, 11.
 355, 27. Scripsi οὕτως, mutata interpunctione: Cod. ἔντως.
 355, 29. τὸ] fort. καί.
 355, 34. αὐτῷ τε] αὐτῷ τε Cod., αὐτῷ τὸ conj. Cotel.
 357, 1. προσάψεις] προσάψας Cod.
 357, 19. δῆ] δὲ Cot.
 357, 27. ἰδέ] εἶδε Cot.
 357, 28. ἰδεῖν] εἰδεῖν Cotel.
 359, 2. τῆς κατὰ σάρκα χειρονος Davisius, κατὰ σάρκα χείρων Cod.
 359, 8. ὅταν conj. Cotel., ὄντα Cod.
 359, 14. λέγοντα εἶναι = λέγουν. Alioquin aliquid mutandum esset in textu.
 359, 23. Cf. Credner, Beitr. I, 291. 318.
 359, 25. Hoc una voce laudant ecclesiastici scriptores, adeo ut personatus iste Petrus de eo, quod jam factum viderat, quasi futuro conjecturam fecerit. Cf. Iren. I, 23, 2. III, Praef. Eus. H. E. II, 13. Cot.
 Ibid. τὸ τὰ] τὸ deest in Cod.
 359, 28. ἐπιτιθεῖς] ἐπιτιθῶν Cod. Cot.
 Ib. ὁρθρῆαίτερον] ὁρθρίτερον Cod.
 359, 31. ὁρθρῆαίτερον] ὁρθρίτερον Cod.
 361, 6. κατὰ Πέτρου Davisius, τῷ Πέτρῳ Codex. Deleri ea vult Cotel.
 361, 14. ἐπαναύω] ἐπανούων Cod.
 361, 16. ἃ ἄν conj. Cot., ἄν Cod.
 361, 26. τῷ] τὸ Cotel.

- 363, 2. *φόβους* de conjectura addidit Cotelarius.
- 363, 10. Matth. 19, 17.
- 363, 19. Matth. 11, 27. Cf. Credner, Beitr. I, 248. 314. Schwegler, Nachapost. Zeitalter I, 254.
- 363, 20. *βούληται*] *βούλεται* Cotel. At cf. Hom. 391, 32. 393, 6. ubi etiam Cotelarii textus rectam scripturam exhibet.
- 363, 27. Matth. 10, 28.
- 363, 32. Luc. 18, 6.
- 365, 3. Matth. 11, 25.
- 365, 6. *ἐνέργειαν* Cotel., *ἐνάργειαν* conj. Clericus, quod hic et in sequentibus recepi coll. capp. 13. 14. (373, 16. 28., ubi etiam Codex Cotelarii exhibet *ἐναργῶς*).
- 365, 10. *καί* melius abesset.
- 365, 17. Post ταῦτα excidit fortasse *πρῶτον μὲν*.
- 365, 23. *εἰςφέρειν*] malim *ἐκφέρειν*.
- 365, 26. *τῶν*] malim *τι τῶν*.
- ib. *μὴ* scribit Credner, Beitr. I, 297., *ἵνα* Codex, *ἵνα μὴ* conj. Cot.
- 365, 30. Matth. 28, 19.
- 365, 33. Matth. 18, 10.
- 367, 7. Matth. 5, 28.
- 367, 12. *ὁ ἄνθρωπος*] *ὁρατὴ* conj. Davisius.
- 367, 16. Cotelarius haec vertit, quasi legi voluerit *προσελεύσεται*.
- 367, 31. *αἱ γραφαί* et *καί* addidi auctore Cotelario.
- 367, 27. *πληροῦν*] leg. *πληροίη*.
- 367, 34. *λέγεται*] *λέγεται* Cot.
- 369, 4. *σκότῳ*] *σκότῳ* Cotel.
- 369, 5. *ἀπὼν* dedi de conjectura: *λάμπρον* (sic) Cod. Davisius ita locum corruptum emendat, ut scribat *ὃ ἂν αὐτοῦ μέρεσ ἄμοιρον* (ego malim *ἀλαμπές*) *γίνηται*.
- 369, 8. *περιορισμένην* Cot.
- 369, 11. *ἔχειν*] *ἔχει* Cot.
- 369, 13. *δὲ* conj. Cotel., *δὲ* Cod. Ego vero hanc vocem censeo esse delendam, atque ejus loco infra post *δύναμιν* (versu insequenti) addendam praepositionem *εἰς*. Ceterum totum caput mendis scatet, quae ego de conjectura corrigere frustra conatus sum. — De sententia ipsa cf. Baurium, *Dreieinigkeitslehre* I, 152.
- 369, 15. *νομοῖς* conj. Cotel., *μόνοις* Cod.
- 369, 17. *τρεῖς* conj. Cot., *τρεῖς* Cod. Melius *τριπλῶς* vel *τρισσοῦς* vel *τρισσοῦθιν*. Praeterea haec Cotelarius pravissima interpunctione turbavit.
- 369, 19. Aliam hujus loci interpretationem proposuit Neander *gnost. Syst.* p. 396. Interpungit enim non post *καρδίαν*, sed post *εἶναι*, ut *ἄπειρον* praedicati locum obtineat.
- 369, 21. *ἐκτάσεις*] *ἐκστάσεις* Cod. hic et v. 29. 33.
- 369, 31. *τι*] leg. *τό*, probante Neandro, *gnost. Syst.* p. 397.
- 369, 35. *διὰ* addidi auctore Davisio. Retinet vulgatam lectionem Neander, l. c. p. 397., dum ad *τὴν μετουσίαν* supplet *διδούς*.

371, 1. ἢ Davisius, ἢ Cod.

ib. πάντων] πάντως conj. Davisius, dum non post αἱ ψυχαί, sed post ἀναπνέουσιν interpungit.

ib. ἀναπνέουσιν] ἀναπνέουσαι Cod.

371, 3. Leg. χειμῶνος ὄρη.

371, 4. ἀθάνατοι] forte praeponenda est distinctio, ut per hyperbaton referatur ad animas. Vel virgula ponenda post ἐλκόμενος. COTEL. Ego illam vocem a librario quodam adscriptam esse puto.

371, 23. τί φθονεῖ] de hoc dicendi genere Davisius confert Hom. 18, 12. (391, 24.)

ib. πρὸς τὸ] malim πρὸς τόν, propter αὐτόν, quod sequitur.

371, 30. τοὺς λοιποὺς] τοῖς λοιποῖς conj. Cotel., τῆς λοιπῆς (sc. δουλείας) conj. Davisius. Mibi scribendum esse videtur τοῦ λοιποῦ.

371, 31. μὴ φοβείσθω conj. Cotel., φοβείσθαι Cod.

373, 3. Usus requirit τοῦ — φόβου.

373, 12. ἀποκρίναι conj. Cotel., ἀποκρίνασθαι Cod.

373, 14. ἐναργεῖα] ἐνεργεία Cod. Vide 365, 6. annot.

373, 19. Malim θρόνητος coll. 365, 8.

373, 34. εἰ Davisius, ἢ Codex.

375, 7. ἐπιθυμοῦμεν] fort. ἐπεθυμοῦμεν.

ibid. ἐζητάσαμεν] ἐζητήσαμεν conj. Schliemannus Clem. p. 191. 569.

375, 15. ποιῇ] ποιεῖν Codex.

375, 21. Non legitur πρὸς in Turriani Epistola liminari ad Hosium, ubi locum citat. COTEL.

377, 5. δικάϊων] δίκαιοι Cod.

377, 15. θίγειν Cotel. At cf. Schaefer Gregor. Corinth. 990.

377, 23. τέταρτον ἔφη] τεταρτίωτον ἔφη Cod.

377, 28. σπουδαζόμενον Davisius, σπουδαζόμενα Codex.

377, 29. Matth. 16, 13 seqq.

379, 2. Post τεθείση Schliemannus Clem. p. 190. 569. addit καρδίᾳ, conjectura parum probabilis.

379, 3. Cotelarii interpretatio non potest constare cum textu graeco, nisi post ἐνεργοῦντος additur particula καί. At nihil mutandum. Tu verte: »qui operatur tantum, quantum meretur unusquisque sciens.«

379, 7. Num. 12, 6. Exod. 33, 11.

379, 14. εἰ dedi de conjectura: ἢ (sine accentu) Cotel.

379, 16. εἰ] ἢ scribit Schliemannus Clem. p. 192. 569. Idem versu insequenti legi vult ὅπτασις.

379, 18. ὅλη ἐν αὐτῷ] cf. Neander Kirch.Gesch. I, 2, 625. Hilgenfeld Hall. Allg. Litt.Ztg. Nro. 80. p. 659. Baur kanon. Evang. p. 363.

379, 24. Matth. 16, 18. et supra 11, 7.

379, 26. ἐλοιδορήσῃ Cotel.

379, 28. καταγνωσθέντος et καταγνωσμένων Cotel.

ib. καὶ ἐμοῦ] leg. καὶ μὴ. Cotelarii versio stare non potest.

379, 30. καταφύξεις] leg. καταφρονεῖς. Quod Cotelarius in versione dedit, id e graecis verbis non efficitur.

- 379, 30. ἐπεὶ] malim εἰ.
 381, 1. ἐναργείας Clericus, ἐνεργείας Cot. Cf. 365, 6. annot.
 381, 2. ἐναργεστέραν] ἀνεργεστέραν conj. Cotel. Debebat scribere ἀνενεργεστέραν. Ego malim ὀπτασίας ἐναργείαν.
 381, 16. Matth. 19, 17.
 381, 26. Matth. 5, 45.
 383, 20. Luc. 18, 18. Matth. 19, 17.
 383, 22. Adde δ' post αὐτοῦς.
 383, 24. ἐπὶ τὰς] ἐπιστάς Cod.
 383, 33. Matth. 11, 27.
 385, 3. Jerem. 3, 38.
 385, 5. γλώσσας conj. Cotel., quod recte improbat Davisius. Gentes enim, ait vir doctissimus, fuisse septuaginta, totidemque linguas, communis erat Hebraeorum sententia. De septuaginta nationibus conferas, quae Cotelarius adnotavit ad Recogn. II, 42. Gieseler, Entstehung der schriftl. Evang. p. 128. Schneckenburger, über den Ursprung des ersten kanon. Evang. p. 13. Egit praeterea de loco nostro Neander, gnost. Systeme p. 378.
 385, 13. ἐκείνου] ἐκείνων Cod.
 385, 17. Vult Simon Magus Deum creatorem esse filium ignoti Dei sui, patrem vero Jesu Christi nostri. CORNEL.
 385, 34. Adde εἰ post ταῦτα. Cf. 347, 11. annot. 403, 9. 407, 21.
 387, 1. Explanavit hunc locum contra Schliemannum Baurius Annal. Theol. Tubing. 1844, p. 552.
 387, 5. τῷ] τὸ Cotel.
 387, 6. βούληται] βούλεται Cotel. Cf. 363, 20. not.
 387, 9. ταῖς — βουλαῖς Davisius, τῆς — βουλῆς Cod.
 387, 14. οἷδας] nihil mutandum. Cf. Lob. Phryn. p. 236.
 387, 15. ἐποίησε] ἐποίησ Codex, ποιήσης conj. Cotel.
 387, 18. δύνῃ] Cf. Lob. Phryn. p. 359.
 ib. ἀγνοεῖς] ἀγνοῇ Cod.
 387, 29. φωραθεῖς Davisius, φωραθῆς Cod.
 387, 34. βούληται] βούλεται Cot.
 389, 14. οὐκ εἰ Davisius, οὐχι Codex.
 389, 16. νικημένου] fort. νικηφόρου.
 389, 19. αὐτοῖς conj. Cot., αὐτοῖς Cod.
 ib. χαλεπαίνεις conj. Cot., χαλεπαίνων Cod.
 391, 8. ἐπιστετυγμένα] ἐπιστετυχθέντα (sic) Cotel.
 391, 17. ὡς αὐθέντην αὐτοῖς scripsi de conjectura, ὡν αὐθέντης αὐτὸν Cod.
 391, 18. οὐδ' ὁ ἐστὼς κτλ.] Haec absque distinctione in Mscr. Id est: «neque stans, alteri oppositus et adversarius, staturus est.» Quem sensum ut potui expiscatus sum, partim ex orationis serie, partim ex aliis horum apocryphorum locis, Hom. 2, 22. 24. 3, 2. 18, 1. Epit. c. 25. Recogn. 2, 7. 3, 47. CORNEL. Mihi quidem, coll. praesertim loco Hom. 2, 22. (61, 13. 14. 63, 21.), nostra sic videntur esse restituenda: οὐδ' ὅτι (vel etiam ὅτι σὺ coll. 387, 29. 30.) ὁ ἐστὼς στηρόμενος αἰεὶ καὶ μὴ κεισόμενος (vel πεσούμενος).

- 391, 29. δῆ] δὲ Cot.
- 391, 32. ἀποκαλύψει Davisius coll. 383, 35. 393, 6.: ἀποκαλύψει Cod.
- 393, 2. τὸν δαβὶδ] τοῦ δαβὶδ Cod.
- 393, 3. Leg. ἐγγνωστός. Idem proposuit Schliemannus Clem. p. 200. 569.
- 393, 17. κρείττονες] κρείττονος Cod. Fort. legendum οὗτοι πάντες
τὰ κρείττονα κτλ.
- 393, 20. οἷς] ὡς conj. Davis.
- 393, 26. Matth. 11, 25. Credner, Beitr. I, 313.
- 393, 33. Ps. 77, 2. Matth. 13, 35. De Jessaja cf. Credner, Beitr. I, 303.
ib. ἀνοίξω] ἀνοίξον Cod.
- 395, 3. ἄτινα] ἄτινα οὐκ Cod.
- 395, 4. Recte vidit Cotelarius, post εἶπε γάρ addenda esse haec: ἀπὲ-
κρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καί, coll. verbis sequentibus et Matth. 11, 25. Luc.
10, 21. Hom. 8, 6. (199, 17).
- 395, 10. Luc. 11, 52.
- 395, 14. Matth. 7, 2.
- 395, 15. ὁ Davisius, τὸ Cotel.
- 395, 16. Luc. 8, 18.
- 395, 19. Esaj. 40, 26. 27.
- 395, 24. Deut. 30, 15.
- 395, 26. Matth. 7, 13. 14.
- 395, 28. Luc. 18, 18. Matth. 19, 17.
- 395, 30. Es. 1, 3.
- 397, 12. Θεοῦ] vid. 303, 15. not.
- 397, 13. ἀμετάθετοι conj. Cot., ἀμετάθετον Cod.
- 397, 17. λέγοι] λέγων Cod.
- 397, 22. Marc. 12, 24. Hom. 2, 51. 3, 50.
- 399, 7. ὅτι] ὅτι ἂ Cod., ὅτι ἂν conj. Cot.
ib. ᾗ] εἰ Cod.
- 399, 8. τοῦ δέ] leg. τὸ δέ.
- 399, 10. τυγχάνη] τυγχάνει Cod.
- 399, 13. τὸν αὐτόν] fort. τοῦ αὐτόν.
- 399, 19. ἀποδέξεται] ἀποδέξηται Codex bis.
- 399, 21. εὐφρόσης] cf. Lob. Phryn. p. 721.
- 401, 2. τῷ] τὸ Cot.
- 401, 10. ὁρθηαίτερον] ὁρθητέρον Cod.
- 401, 29. Marc. 1, 13.
- 401, 31. Matth. 12, 26.
- 401, 32. Luc. 10, 18.
- 401, 33. Matth. 13, 39.
- 403, 1. μὴ δότε κτλ.] Testimonium forsan ebionitici evangelii, affine dicto apostolico: μήτε διδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ Ephes. IV, 27. Equidem observavi, nec in Clementinis nec in Recognitionibus Paulum apostolum citatum inveniri.
- CORXL. De dicto illo vide, quae nos exposuimus Nachapost. Zeitalt. II, 391.
- 403, 2. Matth. 5, 37. Jac. 5, 12.
- 403, 4. Matth. 6, 13.

403, 5. Deleto εἶπε haec sic exhibenda: καὶ ἄλλη που ὑπέσχετο τοῖς ἀσθενοῦν· ὑπάγετε κτλ. Locus est Matth. 22, 13. 25, 30. 41.

403, 17. Addidi οὐχὶ post ἀλλ', auctore Davisio.

403, 26. εἰ] ἡ Cod.

403, 29. Excidisse videtur οὐ post ζητεῖν.

405, 1. [ἡ] Superiores Codicis Regii orae ad hunc finem lacerae sunt usque ad scripturam. Pauca ergo, quae deerant supplere et uncis inclusi. Praesens autem locus videri queat mutilus, si conferatur cum simili cap. 9. COTEL.

405, 11. ἡ μὴ scripsi de conjectura, ἐπὶ Codex, ἐπεὶ conj. Cotel.

405, 12. ὁ κρείττων conj. Cotel., ὁ κρεῖττον Cod.

405, 13. ἀναιρεῖ Cotel.

405, 15. Cotelierius haec vertit, quasi post πεφνκοτε addi voluerit μῆ.

405, 20. κατορθοῦν Cotel.

405, 22. κρείττων] κρείττω Cod.

405, 24. διαλεχθῆς conj. Cotel., διαλεχθεῖς Cod.

405, 25. τότε conj. Cot., πότε Cod.

405, 29. βούλη] non ausus sum mutare hanc formam etsi soloecam. Simili modo habemus οἷη 407, 14. Quid? si nostro loco βούλη esset sub-junctivus? Cf. 353, 9. annot.

405, 33. ἀφεῖς] ἀφεῖς Codex, ἀφῆς (sic) conj. Cot.

ib. ἡγεμόνι conj. Cotel., ἡγεμόνα Codex.

405, 35. σὸν] fort. σου.

407, 9. τοσοῦτον] τοσοῦτος Cod.

407, 11. Matth. 12, 34.

407, 14. ἡ] ἡ Cot.

407, 15. μὴ δὲ καὶ] malim μὴδὲ σὺ.

409, 1. γεγέννηται] γενέσθαι Cod.

409, 4. [ἡ] scripsit Cot. in prima editione: postea legi voluit ἐκ, quum in Macr. post θεοῦ appareat ἐ cum initio litterae κ.

409, 12. γεγέννηται conj. Cot. Atque haec scriptura habetur 409, 27 seqq. 411, 10. seqq.

409, 16. Post ἀγαθοῦς adde τε καὶ κακοῦς, id quod recte vidit et ver-tendo expressit Cotelierius.

409, 24. γεγέννηται conj. Cotel.

409, 27. γεγεννησθαί] legendum γεγεννημένοι, aut etiam θειὸν mu-tandum in αὐτόν (sc. τὸν πονηρόν).

409, 30. μὴν] μὲν Cotel.

411, 1. περὶ Davisius, πρὸ Cot.

411, 7. τὸ ἀσυγκρίτως dedi de conjectura; coll. v. 6 et 25, τῷ ἀσυγ-κρίτῳ Codex.

411, 16. τῶν] τὰ Cod.

411, 21. Malim ἀγέννητός.

411, 24. πάντα addidi ex conjectura Cotelarii.

411, 28. οὐθ' ἐν] οὐθ' Cotel. | ἔχουσιν] ἔχει Cod.

411, 29. Hoc pertinet ad illud adulterii genus, quod Recognitionibus

insertum fuisse dicit Rufinus in opusculo de adulteratione librorum Origenis, »ut naturam Diaboli caeterorumque Daemonum non propositi voluntatisque malitia, sed excepta ac separata creaturae produxerit qualitas.« Neque vero dubito, quin per Rufinum novo adulterio vetus obductum fuerit. Eum vide Recogn. 8, 55. 56. COTEL.

411, 30. ἔχον] ἔχων Cod.

411, 33. ὡς reposui ex conjectura. οὐθ' (sine accentu) Cotel.

413, 2. ἔχει] τὴν Cod.

413, 3. ἀγνωσὼν οὖν] ἀγνοούντων (deleto puncto post ἐξουσίαν) conjectavit et vertendo expressit Cotelarius.

413, 6. προαιρετικὴν supplet Davisius, προαίρεσιν suppleverat Cotel.

413, 23. εἰ] εἰς Cod.

413, 26. αἰδιῶ κτίσει] αἰδιῶ κτήσε conj. Cotel., αἰδιόρητε conj. Davisius. Ego malim δι' αἰδιόρητα.

40
ἀσβεβία
41
41
4
4
4
usque
Praes
Corte

S
j

- ἰσκόπος, *non observatus* 321, 6.
 ἰσμός 153, 27.
 ἰσλας 47, 28. 61, 4. 65, 18 seqq. 127, 33. 197, 5. 275, 12. 303, 32.
 309, 7. 313, 6.
 ἰσὺν 111, 25.
 ἰσ, ἄλλες 9, 10. 17, 27. 131, 24. 185, 24. 273, 6. 311, 4. 313, 15.
 327, 28. 341, 14.
 ἰσάνδρεα 33, 27. 49, 16. 61, 9.
 ἰσξανδρεὺς 131, 27.
 ἰσξανθρος 183, 4.
 κισβιάδης 157, 19.
 ἰσκήνη 153, 23. 157, 10.
 ἰσκαλθεία 153, 26.
 ἰσκατέλητος 111, 11. 21.
 ἰσμορραῖοι 111, 3.
 ἰσπελος 155, 20.
 ἰσήτος 53, 4. 145, 20. 157, 31.
 ἰσμήκλας 155, 19.
 ἰσμπετρίτη 157, 3.
 ἰσμπετρίων 153, 24.
 ἰσμφίων 153, 23.
 ἰσγαγενῶν 7, 5. 191, 25. 267, 7. 10.
 ἰσγαγένησις 7, 3. 273, 14.
 ἰσγνωρισμός 293, 11. 313, 4. 331, 21.
 ἰσναίτιος 339, 9.
 ἰσνανίας 47, 27.
 ἰσνάταισις 21, 9. 23, 17. 95, 6. 97, 32. 127, 21. 255, 7. 369, 26 seqq.
 ἰσναπολεῖν *in memoriam revocare* 361, 13.
 ἰσνατυποῦσθαι 329, 21.
 ἰσνδρέας 279, 21.
 ἰσνελλιπῶς 103, 21.
 ἰσνεοδοιάστως 53, 20. 227, 5.
 ἰσνεπισχέτως 141, 27.
 ἰσνθυποφέρειν 29, 21.
 ἰσννοβιῶν 131, 28. 165, 19. 185, 12. 193, 3. 329, 31. 331, 14. 18.
 ἰσνοικονόμητος 61, 31.
 ἰσνομος 3, 25. 229, 4.
 ἰσντάραδος 275, 11. 293, 26.
 ἰσντεξετάζεσθαι *τινι*, *certare cum aliquo*, 131, 19.
 ἰσντιόπη 153, 22.
 ἰσντιόχεια 273, 32. 275, 6. 293, 17. 331, 18. 341, 18.
 ἰσντιπάθειαι, αἰ 105, 7.
 ἰσντίπνοιαι 21, 17.
 ἰσντιπυνθάνομαι 73, 34.
 ἰσντισθένης 157, 20.
 * ἰσντισυγία 101, 33.

- ἀντιτυπία 371, 14.
 Ἀντίχριστος 57, 30.
 Ἀντώνιος 61, 7.
 ἀνυπερθέτως 511, 26.
 ἀνώτατος 61, 11. 15. 63, 25. 83, 9. 87, 29. 175, 23. 231, 27. 359, 14.
 363, 7. 381, 4. 11.
 ἀνωφέλητα 33, 9.
 ἀπανουργος 57, 4. ἀνατοίργως 35, 11.
 ἀπαξοπλώς 271, 10. 301, 33.
 ἀπαρβλήτως 75, 16. 367, 5. 399, 11.
 ἀπαρσκεινιάσως 55, 6.
 ἀπαρχή 11, 8. 13, 21. 111, 17. 257, 23.
 ἀπεμπολᾶν 17, 28.
 Ἄπεις 239, 32.
 ἀπόγειος 21, 19.
 * ἀποκνήμα 169, 33.
 Ἀπόλλων 137, 19. 155, 11. 18. 175, 31.
 ἀποναρκαῖν 39, 16.
 * ἀποσχολεῖν τινα τινος *detinere aliquem de aliqua re* 15, 15. 305, 52. τινα εἰς
 τι *avocare aliquem ad aliquid* 27, 2. 39, 3.
 ἀποτελεσματικός 325, 17.
 Ἀππίων 131, 26. 33 seqq. 141, 34 seqq. 145, 12 seqq. 163, 22. 165, 19.
 185, 12. 193, 3.
 ἀπροσδεής 77, 15.
 * ἀπρόγνωστος 105, 25.
 Ἄραδος 283, 26.
 Ἄργος 157, 29.
 Ἄρης 161, 15. 181, 30.
 Ἀριάδνη 157, 5.
 Ἀρίστιππος 157, 24.
 Ἀρκάς 153, 29. 157, 9.
 ἄρπη 137, 24. 167, 7.
 ἄρρενόθηλος 171, 11. 175, 16. 295, 33.
 * ἄρρενόμιξις 179, 18.
 * ἀρρήτοργεῖν 137, 28.
 ἀρρητοργία 179, 18.
 Ἄρτεμις 173, 20.
 Ἀσκληπιός 153, 25. 155, 21. 181, 30. 185, 1.
 Ἄστρα (?) 161, 14. Cf. annot.
 αὐλία 125, 20.
 ἀσχολεῖσθαι 15, 22. 33, 25. 49, 1. 7. 561, 12. 565, 22.
 ἀσχόλημα 15, 10.
 ἀσχολίαι *negotia* 25, 8. 261, 26.
 Ἄτλας 161, 5.
 Ἄτρα 161, 14. annot.
 αὐθέντης, *anctor*, 391, 17.

αὐτεξούσιος 55, 25.

αὐτογέννητος 355, 7. 12.

* ἀφελλινίζεσθαι 311, 17.

Ἀφροδίτη 137, 33. 157, 24. 161, 15. 167, 9. 29 seqq. 175, 27. 175, 32.
177, 14. 26. 181, 30.

Ἀχελῷος 153, 31.

Ἀχεροσία λίμνη 161, 13.

Ἀχιλλεύς 155, 21. 177, 9. 183, 3.

ἄψευστεῖν 97, 25.

B.

Βαβυλών 353, 6.

Βαβυλώνιοι 215, 2. 32.

Βαλανίαι 303, 22. 29.

Βαρνάβας 35, 2. 39, 8. 41, 5. 49, 16.

βεβαιοῦν τι εἰς τοῦν 29, 2.

Βενιαμίν 47, 26.

Βερνίκη 127, 33. 131, 1.

Βηριτύς 189, 26. 191, 35. 195, 15. Βηρύτιος 195, 6.

Βίβλος 195, 8. 15. Cf. 195, 8. annot.

βόθυνος 5, 23.

βοσκολεῖσθαι ἐλπίσιν 283, 9.

Βράγχος 155, 19.

Βύβλος 195, 8. annot.

Γ.

Γάβαλα 303, 30.

Γανυμήδης 167, 30. 155, 17. 157, 6.

Γαριζεῖν 61, 16.

γέννα 363, 29.

γίσεις (= εἰμαρμένη) 135, 24 seqq. 323, 6 seqq. 329, 28 seqq. Cf. 135,
23. annot.

γενικός 95, 23.

γεννητοὶ γυναικῶν 57, 21. 95, 20. 27. 115, 8.

Γῆ 167, 4.

γηγενής 153, 33.

γίγατες 205, 22. 207, 20.

Γετθαί 41, 2. Γετθαί 61, 8.

γλίχεσθαι 41, 11. 93, 7. 219, 5. 295, 31.

γνόφος 77, 17. 111, 18.

Γυμόρραι 101, 13.

γονυκλινής 83, 1.

γυμνητεύω 23, 4.

Δ.

Δαβίδ 393, 2. 4.

Δαιμονᾶν 35, 34. 247, 7. 314, 12. 361, 20.

Δανάη 153, 27. 157, 9.

Δαναός 147, 35.

- Δάφνις* 156, 22.
Δελφίς 157, 2.
Δευκαλίων 57, 12.
δευτερεΐα (*δευτεραῖα*), τὰ 17, 4.
Δημήτηρ 137, 32. 157, 33. 167, 6. 173, 28.
δημιουργημα 169, 51.
δημιουργία 55, 50. 181, 5.
δημιουργός 45, 12. 77, 29. 105, 29. 107, 32. 157, 4. 235, 32. 255, 14.
 337, 12. 359, 15. 563, 14. 565, 4. 369, 9. 381, 3. 15 seqq. 391,
 3. 34. 393, 53 seqq. 395, 52. 399, 19. 401, 16 seqq.
διάθεμα τῆς γενέσεως 325, 25.
διάκονοι 15, 19. 19, 25. 21, 15. 31. 125, 30. 127, 13. 275, 2.
διαλεκτική τέχνη 35, 6.
διαμαρτυρία 7, 33.
διαφωνεῖν, evanescere, extinguī, 225, 11. 24. 277, 17. 307, 27. 34. 309, 10.
 329, 8.
διθάλασσοι 21, 21.
Δίκη 157, 10.
Διογένης 157, 22.
Διόνυσος 137, 19. 155, 5. 11. 20. 157, 4. 33. 161, 16. 167, 23. 173,
 22. 28. 185, 2.
Διοσπολίτης 131, 28.
διπρόσωπος 69, 19.
διχόνοια 19, 18.
δοκιμή 83, 18. 85, 7. 9.
δονούμενος ἐλπίζει 33, 24.
Δρύοψ 155, 23.
δυσίκως 69, 28.
δυναστεία 131, 15. 22.
 * *δυσαρξώστως* 145, 6.
δυσέκλυτος 33, 22.
δυσμετάβλητος 139, 20.
 * *δυσσυνειδησία* 91, 5.
 * *δυσσυνειδήτως* 31, 7. 73, 24.
Δωδώνη 137, 33. 153, 22. Cf. 137, 33. annot.
Δωσίθεος 63, 2 seqq.

Ε.

- εαρινή τροπή* 31, 15. 19.
ἐβδομάδος τὸ μυστήριον 369, 30.
ἐβδομήκοντα, οἱ 3, 7. 18. 5, 18. 73, 14. 111, 30. αἱ *ἐβδομήκοντα*
γλῶσσαι 385, 4.
Ἑβραῖοι 11, 2. 35, 1. 197, 33. 247, 16. 273, 22. 385, 7. 11.
ἐγχρονίζειν 119, 17.
εἰδέα 65, 9. 225, 9. 15. 23. 351, 1. 3. 9. 357, 10. 361, 30. 31. 375, 32.
Ἐλεΐθουα 153, 17. annot.
εἰλεῖσθαι 103, 18.
Εῖμα (?) 153, 33.

- εἰμαρμένη 135, 23.
 εἰσαγωγή 43, 7.
 ἐκδικεῖν τι, propugnare pro aliqua re, 29, 3. 5. 43, 22. 24. 101, 22.
 365, 1. 367, 16. 389, 16. 391, 1.
 ἐκδίκησις 363, 34.
 * εἰσειρρίσκειν 87, 25.
 * ἐμβαθρύνεσθαι 361, 29. 371, 14.
 ἐκβράζειν 207, 10. 265, 16. 283, 4.
 ἐκκλησία 3, 1. 11, 2. 6. 22. 13, 6. 17, 6. 7. 19, 4. 21, 11. 25, 8. 23.
 125, 8. 17. 26. 125, 3. 23. 127, 14. 26. 189, 23. 191, 33. 273,
 15, 22. 275, 3. 315, 22. 379, 25.
 * ἐκνυμφεύειν 155, 6.
 ἐκπερινοστεῖν 177, 30.
 "Εκτωρ 183, 2.
 * ἐλευθεροτροπεία (?) 133, 2.
 Ἐλήνη 61, 30. 63, 23. 155, 1. 157, 8. 167, 33.
 Ἐλίξερος 47, 24.
 Ἐλισσαῖος 47, 25.
 Ἐμμανουήλ 353, 17.
 * ἐμπερίτομος 5, 31.
 ἐμπρόθεσμος 91, 9. 93, 22.
 ἐνάργεια 365, 6. 7. 373, 14 seqq. 381, 1.
 ἐναργής 381, 2.
 ἐναργῶς 67, 16. 373, 16 seqq.
 * ἐνδομοιχεῖν 251, 19. annot.
 ἐνδομυχεῖν 217, 29. 221, 3. 227, 4. 239, 30. 251, 19. 255, 25. 259, 17.
 261, 26. 349, 30.
 Ἐνδυμίων 155, 11.
 ἐνεργητικός 95, 16.
 Ἐνώχ 363, 16. 393, 9.
 ἐξεταστικός 45, 15.
 ἐξοδεύω 3, 12.
 ἐπαναφορά 159, 24.
 * ἐπαμρος 23, 20.
 ἐπανυρεῖσθαι 7, 17.
 ἐπαναχέω 169, 22.
 * ἐπάσκησις 63, 2.
 ἐπιγράφειν τινά, referre aliquid ad aliquem, 225, 9 seqq. 253, 20. 22. 283, 20.
 ἐπιγρ. τι 225, 22.
 Ἐπίδαυρος 181, 31.
 ἐπιδικάζεσθαι τινος, appetere aliquid, 25, 5. 253, 12.
 ἐπιθολοῦν 43, 11.
 Ἐπίκορος 131, 29. 157, 23. 309, 27. Ἐπικούρειος 341, 20.
 ἐπίσκοπος ἐπισκόπων 11, 1.
 ἐπιτεταμένως 37, 23.
 ἐπιφαινεσθαι τινα, invisere aliquem 17, 33. 19, 34. 249, 29. 301, 33.

- ἐπιχορηγεῖν 93, 2.
 ἐπτά στῦλοι 393, 15.
 Ἐριε 167, 26. 177, 12. 21.
 Ἐρμαφρόδιτος 155, 20.
 Ἐρμῆς 155, 10. 22. 161, 15. 167, 30. 177, 13. 15. 181, 29.
 Ἐρμούπολις 161, 15.
 Ἐρσαῖος (?) 153, 32.
 Ἐρως 151, 8 seqq. 153, 21. 159, 14. 161, 28.
 Ἐσπερίδες 167, 27. 177, 22.
 ἔστως 61, 12. 63, 14 seqq. 391, 18. 393, 23.
 * ἐτεροκλινία 21, 30.
 εὐρίπιστος 141, 3.
 Ἐυρῶαλη 157, 3.
 Ἐυρυμίδουσα 153, 31.
 Ἐυρυσθεύς 155, 24.
 Ἐυρώπη 153, 29. 157, 7.
 εὐσυνειδησία 371, 16.
 εὐσυνειδήτως 71, 32.
 εὐφρασία 17, 9.
 εὐχρηστέϊν 89, 16. 257, 4.
 ἔφαπλοῦν 77, 33. 263, 10.
 Ἐφέσιος 289, 22.
 ἐφοδιάζειν, *instruere aliquem*, 3, 21. 15, 23. 73, 10. 15. 281, 23. 353, 23.

Z.

- Ζάκυνθος 155, 18.
 Ζακχυῖος 47, 22. 59, 30. 71, 20. 99, 23. 121, 17. 127, 1. 309, 34.
 359, 32. 365, 12.
 Ζαχαρίας 47, 27.
 Ζεὺς, Διός, Ζῆνα, 137, 18. 22 seqq. 143, 23. 151, 30. 33 seqq. 157,
 5. 30. 159, 1. 161, 12. 23. 167, 14 seqq. 171, 35. 173, 4. 12.
 175, 24. 177, 1. 179, 30. 181, 25. 183, 12.
 Ζῆθος 153, 23.
 Ζήνων 157, 25.
 Ζωροάστρης 215, 5. 13.

H.

- * Ηβη 153, 17.
 Ἡλίας 57, 19.
 Ἡλιος 161, 14. 181, 28.
 ἡμεροβαπτιστής 61, 25.
 Ἡρα 137, 32. 153, 16. 18. 157, 30. 167, 28. 173, 13. 17. 177, 12. 14. 23.
 Ἡρακλῆς 157, 19. 153, 25. 155, 23. 157, 10. 177, 29. 183, 1.
 Ἡσαῖος 393, 33. 395, 30.
 Ἡσαῦ 57, 16.
 Ἡλόδοτος 169, 13. 17.
 Ἡφαιστος 153, 10. 155, 21. 215, 35.

Θ.

Θαλάσση 153, 20.
 Θιά (leg. *Θεία*) 167, 6.
 Θεμέλιος 11, 7. 379, 24.
 Θέμις 157, 10. 167, 6.
 Θεοβούλητος 11, 18. 45, 28.
 Θεογονία 'Ησιόδου 169, 13.
 Θεολογίαι, αἱ 83, 11.
 Θέρσης 153, 22.
 Θέστιος 155, 1.
 Θέτις 167, 24. 177, 1.
 Θῆβαι 161, 16.
 * Θολοτικός 173, 23.
 Θρήκη 161, 15. 181, 30.
 Θρυλλεῖν τινα 57, 2.
 Θρύλλος 39, 8.
 Θωμάς 47, 24.

I.

'Ιακώβ 57, 17. 81, 19. 117, 4. 197, 26. 353, 16. 363, 17. 393, 11.
 395, 19.
 'Ιάκωβος 5, 26. 9, 11. 25, 16. 273, 21. ἐπίσκοπος 3, 1. 9, 22. ἐπί-
 σκοπος ἐπισκόπων 11, 1.
 'Ιαμμηνοί 47, 27.
 'Ιαπετός 167, 5.
 ἰδιολογεῖσθαι 133, 27.
 ἰδιώτης 53, 3. 139, 3. 343, 1.
 'Ιερεμίας ἐν τοῖς Θρήνοις 385, 3.
 'Ιερουσαλήμ 61, 16. 273, 22.
 ἱεροφάντης 29, 29.
 ἰλιγξ 21, 24. 169, 25. 28.
 'Ιλιθῆα 153, 17. v. annot.
 'Ιλιον 183, 3.
 'Ιμαλία 153, 33. annot.
 ἰνδαλμα 131, 3.
 'Ιξίων 29, 19. 147, 34. 161, 7.
 'Ιόκαστος 155, 23.
 'Ιοῖδα 113, 18.
 'Ιουδαία 31, 18. 35. 33, 12. 13. 20. 27. 31. 39, 14. 20. 33.
 'Ιουδαῖοι 31, 19. 105, 21. 133, 4. 137, 3. 141, 30. 143, 14. 145, 21.
 163, 18. 23. 189, 4. 223, 25. 259, 32. 309, 20. 343, 2. 345, 16.
 347, 13 seqq. 349, 19. 353, 24. 393, 1.
 'Ιούστα 59, 8. 127, 35. 309, 21.
 'Ιππόλυτος 155, 21.
 'Ισαάκ 57, 15. 117, 4. 197, 26. 363, 17. 393, 10.
 ἰσάγγελος 377, 6.
 'Ισμαήλ 57, 15.

ἰσοδύναμος 413, 22.

Ἰσραήλ 117, 27. 347, 28. 385, 4. 395, 18. 31.

ἱστορεῖν τι, videre aliquid, interesse alicui rei, 33, 35. 39, 21. 65, 22.
67, 16. 69, 24. 123, 16. 695, 17. 211, 33. 213, 1. 229, 5. 291, 32.
293, 13. 325, 23. 343, 18. 407, 4.

ἱστορία inspectio 283, 28. 285, 1.

Ἰωάννης 61, 25. 63, 2.

Ἰωνᾶ 271, 28.

Ἰωσήφ 377, 17.

Ἰώσηφος 47, 23.

ἰῶτα 5, 7. 115, 5.

K.

Κάδμος 155, 5.

καθίδρα 3, 8. 5, 18. 11, 26. 13, 13. 13, 27. 25, 13. 24. 93, 11. 18.
119, 20. 121, 20. 125, 31. 269, 13.

Καὶν 57, 11. 97, 10. 109, 19. 409, 18.

Καيسάρεια Στρατωνος 39, 33. 45, 6. 129, 5. 185, 9. 277, 35. 309, 17.

* κακοπραξία 19, 2. 19.

κακουχεῖν 55, 1. 299, 25. 301, 6. 303, 6.

κακουχία 69, 32. 219, 13. 15. 279, 23. 299, 8. 11. 307, 24.

Καλλιστώ 153, 28. 157, 1. 9.

κάνθαρος 267, 35.

κανὼν προφητικός 57, 3. κανὼν τῆς συζυγίας 57, 33. 69, 26.

καρδία, ἡ τοῦ ἄνω καὶ κάτω 369, 13. 19.

Καρκά (leg. Κάρφαί) 161, 14. Κάραι 181, 29. Cf. 161, 14. annot.

Κασσιόπεια 153, 24. annot.

Κάστωρ 155, 2. 157, 7.

καταγοητεύειν 129, 25.

καταιγίς 103, 27.

κατασιωπᾶν, ad silentium redigere, 35, 33.

καταστερίζειν 155, 33. 157, 1. 161, 2 seqq.

κατεγνωσμένος 379, 28.

κατενεχυράζειν 209, 33.

κατηχητής 127, 13.

κατηχοῦντες, οἱ 21, 3. 16.

Κανκάσια ὄρη 161, 5. 181, 23.

κεφαλαί 5, 7. 115, 5.

κήρυγμα 3, 25. 53, 32. 271, 26. 273, 21. 275, 10. 379, 26. κηρύ-
γματα 3, 4. 19. 5, 15. 29. 7, 10. 22. 9, 2. 25, 30.

Κινύρας 155, 18.

Κλήμης 11, 1. 24. 13, 29. 17, 15. 21, 7. 23, 13. 27, 1. 41, 13.
43, 4. 47, 18. 49, 16. 59, 4. 65, 19. 69, 15. 75, 6. 79, 9.
81, 31 seqq. 129, 5. 133, 1 seqq. 145, 15. 165, 24. 197, 5.
277, 14. 279, 6. 291, 12. 28. 303, 20 seqq. 321, 5. 327, 26. 333, 35.

Κοῖος 167, 5.

Κόρη 173, 28.

πραμαῖος (?) 171, 19.
Κρῖος 167, 5.
Κρηῖτες 181, 28.
Κρηῖτη 161, 13.
κρόμμυον 239, 33. 241, 16.
Κρόνιος 153, 34.
Κρόνος 137, 23. 143, 23. 153, 21. 161, 9. 22. 167, 6 seqq. 171, 1. 31.
 173, 1. 175, 20. 27. 181, 24.
κυνὸς οὐρά 157, 2.
κνοφορεῖν 81, 16. 91, 28. 93, 35.
Κυπάρισσος 155, 19.
Κύπρις 153, 21.
Κύπρος 161, 15. 181, 30.
Κύτος 153, 34.
κώνωψ 35, 17. 30.

Λ.

Λάζαρος 47, 25.
λαϊκὸς 15, 17.
Λαῖς 157, 22.
Λακεδαιμόνων 157, 18
Λαμία 155, 3.
λαμπυρίς 171, 14.
Λαοδίκεια 275, 27. 303, 31.
Λαόνις (?) 155, 20.
λάχανον 279, 15.
λειποτάκτης 19, 28. 23, 30.
Λευκή 183, 3.
Λήδα 155, 1. 157, 8. 183, 11.
λήμα 107, 19.
λήμμα 27, 29.
λιθοβολεῖν 353, 2.
λιποτακτεῖν 259, 35.
λογιστεύειν 105, 3.
Λυκάων 153, 28.
λίσσα 49, 3. 125, 6. 139, 30. 141, 24. 267, 18.
λυσοοῦν 315, 3.
λυσοώδης 243, 27.

Μ.

Μακεδών 183, 4.
μάνδρα 125, 26.
Μαριάμ 379, 6.
Μαροόνης 195, 21. 201, 2. 273, 35. 275, 4.
ματαιοπονείν 29, 12.
Ματτιδία 281, 16. 303, 20. 319, 7. 327, 26.
 * *μαφόριον* 335, 20.
μέθυσος 81, 16.

Μεσοποταμία 181, 28.
Μεστρέμ 215, 1. Leg. *Μεσραιμ*. Vid. not.
μεταρρύθμιζω 3, 13.
μετουσία 95, 18. 369, 10. 35.
Μήτις 137, 29. 153, 17. 161, 12. 167, 22. 173, 6. 181, 14.
Μίδρας 173. 32.
Μίνως 151, 30. 153, 30. 157, 4.
 * *μισοϊουδαῖος* 145, 24.
Μιχαῖας 47, 24.
Μνημοσύνη 155, 4. 167, 6.
μοναρχία 3, 10. 83, 23. 87, 18. 27. 119, 11. 121, 3. 13. 213, 23.
 237, 9. 14. 239, 23. 341, 19 seqq.
μοναρχικὴ ψυχὴ 75, 32. *μοναρχικὸν φρόνημα* 163, 35. *μοναρχικὴ θρησκεία*
 195, 7.
μονοειδής 101, 30.
Μοῦσαι 155, 4.
Μυρμιδῶν 153, 32.
μυσαρὸς 91, 29. 95, 1.
Μωσῆς 3, 7. 81, 21. 111, 25. 115, 25. 265, 5. 353, 18. *Μωυσέως* 5,
 4. 17. 7. 2. 69, 34. 73, 13. 93, 12. 111, 29. 125, 31. 199, 7.
 269, 13. 383, 14. *Μωυσεῖ* 111, 7. 197, 33. *Μωυση* 363, 18. 379, 8.
Μωυσία 113, 1. *Μωυσην* 111, 35. 113, 4. 199, 10. 23. 395, 24.

N.

Ναβουχοδονόσορ 113, 3. 377, 18.
ναρκαῖν 3, 14.
 * *ναυστολόγοι* 21, 16. 31.
ναντιᾶν 23, 6.
 * *ναυφράγιον* 283, 3. 14. 287, 16. 293, 34. 295, 4. 303, 25. 333, 30.
Νεβρωῖδ 215, 4. 13.
νεκρομαντεία 29, 31.
Νέμεσις 153, 35.
Νηρείς 177, 1. 6.
Νικήτης 47, 28. 65, 18 seqq. 127, 33. 197, 5. 275, 12. 303, 31.
 309, 7. 12 seqq.
Νινευῖται 271, 26.
νομὴν λαβεῖν 17, 1.
νόμιμος 3, 24. 59, 20. 375, 21.
νοσοποῖός 23, 7.
Νυκτεὺς 153, 22.
νύμφη 13, 34. 17, 6. 99, 8. 127, 26. 303, 13.
νυμφίος 17, 8. 99, 8. 13. 303, 14. 315, 25.
Νῶς 81, 16. 213, 27. 363, 17. 393, 9.

Ξ.

Ξόανον 83, 20. 215, 23. 217, 5. 223, 9 seqq. 245, 13.

Ο.

Ὀδρῦσης 155, 22.

* ὀλκότερος 223, 19. ὀλκότετος 175, 23.

* ὀλκότης 171, 27.

ὀλόκαυμα 117, 20.

Ὀμηρος 169, 8.

ὀμιλία 11, 27. 21, 20. 25, 6. 25. 45, 8.

ὀμοδίατος 187, 20. 209, 17. 331, 27.

ὀμοεθνος 3, 10. ὀμοεθνής 39, 15.

ὀμοτράπεζος 187, 23.

ὀμόφυλος 3, 5. 5, 16.

Ὀπούντιοι 183, 4.

ὀπτασία 365, 6. 8. 373, 15 seqq.

ὀράματα καὶ ἐνύπνια 373, 15 seqq. 399, 1.

Ὀρθωσία 275, 8.

ὀρμᾶσθαι ἀπὸ τῶν αὐτῶν 7, 27. ὀρμώμενος ἐκ παιδείας νοσμηκῆς 35, 12.
137, 20. 139, 4.

Ὀρφεύς 155, 20. 169, 16 seqq. 171, 12 seqq.

Ὀσιρις 173, 26.

Ὀσπία (?) 153, 31.

Ὀυρανός 137, 24. 153, 20. 167, 3. 7.

οὐσῖαι τέσσαρες 411, 26. 413, 12.

* οὐσιωδῶς 403, 35. 409, 1.

* ὀφιωθεῖς 69, 33.

ὀχαιοί 239, 34.

Π.

* παγίδευμα (= παγίς) 15, 34.

Παλικοί 153, 32. annot.

παλμός 173, 8.

Παλλάς 173, 9. 18.

πάλλεσθαι 173, 10. 289, 18. 305, 26.

Πάλλος 303, 30.

παμμήτωρ 63, 26.

Πάν 155, 21.

πανδοχεῖον 277, 12.

παντοπαθής 135, 19. 137, 15. 165, 7.

παράδεισος 105, 33. 345, 22.

παρακαταθήκη 7, 32. 19, 8.

παρακατατίθεσθαι 7, 27. 30.

Παργαῖος 153, 34.

παρεδρία 67, 33.

παρεμβολή, castra, 227, 27.

παρεμπεπλεγμένος 15, 9. παρεμπλέκειν 181, 5.

παρθένος (sidus Virginis) 157, 9.

Πάρις 167, 31. 177, 15.

παρολκή 33, 21.

- παροριστής 337, 19.
 Πάρος 155, 5.
 Πάτραι 181, 29. Cf. 161, 14. annot.
 Πάτροκλος 183, 3.
 Πέλοψ 155, 17. 161, 24.
 πεπρωμένη 323, 13. 26.
 περιβόλαιον 337, 24.
 περιστήριγμα 177, 4.
 περιχαράκω 91, 14.
 Πέρσαι 215, 2. 17. 28.
 Περσεύς 153, 28. 155, 22. 157, 9.
 Περσεφόνη 137, 34. 155, 6.
 Πέτρος 3, 1. 5. 28. 11, 8. 39, 35. 69, 25 seqq. 83, 1 seqq. 99, 26 seqq. 133, 4. 185, 10 seqq. 247, 21 seqq. 303, 19 seqq. Πέτρος στερεά πέτρα 379, 24. — ἡ Πέτρου γυνή 303, 20. 313, 6.
 πεύσς 35, 16. 19. 117, 32.
 Πηλείς 155, 21. 167, 25. 177, 1. 5.
 Πλάτων citatur 339, 8.
 πλειστονίκης 131, 27.
 Πλούτων 137, 18. 155, 7. 161, 13. 167, 10. 171, 28. 175, 21.
 πολέμαρχος 99, 25.
 πολιτεία, *vita institutio*, 3, 10. 51, 11. 59, 18. 20. 101, 24. 211, 3. 229, 10. 307, 1. 395, 22.
 Πολυδείκης 155, 2. 157, 8.
 * πολυθεομανία 83, 22.
 * πολυλαλιά 391, 5.
 Πολυξένη 177, 10.
 πολυπλασίως 125, 30.
 πολύσημος 3, 14.
 Πολύφημος 155, 23.
 πολυχανδής 171, 19.
 πομφόλυξ 169, 31.
 Πόρτος 283, 1. 10.
 Ποσειδών 137, 18. 155, 17. 157, 2. 161, 14. 167, 13. 171, 33. 175, 22.
 Ποτνιεύς 155, 19.
 πρεσβύτεροι 15, 32. 19, 4. 21, 15. 32. 123, 29. 125, 8. 127, 12. 189, 24. 191, 33. 195, 8. 199, 17. 273, 15. 275, 1.
 προαπαντᾶν 37, 18.
 προάστεια, *τά*, 195, 18.
 προασφαλιζεσθαι 17, 2.
 προβολεύς 411, 26.
 * προσκυῖναι 161, 32.
 προσφοδιάζειν 75, 8.
 προκαθεζόμενος τῆς ἀληθείας 13, 8. 23, 26.
 προκατάλημμα 61, 21. Codex. (προκάλυμμα conj. Davis.)
 * προκατασκοπεῖν 321, 25.
 πρόλημα 211, 19.

Προμηθεύς 167, 11. 177, 4.

προσενλύειν 83, 14.

* προσεντυποῦν 163, 16.

προσκατορθοῦν 31, 21.

* πρόσρηγμα 21, 24.

πρόφαις, *occasio, causa, adjumentum, subsidium*, 17, 23. 26. 89, 8. 97, 7. 121, 9. 13. 127, 19. 187, 2. 213, 25. 217, 6. 219, 18. 263, 28. 271, 33. 313, 23. 315, 17. 34. 403, 1. 413, 15. προφάσει, *per, ob*, 19, 6. 59, 25. 75, 15. 97, 1. 101, 5. 125, 2. 21. 24. 28. 161, 3. 31. 177, 26. 187, 10. 195, 30. 217, 9. 221, 14. 259, 19. 21. 315, 6. 319, 12.

προφήτης, ὁ ἀληθής, ὁ τῆς ἀληθείας 19, 16. 18. 43, 18. 26. 45, 10. 49, 34. 35. 53, 1. 57, 26. 89, 4. 26. 91, 17. 95, 10. 99, 9. 11. 115, 10. 189, 32. 191, 23. 201, 27. 211, 13. 231, 19. 261, 32. 299, 1. 337, 11. 365, 14. 387, 31. προφήτης προγνώσιν ἔχων 297, 31.

πρωρεύς 21, 15. 33.

πρωτεΐα, τὰ, 17, 5.

* πρωτοσύστατος 171, 16.

πύθωνες 223, 28.

πυριφλεγέθων 29, 19.

Πυρρών 309, 27.

P.

Ῥαδάμανθους 151, 30. 153, 30.

Ῥαχὴλ 61, 8.

Ῥία 143, 24. 167, 6. 10. 14. 171, 1. 175, 20.

ῤέμβεσθαι 19, 25. 259, 12.

Ῥόδιος 183, 1.

Ῥόδος 153, 33.

ῤοπαί 19, 7.

Ῥούβιλος 47, 26.

Ῥώμη 11, 18. 33, 29. 41, 27. 145, 14. 163, 33. 165, 3. 26. 281, 20. 283, 10. 289, 34. 319, 12. 325, 21. 327, 4. 14.

Σ.

Σαδδουκαῖοι 113, 28. 115, 32.

Σαμαρεῖς 41, 2. 55, 11. 61, 8. 145, 24.

Σαρπηδών 153, 30.

Σαφρᾶς 47, 26.

Σελευκία 327, 15.

Σελήνη 161, 14. 181, 29.

Σεμέλη 155, 5.

σήθειν θάλασσαν 105, 3.

Σιδών 131, 26. 185, 21. 189, 19. 25 seqq.

Σικελία 153, 32. Σικελός 289, 23.

σικὺν 65, 8.

Σίμων (Πέτρος) 11, 5. (ὁ Σαμαρεῖς) 41, 2. 47, 10. 55, 11. 57, 2. 23. 59, 27. 61, 7 seqq. 34. 65, 33. 67, 10 seqq. 71, 20 seqq. 84,

- 31 seqq. 129, 17. 131, 2 seqq. 145, 22. 185, 17. 187, 6 seqq.
193, 2. 195, 9. 197, 11 seqq. 201, 14. 273, 26. 309, 29 seqq.
344, 18 seqq. 359, 25. 30 seqq.
- Σίσυφος* 29, 19. 147, 35. 161, 6.
- συνάλλειν* 31, 9.
- συνλμός* 47, 32.
- σύνλοις* 279, 24.
- Σύδουμα* 101, 12. 105, 35.
- Σολομών* 271, 24.
- σοφία, ἡ Θεοῦ* 351, 22 seqq.
- σοφισμός* 53, 3.
- Σοφυνίας* 47, 23.
- σπερματικῶς* 379, 2.
- σταγαὶν* 91, 29. 95, 1.
- σταθμῖον* 19, 7.
- στασιάζειν* 147, 30.
- στενοχωρεῖν* 23, 4.
- στερέωμα* 101, 35. 349, 14.
- στοχασμοί* 5, 22. 51, 17. 31. 103, 16. 335, 14.
- συγκαταβάλλειν* 63, 19.
- * *συγκατανοεῖν* 43, 13.
- συζυγία* 55, 27. 57, 6. 19. 33. 61, 26. 69, 26. 91, 25. 95, 26. 119, 8.
- σύζυγος* 95, 17.
- συλλογισμοί* 35, 14. 45, 31.
- συναλίζεσθαι* 23, 5. 307, 8.
- συνδιαπορεῖν* 81, 2. 407, 28.
- * *συνενθυμεῖν* 87, 21.
- συνευδοκεῖν* 13, 28.
- Συρία* 197, 12. 273, 32. 275, 6. 327, 15.
- Συροφονικίσσα* 59, 8.
- σύστημα, coetus, conventus* 31, 31. 275, 17. *σύστημα τῆς ἐκκλησίας* 17, 7.
- συσχηματίζεσθαι τι* 183, 11.
- Σωκράτης* 157, 18. 159, 1. *Σωκρατικός* 157, 20.

T.

- ταλανίζειν, deplorare* 27, 25.
- Τάνταλος* 29, 20. 147, 34. 161, 5.
- ταξίαρχος* 23, 31.
- ταρτάρειος* 21, 24.
- τάρταρος* 29, 19. 105, 24. 137, 27.
- ταύ* 171, 6.
- τεθαρόκηκτος* 89, 23.
- * *τεκνοβόρος* 161, 11.
- * *τετραγενής* 169, 20.
- Τηθύς* 167, 6.
- Τιβέριος* 31, 15. 133, 2. (281, 10.)
- Τιτᾶνες* 167, 24.

Τίτυος 29, 19. 147, 34. 161, 6.
 τοίχαρχος 21, 15.
 τύμος 45, 7.
 τραπεζίτης 81, 7. 113, 32. 119, 33. 397, 25.
 * τριακοντάς 61, 31.
 τριβών 133, 32. 157, 19. τριβώνιον 279, 15.
 τρικηνμία 21, 18.
 Τρίπολις 195, 10 seqq. 229, 26. 247, 21. 275, 5.
 τρισμακάριος 227, 3. 229, 17. 267, 13. 207, 8.
 τροπή ἑαρινή 31, 15. 19. τροπή φθινοπωρινή 31, 33. τροπαί 265, 18.
 τροπαί τέσσαρες 103, 34.
 Τρώιλος 155, 19.
 Τύμνιος 155, 19.
 Τύρος 147, 34. 127, 34. 145, 3. 165, 18. 185, 11 seqq. 189, 22.

Υ.

Υάκινθος 155, 18.
 ὑδροχοεῖον 229, 27. 247, 12. 22.
 ὑδρόχοος 157, 6.
 ὑλάκτω (= ὑλακτέω) 39, 1.
 Ὑλας 155, 18. 23.
 Ὑμέναιος 155, 20.
 Ὑπερίων 167, 5.
 * ὑπόδησις (= ὑπόδημα) 279, 9.
 ὑποδιαβάλλειν 65, 9.
 ὑπέθεσις 11, 6. 43, 21. 45, 14. 23. 27. 135, 7. 18. 151, 4. 255, 24.
 391, 19. ὑποθέσεις 29, 3. 5. 43, 24. 51, 32. 179, 14. 253, 6.
 ὑπόνοια 63, 13. 20. 133, 21. 247, 29. 251, 7. 255, 26. 385, 32.
 εἰς ὑπόνοιαν τινος γίγνεσθαι opinionem aliquam suscipere 9, 7.
 ὑπονύστησις 171, 32.
 ὑποπόδιον 117, 18.
 ὑποστάθμη 171, 26. 32. 175, 21. 183, 24.
 ὑποσυλᾶν 61, 21. 99, 6.
 ὑποσχέσθαι (?) 97, 35.

Φ.

Φάνης 171, 12. 175, 16.
 Φαραώ 353, 18. 377, 16.
 Φαρισαιοί 93, 12. 269, 6 seqq. 383, 20.
 Φαυστινιανός 281, 17. 303, 24. 305, 22. 309, 5. 321, 4. 327, 25.
 Φανστίνος 281, 17. 303, 24. 305, 22. 309, 5. 12 seqq. 313, 7. 321,
 4. 327, 25.
 Φαῦστος 281, 16. 327, 24. 329, 10. 341, 25.
 Φειδίας 283, 34.
 Φθαέ (?) 215, 35.
 φθινοπωρινή τροπή 31, 33.
 φιλανθρωπία 293, 31 seqq.
 * φιλοκαθεδρεῖν 13, 15.

* φιλοκρινεῖσθαι *separatim existere* 411, 33.

Φιλοκτῆτης 155, 23.

φιλόλογος οpp. φιλόσοφος 37, 11. 51, 31. Cf. 335, 13.

φλυαρώδης 5, 25.

Φογόρ 111, 34.

Φοῖβος 157, 17.

Φοινίκη 117, 34. 129, 4. 275, 5.

Φοῖνιξ 153, 29. 35.

Φόρβας 155, 18.

Φῶκος 153, 27.

φωσιήρ 77, 16.

X.

Χάμ 215, 1.

Χανανῖτις 59, 8. 127, 35.

χάος 169, 5 seqq.

χάρυβδις 21, 24.

χειρόγραφον 111, 12.

χειροθετεῖν 127, 31.

χερσεύειν 19, 32. 247, 30. 249, 11.

χηματίζειν 223, 25. 33. 225, 4. 7. 21. 23. 287, 14. 327, 8.

χηρησιμείειν *prodesse* 97, 15. 103, 33. 233, 31. 257, 5.

Χρῆσιππος 157, 28.

Χρῦσος 155, 22.

Χῶνος 155, 24.

Ψ.

Ψευδαπόστολος 359, 23.

ψευδοπροφήτης 21, 20.

ψυρός 31, 26.

Ω.

Ωκεανός 167, 5.

Ὠρίων 157, 3.

ὠροσκοπεῖν 215, 7.

Errata.

5, 3. leg. ἀπείη. 7, 1. δοκιμαζέσθω. 13, 17. συν=ώδευσιν. 21, 24. ἰσχυ-
ρὰν. 25, 25. ἀναιριῖ. 29, 15. περισσοῦ μοι. 35, 16. καί. 43, 34. προσεῖναι.
45, 17. ἔντεχνοί τε. 67, 6. ἔπραξεν. 87, 9. δυνηθῇ. 89, 16. ἡ δὲ. 127, 8. πω-
λεῖται. 153, 24. τῷ γεγαμηκότι. 155, 22. Λάφνιδος. 157, 29. Ἀργε-
183, 22. μῖξις. 351, 32. προφῆται. 411, 22. δύναμις.

